

DET KONGELEGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2025–2026)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2026

Utgiftskapittel: 200–289 og 2410

Inntektskapittel: 3200–3288, 5310 og 5617

DET KONGELEGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2025–2026)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2026

Utgiftskapittel: 200–289 og 2410

Inntektskapittel: 3200–3288, 5310 og 5617

Innhald

Del I	Oversikt over budsjettforslaget frå Kunnskapsdepartementet	11	Kap. 230 Statleg spesialpedagogisk teneste	145
1	Hovudinnleiing	13	Kap. 3230 Statleg spesialpedagogisk teneste	147
2	Oversikt over forslaget til budsjett for Kunnskapsdepartementet	21	<i>Programkategori 07.30 Barnehagar</i>	149
3	Oppfølging av oppmødingsvedtak	27	Kap. 231 Barnehagar	158
3.1	Stortingssesjon 2024–2025	30	<i>Programkategori 07.40 Høgare yrkesfagleg utdanning</i>	166
3.2	Stortingssesjon 2023–2024	44	Kap. 240 Fagskular	170
3.3	Stortingssesjon 2022–2023	50	Kap. 241 Tiltak for høgare yrkesfagleg utdanning	172
3.4	Stortingssesjon 2021–2022	55	Kap. 242 Noregs grønne fagskule – Veia	173
3.5	Stortingssesjon 2020–2021	56	Kap. 3242 Noregs grønne fagskule – Veia	174
3.6	Stortingssesjon 2019–2020	56	<i>Programkategori 07.50 Kompetansepolitikk og livslang læring</i>	175
3.7	Stortingssesjon 2018–2019	57	Kap. 253 Folkehøgskular	180
3.8	Stortingssesjon 2017–2018	57	Kap. 254 Studieforbund o.a.	182
3.9	Stortingssesjon 2016–2017	58	Kap. 256 Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse	183
3.10	Stortingssesjon 2015–2016	58	Kap. 3256 Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse	186
Del II	Nærare om budsjettforslaget ...	61	Kap. 257 Kompetanseprogrammet	187
4	Nærare om budsjettforslaget ...	63	Kap. 258 Tiltak for livslang læring	188
	<i>Programkategori 07.10 Administrasjon</i>	63	<i>Programkategori 07.60 Høgare utdanning og forskning</i>	191
Kap. 200	Kunnskapsdepartementet	63	Kap. 260 Universitet og høgskular	199
Kap. 3200	Kunnskapsdepartementet	67	Kap. 270 Studentvelferd	208
Kap. 201	Analyse og kunnskapsgrunnlag ...	67	Kap. 271 Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga	209
	<i>Programkategori 07.20 Grunnopplæringa</i>	72	Kap. 3271 Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga	211
Kap. 220	Utdanningsdirektoratet	95	Kap. 272 Tiltak for internasjonalisering og høgare utdanning	211
Kap. 3220	Utdanningsdirektoratet	100	Kap. 273 Kunnskapssektorens tenesteleverandør – Sikt	214
Kap. 221	Foreldreutvala for grunnopplæringa og barnehagane	100	Kap. 274 Universitetssenteret på Svalbard	216
Kap. 222	Statlege skular og fjernundervisningstenester	101	Kap. 275 Tiltak for høgare utdanning og forskning	217
Kap. 3222	Statlege skular og fjernundervisningstenester	102	Kap. 3275 Tiltak for høgare utdanning og forskning	219
Kap. 223	Diamanten skole	103	Kap. 284 Dei nasjonale forskningsetiske komiteane	220
Kap. 3223	Diamanten skole	103	Kap. 285 Noregs forskingsråd	221
Kap. 224	Tilskot til freds- og menneskerettssenter	103	Kap. 3285 Noregs forskingsråd	227
Kap. 225	Tiltak i grunnopplæringa	106	Kap. 287 Grunnløyving til samfunnsvitenskaplege forskingsinstitutt	228
Kap. 3225	Tiltak i grunnopplæringa	115	Kap. 288 Internasjonale samarbeidstiltak ...	230
Kap. 226	Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa	115		
Kap. 227	Tilskot til særskilde skular	133		
Kap. 228	Tilskot til private skular o.a.	137		
Kap. 229	22. juli-senteret	144		

Kap. 3288	Internasjonale samarbeidstiltak	234	Forslag	318	
Kap. 289	Vitskapelege prisar	235			
<i>Programkategori 07.80 Utdanningsstøtte</i>			Vedlegg		
Kap. 2410	Statens lånekasse for utdanning ...	241	1	Tilsetjingsvilkår for leiarar i heil-	
Kap. 5310	Statens lånekasse for utdanning ...	251	2	eigde statlege føretak	329
Kap. 5617	Renter frå Statens lånekasse			Rammeløyving til universitet og	
	for utdanning	252	3	høgskular over kap. 260	330
				Byggtabellar for universitet og	
				høgskular	332
Del III	Omtale av særlege tema	253	4	Standardiserte nøkkeltal for netto-	
				budsjetterte verksemder under	
5	Forsking og utvikling i			Kunnskapsdepartementet	334
	statsbudsjettet	255	5	Underliggende verksemder	
				o.a.	354
6	Nøkkeltal for grunnopplæringa	269			
7	Nøkkeltal for barnehage-				
	sektoren	285			
8	Likestilling og arbeid mot				
	diskriminering	297			
9	Oppfølging av FNs				
	berekraftsmål	307			

Tabelloversikt

Tabell 3.1	Oversikt over oppmødings-vedtak under Kunnskapsdepartementet	27	Tabell 4.1	Fordeling av rammeoverføring til kap. 1605, post 01 i samband med styrking av Statens innkjøpssentral	66
Tabell 3.2	Opptappingsplan av tilskotsordning til skulemåltid	32	Tabell 4.2	Fordeling av løyvinga på kap. 201, post 21	70
Tabell 3.3	Utviklinga i talet på barn, tilsette og barn per tilsett i SFO for heile landet.....	46	Tabell 4.3	Tilskot til læremiddel over kap. 220, post 70 i 2022, 2023, 2024 og 2025 (antal prosjekt)	100
Tabell 3.4	Utdanningsbakgrunn til SFO-leiaren	47	Tabell 4.4	Tilskot til freds- og menneskerettssenter i 2026	105
Tabell 3.5	Kompetansen til dei tilsette, skuleåret 2024–25	47	Tabell 4.5	Talet på grunnskuleelevar med samisk som første- og andrespråk	108
Tabell 3.6	Høgaste utdanningsnivå hos de tilsette i SFO i pst.	47	Tabell 4.6	Talet på grunnskuleelevar med kvensk eller finsk som andrespråk	110
Tabell 3.7	Prosentdel elevar som deltek i SFO fordelt på prosentdel elevar på skulen som får skyss. Skuleåret 2023–24	48	Tabell 4.7	Tal på elevar/deltakarar i fengsel, gitt i heiltids-ekvivalentar, fordelte etter opplæringstype	111
Tabell 3.8	Prosentdel elevar som deltek i SFO fordelt på prosentdel elevar på skulen som får skyss. Skuleåret 2021–22	49	Tabell 4.8	Organisasjonar som fekk prosjekttilskot over kap. 225, post 74 i 2024	113

Tabell 4.9	Organisasjonar som fekk grunntilskot over kap. 225, post 75 i 2024	113	Tabell 4.29	Hovudtal for tildeling til elevar i vidaregåande opplæring med ungdomsrett	243
Tabell 4.10	Fordeling av løyvinga på kap. 226, post 21	116	Tabell 4.30	Hovudtal for tildeling til høgare utdanning m.m.	243
Tabell 4.11	Budsjettforslag for 2026, kap. 226, post 21	124	Tabell 4.31	Fordeling av ulike stipendformer i dei to siste studieåra	244
Tabell 4.12	Budsjettforslag for 2026, kap. 226, post 22	130	Tabell 4.32	Hovudtal for lån og renter i dei siste fire åra	245
Tabell 4.13	Innvilga søknader om tilskot til rettleiing av nyutdanna nytilsette lærarar i perioden 2022–2024	132	Tabell 4.33	Verkeleg verdi av utlånsporteføljen til Lånekassen	248
Tabell 4.14	Fordeling av tilskot på kap. 227, post 63	135	Tabell 4.34	Noverdien av 1 krone i nytt utlån i Lånekassen	249
Tabell 4.15	Fordeling av tilskot på kap. 227, post 78	136	Tabell 4.35	Avskrivningselement i Lånekassen	250
Tabell 4.16	Meirutgifter, elevar i private grunnskular	138	Tabell 4.36	Tapselement i Lånekassen	250
Tabell 4.17	Privatskular, tal på skular og elevar	139	Tabell 5.1	Overslag over løyvingane til FoU over statsbudsjettet	256
Tabell 4.18	Fordeling av tilskot over kap. 228, post 79	142	Tabell 5.2	Overslag over løyvingane til FoU i statsbudsjettet i perioden 2012–2026	257
Tabell 4.19	Fordeling av midlar til oppfølging av kompetansestrategien for barnehagar i 2024	159	Tabell 5.3	Løyvingar og tilsegnssramme for tilskota frå departementa til Noregs forskingsråd i 2026	259
Tabell 4.20	Fordeling av midlar til andre tiltak for å auke kvaliteten på barnehagetilbodet i 2024	161	Tabell 6.1	Talet på elevar i ordinære grunnskular, frå skuleåret 2016–17 til skuleåret 2024–25	269
Tabell 4.21	Budsjettforslag for 2026, kap. 231, post 21	162	Tabell 6.2	Fordeling på utdanningsprogram i vidaregåande opplæring, frå skuleåret 2016–17 til skuleåret 2024–25	270
Tabell 4.22	Elevtal i folkehøgskulane 2014–2024	181	Tabell 6.3	Berekna årsverk utførte av undervisningspersonale til undervisning og andre oppgåver i grunnskulen, frå skuleåret 2010–11 til skuleåret 2024–25	271
Tabell 4.23	Aktivitet og deltaking i studieforbunda 2018–2024	183	Tabell 6.4	Utvikling i talet på lærarårsverk i vidaregåande opplæring, frå skuleåret 2016–17 til skuleåret 2024–25	271
Tabell 4.24	Registrerte studentar haustsemesteret 2024 og prosentdel under 26 år, etter gradsstatus, undervisningsform og heiltid/deltid	200	Tabell 6.5	Gjennomsnittleg gruppestørleik på 1.–10. trinn, frå skuleåret 2015–16 til skuleåret 2024–25	271
Tabell 4.25	Pst. av midlane i ERC og MSCA tildelt norske universitet og høgskular i rammeprogramma Horisont 2020 og Horisont Europa, etter søknadsår	201	Tabell 6.6	Deltaking i skulefritidsordninga (SFO)	284
Tabell 4.26	Indikatorar for aktiviteten ved universitet og høgskular. 2015–2024	203	Tabell 7.1	Barn i barnehage, dekningsgrad og gjennomsnittleg opphaldstid, 2009–2024	285
Tabell 4.27	Grunnløyvinga til dei samfunnsvitskapelege institutta	229	Tabell 7.2	Barn i barnehage etter eigarforhold, offentleg og privat, 2020–2024	286
Tabell 4.28	Norske kontingentbidrag til internasjonale grunnforskningsorganisasjonar i 2026	232	Tabell 7.3	Opne barnehagar, offentlege og private, 2017–2024	286

Tabell 7.4	Prosentdel barn i barnehage blant minoritetsspråklege barn og andre barn, 2022–2024	287
Tabell 7.5	Barn i barnehagar med samisk tilbod, fordelte etter type tilbod, 2019–2024	287
Tabell 7.6	Barn i barnehagar med samisk tilbod, fordelte etter språkbakgrunn, 2019–2024	287
Tabell 7.7	Personalet i barnehagen, 2020–2024	289
Tabell 7.8	Bemanningsstettleik og pedagogtettleik, 2019–2024	290
Tabell 7.9	Tilsette menn i barnehagane, 2019–2024	291
Tabell 7.10	Utdanning av barnehagelærarar ved statlege og private høgskular og universitet, 2019–2024	292
Tabell 7.11	Moderasjonsordningar i barnehagen, 2020–2024	294
Tabell 7.12	Barn i barnehage som får spesialpedagogisk hjelp, 2019–2024	294
Tabell 7.13	Driftsutgifter til barnehage i kommunane, 2019–2024	295
Tabell 7.14	Finansiering av kommunale barnehagar, 2018–2024 (i pst. av totale driftsmidlar)	296
Tabell 8.1	Tilstandsrapport om kjønnsbalanse og lønn i Kunnskapsdepartementet i 2024	302
Tabell 8.2	Tilsetjingstilhøve, deltid, foreldrepermisjon og legemeldt sjukefråvær for kvinner og menn i Kunnskapsdepartementet per 31. desember 2024	302
Tabell 8.3	Prosentdelen menn og kvinner i forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet i 2024	305
Tabell 8.4	Prosentdelen tilsette (årsgjennomsnitt) i verksemder i kunnskapssektoren etter landbakgrunn i 2023 og 2024	306

Vedlegg 2

Tabell 2.1	Rammeløyving over kap. 260 per universitet og høgskule i 2026 ...	330

Vedlegg 3

Tabell 3.1	Ordinære prosjekt under bygging i 2026, Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet, kap. 1530, post 31 og 33 og kap. 2445, post 31 og 33 og brukarutstyrsprosjekt over kap. 1530, post 45	332
Tabell 3.2	Brukarfinansierte prosjekt under bygging i 2026, Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet, kap. 2445, post 34 og brukarutstyrsprosjekt over kap. 260, post 50	333
Tabell 3.3	Byggeprosjekt med prosjekteringsløyve, Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet, kap. 1530, post 30 og kap. 2445, post 30 og 32	333

Vedlegg 4

Tabell 4.1	Noregs forskingsråd. Utgifter og inntekter etter art	334
Tabell 4.2	Noregs forskingsråd. Inntekter etter inntektskjelde	336
Tabell 4.3	Samanhengen mellom kontantbeholdning, påkomne kostnader og avsetningar ved Noregs forskingsråd i perioden 2022–2024	337
Tabell 4.4	Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI). Utgifter og inntekter etter art	338
Tabell 4.5	Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI). Inntekter etter inntektskjelde	340
Tabell 4.6	Samanhengen mellom kontantbeholdning, påkomne kostnader og avsetningar ved Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI) i perioden 2022–2024	341
Tabell 4.7	Sikt – Kunnskapssektorens tenesteleverandør. Utgifter og inntekter etter art	342
Tabell 4.8	Sikt – Kunnskapssektorens tenesteleverandør. Inntekter etter inntektskjelde	344
Tabell 4.9	Samanhengen mellom kontantbeholdning, påkomne kostnader og avsetningar ved Sikt – Kunnskapssektorens tenesteleverandør i perioden 2022–2024	345

Tabell 4.10	Universitet og høgsular. Utgifter og inntekter etter art	346	Tabell 4.14	Universitet og høgsular. Avsetningar av løyvingar frå Kunnskapsdepartementet og andre departement 2022–2024 ..	352
Tabell 4.11	Universitet og høgsular. Inntekter etter inntektskjelde	348	Tabell 4.15	Universitet og høgsular. Løyvingar og avsetningar frå Kunnskapsdepartementet i 2024.	353
Tabell 4.12	Universitet og høgsular. Samanhengen mellom kontant- beholdning, påkomne kostnader og avsetningar i universitets- og høgskulesektoren i perioden 2022–2024 (nettobalanse)	349			
Tabell 4.13	Universitet og høgsular. Balanse per 31. desember 2024	350			

Figuroversikt

Figur 1.1	Mål for Kunnskapsdepartementet for budsjettåret 2026	16	Figur 6.4	Gjennomsnittleg skalapoeng i nasjonale prøvar for 8. og 9. trinn, frå skuleåret 2022–23 til skuleåret 2024–25	274
Figur 4.1	Norske elevars skår på dei internasjonale undersøkingane i perioden 2000–2023	75	Figur 6.5	Prosentdelen av årsverk i grunnskulen som ikkje oppfyller kompetansekrava for tilsetjing frå skuleåret 1992–93 til skuleåret 2024–25	276
Figur 4.2	Prosentdelen elevar som har opplevd mobbing på skulen to–tre gongar i månaden eller oftare	77	Figur 6.6	Prosentdelen innvandrarar og norskfødde med innvandrar- foreldre blant undervisnings- personalet i grunnskular og i vidaregåande skular, 2022–2024	277
Figur 4.3	Fullføring i vidaregåande opp- læring, år etter start. 2014-kullet. Figuren viser prosentdel med fullført og bestått etter 5–10 år blant dei som starta vidaregåande opplæring i 2014	91	Figur 6.7	Prosentdelen innvandrarar og norskfødde med innvandrar- foreldre blant studentar under utdanning for å bli lærar, 2022–2024	277
Figur 4.4	Utvikling i talet på fagskule- studentar per fagområde, haust 2017–2024	167	Figur 6.8	Arbeidsforhold for innvandrar med landbakgrunn frå Ukraina og butid mindre enn 4 år. Tal for 4. kvartal 2024	278
Figur 5.1	Utvikling i FoU-løyvingar i stats- budsjettet og offentleg finansierte FoU-utgifter	258	Figur 6.9	Prosentdel av elevar med enkelt- vedtak om spesialundervisning av totalt elevtal, fordelte på årstrinn. Skuleåret 2024–25	279
Figur 5.2	Utvikling i FoU-utgifter, BNP og FoU-intensitet	258	Figur 6.10	Grunnskulepoeng etter innvandringskategori og kjønn, 2022–24	280
Figur 6.1	Gjennomsnittleg gruppe- storleik 2 på hovudtrinna i grunn- skulen, frå skuleåret 2007–08 til skuleåret 2024–25	272			
Figur 6.2	Prosentdel grunnskular fordelte etter talet på elevar	273			
Figur 6.3	Gjennomsnittleg skalapoeng i nasjonale prøvar for 5. trinn, frå skuleåret 2022–23 til skuleåret 2024–25	274			

Figur 6.11	Prosentdelen elevar på dei to lågaste meistringsnivåa (1 og 2) i nasjonale prøvar i faga engelsk, lesing og rekning på 8. trinn, etter innvandringskategori, 2024	281	Figur 7.2	Personalsamansetjing i kommunale og private barnehagar, 2024	290
Figur 6.12	Prosentdelen som starta i vidaregåande opplæring i skuleåret, 2016–17 (2016-kullet) til 2018–19 (2018-kullet), og som fullførte og bestod vidaregåande opplæring i løpet av fem (studieførebuande) eller seks (yrkesfag) år, etter innvandringskategori og kjønn	281	Figur 7.3	Prosentdelen innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre blant dei tilsette i barnehagane, 2022–2024	291
Figur 6.13	Prosentdelen innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre med læreplass som første ønske som har fått godkjent lærekontrakt eller plass som lærekandidat, 2022–2024	282	Figur 7.4	Prosentdelen innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre blant studentane i barnehagelærarutdanninga, 2022–2024	292
Figur 6.14	Prosentdelen i alderen 16–25 år som verken er i utdanning, arbeid eller har fullført vidaregåande opplæring, etter innvandringskategori og kjønn, 2022–2024	282	Figur 7.5	Maksimalpris i barnehage utanfor sentralitetssone 5 og 6 og innsatssona, 2004–2025	293
Figur 7.1	Prosentvis fordeling av barn i barnehagar etter barnehagestorleik, 2008–2024	288	Figur 7.6	Ulikskap mellom kommunar, korrigerte driftsutgifter per barn/elev i kommunale barnehagar, grunnskular og skulefritidsordninga, 2024	295
			Figur 7.7	Driftsmarginar i private ordinære barnehagar, 2015–2023	296
Vedlegg 5					
Figur 5.1	Underliggende verksemdar o.a. per 1. januar 2026	354			

DET KONGELEGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2025–2026)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2026

Utgiftskapittel: 200–289 og 2410

Inntektskapittel: 3200–3288, 5310 og 5617

*Tilråding frå Kunnskapsdepartementet 26. september 2025,
godkjend i statsråd same dagen.
(Regjeringa Støre)*

Del I
Oversikt over budsjettforslaget frå
Kunnskapsdepartementet

1 Hovudinnleiing

Utdanning og demokrati

Eit velfungerande demokrati er avhengig av eit godt utdannings- og forskningssystem – frå barnehagane til skulane, universiteta, instituttsektoren og samfunnet elles. Utdanninga si rolle i å fremje demokratiet er tydeleg forankra både i grunnlova og i opplæringslova. Det er ikkje unaturleg, ettersom demokratiet i grunnen er tufta på ideen om at vi i fellesskap kan ta gode avgjerder – og for å gjere dette treng vi kunnskap. Vi treng kunnskap om både kultur og natur, om matematikk og musikk, om korleis ein bygger hus og korleis ein bygger samfunn. Utdanningssystemet skal både danne og utdanne.

Sjølvsagt om det norske demokratiet står sterkt og tilliten i befolkninga er høg, er demokratia under press i store delar av verda. Vi må øve evnene våre til kritisk tenking og refleksjon, men vi treng òg å øve inn kunnskap om verda, om samfunns- og naturvitenskapane, om historia og gongetabellen, og lære å bli gode lesarar. Kjeldekritikk er viktig, men maktkritikken må òg øvast i eit fungerande demokrati. Sjølvsagt om vi etter kvart spesialiserer oss, er det viktig at vi alle lærer mykje om alt dette. Nokre av oss skal pleie sjuke, nokre skal forske på nanopartiklar, nokre skal jobbe i næringslivet, nokre i offentleg sektor, i butikkar, IT-bedrifter og industrien. Nokre skal til og med bli fotballspelarar eller hekkeløparar. Uansett kva ein endar opp med å gjere, skal alle bli aktive deltakarar i det norske samfunnet, sjå verdien i det, og forhåpentleg ønske å ta vare på det.

Deltaking og demokrati i barnehagane og skulane

Allereie i barnehagen skal barn lære om demokrati og om si eiga rolle i fellesskapet. Dei skal lære at det er mange måtar å tenke, handle og leve på. Barnehagen skal vere eit inkluderande fellesskap der barna sjølve skal få vere med og påverke sin eigen kvardag. Gjennom lek og læring skal dei lære om seg sjølv, kvarandre og naturen, og om korleis vi kan ta vare på den. Grunnlaget for å bli aktive deltakarar i eit demokratisk samfunn blir lagt her. Barnehagen og skulen er sentrale i

den tidlege innsatsen for at alle barn og unge skal erfare at dei er del av fellesskapet, og at dei kan utvikle seg, lære, meistre og legge grunnlaget for eit trygt og godt liv – uavhengig av bakgrunn.

I løpet av grunnskule og vidaregåande opplæring skal barn og unge utvikle kunnskap og ferdigheiter i ei rekke fag og disiplinar. Å kunne lese er grunnlaget for å tileigne seg kunnskap. Elevane skal bli kjende med ulike faglege tradisjonar og samfunns- og naturvitenskaplege metodar. Dei skal lære om vår felles historie, om rettigheiter, matematikk, språk, om økonomi og korleis desse påverkar livet vårt i dag. Vi veit at kunnskap aukar sjansen for engasjement og handling. Medborgarskap handlar om både sosialt engasjement og politisk deltaking. Fellesskulen er ein av få stadar i samfunnet der innbyggjarane framleis møter kvarandre på tvers av politisk og sosioøkonomisk bakgrunn. Det er ein fruktbar stad for å utvikle demokratiske ferdigheiter, dele og få nye perspektiv, vere kritiske – og vere ueinige.

Demokrati, kunnskap og ferdigheiter

I arbeidslivet er det behov for menneske med praktiske ferdigheiter som snikkarar, røyrleggarar og helsefagarbeidarar. Slike ferdigheiter er nødvendige for gode tenester i alle delar av landet og for å bidra til gode lokalmiljø å leve i. Yrkesfaglege utdanningsprogram i vidaregåande opplæring og høgare yrkesfagleg utdanning er viktig for å skaffe den kompetansen som blir etterspurd i arbeidslivet. Høgare yrkesfagleg utdanning gir fleire høve til å vidareutdanne seg, kan tilby ein kortare veg inn til arbeidslivet og bidra til integrering. Kompetente menneske i gode jobbar styrker både enkeltmennesket og samfunnet. Når fleire dreg lasset, vert fellesskapet både rikare og sterkare.

Universitet og høgskular har ei heilt særskild rolle i demokrati som institusjonar med eit spesielt ansvar for å utvikle nye idear, utfordre det eksisterande og finne nye løysingar på utfordringar vi som samfunn står overfor. Den vitenskaplege metoden er i seg sjølv viktig og gjer oss som samfunn meir motstandsdyktige mot feilinformasjon

og uriktige påstandar. Den krev at vi formulerer hypotesar og utfører eksperiment før fagfellar vurderer resultata og resonnementa. Metoden seier at alle idear kan utsetjast for kritikk og kanskje den i endå større grad enn i dag kan inspirere oss i korleis vi tenker om og forvaltar demokratiet vårt. Kunnskap og forskning som kan etterprøvast, er grunnleggande for gode avgjerder i eit ope og demokratisk samfunn. Der demokratiet er trua, er den akademiske fridommen det òg, og utan uavhengig forskning, kan ikkje universiteta og høgskulane fylle samfunnsfunksjonen sin. Universiteta og høgskulane skal utvikle eigne talent, samtidig som dei òg skal rekruttere dei beste kandidatane frå utlandet. Dei som kjem til Noreg for å studere og forske, skal til gjengjeld vere trygge på at forskinga er fri frå statleg innblanding og politisk sensur.

Vi er avhengig av sterke fag- og forskingsmiljø over heile landet, som kjem befolkninga til gode og legg til rette for auka samarbeid mellom forskning og næringslivet. Regjeringa vil i samsvar med utsynsmeldinga prioritere tilgang på utdanningar der det er eit stort behov for kvalifisert arbeidskraft. Høgt kompetente arbeidstakarar, forskarar og bedrifter må jobbe saman for å skape omstilling i næringslivet. Vi treng nye høgproduktive arbeidsplassar der folk bur, og vi må legge til rette for at næringslivet sjølv investerer meir i forskning.

I eit ope demokratisk samfunn treng vi den grunnleggande forskinga driven av nyfikne, som sprenger grenser og får fram heilt ny kunnskap. Vi treng upopulære forskingsresultat som utfordrar oss og synet vårt på verda, og forskning som berre forundrar oss. Under strammare økonomiske rammer treng vi òg forskinga som har tydelege bruksområde, som gjer oss i stand til å leve meir berekraftig, jobbe meir effektivt og bli sunnare og tryggare. Det gjeld forskning på nye teknologiar, miljø og klima, helse, forsvar og mykje meir. Samstundes må vi vere klare over at forskinga vi utfører, kan vere av interesse for aktørar som ikkje vil oss vel. Derfor må vi òg vere merksame på kven som ønsker tilgang til forskingsdataa og forskingsresultata våre. Norsk forskning skal vere så open som mogleg og så lukka som nødvendig.

Trygg utdanning i eit trygt samfunn

Norske skular og barnehagar skal vere plassar der elevar og barn føler seg trygge, kan utvikle seg og trivast. Lærarar og laget rundt barn og elevar er viktige for at dei skal ha dei beste føre-

setnadene for å utvikle seg og lære. Dei må ha rom for å utforske under trygg rettleiing frå ambisiøse lærarar og høve til å bruke kreativitet og nyfikne til å delta aktivt i leik og undervisning. Barn og elevar må ha tru på eiga meistring og kunne delta på eigne villkår.

Heldigvis er det slik at dei fleste norske barn og unge trivst i barnehagen og på skulen. Likevel er det urovekkande at prosentdelen barn som føler at dei ikkje passar inn, stig. Skulane og barnehagane må halde fram med å rekruttere kompetente og engasjerte lærarar og tilsette som ser barna sine behov. Samstundes må lærarane få rom og tillit til å utøve autoritet i klasserommet, gjere seg nytte av eigen fagkunnskap og kunne stille krav til elevane.

Vi kan ikkje alle bli ekspertar i alt, men alle som har vore igjennom det norske utdanningssystemet, skal vere godt nok rusta til å vere fullverdige deltakarar i demokratiet vårt. Det inneber god forståing for samfunnet og korleis det er organisert, men det inneber òg gode leseferdigheter, god nok innsikt i matematikk til å kjenne igjen misvisande framstillingar av statistikk, og nok innsikt i naturfaga til å delta i diskusjonar om klimændringar og -tiltak, kjønn og seksualitet, vaksinar eller kjernekraft.

Institusjonane for høgare utdanning har ansvar for å utdanne arbeidstakarar for næringsliv og offentleg sektor, som tar med seg forskingsbasert kunnskap inn i arbeidslivet. Etterspurnaden etter helse- og omsorgstenester, regjeringa sine ambisjonar om styrkt beredskap og forsvarsevne, eit høgproduktivt næringsliv og klima- og energiomstilling vil medføre stort behov for kompetent arbeidskraft framover. Utdannings- og forskingsystemet må sørge for at vi kan arbeide betre og meir effektivt, sjølv om vi blir færre i arbeidsfør alder.

Demokratisk digitalisering

På svært kort tid har vi opplevd ei omvelting til ein heilt ny mediekvardag. Dei såkalla «nye media» er godt etablerte, og ungdommane som er i skulen i dag har aldri kjent til noko anna. Ungdommane må lære seg å manøvrere i sosiale medium, podkastar, videodelingstenester, bloggar og KI-generert innhald, så vel som i redaktørstyrte medium. Aldri har vi hatt kraftigare verktøy for å lære, bli klokare og betre informerte. Samtidig veit vi at alle teknologiar kjem med utfordringar.

Sosiale medium kan knyte oss nærare saman – og dei kan skape konflikt. Det er på sosiale medium mykje av kvardagsdemokratiet utspelar

seg, og på sitt beste kan dei vere med å fremje mangfald og deltaking. På sitt verste kan dei føre til splitting og isolasjon. Alle treng rom der ein kan ha fri frå det digitale, frå sosiale medium og algoritimestyrt informasjon. I barnehagar, til skular og høgare utdanningsinstitusjonar skal slike rom ivaretakast.

Kunstig intelligens (KI) er for lengst tilgjengeleg for dei aller fleste, og dei som har brukt det, både elevar, studentar og forskarar, veit kor kraftfull reiskap det er. Dei som ikkje lærer å bruke KI på ein forsvarleg måte, risikerer å ikkje henge med i utviklinga, og ende i det ein kallar digitalt utanforskap. Samstundes veit vi ikkje korleis denne teknologien vil påverke samfunnet. I utdanningssystemet kan KI-verktøy bidra til meir tilpassa opplæring og vere effektive hjelpemiddel for mange. For lærarar kan KI potensielt vere ein nyttig reiskap for vurdering, men òg gjere vurdering vanskeleg dersom ein ikkje kan vere trygg på at eleven har gjort jobben sjølv. Vi må vere medvitne om at KI kjem med både etiske og personvernmessige utfordringar. Bruk av KI gir òg nye moglegheter for juks og plagiering, som kan ha store negative effektar – også i forskning.

Vi treng mykje meir forskning på både positive og negative samfunnsmessige, helsemessige, økonomiske og teknologiske effektar av KI-teknologiar. Vi skal ha eit kritisk blikk på korleis KI blir brukt i skulen, og ta omsyn til elevane sin alder og modning, slik vi òg skal med andre digitale verktøy. Særleg for dei yngste elevane skal vi legge til grunn eit føre var-prinsipp. Å lese i fysiske bøker og lære å skrive for hand skal framleis ha ein sentral plass i skulen.

Gjennom forskning, utvikling og innovasjon kan digitalisering, KI og robotisering bidra til auka produktivitet og auka kvalitet i tenester i både offentleg og privat sektor. Dette er umogleg utan å ha gode data, og dei må vere sikre, robuste, tilgjengelege og ikkje minst under demokratisk kontroll. Med bruk av KI treng vi auka investeringar i digital infrastruktur, som sikrar personvern og tryggleik og gir tilstrekkeleg tungregningsressursar. For å sikre at barnehage- og skulepolitikken vi utformar er treffsikker, treng vi betre statistikk og forskingsbasert kunnskap. Vi har behov for meir kunnskap om korleis det går med barn i barnehagar og skular.

Eit felles ansvar

For å ta vare på demokratiet må vi som fellesskap forstå forskjellen på vitskapelege resultat og

synsing, på propaganda og fakta, på konspirasjonar og konspirasjonsteoriar. Men vi må òg ha evne til kreativitet, utforsking og nytenking, og vi må ha mot nok til å gjere oss nytte av dei. Nye idear må få høve til å bryne seg mot gamle, og vi må tole at våre eigne meiningar og haldningar vert utfordra.

På den andre sida, om demokratiet skal ha legitimitet, er det nødvendig å skape eit utdanningssystem for alle, der alle kan delta, alle kan bidra og alle kan lykkast. Det vil ikkje alltid vere tilstrekkeleg å seie at demokratiet har verdi, ein må òg vise at det fungerer. Ein av måtane å vise at demokratiet fungerer på, er nettopp å tilby god utdanning til alle og sikre at fleire kan delta i både arbeids- og samfunnslivet.

Det er skulen, læraren og laget rundt eleven si oppgåve å vere med å førebu elevane for aktiv deltaking i samfunnet, men her òg er det viktig med godt samarbeid mellom skule og heim. Forskings- og utdanningssystemet skal bidra til utvikling i næringsliv og offentlege tenester, til likestilling, berekraftig utvikling og aktive, gode liv. Forskinga skal òg gi noko tilbake til det demokratiet ho spring ut frå. Det er mykje vi som samfunn ønsker å få til – og i kjernen av alt dette ligg utdanning, forskning og demokrati.

Mål, utfordringar og ambisjonar

Kunnskapsdepartementet har tre overordna mål:

- Kunnskap legg grunnlag for demokrati, velferd, omstilling og berekraft
- Samfunnet og arbeidslivet har tilgang på relevant kompetanse
- Kunnskapssektoren utjamnar sosiale og geografiske skilnader

Dei tre hovudmåla skildrar samfunnsoppgåva til Kunnskapsdepartementet. Måla handlar om at alle får utnytta evnene sine, og at samfunnet får den kompetansen som trengst for omstilling til det grøne skiftet, til utvikling av velferdssamfunnet, til utjamning av skilnader og til ivaretaking av demokratiet.

I tillegg til dei tre overordna måla har Kunnskapsdepartementet sett opp åtte undermål som er meir konkrete. Budsjettkapitla i del II utdjupar tiltaka regjeringa ønsker å gjennomføre for å oppnå måla, innanfor barnehagen, grunnskulen, vidaregåande opplæring, høgare yrkesfagleg utdanning, høgare utdanning, forskning og kompetansepolitikk.

Overordna mål	Kunnskap legg grunnlag for demokrati, velferd, omstilling og berekraft
	Samfunnet og arbeidslivet har tilgang på relevant kompetanse
	Kunnskapssektoren jamnar ut sosiale og geografiske forskjellar
Undermål	Fleire synlege og framifrå forskingsmiljø
	Fleire deltek i internasjonale lærings- og forskingsmiljø
	Kunnskapssektoren har tilbod av høgare kvalitet
	Kompetanseheving og livslang læring er meir tilgjengeleg for alle over heile landet
	Sterkare felles opplærings- og utdanningsmiljø fremjar inkludering, motivasjon og meistring
	Medarbeidarar i kunnskapssektoren har meir relevant kompetanse
	Opplæring og utdanning som gir fleire relevant kvalifisering
	Ein meir samordna og tidlegare innsats for alle barn og unge

Figur 1.1 Mål for Kunnskapsdepartementet for budsjettåret 2026

Hovudprioriteringar for 2026

Barnehagar

Regjeringa foreslår å vidareføre maksimalprisen nominelt på 1 200 kroner per måned nasjonalt, og 700 kroner per måned i kommunar i sentralitets-sone 5 og 6.

Departementet har hausten 2025 sett ned ei hurtigarbeidande partssamansett arbeidsgruppe som skal greie ut kva som må til for å gjere barnehage gratis for alle barn i Noreg. Arbeidsgruppa skal etter planen levere sluttrapporten i 2026.

Regjeringa held fram med satsinga på arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU), og frå hausten 2026 blir det lagt til rette for totalt 490 årlege ABLU-plassar. Tilskotet til auka pedagogtettleik og auka grunnbemanning i barnehagar i levekårsutsette område blir vidareført i 2026. 200 mill. kroner i tilskot til toppa bemanning i barnehagar blir òg vidareført. I tillegg foreslår departementet å løyve 15 mill. kroner for å rekruttere unge personar utanfor arbeid til å jobbe i barnehagesektoren.

Departementet arbeider med eit lovforslag om rett til barnehageplass for desemberbarn den månaden dei fyller eitt år. Ei lovendring vil gi

desemberbarna rett til barnehageplass like lenge som andre barn fødte i same årskull. Dette gir ei meir likeverdig behandling av barnefamiljar.

Grunnopplæringa

Grunnskule

Regjeringa vil setje i gang eit leseløft frå 2026 med mål om at norske elevar igjen skal bli blant verdas beste lesarar. Regjeringa foreslår å bruke 1 mrd. kroner ekstra samanlikna med i dag på å løfte leseferdigheitene til elevane. Satsinga er planlagt over fire år, og løyvingsforslaget for 2026 er 206,3 mill. kroner. Som del av dette vil departementet setje ned ein lesekommisjon som skal lage ein ny lesestrategi for Noreg. Kommisjonen skal mellom anna foreslå tiltak for å styrke leseferdigheitene og auke leselysta til barn og unge og kome med ei tilråding om kva som gir den beste leseopplæringa. Regjeringa foreslår i tillegg å vidareføre løyvinga til den nasjonale satsinga *Tid for lesing* på 18 mill. kroner i 2026.

Regjeringa vil støtte arbeidet med verdigrunnlaget i skulen og opplæringa om felles historie, kulturarv og tradisjonar. Utdanningsdirektoratet har derfor fått i oppdrag å utvikle rådgivande støt-

temateriell i form av innhaldslistar til læreplanane til dette arbeidet i skulen.

I 2024 blei det oppretta ei tilskotsordning og ei rentekompensasjonsordning for meir praktisk, variert og relevant læring for 5.–10. trinn. For 2026 foreslår regjeringa å auke tilskotsordninga for utstyr og læringsarenaer frå 160 mill. kroner til 191 mill. kroner og utvide ordninga til å omfatte 1.–4. trinn. Opplæringa skal vere tilpassa alder, modning og føresetnadene til elevane, og leiken skal ha ein særleg tydeleg plass dei første skuleåra. I tillegg foreslår regjeringa å auke investeringsramma for rentekompensasjonsordninga til 3 mrd. kroner i 2026. På sikt skal denne auke til 8 mrd. kroner.

Regjeringa vil vidareføre innsatsen på grunnskular med størst skulemiljøutfordringar ved å løyve 45 mill. kroner til tilskotsordninga for skulemiljøteam. Vidare vil regjeringa støtte kommunane i ein målretta innsats mot ungdomskriminalitet og utrygge skulemiljø, slik at dei kan etablere beredskapsteam. Regjeringa foreslår 80 mill. kroner til dette i 2026. Tilskotet skal bidra til at skular og kommunar med særlege utfordringar får tett oppfølging for å styrke læringa og trivselen blant elevane.

Regjeringa har starta arbeidet med å utvikle eit nytt kvalitetsutviklingssystem for skulen som skal fremje elevanes læring, trivsel og utvikling. Skulens verdigrunnlag og breie mandat skal ligge til grunn, og regjeringa foreslår å løyve 30 mill. kroner i 2026 til å utvikle nye læringsstøttande prøver, ny skulemiljøundersøking og meir fleksible verktøy som skal erstatte kartleggingsprøver på 1. trinn.

Skulefritidsordninga (SFO) skal bli meir tilgjengeleg for alle elevar, og departementet har lagt fram eit forslag om rett til 12 timar gratis SFO på 1.-3. trinn, jf. Prop. 160 L (2024–2025).

Regjeringa innfører eit nytt heilskapleg system for kompetanse- og karriereutvikling for lærarar og andre tilsette med mål om at alle barn og elevar skal få eit best mogleg grunnlag for læring, utvikling og trivsel i barnehagen og grunnopplæringa. Frå 2026 får også andre tilsette i laget rundt barna og elevane i barnehage, SFO og skule moglegheit til å delta i vidareutdanning med same vilkår som lærarar. Frå hausten 2025 er tilskotsordninga for rettleiing for nyutdanna lærarar i barnehagar og skular styrkt med 75 mill. kroner. Regjeringa foreslår å auke tilskotet ytterlegare med 75 mill. kroner i 2026, slik at løyvinga totalt blir på 225,8 mill. kroner.

Samisk og kvensk

Regjeringa vil i 2026 halde fram oppfølginga av Meld. St. 13 (2022–2023) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv – Kompetanse og rekruttering i barnehage, grunnopplæring og høgere utdanning* og Meld. St. 17 (2024–2025) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv – Kommunale tjenestetilbud til samiske innbyggere*. I tillegg kjem oppfølginga av rapporten frå Sannings- og forsoningskommisjonen.

Regjeringa har starta arbeidet med ein handlingsplan for kvensk språk, og vil også følge opp Sannings- og rettferdskommisjonens rapport på det som gjeld kvensk.

Vidaregåande opplæring

Hausten 2024 tok eit av dei mest sentrale tiltaka i fullføringsreforma i vidaregåande opplæring til å gjelde, ved at elevane har rett til opplæring til dei har fullført vidaregåande opplæring. Eit øyremerkt tilskot har vore gitt for å finansiere denne retten. Regjeringa foreslår å innlemme tilskotet på 320 mill. kroner i rammetilskotet til fylkeskommunane frå 2026.

Departementet foreslår å styrke løyvinga til Nasjonalt senter for yrkesfag med 10 mill. kroner i 2026. Regjeringa foreslår samtidig å vidareføre tilskota til tiltak for å kvalifisere og formidle fleire til læreplass og Fagbrev på jobb. Departementet foreslår å vidareføre lærlingtilskotet på nominelt same nivå som i 2025. Departementet foreslår samtidig å auke lærlingtilskotet til verneverdige tradisjonshandverksfag med 2 mill. kroner.

Departementet foreslår òg å vidareføre tilskotet på 15 mill. kroner som blei løyvd i revidert budsjett for 2025 til fleksible og desentraliserte tilbod innanfor yrkesfagleg vidaregåande opplæring.

Departementet foreslår å styrke arbeidet med eksamen og vurdering med 8 mill. kroner. Den samla løyvinga til eksamen og vurdering skal bidra både til å trygge eksamensgjennomføringa og til å vidareutvikle eksamens- og vurderingsfeltet etter fagfornyinga, fullføringsreforma i vidaregåande opplæring og vurderingsformer som fremjar praktisk læring.

Høgare yrkesfagleg utdanning

Regjeringa vil at fleire skal ta høgare yrkesfagleg utdanning, og foreslår 68,3 mill. kroner til 900 nye studieplassar til fagskulane. 15 mill. kroner av midlane går til å auke driftsløyvinga til Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga (NOKUT) til arbeid

med tilsyn og akkreditering av høgare yrkesfagleg utdanning.

Regjeringa foreslår å løyve totalt 106,1 mill. kroner for å vidareføre og trappe opp opptaket til nye studieplassar frå tidlegare år.

Høgare utdanning og forskning

Regjeringa foreslår å bruke 380 mill. kroner over to år til å starte arbeidet med etablering av ein nasjonal infrastruktur for tungrekning med utgangspunkt i vidareutvikling av Sigma2. Infrastrukturen skal byggast ut stegvis, og første fase er i perioden 2026–2027. Midlane skal i første omgang rettast mot FoU-sektoren, og utviding til offentleg sektor skal vurderast. Forslaget på 380 mill. kroner kjem i tillegg til vidareføring av løyvingar frå tidlegare år på 50 mill. kroner årleg i basisløyving til Sigma2 og 20,7 mill. kroner årleg til arbeidet med nasjonale språkmodellar.

Regjeringa foreslår å løyve midlar til tre store forskningssatsingar gjennom Noregs forskingsråd. Regjeringa foreslår at 1 mrd. kroner over Kunnskapsdepartementets tilskotsmidlar til Forskringsrådet skal gå til forskingsprogrammet Polhavet 2050, fordelt over ti år. Regjeringa foreslår å styrke forskinga på kvanteteknologi med 150 mill. kroner årleg i fem år. Midlane kjem i tillegg til satsinga på kvanteteknologi på 70 mill. kroner årleg frå statsbudsjettet for 2025. Vidare foreslår regjeringa 132 mill. kroner årleg til ei ny forskningssatsing på forsvarsevne, tryggleik og beredskap, der 75 mill. kroner blir foreslått løyvde over budsjettet til Kunnskapsdepartementet og 57 mill. kroner over budsjettet til Forsvarsdepartementet. Satsinga skal gå over fem år, med moglegheit for tre års forlenging.

Regjeringa foreslår 25 mill. kroner kvar til Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet og Universitetet i Oslo til ei forskningssatsing på framveksande teknologiar. Løyvinga vil bli trappa opp til 50 mill. kroner kvar frå og med 2027.

Regjeringa foreslår 48,2 mrd. kroner til universitet og høgskular i 2026. Det er ein auke på 57,6 mill. kroner utover prisjusteringa, tilsvarende 0,1 pst. Forslaget omfattar 20 nye studieplassar i medisin, 60 studieplassar i psykologi, 155 studieplassar i sjukepleie, 100 studieplassar i kvanteteknologi, 10 mill. kroner til å utvide kapasiteten i audiografutdanninga og 225 nye plassar i arbeidsplassbasert barnehagelærarutdanning.

Løyvinga til universiteta og høgskulane blir auka med 174,3 mill. kroner for å trappe opp ordinære studieplasstildelingar frå tidlegare år, og med 167,2 mill. kroner som følge av betre resultat på indikatorane for resultatbasert uttelling.

Løyvinga blir redusert med 346,2 mill. kroner for å frigjere midlar til omprioriteringar. Utfasinga av dei mellombelse midlane til studieplassar frå Utdanningsløftet 2020 utgjør 414 mill. kroner.

Regjeringa foreslår 2,5 mrd. kroner til prosjektet for Livsvitskapsbygget ved Universitetet i Oslo over budsjettet til Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet. Universitetet skal ta i bruk bygget i 2026 og regjeringa foreslår å auke løyvinga med 259,8 mill. kroner som kompensasjon for kapitalelementet i husleiga og vidare med 78 mill. kroner for å styrke rammevilkåra til UiO si satsing på livsvitskap.

Regjeringa foreslår å løyve 65 mill. kroner til forprosjekt for Noregs arktiske universitetsmuseum ved UiT som samlar museet i nye bygg i Tromsø sentrum.

Regjeringa foreslår 300 mill. kroner til nytt bygg for Griegakademiet ved Universitetet i Bergen over budsjettet til Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet og 20 mill. kroner til utstyr til universitetet.

Utdanningsstøtte og kompetansepolitikk

Regjeringa foreslår å vidareføre løyvinga på 25 mill. kroner til ein pilot for kompetansereform i industrien i 2026. Tiltaket skal bidra til at fleire tek etter- og vidareutdanning.

Departementet foreslår å vidareføre tilskotet til eit bransjeprogram for tilsette i barnehagesektoren som blei løyvd i revidert budsjett for 2025. Satsinga har ein heilårseffekt på 15 mill. kroner i 2026.

For å gjere det meir attraktivt å busetje seg og arbeide i mindre sentrale strøk, foreslo regjeringa i 2025 ei ordning for sletting av utdanningsgjeld i distrikta. Ordninga supplerer andre viktige distriktpolitiske verkemiddel som regjeringa har innført dei siste åra. I første omgang vil regjeringa rette ordninga mot kommunar i SSBs sentralitetsone 6, som er dei minst sentrale kommunane i landet. Desse kommunane har gjennomgåande størst utfordringar med å rekruttere kompetent arbeidskraft, og her er tiltaket venta å gi størst verknad. Målrettinga sikrar at ordninga ikkje bidreg til å svekke effekten av den eksisterande gjeldssletteordninga i Finnmark og Nord-Troms, og reduserer uheldige insentivverknader mellom kommunar i felles bu- og arbeidsmarknadsregionar. Regjeringa er i utgangspunktet positiv til å utvide ordninga vidare, men ønsker å evaluere effekten av ordninga før ei eventuell utviding. For å over tid rette ordninga inn mot dei som er tidleg i etableringsfasen, foreslår regjeringa å redusere

talet på år ein kan få sletta utdanningsgjeld til tre år. Samstundes held regjeringa fram forslaget om å doble satsen for gjeldsslette i den eksisterande ordninga i innsatssona, utan noka avgrensing på talet på år ein kan få sletta utdanningsgjeld.

Regjeringa foreslår ein heilskapleg gjennomgang av utdanningsstøtta. Utreiinga skal undersøke korleis verkemiddelbruken kan samsvare betre med samfunnsutfordringane, og slik halde oppe utdanningsstøttesystemet som ei sentral velferdsordning.

Regjeringa foreslår å styrke barnestipendet med 16,7 mill. kroner ved å auke satsen for første barn med 10 pst. utover prisvekstjustering.

Hovudprioriteringar i perioden 2022–2026

Regjeringa har i denne stortingsperioden prioritert at barn i barnehage og skule skal oppleve inkludering og fellesskap, og at dei skal møte kvalifiserte vaksne som har tid til å sjå kvart barn og kvar elev. Regjeringa har vidare lagt vekt på å styrke praktisk læring, og at barn og unge lærer saman i skulen, slik at elevane er godt rusta for arbeidslivet, vidare utdanning og samfunnsdeltaking. Regjeringa har teke initiativ til fleire store satsingar innanfor forsking og høgare utdanning, med mål om å styrke kunnskapsnasjonen Noreg. Eit utval av dei viktigaste satsingane og tiltaka regjeringa har gjennomført i denne stortingsperioden er:

Barnehagar, grunnskule og vidaregåande opplæring

- sørga for ein historisk låg maksimalpris i barnehagen
- innført gratis barnehage for 1–5-åringar i Finnmark og Nord-Troms (innsatssona)
- styrkt grunnbemanninga og pedagogtettleiken i barnehagar i levekårsutsette område
- innført nye reglar for styring og finansiering av barnehagesektoren, dette på bakgrunn av barnehageforliket i Stortinget hausten 2024
- styrkt tilskota som skal styrke den språklege utviklinga til, og auke deltakinga i barnehagar for, minoritetsspråklege barn
- innført fleire tiltak for å fremje kvaliteten og kompetansen i barnehagane, mellom anna gjennom betre moglegheiter for kompetanseutvikling, gjennom å inkludere barnehagelærarar i tilskotsordninga for rettleiing av nyutdanna, nytilsette lærarar og gjennom å auke talet på plassar i arbeidsplassbasert barnehagelærarutdanning (ABLU)

- innført ei rentekompensasjonsordning til kommunane for investeringar i læringsarenaer og større utstyr til praktisk og variert opplæring som skal trappast opp over åtte år
- innført ei tilskotsordning for utstyr og læringsarenaer for meir praktisk, variert og relevant læring i skulen
- innført eit heilskapleg system for kompetanse- og karriereutvikling for lærarar og andre tilsette i barnehage og skule
- bygd opp eit kompetanseløft i spesialpedagogikk
- lagd opp til betre balanse mellom bok og skjerm i skulen, med tilrådingar om mobilbruk og digital praksis i skulen
- styrkt tilskotet til skulebibliotek og lesestimulering, løyvd midlar til fleire lærebøker i skulen og lagd fram ein leselyststrategi
- sikra ei meir tilgjengeleg skulefritidsordning (SFO) for alle elevar med 12 timar gratis SFO for alle på 1.–3. trinn
- sett i gang fleire tiltak for betre skulemiljø og førebygging av barne- og ungdomskriminalitet, inkludert skulemiljøteam og beredskapsteam
- tydeleggjort og utvida tilgangen tilsette har til å kunne gripe inn mot elevar som krenker ein person fysisk eller psykisk, skader eigedom eller vesentleg forstyrrar opplæringa
- innført ein utvida rett til vidaregåande opplæring fram til ein har fullført og bestått
- styrkt rammene til fylkeskommunane ved å løyve eit øyremerkt tilskot til kvalifisering og formidling til læreplassar i fag- og yrkesopplæringa
- etablert eit nasjonalt senter for yrkesfag

Høgare yrkesfagleg utdanning

- oppretta 2 900 nye studieplassar i høgare yrkesfagleg utdanning
- styrkt finansiering av høgare yrkesfagleg utdanning gjennom høgare resultatbasert utteljing for gjennomførte studiepoeng
- oppretta eit nasjonalt studentombod for fagskulestudentar
- opna for institusjonsakkreditering for fagskular
- opna for høgare yrkesfagleg utdanning på nivå 6 og 7 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR)

Høgare utdanning og forsking

- forenkla opptaksregelverket til høgare utdanning for at flest mogleg kjem i gang med høgare utdanning og arbeid

- oppretta fleire studieplassar innanfor prioriterte fagområde som helse (medisin, sjukepleie, psykologi og audiografutdanning) og teknologi (IKT, nukleære fag og kvanteteknologi)
- prioritert fleksibel og desentralisert utdanning i heile landet, lagt til rette for fleire studiesenter og reetablert høgare utdanning på Nesna
- endra og forenkla finansieringssystemet for universitet og høgskular slik at det legg meir vekt på det breie samfunnsoppdraget og institusjonane sitt handlingsrom og ansvar
- redusert omfanget av søknadsbaserte ordningar for høgare utdanning og styrkt rammeløyinga til universitet og høgskular
- delteke aktivt i europeiske fora for å fremje norske interesser i utarbeidinga av EUs komande forskings- og innovasjonsprogram, Horisont Europa og utdanningsprogrammet Erasmus+
- prioritert minst 1 mrd. kroner til å styrke forskning innanfor kunstig intelligens (KI)
- styrkt forskningstryggleiken for å ivareteke nasjonal tryggleik og beredskap, mellom anna gjennom fleire tiltak i melding til Stortinget, handlingsplanar og strategiar
- auka tilskotssats og kostnadsramme til studentbustadar, og gitt tilsegn om tilskot til bygging av totalt 8 184 studenthyblar

Utdanningsstøtte og kompetansepolitikk

- styrkt utstyrstipendet og bortebruarstipendet
- auka basislånet med 44 000 kroner
- innført ny gjeldssletteordning i distrikta og auka sats for gjeldsslette i innsatssona
- auka tilskotet til fagbrev på jobb
- oppretta pilot for kompetansereform i industrien
- oppretta fleire bransjeprogram

Boks 1.1 Meldingar lagde fram i regjeringsperioden 2022–2025

- Meld. St. 5 (2022–2023) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2023–2032*
- Meld. St. 13 (2022–2023) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv – Kompetanse og rekruttering i barnehage, grunnsopplæring og høgere utdanning*
- Meld. St. 14 (2022–2023) *Utsyn over kompetansebehovet i Norge*
- Meld. St. 19 (2023–2024) *Profesjonsnære utdanningar over heile landet*
- Meld. St. 20 (2023–2024) *Opptak til høgare utdanning*
- Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn*
- Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høgere yrkesfaglig utdanning*
- Meld. St. 14 (2024–2025) *Sikker kunnskap i en usikker verden*

Boks 1.2 Strategiar lagde fram i regjeringsperioden 2022–2025

- 2023: *Barnehagen for en ny tid. Nasjonal barnehagestrategi mot 2030*
- 2023: *Kompetanse for kvalitet. Revidert strategi for videreutdanning for lærere og skoleledere frem mot 2025*
- 2023: *Strategi for digital kompetanse og infrastruktur i barnehage og skole 2023–2030*
- 2024: *Strategi for rekruttering til lærerutdanningene og læreryrket 2024–2030*
- 2024: *Sammen om lesing – Leselyststrategien 2024–2030*
- 2024: *Strategi for å øke næringslivets investeringer i forskning og utvikling*
- 2025: *Nysgjerrighet, nytte og involvering – Strategi for utdanningsforskning 2025–2029*
- 2025: *System for kompetanse- og karriereutvikling for ansatte i barnehage og skole*

2 Oversikt over forslaget til budsjett for Kunnskapsdepartementet

Utgifter fordelt på programkategoriar

(i 1 000 kr)

Kat.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Budsjettets stilling pr 1. halvår	Forslag 2026
07.10	Administrasjon	696 755	749 613	749 495	751 809
07.20	Grunnopplæringa	15 561 331	16 403 297	16 354 022	16 566 229
07.30	Barnehagar	1 266 470	1 299 235	1 499 235	1 427 198
07.40	Høgare yrkesfagleg utdanning	1 507 017	1 707 725	1 707 725	1 940 684
07.50	Kompetansepolitikk og livslang læring	1 947 481	2 077 490	2 024 277	2 104 691
07.60	Høgare utdanning og forskning	59 876 441	60 013 424	60 344 853	63 032 705
07.80	Utdanningsstøtte	60 102 490	64 230 469	64 220 748	67 443 730
	Sum programområde 07	140 957 985	146 481 253	146 900 355	153 267 046

Utgifter fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
	Administrasjon				
200	Kunnskapsdepartementet	413 649	430 818	446 489	3,6
201	Analyse og kunnskapsgrunnlag	283 106	318 795	305 320	–4,2
	<i>Sum kategori 07.10</i>	<i>696 755</i>	<i>749 613</i>	<i>751 809</i>	<i>0,3</i>
	Grunnopplæringa				
220	Utdanningsdirektoratet	704 840	781 457	808 201	3,4
221	Foreldreutvala for grunnopplæringa og barnehagane	16 213	17 492	18 035	3,1
222	Statlege skular og fjernunder- visningstenester	161 854	158 687	162 349	2,3
223	Diamanten skole	29 929	29 813	30 765	3,2

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
224	Tilskot til freds- og menneskeretts-senter	155 023	194 684	201 692	3,6
225	Tiltak i grunnopplæringa	2 618 126	2 759 106	2 330 208	–15,5
226	Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa	3 455 531	3 359 013	3 547 734	5,6
227	Tilskot til særskilde skular	244 138	258 901	274 867	6,2
228	Tilskot til private skular o.a.	7 462 822	8 100 441	8 416 685	3,9
229	22. juli-senteret	43 750	58 428	64 296	10,0
230	Statleg spesialpedagogisk teneste	669 105	685 275	711 397	3,8
	<i>Sum kategori 07.20</i>	<i>15 561 331</i>	<i>16 403 297</i>	<i>16 566 229</i>	<i>1,0</i>
	Barnehagar				
231	Barnehagar	1 266 470	1 299 235	1 427 198	9,8
	<i>Sum kategori 07.30</i>	<i>1 266 470</i>	<i>1 299 235</i>	<i>1 427 198</i>	<i>9,8</i>
	Høgare yrkesfagleg utdanning				
240	Fagskular	1 451 627	1 647 863	1 878 733	14,0
241	Tiltak for høgare yrkesfagleg utdanning	18 285	23 564	21 412	–9,1
242	Noregs grønne fagskule – Veia	37 105	36 298	40 539	11,7
	<i>Sum kategori 07.40</i>	<i>1 507 017</i>	<i>1 707 725</i>	<i>1 940 684</i>	<i>13,6</i>
	Kompetansepolitikk og livslang læring				
253	Folkehøgskular	1 110 138	1 158 801	1 161 229	0,2
254	Studieforbund o.a.	75 183	75 796	69 885	–7,8
256	Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse	484 703	525 654	552 886	5,2
257	Kompetanseprogrammet	187 869	217 910	217 786	–0,1
258	Tiltak for livslang læring	89 588	99 329	102 905	3,6
	<i>Sum kategori 07.50</i>	<i>1 947 481</i>	<i>2 077 490</i>	<i>2 104 691</i>	<i>1,3</i>
	Høgare utdanning og forskning				
260	Universitet og høgskular	45 436 888	46 471 718	48 202 273	3,7
270	Studentvelferd	761 846	897 437	957 581	6,7
271	Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga	128 717	139 530	158 923	13,9
272	Tiltak for internasjonalisering og høgare utdanning	338 340	329 637	306 104	–7,1
273	Kunnskapssektorens teneste-leverandør – Sikt	425 635	442 769	386 559	–12,7

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
274	Universitetssenteret på Svalbard	178 386	184 099	190 727	3,6
275	Tiltak for høgare utdanning og forskning	126 533	129 058	127 073	–1,5
284	Dei nasjonale forskningsetiske komiteane	21 432	21 739	22 408	3,1
285	Noregs forskingsråd	5 407 505	6 218 987	6 920 320	11,3
287	Grunnløyving til samfunns- vitskapelege forskingsinstitutt	245 303			0,0
288	Internasjonale samarbeidstiltak	6 756 755	5 127 483	5 701 936	11,2
289	Vitskapelege prisar	49 101	50 967	58 801	15,4
	<i>Sum kategori 07.60</i>	<i>59 876 441</i>	<i>60 013 424</i>	<i>63 032 705</i>	<i>5,0</i>
	Utdanningsstøtte				
2410	Statens lånekasse for utdanning	60 102 490	64 230 469	67 443 730	5,0
	<i>Sum kategori 07.80</i>	<i>60 102 490</i>	<i>64 230 469</i>	<i>67 443 730</i>	<i>5,0</i>
	Sum programområde 07	140 957 985	146 481 253	153 267 046	4,6
	Sum utgifter	140 957 985	146 481 253	153 267 046	4,6

Utgifter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post- gr.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
01–29	Statens egne driftsutgifter	7 630 994	7 981 921	8 189 917	2,6
30–49	Nybygg, anlegg o.a.	71 731	94 483	92 336	–2,3
50–89	Overføringer til andre	91 999 893	94 082 239	98 943 763	5,2
90–99	Utlån, statsgjeld o.a.	41 255 367	44 322 610	46 041 030	3,9
	Sum under departementet	140 957 985	146 481 253	153 267 046	4,6

Inntekter fordelt på programkategoriar

(i 1 000 kr)

Kat.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert bud- sjett 2025	Budsjettets stilling pr 1. halvår	Forslag 2026
07.10	Administrasjon	3 825	4 500	5 000	4 662
07.20	Grunnopplæringa	288 749	359 247	269 719	239 984
07.40	Høgare yrkesfagleg utdanning	9 627	7 874	7 874	8 158
07.50	Kompetansepolitikk og livslang læring	51 910	41 755	41 755	43 258
07.60	Høgare utdanning og forskning	27 350	47 899	48 287	179 296
07.80	Utdanningsstøtte	34 789 677	37 371 409	37 107 308	40 370 761
	Sum programområde 07	35 171 138	37 832 684	37 479 943	40 846 119

Inntekter fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
	Administrasjon				
3200	Kunnskapsdepartementet	3 825	4 500	4 662	3,6
	<i>Sum kategori 07.10</i>	<i>3 825</i>	<i>4 500</i>	<i>4 662</i>	<i>3,6</i>
	Grunnopplæringa				
3220	Utdanningsdirektoratet	745	2 685	2 782	3,6
3222	Statlege skular og fjernunder- visningstenester	32 022	25 842	26 772	3,6
3223	Diamanten skole	721	742	769	3,6
3225	Tiltak i grunnopplæringa	222 920	293 709	176 687	–39,8
3230	Statleg spesialpedagogisk teneste	32 341	36 269	32 974	–9,1
	<i>Sum kategori 07.20</i>	<i>288 749</i>	<i>359 247</i>	<i>239 984</i>	<i>–33,2</i>
	Høgare yrkesfagleg utdanning				
3242	Noregs grøne fagskule – Veia	9 627	7 874	8 158	3,6
	<i>Sum kategori 07.40</i>	<i>9 627</i>	<i>7 874</i>	<i>8 158</i>	<i>3,6</i>
	Kompetansepolitikk og livslang læring				
3256	Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse	51 910	41 755	43 258	3,6
	<i>Sum kategori 07.50</i>	<i>51 910</i>	<i>41 755</i>	<i>43 258</i>	<i>3,6</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
	Høgare utdanning og forskning				
3271	Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga	8 381	4 864	5 039	3,6
3275	Tiltak for høgare utdanning og forskning		10	10	0,0
3285	Noregs forskingsråd		24 000	154 864	545,3
3288	Internasjonale samarbeidstiltak	18 969	19 025	19 383	1,9
	<i>Sum kategori 07.60</i>	<i>27 350</i>	<i>47 899</i>	<i>179 296</i>	<i>274,3</i>
	Utdanningsstøtte				
5310	Statens lånekasse for utdanning	21 117 373	23 519 170	25 270 540	7,4
5617	Renter frå Statens lånekasse for utdanning	13 672 304	13 852 239	15 100 221	9,0
	<i>Sum kategori 07.80</i>	<i>34 789 677</i>	<i>37 371 409</i>	<i>40 370 761</i>	<i>8,0</i>
	Sum programområde 07	35 171 138	37 832 684	40 846 119	8,0
	Sum inntekter	35 171 138	37 832 684	40 846 119	8,0

Inntekter fordelt på postgrupper

					(i 1 000 kr)
Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
01–29	Sal av varer og tenester	387 018	465 093	347 704	–25,2
50–89	Overføringar frå andre	13 786 168	13 961 520	15 349 408	9,9
90–99	Attendebetalingar o.a.	20 997 952	23 406 071	25 149 007	7,4
	Sum under departementet	35 171 138	37 832 684	40 846 119	8,0

Bruk av stikkordet «kan overførast»

Under Kunnskapsdepartementet blir stikkordet «kan overførast» foreslått knytt til desse postane utanom post-gruppe 30-49

			(i 1 000 kr)	
Kap.	Post	Nemning	Overført til 2025	Forslag 2026
201	70	Noregs forskingsråd – forskning om utdanning og forskning		250 655
220	70	Tilskot til læremiddel o.a.		93 268
226	21	Særskilde driftsutgifter	98 742	752 443
231	21	Særskilde driftsutgifter	33 939	782 798
240	61	Utviklingsmidlar for høgare yrkesfagleg utdanning	29 621	78 270
241	21	Særskilde driftsutgifter	19 022	21 412
257	70	Tilskot	135 615	217 786
258	21	Særskilde driftsutgifter	28 183	102 905
272	71	Tilskot til tiltak for internasjonalisering	32 957	225 626
272	72	Tilskot til tiltak for høgare utdanning	23 461	80 478
273	70	Infrastruktur for tungrekning		160 720
275	21	Særskilde driftsutgifter	35 318	54 086
285	71	Strategiske forskingsprioriteringar		3 408 800
285	72	Langsiktig, grunnleggande forskning		1 876 800

3 Oppfølging av oppmodingsvedtak

Nedanfor er ei oversikt over oppfølging av oppmodingsvedtak under Kunnskapsdepartementet. Oversikta omfattar alle vedtak frå stortingssesjonen 2024–2025 og alle vedtak som Stortinget ikkje har godkjent oppfølginga av.

I kolonnen lengst til høgre i tabell 3.1 er det ført opp om departementet reknar med at rapporteringa om vedtaket no blir avslutta, eller om det vil rapportere konkret om det i budsjettframlegget neste år òg. Ei rapportering som inneber at departementet skal legge fram ei konkret sak for Stor-

tinget, vil normalt først bli avslutta når slikt framlegg er gjort.

Sjølv om det i tabellen er ført opp at rapporteringa blir avslutta, vil det stundom vere slik at oppfølginga av alle sider av vedtaket ikkje er slutført. Dette kan til dømes gjelde oppmoding om å ta særlege omsyn i politikkutforminga på eit område, slik at oppfølginga vil kunne gå over fleire år. I slike tilfelle blir Stortinget orientert om oppfølginga slik som elles gjennom omtale av det relevante politikkområdet i andre dokument til Stortinget.

Tabell 3.1 Oversikt over oppmodingsvedtak under Kunnskapsdepartementet

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Følgd opp (ja/nei)
2024–2025	16	Nasjonalt kompetansesenter om fornukspolitikk og urett	Nei
2024–2025	18	Fleire barn skal få språkopplæring i samisk og kvensk	Nei
2024–2025	20	Nasjonal satsing på språkopplæring i samisk og kvensk	Nei
2024–2025	21	Betre tilgang på utdanning i og på kvensk og samisk	Nei
2024–2025	60	Samarbeid i overgangen mellom ulike nivå i skulen	Nei
2024–2025	61	Undervisningsopplegg om livsmeistring og folkehelse	Ja
2024–2025	62	Vidareføring og utvikling av mobbeombodsordninga	Nei
2024–2025	63	Opptrappingsplan for skulemåltid i grunnskulen	Ja
2024–2025	64	Utgreiing av styrking av laget rundt elevar og lærarar	Ja
2024–2025	65	Strategi for spesialpedagogisk kompetanse i skulen og tilstrekkeleg kapasitet i PP-tenesta	Nei
2024–2025	81	Fremje forslag om å lovfeste rett til 12 timar gratis SFO på 1.–3. trinn	Ja
2024–2025	481	Styrke satsinga på teiknspråklege læremiddel	Ja
2024–2025	487	Julegudstenester i opplæringslova	Ja
2024–2025	490	Barnets beste ved oppseiing av barnehageplass	Ja
2024–2025	667	Kompetanseheving i samband med endra opplæringslov	Ja
2024–2025	668	Rettleiar for å førebygge fysisk makt og tvang	Nei
2024–2025	670	Rett til barnehageplass for desemberbarn	Nei

Tabell 3.1 Oversikt over oppmodningsvedtak under Kunnskapsdepartementet

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Følgt opp (ja/nei)
2024–2025	681	Nemningar for høgare yrkesfagleg utdanning på nivå 6 og 7 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk	Nei
2024–2025	682	Ansvar til fagskular for realkompetansevurdering	Nei
2024–2025	683	Høgare yrkesfagleg utdanning og ECTS	Nei
2024–2025	684	Plan for føreseieleleg finansiering for fagskulane	Nei
2024–2025	685	Vurdering av eit gratisprinsipp i høgare yrkesfagleg utdanning	Nei
2024–2025	737	Auke kommersialiseringa av norsk forskning	Ja
2024–2025	738	Styrke studentinvolvering i forskning og studentdrivne forskings- og innovasjonsprosjekt	Nei
2024–2025	741	Knyte studiestøtte til grunnbeløpet i folketrygda	Nei
2024–2025	778	Om individregister over barn i barnehagar og grunnskuleopplæring	Ja
2024–2025	863	Private barnehagar: Pensjonstilskot	Ja
2024–2025	864	Private barnehagar: Vurdere behov for eigen regel om bruk av tilskot til eigedomskostnader	Nei
2024–2025	865	Vurdere omsyn til barn med særskilde behov ved opptak til barnehage	Nei
2024–2025	866	Private barnehagar: Greie ut definisjonen av ideelle barnehagar	Nei
2024–2025	867	Private barnehagar: Ikkje-tidsavgrensa søknadsordning for pensjonskostnader som skal evaluerast etter tre år	Ja
2024–2025	868	Private barnehagar: Ny søknadsordning for pensjonstilskot	Ja
2024–2025	869	Private barnehagar: Søknadsordning som kan kompensere for mellombelse høge utgifter	Ja
2024–2025	870	Private barnehagar: Vurdering av tilskot til eigedom og eigedomskostnader	Nei
2024–2025	871	Private barnehagar: Ordning for rehabilitering av private barnehagebygg	Nei
2024–2025	872	Private barnehagar: Forskrift om tildeling av tilskot	Nei
2024–2025	875	Inkludering av det samiske KI-arbeidet i satsinga på forskningssenter for kunstig intelligens	Ja
2024–2025	1214	Utarbeide kampanje for å redusere bruken av narkotika	Ja
2024–2025	1215	Utvide ordninga med kommunale beredskapsteam	Ja

Tabell 3.1 Oversikt over oppmodningsvedtak under Kunnskapsdepartementet

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Følgt opp (ja/nei)
2024–2025	1228	Setje ned ei arbeidsgruppe som skal greie ut gratis barnehageplass for alle barn	Ja
2024–2025	1242	Innføre ordning med toppa bemanning i alle ordinære barnehagar	Ja
2024–2025	1244	Tilskot til fleksible og desentraliserte tilbod innanfor yrkesfagleg vidaregåande opplæring	Ja
2024–2025	1251	Opprette nytt bransjeprogram for tilsette i barnehagesektoren	Ja
2023–2024	578	Hindre misbruk av personopplysningane til barn og unge	Ja
2023–2024	621	Fleire elevar på ekskursjon til fange- og konsentrasjonsleirar	Nei
2023–2024	707	Vurdering av omfang og lovkrav om mellombels tilsetjing av lærarar	Nei
2023–2024	906	Kartlegge bemanningssituasjonen i SFO-tilboda	Ja
2022–2023	471	Meir variert praksis i lærarutdanningane m.m.	Ja
2022–2023	472	Strategi for å styrke laget rundt læraren og eleven	Ja
2022–2023	484	Plan for å vidareutvikle høgare yrkesfagleg utdanning	Ja
2022–2023	625	Vald og truslar i skulen	Ja
2022–2023	734	Læringsstøttande ressursar på begge målformer	Nei
2022–2023	735	IB-tilbod både i grunnskulen og i vidaregåande skule	Ja
2022–2023	738	Sikre individuell tilrettelegging av opplæringa	Nei
2021–2022	35, pkt. 44	Private barnehagar: Meldeplikt ved overføring av eigedomsrett	Ja
2021–2022	35, pkt. 45	Private barnehagar: Gjeninnføre rett for kommunane til å føre tilsyn	Ja
2020–2021	79	Politiattest for tilsetjing i skular og barnehagar	Nei
2020–2021	1104	Heilskaplege og koordinerte tenester	Nei
2019–2020	700	Studieplassar i høgare yrkesfagleg utdanning	Ja
2018–2019	51	Private barnehagar: Finansieringssystemet og ideelle barnehagar	Ja
2017–2018	461	Private barnehagar: Vilkår på linje med offentlege barnehagar	Ja
2017–2018	802	Private barnehagar: Finansieringssystemet som ivaretek mangfaldet	Ja
2016–2017	642	Medlemskap i studentsamskipnad for fagskular	Ja
2015–2016	796	Krav om norsk og samisk språk i barnehagesektoren	Ja

3.1 Stortingssesjon 2024–2025

Oppmodingsvedtak under kunnskapsministeren

Nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett

Vedtak nr. 16, 12. november 2024:

Stortinget ber regjeringen utrede en organisering av et nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett, med ansvar for forskning, dokumentasjon, formidling og forsoningsarbeid. Arbeidet må bygge videre på eksisterende kompetanse-, forsknings- og formidlingsmiljøer og gjøres i tett dialog med samiske, kvenske/norskfinske og skogfinske miljøer.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Sannings- og forsoningskommisjonen sin rapport Dokument 19 (2022–2023) *Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner*, jf. Innst. 30 S (2024–2025).

Kunnskapsdepartementet vil be Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitet om å greie ut mogleg organisering av eit nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett i tråd med føresetnadene frå Stortinget om å bygge på eksisterande fagmiljø, og i tett dialog med samiske, kvenske/norskfinske og skogfinske miljø. Regjeringa tilrår å tildele 7 mill. kroner på kap. 260, post 50 til arbeid med kompetansesenteret.

Vedtaket er under behandling.

Fleire barn skal få språkopplæring i samisk og kvensk

Vedtak nr. 18, 12. november 2024:

Stortinget ber regjeringen gjennomgå språkopplæringen i samisk og kvensk, og iverksette tiltak for at flere barn skal lære språkene i opplæringsløpet. Samarbeidet mellom språksentre, kommuner, fylkeskommuner og andre relevante aktører innen språkopplæring bør styrkes. I dette arbeidet må hindringer identifiseres og tiltak for rekruttering av samisk og kvensk språkkompetanse til barnehage og skole forbedres.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Sannings- og forsoningskommisjonen sin rapport Dokument 19 (2022–2023) *Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/*

norskfinner og skogfinner, jf. Innst. 30 S (2024–2025).

Kunnskapsdepartementet har valt å sjå oppmodingsvedtaka 18, 20 og 21 under eitt og dermed sjå oppfølginga av desse tre vedtaka i samanheng.

For samisk fell oppfølginga av vedtaka saman med oppfølginga av innsatsområda i Meld. St. 13 (2022–2023) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv – Kompetanse og rekruttering i barnehage, grunnskole og høgere utdanning*.

For kvensk vil Kunnskapsdepartementet mellom anna følge opp oppmodingsvedtaka gjennom handlingsplanen for kvensk språk.

Vedtaket er under behandling.

Nasjonal satsing på språkopplæring i samisk og kvensk

Vedtak nr. 20, 12. november 2024:

Stortinget ber regjeringen raskt komme tilbake til Stortinget med forslag til en nasjonal satsing på gjennomgående språkopplæring for kvensk og samiske språk fra barnehage til voksenopplæring.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Sannings- og forsoningskommisjonen sin rapport Dokument 19 (2022–2023) *Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner*, jf. Innst. 30 S (2024–2025).

Sjå omtale under vedtak nr. 18 over.

Departementet vil kome tilbake til vedtaket overfor Stortinget på ein eigna måte.

Betre tilgang på utdanning i og på kvensk og samisk

Vedtak nr. 21, 12. november 2024:

Stortinget ber regjeringen aktivt støtte opp under teknologiutvikling og nye undervisningsmuligheter som kan bidra til bedre tilgang på utdanning i og på kvensk og samiske språk, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Sannings- og forsoningskommisjonen sin rapport Dokument 19 (2022–2023) *Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner*, jf. Innst. 30 S (2024–2025).

Sjå omtale under vedtak nr. 18.

Departementet vil kome tilbake til vedtaket overfor Stortinget på ein eigna måte.

Samarbeid i overgangen mellom ulike nivå i skulen
Vedtak nr. 60, 28. november 2024:

Stortinget ber regjeringen sikre tilstrekkelig informasjonsdeling og samarbeid i overgangene mellom ulike nivåer i skolen, særlig for elever med særskilte behov.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn*, jf. Innst. 55 S (2024–2025).

Kunnskapsdepartementet sende den 16. juni 2025 eit forslag på høyring om å innføre lovreglar som utvidar høvet til informasjonsdeling om elevar ved skulebyte. Forslaget gjeld både opplæringslova og privatskulelova. I dag er det få opplysningar som kan delast utan at eleven eller foreldra samtykker. Dette inneber at ny skule i nokre tilfelle ikkje vil vere godt nok førebudd på å ta imot enkelte elevar ved skulestart. Dette kan til dømes gjelde tilfelle der skulen ikkje er kjent med valds- eller trusselhistorikken til ein elev eller konflikhtar mellom ulike elevar eller elevgrupper. Mangel på informasjon kan få negative konsekvensar for skulemiljøet til medelevar og arbeidsmiljøet til tilsette. Ved inntak til vidaregåande opplæring vil mangel på slik informasjon mellom anna kunne føre til mindre gunstige klassesamansetjingar eller ineffektiv ressursallokering.

Departementet har derfor foreslått å utvide høvet til informasjonsdeling om elevar ved skulebyte. Departementet foreslår at skulane ved skulebyte innanfor same skuleslag og ved overgang til vidaregåande opplæring kan dele personopplysningar om elevar dersom dette er nødvendig for å ivareta skulemiljøet til medelevar og arbeidsmiljøet til tilsette. Høyringsfristen er 10. oktober 2025.

Departementet vil vurdere vidare oppfølging etter at høyringsfristen er gått ut.

Undervisningsopplegg om livsmeistring og folkehelse

Vedtak nr. 61, 28. november 2024:

Stortinget ber regjeringen sikre at alle elever får tilgang på undervisningsopplegg som ivaretar intensjonene i det tverrfaglige emnet livsmestring og folkehelse.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn*, jf. Innst. 55 S (2024–2025).

Kunnskapsdepartementet viser til at det ikkje er nasjonale myndigheiter som utformar konkrete undervisningsopplegg for skulen, då både skular og lærarar har stor fridom til å bestemme korleis dei vil undervise innanfor rammene av læreplanane. For å støtte skulane i utviklinga av gode undervisningsopplegg bidreg nasjonale myndigheiter til kompetanseheving for lærarane på ulike vis. I juni 2024 fekk Utdanningsdirektoratet i oppdrag å utvikle ein nasjonal kompetansepakke for å støtte arbeidet i skulen med det tverrfaglege emnet folkehelse og livsmeistring. Kompetansepakken skal, med utgangspunkt i læreplanverket, bidra til refleksjon om kva arbeid med folkehelse og livsmeistring i og på tvers av fag kan handle om. Kompetansepakken skal dekke breidda i det tverrfaglege temaet og vere gratis tilgjengeleg for alle skular. Pakken skal etter planen lanserast hausten 2026.

Departementet viser elles til at undervisningsopplegget ROBUST, som komiteen omtalar i Innst. 55 S (2024–2025), allereie er fritt tilgjengeleg, medan undervisningsopplegget YAM, som komiteen også viser til, ser ut til å kome med ein kostnad eller ei forplikting for skulane.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Vidareføring og utvikling av mobbeombudsordninga

Vedtak nr. 62, 28. november 2024:

Stortinget ber regjeringen videreføre og utvikle mobbeombudsordningen.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn*, jf. Innst. 55 S (2024–2025).

Departementet foreslår å videreføre midlane til mobbeombudsordninga i budsjettforslaget for 2026, og vil sjå på korleis ordninga kan utviklast.

Vedtaket er under behandling.

Opptrappingsplan for skulemåltid i grunnskulen

Vedtak nr. 63, 28. november 2024:

Stortinget ber regjeringen legge frem en opptrappingsplan for innføring av et daglig sunt og

enkelt skulemåltid for alle elever i grunnskolen, og komme tilbake i statsbudsjettet for 2026 med en plan for hvordan dette skal innføres.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn*, jf. Innst. 55 S (2024–2025).

Kunnskapsdepartementet har utarbeidd ein opptrappingsplan som omfattar opprettinga av ei tilskotsordning for stegvis innføring av eit dagleg sunt og enkelt skulemåltid over tre skuleår.

Opptrappingsplanen gjer at kommunar med tilsvarande 1/3 av elevane som ønsker å starte

opp eller vidareføre allereie eksisterande skulemåltidsordningar, kan få tilskot frå det første skuleåret. Ordninga kan utvidast kvart av dei to neste skuleåra fram til full utrulling er oppnådd. Med ein slik plan meiner Kunnskapsdepartementet at det er mogleg å lovfeste eit skulemåltid for alle elevar i grunnskulen når full utrulling er oppnådd etter tre år. Ei slik ordning vil ha ein kostnad på 450 mill. kroner første året, 1 530 mill. kroner andre året, 2 611 mill. kroner tredje året og 3 241 mill. kroner fjerde året når ordninga er ferdig utrulla. Dette er synleggjort i tabell 3.2:

Tabell 3.2 Opptrappingsplan av tilskotsordning til skulemåltid

	År 1	År 2	År 3	År 4 (varig)
Samla kostnad	0,5 mrd. kroner	1,5 mrd. kroner	2,6 mrd. kroner	3,2 mrd. kroner

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgd opp.

Utgreiing av styrking av laget rundt elevar og lærarar
Vedtak nr. 64, 28. november 2024:

Stortinget ber regjeringen i dialog med partene utrede og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med helhetlige og konkrete tiltak for hvordan laget rundt elevene og lærerne best kan og bør styrkes, slik at alle elever og lærere får de nødvendige støtteressursene inn i skolehverdagen.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn*, jf. Innst. 55 S (2024–2025).

Det er kommunane som har ansvar for at dei har tilstrekkeleg kompetanse og kapasitet både i barnehagar og skular og i dei kommunale tenesene, og at samarbeidet mellom dei er godt. Dette er eit arbeid som bør bygge på moglegheitene og utfordringane lokalt, og kommunane bør derfor ha handlingsfridom til å utvikle laget rundt barn og unge slik at det fungerer godt i konteksten deira. Regjeringa har ulike tiltak og prosessar for å støtte opp under arbeidet i kommunane med å styrke laget rundt barn og unge. Dette omfattar både tilgang til ulik fagkompetanse og samarbeid mellom ulike yrkesgrupper i barnehagar og skular og samarbeid mellom barnehagar, skular og ulike tenester i kommunen. Departementet har

mykje dialog med dei partane dei ulike prosesane vedkjem, blant anna gjennom referansegrupper, dialogmøte, høyringar og andre innspelsprosessar.

I mai 2025 la regjeringa fram strategien *System for kompetanse- og karriereutvikling for ansatte i barnehage og skole*. Systemet blir fasa inn i 2025 og 2026 og skal bidra til at lærarar og andre yrkesgrupper får betre føresetnader for å møte krava og forventningane dei står overfor i jobben. Framover skal fleire yrkesgrupper i barnehage og skule få gode moglegheiter for kompetanseutvikling gjennom heile yrkeslivet. Det skal gi betre læring og trivsel for barn og unge, og bidra til at barnehagar og skular er attraktive arbeidsplassar som rekrutterer og beheld både lærarar og andre yrkesgrupper.

Hovudgrepa i strategien er at fleire yrkesgrupper i barnehage, skule og SFO skal kunne få permisjon med lønn når dei tek vidareutdanning. I tillegg skal fleire nyutdanna lærarar i både barnehage, grunnskule og vidaregåande skule få rettleiing dei to første åra for å unngå fråfall frå yrket. Saman med partane i sektoren har departementet utvikla dokumentet *Prinsipper og forplikelser for profesjonsfaglig veiledning av nyutdannede lærere i barnehage og skole*. Dette skal bidra til at partane jobbar saman for eit likeverdig rettleiingstilbod av god kvalitet.

Regjeringa tek utfordringane med skulemiljø på alvor. Å sikre elevane eit trygt og godt skulemiljø er ei av dei grunnleggjande oppgåvene til skulen.

Samstundes veit vi at mange skular står i utfordringar som det er krevjande å løyse åleine. I 2024 oppretta regjeringa derfor ei ordning der kommunar kan søke om tilskot til å etablere eller styrke kommunale skulemiljøteam. Skulemiljøteam skal bidra til å førebygge mobbing og gi ekstra tett oppfølging og sikre raskare og betre innsats til skular som har særlege utfordringar med skulemiljøet. Skulemiljøteam kan òg ha barnehagar som målgruppe, slik at det førebyggjande arbeidet kan starte allereie der. I 2024 mottok 23 kommunar midlar til skulemiljøteam. Det var stor interesse blant kommunane, og det kom inn 137 søknader om tilskot. I 2025 er det løyvd 45 mill. kroner til skulemiljøteam. I 2025 kom det inn 168 søknader, og 40 kommunar fekk tilskot. For 2026 foreslår regjeringa å vidareføre løyvinga på 45 mill. kroner.

Regjeringa oppretta i 2025 eit eige tilskot til kommunar for å etablere nye eller styrke eksisterande beredskapsteam som eit førebyggjande tiltak mot barne- og ungdomskriminalitet og utrygge skulemiljø. I 2025 er det løyvd 80 mill. kroner til beredskapsteam, og for 2026 foreslår regjeringa å vidareføre løyvinga på 80 mill. kroner. Sjå også omtale under vedtak nr. 1215, 20. juni 2025.

6. juni 2025 la regjeringa fram Meld. St. 28 (2024–2025) *Tro på framtida – uansett bakgrunn* (oppvekstmeldinga). Meldinga viser til ambisjonane til regjeringa om å styrke det breie laget rundt barn og unge. For i større grad å kunne prioritere ressursar til førebyggjande tiltak for barn og unge der behova er størst, foreslår Kunnskapsdepartementet saman med Helse- og omsorgsdepartementet og Barne- og familiedepartementet, med bidrag frå Arbeids- og inkluderingsdepartementet, å opprette ei felles, tverrsektoriell tilskotsordning (programfinansiering) frå 2026. Programfinansiering inneber at statlege tilskot til kommunesektoren, som i dag er øyremerkte til avgrensa formål innanfor ein eller fleire sektorar, i staden blir knytt til meir overordna formål og føringar uavhengig av sektor.

For å bidra til at tenestene til barn og unge blir betre samordna og meir heilskaplege, er det sett i gang eit samarbeid mellom fleire av velferdsdirektorata om eit felles leiarutviklingstilbod på tvers av sektorar og nivå i kommunane. Vidare sender departementa felles styringssignal til underliggjande direktorat og statsforvaltarar om samarbeid og samordning av verkemiddel i kommunane for å styrke laget rundt barn og unge. Arbeidet med felles politikktutforming i utgreiings-, avgjerds- og iverksetjingsfasen når det gjeld det

breie laget rundt barn og unge, blir følgt opp gjennom samarbeidet i kjernegruppa for utsette barn og unge (KUBU), som består av sju departement og 13 direktorat, etatar og institutt.

Regjeringa har sett i gang eit målretta samfunnsoppdrag for inkludering av fleire barn og unge i utdanning, arbeid og samfunnsliv, jf. Meld. St. 28 (2024–2025) *Tro på framtida – uansett bakgrunn* (oppvekstmeldinga) og Meld. St. 5 (2022–2023) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2023–2032*. Dette er ei satsing som skal mobilisere alle relevante aktørar på tvers av sektorar og nivå til eit felles arbeid for å finne effektive og innovative inkluderingstiltak. Samfunnsoppdraget skal bidra til at det blir utvikla ny kunnskap gjennom å prøve ut nye måtar å arbeide på, og til at kunnskapen om kva som verkar, blir teken i bruk. For å bidra til god dialog og ei brei mobilisering vil det bli oppretta ei partnarskapsgruppe for samfunnsoppdraget, med representantar frå kommunal og frivillig sektor og partane i arbeidslivet. Det skal òg bli etablert ei innsatsgruppe med Forskingsrådet som vertskap.

Regjeringa vil bidra til å vise døme på gode løysingar, slik at kommunane kan lære av kvarandre. Kunnskap om kva for yrkesgrupper som er med i laget rundt barnet og eleven, er nyttig i denne samanhengen. Regjeringa vil gi Utdanningsdirektoratet i oppdrag å innhente statistikk frå SSB med nokre års mellomrom for både barnehage og skule. Konkret kan det vere aktuelt å be SSB samanlikne informasjon om ulike yrkesgrupper i skulen for å sjå på forskjellar når det gjeld kommune- og skulestorleik, regionale forskjellar, og kva yrkesgrupper som er vanlegast rundt omkring i landet.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Strategi for spesialpedagogisk kompetanse i skulen og tilstrekkeleg kapasitet i PP-tenesta

Vedtak nr. 65, 28. november 2024:

Stortinget ber regjeringen styrke tilbudet til barn som trenger tilrettelegging, ved å legge frem en konkret strategi for å sikre spesialpedagogisk kompetanse i skolen og tilstrekkelig kapasitet i PP-tjenesten.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn*, jf. Innst. 55 S (2024–2025).

Den spesialpedagogiske kompetansen for tilsette i barnehage og skule har blitt styrkt dei seinare åra gjennom kollektive kompetansetiltak for tilsette, PP-tenesta og andre tenester i laget rundt i kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderande praksis, og gjennom mange fleire vidareutdanningstilbod i spesialpedagogikk for lærarar.

I det nye heilskaplege systemet for kompetanse- og karriereutvikling som regjeringa no innfasar, vil kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderande praksis bli ivareteke og inkludert i dei to nye tilskotsordningane for kollektiv kompetanseutvikling i barnehage og grunnskule og for vidaregåande opplæring som tek til å gjelde frå 2026. Frå 2026 vil også fleire lærarar og andre yrkesgrupper tilsette i barnehage og grunnsopplæring få moglegheit til å ta vidareutdanning med like vilkår. Det er kommunen, fylkeskommunen og private eigarar som må prioritere kven av dei tilsette som skal delta i kompetansetiltaka ut frå ei vurdering av lokale kompetansebehov. Tilsette i PP-tenesta er også omfatta av desse kompetansetiltaka.

Departementet har gitt Utdanningsdirektoratet eit oppdrag om oppdatert kunnskap, status og aktuelle tiltak for å sikre betre tidleg innsats, tilpassa opplæring og individuell tilrettelegging. Ein del av oppdraget er at Utdanningsdirektoratet skal gjennomføre ei statusoppsummering av arbeidet med tidleg innsats, tilpassa opplæring og individuell tilrettelegging for barn og elevar i barnehage, skule og SFO, med gjennomgang av utfordringar på feltet og forslag til tiltak for vidare oppfølging. Denne delen av oppdraget skal etter planen leverast februar 2026. På bakgrunn av kunnskapsgrunnlaget som blir utarbeidd, skal Utdanningsdirektoratet tilrå kva tiltak som bør innførast for betre å sikre at skulane gjennomfører vedtak om individuell tilrettelegging av opplæringa og andre vedtak som gir grunnleggjande føresetnader for å sikre at elevane får tilfredsstillande utbytte av opplæringa, og kva verkemiddel det bør vere for oppfølging der skulane ikkje gjennomfører slike vedtak. Denne delen av oppdraget skal etter planen leverast oktober 2025.

Vedtaket er under behandling.

Fremje forslag om å lovfeste rett til 12 timar gratis SFO på 1.–3. trinn

Vedtak nr. 81, 5. desember 2024:

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å lovfeste retten til 12 timers gratis SFO i uken for elever fra 1.–3. trinn innen juni 2025.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet, jf. Innst. 2 S (2024–2025).

I tråd med oppmodingsvedtaket fremja Kunnskapsdepartementet 20. juni 2025 for Stortinget Prop. 160 L (2024–2025) *Endringer i opplæringslova (rett til 12 timer gratis skolefritidsordning i uken for elever på 1. til 3. trinn)*.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Styrke satsinga på teiknspråklege læremiddel

Vedtak nr. 481, 20. februar 2025:

Stortinget ber regjeringen komme med tiltak for å styrke satsingen på tegnspråklige læremidler.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:27 S (2024–2025) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hilde Marie Gaebpie Danielsen, Kathy Lie, Christian Torset og Cato Brunvand Ellingsen om en handlingsplan for å styrke døve og tegnspråklige sine rettigheter og muligheter*, jf. Innst. 136 S (2024–2025).

Regjeringa har følgt opp vedtaket om å styrke satsinga på teiknspråklege læremiddel ved å auke løyvinga til Statped. I revidert budsjett for 2025 vedtok Stortinget ei omprioritering av 2 mill. kroner ekstra til Statped for å auke produksjonen av teiknspråklege læremiddel. Regjeringa foreslår for 2026 ein varig auke til 4,5 mill. kroner til produksjon av læremiddel for teiknspråklege.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Julegudstenester i opplæringslova

Vedtak nr. 487, 20. februar 2025:

Stortinget ber regjeringen vurdere om muligheten til å avholde julegudstjenester kan forankres i opplæringsloven på en hensiktsmessig måte, for å sikre at denne tradisjonen fortsetter, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:29 S (2024–2025) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Dag-Inge Ulstein og Olaug Ver- vik Bollestad om at alle elever skal få tilbud om å delta på skolegudstjenester* og Dokument 8:33 S (2024–2025) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Himanshu Gulati og Tor André Johnsen*

om at julegudstjenester må forankres i opplæringsloven, jf. Innst. 141 S (2024–2025).

Regjeringa har gjort ei vurdering slik Stortinget har bede om. Regjeringa har kome fram til at høvet til å halde julegudstjenester allereie er forankra i opplæringslova på ein formålstenleg måte. Dagens regulering er godt eigna til å sikre at denne tradisjonen held fram.

Høvet til å tilby elevane å vere med på julegudstjenester er allereie forankra i opplæringslova. Det stemmer ikkje at justeringa i føresegna om forkynning i opplæringslova betyr at det ikkje lenger er tillate å gi tilbod om å delta i skulegudstjenester. I den nye opplæringslova er det gjort tydeleg at forbodet mot forkynning gjeld i alle fag, ikkje berre i KRLE. Det inneber ikkje noka realitetsendring. At forbodet mot forkynning ikkje rammar moglegheita til å gjennomføre skulegudstjenester kjem fram av forarbeida til lova og rettleiing på udir.no. Det kjem fram av innstillinga til opplæringslova at Stortinget ikkje har meint å gjere endringar i skulane sitt høve til å tilby å vere med på skulegudsteneste. Regjeringa har kommunisert tydeleg at tilbod om skulegudsteneste ikkje blir omfatta av forbodet mot forkynning i opplæringa, og at det ikkje er behov for endringar i opplæringslova for å presisere at skulegudstjenester er tillatne.

Ytterlegare regulering av skulegudstjenester kan innebere ei detaljregulering av kommunane og fylkeskommunane som er lite formålstenleg. Det bør ligge innanfor det lokale handlingsrommet å avgjere korleis jula skal markerast i skulen. Staten bør ha tiltru til at skuleeigarane gjer fornuftige vurderingar i desse spørsmåla. Etter vurderinga til departementet er det tilstrekkeleg med rettleiing som viser korleis det kan leggst til rette for at dei elevane som ønsker det, kan vere med på skulegudsteneste.

Det er ikkje gitt at ytterlegare regulering av skulegudstjenester vil føre til meir uklare tilhøve, eller at debatten rundt skulegudstjenester vil stilne. Ei endring kan føre til auka uklarleik, ikkje minst når det gjeld forholdet til andre religionar og livssyn, ritual og festar, enn kristendom og skulegudstjenester. Slik departementet vurderer det, balanserer dagens tolking av gjeldande rett dette på ein formålstenleg måte. Ein ny ordlyd rundt desse tema kan skape ny usemje og ny debatt.

Etter departementet si vurdering verkar det samla sett ikkje som formålstenleg å bruke ressursar på eit slikt regelverksarbeid.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Barnets beste ved oppseiing av barnehageplass

Vedtak nr. 490, 20. februar 2025:

Stortinget ber regjeringen gjøre en samlet vurdering av om barnets beste er godt nok ivarettatt i regelverket ved oppsigelse av barnehageplass, og ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:32 S (2024–2025) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hege Bae Nyholt, Tobias Drevland Lund og Marie Sneve Martinussen om å sikre like rettigheter for barn i private barnehager ved oppsigelse av barnehageplass, jf. Innst. 140 S (2024–2025).*

Oppseiing av barnehageplass er ikkje direkte regulert i barnehagelova. Det følger likevel av barnehagelova § 8 at alle barnehagar er pålagde å ha vedtekter. Vedtektene til barnehagen skal gi opplysningar om det som har noko å seie for forholdet foreldra har til barnehagen. Oppseiing av barnehageplass vil vere et slikt forhold. Det inneber at barnehagen mellom anna skal informere om vilkår og prosess for oppseiing av barnehageplass. Dette gjeld alle barnehagar, både kommunale og private.

Barnets beste er uttrykkeleg regulert i barnehagelova. Etter barnehagelova § 3 skal barnets beste vere eit grunnleggande omsyn i alle handlingar og avgjerder som gjeld barn. Behova og føresetnadene til barnet er utgangspunktet for ei vurdering av kva som er barnets beste. Der barnehagen skal ta avgjerder om barn, må han i kvart tilfelle gjere ei konkret og individuell vurdering av kva som vil vere til det beste for kvart enkelt barn. Barnehagen skal avvege omsynet til barnets beste opp mot andre omsyn i ei sak. Dette gjeld generelt i alle saker som berører barn. Departementet meiner det følger av plikta til å ta omsyn til barnets beste at alle barnehagar, både kommunale og private, skal ta omsyn til kva som er til det beste for barnet i vurderingar om oppseiing av barnehageplass, og at vedtaket derfor er godt nok vareteke i regelverket i dag.

Departementet legg til grunn at vedtaket er følgt opp.

Kompetanseheving i samband med endra opplæringslov

Vedtak nr. 667, 13. mai 2025:

Stortinget ber regjeringen sørge for at det gjennomføres kompetansehevingstiltak i skolen i forbindelse med endringen av opplæringslova med en utvidelse av adgangen til fysisk inngripen.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 51 L (2024–2025) *Endringer i opplæringslova og privatskolelova (utvidelse av adgangen til fysisk inngripen)*, sjå Innst. 243 L (2024–2025), Lovvedtak 49 (2024–2025).

Regjeringa bruker i 2025 nærare 2,9 mrd. kroner på kompetansetiltak retta mot lærarar og andre tilsette i barnehage og skule. Gjennom tilskotsordninga for lokal kompetanseutvikling er det lagt til rette for at kommunar kan setje i verk nødvendige kompetansetiltak basert på lokale behov.

Departementet har òg varsla at det vil bli utarbeidd rettleiing til reglane, og det ligg no føre mellom anna informasjonsvideoar på udir.no. Dette vil fungere som eit kompetansehevingstiltak, saman med merknadene til føresegna. Regjeringa vil òg følge med på korleis reglane verkar. Sjå mellom anna Prop. 51 L (2024–2025), pkt. 5.3.

Det finst fleire ulike nasjonale kompetansetiltak som skal gi barnehagar, skular og eigarar støtte til å bygge trygge og gode miljø og til å forebygge, avdekke og handtere krenkingar. Utdanningsdirektoratet har i 2025 vidareutvikla, samordna og målretta dei digitale støtteressursane og forskning på feltet, blant anna for å støtte dei tilsette i skulane med å handtere saker der elevar ikkje har det trygt og godt på skulen.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Rettleiar for å forebygge fysisk makt og tvang

Vedtak nr. 668, 13. mai 2025:

Stortinget ber regjeringen utarbeide en veileder til skolene om pedagogiske virkemidler for å forebygge bruk av fysisk makt og tvang.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 51 L (2024–2025) *Endringer i opplæringslova og privatskolelova (utvidelse av adgangen til fysisk inngripen)*, sjå Innst. 243 L (2024–2025), Lovvedtak 49 (2024–2025).

Departementet har varsla at det vil bli utarbeidd rettleiing til reglane, og det ligg no føre mellom anna informasjonsvideoar på udir.no. Rettleiing på dette punktet må sjåast i samanheng med anna rettleiing om reglane for å kunne gripe fysisk inn. Forebygging av bruk av fysisk makt og tvang må òg sjåast i samanheng med andre tiltak og innsatsar for trygge og gode skulemiljø, som kompetanseutvikling, skule-heim-samarbeid, relasjonsbygging, klasseleiing med meir. Utdanningsdirektoratet har utvikla fleire ressursar som skular kan nytte fritt, jf. nettsidene til Utdanningsdirektoratet.

Vedtaket er under behandling.

Rett til barnehageplass for desemberbarn

Vedtak nr. 670, 13. mai 2025:

Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige lovforslag for å sikre at barn født i desember får rett til barnehageplass innen utgangen av den måneden barnet fyller ett år, på lik linje med barn født i september, oktober og november.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:108 S (2024–2025) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Svardal Bøe, Erna Solberg, Kari-Anne Jønnes, Margret Hagerup og Sandra Bruflot om lovfestet rett til barnehageplass for barn født i desember, innen utgangen av måneden de fyller ett år*, jf. Innst. 239 S (2024–2025).

Departementet vil kome tilbake til vedtaket overfor Stortinget på ein eigna måte.

Om individregister over barn i barnehagar og grunnskuleopplæring

Vedtak nr. 778, 26. mai 2025:

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget dersom individregistre over barn i barnehager og grunnskole skal utvides ut over kategoriene som er redegjort for i Prop. 131 L (2024–2025).

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 131 L (2024–2025) *Endringer i opplæringslova, privatskolelova og barnehageloven (individregistre over barn i barnehager og grunnskuleopplæring, overtredelsesgebyr m.m.)*, jf. Innst. 374 L (2024–2025) og Lovvedtak 69 (2024–2025).

Regjeringa vil legge fram forslag til endring i opplæringslova og barnehagelova dersom det blir aktuelt å utvide registra til å inkludere særlege kategoriar personopplysningar. Regjeringa vil òg kome tilbake til Stortinget med ei orientering om eventuelle forskriftsendringar dersom det blir aktuelt å utvide registra til andre personopplysningar enn det som er gjort greie for i Prop. 131 L (2024–2025).

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Private barnehagar: Pensjonstilskot

Vedtak nr. 863, 3. juni 2025:

Stortinget ber regjeringen i forskrift fastsette tre sjablonger for beregninger av pensjonstilskudd til private barnehager, hvorav en av sjablongene representerer bransjestandard.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 138 L (2024–2025) *Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren)*, jf. Innst. 510 L (2024–2025) og Lovvedtak 89 (2024–2025).

Departementet viser til omtale av barnehageforliket i 2024 i kategoriinnleiinga til programkategori 07.30 Barnehagar. Med dei nye reglane i barnehagelova skal pensjonstilskotet bereknast ved å gonge talet på årsverk i barnehagen med samla lønn per årsverk i barnehagen, ein prosentsats basert på pensjonsvilkåra til den enkelte barnehage og lokal arbeidsgivaravgift.

Regjeringa sende 25. juni 2025 forslag til forskrift om tilskot til private barnehagar på høyring. Det er mellom anna foreslått at det skal vere tre prosentsatsar/sjablongar på 5, 8 og 11 pst. av lønnskostnadene i barnehagen for berekning av pensjonstilskot. Det er lagt til grunn at den øvste satsen på 11 pst. vil representere ei form for bransjestandard. Høyringsfristen er 30. september 2025. De tre prosentsatsane vil bli vurdert i lys av innspela i høyringa.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Private barnehagar: Vurdere behov for eigen regel om bruk av tilskot til eigedomskostnader

Vedtak nr. 864, 3. juni 2025:

Stortinget ber regjeringen i arbeidet med mer treffsikre vurderinger av eiendomskostnader for private barnehager vurdere om det er behov for en

eigen regel om bruk av tilskudd til eiendomskostnader, og hvordan denne eventuelt kan utformes slik at den treffer formålet med reguleringen.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 138 L (2024–2025) *Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren)*, jf. Innst. 510 L (2024–2025) og Lovvedtak 89 (2024–2025).

Vedtaket er under behandling.

Vurdere omsyn til barn med særskilde behov ved opptak til barnehage

Vedtak nr. 865, 3. juni 2025:

Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan det kan tas ytterligere hensyn til barn med særskilte behov ved opptak, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 138 L (2024–2025) *Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren)*, jf. Innst. 510 L (2024–2025) og Lovvedtak 89 (2024–2025).

Departementet vil kome tilbake til vedtaket overfor Stortinget på ein eigna måte.

Private barnehagar: Greie ut definisjonen av ideelle barnehagar

Vedtak nr. 866, 3. juni 2025:

Stortinget ber regjeringen utrede om det er behov for å stille ytterligere krav til definisjonen av ideelle barnehager for at den skal virke etter intensjonen, herunder om det må stilles krav til andre ledd i organisasjonen hvis en ideell barnehage er del av et konsern eller eierstruktur.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 138 L (2024–2025) *Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren)*, jf. Innst. 510 L (2024–2025) og Lovvedtak 89 (2024–2025).

I NOU 2024: 1 *Definisjon og registrering av ideelle velferdsaktører* har Støstad-utvalet foreslått ein felles definisjon av kva som er ein ideell velferdsaktør. Som ein del av oppfølginga av forslaga i NOU-en vil regjeringa vurdere om det er behov for å stille ytterlegare krav til definisjonen av ideelle barnehagar for at han skal verke etter intensjonen, mellom anna om det må stillast krav til andre ledd i organisasjonen dersom ein ideell bar-

nehage er ein del av eit konsern eller ein eigarstruktur. Regjeringa vil også vurdere om det bør stillast krav til eigaren av eigedomen.

Vedtaket er under behandling.

Private barnehagar: Ikkje-tidsavgrensa søknadsordning for pensjonskostnader som skal evaluerast etter tre år

Vedtak nr. 867, 3. juni 2025:

Stortinget ber regjeringen legge opp til at søknadsordningen beskrevet i Prop. 138 L (2024–2025) ikke skal være tidsavgrenset, og at ordningen evalueres etter tre år.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 138 L (2024–2025) *Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren)*, jf. Innst. 510 L (2024–2025) og Lovvedtak 89 (2024–2025).

Departementet viser til omtale av barnehageforliket i 2024 i kategoriinnleiinga til programkategori 07.30 Barnehagar. Regjeringa sende 25. juni 2025 forslag til forskrift om tilskot til private barnehagar på høyring, med høyringsfrist 30. september 2025. Det er mellom anna foreslått å innføre ei ny søknadsordning for pensjonstilskot til private barnehagar som ikkje får dekt pensjonsutgiftene sine etter den foreslåtte hovudregelen om tilskot til pensjon. Den foreslåtte søknadsordninga er ikkje tidsavgrensa.

Kunnskapsdepartementet vil i tildelingsbrevet for 2026 gi Utdanningsdirektoratet i oppdrag å evaluere den nye søknadsordninga for pensjonstilskot til private barnehagar.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Private barnehagar: Ny søknadsordning for pensjonstilskot

Vedtak nr. 868, 3. juni 2025:

Stortinget ber regjeringen innføre en ny søknadsordning for pensjonstilskudd for private barnehager. Søknadsordningen må være forutsigbar, med tydelig regelverk, ha et rimelig tak og være utformet slik at barnehagene får dekket dokumenterte pensjonskostnader. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en konkretisering av modellen.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 138 L (2024–2025)

Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren), jf. Innst. 510 L (2024–2025) og Lovvedtak 89 (2024–2025).

Departementet viser til omtale av barnehageforliket i 2024 i kategoriinnleiinga til programkategori 07.30 Barnehagar. Regjeringa sende 25. juni 2025 forslag til forskrift om tilskot til private barnehagar på høyring. Det er mellom anna foreslått å innføre ei ny søknadsordning for pensjonstilskot til private barnehagar som ikkje får dekt pensjonsutgiftene sine etter den foreslåtte hovudregelen om tilskot til pensjon. Private barnehagar som samla over tre år har meir enn 5 pst. høgare pensjonsutgifter enn dei får dekt gjennom hovudregelen, skal etter forslaget få dekt utgiftene som overstig 5 pst., men avgrensa til 13 pst. av pensjonsgivande lønn i den private barnehagen. Høyringsfristen er 30. september 2025. Endeleg modell for ny søknadsordning vil bli vurdert i lys av innspela i høyringa.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Private barnehagar: Søknadsordning som kan kompensere for mellombelse høge utgifter

Vedtak nr. 869, 3. juni 2025:

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til hvordan søknadsordningen for pensjonstilskudd for private barnehager kan bidra til å kompensere barnehager for midlertidige høye utgifter i enkeltår, eksempelvis i forbindelse med innføring av AFP.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 138 L (2024–2025) *Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren)*, jf. Innst. 510 L (2024–2025) og Lovvedtak 89 (2024–2025).

Departementet viser til omtale av barnehageforliket i 2024 i kategoriinnleiinga til programkategori 07.30 Barnehagar. Regjeringa sende 25. juni 2025 forslag til forskrift om tilskot til private barnehagar på høyring. Det er mellom anna foreslått å innføre ei ny søknadsordning for pensjonstilskot til private barnehagar som ikkje får dekt pensjonsutgiftene sine etter den foreslåtte hovudregelen om tilskot til pensjon. Private barnehagar som samla over tre år har meir enn 5 pst. høgare pensjonsutgifter enn dei får dekt gjennom hovudregelen, skal etter forslaget få dekt utgiftene som overstig 5 pst., men avgrensa til 13 pst. av pensjonsgivande lønn i den private barnehagen. Dersom ein barnehage har mellombelse utgifter i enkelte år,

til dømes i samband med innføring av AFP, vil dette bli dekt gjennom søknadsordninga, men avgrensa til 13 pst. av pensjonsgivande lønn i den private barnehagen. Høyringsfristen er 30. september 2025. Endeleg modell for ny søknadsordning vil bli vurdert i lys av innspela i høyringa.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Private barnehagar: Vurdering av tilskot til eigedom og eigedomskostnader

Vedtak nr. 870, 3. juni 2025:

Stortinget ber regjeringen gjøre en helhetlig vurdering av treffsikkerheten i tilskudd til eiendom og private barnehagers eiendomskostnader og komme tilbake til Stortinget på egnet måte. Vurderingen skal gjøres i lys av nytt tallgrunnlag og erfaringene med nytt eiendomstilskudd, den mulige ordningen for støtte til rehabilitering av barnehagebygg samt øvrige endringer i tilskuddsregelverket.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 138 L (2024–2025) *Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren)*, jf. Innst. 510 L (2024–2025) og Lovvedtak 89 (2024–2025).

Departementet vil kome tilbake til vedtaket overfor Stortinget på ein eigna måte.

Private barnehagar: Ordning for rehabilitering av private barnehagebygg

Vedtak nr. 871, 3. juni 2025:

Stortinget ber regjeringen utrede en ordning for at private barnehager skal kunne få støtte til rehabilitering av barnehagebygg, i form av låneordning i Husbanken eller andre innretninger som vil oppfylle det samme formålet. Ordningen skal legge vekt på behovet til små og ideelle barnehager. Utredningen må gjøre rede for eventuell statsstøtteproblematikk og behov for krav knyttet til salg av barnehagebygg det er mottatt støtte til.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 138 L (2024–2025) *Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren)*, jf. Innst. 510 L (2024–2025) og Lovvedtak 89 (2024–2025).

Vedtaket er under behandling.

Private barnehagar: Forskrift om tildeling av tilskot

Vedtak nr. 872, 3. juni 2025:

Stortinget ber regjeringen vurdere om forskrift om tildeling av tilskudd til private barnehager § 8 fjerde ledd andre punktum bør endres, slik at kommunen ikke har anledning til å legge et annet barnetall til grunn, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 138 L (2024–2025) *Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren)*, jf. Innst. 510 L (2024–2025) og Lovvedtak 89 (2024–2025).

Departementet vil kome tilbake til vedtaket overfor Stortinget på ein eigna måte.

Utarbeide kampanje for å redusere bruken av narkotika

Vedtak nr. 1214, 20. juni 2025:

Stortinget ber regjeringen utarbeide en kampanje overfor elever på ungdomsskolen og videregående skoler for å redusere bruken av narkotika i tråd med prinsippene om kunnskapsbasert forebyggende arbeid.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 146 S (2024–2025) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2025*, jf. Innst. 540 S (2024–2025).

Kunnskapsdepartementet ga i september 2025 eit oppdrag til Utdanningsdirektoratet om å utarbeide ein haldningskampanje retta mot elevar på ungdomskulen og vidaregåande skule for å redusere bruken av narkotika, i tråd med prinsippa om kunnskapsbasert forebyggende arbeid. Innhaldet i kampanjen, saman med ein tidsplan for gjennomføringa, skal etter planen vere klart innan 31. januar 2026. For å kunne gjennomføre oppdraget trengs kompetanse som både Utdanningsdirektoratet og Helsedirektoratet har, og det er derfor spesifisert i oppdraget at direktorata skal samarbeide. Dei kan også velje å samarbeide med andre relevante etatar. Oppdraget skal sjåast i samanheng med regjeringa sitt pågåande arbeid for å utvikle og implementere eit nasjonalt program for rusmiddelforebyggende arbeid blant barn og unge.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Utvide ordninga med kommunale beredskapsteam
Vedtak nr. 1215, 20. juni 2025:

Stortinget ber regjeringen utvide ordningen med kommunale beredskapsteam med 10 mill. kroner. Ordningen utvides tematisk for å kunne benyttes til å ta tak i problemer knyttet til narkotikakriminalitet blant barn og unge.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 146 S (2024–2025) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2025*, jf. Innst. 540 S (2024–2025).

Kunnskapsdepartementet foreslår å vidareføre styrkinga på 10 mill. kroner i revidert budsjett 2025 og løyve totalt 80 mill. kroner til beredskapsteam i 2026, jf. omtale i del II under programkategori 07.20 Grunnopplæringa og kap. 226, post 65.

Tilskotsordninga for etablering og styrking av kommunale beredskapsteam er direkte retta mot barne- og ungdomskriminalitet. Beredskapsteama skal rette seg mot nærmiljø og skulemiljø for barn og unge i kommunen. Det skal leggst til rette for samarbeid på tvers av bydelar, kommunegrenser og skuleslag. Beredskapsteama skal arbeide tverretatleg og tverrfagleg, på gruppe- og individnivå, både i og med nærmiljøet og skulemiljøet. Utfordringar med narkotikakriminalitet blant barn og unge skal vere ein del av arbeidet, og retningslinjene for tilskotet er reviderte for å ta omsyn til dette.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Setje ned ei arbeidsgruppe som skal greie ut gratis barnehageplass for alle barn

Vedtak nr. 1228, 20. juni 2025:

Stortinget ber regjeringen nedsette en hurtigarbeidende partssammensatt arbeidsgruppe for å utrede hvordan innføre gratis barnehageplass for alle barn i Norge. Arbeidsgruppen skal ta utgangspunkt i at gratisprinsippet skal være styrende i barnehagesektoren på linje med resten av utdanningssektoren. Arbeidsgruppen skal som en del av oppdraget vurdere konsekvenser innføring av gratis barnehage kan ha for barnehagesektoren og samfunnet for øvrig, herunder tilgjengelighet og deltakelse, sosial utjevning, bemanningssituasjon, rekruttering til barnehagelærerutdanningene, opptak av barn og rett til plass, hvilke samfunnsmessige og økonomiske besparelser en

universell ordning vil gi, og eventuelt andre forhold arbeidsgruppen anser relevante.

Arbeidsgruppen kan også peke på behov for andre tiltak som bør iverksettes parallelt med innføring av gratis barnehage. Arbeidsgruppen bes også vurdere modell for innføring av gratis barnehage for alle. Arbeidsgruppen skal levere første delrapport innen utgangen av oktober 2025 og endelig rapport innen medio mai 2026. Det settes av 5 mill. kroner til arbeidet på kap. 231 post 21.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 146 S (2024–2025) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2025*, jf. Innst. 540 S (2024–2025).

Kunnskapsdepartementet har hausten 2025 sett ned ei hurtigarbeidande partssamansett arbeidsgruppe som skal greie ut gratis barnehageplass for alle barn. Arbeidsgruppa skal etter planen levere sluttrapporten i 2026.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Innføre ordning med toppa bemanning i alle ordinære barnehagar

Vedtak nr. 1242, 20. juni 2025:

Stortinget ber regjeringen innføre en ordning med toppet bemanning i alle ordinære barnehager. Den toppede bemanningen skal enten bidra til å styrke grunnbemanningen eller avlaste grunnbemanningen. Styrking må skje enten gjennom ekstra årsverk barnehagelærer/fagarbeider/assistent som del av grunnbemanningen som arbeider med barna, eller til merkantilt/kjøkkenassistent som kan avlaste grunnbemanningen. Det skal gis tilskudd etter en modell hvor det tilføres midler til å dekke ekstra årsverk ut fra eksisterende årsverk, og dermed forholdsmessig ut fra barnehagens størrelse. De ekstra årsverkene skal ikke inngå i barnehagens oppfyllelse av den lovfestede bemanningsnormen eller pedagognormen, men komme som ekstra årsverk utover normene.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 146 S (2024–2025) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2025*, jf. Innst. 540 S (2024–2025).

Det er oppretta ei øymerkt tilskotsordning under kap. 231, post 60 Toppa bemanning i barnehagane, jf. omtale i del II, programkategori 07.30 Barnehagar. Det blei løyvd 200 mill. kroner i revi-

dert budsjett for 2025, og for 2026 foreslår departementet å vidareføre tilskotet.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Tilskot til fleksible og desentraliserte tilbod innanfor yrkesfagleg vidaregåande opplæring

Vedtak nr. 1244, 20. juni 2025:

Stortinget ber regjeringen opprette et tilskudd til fleksible og desentraliserte tilbud innenfor yrkesfaglig vidaregåande opplæring i områder med store avstander og lave befolkningstall.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 146 S (2024–2025) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2025*, jf. Innst. 540 S (2024–2025).

Departementet har oppretta eit tilskot til fleksible og desentraliserte tilbod innanfor yrkesfagleg vidaregåande opplæring i område med store avstandar og låge befolkningstal. Utdanningsdirektoratet vil forvalte tilskotsordninga. Regjeringa foreslår å løyve 15 mill. kroner i 2026 for å vidareføre auka frå revidert budsjett 2025 til dette tilskotet.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Oppmodingsvedtak under forskings- og høgare utdanningsministeren

Nemningar for høgare yrkesfagleg utdanning på nivå 6 og 7 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk

Vedtak nr. 681, 13. mai 2025:

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget innen utgangen av stortingssesjonen 2025–2026 med forslag til benevnelser for fullført og bestått fagskoleutdanning på nivå NKR 6 og 7 som er i tråd med benevnelsene i de andre europeiske landene Norge samarbeider mest med.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*, jf. Innst. 266 S (2024–2025).

Stortinget har slutta seg til tiltaket i meldinga om å innføre ei yrkesfagleg søyle på nivå 6 og 7 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR). Innføring av nivå 6 og 7 vil gi fagskulane meir handlingsrom til å imøtekomme aukande krav til kompetanse i arbeidslivet. Vidare

vil ei yrkesfagleg søyle skape ein meir synleg karriereveg, særleg for fagarbeidarar, og gi fleire moglegheiter for spesialisering og fagleg fordjuping gjennom heile yrkeslivet.

Departementet vil kome tilbake til vedtaket overfor Stortinget før utgangen av stortingssesjonen 2025–2026.

Ansvar til fagskular for realkompetansevurdering

Vedtak nr. 682, 13. mai 2025:

Stortinget ber regjeringen i samarbeid med fagskolesektoren vurdere om fagskolene skal få ansvaret for realkompetansevurdering, hvordan det kan standardiseres, samt hvilke budsjettmessige konsekvenser det vil få, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*, jf. Innst. 266 S (2024–2025).

Fagskulane har i dag ansvar for realkompetansevurdering ved opptak til høgare yrkesfagleg utdanning. For å følge opp vedtaket er det nødvendig å greie ut om fagskulane skal få ansvar for realkompetansevurdering utover det ansvaret dei allereie har.

Departementet vil kome tilbake til vedtaket overfor Stortinget på ein eigna måte.

Høgare yrkesfagleg utdanning og ECTS

Vedtak nr. 683, 13. mai 2025:

Stortinget ber regjeringen sørge for at høyere yrkesfaglig utdanning i Norge kobles til ECTS i løpet av stortingssesjonen 2025–2026. Utredningen som er igangsatt knyttet til tiltakspunkt 25 i Meld. St. 11 (2024–2025), må utrede og bidra med forslag til hvordan en ECTS-tilkobling best kan etableres og implementeres.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*, jf. Innst. 266 S (2024–2025).

I 2024 fekk Nordisk institutt for studiar av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) i oppdrag frå Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir) å greie ut føresetnader for bruk av ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System) for utdanningar og moglegheita for eventuell bruk av ECTS i høgare yrkesfagleg

utdanning. Vidare skal utgreiinga ta for seg kva for konsekvensar innføring av ECTS kan ha for både høgare yrkesfagleg utdanning og høgare utdanning. NIFU skal levere utgreiinga til HK-dir i oktober 2025. Etter at utgreiinga er lagd fram, vil departementet greie ut korleis dette best kan gjerast.

Vedtaket er under behandling.

Plan for føreseieleg finansiering for fagskulane

Vedtak nr. 684, 13. mai 2025:

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en oversikt over fagskolenes totale finansiering, og en plan for hvordan forutsigbar finansiering kan sikres.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*, jf. Innst. 266 S (2024–2025).

Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir) publiserer årleg ein tilstandsrapport for høgare yrkesfagleg utdanning som viser fagskulesektoren i tal og analysar om studentar, fagskular, utdanningstilbod og finansiering. I tilstandsrapporten er det ei oversikt over finansieringskjeldene til fagskulane, mellom anna omfanget av statleg tilskot, skulepengar og prosjektmidlar.

Departementet vil kome tilbake til vedtaket overfor Stortinget på ein eigna måte.

Vurdering av eit gratisprinsipp i høgare yrkesfagleg utdanning

Vedtak nr. 685, 13. mai 2025:

Stortinget ber regjeringen gjennomgå finansieringen av fagskolestudier og vurdere det opp mot gratisprinsippet i norsk utdanningssystem, og fremme en sak for Stortinget innen utgangen av 2026.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*, jf. Innst. 266 S (2024–2025).

Det er opp til fylkeskommunane om fagskular som får offentleg driftstilskot, skal kunne ta skulepengar i tillegg. Dette gjeld både for offentlege og private fagskular som får offentleg driftstilskot. Ifølge *Tilstandsrapport for høgare yrkesfagleg utdanning 2025* fekk offentlege fagskular

30,6 mill. kroner i skulepengar i 2024. Skulepengane ved offentlege fagskular tilsvarer 1 pst. av den samla finansieringa til offentlege og private fagskular.

Departementet tek sikte på å kome tilbake til vedtaket i statsbudsjettet for 2027.

Auke kommersialiseringa av norsk forskning

Vedtak nr. 737, 26. mai 2025:

Stortinget ber regjeringen i ny langtidsplan for forskning og høyere utdanning komme med konkrete forslag til hvordan en kan øke kommersialiseringen av norsk forskning.

Oppmodingsvedtaket kom i samband med behandlinga av Meld. St. 14 (2024–2025) *Sikker kunnskap i en usikker verden*, jf. Innst. 290 S (2024–2025).

I Meld. St. 5 (2022–2023) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023–2032* blir forskning, utvikling, innovasjon og høgare utdanning sett på som grunnleggjande for verdiskapinga i samfunnet. Forskingsrådet sikrar høg kvalitet i forskinga og bidreg til at forskingsbaserte idear og resultat blir tekne i bruk. Kommersialisering er ein sentral del av dette arbeidet og styrker overgangen frå forskning til bruk i næringsliv og offentlig sektor. Innsatsen omfattar både kultur- og strukturbygging i forskingsinstitusjonane, og prosjektstøtte i tidlege fasar av ofte lange og kapitalkrevjande løp for kommersialisering.

Støtte til kultur- og strukturbygging skjer gjennom TTO-funksjonsstøtte. Ordninga vart etablert i 2023 og er retta inn mot forskingsorganisasjonar. Ho støttar opp om forskingsorganisasjonars tidlege fase i teknologioverføringsarbeidet, sikrar strukturar og kompetanse for å vareta dei lovpålagte oppdraga deira om IP-forvaltning og bidreg dessutan til innovasjon. Ordninga erstattar ei tidlegare ordning, og den når fleire forskingsorganisasjonar (40 stk.). Ordninga er anerkjent blant forskingsorganisasjonane, det er stor aktivitet, høge ambisjonar og eksisterande teknologioverføringskontor er godt påkopla.

Prosjektstøtte skjer gjennom dei to støtteordningane kvalifiserings- og verifiseringsstøtte. Ordningane er retta inn mot forskingsorganisasjonar og næringsliv. Begge ordningane har no løpande søknadsfrist. Målet med eit kvalifiseringsprosjekt er å vurdere moglegheiter for kommersiell bruk av forskingsresultat. Resultatet her kan gi grunnlag for eit verifiseringsprosjekt, som kan føre forskingsresultat nærare eit produkt eller ei løysing

som er klart for marknaden. No blir innsatsen òg retta direkte inn mot framifrå forskingsmiljø, for å stimulere til at ein større del av forskingsresultata frå desse miljøa blir tekne i bruk. Ordningane er tett kopla til EU-program som ERC Proof of Concept og EIC Transition, og fungerer som springbrett til vidare finansiering nasjonalt, i EU og i kapitalmarknaden.

Samla sett bidreg kommersialiseringsinnsatsen til auka volum, fart og profesjonalitet, frå ei større breidde av forskingsorganisasjonane. Det gjer at fleire nye idear, konsept og teknologiar med kommersielt potensial blir tekne i bruk. Talet på og kvaliteten på søknader til Forskingsrådet aukar, både i breidde og omfang. Samtidig peikar Draghi-rapporten *The future of European competitiveness* på at Noreg ligg etter samanliknbare land når det gjeld kommersialisering.

Forskingsrådet koplar forskingsmiljø med næringsliv, investorar, klyngjer og EU-partnarar gjennom nasjonale og internasjonale nettverk. Dette fremjar kunnskapsoverføring og gir tilgang til kompetanse, ressursar og infrastruktur. Samtidig samarbeider Forskingsrådet tett med aktørar som Innovasjon Noreg, Siva, Enova, Investinor, Nysnø og EU for å styrke verdikjeda frå forskning til marknad. Saman med Innovasjon Noreg har Forskingsrådet òg framheva behovet for ei norsk akseleratorordning etter europeisk modell, for å skalere framtidas idear og bedrifter.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Styrke studentinvolvering i forskning og studentdrivne forskings- og innovasjonsprosjekt

Vedtak nr. 738, 26. mai 2025:

Stortinget ber regjeringen i oppfølgingen av Meld. St. 14 (2024–2025) vurdere tiltak for å styrke studentinvolvering i forskningen og å tilrettelegge for studentdrevne forsknings- og innovasjonsprosjekt.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 14 (2024–2025) *Sikker kunnskap i en usikker verden*, jf. Innst. 290 S (2024–2025).

Involvering av studenter i forskning er ein av fleire måtar å realisere den grunnleggande tanken om forskingsbasert høgare utdanning på. Slik involvering skjer i ulike former, avhengig av blant anna fagtradisjonar. Departementet vil vurdere behov for tiltak for auka studentinvolvering basert

på informasjon om status, blant anna frå Studiebarometeret.

Vedtaket er under behandling.

Knytte studiestøtte til grunnbeløpet i folketrygda

Vedtak nr. 741, 26. mai 2025:

Stortinget ber regjeringen om å fremme forslag om å knytte studiestøtten til grunnbeløpet i folketrygden, med innføring kommende stortingsperiode.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:182 S (2024–2025) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grete Wold, Kari Elisabeth Kaski og Kathy Lie om å knytte studiestøtten til grunnbeløpet i folketrygden*, jf. Innst. 320 S (2024–2025).

For studieåret 2025–26 er basislånet på 166 859 kroner. Det er ein auke på 40 500 kroner sidan studieåret 2021–22. Endringa har gitt studentane 3 600 kroner meir i månaden. Basislånet har auka meir enn grunnbeløpet i folketrygda (G) i løpet av dei siste ti åra. I 2015–16 svarte basislånet til 1,12 G, medan det i 2025–26 er på 1,28 G.

Departementet vil kome tilbake til vedtaket overfor Stortinget på ein eigna måte.

Inkludering av det samiske KI-arbeidet i satsinga på forskningssenter for kunstig intelligens

Vedtak nr. 875, 4. juni 2025:

Stortinget ber regjeringen sørge for at det samiske KI-arbeidet blir inkludert i Forskningsrådets satsning på forskningssentre for kunstig intelligens (KI-sentre).

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 17 (2024–2025) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv – Kommunale tenestetilbod til samiske innbyggjarar*, jf. Innst. 408 S (2024–2025). Mindretalsforslaget frå H, SV og Raudt fekk støtte frå Sp, og dermed fleirtal. Dei seks forskingssentera for kunstig intelligens blei utpeikt av Noregs forskingsråds porteføljestyre for mogleggjerrande teknologiar i møte 10. juni, altså berre seks dagar etter Stortingets vedtak. Det var derfor ikkje mogleg for Forskingsrådet å ta omsyn til Stortingets vedtak i si behandling av saka. Departementet viser òg til at Forskingsrådet gjennom vedtekene har fagleg autonomi i forvaltninga av tilskot, og at det er tverrpolitisk einigheit om denne automien. Departementet kunne derfor ikkje ha

instruert Forskringsrådet om å utpeike eit senter som hadde samiske partnarar. Intensjonen i vedtaket er likevel vareteken i og med at samiske miljø hadde vore med på fleire av søknadene, også nokre av dei som var med i siste runde av saksbehandlinga. Departementet viser samstundes til at regjeringa foreslår å løyve 1 mill. kroner til samisk kunstig intelligens, jf. Prop. 1 S (2025–2026) for Kommunal- og distriktsdepartementet.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Opprette nytt bransjeprogram for tilsette i barnehagesektoren

Vedtak nr. 1251, 20. juni 2025:

*Stortinget ber regjeringen opprette et nytt bransjeprogram for ansatte i barnehagesektoren som får en varighet på tre år og innrettes for ansatte i barnehage. Målet med bransjeprogrammet skal være å styrke fagskoleutdanningen i sektoren, sikre høy kvalitet i tjenestene og møte de spesi-
fikke behovene til barnehagebarn.*

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 146 S (2024–2025) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2025*, jf. Innst. 540 S (2024–2025).

I revidert budsjett for 2025 vart det løyvd 7,5 mill. kroner til eit bransjeprogram for tilsette i barnehagesektoren. Løyvinga får heilårseffekt i 2026, og departementet foreslår å løyve 15 mill. kroner til dette førmålet i 2026, sjå del II, programkategori 07.50 Kompetansepolitikk og livslang læring. Kvart bransjeprogram kan få tilsegn om tilskot i inntil tre år.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

3.2 Stortingssesjon 2023–2024

Oppmodingsvedtak under kunnskapsministeren

Hindre misbruk av personopplysningane til barn og unge

Vedtak nr. 578, 23. april 2024:

Stortinget ber regjeringen styrke arbeidet med veiledning til barnehage- og skoleeiere om etterlevelse av personvernregelverket for å hindre misbruk av barn og unges personopplysninger.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:92 S (2023–2024) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Olaug Vervik Bollestad, Dag-Inge Ulstein og Kjell Ingolf Ropstad om et lærebokløft og mindre og bedre regulert skjermbruk i skolen*, jf. Innst. 263 S (2023–2024).

Kunnskapsdepartementet gav i samband med *Strategi for digital kompetanse og infrastruktur for barnehage og skole 2023–2030*. Utdanningsdirektoratet fekk i oppgåve å greie ut korleis ein best kan lage ei eller fleire felles støttetenester til kommunane for personvern, informasjonstryggleik og universell utforming av digitale læremiddel. Direktoratet leverte i desember 2024 utgreiinga, som tek føre seg juridiske og forvaltningsmessige spørsmål, og foreslo modellar for korleis ei eller fleire støttetenester kan organiserast.

Departementet har som oppfølging av dette gitt Utdanningsdirektoratet i oppdrag å etablere ei felles støtteteneste for personvern, informasjonstryggleik og universell utforming av digitale læremiddel, læringsressursar og plattformer. Støttetenesta skal etablerast med både myndighetsfunksjonar som rådgiving, kompetanseheving og utarbeiding av sentraliserte delvurderingar for personvern, informasjonstryggleik og universell utforming og publisering av desse. Støttetenesta vil utføre om lag 80 pst. av vurderingane som må gjerast etter regelverket, medan skuleeigarane må stå for dei siste lokale delvurderingane som tek omsyn til lokale forhold og tilpassingar. Utdanningsdirektoratet skal ha myndighetsfunksjonen for tenesta og har hovudansvar for etablering og forvaltning. Arbeidet vil skje i tett samarbeid med Sikt som tenesteleverandør, og aktørar som KS og Statped skal også trekkast inn i arbeidet.

Kunnskapsdepartementet har også gitt midlar til KS' arbeid med ein nasjonal DPIA (Data Protection Impact Assessment) for Google Workspace for Education i 2023, som er ei plattform mange skular nyttar på dei digitale einingane sine, og ein nasjonal DPIA for Microsoft-produkt i skulen i 2025. Nasjonale DPIA-ar vil styrke kommunane si evne til å etterleve regelverket for personvern og er ein viktig grunnplanke for det kommande arbeidet til støttetenestene.

Departementet legg til grunn at vedtaket er følgt opp.

Fleire elevar på ekskursjon til fange- og konsentrasjonsleirar

Vedtak nr. 621, 7. mai 2024:

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med fremleggelsen av den nye handlingsplanen mot antisemittisme komme tilbake til Stortinget med forslag til hvordan det kan sørges for at flere skoleelever, fra hele landet, får mulighet til å besøke tidligere fange- og konsentrasjonsleirer, som for eksempel Faltadsenteret og Falstad fangeleir, Grini fangeleir, Auschwitz og Sachsenhausen, innenfor hvert års vedtatte budsjetttrammer.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:95 S (2023–2024) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Himanshu Gulati, Silje Hjemdal, Sylvi Listhaug og Christian Tybring-Gjedde om å styrke kampen mot antisemittisme*, jf. Innst. 267 S (2023–2024).

Handlingsplan mot antisemittisme 2025–2030 blei lagd fram av regjeringa i november 2024. Dei 22 tiltaka er fordelt på tre innsatsområde: Dialog og eit velfungerande demokrati, Kunnskap og kompetanse og Tryggleik og sikkerheit. Eitt av tiltaka er å gå gjennom og vurdere vidareføring av den nasjonale tilskotsordninga for skuleturar under kap. 225, post 66. Deloitte fekk i oppdrag å evaluere ordninga og leverte evalueringsrapporten i mai 2025.

Evalueringa skulle svare på om tilskotsordninga er innretta og forvalta på ein slik måte at ho bidreg til at fleire ungdommar får høve til å reise på tur til minnestadar frå andre verdskrigen ved at prisen for turen blir redusert. Samla sett vurderer Deloitte at det er noko uvisse rundt effekten av tilskotsordninga, men at ho kan vere eit verkemiddel for å oppnå auka kunnskap om tema som antisemittisme, menneskerettar, menneskeverd og demokrati. Samtidig peikar evalueringa på behov for ei rekke endringar. Det er mellom anna ein tydeleg konflikt mellom målet om at fleire skal få dra på skuletur og gratisprinsippet i skulen.

Kunnskapsdepartementet peikar på at evalueringa er grundig, og at ho har gitt meir djupne kunnskap og eit betre grunnlag for å vurdere endringar i tilskotsordninga. Departementet er i gang med oppfølginga av evalueringa.

Kunnskapsdepartementet vil kome tilbake til vedtaket overfor Stortinget på ein eigna måte.

Vurdering av omfang og lovkrav om mellombels tilsetjing av lærarar

Vedtak nr. 707, 5. juni 2024:

Stortinget ber regjeringen vurdere omfanget av midlertidig ansettelse av lærere innen sommeren 2027, og eventuelt komme tilbake til Stortinget med et skjerpet lovkrav om at skoleeier alltid vurderer ansettelse på vilkår før annen midlertidig ansettelse, når det ikke er kvalifiserte lærere som søker ledig undervisningsstilling.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 62 L (2023–2024) *Endringer i opplæringslova og privatskolelova (kompetansekrav, faglig ansvar og bruk av fysisk inngripen for å avverge skade m.m.)*, jf. Innst. 389 L og Lovvedtak 78 (2023–2024).

Departementet vil kome tilbake til vedtaket overfor Stortinget på ein eigna måte.

Kartlegge bemanningssituasjonen i SFO-tilboda

Vedtak nr. 906, 21. juni 2024:

Stortinget ber regjeringen innen 1. januar 2025 om å kartlegge bemanningssituasjonen i SFO-tilbudene i samarbeid med partene. Dette skal skisere nye tiltak for å bedre bemanning og kvaliteten i SFO-tilbudene. Kartleggingen skal også innhente informasjon om omfanget av skyss i tilknytning til SFO, skoleferietilbud og tilrettelegging for barn med behov for særskilt tilrettelegging, og identifisere relevante tiltak tilknyttet disse.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 2 (2023–2024) *Revidert nasjonalbudsjett 2024*, jf. Innst. 447 S (2023–2024).

Nedanfor gjer Kunnskapsdepartementet greie for den informasjonen som er tilgjengeleg innanfor fristen sett i vedtaket. Teksten nedanfor bygger på ulike kjelder: Grunnskolens informasjonssystem (GSI), *Spørsmål til Skole-Norge* våren 2025, ulike evalueringar og undersøkingar og eigne undersøkingar Utdanningsdirektoratet har gjennomført basert på nettstadane til kommunane.

Bemanning

Det er i dag ikkje krav til bemanning i skulefritidsordninga (SFO) i opplæringslova. Kommunen har ansvar for at det er tilstrekkeleg kompetanse til å

drive ei forsvarleg verksemd i tråd med regelverket. Kunnskapsdepartementet vil understreke at vi berre kan gjere greie for kva slags bemanning eller kompetanse som finst på nasjonalt nivå. Kva som er riktig eller forsvarleg bemanning eller kompetanse, må vurderast lokalt, ut ifrå behovet til barnegruppa. Truleg vil det også vere ulike meiningar om kva som er forsvarleg bemanning, avhengig av kven ein spør, for eksempel skuleeiagar, skuleleiar, tilsette i SFO eller foreldre.

Tal på tilsette

Frå GSI har departementet tilgang til tal for bemanning, gjennom rapportering om talet på tilsette uavhengig av kva prosentdel dei tilsette arbeider i. Dette betyr at departementet ikkje har informasjon om utviklinga i årsverk i SFO. Departementet har heller ikkje kunnskap om korleis bemanninga er fordelt utover SFO-dagen.

Talet på barn som har plass i SFO, har auka vesentleg etter innføringa av 12 timar gratis SFO per veke. Det kan derfor ventast at det har vore ein auke i talet på tilsette. Likevel kan det vere SFO-ar som tidlegare har hatt høg bemanning, slik at det ikkje har vore nødvendig eller riktig å prioritere auka bemanning sjølv om det har blitt høgare SFO-deltaking etter innføringa av 12 timar gratis SFO. Det kan også vere at skulane har gjort andre organisatoriske endringar, til dømes endringar i stillingsbrøkar eller korleis bemanninga er fordelt innanfor opningstida. Dette har ikkje departementet oversikt over. Ifølgje GSI har talet på tilsette i SFO auka med 11,3 pst. frå skuleåret 2021–22 til skuleåret 2024–25. Talet på tilsette i SFO har auka mindre enn talet på barn i SFO, som har auka med 22,4 pst. i same tidsrom.

Tabell 3.3 Utviklinga i talet på barn, tilsette og barn per tilsett i SFO for heile landet

Skuleår	Tal på barn i SFO	Tal på tilsette	Barn per tilsett ¹
2024–25	187 169	21 017	8,9
2023–24	174 404	20 713	8,4
2022–23	165 045	19 384	8,5
2021–22	152 955	18 876	8,1

¹ Barn per tilsett er ei berekning frå Kunnskapsdepartementet og ikkje ein indikator som blir publisert av Utdanningsdirektoratet.

Kjelde: GSI

SSB har våren 2025 publisert ein artikkel på nettstaden sin der dei analyserer tal om SFO frå ulike kjelder, jf. *Flere barn i SFO etter innføring av gratis deltid*. Basert på tal frå GSI kjem det fram at det er fleire barn per tilsett i dei sentrale kommunane enn i resten av landet. Medan snittet for heile landet var 8,1 barn per tilsett i 2021 og 8,9 barn per tilsett i 2024, var tilsvarende tal for sentrale kommunar 9,7 og 10,3 barn per tilsett i SFO. I distriktskommunane var det 5,2 barn per tilsett i 2021, og gjennomsnittet har auka til 6,1 barn per tilsett i 2024. SSB seier at talet på barn per tilsett kan vere påverka av skulestorleiken. Store skular vil til ei viss grad kunne dra nytte av stordriftsfordelar og setje saman elevgrupper slik at det trengs færre tilsette for å tilfredsstille alle behova.

I *Innføring av rammeplan i SFO – Sluttrapport fra evalueringen av de første årene med rammeplan* kjem det fram at SFO-ar opplevde at det var fleire barn i SFO, utan at det følgde med meir personalressursar. I denne undersøkinga trekker mange tilsette fram det auka talet på barn som negativt, fordi det er dårlegare fysisk plass på SFO, og fordi bemanningstettleiken blir lågare.

I *Spørsmål til Skole-Norge* våren 2025 blei skuleeigarane og skuleleiarane i grunnskulen spurde om dei hadde ei rettleiande bemanningsnorm for talet på tilsette i SFO. 75 pst. av skuleeigarane i kommunane svarte at dei har ei slik norm, medan prosentdelen blant skuleleiarar i grunnskulen ligg noko lågare (57 pst.). Det vanlegaste er å ha ei rettleiande norm på 15 barn per tilsett på første trinn, og det nest vanlegaste er å ha ei norm på 12 barn per tilsett.

Etter budsjettforliket om statsbudsjettet for 2025 mellom Sosialistisk Venstreparti og regjeringspartia vart dei frie inntektene til kommunane auka med 550 mill. kroner for å styrke bemanninga i SFO.

Den formelle kompetansen til SFO-leiaren

I *Spørsmål til Skole-Norge* våren 2025 blei skuleleiarar i grunnskulen spurde om kva utdanningsbakgrunn leiaren i SFO har. Rundt seks av ti skuleleiarar svarte at leiarar i SFO har høgare pedagogisk utdanning, medan om lag éin av fire har fagbrev som barne- og ungdomsarbeidar. Anna høgare utdanning, fagskuleutdanning og anna vidaregåande utdanning er mindre utbreidd, og ingen av desse gruppene overstig 10 pst. Det er vanlegast at SFO-leiaren har høgare pedagogisk utdanning i dei større kommunane og dei mest sentrale kommunane.

Tabell 3.4 Utdanningsbakgrunn til SFO-leiaren

Utdanningsbakgrunn til SFO-leiar	Prosentdel
Høgare pedagogisk utdanning	62
Barne- og ungdomsarbeidar	24
Anna høgare utdanning	8
Fagskuleutdanning	3
Anna vidaregåande utdanning	2

Kjelde: Spørsmål til Skole-Norge våren 2025

Skuleeigarar i kommunane blei spurde om dei hadde lokale kompetansekrav til ein SFO-leiar. 37 pst. av skuleeigarane seier at dei har krav om at SFO-leiaren skal ha pedagogisk utdanning, og 25 pst. seier at SFO-leiaren skal ha minimum fagbrev som barne- og ungdomsarbeidar. Det er mindre vanleg å stille krav om minimum fagskule. 30 pst. seier at dei ikkje har lokale kompetansekrav til SFO-leiaren.

Den formelle kompetansen til dei tilsette

GSI gir også kunnskap om kompetansen til dei tilsette. Gruppa «Personale med annan kompetanse» gjeld både ufaglærte og tilsette med annan formell kompetanse.

Tabell 3.5 Kompetansen til dei tilsette, skuleåret 2024–25

	Menn	Kvinner	Sum
Personale med godkjend lærar- eller barnehagelærerutdanning	330	1 288	1 618
Personale med fagbrev i barne- og ungdomsarbeidarfaget	1 478	7 569	9 047
Personale med annan kompetanse	2 620	7 428	10 048
Sum bemanning	4 428	16 285	20 713

Kjelde: GSI

Ifølge SSB har prosentdelen tilsette i distriktskommunane med godkjend lærar- eller barnehagelærerutdanning auka frå 7 pst. i 2021 til 10 pst. i 2022, men gått ned igjen til 8 pst. i 2024. Prosentdelen som har fagbrev i barne- og ungdomsarbeidarfaget, har gått ned i perioden, frå 53 pst. av alle tilsette i SFO i 2021 til 48 pst. i 2024. Prosentdelen tilsette med annan kompetanse har auka. I dei sentrale kommunane har det vore motsett utvikling. I desse kommunane har prosentdelen tilsette med fagbrev i barne- og ungdomsarbeidarfaget auka frå 35 pst. i 2021 til 37 pst. i 2024. Samtidig har delen av tilsette med annan kompetanse gått ned i same periode, frå 58 til 56 pst. Prosentdelen tilsette med godkjend lærar- eller barnehagelærerutdanning var høgast i dei mellomsentrale kommunane i tre av dei fire åra, med mellom 8 og 9 pst. frå 2021 til 2024.

Lek, læring og ikke-pedagogikk for alle – Nasjonal evaluering av skolefritidsordningen i Norge undersøkte også kompetansen til dei tilsette, med fleire detaljar enn det GSI viser.

Tabell 3.6 Høgaste utdanningsnivå hos de tilsette i SFO i pst.

Utdanningsnivå	Prosentdel
Ikkje fullført vidaregåande	10
Barne- og ungdomsarbeidar med fagbrev	27
Anna fagbrev/vidaregåande	21
Førskulelærer/barnehagelærer	5
Allmennlærer/spesialpedagog	2
Grunnskulelærer	1
Lektor	1
Anna høgare utdanning inntil 4 år	27
Anna høgare utdanning over 4 år	5

Kjelde: *Lek, læring og ikke-pedagogikk for alle. Nasjonal evaluering av skolefritidsordningen i Norge* NTNU Samfunnsforskning 2018. N = 1023

Kompetansebehov

På oppdrag frå Utdanningsdirektoratet gjennomførte Rambøll i 2022 ei kartlegging av korleis tilsette og leiarar i SFO sjølv oppfattar kompetansebehova i SFO. Leiarane i SFO og dei tilsette er relativt samstemde om kva for område dei tilsette har behov for kompetanse på. Spørjeundersøkinga viser at dei områda der det er størst behov for kompetanseheving, er:

- bruk av nye teknologiar
- arbeid med barn med behov for særskild tilrettelegging
- arbeid med barn i eit fleirkulturelt og fleispråkleg miljø
- leiing av barnegruppa
- kultur og kulturaktivitetar
- fagkunnskap relevant for skulefaga til barna

Regjeringa innfører eit heilskapleg system for kompetanse- og karriereutvikling der tilsette i SFO inngår i målgruppa i både kollektiv kompetanseutvikling, vidareutdanning og leiarutvikling. Frå 2026 får fagarbeidarar og andre tilsette med høgare utdanning i SFO høve til å ta vidareutdanning på like vilkår som lærarar. Det er kommunen som planlegg og prioriterer kven av dei tilsette i

barnehage, skule og SFO som skal delta i kompetansetiltaka ut ifrå lokale behov.

Skulefritidsordninga og skyss

Elevar som har lang veg til skulen, har ifølgje opplæringslova rett til skuleskyss. Elevar med lang skuleveg har likevel ikkje rett til skyss til og frå SFO eller leksehjelp, men dei har rett til skyss dei dagane dei ikkje nyttar eit slikt tilbod.

NTNU Samfunnsforskning peikte i evalueringa av SFO frå 2018 på at det var eit samsvar mellom kommunar med låg SFO-dekning og utkantkommunar med store avstandar.

Utdanningsdirektoratet har undersøkt om det er indikasjonar på at manglande rett til skyss heim frå SFO kan vere til hinder for deltaking, gjennom å sjå på om færre elevar deltek i SFO på skular der fleire får skuleskyss. På skulenivå ser direktoratet ein tydeleg samanheng mellom skuleskyss og deltaking i SFO. Deltakinga i SFO går ned dess fleire elevar som får skyss på skulen. Det er nærare 20 prosenteningar fleire som deltek i SFO på skulane der færrest elevar får skyss, enn på skulane der flest får skyss. Forskjellane varierer mellom trinna og er størst på 2. og 3. trinn.

Tabell 3.7 Prosentdel elevar som deltek i SFO fordelt på prosentdel elevar på skulen som får skyss.¹ Skuleåret 2023–24

Skyssdekning (pst.)	1. trinn (pst.)	2. trinn (pst.)	3. trinn (pst.)	4. trinn (pst.)	Talet på skular i kategorien
80–100	80	76	45	26	259
60–79	85	81	45	25	193
40–59	90	86	49	25	242
20–39	92	89	52	26	340
0–19	96	94	69	42	1115

¹ Skyssdekning er berekna ut frå den delen av elevane på 1. trinn som får skyss. Skular som ikkje har elevar på 1. trinn, er derfor ikkje med i utvalet.

Kjelde: GSI

Prosentdelen elevar i skulen som deltek i SFO, har auka sidan skuleåret 2021–22 (sjå tabell 3.8) på grunn av innføringa av 12 timar gratis SFO.

Deltakinga har auka minst på skular der mindre enn 20 pst. av elevane får skyss.

Tabell 3.8 Prosentdel elevar som deltek i SFO fordelt på prosentdel elevar på skulen som får skyss. Skuleåret 2021–22¹

Skyss dekning (pst.)	1. trinn (pst.)	2. trinn (pst.)	3. trinn (pst.)	4. trinn (pst.)	Talet på skular i kategorien
80–100	62	55	37	22	277
60–79	66	58	41	21	208
40–59	72	65	47	22	269
20–39	77	69	46	21	335
0–19	88	82	63	34	1101

¹ Skyssdekning er berekna ut frå prosentdel elevar på 1. trinn som får skyss. Skular som ikkje har elevar på 1. trinn, er derfor ikkje med i utvalet.

Kjelde: GSI

Analysane tyder på at manglande rett til skyss heim frå SFO kan føre til at færre elevar nyttar skulefritidsordninga. Sjølv om mykje tyder på at manglande rett til skyss er ei viktig forklaring på lågare deltaking på skular med høg skyssdekning, kan vi ikkje utelukke andre årsaker. Til dømes kan lang skuleveg ete av tida elevane ville ha vore på SFO, eller elevane ville ha fått for lange dagar om dei skulle ha delteke på SFO i tillegg til reisevegen.

I *Spørsmål til Skole-Norge* våren 2025 blei skuleeigarar og skuleleiarar i grunnskulen spurde om det er tilbod om skyss til og frå SFO for barn som har vedtak om skyss til og frå skulen. 20 pst. av skuleeigarane og 21 pst. av skuleleiarane svarte at alle barn som har vedtak om skyss til og frå skulen, også får tilbod om skyss til og frå SFO. Det er vanlegare med tilbod om skyss til og frå SFO på større skular (33 pst.) og på skular i meir sentrale område (36 pst.).

SFO-tilbod i skuleferiane

Kommunane rapporterer ikkje i GSI om dei har SFO-tilbod i feriane. Utdanningsdirektoratet har derfor gjort ein manuell gjennomgang av nettstadane til kommunane hausten 2024. Denne viste at 84 pst. av kommunane i hovudsak held skulefritidsordninga open i feriar, med unntak av nokre veker om sommaren, planleggingsdagar og jul/nyttår. Kommunane som i liten grad har open SFO i feriar, er hovudsakleg kommunar med lågt folketal. Det er vanskeleg å kome med meir presise tal, ettersom det varierer kor detaljert informasjon kommunane har om SFO-tilbodet på nettstadane sine.

Også undersøkinga *Spørsmål til Skole-Norge* våren 2025 viste at 84 pst. av kommunane hadde tilbod om SFO i feriar, utanom juli og heilagdagar. 91 pst. av desse seier at dei ikkje har endra tilbodet etter at 12 timar gratis SFO i veka blei innført. 3 pst. seier at dei har auka tilbodet i feriane, medan 6 pst. seier at dei har redusert tilbodet i feriane.

Barn i SFO med behov for særskild tilrettelegging

Departementet har ikkje tilstrekkeleg kunnskap om barn med behov for særskild tilrettelegging i SFO. Rapporten *Lek, læring og ikke-pedagogikk for alle. Nasjonal evaluering av skulefritidsordningen i Norge* frå NTNU Samfunnsforskning i 2018 peikte på at foreldre til barn med behov for særskild tilrettelegging vurderte SFO meir negativt enn andre foreldre. Særleg gjaldt dette spørsmål som handla om bemanning, kompetanse, aktivitetstilbod og leksehjelp. Evalueringa peika på at mange tilsette opplevde ressursmangel som ei stor utfordring i arbeidet med å inkludere barn med behov for særskild tilrettelegging. I NTNU Samfunnsforskning *Innføring av rammeplan i SFO – Sluttrapport fra evalueringen av de første årene med rammeplan* frå 2024 kjem det fram at dei tilsette har om lag lik vurdering av om barn med behov for særskild tilrettelegging i SFO deltek i aktivitetar på lik linje med andre barn frå 2018 (93 pst.) til 2022 (94 pst.). På den andre sida har det vore ein nedgang i vurderinga av dette samanlikna med 2023 (88 pst.) når ein ser på svaralternativa «Ja, absolutt» og «Ja, til dels» samla. Det har også vore ei negativ utvikling mellom dei to svarkategoriene frå 2018 til 2023. Innføringa av, og arbeidet med,

rammeplanen kan ha ført til auka medvit blant dei tilsette om barn med behov for særskild tilrettelegging, og dette kan forklare noko av denne nedgangen. Det er heller ikkje usannsynleg at auken i talet på barn i SFO som kom med innføringa av 12 timar gratis SFO, og den reduserte bemanningstettleiken, har gjort tilbodet for barn med behov for særskild tilrettelegging dårlegare.

I *Spørsmål til Skole-Norge* våren 2025 fekk skuleleiarar i grunnskulen spørsmål om korleis skulen legg til rette for barn med behov for særskild tilrettelegging i SFO. Fleire svar var moglege. Undersøkinga viser at over halvparten av skuleleiarane som svarte på undersøkinga, seier at assistentar vanlegvis følger med vidare frå skulen til SFO (55 pst.), og at det er ein eller fleire tilsette som har eit særskilt ansvar for å følge opp barn med behov for særskild tilrettelegging (54 pst.). Det er også 47 pst. som seier at dei har auka grunnbemanninga for å ivareta tilretteleggingsbehov for enkelte barn. Det er berre eit fåtal (17 pst.) som seier at dei har same bemanning uavhengig av om dei har barn med behov for særskild tilrettelegging.

Skuleeigarane i kommunen fekk same spørsmål, men andre svarkategoriar. Her var det eit fleirtal (65 pst.) som sa at dei vurderer om barn med vedtak om personleg assistanse etter opplæringslova § 11-4 også har behov for assistent i SFO. Ein mindre prosentdel av skuleeigarane seier at dei har nokre tilsette med særleg kompetanse som hjelper SFO-ar som har barn med behov for særskild tilrettelegging (35 pst.), at enkelte diagnosar/funksjonsnedsetjingar utløyser midlar til auka bemanning i SFO (29 pst.), eller at SFO-ar med barn med behov for særskild tilrettelegging kan søke kommunen om auka grunnbemanning (21 pst.). Fleire svar var moglege.

Kartlegginga av kompetansebehov i SFO som Utdanningsdirektoratet gjennomførte i 2023, viser at arbeid med barn med behov for særskild tilrettelegging er eit område der mange ønsker kompetanseheving. Direktoratet har utvikla støttemateriell om inkluderande fellesskap for barn med behov for særskild tilrettelegging i SFO. SFO er omfatta av Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderande praksis, eit tiltak for leiarar og tilsette i barnehagar, skular og PP-tenesta som skal bidra til å styrke kompetansen til dei tilsette. Målet er at alle barn og unge skal oppleve eit godt tilpassa og inkluderande tilbod i barnehage og skule. Gjennom kompetanseløftet har kommunane fått tilskot til kollektiv kompetanseutvikling

på arbeidsplassen, utvikling av relevante nettressursar og kompetansepakkar og vidareutdanningstilbod i spesialpedagogikk. Over 300 kommunar deltok i ordninga i 2023 og utviklar lokale kompetansetiltak i samarbeid med universitet og høgskular (partnarskap). 42 pst. av partnarskapan rapporterer at SFO deltek i dei kollektive kompetansetiltaka i kompetanseløftet. I 2025 blei det løyvd 165 mill. kroner til kompetanseløftet. Frå 2026 vil kompetanseløftet inngå i og bli ivareteke i tilskotsordningane for kollektiv kompetanseutvikling i det heilskaplege systemet for kompetanse- og karriereutvikling. Departementet viser også til auken i frie inntekter til kommunane for å styrke bemanninga i SFO frå 2025.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

3.3 Stortingssesjon 2022–2023

Oppmodingsvedtak under kunnskapsministeren

Strategi for å styrke laget rundt læraren og eleven

Vedtak nr. 472, 31. januar 2023:

Stortinget ber regjeringen legge frem en strategi for å styrke laget rundt læreren og eleven slik at læreren får bedre tid til sine kjerneoppgaver og eleven får tettere oppfølging, herunder øke antall ansatte og styrke samarbeidet mellom faginstanser og få flere yrkesgrupper med helse- og sosialfaglig kompetanse inn i skolen.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:21 S (2022–2023) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Abid Raja, Guri Melby, Ingvild Wettrhus Thorsvik og Alfred Jens Bjørlo om å ta læreryrket framover*, jf. Innst. 158 S (2022–2023).

Departementet viser til omtale under vedtak nr. 64, 28. november 2024 om utgreiing av styrking av laget rundt elevar og lærarar.

Departementet legg til grunn at vedtaket er følgt opp.

Vald og truslar i skulen

Vedtak nr. 625, 25. april 2023:

Stortinget ber regjeringen om årlig å rapportere om statistikk og utviklingen når det gjelder vold og trusler i norsk skole.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Dok 8:144 S (2022–2023) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Himanshu Gulati, Sylvi Listhaug, Terje Halleland, Marius Arion Nilsen, Dagfinn Henrik Olsen og Erlend Wiborg*, jf. Innst. 288 S (2022–2023).

Departementet legg til grunn at intensjonen bak dette vedtaket er å få meir informasjon og kunnskap om vald og truslar i skulen. Departementet vurderer det slik at den beste måten å oppfylle dette på er å få fram eit kunnskapsgrunnlag som både gjer greie for tilstanden i skulen og som kan nyttast til å vurdere kva som er gode tiltak – både nasjonalt og lokalt. Departementet meiner at dette kan gjerast best gjennom å halde fram å nytte den statistikken som allereie blir publisert av SSB og STAMI (Statens arbeidsmiljøinstitutt) kvart tredje år, og bygge ut kunnskapsgrunnlaget gjennom meir kvalitativ kunnskap og forskning. Dette er i tråd med Utdanningsdirektoratets faglege vurdering og sektoren sine innspel og tilbakemeldingar. Sektoren er heilt tydeleg på at det ikkje er behov for meir statistikk, men at skulane og skuleeigarar treng meir kvalitativ kunnskap for å kunne setje inn treffsikre tiltak. Departementet støttar dette. Som eit første ledd i å auke kunnskapsgrunnlaget mottok departementet i august 2025 ein rapport frå NIFU om vald og truslar i skulen, *Når skolen blir utrygg for de voksne – En studie av vold og trusler mot ansatte i skolen*. Rapporten gir eit nyttig innblikk i kor komplekse saker dette er og at skulanes handtering av slike utfordringar er ulike. Forskarane bak rapporten viser til at det er lite kunnskap om tiltak som kan førebygge omfanget av vald og truslar. Departementet vil derfor i 2026 innhente endå meir kunnskap om vald og truslar i skulen.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgd opp.

Læringsstøttande ressursar på begge målformer

Vedtak nr. 734, 5. juni 2023:

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en kunnskapsinnhenting rundt omfanget av bruken av læringsstøttende ressurser i opplæringen som ikke foreligger på begge målformer, og komme tilbake til Stortinget med en vurdering av i hvilken grad dette påvirker særlig nynorsk-elevenes rett til opplæring på eget språk.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 57 L (2022–2023) *Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)*, jf. Innst. 442 L (2022–2023).

ringa (opplæringslova), jf. Innst. 442 L (2022–2023).

Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å gjennomføre ei kunnskapsinnhenting om omfanget av bruken av læringsressursar som ikkje ligg føre på begge målformer. NIFU har på oppdrag frå Utdanningsdirektoratet gjennomført ei kunnskapsinnhenting om læringsressursar på nynorsk i dagens skule, som svar på dette. Departementet fekk kartlegginga våren 2025, og den syner mellom anna at det er færre læringsressursar på nynorsk enn på bokmål, og at det i mange tilfelle er vanskeleg å finne fram til dei nynorske læringsressursane. Læreboka på nynorsk blir meir nytta enn læringsressursar, og læringsressursane som blir nytta, er i mange tilfelle på bokmål. Forskarane finn at læringsressursane blir brukte som eit tillegg for å variere, aktualisere eller samanfatte.

Vidare skal direktoratet vurdere i kva grad omfanget av bruken påverkar særleg elevar med nynorsk som hovudmål og retten deira til opplæring på eige språk, og vurdere aktuelle tiltak. Direktoratet skal sende tilrådingane sine til departementet innan 1. desember 2025.

Departementet vil kome tilbake til vedtaket overfor Stortinget på ein eigna måte.

IB-tilbod både i grunnskulen og vidaregåande skule
Vedtak nr. 735, 5. juni 2023:

Stortinget ber regjeringen vurdere å åpne for muligheten til å tilby International Baccalaureate (IB) både i grunnskolen og videregående skole, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 57 L (2022–2023) *Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)*, jf. Innst. 442 L (2022–2023).

International Baccalaureate (IB) er ei internasjonal skulelinje på både grunnskulenivå og vidaregåande nivå som finst i meir enn 100 land, inkludert Noreg. Offentlege grunnskular kan ikkje tilby IB, men det er mogleg for offentlege vidaregåande skular å tilby IB. Skulane som ønsker å tilby IB, må godkjennast av IBO (International Baccalaureate Organization). IB-opplæring inneber at opplæringa følger dei internasjonale IB-programma med mellom anna eigne læreplanar i fag, eiga fag- og timefordeling og engelsk som opplæringspråk. IB-programma avvik frå den norske inndelinga av skuleslag og skuletrinn. IB-programmet PYP (1–6) kan samanliknast med 1. til 6. trinn i norsk grunnskule, IB-programmet MYP (1–5) kan samanliknast med

7. til 10. trinn i norsk grunnskule, og IB-programmet DP kan samanliknast med vg2 og vg3 i norsk vidaregåande opplæring.

Departementet har i arbeidet med å følge opp oppmodingsvedtaket innhenta innspel frå statsforvaltarane, fylkeskommunane, KS, Norwegian IB Schools (NIBS) og Abelia.

Grunnskulen

Kommunane kan ikkje tilby internasjonal opplæring som del av den offentlege grunnskulen i Noreg i dag, fordi det følger av opplæringslova § 2-3 første ledd at den offentlege grunnskuleopplæringa skal følge norske læreplanar, fag- og timefordeling og så vidare. Private grunnskular kan tilby IB ved godkjenning etter godkjenningsgrunnlaget «internasjonal» i privatskulelova § 2-1, eller med godkjenning etter opplæringslova § 22-1.

Etter departementets vurdering er det reint prinsipielt problematisk at eit skuletilbod som ikkje følger norske læreplanar og fag- og timefordeling, skal kunne inngå i den offentlege norske grunnskuleopplæringa. Norske myndigheiter har i utgangspunktet ingen innverknad på innhaldet i IB-opplæringa, og det vil utfordre kva som skal vere felles av innhaldet i den offentlege skulen, og dermed kunne vatne ut den norske fellesskulen. Regjeringa meiner at norske myndigheiter bør ha kontroll på grunnskuleopplæringa som er eit offentleg tilbod.

I tillegg viser kunnskapsgrunnlaget at IB ikkje kan reknast som tilstrekkeleg inkluderande. Østlandsforskning har evaluert eit forsøk med IB i grunnskulen i Oslo kommune og leverte sluttrapport om dette i august 2022 (*Evaluering av forsøket med grunnskoletilbud etter IB-læreplaner i Oslo kommune*, Skriftserien 21-2022). Sjølv om Østlandsforskning viser til fleire positive sider ved forsøket, peikar dei på enkelte utfordringar med IB-opplæring i grunnskuletilbodet til kommunen. Dei viser mellom anna til utfordringar med å nå ut til ei brei samfunnsgruppe, sidan foreldra til barna som er med på forsøksordninga, har høgare utdanning og inntekt enn gjennomsnittet i Oslo. Østlandsforskning peika òg på manglande sosial omgang mellom IB-elevar og ordinære elevar som ei utfordring i forsøket i Oslo, og at IB blir opplevd som «ein skule i skulen».

I tillegg vil eit offentleg IB-tilbod kunne legge press på kommuneøkonomi og lærarressursar. Kommunane må rekne med ein monaleg meir-kostnad for IB-opplæring samanlikna med alminneleg grunnskuleopplæring. Relevante kostnader er mellom anna årskontingent til IBO og kursing

av lærarar. I tillegg gjennomfører IBO ei «5 year evaluation», som inneber tilsyn og kontroll av ei rekke krav. Norwegian IB Schools (NIBS) har spelt inn at dette sikrar god kvalitet i opplæringa, men at evalueringa tidvis krev mykje ressursbruk frå skulane. Totalt sett vil IB-opplæring krevje ein del ressursar som kan gå ut over den ordinære opplæringa i kommunen.

Departementet meiner det er realistisk at berre dei største og/eller mest sentrale kommunane vil kunne tilby IB-opplæring, både på grunn av behov for ressursar (økonomi og kompetanse) og med tanke på elevgrunnlag. Dette kan gi store forskjellar i tilbodet ut frå bustad.

Departementet meiner vidare at det reelle behovet for IB-tilbod i den offentlege grunnskulen er avgrensa. Departementet får tidvis innspel om at kommunar bør kunne tilby IB, mellom anna som verkemiddel for å tiltrekke seg relevant og høgt utdanna arbeidskraft frå utlandet, og fordi det vil kunne vere fordelaktig for utanlandske familiar som bur mellombels i Noreg, eller for norske familiar som planlegg utanlandsopphald. Når det gjeld behovet for å kunne tiltrekke seg høgt utdanna internasjonal arbeidskraft, meiner departementet at dette omsynet er ivareteke av høvet til å få godkjent private skular etter privatskulelova og opplæringslova § 22-1. Ved innføringa av godkjenningsgrunnlaget «internasjonal» i privatskulelova blei det vist til nettopp behova for kompetanse i arbeids- og næringslivet, jf. Ot.prp. nr. 37 (2006–2007) punkt 8.2.6.1. Desse familiane vil derfor kunne få behova sine dekte av private IB-tilbod, slik som er vanleg i dei fleste land. Sjølv om enkelte delar av sektoren er positive til å inkludere IB i den offentlege grunnskulen, har ikkje departementet identifisert eit stort behov for IB-opplæring på grunnskulenivå i kommunal regi.

Departementet har òg gjort ei vurdering av kva som er best for barna. Isolert sett kan det argumenterast for at fleire valalternativ er til det beste for barna. På den andre sida følger det av Østlandsforskning sine evaluering av forsøket i Oslo, at IB blir oppfatta som ein skule i skulen, noko som generelt kan påverke trivsel, inkludering og skulemiljø negativt. For barn flest kan det vere negativt om kommunen prioriterer eit kostbart tilbod til nokre få på kostnad av det ordinære opplæringstilbodet. Fleire valalternativ for nokre få elevar kan gi færre moglegheiter for fleirtalet.

Departementet vurderer at det ikkje er formålstenleg å foreslå endringar i opplæringslova som gir kommunane høve til å tilby IB i den offentlege grunnskuleopplæringa.

Vidaregåande opplæring

Opplæringslova opnar ikkje for at opplæringa kan følge andre læreplanar, men departementet har sidan 2007 lagt til grunn at «*opplæringsloven i seg selv [ikke er] til hinder for at fylkeskommunene tilbyr IB, men IB er ikke formelt en del av den offentlige tilbudsstrukturen*» (sjå Ot.prp. nr. 37 (2006–2007) punkt 8.2.6.1). I dag er det fleire fylkeskommunar som tilbyr diplomprogrammet (DP) i IB. Denne opplæringa er ikkje omfatta av opplæringslova. Det er òg private skular som tilbyr slik opplæring i dag, både skular godkjende etter privat-skulelova med rett til offentlig tilskot og skular som driv utan offentlig godkjenning og utan rett til offentlig tilskot.

Departementet har ikkje motteke innspel om at det bør regulerast eit forbod mot at fylkeskommunane kan tilby IB-opplæring. Dei sentrale aktørane er likevel noko delte i synet på om det er nødvendig å gjere opplæringslova gjeldande for tilboda. Departementet har fått enkelte innspel om at det å gjere opplæringslova gjeldande for IB-opplæringa på vidaregåande nivå kan gjere det tydelegare for elevane kva regler som gjeld og ikkje gjeld for IB-tilboda i offentlig regi. På den andre sida opplyser dei fleste statsforvaltarembeta at dei ikkje har fått innspel om eller førespurnader som indikerer at det er behov for å klargjere kva regler som gjeld for IB-tilboda og for elevane som nyttar desse tilboda.

Etter departementet si vurdering er det ikkje behov for å regulere dette i opplæringslova no. Departementet vil likevel følge med og kome tilbake til Stortinget om behovet endrar seg.

Departementet viser til vurderingane over og legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

Sikre individuell tilrettelegging av opplæringa

Vedtak nr. 738, 5. juni 2023:

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en vurdering av hvordan gjennomføring av vedtak om individuell tilrettelegging av opplæringen kan sikres, og påklages. I påvente av dette ber Stortinget regjeringen om å legge til grunn at manglende gjennomføring av individuell tilrettelegging av opplæringen fortsatt kan påklages til statsforvalteren.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 57 L (2022–2023) *Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)*, jf. Innst. 442 L (2022–2023).

I oppdrag nr. 2025-01 i tildelingsbrevet for 2025 har Utdanningsdirektoratet fått ulike deloppdrag om kunnskap, status og tiltak for å sikre betre tidleg innsats, tilpassa opplæring og individuell tilrettelegging.

Deloppdrag 3 og 4 blei gjevne som oppfølging av oppmodingsvedtaket. I del 3 blei Utdanningsdirektoratet bede om å utarbeide eit kunnskapsgrunnlag om i kva grad og korleis statsforvaltarane behandlar klager på manglande gjennomføring av vedtak etter opplæringslova i dag. Som del av dette skulle Utdanningsdirektoratet undersøke kor stor innverknad klagebehandlinga har på oppfølginga av dei aktuelle sakene i kommunane og fylkeskommunane (på skulane), og på at elevane får oppfylt rettane sine. Utdanningsdirektoratet leverte svar på del 3 av oppdraget innan fristen 16. april 2025. I del 4 av oppdraget skulle Utdanningsdirektoratet bruke kunnskapsgrunnlaget frå del 3 til å tilrå kva tiltak som bør innførast for betre å sikre at skulane gjennomfører vedtak om individuell tilrettelegging av opplæringa og andre vedtak som gir grunnleggande føresetnader for å sikre at elevane får tilfredsstillande utbytte av opplæringa, og kva verkemiddel det bør vere for oppfølging der skulane ikkje gjennomfører slike vedtak. Opphavleg frist for del 4 var 30. juni, seinare vart han forlengd til 15. oktober 2025.

Departementet vil kome tilbake til vedtaket overfor Stortinget på ein eigna måte.

Oppmodingsvedtak under forskings- og høgare utdanningsministeren

Meir variert praksis i lærarutdanningane m.m.

Vedtak nr. 471, 31. januar 2023:

Stortinget ber regjeringen legge til rette for mer variert praksis i lærerutdanningene og sikre bedre oppfølging og veiledning av nye lærere i starten av karrieren, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:21 S (2022–2023) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Abid Raja, Guri Melby, Ingvild Wetrhus Thorsvik og Alfred Jens Bjørlo om å ta læreryrket framover*, jf. Innst. 158 S (2022–2023).

Kunnskapsdepartementet held fram med å legge om til ei meir overordna styring av lærarutdanningane. Formålet er at institusjonane får større fridom og fleksibilitet til å utvikle utdanningane. 30. juni 2023 fastsette Kunnskapsdepartementet forenklingar i rammeplanane som mellom

anna skal bidra til meir variert praksis. Regjeringa si ekspertgruppe om styring av lærarutdanningane leverte sine tilrådingar til forskings- og høgare utdanningsministeren 20. juni 2024. Gruppa tilrår mellom anna at det blir laga éin rammeplan for lærarutdanningane som skal erstatte dagens elleve rammeplanar. Gruppa tilrår vidare at partnerskap mellom lærarutdanningsinstitusjonane og praksisfeltet blir forskriftsfesta.

Gode partnerskapar er ein føresetnad for god praksis og kan bidra til meir variasjon. I Meld. St. 19 (2023–2024) *Profesjonsnære utdanningar over heile landet* slår regjeringa fast at ho vil halde fram med satsinga på partnerskapssamarbeid i lærarutdanningane og forventar at universitet og høgskular samarbeider med arbeidslivet om innhaldet i utdanningane. I meldinga står det òg at regjeringa vil vurdere å fjerne det forskriftsfesta kravet om fordeling av praksis i lærarutdanningane i oppfølginga av arbeidet til ekspertgruppa om styring av lærarutdanningane. Lengre praksisperiodar kan gi studentane breiare erfaring frå kvardagen i skulen, og med det meir relevant praksis. Fagleg råd for lærarutdanning 2025 har greidd ut omgrepet «utvida praksis» i lærarutdanningane. Ei utvida forståing av praksis som noko meir enn dei ordinære praksisdagane kan bidra til å gi studentane meir varierte praksiserfaringar gjennom utdanninga.

Regjeringa lanserte i mai 2025 strategien for eit nytt heilskapleg system for kompetanse- og karriereutvikling i barnehage og grunnopplæring. Eit av hovudtiltaka i systemet er å styrke rettleiinga av nyutdanna lærarar i barnehage og skule. Frå hausten 2025 er tilskotsordninga til rettleiing for nyutdanna lærarar utvida til også å gjelde nyutdanna lærarar i barnehage og vidaregåande skule, og ordninga er styrkt med 75 mill. kroner. Regjeringa foreslår å auke tilskotet ytterlegare med 75 mill. kroner i 2026, slik at løyvinga totalt blir på 225,8 mill. kroner.

Regjeringa ønsker å bidra til at utdanningsinstitusjonane kan tilby meir fleksibel, meir relevante og meir praksisnære lærarutdanningar. I mars 2025 konkluderte regjeringa med å gå frå elleve til to rammeplanar for lærarutdanningane; ein rammeplan for dei ordinære og ein rammeplan for dei samiske lærarutdanningane. Departementet har gitt Fagleg råd for lærarutdanning 2025 i oppdrag å utarbeide forslag til ein felles rammeplan for dei ordinære lærarutdanningane. Dette er ei oppfølging av prosessen for meir overordna styring av lærarutdanningane. Målet med prosessen er å legge betre til rette for at institusjonane, i samarbeid med praksisfeltet, kan utvikle kvaliteten i norsk lærarutdanning og samtidig gi

meir fleksibilitet for å tilpasse utdanningane betre til lokale og regionale kompetansebehov. I april 2025 sende departementet ut eit brev til alle lærarutdanningsinstitusjonane med ei oppmoding om å gjennomføre forsøk med alternativ organisering av lærarutdanningane. Dette inneber meir og meir variert praksis og at nyutdanna lærarar blir endå betre førebudde på kvardagen i skular og barnehagar etter fullført utdanning. Forsøka med alternative organiseringar av lærarutdanningane skal gi ny kunnskap om og erfaring med korleis profesjonsretting og praksisnærleik kan styrkast innanfor den eksisterande ramma av lærarutdanningane.

Departementet legg til grunn at vedtaket er følgt opp.

Plan for å vidareutvikle høgare yrkesfagleg utdanning

Vedtak nr. 484, 14. februar 2023:

Stortinget ber regjeringen, i arbeidet med en stortingsmelding om fagskoler, legge fram en plan for videreutviklingen av den høyere yrkesfaglige utdanningen som blant annet drøfter finansiering, studiepoengsystem, kapasitet og akkreditering.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 5 (2022–2023) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023–2032*, jf. Innst. 170 S (2022–2023).

Regjeringa la våren 2025 fram ei melding til Stortinget om høgare yrkesfagleg utdanning, Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for ein ny tid – med høgare yrkesfagleg utdanning*. Gjennom høgare yrkesfagleg utdanning vil regjeringa sikre arbeidslivet fleire kandidatar og fleire meir kompetente kandidatar. For å få til dette og utvikle fagskulesektoren framover blir det i meldinga lagt opp til å styrke høgare yrkesfagleg utdanning gjennom 29 tiltak som er retta mot fagskulane, fagskulestudentane og fylkeskommunane. Tiltaka har i stor grad fått tilslutning frå Stortinget.

Eit tiltak i meldinga er at fagskulane vil få rammetildeling av dei statlege midlane som fylkeskommunane tildeler til drift. Dette betyr mindre detaljstyring av fagskulane og meir fleksibilitet for å tilpasse utdanningstilboda til skiftande behov i arbeidslivet og etterspurnad frå studentane. Vidare skal fagskulane kunne tilby høgare yrkesfagleg utdanning på nivå 6 og 7 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR). Dette vil gi fleire moglegheiter for spesialisering og fagleg fordjuping gjennom heile yrkeslivet.

Stortinget opna for institusjonsakkreditering for fagskular i mai 2024, og i juni 2025 har Kunnskapsdepartementet fastsett vilkåra for institusjonsakkreditering.

For at fleire skal kunne ta høgare yrkesfagleg utdanning, foreslår regjeringa midlar til 900 nye studieplassar i fagskulane i statsbudsjettet for 2026. Ei satsing på kapasitetsvekst i høgare yrkesfagleg utdanning er i samsvar med Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*.

I behandlinga av meldinga om høgare yrkesfagleg utdanning har Stortinget gjort fem vedtak. Desse vedtaka gjeld mellom anna bruk av European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS) i høgare yrkesfagleg utdanning og nemningar på grader på NKR-nivå 6 og 7. Sjå omtale av oppmodingsvedtak nr. 681–685, som er vedtekne 13. mai 2025.

Departementet legg til grunn at vedtaket er følgt opp.

3.4 Stortingssesjon 2021–2022

Oppmodingsvedtak under kunnskapsministeren

Private barnehagar: Meldeplikt ved overføring av eigedomsrett

Vedtak nr. 35, pkt. 44, 2. desember 2021:

Stortinget ber regjeringen i forskrift og lovforslag innføre meldeplikt til kommunen når eiendomsrett til barnehage i kommunen blir overført til andre enn staten eller den fylkeskommune der eiendommen ligger, og utrede hvordan det kan innføres en forkjøpsrett for kommuner.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 1 (2021–2022) *Nasjonalbudsjettet 2022*, jf. Innst. 2 S (2021–2022).

Vedtaket om å innføre meldeplikt til kommunen blei våren 2022 følgt opp i Prop. 82 L (2021–2022) *Endringer i barnehageloven (selvstendig rettssubjekt, forbud mot annen virksomhet, meldeplikt m.m.)*. I proposisjonen blei det foreslått krav om at private barnehagar skal melde frå til kommunen og Utdanningsdirektoratet ved nedlegging, eigarskifte eller andre organisatoriske endringar. Stortinget behandla forslaget 31. mai 2022, jf. Innst. 403 L (2021–2022).

I Prop. 138 L (2024–2025) *Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren)* foreslo Kunnskapsdepartementet å lovfeste at private barnehagar skal melde frå til kommunen og Utdanningsdirektoratet ved overføring av eigedom. Endringa skal gjere det tydeleg at meldeplikta også gjeld der det berre er eigedom som blir overført. Stortinget behandla forslaget 3. juni 2025, jf. Innst. 510 L (2024–2025). For meir utførelg informasjon om arbeidet med regelverket for private barnehagar, sjå del II, programkategori 07.30 Barnehagar.

Departementet legg til grunn at vedtaket er følgt opp.

Private barnehagar: Gjeninnføre rett for kommunane til å føre tilsyn

Vedtak nr. 35, pkt. 45, 2. desember 2021:

Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige forslag for å gjeninnføre kommunenes rett til å føre tilsyn med private barnehager, herunder gi kommunene innsyn i alle økonomiske disposisjoner i barnehager i kommunen som mottar tilskudd.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 1 (2021–2022) *Nasjonalbudsjettet 2022*, jf. Innst. 2 S (2021–2022).

I Prop. 138 L (2024–2025) *Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren)* foreslo Kunnskapsdepartementet å lovfeste at kommunen kan gjere vedtak om at tilskot til barnehagen skal haldast tilbake, reduserast eller krevjast tilbakebetalt ved brot på krav i barnehagelova med forskrifter som kommunen fører tilsyn med. Departementet bad om høyringsinstansane sine synspunkt på om det er behov for å gi kommunen heimel til å føre tilsyn med krava til bruk av offentlege tilskot og foreldrebetaling i barnehagelova kapittel V med forskrifter. Høyringsinstansane som har uttalt seg om dette, ser det ikkje som tenleg at kommunane skal få tilbake ein slik heimel. Stortinget behandla forslaget 3. juni 2025, jf. Innst. 510 L (2024–2025). For meir utførelg informasjon om arbeidet med regelverket for private barnehagar, sjå del II, programkategori 07.30 Barnehagar.

Departementet legg til grunn at vedtaket er følgt opp.

3.5 Stortingssesjon 2020–2021

Oppmodningsvedtak under kunnskapsministeren

Politiattest for tilsetjing i skular og barnehagar

Vedtak nr. 79, 12. november 2020:

Stortinget ber regjeringen om å fremme forslag om nødvendige regelendringer slik at politiattesten gir et fullstendig bilde av søkeren og viser alle relevante lovbrudd i de tilfeller som gjelder ansettelsesforhold i skole, barnehage eller andre steder der kontakt med barn utgjør en viktig del av stillingen.

Oppmodningsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:113 S (2019–2020) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hanne Dyveke Søttar, Kari Kjønaas Kjos, Silje Hjemdal og Roy Steffensen om nødvendige regelendringer om politiattest for ansettelsesforhold i skoler og barnehager*, jf. Innst. 64 S (2020–2021).

Området for kva straffebod som skal noterast på ein politiattest, er utvida i opplæringslova som tok til å gjelde 1. august 2024. Det omfattar fleire straffebod enn politiregisterlova § 39, og dette inneber eit avvik frå den elles einsarta reguleringa av barneomsorgsattestar.

Regjeringa følger opp oppmodningsvedtaket vidare gjennom eit interdepartementalt samarbeid for gjennomgang og eventuell revisjon av reglane om barneomsorgsattestar etter politiregisterlova. Det blir arbeidd for å sende eit forslag til endring av politiregisterlova og reglane om politiattest på høyring. Gjennom revisjon av politiregisterlova tek ein sikte på å etablere ein einsarta praksis for innhaldet av barneomsorgsattestar i samarbeid mellom dei departementa det gjeld.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på ein eigna måte.

Heilskaplege og koordinerte tenester

Vedtak nr. 1104, 2. juni 2021:

Stortinget ber regjeringen utrede og fremme en sak for Stortinget med forslag til nødvendige lovendringer for å sikre at barn som trenger det, gis en rett til helhetlige og koordinerte tjenester.

Oppmodningsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 100 L (2020–2021) *Endringer i velferdstjenestelovgivningen (samarbeid, samordning og barnekoordinator)*, jf. Innst. 581 L (2020–2021).

Regjeringa er oppteken av at barn og unge får dei tenestene dei treng, og at tenestene er godt koordinerte. 1. august 2022 tok ei rekke endringar i velferdstenestelovgivinga til å gjelde, jf. Innst. 581 L (2020–2021) og Prop. 100 L (2020–2021). Endringane omfattar 14 lover og inneber mellom anna at reglane om samarbeid og individuell plan er harmoniserte og styrkte, at det er innført ei plikt for kommunen til å samordne tenestetilbodet til den enkelte, og at det er innført rett til barnekoordinator på visse vilkår. Formålet med endringane er å styrke oppfølginga av utsette barn og unge og familiane deira gjennom auka samarbeid mellom velferdstenestene.

Det er viktig at reglane legg til rette for godt samarbeid mellom tenestene. Samstundes er det viktig å arbeide med å skape ein god samarbeidskultur i tenestene, både i kommune, fylkeskommune og stat. Helsedirektoratet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Utdanningsdirektoratet har utarbeidd ein felles rettleiar om samarbeid på tvers av velferdstenestene som blei publisert hausten 2022.

Regelendringane blir evaluerte av Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet (NTNU). Evalueringa skal ha implementeringa av lovendringane som hovudformål. NTNU skal undersøke korleis sentrale aktørar tolkar og set i verk lovendringane. Vidare skal evalueringa fange opp endringar som følger av lovendringane, og om målsetjingane for endringane blir oppfylte. NTNU Samfunnsforskning leverte delrapport 1 i juli 2023 og delrapport 2 i september 2024. Evalueringa vil halde fram til våren 2027.

Regjeringa vil vente til evalueringa er ferdig, før ei eventuell utgreiing av behovet for ytterlegare lovendringar for å sikre at barn og unge får heilskaplege og koordinerte tenester.

Departementet vil kome tilbake til Stortinget på ein eigna måte.

3.6 Stortingssesjon 2019–2020

Oppmodningsvedtak under forskings- og høgare utdanningsministeren

Studieplassar i høgare yrkesfagleg utdanning

Vedtak nr. 700, 15. juni 2020:

Stortinget ber regjeringen opprette inntil 1 000 nye studieplasser innen høyere yrkesfaglig utdanning fra høsten 2020, i tillegg til at de 1 000 studieplassene som regjeringen varslet i Prop. 117 S

(2019–2020), skal bli permanente, og at det videre utarbeides en forpliktende opptrappingsplan med 1 000 nye studieplasser årlig over fem år.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 14 (2019–2020) *Kompetansereformen – Lære hele livet*, jf. Innst. 370 S (2019–2020).

Regjeringa legg til grunn at vedtaket omfattar totalt 5 000 nye studieplassar i høgare yrkesfagleg utdanning. Stortinget har i perioden 2020–2025 løyvd midlar til totalt 4 100 nye studieplassar i fagskulane. Dette er den største kapasitetsveksten i høgare yrkesfagleg utdanning nokon gong.

Det er ein aukande mangel på kompetent arbeidskraft. Regjeringa vil gjennom høgare yrkesfagleg utdanning sikre fleire kandidatar og fleire meir kompetente kandidatar til norsk arbeidsliv. For at fleire skal kunne ta høgare yrkesfagleg utdanning, foreslår regjeringa midlar til 900 nye studieplassar i fagskulane i 2026. Ei satsing på kapasitetsvekst i høgare yrkesfagleg utdanning er i samsvar med Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*.

Departementet legg til grunn at vedtaket med dette er følgt opp.

3.7 Stortingssesjon 2018–2019

Oppmodingsvedtak under kunnskapsministeren

Private barnehagar: Finansieringssystemet og ideelle barnehagar

Vedtak nr. 51, 22. november 2018:

Stortinget ber regjeringen gjennomgå finansieringssystemet for private og kommunale barnehager med sikte på å ivareta de små og ideelle barnehagene og en mangfoldig barnehagesektor.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:231 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken og Bjørnar Moxnes om en mangfoldig barnehagestruktur der pengene går til barnas beste*, jf. Innst. 51 S (2018–2019).

I Prop. 138 L (2024–2025) *Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren)* foreslo Kunnskapsdepartementet nye reglar om tilskot til private barnehagar. Forslaget til nye reglar om driftstilskot tek omsyn til at enkelte bar-

nehagar kan ha nokre særlege driftsføresetnader. Det kan til dømes vere små barnehagar som må ha høgare bemanning enn det som følger av lova. Då kan tilskota differensierast på bakgrunn av dette. Forslaga til nye reglar om pensjonstilskot opnar for større differensiering av tilskot ut frå vilkåra i pensjonsavtalane til barnehagane. Det er også foreslått ein særregel for private barnehagar med historiske forpliktingar basert på avtalar om offentlig tenestepensjon. Desse barnehagane skal få dekt pensjonsutgiftene opp til ei øvre grense. Det er i tillegg foreslått å gi kommunane høve til å prioritere ideelle barnehagar ved etablering av nye private barnehagar. Stortinget behandla forslaget 3. juni 2025, jf. Innst. 510 L (2024–2025). For meir utførleg informasjon om arbeidet med regelverket for private barnehagar, sjå del II, programkategori 07.30 Barnehagar.

Departementet legg til grunn at vedtaket er følgt opp.

3.8 Stortingssesjon 2017–2018

Oppmodingsvedtak under kunnskapsministeren

Private barnehagar: Vilkår på linje med offentlege barnehagar

Vedtak nr. 461, 13. februar 2018:

Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan det kan sikres at private barnehager har lønns-, arbeids- og pensjonsvilkår minst på linje med ansatte i offentlige barnehager, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Dokument 8:18 S (2017–2018) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Mona Lill Fagerås og Solfrid Lerbrekk om profittfri barnehage*, jf. Innst. 114 S (2017–2018).

I Prop. 138 L (2024–2025) *Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren)* foreslo Kunnskapsdepartementet nye reglar om tilskot til pensjon. Forslaga opnar for større differensiering av tilskot ut frå vilkåra i pensjonsavtalane til barnehagane. Det er også foreslått ein særregel for private barnehagar med historiske forpliktingar basert på avtalar om offentlig tenestepensjon. Desse barnehagane skal få dekt pensjonsutgiftene opp til ei øvre grense. Stortinget behandla forslaget 3. juni 2025, jf. Innst. 510 L (2024–2025). For meir utførleg informasjon om

arbeidet med regelverket for private barnehagar, sjå del II, programkategori 07.30 Barnehagar.

Departementet legg til grunn at vedtaket er følgt opp.

Private barnehagar: Finansieringssystem som ivaretek mangfaldet

Vedtak nr. 802, 31. mai 2018:

Stortinget ber regjeringen i sitt videre arbeid med regulering av barnehagesektoren se på modeller i finansieringssystemet som så langt som mulig ivaretar et mangfold av barnehager og barnehageeiere, samt reduserer etterslepet i tilskuddsgrunnlaget overfor private barnehager.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Prop. 67 L (2017–2018) *Endringer i barnehageloven mv. (minimumsnorm for grunnbemanning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv.)*, jf. Innst. 319 L (2017–2018).

I Prop. 138 L (2024–2025) *Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren)* foreslo Kunnskapsdepartementet nye reglar om tilskot til private barnehagar. Forslaget til nye reglar om driftstilskot tek omsyn til at enkelte barnehagar kan ha nokre særlege driftsføresetnader. Det kan til dømes vere små barnehagar som må ha høgare bemanning enn det som følger av lova. Då kan tilskota differensierast på bakgrunn av dette. Det er også foreslått ei plikt for kommunen til å gi ekstra grunntilskot til private barnehagar for å finansiere nye krav frå det tidspunktet krava får verknad for private barnehagar. Forslaga til nye reglar om pensjonstilskot opnar for større differensiering av tilskot ut frå vilkåra i pensjonsavtalane til barnehagane. Det er i tillegg foreslått ein særregel for private barnehagar med historiske forpliktingar basert på avtalar om offentleg tenestepensjon. Desse barnehagane skal få dekt pensjonsutgiftene opp til ei øvre grense. Stortinget behandla forslaget 3. juni 2025, jf. Innst. 510 L (2024–2025). For meir utførleg informasjon om arbeidet med regelverket for private barnehagar, sjå del II, programkategori 07.30 Barnehagar

Departementet legg til grunn at vedtaket er følgt opp.

3.9 Stortingssesjon 2016–2017

Oppmodingsvedtak under forskings- og høgare utdanningsministeren

Medlemskap i studentsamskipnad for fagskular

Vedtak nr. 642, 2. mai 2017:

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med evalueringen av de kvalitetshevede tiltakene vurdere om fagskoler etter bestemte kriterier bør ha plikt til medlemskap i studentsamskipnad.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 9 (2016–2017) *Fagfolk for fremtiden – Fagskoleutdanning*, jf. Innst. 254 S (2016–2017).

I samband med evalueringa av fagskulemeldinga gjennomførte Deloitte ei spørjeundersøking der respondentane fekk spørsmål om tilknytning til studentsamskipnad. Hausten 2022 svarte 37 pst. av rektorane at fagskulen er knytt til ein studentsamskipnad. Blant fagskulane med offentlig eigarskap var det 57 pst. som svarte at fagskulen var knytt til ein studentsamskipnad. Inntrykket frå evalueringa til Deloitte og innspela til Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning* er at det er brei semje i sektoren om at det er ønskeleg med ein rett til medlemskap i studentsamskipnad for fagskular, men at det ikkje er formålstenleg med ei plikt. Som omtala i Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*, meiner regjeringa derfor at det ikkje er nødvendig å utgreie dette nærare.

Departementet legg til grunn at oppmodingsvedtaket med dette er følgt opp.

3.10 Stortingssesjon 2015–2016

Oppmodingsvedtak under kunnskapsministeren

Krav om norsk og samisk språk i barnehagesektoren

Vedtak nr. 796, 7. juni 2016:

Stortinget ber regjeringen utarbeide forslag til endringer i barnehageloven som sikrer at ansatte i offentlige og private barnehager behersker norsk språk, og at ansatte i samiske barnehager behersker samisk språk.

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med behandlinga av Meld. St. 19 (2015–2016) *Tid for*

lek og læring. Bedre innhold i barnehagen, jf. Innst. 348 S (2015–2016).

Departementet viser til omtale i Prop. 1 S (2018–2019) om den delen av vedtaket som gjeld norsk språk, og at denne delen er fulgt opp gjennom ei lovendring som tok til å gjelde 1. august 2018, jf. barnehagelova § 27.

Den delen av vedtaket som gjeld samisk språk, har sammenheng med oppfølginga av NOU 2016: 18 *Hjertespråket. Forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk*.

Regjeringa la våren 2023 fram Meld. St. 13 (2022–2023) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv – Kompetanse og rekruttering i barnehage, grunnopplæring og høyere utdanning*. Meldinga skildrar situasjonen og peiker på hovudutfordringane for å få fleire samiske språkbrukarar. Dette er komplekse utfordringar som vil krevje systematisk innsats på fleire område samstundes. Vidare skildrar meldinga pågåande prosessar og prioriterte innsatsområde som kan bidra til å auke talet på samiskspråklege på alle nivå i utdanningsløpet. Mangelen på samiskspråkleg kompetanse er den største utfordringa for å kunne gi gode tenester til den samiske befolkninga. Stortinget har behandla meldinga, jf. Innst. 473 S (2022–2023).

Samiske barnehagetilbod er eit av dei viktigaste tiltaka for å styrke bruken av samisk språk. Mangelen på samiskspråklege tilsette er den største utfordringa for å styrke og utvikle samisk

språk og samisk identitet i barnehagane. I dialog med Sametinget vil regjeringa setje ned ei ekspertgruppe som skal bidra til å styrke kunnskapsgrunnlaget om samiske barnehagetilbod og vurdere korleis samiske barnehagetilbod kan forbetrast.

Regjeringa meiner det må vere mogleg for kommunane å oppfylle nye lovkrav som blir sette til dømes til språk og kompetanse hos dei tilsette i barnehagane. Å innføre eit lovkrav no om at alle tilsette i samiske barnehagar skal beherske samisk språk vil ikkje vere realistisk for kommunane å oppfylle. Regjeringa har gjennom meldingar til Stortinget lagt fram status og tiltak som på sikt vil betre situasjonen, seinast i Meld. St. 17 (2024–2025) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv – Kommunale tjenestetilbud til samiske innbyggere*, mellom anna ekspertgruppa nemnt ovanfor og tiltak for auka kompetanse og rekruttering i barnehagane og grunnopplæringa. Stortinget har i si behandling slutta seg til vurderingane til regjeringa.

Regjeringa vil framleis følge med på situasjonen og på sikt vurdere om det er tilstrekkeleg med samisk kompetanse i barnehagane til at det kan utformast forslag til eit lovkrav i barnehagelova.

Departementet legg til grunn at oppmødingsvedtaket med dette er fulgt opp.

Del II
Nærare om budsjettforslaget

4 Nærare om budsjettforslaget

Programkategori 07.10 Administrasjon

Utgifter under programkategori 07.10 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
200	Kunnskapsdepartementet	413 649	430 818	446 489	3,6
201	Analyse og kunnskapsgrunnlag	283 106	318 795	305 320	–4,2
	Sum kategori 07.10	696 755	749 613	751 809	0,3

Inntekter under programkategori 07.10 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
3200	Kunnskapsdepartementet	3 825	4 500	4 662	3,6
	Sum kategori 07.10	3 825	4 500	4 662	3,6

Kategorien omfattar løyvingar til drift av Kunnskapsdepartementet. Oppgåver og prioriteringar i Kunnskapsdepartementet følger av politikken og måla innanfor områda skule, barnehage, kompe-

tansepolitikk, forskning, høgare utdanning, høgare yrkesfagleg utdanning og utdanningsstøtte. Dei ulike fagområda er nærare omtala under programkategoriane lenger bak i proposisjonen.

Kap. 200 Kunnskapsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Driftsutgifter	398 913	414 030	429 100
21	Særskilde driftsutgifter	13 064	13 133	13 606
45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	1 672	3 655	3 783
	Sum kap. 200	413 649	430 818	446 489

Post 01 Driftsutgifter, post 21 Særskilde driftsutgifter og post 45 Større utstyrsinnkjøp og vedlikehold, kan overføres

Mål for 2026

Dei faglege måla for departementet er omtala i dei aktuelle fagkapitla og i kap. 1 Hovudinnleiing. Følgjande mål gjeld for arbeidet i Kunnskapsdepartementet. Departementet skal

- ha eit godt kunnskapsgrunnlag for utforminga av kunnskapspolitikken
- sikre at kunnskapspolitikken blir sett i verk
- ha ein god dialog med alle relevante aktørar i samfunnet
- legge til rette for at barnehagebarn, elevar, studantar og tilsette skal vere trygge ved utdanningsverksemdene der dei oppheld seg

Kunnskapsdepartementet har formulert eit sett med verdiar som er rettesnorer for arbeidet med å nå måla:

- profesjonalitet
- openheit
- gjennomføring

Resultat i 2024

Samanhengen mellom måla for departementet og resultat i sektoren er avleia og indirekte. Det meste av innsatsen skjer i utdanningsinstitusjonar og forskingsinstitutt. Rolla departementet har, er å førebu avgjerder som Stortinget og regjeringa tek om overordna rammer, og å setje i verk dei tiltaka avgjerdene fastset. Innanfor ramma av vedtaka som Stortinget og regjeringa gjer, skal Kunn-

skapsdepartementet sørge for at sektoren er vel-
fungerande.

Kunnskapsgrunnlaget om barnehage, utdanning og forskning er ganske godt. Mykje kunnskap er tilgjengeleg i forskning og offentleg statistikk. I tillegg arbeider Kunnskapsdepartementet vedvarende med å legge til rette for utdanningsforskning, jf. omtalen under kap. 201. Internasjonale undersøkingar kastar lys over kva vi oppnår i Noreg samanlikna med andre land. Gjennom kontakt med elev- og studentorganisasjonar og andre interessantar i sektoren får departementet viktig kunnskap om korleis målgruppene opplever politikken.

Underliggjande verksemdar set i verk mange av tiltaka i sektoren. Departementet gjennomfører vedteken politikk gjennom å styre desse verksemdene. Oversikt over dei underliggjande verksemdene til departementet går fram av vedlegg 5 Underliggjande verksemdar o.a.

Tryggleiks- og beredskapsarbeid i kunnskapssektoren

Kunnskapsdepartementet har det overordna ansvaret for tryggleik og beredskap innanfor heile politikkområdet til departementet. Menneskeliv og helse er den fremste verdien som aktørar i sektorane under Kunnskapsdepartementet må trygge. I tillegg forvaltar aktørane store mengder informasjon, mellom anna personopplysningar, forskingsdata, kunnskap om utvikling av teknologi, vitskapeleg utstyr, vitskapelege og historiske samlingar og historiske bygningar som må tryggast. Institusjonar i sektoren har også forvaltningsoppgåver som er viktige for samfunnsstryggleiken, til dømes analysekapasitet innanfor naturfarar, helse, luft og vatn.

Boks 4.1 Proposisjonar og meldingar Kunnskapsdepartementet har lagt fram for Stortinget i 2024–2025

– Prop. 51 L (2024–2025) <i>Endringer i opplæringslova og privatskolelova (utvidelse av adgangen til fysisk inngripen)</i> – Prop. 111 L (2024–2025) <i>Lov om folkehøgskoler (folkehøgskoleloven)</i> – Prop. 118 L (2024–2025) <i>Endringer i universitets- og høyskoleloven, fagskoleloven og student-samskipnadsloven (ekstraverv, innstillingsutvalg mv.)</i> – Prop. 131 L (2024–2025) <i>Endringer i opplæringslova, privatskolelova og barnehageloven (individregistre over barn i barnehager og grunnskoleopplæring, overtredelsesgebyr m.m.)</i>	– Prop. 138 L (2024–2025) <i>Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren)</i> – Prop. 160 L (2024–2025) <i>Endringer i opplæringslova (rett til 12 timer gratis skolefritidsordning i uken for elever på 1. til 3. trinn)</i> – Meld. St. 11 (2024–2025) <i>Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning</i> – Meld. St. 14 (2024–2025) <i>Sikker kunnskap i en usikker verden</i>

Dei faste budsjettproposisjonane er ikkje med i oversynet.

Sektorane under Kunnskapsdepartementet arbeider med tryggleik og beredskap innanfor ulike scenario, som smittsame sjukdommar, digitale hendingar, utanlandsk etterretning, ulykker, politisk motivert og hemnmotivert vald og terror. Dei store menneskesamlingane på avgrensa område er ein viktig faktor i arbeidet med tryggleik og beredskap i sektorane. Med sektorar som tel om lag 1,6 mill. personar, hadde departementet og sektorane til dømes eit stort ansvar under covid-19-pandemien, ei erfaring som har gitt mykje læring som departementet og sektoren framleis arbeider med å følge opp.

Skule og utdanning er viktige i arbeidet med å førebygge alvorlege uønskte hendingar gjennom å motverke utanforskap og sosial ulikskap, skape oppslutning om demokratiet og lære elevar og studenter om til dømes medborgarskap og kritisk tenking.

Kunnskap, kompetanse og teknologisk utvikling spelar ei stadig viktigare rolle i internasjonal konkurranse og for nasjonal tryggleik. Den negative utviklinga i den tryggleikspolitiske situasjonen dei siste åra har bidrege til at trusselbildet norske kunnskapsmiljø står overfor, er blitt verre. I dag er kunnskapssektoren eit attraktivt mål for etterretningsverksemda til framande statar, og norske forskings- og teknologimiljø blir stadig utsette for forsøk på omgangingar av eksportkontrollregelverket. Framover er det behov for ei meir strategisk tilnærming til utveksling og vern av kunnskap, kompetanse og teknologi. Dette utfordrar mellom anna openheita som pregar akademia. Det er viktig å finne ein god balanse, slik at akademia kan vere så ope som mogleg og så trygt som nødvendig. I 2023 sette Kunnskapsdepartementet i gang eit samarbeid mellom fleire departement for å greie ut nærare kva fag- og teknologi-område som har strategisk innverknad på økonomisk konkurranseevne, nasjonal tryggleik og militær relevans. Arbeidet skal resultere i eit kunnskapsgrunnlag for vurdering av sensitive teknologiar. Arbeidet held fram i 2025.

Nettverk for nasjonal tryggleik i kunnskapssektoren er koordinert av Kunnskapsdepartementet for tilsette med tryggleiksansvar i verksemdar i sektoren. Formålet med nettverket er å etablere ein møteplass der verksemdar og relevante myndigheiter kan utveksle erfaringar og problemstillingar i arbeidet med førebyggjande nasjonal tryggleik. I 2024 blei det gjennomført to møte i nettverket. Departementet har i 2024 også drive eit fagleg nettverk for personvernombod i dei underliggjande verksemdene.

Kunnskapsdepartementet gjennomførte i 2024 fleire øvingar retta mot departementet sjølv. I til-

legg blei varslingsystemet mellom dei underliggjande verksemdene og departementet testa fleire gonger. Hausten 2024 blei det også lagt ned ein del ressursar i å planlegge ei større øving mellom departementet og sju underliggjande verksemdar. Øvinga blei gjennomført i mars/april 2025.

Kunnskapssektorens tryggleiks- og beredskapskonferanse blei i 2024 arrangert på Universitetet i Stavanger, organisert av Beredskapsrådet i samarbeid med Kunnskapsdepartementet. Hovudtemaet var nye truslar mot samfunnstryggleiken og kva det vil seie for kunnskapssektoren. Om lag 100 deltakarar var samla på konferansen.

Oppfølging av tryggingslova

Lov om nasjonal sikkerhet (tryggingslova) tok til å gjelde 1. januar 2019, og alle sektorar arbeider med å implementere lova. Formålet med lova er å trygge dei nasjonale tryggingsinteresser våre og å førebygge, avdekke og motverke verksemd som truar tryggleiken. Dei nasjonale sikkerheitsinteressene blir trygga ved at departementa identifiserer grunnleggjande nasjonale funksjonar (GNF) innanfor sine ansvarsområde. Vidare vert verksemdar som er avgjerande viktige for GNF, underlagde tryggingslova, og nødvendige sikringstiltak for skjermingsverdige verdiar gjennomførte. For å ivareta formålet med lova vil GNF-prosessen vere kontinuerleg. Kunnskapsdepartementet har identifisert følgjande grunnleggjande nasjonale funksjonar i eigen sektor:

- Kunnskapsdepartementets verksemd, handlefridom og avgjerdsdyktigheit.
- Forsking og utvikling som er viktige for nasjonal tryggleik.

Sjå også programkategori 07.60 Høgare utdanning og forskning, der det står meir om tryggleik og beredskap i høgare utdanning og forskning.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 429,1 mill. kroner på post 01, 13,6 mill. kroner på post 21 og 3,8 mill. kroner på post 45.

Oppfølginga i Kunnskapsdepartementet av styringssystemet RETHOS, dei nasjonale retningsslinjene for helse- og sosialfag, har gått over frå prosjektfase til fast drift. I revidert budsjett for 2025 blei derfor 1 mill. kroner i driftsutgifter flytta frå kap. 275, post 21 til kap. 200, post 01. Departementet foreslår å gjere flyttinga permanent i 2026-budsjettet.

Tenestereiser for politisk leing skal frå 2026 finansierast over driftsbudsjetta til dei respektive departementa og ikkje gjennom belastningsfullmakt frå Statsministerens kontor. Kunnskapsdepartementet foreslår derfor å overføre 1,1 mill. kroner frå Finansdepartementets kap. 21, post 01 til kap. 200, post 01.

Departementet foreslår å overføre 0,3 mill. kroner frå kap. 200, post 01 til Utanriksdepartementets kap. 1515, post 01. Overføringa gjeld finansiering av Kunnskapsdepartementets del av forvaltning og drift av ny EØS- og Schengen-notatbase for departementa.

Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet skal styrke Statens innkjøpssenter hos Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ), til arbeidet med felles nye innkjøpsavtalar for staten. For Kunnskapsdepartementets budsjettramme er overføringa samla på 4,4 mill. kroner, fordelt over driftsbudsjetta til verksemdene. Frå kap. 200, post 01 foreslår departementet å overføre 38 000 kroner til kap. 1605, post 01 over budsjettet til Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet. Fordeling på resten av verksemdene går fram av tabell 4.1.

Tabell 4.1 Fordeling av rammeoverføring til kap. 1605, post 01 i samband med styrking av Statens innkjøpssentral

Verksemd	(i kroner)	
	Kap. post	Beløp
Kunnskapsdepartementet	Kap. 200, post 01	38 000
Utdanningsdirektoratet	Kap. 220, post 01	38 000
Foreldreutvala for grunnopplæringa og barnehagane (FUB/FUG)	Kap. 221, post 01	2 000
22. juli-senteret	Kap. 229, post 01	4 000
Statleg spesialpedagogisk teneste (Statped)	Kap. 230, post 01	55 000
Noregs grønne fagskule – Veia	Kap. 242, post 01	3 000
Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir)	Kap. 256, post 01	45 000
Statlege universitet og høyskular	Kap. 260, post 50	4 094 000
Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga (Nokut)	Kap. 271, post 01	12 000
Kunnskapssektorens tenesteleverandør – Sikt	Kap. 273, post 50	22 000
Dei nasjonale forskingsetiske komiteane	Kap. 284, post 01	2 000
Noregs forskingsråd	Kap. 285, post 01	73 000
Statens lånekasse for utdanning	Kap. 2410, post 01	42 000
Totalt		4 430 000

Departementet foreslår at løyvinga på kap. 200, post 01 kan overskridast mot tilsvarende meirinn-

tekter under kap. 3200, post 02, jf. forslag til vedtak II nr. 1.

Kap. 3200 Kunnskapsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
02	Salsinntekter o.a.	174		
03	Inntekter frå framleige	3 651	4 500	4 662
	Sum kap. 3200	3 825	4 500	4 662

Resultat i 2024

Kunnskapsdepartementet har ikkje verksemd som vanlegvis gir inntekter, men det hender at det kjem tilfeldige inntekter. Inntektene i 2024 skriv seg frå sal av utrangert IKT-utstyr og framleige av delar av kontorlokala til departementet.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 4,7 mill. kroner på kap. 3200, post 03. Løyvinga gjeld inntekter frå framleige av delar av kontorlokala departementet disponerer. For å skilje leigeinntektene frå dei tilfeldige inntektene på post 02, som etter meirinntektsfullmakt kan disponerast på kap. 200, post 01, er leigeinntektene budsjetterte på eigen post.

Kap. 201 Analyse og kunnskapsgrunnlag

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
21	Særskilde driftsutgifter	52 506	53 731	54 665
50	Noregs forskingsråd – forskning om utdanning og forskning	230 600		
70	Noregs forskingsråd – forskning om utdanning og forskning, <i>kan overførast</i>		265 064	250 655
	Sum kap. 201	283 106	318 795	305 320

Utdanningsforskning

Noreg treng forskning av høg kvalitet om og for utdanningssektoren. Utdanningsforskinga skal, forutan å gi ny kunnskap og erkjenning generelt, bidra til god praksis og høgare kvalitet i barnehagane, i skulane, i høgare yrkesfagleg utdanning, i høgare utdanning og i kompetansepolitikken. Utdanningsforskinga skal òg bidra til eit solid grunnlag for politikktutvikling. Gode miljø for utdanningsforskning skal bringe fram eit godt kunnskapsgrunnlag som gir rom for ein meir opplyst debatt om innhald, læring, ressursbruk og resultat.

Departementet tek i bruk fleire verkemiddel for å følge opp dei langsiktige måla for utdanningsforskinga, inkludert porteføljar og ordningar

i Forskringsrådet, FoU-innsats i underliggende etatar, departementets egne utlysingar, og senterordningar. Saman med grunnløyvingane til forskingsinstitusjonane skal dette bidra til kontinuitet og vidare oppbygging av forskinga som Kunnskapsdepartementet har sektoransvar for.

SSBs statistikk om tema og teknologiområde for FoU (tabell 13711) viser at forskinga på barnehage, grunnopplæring, høgare yrkesfagleg utdanning, høgare utdanning, forskarutdanning og læring blant vaksne samla sett har auka i omfang over tid. Samla driftsutgifter til FoU under området utdanning auka nominelt frå om lag 0,5 mrd. kroner i 2007 til i overkant av 2,5 mrd. kroner i 2023. Etter mange år med realvekst i utgiftene til utdanningsforskning er det ein realnedgang mellom 2021 til 2023, for første gong sidan kartleggingen

gane starta i 2007. Realnedgangen frå 2021 til 2023 er på 9 pst. Justert for lønns- og prisvekst ligg utgiftene i 2023 nær nivået frå 2019, og det kan tyde på at utgiftene til utdanningsforskning har stabilisert seg etter ein lengre periode med vekst.

I starten av 2025 la Kunnskapsdepartementet fram ein ny strategi for utdanningsforskning. Strategien gir retning for kva departementet vil prioritere innanfor utdanningsforskninga dei neste fem åra. I den fornya strategien peiker departementet ut nokre område med særskilde behov for kunnskap og utvikling i åra framover. Departementet vil særleg arbeide for at forskinga blir relevant, lett tilgjengeleg og forståeleg for brukarane, gjennom ei styrking av samspelet mellom forskning, formidling av forskning og bruk av utdanningsforskninga. Det er mellom anna behov for fleire kunnskapsoppsummeringar og betre tilgang til data og deling av data som har relevans for forskning om og for oppvekst- og utdanningssektoren. Det er òg behov for å fremje metodemangfald, styrke vitenskapelig kompetanse der forskingstradisjonane er svake, og stimulere til tverrfagleg og sektorovergripande forskarsamarbeid og til brukarmedverknad i forskinga.

Tverrfagleg forskning og samarbeid på tvers av fagdisiplinar og fagmiljø nasjonalt og internasjonalt kan framleis styrkast. I *Langtidsplan for forskning og høgare utdanning 2023–2032* lanserte regjeringa eit samfunnsoppdrag for inkludering av fleire barn og unge i utdanning, arbeid og samfunnsliv. Eit kunnskapsbasert samfunnsoppdrag treng meir forskning om samansette problem i oppvekst- og utdanningssektoren for å få betre innsikt om barn og unge som fell utanfor. Forskinga skal gi meir kunnskap om korleis praksisar i oppvekst- og utdanningssektoren kan bli betre, og korleis dei ulike sektorane kvar for seg og saman kan bidra til mindre sosial ulikskap.

Post 21 Særskilde driftsutgifter

Posten finansierer aktivitetar i Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir), Utdanningsdirektoratet, Kunnskapssenter for utdanning (KSU) og Statistisk sentralbyrå (SSB) som styrker analyse- og kunnskapsgrunnlaget om dei sektorane departementet har ansvaret for. Posten finansierer òg departementets arbeid med internasjonal statistikk og statistikkavtalar med OECD og EU, i tillegg til FoU-prosjekt som blir gjennomførte av andre aktørar.

Mål for 2026

Målet med løyvinga er eit godt kunnskapsgrunnlag for utforminga av kunnskapspolitikken og for sektorane departementet har ansvaret for.

Resultat i 2024

Kunnskapssenter for utdanning (KSU) hadde oppstart ved Universitetet i Stavanger i 2019. Senteret har høg aktivitet i tråd med mandatet. I 2024 gjennomførte eit ekspertpanel ei ekstern evaluering av KSU, på oppdrag frå Kunnskapsdepartementet. Evalueringa understreka den viktige rolla til KSU i å samanfatte og formidle kunnskap som grunnlag for avgjerder i norsk utdanningspolitikk og for praksisfeltet. I 2024 har KSU publisert sju systematiske kunnskapsoppsummeringar. I tillegg er ti sende inn til vitenskapelige tidsskrift. KSU har òg publisert fire forskingsnotat, skrive to rapportar på oppdrag frå nasjonale utval, oppdatert den nordiske basen over barnehageforskning og oppdatert det levande kartet med oversikt over utdanningsforskning med midlar frå Forskringsrådet. Tidsskriftet som KSU etablerte i 2022, *Nordic Journal of Systematic Reviews (NJSRE)*, blei i 2024 godkjent på nivå 1 i kanalregisteret. Dette er ei viktig anerkjenning som vil styrke arbeidet med systematiske kunnskapsoversikter og setje dei inn i ein internasjonal samanheng.

Senter for læringsanalyse (SLATE) ved Universitetet i Bergen blei oppretta av departementet i 2015 og fekk særskild finansiering i perioden 2015–2024. Gjennom ei rekke aktivitetar har senteret bidrege sterkt til å styrke forskinga på og bruken av læringsanalyse i Noreg, og til den faglege utviklinga på feltet internasjonalt. SLATE har frå 2025 gått over i ein driftsfase der grunnfinansieringa frå departementet er avslutta og hovuddelen av finansieringa kjem frå Universitetet i Bergen. I 2025 fekk SLATE ei ekstra løyving på 3 mill. kroner til styrking av arbeidet med kunstig intelligens ved Universitetet i Bergen. Senteret har ei leiande og koordinerande rolle i AI LEARN, som fekk tildelt midlar gjennom regjeringas store satsing på KI-forskning våren 2025.

Kunnskapssektorens datafellesskap (KUDAF) starta i 2022 og blir leia av HK-dir. Programmet skal legge til rette for tryggare, raskare og betre deling av data mellom Kunnskapsdepartementets underliggende verksemdar. Programmet har utarbeidd felles spelereglar for beskriving og deling av data, og starta utviklinga av ein digital infrastruktur. I 2024 har programmet gjennomført ein ny modnadsanalyse av arbeidet verksemdene gjer

med orden i eige hus. Resultata frå analysen viser at modnaden i sektoren går sakte i riktig retning. Dei fleste av verksemdene er no involverte i programmet, og det er utvikla ei felles forståing av konseptet orden i eige hus, som mellom anna inneber at ei verksemd skal ha god oversikt over data dei handterer, ha gode beskrivingar av desse data og vite kven som både bruker og kan bruke dei. Programmet samarbeider i aukande grad med etatar og verksemdar utanfor kunnskapssektoren for å styrke verdien av data som skal gjerast tilgjengelege gjennom KUDAF. 2025 er det siste året i programperioden.

Forskningsprogram for digitalisering og digital kompetanse i barnehage og skule starta opp i 2024, og det blei nytta 0,8 mill. kroner. Programmet har som overordna mål å utvikle ny forskingsbasert kunnskap om digitalisering og digital kompetanse i barnehage og skule. Formidling av forskingsresultat er ein viktig del av arbeidet. Programmet skal ferdigstillast i 2030.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 54,7 mill. kroner på post 21. I revidert budsjett for 2025 vart 1 mill. kroner rammeoverførte til Finansdepartementets kap. 1620, post 01 som bidrag til å opprette og drifte ei rettleiingsteneste organisert av Statistisk sentralbyrå (SSB). Tenesta skal legge til rette for auka bruk av forsøk i forvaltninga. Departementet foreslår å gjere rammeoverføringa på 1 mill. kroner varig i 2026. Departementet planlegg å fordele midlane på posten til tiltaka slik dei er sette opp i tabell 4.2. Tiltaka er omtala nedanfor.

Det er behov for å vidareføre arbeidet med datadeling i sektoren, og bygge på resultata frå KUDAF-programmet (2020–2025). Meir vidarebruk og gjenbruk av data skal mellom anna betre vilkåra for forskning, gi effektiviseringsgevinstar og betre grunnlaget for politiske avgjersler. Kunnskapsdepartementet foreslår å bruke midlar over posten for å halde fram arbeidet med felles spelereglar og ein digital infrastruktur som skal gjere arbeidet med datadeling enklare, i tråd med digitaliseringsstrategien til regjeringa.

Kunnskapssenter for utdanning (KSU) ved Universitetet i Stavanger skal styrke forskingsgrunnlaget for praksis, politikk og forskning gjennom metodisk solide kunnskapsoppsummeringar og vere ein aktiv kunnskapsmeklar for å auke kvaliteten på og bruken av utdanningsforskninga i sektoren. Departementet foreslår å auke tildelinga til senteret i 2026, i tråd med senterets rolle i å spreie forskingskunnskap til utdanningssektoren, og i

tråd med den nye strategien for utdanningsforskning.

Departementet vil òg nytte midlar for å sikre oppfølging av strategien, med særleg siktemål om ei styrking av samspelet mellom forskning, formidling av forskning og bruk av utdanningsforskninga. Departementet vil også styrke koordineringa av innsatsen innanfor forskning om og for oppvekst- og utdanningssektoren.

Det er framleis stort behov for innsikt i korleis vi kan forstå, relatere oss til, ta i bruk og utvikle kunstig intelligens i utdanning og forskning. Departementet vil også i 2026 fordele midlar gjennom SLATE ved Universitetet i Bergen for framleis å legge til rette for samarbeid på tvers av fagmiljøa og med partnarar utanfor UiB om kunstig intelligens. Departementet vil også tildele midlar til anna forskning på bruk av kunstig intelligens i utdanning og forskning. Til dømes treng vi kunnskap om korleis KI påverkar evner som kritisk tenking, kreativitet, konsentrasjon og språkleg utvikling. Feltet krev tverrfagleg innsikt, innovative metodar og ulike perspektiv – frå teknologi og pedagogikk til etikk og samfunn. Slik forskning vil gi grunnlag for ansvarleg og kunnskapsbasert bruk av KI i skulen og kunnskapssektoren elles.

HK-dir har ansvaret som oppdragsgivar for ADMOD og har saman med SSB vidareført prosjektet for fire nye år (2025–2029). Departementet finansierer prosjektet gjennom ei årleg løyving til HK-dir. Prosjektet set opp framskrivingar av langsiktige behov for og tilgang på kompetanse i Noreg. Ein styrke ved ADMOD er at modellen dekkjer heile arbeidsmarknaden og tek omsyn til at arbeidskraftbehovet i ei næring kan endre seg som følge av endringar i andre næringar. Prosjektet er knytt til arbeidet i Kompetansebehovsutvalet (KBU).

Det er framleis behov for å styrke kunnskapen om kva forskning og utvikling har å seie for ivaretakinga av nasjonale sikkerheitsinteresser, gjennom ei kartlegging og vurdering av moglege skjeringsverdige verdiar på området. Departementet vil prioritere dette formålet også i 2026.

Departementet planlegg òg å løyve midlar til nye analysar, forsøk og utgreiingar. Dette omfattar mellom anna eit forskingsprosjekt om korleis lærarrolla har utvikla seg over tid, og eit prosjekt som skal vurdere tiltak og verknader for å auke rekrutteringa til teknologi- og realfag. I tillegg kan det bli aktuelt å setje i gang nye prosjekt for å styrke analyse- og kunnskapsgrunnlaget innanfor dei sektorane departementet har ansvar for. Departementet vil ved behov omdisponere midlar mellom dei ulike tiltaka på posten.

Tabell 4.2 Fordeling av løyvinga på kap. 201, post 21

	(i 1 000 kr)	
	Saldert 2025	Forslag 2026
Program for framtidig deling av data om utdanning og forskning: Kunnskapssektorens datafellesskap (KUDAF)	20 000	
Datadeling i kunnskapssektoren		15 000
Kunnskapssenter for utdanning ved Universitetet i Stavanger (KSU)	14 750	16 300
Forskning på kunstig intelligens i utdanning og forskning		5 000
Vidareføring av ADMOD-prosjektet i SSB	1 200	1 200
Analyse av FoUs betydning for ivaretakinga av nasjonale tryggingss- interesser	3 000	1 300
Kunnskapsdepartementets statistikkavtalar med SSB, OECD og EU	4 120	4 800
Oppfølging av initiativ i Kunnskapsdepartementets strategi for utdanningsforskning 2025–2029	4 000	5 000
Andre analysar, forsøk og utgreiingar	3 661	6 065
Totalt	53 731	54 665

Post 50 Forsking om utdanning og forskning

Posten blei avvikla i 2025-budsjettet og løyvinga flytta til ny post 70. Sjå mål og budsjettforslag under kap. 201, post 70.

Resultat i 2024

Forskningsrådets portefølje for utdanningsforskning omfattar heile utdanningsløpet frå barnehage til læring i samfunn og arbeidsliv. Det blir utført mest forskning om grunnskulen, men det er ein aukande innsats på forskning om og for barnehage og høgare utdanning. Det meste av den samla innsatsen går til fagmiljø i samfunnsvitskap, særleg innanfor pedagogiske fag. Dei siste åra har det vore noko meir forskning innanfor humaniora, og det er tydeleg at satsinga på humaniora har påverka utdanningsporteføljen. Fagområda teknologi, medisin og helsefag, pluss matematikk og naturvitskap, er representerte i porteføljen, men utgjør ein mindre del.

Det er høg kvalitet på forskingsprosjekta som får tildelt midlar i Forskningsrådet. Utlysinga retta mot forskning på effektar av tiltak for auka kvalitet i barnehage, skule og vidaregåande opplæring hadde i 2024 auka søking og høg kvalitet på søknadene. Prosjekta som blei innvilga, vil bidra med forskning på effektar av tiltak i barnehage, grunnskule, vidaregåande skule og i fag- og yrkesopplæ-

ringa knytt til spesialpedagogikk, skrivestrategiar, fråfall og kunstig intelligens.

Forskningsrådets aktivitetar retta mot utdanning og kompetanse bidreg til å styrke forskingskapasiteten og -kompetansen på sentrale område for og i utdanningssektoren der det er spesielle forskings- og innovasjonsbehov. Døme på dette er satsinga på FoU i lærarutdanningane, offentleg sektor ph.d., og effektar av tiltak for auka kvalitet i barnehage, grunnskule og vidaregåande opplæring.

Det har i 2024 vore gjennomført tre utlysingar for forskning og innovasjon i utdanningssektoren. Ei av dei var samfinansiert med midlar til arbeidslivsforskning og innretta mot kompetanse for arbeidslivet. Forskningsrådet fekk 14 søknader, og av dei var tre støtteverdige prosjekt som blei tildelt midlar. Dette er eit forskingsområde som må byggast opp over tid, gjennom blant anna føreseielege prioriteringar og rettleiing av søkarar.

Norske forskarar er svært aktive i internasjonale samarbeid om forskning for kunnskapssektoren, og dei kan vise til gode resultat på internasjonale konkurransearenaer. I 2024 tok norske forskingsaktørar innanfor utdanningsfeltet imot 21,5 mill. kroner frå EU.

Senter for spesialpedagogisk forskning og inkludering (SpedAims) blei oppretta i 2021 gjennom Noregs forskingsråd. Senteret er eit samarbeid mellom universiteta i Oslo, Bergen og Stavanger og Agder og Nord universitet. Senteret vart nyleg evaluert, og panelet konkluderte med

at det i stor grad har lukkast i å nå måla for den første femårsperioden. Panelet viser til høg forskingsaktivitet, at interessante data er samla inn, og at eit variert sett med relevante forskningsspørsmål er belyste. Arbeidet representerer ei viktig plattform for den andre perioden, og for framtidig forskning på feltet i Noreg.

Post 70 Noregs forskingsråd – forskning om utdanning og forskning

Løyvinga blei flytta frå kap. 201, post 50 til post 70 i 2025-budsjettet. Sjå post 50 for rapportering på resultat i 2024.

Mål for 2026

Målet med løyvinga er eit godt kunnskapsgrunnlag for utforminga av kunnskapspolitikken.

Budsjettforslag for 2026

Post 70 blir budsjettert med ei årleg løyving og ei tilsegnssamme, med tilhøyrande tilsegnssfullmakt. Tilsegnssamma set ramma for ny aktivitet og forpliktingar som Noregs forskingsråd kan inngå i 2026. Løyvinga skal dekke forventa utbetalingar av tilsegner i det gjeldande budsjettåret som Forskingsrådet har gitt i tidlegare år, og nye tilsegner som kjem til utbetaling i budsjettåret. Posten blir budsjettert med ei tilsegnssfullmakt fordi Forskingsrådet finansierer fleirårige forskingsprosjekt og treng fullmakt frå Stortinget for å kunne forplikte staten utover gjeldande budsjettår. Tilsegnssfullmakta viser uteståande forpliktingar på posten, det vil seie den delen av gitte tilsegner som enno ikkje er utbetalte, ved utgangen av budsjettåret.

Departementet foreslår ei tilsegnssamme på 291,1 mill. kroner på post 70. Tilsegnssamma inkluderer ei øyremerkt årleg tildeling til forskning på høgare yrkesfagleg utdanning og fag- og yrkesopplæring på 25,9 mill. kroner, ei planlagd tildeling på 10 mill. kroner til forskning på forskings- og innovasjonspolitikk, som sist fekk tildeling i 2024, i tillegg til ei tildeling på 50 mill. kroner til innovasjonsprosjekt som blir lyste ut annakvart år, med neste tildeling i 2026.

Departementet foreslår å løyve 250,7 mill. kroner på post 70. Dette er ein reduksjon på 14,4 mill. kroner frå 2025. I 2026 går 90 pst. av løyvinga til å utbetale tilsegner som er gjevne i 2025 og tidlegare år.

Departementet foreslår ei tilsegnssfullmakt på 840,3 mill. kroner knytt til posten, jf. forslag til vedtak IV nr. 1.

Porteføljor og ordningar i Forskingsrådet skal fremje relevant forskning av høg kvalitet om og for utdanningssektoren og bidra til å nå måla i Kunnskapsdepartementets strategi for utdanningsforskning. Mellom anna skal midlane legges til rette for meir bruk av forskingsbasert kunnskap i utdanningssektoren, fremje design-, metode- og teoriutvikling i utdanningsforskninga, stimulere til tverrfagleg og sektorovergripande forskarsamarbeid og auke omfanget av og kvaliteten på forskning på utvalde område. Satsinga er òg ein del av arbeidet med samfunnsoppdraget om å inkludere barn og unge. Vidare gir midlane rom for å vidareføre løyvingane til dei to sentera for barnehageforskning (BARNkunne og FILIORUM) og senteret for spesialpedagogisk forskning og inkludering (SpedAims). SpedAims er nyleg evaluert, og panelet konkluderte einstemmig med at finansieringa av senteret bør vidareførast. I tråd med tilrådinga frå panelet og Forskingsrådet foreslår departementet vidare årleg tilskot på 8 mill. kroner i fem nye år.

Det er stort behov for innsikt i korleis ein kan forstå og utvikle kvalitet og relevans i forskninga, korleis ein betre kan ta i bruk forskning, på kva måte resultat og effektar av forskning oppstår, og kva som kan fremje omstillinga til ein meir berekraftig og smartare norsk økonomi. Ei eiga satsing i Forskingsrådet (FORINNPOL) har finansiert tre senter som har styrkt kunnskapsgrunnlaget for forskings- og innovasjonspolitikken. To av desse vart avslutta i 2025, medan det tredje skal avsluttast i 2026. I 2025 vart det løyvd midlar til ei ny utlysing gjennom kompetanse- og samarbeidsprosjekt som vidarefører satsinga for å styrke kunnskapsgrunnlaget for forskings- og innovasjonspolitikk til og med 2028. Seks prosjekt fekk midlar, og dei skal mellom anna forske på samspel mellom forskning og brukarar, og korleis forskings- og innovasjonssystemet kan bidra til ei berekraftig omstilling av samfunnet.

Programkategori 07.20 Grunnopplæringa

Utgifter under programkategori 07.20 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
220	Utdanningsdirektoratet	704 840	781 457	808 201	3,4
221	Foreldreutvala for grunnopplæringa og barnehagane	16 213	17 492	18 035	3,1
222	Statlege skular og fjernundervis- ningstenester	161 854	158 687	162 349	2,3
223	Diamanten skole	29 929	29 813	30 765	3,2
224	Tilskot til freds- og menneskeretts- senter	155 023	194 684	201 692	3,6
225	Tiltak i grunnopplæringa	2 618 126	2 759 106	2 330 208	–15,5
226	Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa	3 455 531	3 359 013	3 547 734	5,6
227	Tilskot til særskilde skular	244 138	258 901	274 867	6,2
228	Tilskot til private skular o.a.	7 462 822	8 100 441	8 416 685	3,9
229	22. juli-senteret	43 750	58 428	64 296	10,0
230	Statleg spesialpedagogisk teneste	669 105	685 275	711 397	3,8
Sum kategori 07.20		15 561 331	16 403 297	16 566 229	1,0

Inntekter under programkategori 07.20 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
3220	Utdanningsdirektoratet	745	2 685	2 782	3,6
3222	Statlege skular og fjern- undervisningstenester	32 022	25 842	26 772	3,6
3223	Diamanten skole	721	742	769	3,6
3225	Tiltak i grunnopplæringa	222 920	293 709	176 687	–39,8
3230	Statleg spesialpedagogisk teneste	32 341	36 269	32 974	–9,1
Sum kategori 07.20		288 749	359 247	239 984	–33,2

Innleiing

Grunnopplæringa skal sikre inkludering, meistring og kvalifisering. Den norske fellesskulen skal gi elevane gode fagkunnskapar, ferdigheiter og eit breitt grunnlag for vidare utdanning, arbeid og deltaking i samfunnslivet. At barn og unge med ulike bakgrunn møter kvarandre og lærer saman i skulen, styrker fellesskapet, reduserer forskjellar og bygger opp tilliten vi har til kvarandre. Opplæringa skal bidra til eit berekraftig samfunn med små skilnader og høg tillit.

Regjeringa vil at alle barn og elevar skal ha likeverdige moglegheiter uavhengig av bakgrunn, og la våren 2025 fram Meld. St. 28 (2024–2025) *Tro på framtida – uansett bakgrunn* (oppvekstmeldinga). Meldinga viser til regjeringa sine ambisjonar om å styrke det breie laget rundt barn og unge og gi kommunane større moglegheit til å rette innsatsen der det lokale behovet er størst.

Gjennom tiltaka i Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn* skal skulen bli meir praktisk, aktiv og variert, slik at fleire elevar opplever motivasjon og meistring.

Regjeringa har allereie fått mobiltelefonen ut av skulen og lagt til rette for at læraren igjen kan vere sjefen i klasserommet. Det er levert ekstraordinære løft i denne perioden for fleire fysiske skulebøker og forsterka satsing på skulebiblioteka. Å kunne lese godt er heilt avgjerande for å forstå og lære i alle fag, for vidare utdanning og arbeid og for å leve eit godt liv.

Dei overordna måla for samfunnsoppgåva til Kunnskapsdepartementet er omtala i hovudinnleiinga i del I. I tillegg har departementet ei rekke meir konkrete sektormål der følgande gjeld grunnopplæringssektoren:

- Kunnskapssektoren har tilbod av høgare kvalitet
- Sterkare felles opplærings- og utdanningsmiljø fremjar inkludering, motivasjon og meistring
- Ein meir samordna og tidlegare innsats for alle barn og unge
- Medarbeidarane i kunnskapssektoren har meir relevant kompetanse
- Opplæring og utdanning som gir fleire relevant kvalifisering
- Kompetanseheving og livslang læring er meir tilgjengeleg for alle over heile landet

Grunnopplæringa er i hovudsak finansiert av dei frie inntektene til kommunane og fylkeskommunane, det vil seie rammetilskotet og skatteinntekter. Kommunane og fylkeskommunane har eit sjølvstendig ansvar for å budsjettere midlar til

grunnopplæringa etter lokale prioriteringar og behov. Dette gjeld midlar til både drift, investeringar og kvalitetsutvikling av grunnopplæringa. Fylkeskommunane gir tilskot til lærebedriftene etter satsar som er fastsette av staten.

Nedanfor følger hovudprioriteringane til departementet for 2026, deretter ein omtale av ulike tema innanfor grunnopplæringa, med både vurdering av tilstanden og tiltak for å møte utfordringane. Samla sett viser omtalen korleis tiltak i sektoren skal medverke til å nå dei overordna måla til departementet.

For statistikk og meir informasjon om ressursbruken i grunnopplæringa, sjå del III, kap. 6 Nøkeltal for grunnopplæringa. Sjå òg omtale av relevante vedtak i del I, kap. 3 Oppfølging av oppmødingsvedtak.

Hovudprioriteringar for 2026

Regjeringa vil setje i gang eit leseløft frå 2026 med mål om at norske elevar igjen skal bli blant verdas beste lesarar. Regjeringa foreslår å bruke 1 mrd. kroner ekstra samanlikna med i dag på å styrke leseferdighetene og auke leselysta til elevane. Satsinga er planlagt over fire år, og løvingsforslaget for 2026 er 206,3 mill. kroner. Som ein del av dette vil regjeringa setje ned ein lesekommisjon som mellom anna skal foreslå tiltak for å styrke leseferdighetene og auke leselysta til barn og unge, og kome med tilrådingar om kva som gir den beste leseopplæringa.

Regjeringa foreslår òg å løyve 120 mill. kroner til kommunar for innkjøp av fysiske læremiddel og å styrke tilskotet til skulebibliotek og bøker med 51,3 mill. kroner. Regjeringa foreslår i tillegg å vidareføre løyvinga til den nasjonale satsinga *Tid for lesing* på 18 mill. kroner i 2026.

Oppfølginga av Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn* held fram i 2026. I meldinga presenterte regjeringa fleire tiltak for å snu den negative utviklinga i grunnskulen på fleire område. Tiltaka skal bidra til å styrke læringa, utviklinga, motivasjonen og meistringa til elevane, mellom anna gjennom å bidra til meir praktisk læring i skulen.

I 2024 blei det oppretta ei tilskotsordning og ei rentekompensasjonsordning for meir praktisk, variert og relevant læring for 5.–10. trinn. For 2026 foreslår regjeringa å auke tilskotsordninga for utstyr og læringsarenaer frå 160 mill. kroner til 191 mill. kroner og utvide ordninga til å omfatte 1.–4. trinn. I tillegg foreslår regjeringa å auke investeringsramma for rentekompensasjonsordninga til 3 mrd. kroner i 2026. På sikt skal denne auke til 8 mrd. kroner.

Regjeringa vil vidareføre innsatsen på grunn-skular med størst skulemiljøutfordringar ved å løyve 45 mill. kroner til tilskotsordninga for skulemiljøteam. Vidare vil regjeringa støtte kommunane i ein målretta innsats mot ungdomskriminalitet og utrygge skulemiljø, slik at dei kan etablere beredskapsteam. Regjeringa foreslår 80 mill. kroner til dette i 2026. Tilskotet skal bidra til at skular og kommunar med særlege utfordringar får tett oppfølging for å styrke læringa og trivselen blant elevane.

Regjeringa vil støtte arbeidet med verdi-grunnlaget i skulen og opplæringa om felles historie, kulturarv og tradisjonar. Utdanningsdirektoratet har derfor fått i oppdrag å utvikle rådgivande støttmateriell i form av innhaldslistar til læreplanane til dette arbeidet i skulen.

Regjeringa har starta arbeidet med å utvikle eit nytt kvalitetsutviklingssystem for skulen som skal fremje elevanes læring, trivsel og utvikling. Skulens verdigrunnlag og breie mandat skal ligge til grunn, og departementet foreslår å løyve 30 mill. kroner i 2026 til å utvikle nye læringsstøttande prøver, ny skulemiljøundersøking og meir fleksible verktøy som skal erstatta kartleggingsprøver på 1. trinn.

Skulefritidsordninga (SFO) skal bli meir tilgjengeleg for alle elevar, og Kunnskapsdepartementet har lagt fram eit forslag om rett til 12 timar gratis SFO, jf. Prop. 160 L (2024–2025).

For å støtte kommunane og fylkeskommunane i møte med nye teknologiar, bidra til å motverke det aukande presset på barn og unge sitt personvern og ivareta den digitale kvardagen til barn, unge og elevar, vidarefører departementet midlar i 2026 til å følge opp *Strategi for digital kompetanse og infrastruktur i barnehage og skole 2023–2030*. Departementet har gitt Utdanningsdirektoratet i oppdrag å etablere felles støttetenester for personvern, informasjonstryggleik og universell utforming i digitale læremiddel, læringsressursar og plattformer. Støttetenestene vil hjelpe kommunar, fylkeskommunar og private barnehage- og skuleeigarar med å handtere utfordringar dei har med å etterleve regelverket på området. Sjå nærare omtale nedanfor og under kapittel 226, post 21 og under vedtak nr. 578 (2023–2024) i del I, kap. 3 Oppfølging av oppmodingsvedtak.

Regjeringa innfører eit nytt heilskapleg system for kompetanse- og karriereutvikling for lærarar og andre tilsette med mål om at alle barn og elevar skal få eit best mogleg grunnlag for læring, utvikling og trivsel i barnehagen og grunnopplæringa. Frå 2026 får også andre tilsette i laget rundt barna og elevane i barnehage, SFO og skule mog-

legheit til å delta i vidareutdanning med same vilkår som lærarar. Frå hausten 2025 er tilskotsordninga for rettleiing for nyutdanna lærarar i barnehagar og skular styrkt med 75 mill. kroner. Departementet foreslår å auke tilskotet ytterlegare med 75 mill. kroner i 2026, slik at løyvinga totalt blir på 225,8 mill. kroner.

Regjeringa vil i 2026 halde fram oppfølginga av Meld. St. 13 (2022–2023) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv – Kompetanse og rekruttering i barnehage, grunnopplæring og høgere utdanning* og Meld. St. 17 (2024–2025) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv – Kommunale tjenestetilbud til samiske innbyggere*. Sjå også omtale av fleire vedtak som gjeld Stortingets behandling av rapporten frå Sannings- og forsoningskommisjonen, i del I, kap. 3 Oppfølging av oppmodingsvedtak.

Regjeringa har starta arbeidet med ein handlingsplan for kvensk språk. For oppfølginga av Sannings- og rettferdskommisjonens rapport og vedtaka om kvensk, sjå omtale i del I, kap. 3 Oppfølging av oppmodingsvedtak.

Hausten 2024 tok eit av dei mest sentrale tiltaka i fullføringsreforma i vidaregåande opplæring til å gjelde, ved at elevane har rett til opplæring til dei har fullført vidaregåande opplæring. Eit øyremerkt tilskot har vore gitt for å finansiere denne retten. Regjeringa foreslår å innlemme tilskotet på 320 mill. kroner i rammetilskotet til fylkeskommunane frå 2026.

Regjeringa foreslår å løyve 20 mill. kroner til Nasjonalt senter for yrkesfag, som er ei styrking på 10 mill. kroner frå 2025. Ei styrking av Nasjonalt senter for yrkesfag skal bidra til å styrke kvalitets- og utviklingsarbeidet i fag- og yrkesopplæringa i heile det yrkesfaglege utdanningsløpet, og bidra med oppdatert kunnskap til relevante avgjerdsorgan på alle nivå. Regjeringa foreslår vidare å løyve 466 mill. kroner til tiltak for å kvalifisere og formidle fleire til lære plass og 83,2 mill. kroner til Fagbrev på jobb.

Departementet foreslår å vidareføre lærlingtilskotet på same nominelle nivå som i 2025. Tiltaket frigjer 153 mill. kroner til andre prioriterte satsingar. Rammetilskotet til fylkeskommunane blir redusert tilsvarende. Departementet foreslår òg å auke lærlingtilskotet til verneverdige tradisjons-handverksfag med 2 mill. kroner. Fleire av lærebedriftene som tilbyr verneverdige tradisjons-handverksfag er små og har relativt sett større kostnader knytt til å drive opplæring samanlikna med andre lærebedrifter. Å styrke tilskotet vil legge til rette for å vidareføre kunnskapen i desse kulturelt verdifulle faga.

Departementet foreslår å videreføre tilskotet på 15 mill. kroner som blei løyvd i revidert budsjett for 2025 til fleksible og desentraliserte tilbod innanfor yrkesfagleg vidaregåande opplæring.

Departementet foreslår å styrke arbeidet med eksamen og vurdering med 8 mill. kroner. Den samla løyvinga til eksamen og vurdering skal bidra både til å trygge eksamensgjennomføringa og til å vidareutvikle eksamens- og vurderingsfeltet etter fagfornyinga, fullføringsreforma i vidaregåande opplæring og vurderingsformer som fremjar praktisk læring.

I oppfølginga av Meld. St. 28 (2024–2025) *Tro på framtida – uansett bakgrunn* (oppvekstmeldinga) foreslår regjeringa å flytte midlar frå fleire departement til ei ny tverrsektoriell tilskotsordning frå 2026. Gjennom denne ordninga skal kommunar få tilskot til førebyggjande tiltak for barn og unge. Målet er å gi barn og unge gode oppvekstvilkår og førebygge at barn og unge fell utanfor, ved å støtte kommunane i det heilskaplege og førebyggjande arbeidet deira retta mot barn og

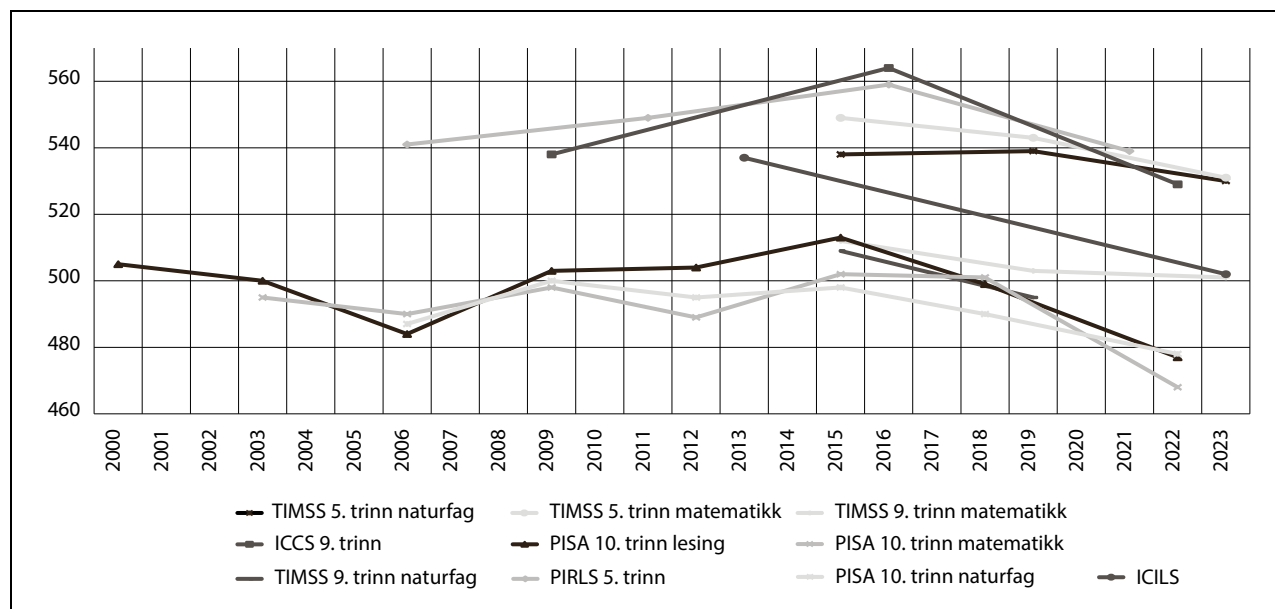
unge på tvers av ulike sektorar og tenestemråde. Sjå meir omtale i Prop. 1 S (2025–2026) for Barne- og familiedepartementet.

Læring, motivasjon og trivsel

Ein fellesskule for alle sørger for at elevar med ulike bakgrunn og ulike interesser møtest og lærer saman. Barn og unge lever her og no, og det er viktig å anerkjenne eigenverdien i barndommen og ungdomstida. Opplæringa skal danne heile mennesket og gi kvar og ein høve til å utvikle evnene sine og delta i samfunnet. I vidaregåande opplæring skal elevane kvalifisere seg til direkte yrkesdeltaking som fagarbeidarar eller bli førebudde for vidare studiar. Fagleg læring og sosial læring heng saman. Eit trygt og inkluderande læringsmiljø er grunnlaget for ein positiv kultur der elevane blir oppmuntra og stimulerte til fagleg og sosial utvikling. Opplæringa skal legge grunnlaget for kritisk tenking og demokratisk motstandskraft, noko som støttar opp om Noregs totalberedskap.

Dei fleste elevar og læringar trivst i opplæringa, men det er utfordringar i læringsmiljøet, og læringsresultata går ned

Negativ utvikling i læringsresultat

Figur 4.1 Norske elevars skår på dei internasjonale undersøkingane i perioden 2000–2023

Kjelde: Figuren er ei samanstilling av alle landrapportar for dei internasjonale undersøkingane.

Læringsresultata for norske grunnskuleelevar har gått tydeleg tilbake i fleire fag og ferdigheiter. Frå 2018 til 2022 gjekk prestasjonane tilbake i lesing, matematikk og naturfag målt i PISA-undersøkinga. Tilbakegangen var stor i matematikk og lesing, og

noko mindre i naturfag. Det var også betydeleg fleire elevar på dei lågaste meistringsnivåa. Nedgangen i Noreg var større enn i dei fleste andre OECD-landa. PIRLS 2021 viste òg nedgang i leseferdigheitene til norske tiåringar. Norske elevar har

lågast leseglede blant alle dei 65 landa som deltok i PIRLS 2021. Resultata i matematikk og naturfag bør sjåast i samanheng med dei dalande prestasjonane til norske ungdomsskuleelevar i TIMSS 2019 og TIMSS 2023. Når SSB samanliknar resultata på den nasjonale prøven i lesing på 5. trinn frå 2022 til 2024, viser det seg at prosentdelen elevar på lågaste meistringsnivå har stige, medan prosentdelen på høgaste meistringsnivå har gått ned. Endringa er størst blant innvandrarar, der delen på lågaste meistringsnivå har auka frå 41 pst. i 2022 til 50 pst. i 2024. For norskfødde med innvandrarforeldre er auken på 7 prosenteningar, og hos andre elevar er auken 4 prosenteningar.

Resultata frå dei nasjonale prøvane er relativt stabile, men dei viser at elevane på både 5. og 8. trinn no gjer det litt svakare i lesing og rekning, og litt betre i engelsk, samanlikna med 2022 og 2023. Gutane presterer betre enn jentene i rekning og engelsk, medan det er motsett i lesing.

International Computer and Information Literacy Study (ICILS) 2023 er ein internasjonal komparativ studie om digital kompetanse og algoritmisk tenking blant elevar på 8. trinn (9. trinn i Noreg). Studien gir innsikt i bruken av digital teknologi i skulane og korleis skulane bruker teknologien til å utvikle den digitale kompetansen til elevane. Norske elevar presterer over gjennomsnittet i digital kompetanse og på gjennomsnittet i algoritmisk tenking. 40 pst. av elevane skårar på dei lågaste nivåa. Undersøkinga viser mellom anna at heimebakgrunnen til elevane, inkludert sosioøkonomiske forhold og tilgang til digitale ressursar, har ein klar samanheng med prestasjonane. For dei nordiske elevane har multitasking signifikant negativ samanheng med resultat på prøvane elevane gjennomførte i undersøkinga.

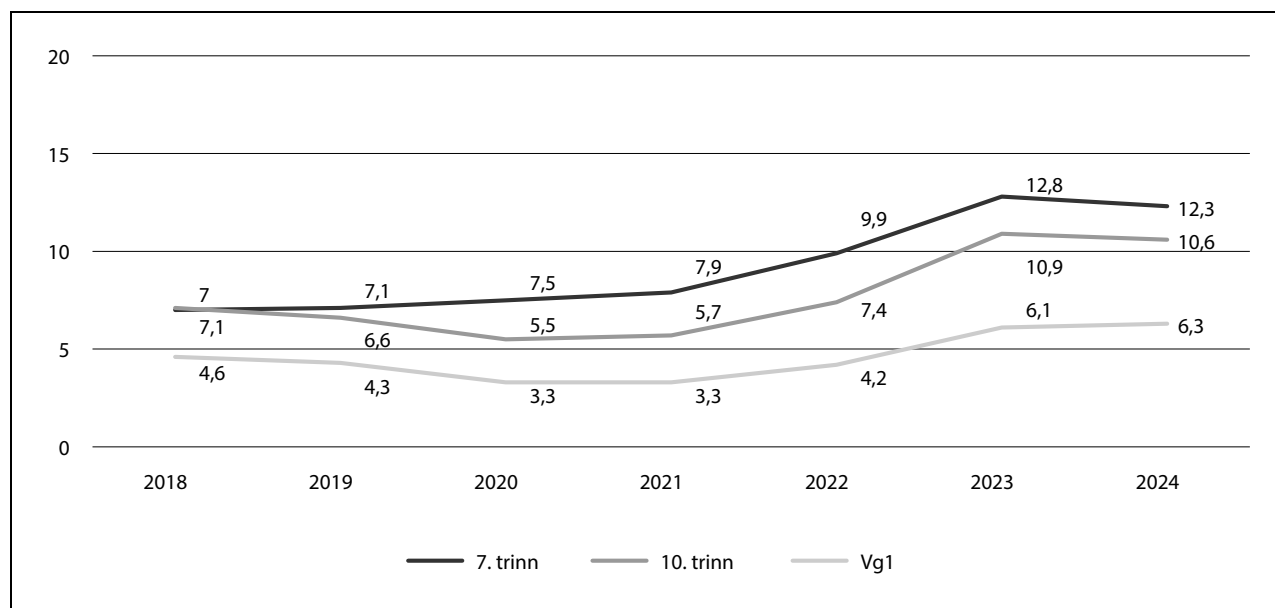
Grunnskulepoeng er eit mål for karaktersnittet til elevane på vitnemålet og består av både standpunkt- og eksamenskarakterar. Statistikken for avgangselevane i 2024 viser ein liten nedgang i oppnådde grunnskulepoeng samanlikna med 2023, medan oppnådde grunnskulepoeng er uendra frå 2024 til 2025.

Sjå meir statistikk om læringsresultat i del III, kap. 6 Nøkkeltal for grunnopplæringa.

Det er framleis utfordringar med mobbing, motivasjon og trivsel i skulen, men den negative utviklinga kan ha flata ut

Undersøkingar som Elevundersøkinga 2024 og Ungdata 2025 viser at dei fleste barn og unge har gode oppvekstvilkår og høg livskvalitet, og at dei opplever trivsel både på skulen og i nærmiljøet. Dei fleste er nøgde med lærarane, foreldra og vennene sine og rapporterer om eit godt læringsmiljø med faglege utfordringar og støtte frå lærarane. Undersøkingane viser samstundes at det framleis er ein betydeleg del elevar som ikkje opplever å ha eit trygt og godt skulemiljø. I Ungdata-undersøkinga var det i 2025 inga endring i skuletrivsel etter fleire år med negativ utvikling, medan Elevundersøkinga 2024 viste ei lita betring i trivsel på alle trinn. Undersøkingane viser også stabile mobbetal frå førre måling. Dette kan tyde på at den negative utviklinga i fleire trivselsmålingar dei siste åra no kanskje flatar ut. Undersøkingane gir likevel ikkje svar på kva som er årsak til utviklinga.

Figur 4.2 viser resultat frå Elevundersøkinga 2024. Etter to år med ein markant auke i prosentdelen elevar som opplever mobbing, ligg tala for 2024 omtrent på nivå med 2023. Dette inneber at det ikkje er same negative utvikling frå 2023 til 2024, men at det framleis er høge mobbetal.

Figur 4.2 Prosentdelen elevar som har opplevd mobbing på skulen to–tre gongar i månaden eller oftare

Kjelde: Utdanningsdirektoratet

Lærlingundersøkinga 2024 viser at åtte av ti lærlingar trivst på arbeidsplassen og med kollegaene sine, medan 3,1 pst. svarer at dei er blitt mobba på arbeidsplassen i løpet av den siste månaden. Dette er ein nedgang frå 3,7 pst. i 2023. Ein del lærlingar rapporterer om uønskt seksuell merksemd på arbeidsplassen. Dette gjeld spesielt for jenter. I undersøkinga svarer 16,2 pst. av dei at dei er blitt utsette for uønskt seksuell merksemd. Dette er særleg ei utfordring i utdanningsprogram der jenter er i klart mindretal.

Bekymringsfullt skulefråvær

Skulefråværet har stige dei siste åra. Tala for fråvær på 10. trinn frå skuleåret 2023–24 viser at elevane er borte vesentleg fleire dagar og timar enn før pandemien. Medianfråværet på 10. trinn er to dagar og to timar meir enn i skuleåret 2018–19. Det er særleg bekymringsfullt at fleire elevar enn tidlegare har svært mykje fråvær. Prosentdelen elevar på 10. trinn med meir enn 20 dagar fråvær har auka frå 9 pst. i skuleåret 2018–19 til 17 pst. i 2023–24. Det finst ikkje nasjonal statistikk over fråvær på 1.–9. trinn i skulen, men fleire undersøkingar tyder på at fråværet har auka i heile skuleløpet. Høgare skulefråvær er ein trend i fleire andre land, både i og utanfor Norden.

Fysisk utagering, vald og truslar mot tilsette i skulen

Det er mange ulike kjelder til informasjon om omfanget av vald og truslar mot tilsette i skulen. Tala blir samla inn i ulike samanhengar, frå ulike respondentar og med ulike formål. Tala viser til dels ulikt omfang av vald og truslar i skulen. Likevel avdekkjer tala det same overordna bildet. Dei ulike rapportane viser at mange tilsette i skulen opplever vald og truslar som svært belastande. Omfanget av både vald og truslar fell kraftig når elevane blir eldre, og det er eit fåtal elevar som står for hendingane. Elevar i tilrettelagde opplæringstilbod er overrepresenterte, og utageringa heng ofte saman med manglande meistring, stress og frustrasjon.

Tal frå Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) frå 2024 viser at 22 pst. av grunnskulelærarane har vore utsette for vald, og at 24 pst. har vore utsette for hets eller truslar. Av grunnskulelærarane som svarte at dei har vore utsette for vald dei siste 12 månadene, var det 7,3 pst. som svarte at dei hadde opplevd dette kvar månad eller oftare.

Når det gjeld tilsette i vidaregåande skule, er talet vesentleg lågare. Blant lærarane i vidaregåande skule var det 4 pst. som svarte at dei var blitt utsette for vald og 15 pst. som rapporterte at dei hadde blitt utsette for hets eller truslar.

NIFU har på oppdrag frå Utdanningsdirektoratet gjennomført ein studie av vald og truslar i skulen. NIFU finn mellom anna at 36 pst. av skuleleiarane i grunnskulen er heilt eller delvis einige i at vald og truslar frå elevar mot tilsette er ei stor

utfordring på skulen. Blant skuleleiarane i vidaregåande skule er det ingen som svarer at dei er heilt einige i at det er ei stor utfordring på skulen, og 6 pst. svarer at dei er delvis einige. Det same mønsteret ser ein på spørsmålet om kor mange av elevane dette gjeld. Skuleleiarane i grunnskulen svarer at det i gjennomsnitt er 4,6 pst. av elevane som er involverte i hendingar med vald og truslar mot tilsette, medan dette gjeld i gjennomsnitt 1,1 pst. av elevane i vidaregåande skule.

Innsats for betre læring, motivasjon og trivsel

Betre leseferdigheiter og auka leselyst gjennom nasjonal satsing på lesing og styrking av skulebiblioteka

Regjeringa foreslår å bruke 1 mrd. kroner ekstra samanlikna med i dag på å styrke leseferdigheitene og auke leselysta til elevane. Satsinga er planlagt over fire år, og løyvingforslaget for 2026 er 206,3 mill. kroner.

Gode leseferdigheiter og motivasjon for å lese er svært viktig for elevane, både her og no og for det livet dei skal leve i framtida. Å kunne lese er avgjerande for å lære i faga og for å utvikle ordforråd og kritisk tenking. Skulen skal bidra til at alle elevar, uavhengig av bakgrunn, får høve til å bli gode lesarar. Fleire undersøkingar viser at det har vore tilbakegang i elevane sine leseferdigheiter og lyst til å lese.

Regjeringa ønsker å få fleire til å lese meir og at elevane utviklar betre leseferdigheiter og auka leselyst. Våren 2024 la Kunnskapsdepartementet i samarbeid med Kultur- og likestillingsdepartementet fram ein leselyststrategi. Her lanserte regjeringa mellom anna den nasjonale lesesatsinga *Tid for lesing*, som skal styrke kvaliteten på arbeidet med leseopplæringa i skulen. Satsinga skal bidra til kompetanseutvikling og gi råd til og inspirasjon i arbeidet med å betre leseferdigheitene og auke leselysta til elevane. Departementet foreslår vidareføre løyvinga til det nasjonale lesesenteret på 18 mill. kroner i 2026. Senteret skal utvikle støtteressursar, materiell og faglege råd.

Kunnskapsdepartementet vil òg bidra til leselyst ved å styrke skulebiblioteka gjennom eit tilskot som skal vere med på å gjere skulebiblioteka til ein arena for leseglede for alle elevgrupper og i alle fag. For 2026 foreslår departementet å styrke tilskotet til skulebibliotek og bøker med 51,3 mill. kroner. Ordninga blir òg utvida til å inkludere innkjøp av bøker. Departementet vil halde fram med å rette ein særleg innsats mot skulebibliotek i levekårsutsette område, og delar av auken er grunnlagt med dette.

Departementet vil setje ned ein lesekommissjon som mellom anna skal foreslå tiltak for å styrke leseferdigheitene og auke leselysta til barn og unge, og kome med tilrådingar om kva som gir den beste leseopplæringa.

Betre balanse mellom bok og skjerm i skulen

Skjermbrukutvalet peika i NOU 2024: 20 *Det digitale (i) livet – Balansert oppvekst i skjermenenes tid* mellom anna på at skjermbruk kan fortrenge søvn, og at eigenskapar ved sosiale medium kan medverke til dårlegare psykisk helse. Skjermbruken kan òg ha negativ innverknad på konsentrasjon og læring for barn og unge. Mellom anna kom det fram i utgreiinga at skjerm er særleg dårleg eigna til å lese lengre, samanhengande informasjonstekstar. Lesing av lengre tekstar er særleg viktig for å utvikle gode leseferdigheiter, men også for å utvikle kognitive ferdigheiter som kritisk tenking. Regjeringa er derfor oppteken av å betre balansen mellom skjerm og bok, både gjennom tilskot til lærebøker og skulebibliotek og ved å gi tilskot til utstyr som bidreg til meir praktisk og aktiv læring. Departementet foreslår å løyve 120 mill. kroner til kommunar for innkjøp av fysiske læremiddel. Departementet foreslår også å løyve 10 mill. kroner til støtte til arbeid for elevar med særlege behov, som lesevanskar/dysleksi. For omtale av at digitale einingar skal nyttast særleg varsamt og ikkje dominere som arbeidsmåte på 1.–4. trinn, sjå omtale under Trygg bruk av digitale verktøy.

Utvikling av støtte til å arbeide med verdigrunnlaget i skulen

Skulen er ein viktig arena som skal gi felles rammer, opplevingar og referansar for elevane. Samstundes har skulane og lærarane eit stort handlingsrom til å tolke korleis dei kan ivareta intensjonane i læreplanverket, og til å velje innhald og metodar i opplæringa. Lærarar fortel likevel om usikkerheit knytt til om dei bruker handlingsrommet i læreplanane rett, og at det kan vere krevjande å arbeide med verdigrunnlaget til skulen i dei ulike faga. Kunnskapsdepartementet vil utvikle rettleiande støttemateriell i form av innhaldslistar til læreplanverket. Innhaldslistene skal ha ei brei tilnærming til innhaldet i læreplanverket. Dei skal både bygge på og støtte opp under verdigrunnlaget i den overordna delen av læreplanverket og kunne knytast til kompetansemål i ulike fag og på dei ulike trinna. Departementet foreslår å løyve 15 mill. kroner til utvikling av støttemateriell til lærarane i form av innhaldslistar til

læreplanverket og til lesekommisjonen nemnd ovanfor.

Nasjonalt program for praktisk læring

I Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn* presenterte regjeringa tiltak for å snu den negative utviklinga når det gjeld fagprestasjonar, motivasjon, trivsel, skulemiljø og skulefråvær. Meldinga blei behandla av Stortinget 28. november 2024, jf. Innst. 55 S (2024–2025). Tiltaka skal bidra til betre læringsresultat, meir praktisk og variert undervisning, betre skulemiljø og mindre bekymringsfullt fråvær. Eit av hovudgrepa i meldinga er å opprette eit nasjonalt program for ein meir praktisk skule. Programmet skal støtte skulane i arbeidet med praktisk læring i alle fag og med å realisere innhaldet i læreplanane. Det skal byggast opp over tid og bestå av ulike økonomiske, pedagogiske, kompetansebyggande og rettleiande ressursar for fagleg og tverrfagleg praktisk læring. Utdanningsdirektoratet og dei nasjonale sentera fekk i 2025 i oppdrag å utvikle ressursar i det nasjonale programmet. Fleire nasjonale senter er derfor styrkte, og det blei særskilt løyvd 30 mill. kroner til Utdanningsdirektoratet for å utvikle ulike støtteressursar og kompetansetiltak og til å setje i gang utviklingsprosjekt gjennom programmet. Kunnskapsdepartementet vidarefører satsinga i 2026.

Det nasjonale programmet for meir praktisk læring omfattar ei tilskotsordning og ei rentekompensasjonsordning ved innkjøp og investering i utstyr, inventar og læringsarenaer på 5.–10. trinn. Løyvinga til tilskotsordninga var 127 mill. kroner i 2024 og blei auka til 160 mill. kroner i 2025. I 2026 foreslår departementet å auke tilskotet vidare til 191 mill. kroner, samtidig som ordninga blir utvida til å omfatte 1.–4. trinn. Rentekompensasjonsordninga er ei åtteårig ordning og blir administrert av Husbanken. I 2026 foreslår regjeringa å auke investeringsramma til 3 mrd. kroner. På sikt skal ramma auke til 8 mrd. kroner.

Utdanningsdirektoratet skal greie ut og foreslå praktiske valfag på mellomtrinnet, med mål om å innføre ei fullverdig valfagsordning frå og med skuleåret 2027–28. I tillegg har direktoratet sendt på høyring forslag om å gjere det obligatorisk å tilby arbeidslivsfag på ungdomstrinnet. Utdanningsdirektoratet skal òg arrangere ei spørjing som grunnlag for å vurdere moglege endringar i reglane om framandspråk på ungdomstrinnet. Det overordna målet er at elevane skal få meir reell valfridom til å ta arbeidslivsfag og at kvaliteten på framandspråksopplæringa skal bli betre.

Styrking av kompetansen til elevane i realfag og personleg økonomi

Betring av Noregs innovasjons- og konkurransekraft, oppfølginga av berekraftsmåla og vidare teknologiutvikling krev at befolkninga har solide kunnskapar innanfor realfag. I tillegg må skulen lære barn og unge å ta gode og kloke val om personleg økonomi. Fallande resultat og svekt interesse for realfag gir grunn til bekymring. Samstundes veit vi at mange elevar har for dårlege økonomikunnskapar. Departementet vil snu den negative utviklinga og har sett i gang arbeid for at skulen skal bli meir praktisk, variert og relevant, slik at elevane blir meir motiverte og lærer meir og betre.

Trygg bruk av digitale verktøy

Dagens barn og unge møter digitalisering og ny teknologi på alle arenaer. Det gir moglegheiter, men også utfordringar som det trengst meir kunnskap om. Kunnskapsdepartementet er oppteken av ei relevant, kunnskapsbasert og ansvarleg tilnærming til bruk av digitale løysingar i barnehagar og skular, i tråd med rammeplanane for barnehagen og SFO og læreplanverket for grunnsopplæringa.

Som vist ovanfor viser ICILS-undersøkinga at mange norske elevar har dårlege resultat i digital kompetanse og algoritmisk tenking, trass i at digitale verktøy er mykje brukte i opplæringa. Heimebakgrunnen til elevane, inkludert sosioøkonomiske forhold og tilgang til digitale ressursar, har ein klar samanheng med prestasjonane.

Skjermar og digitale einingar kan også vere forstyrrende for undervisninga. ICILS-undersøkinga viser at det for nordiske elevar er signifikant negativ samanheng mellom multitasking og resultat på prøvane elevane gjennomførte i undersøkinga, og at norske elevar ligg over det internasjonale gjennomsnittet når det gjeld å halde på med fleire aktivitetar samstundes som dei gjer skulearbeid (lekser). Skjermbrukutvalet peikar på at å nytte fleire medium samtidig (mediemultitasking), noko som inneber stadig å flytte merksemda mellom ulike medium, kan ha samanheng med konsentrasjonsvanskar. Mediemultitasking på skulen heng saman med dårlegare læringsutbytte og dårlegare faglege prestasjonar og er distraherande både for dei som gjer det, og for dei som er rundt.

Kunnskapsdepartementet er oppteken av at digitale læremiddel, verktøy og einingar skal nyttast på ein trygg og forsvarleg måte for å fremje læringa til elevane, og vil greie ut korleis skulen skal møte behova for digitale ferdigheiter, i lys av teknologiutviklinga, framtidige behov og kunnskap om barns

digitale kvardag. Departementet har derfor bede Utdanningsdirektoratet sende på høyring endringar i læreplanverket som inneber at digitale einingar skal nyttast særleg varsamt og ikkje dominere som arbeidsmåte på 1.–4. trinn. Dessutan skal direktoratet utarbeide råd og anbefalingar for å sikre balansert bruk av digital teknologi på dei lågaste trinna i skulen med utgangspunkt i eit føre var-prinsipp. Direktoratet har også fått i oppdrag å vurdere om digitale ferdigheiter skal vere ein grunnleggande ferdigheit i læreplanverket og greie ut innføring av teknologifag i skulen. For nærare omtale av regjeringa si heilskapelege politikk for å møte barn og unges omfattande skjermbruk, sjå Prop. 1 S (2025–2026) for Barne- og familiedepartementet.

Kunnskapsdepartementet la våren 2023 fram *Strategi for digital kompetanse og infrastruktur i barnehage og skole 2023–2030*. Strategien er laga saman med KS og vil styrke felles forståing og effektiv ansvarsdeling mellom statleg og kommunalt nivå, i tillegg til å gi eit betre kunnskapsgrunnlag om digitalisering.

Departementet har gitt Utdanningsdirektoratet i oppdrag å etablere felles støttetenester for personvern, informasjonstryggleik og universell utforming i digitale læremiddel, læringsressursar og plattformer. Støttetenestene vil hjelpe kommunar, fylkeskommunar og private barnehage- og skuleeigarar med å handtere utfordringar dei har med å etterleve regelverket på området.

Som oppfølging av strategien vil departementet vidareutvikle dei digitale fellesløysingane i skulesektoren, mellom anna tenestekatalog, standardisering av digitale læremiddel og ressursar og deling av data. Tenestekatalogen blei lansert i mai 2025, og vil framover bli omtala som læremiddelkatalogen. Vidare vart den første utlysinga i forskingsprogrammet *Forskning på digitalisering og utvikling av digital kompetanse i barnehage og skule* publisert i 2025.

Utdanningsdirektoratet har utvikla kompetansepakkar og råd og rettleiing om digitalisering og kunstig intelligens, og desse blir stadig fornya og formidla gjennom udir.no.

Departementet foreslår å løyve 89 mill. kroner til å følge opp strategien for digital kompetanse og infrastruktur i barnehage og skule. Inkludert i dette blir det prioritert midlar til støttetenester. Sjø nærare omtale under kap. 226, post 21 og kap. 220, post 70.

Innsats for eit trygt og godt skulemiljø

Barn og unge skal ha eit trygt og godt skulemiljø. Krenkingar som mobbing, trakassering, diskrimi-

nering, vald og utagerande oppførsel på skulen skal førebyggast og takast raskt tak i. Den viktigaste jobben skulen gjer for at elevane skal ha det bra på skulen, er det langsiktige og systematiske arbeidet med å skape trygge og gode skulemiljø. Dette arbeidet må vere ein integrert del av den daglege pedagogiske praksisen på kvar skule, i kvart klasserom og i kvart fag.

Dei analysane av Elevundersøkinga som NTNU Samfunnsforskning har gjort, viser at omfanget av mobbing på skulenivå påverkar heile læringsmiljøet – ikkje berre dei som rapporterer å ha blitt mobba. På skular med mykje mobbing er trivselen lågare, læringskulturen svekt og motivasjonen redusert. Dette gjeld både i grunnskulen og i vidaregåande skule, men er tydelegast i grunnskulen, der mobbing også er mest utbreidd. Samstundes kan høge nivå av mobbing både vere eit resultat av, og ei årsak til, eit meir anstrengt skule- og læringsmiljø. Det er viktig at skulane fangar opp og tek tak i skulemiljøutfordringar på ein god måte så tidleg som mogleg. Dette er viktig for å fremje inkludering, god læring og trivsel, og det er viktig for å førebygge at barn og unge søker mot problematiske miljø. Kommunen har ansvar for at skulane er i stand til å handtere utfordringar i skulemiljøet. Samtidig står mange skular i komplekse utfordringar som det er krevjande å handtere aleine.

Som oppfølging av i Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn* er det i 2025 løyvd 45 mill. kroner til ei tilskotsordning for å gi kommunane støtte til å opprette og styrke kommunale skulemiljøteam. Departementet foreslår å løyve 45 mill. kroner til skulemiljøteam i 2026. Tilskotsordninga skal vere for kommunar med skular med særleg behov for rask og tett oppfølging. Skulemiljøteamama må organiserast med utgangspunkt i lokale ressursar. Skulemiljøteamama skal bestå av dedikerte ressurspersonar med relevant kompetanse som både kan støtte skulane i arbeidet med å utvikle trygge skulemiljø og førebygge mobbing, og gi skulane tett oppfølging og sikre raskare og betre innsats der skulemiljøet ikkje er trygt og godt. Teamama skal ikkje overta saker frå skulane, men støtte dei i arbeidet med å handtere utfordringar, i krevjande saksbehandling og med å styrke det førebyggjande arbeidet. For at kommunane skal kunne arbeide meir langsiktig med dette, får kommunane tilsegn om tilskot til skulemiljøteam for tre år av gongen. Satsinga til regjeringa skal bidra til at skular som har særlege utfordringar, får tett oppfølging, slik at elevane opplever god læring og trivsel. Arbeidet til skulemiljøteamama er òg eit viktig bidrag inn i den breie innsatsen med å førebygge og hindre utanfor-

skap, marginalisering og kriminalitet. Omtalen av innsatsen mot barne- og ungdomskriminalitet står lenger nede.

Reglane for skulemiljø inkluderer handhevingsordninga, som gir elevar og foreldre høve til enkelt å melde saker til statsforvaltaren dersom skulen ikkje oppfyller aktivitetsplikta. Statsforvaltarane har over fleire år opplevd ein vekst i skulemiljøsa-ker. Utdanningsdirektoratet opplyser i oppsumme-ninga si av årsrapportane frå statsforvaltarane for 2024 at det er ein tydeleg tendens til at saksmengda i handhevingsordninga har stabilisert seg, og det har vore ein nedgang i saksbehandlingstid i ord-ninga. Nedgangen i saksbehandlingstid kjem av at statsforvaltarane har jobba aktivt med å forenkle saksbehandlinga, i tillegg til endringar i handhe-vingssordninga i ny opplæringslov.

Som foreslått i meldinga om 5.–10. trinn vil regjeringa legge fram ein strategi for betre barne- hage- og skulemiljø. Målet er at tilsette og leiarar i barnehage og skule får betre støtte til å bygge trygge og gode miljø, oppdage og stoppe mobbing og andre krenkingar og gjere dei ulike tiltaka meir kjende.

Det er fleire ulike nasjonale kompetansetiltak som skal gi barnehagar, skular og eigarar støtte til å bygge trygge og gode miljø og til å førebygge, avdekke og handtere krenkingar som trakassering, diskriminering eller mobbing. Til dømes finst rett- leiingstilbodet Læringsmiljøprosjektet, ulike nettba- serte tilbod, vidareutdanning for skuleleiarar og til- skotsordning for kollektiv kompetanseutvikling.

I meldinga om 5.–10. trinn har regjeringa lagt fram fleire forslag til tiltak som skal redusere sku- lefråværet. Tiltakspakken skal bidra til å støtte det lokale arbeidet med førebygging og oppfølging av fråvær. Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å setje i verk fleire av tiltaka, inkludert å vidareut- vikle nasjonale støtte- og kompetanseressursar. Regjeringa har òg sett i gang eit tverrsektorielt arbeid for å utvikle nasjonale råd og for å betre samarbeidet mellom skulen og andre velferdste- nester i handteringa av fråværssaker. For å få betre informasjon om fråværet i skulen, la regje- ringa fram eit forslag for Stortinget om å innføre eit nasjonalt register som vil gi oversikt over frå- vær på alle trinn i skulen. Forslaget blei vedteke av Stortinget våren 2025, og Kunnskapsdeparte- mentet følger opp.

Departementet tek utfordringane med fysisk utagering, vald og truslar i skulen alvorleg. Det er arbeidsmiljølova som regulerer arbeidsmiljøet til dei tilsette i skulen, medan det er opplæringslova og privatskulelova som skal sikre at alle elevar har eit trygt og godt skulemiljø. Den nye opplærings-

lova og privatskulelova inneheld reglar som avkla- rer at tilsette på visse vilkår kan gripe inn fysisk mot elevar for å avverje skade på personar og eigedom, i tillegg til reglar om førebygging, doku- mentasjon og meldeplikt. Reglane tok til å gjelde 1. august 2024. Stortinget vedtok i juni 2025 end- ringar i opplæringslova og privatskulelova som inneber at tilsette også skal kunne gripe inn mot elevar som krenker ein person psykisk eller vesentleg forstyrrar opplæringa til andre elevar. Desse reglane tok til å gjelde 1. august 2025.

Kunnskapsgrunnlaget viser at utfordrande åtferd ofte bygger seg opp over tid og heng saman med manglande meistring, stress og frustrasjon. Valdshendingar skjer særleg blant yngre elevar og blant elevar med behov for individuelt tilrettelagd opplæring. Ein viktig del av det førebyggjande arbeidet for å hindre fysiske inngrep mot elevane, handlar dermed om å sikre alle elevar eit godt og tilpassa opplæringstilbod.

For omtale av oppmodingsvedtak nr. 625 (2022–2023) om årleg å rapportere om statistikk og utviklinga når det gjeld vald og truslar i norsk skule, sjå del I, kap. 3 Oppfølging av oppmo- dingsvedtak.

Eit nytt kvalitetsutviklingssystem

Dagens kvalitetsvurderingssystem består av ulike prøvar, verktøy og datakjelder som er innførte på ulike tidspunkt og med ulike grunngevingar og formål. I Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn* foreslo regjeringa å utvikle eit nytt kvali- tetsutviklingssystem for skulen. Det nye systemet skal legge vekt på utvikling av fagleg og pedago- gisk kvalitet og ikkje medverke til detaljstyring og omfattande krav om rapportering og dokumenta- sjon. Det er eit mål at det skal bli betre saman- heng mellom dei ulike prøvane og verktøya som skal brukast i arbeidet med kvalitetsutvikling, og det samla omfanget av obligatoriske testar og prø- var skal ikkje auke.

Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å utvikle nye prøvar i lesing, matematikk og engelsk på 5. og 8. trinn med eit tydeleg læringsstøttande formål. Dei nye prøvane skal vere gode pedago- giske verktøy for lærarane til å støtte læringa til elevane, og dei skal erstatte dagens nasjonale prø- var. Dei nye prøvane skal gi eit betre grunnlag for dialog, tillit og samarbeid om kvalitetsutvikling i skulen, og saman med andre verktøy i kvalitets- utviklingssystemet skal dei gi eit betre grunnlag for refleksjon og samarbeid i dei profesjonelle læringsfellesskapa. Dagens nasjonale prøvar blir

ikkje avvikla før nye prøvar er klare. Det skal òg vurderast korleis nye prøvar kan gi betre informasjon om læringsutbytte hos elevar i samisk skule.

I samband med utviklinga av dei nye prøvane skal det òg greiast ut kva informasjon lokale skulemyndigheiter kan få frå kvalitetsutviklingssystemet og dei nye prøvane, utan at det påverkar utforminga til dei nye prøvane. Samstundes skal det greiast ut kva informasjon prøvane og kvalitetsutviklingssystemet kan gi til forskingsformål.

Det skal òg greiast ut om det nye prøvekonseptet kan ivareta identifiseringa av elevar som treng ekstra hjelp tidleg i opplæringa, og om prøvane kan erstatte dagens kartleggingsprøvar på 3. trinn. Regjeringa har vedteke at dagens kartleggingsprøvar i lesing og rekning på 1. trinn skal avviklast i den forma dei no har, og at dei skal erstattast med meir fleksible verktøy. Formålet med verktøya skal vere å hjelpe lærarane med å følge opp elevar som treng ekstra støtte til den tidlege lese- og rekneopplæringa.

Som ein del av utviklinga av nye prøvar, skal det òg vurderast om og korleis eksamen på 10. trinn kan gi meir standardisert informasjon om utviklinga i læringsresultata for elevane over tid enn i dag.

Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å utarbeide ei ny skulemiljøundersøking som skal erstatte dagens elevundersøking. Den nye undersøkinga skal gi eit betre bilde av korleis elevane opplever skulemiljøet, og ho skal i større grad tilpassast ulike behov for informasjon. Informasjonen skal primært gi skulen eit grunnlag for å utvikle tiltak og arbeide med skulemiljøet. Samstundes har både lokale og nasjonale styresmakter behov for informasjon om utviklinga i skulemiljøet til elevane over tid.

Ei skulefritidsordning der alle barn får delta

SFO er ein viktig arena for inkludering. Tilbodet kan bidra til sosial utjamning ved å gi alle barn tilgang til ein felles arena for leik og kultur- og fritidsaktivitetar. Regjeringa vil at alle barn skal ha høve til å delta i SFO uavhengig av økonomien til foreldra. Tilbod om 12 timar gratis SFO per veke er innført for alle elevar på 1.–3. trinn. Elevar på 1.–3. trinn i SFO var hausten 2024 på rekordhøge 91 pst. SFO er gratis for elevar med særlege behov på 5.–7. årstrinn.

Kommunen har i dag plikt til å ha eit tilbod om SFO for elevar på 1.–4. trinn, men elevane har ikkje rett til plass. Dagens forskriftsreglar om 12 timar gratis SFO i veka for elevar på 1.–3. trinn gjeld berre for dei som har plass i ordninga. Regjeringa la i juni 2025 fram Prop. 160 L (2024–

2025) *Endringer i opplæringslova (rett til 12 timer gratis skulefritidsordning i uken for elever på 1. til 3. trinn)*. Ei lovfesting vil styrke rettane til elevane og foreldra og sikre at alle elevar på 1.–3. trinn får 12 timar gratis SFO i veka dersom dei ønsker det.

Med fleire barn i ordninga blir det viktig å halde oppe merksemda på kvaliteten i SFO-tilbodet. Barna skal ha det godt medan dei er i SFO, dei skal få leike og oppleve omsorg, læring og vennskap. Kompetansen til dei tilsette er den viktigaste føresetnaden for kvaliteten i SFO. Regjeringa innfører eit heilskapleg system for kompetanse- og karriereutvikling der SFO inngår i målgruppa for både kollektiv kompetanseutvikling, vidareutdanning og leiarutvikling. Frå 2026 får tilsette i SFO med fagbrev eller høgare utdanning høve til å ta vidareutdanning med same vilkår som lærarar. Det er kommunen som planlegg og prioriterer kven som skal delta i kompetansetiltaka ut frå lokale behov. Sjå nærare omtale under Eit nytt heilskapleg system for kompetanse- og karriereutvikling i barnehage og skule.

Stortinget gjorde i samband med revidert nasjonalbudsjett 2024 eit oppmodingsvedtak om å kartlegge bemanningssituasjonen og andre tilhøve i SFO og identifisere relevante tiltak. Departementet har følgd opp vedtaket, jf. omtale under vedtak nr. 906 (2023–2024) i del I, kap. 3 Oppfølging av oppmodingsvedtak.

Regjeringa vidarefører tilskotet på 20 mill. kroner til å heve kvaliteten i SFO gjennom samarbeid med kulturskule, idrett og frivillige organisasjonar.

Dei yngste elevane skal få ein trygg og god skulestart der leiken har ein tydeleg plass

Regjeringa er oppteken av at dei yngste elevane skal ha ein god skulestart og ein god skulekvardag. Det er viktig at barna blir trygge på læraren sin, på medelevane sine og på elevrolla. Skulen skal legge til rette for at elevane får best mogleg utbytte av den ordinære opplæringa, og opplæringa skal vere tilpassa alder, modning og føresetnadene til elevane. Særleg for dei yngste barna i skulen er leik nødvendig for trivsel og utvikling. Dei nye læreplanane legg derfor vekt på at leiken skal ha ein særleg tydeleg plass dei første skuleåra. Undring og utforsking er òg viktig gjennom heile opplæringa. Leik inngår derfor på ulikt vis i fleire kompetansemål for dei yngste elevane i fleire fag.

Evalueringa av seksårsreforma, gjennomført mellom 2020 og 2024 av OsloMet, viser at dei fleste førsteklassingar trivst på skulen. Førsteklassingane sjølve er positive når dei snakkar om å begynne på skulen, og dei aller fleste synest at det er gøy å

lære. Evalueringa finn også at elevane møter lærarar som er opptekne av vennskap og av at alle skal trivast. Elevane opplever varierte arbeidsformer, uteskule og elevaktiv læring, men det er mindre frileik – særleg inne – på skulen enn i barnehagen. På same tid rapporterer mange lærarar, skuleleiarar og skuleeigarar at dei vil ha meir leik for dei yngste elevane, og dei meiner at føringane og handlingsrommet i læreplanverket som gjeld no, er eit skritt i riktig retning for å få dette til.

Samtidig finn evalueringa at vektlegging av bokstavinnlæringa fortrengr annan aktivitet som for eksempel høgtlesing. Det er ein av grunnane til at departementet har bestemt seg for å avvikle kartleggingsprøvene på 1. trinn i den noverande forma og erstatte dei med meir fleksible verktøy, slik at elevar som treng ekstra hjelp, blir fanga opp tidleg. Dette er òg i tråd med tilrådinga frå utvalet for kvalitetsutvikling i skulen, jf. NOU 2023: 27 *Et nytt system for kvalitetsutvikling – for elevenes læring og trivsel*.

Dagens kartleggingsprøvar i lesing og rekning, både på 1. og 3. trinn, er laga for å finne elevar som treng ekstra oppfølging. Det inneber at dei berre gir informasjon om rundt 20 pst. av elevane. For dei andre elevane får skulen berre vite at prøven er gjennomført. Likevel er det mange skular som lét alle elevane gjennomføre prøvene. Samstundes er det slik at prøvene på 1. trinn kartlegg ferdigheiter som elevane etter læreplanen først skal ha etter 2. trinn. Regjeringa meiner derfor at det å avvikle prøvene i noverande form vil frigi tid og kapasitet som lærarane kan bruke til meir målretta innsats for elevane som treng det. Dessutan vil det bli meir tid til leik, høgtlesing, skriving og arbeid med sosiale og emosjonelle ferdigheiter. Avviklinga fjernar også testpress for dei yngste og gir ein mjukare overgang frå barnehagen. Det er likevel viktig at lærarane har gode verktøy som hjelper dei til å avdekke kva for elevar som treng ekstra oppfølging. Regjeringa vil derfor at det skal utviklast meir fleksible verktøy som skal erstatte dagens kartleggingsprøvar. Nye verktøy for kartlegging skal vere på plass før dei noverande prøvene blir avvikla. Desse verktøya må sjåast i samanheng med utviklinga av nye prøvar for heile grunnskulen.

Tilbodet til barn med kvensk språk skal bli betre

Sannings- og forsoningskommisjonen la i 2023 fram rapporten *Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner*. Kommisjonen har dokumentert konsekvensane fornorskingspolitikken fekk for kvenane/norskfinnane.

Stortinget har bede regjeringa om å utforme forpliktande handlingsplanar for å styrke språka som blei utsette for fornorsking, jf. Prop. 1 S (2025–2026) for Kommunal- og distriktsdepartementet. I samarbeid med Kultur- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet starta regjeringa i mars 2025 arbeidet med ein ny handlingsplan for kvensk språk. Planen blir utvikla i dialog med kvenske fagmiljø og organisasjonar. Målet er å sikre systematisk og heilskapleg innsats for revitalisering av kvensk språk og kultur. Det blir lagt vekt på språkopplæring for alle aldersgrupper og på å auke kunnskapen om kvensk i skule og offentleg sektor.

Sjå omtale i del I, kap. 3 Oppfølging av oppmødingsvedtak, vedtak nr. 18 og nr. 20 (2024–2025). Sjå også omtale under kap. 225 Tiltak i grunnopplæringa, post 67 Tilskot til opplæring i kvensk eller finsk.

Sosial utjamning og inkluderande fellesskap for ei mangfaldig elevgruppe

Ein del barn og unge har eit vanskelegare utgangspunkt enn andre

Sosioøkonomisk bakgrunn spelar framleis ei stor rolle

Den økonomiske ulikskapen i samfunnet er aukande, krava til formell kompetanse i arbeidslivet blir større, og behovet for arbeidskraft aukar i takt med at Noreg går inn i ei tid med fleire eldre og færre yrkesaktive. Utdanning medverkar til høgare deltaking i samfunns- og arbeidslivet og er derfor ein nøkkel til å løyse utfordringane samfunnet står framfor. Den norske fellesskulen rommar ei mangfaldig elevgruppe og skal gi alle elevar god opplæring same kva sosial bakgrunn dei har. Utdanningsløpet skal gi større moglegheiter for den enkelte og mindre skilnader i samfunnet. Likevel er det for mange som av ulike årsaker ikkje får godt nok utbyte av opplæringa. Sosioøkonomisk bakgrunn har i dag mykje å seie for skuleprestasjonar.

Ifølge SSB fullfører 82 pst. av alle som begynner på vidaregåande opplæring, høvesvis innan fem år etter at dei starta på studieførebuande, og innan seks år etter at dei starta på yrkesfag. I løpet av dei siste ti åra har det vore ei monaleg betring i delen som fullfører med bestått resultat. Det er særleg sterk samanheng mellom resultat i grunnskulen og det å fullføre vidaregåande opplæring. Men fullføringa blant innvandrarar er litt lågare for dei som starta vidaregåande i 2018, samanlikna med dei som starta året før. Det er òg framleis store sosiale skilnader i fullføring av vidaregåande opplæring.

Det er stor variasjon i korleis elevar med innvandrarbakgrunn gjer det på skulen. Sosial bak-

grunn og manglande norskerferdigheiter er to viktige forklaringar på at ein del elevar med innvandringsbakgrunn ikkje presterer på nivå med andre elevar. Det er særleg elevar som sjølve har innvandra til Noreg og har kort butid i landet, som har utfordringar med norskerferdigheiter og skuleresultata. Sjå statistikk om læringsresultat i del III, kap. 6 Nøkkeltal for grunnopplæringa.

Elevar med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til særskild språkopplæring ved behov. Retten til særskild språkopplæring gjeld fram til eleven kan norsk godt nok til å følge den vanlege opplæringa, jf. opplæringslova § 3-6 og § 6-5. Ulike kjelder viser at elevane ikkje alltid får denne opplæringa som dei treng og har rett til.

Elevar med behov for særskild tilrettelegging får ikkje alltid den støtta dei har rett på

Ifølge opplæringslova § 11-1 skal opplæringa vere tilpassa, slik at elevane kan få eit tilfredsstillande utbyte av opplæringa uavhengig av føresetnader, og alle skal få utnytta evnene sine. Elevar har rett på individuell tilrettelegging dersom dei treng dette for å kunne delta i opplæringa og få tilfredsstillande utbyte av ho. I opplæringslova er det tidlegare omgrepet spesialundervisning erstatta av samleomgrepet individuell tilrettelegging og skilt ut i tre ulike rettar. Dette er individuelt tilrettelagd opplæring (§ 11-6), personleg assistanse (§ 11-4) og fysisk tilrettelegging og tekniske hjelpemiddel (§ 11-5).

I skuleåret 2024–25 fekk 8 pst. av elevane individuelt tilrettelagd opplæring. 66 pst. av desse er gutar. Tala har vore stabile dei siste ti åra. Det er omkring tre gongar så mange elevar som får spesialundervisning på 10. trinn som på 1. trinn.

Mange elevar får ikkje tilpassa og inkluderande opplæring i samsvar med det regelverket tilseier. Fleire elevar med behov for tilrettelegging blir oppdaga for seint, og opplæringa er ikkje alltid tilpassa dei føresetnadene og behova som elevane har, jf. mellom anna Innst. 188 S (2019–2020) og Meld. St. 6 (2019–2020) *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*.

Utfordringar med koordinering av ulike offentlege velferdstenester

Det er stor variasjon mellom kommunar i korleis dei organiserer samarbeidet mellom velferdstenestene. For mange barn og foreldre opplever at tenestene ikkje snakkar saman, og at tenestene ikkje tilbyr det som familiane opplever at dei treng. Fleire offentlege utgreiingar, tilsyn og for-

sking viser at dei ulike velferdstenestene i mange saker ikkje samarbeider godt nok. Dette handlar om manglande struktur og systematikk, manglande oppfølging og svak koordinering av samarbeidet mellom tenestene. Utfordringane blir særleg tydelege i grenseflatene mellom tenestene og når ingen opplever at dei har eit tydeleg ansvar.

Innsats for sosial utjamning og inkluderande fellesskap for alle

Styrking av laget rundt eleven og arbeidet med tidleg innsats og inkluderande fellesskap

I Hurdalsplattforma står det at regjeringa vil styrke laget rundt eleven og den tidlege tverrfaglege innsatsen med blant anna barne- og ungdomsfagleg kompetanse, miljøterapeutar og styrkt skulehelseteneste. Dette er følgt opp i mellom anna Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn*. I behandlinga av meldinga gjorde Stortinget eit oppmødingsvedtak om å kome tilbake med heilskaplege og konkrete tiltak for korleis laget rundt elevane og lærarane best kan og bør styrkast. Sjå omtale i del I, kap. 3 Oppfølging av oppmødingsvedtak, vedtak nr. 64 (2024–2025).

Kompetanseløftet i spesialpedagogikk og inkluderande praksis er ferdig oppbygd. Kompetanseløftet vil inngå og bli ivareteke i tilskotsordningane for kollektiv kompetanseutvikling i det heilskaplege systemet for kompetanse- og karriereutvikling frå 2026. Sjå nærare omtale under kap. 226, post 22. Over 280 kommunar og dei fleste fylkeskommunane deltok i kompetanseløftet i 2024–2025 og har utvikla lokale kompetansetiltak i samarbeid med universitet og høgskular. I tillegg fekk 570 barnehagelærarar og 1 420 lærarar i skulen tilbod om vidareutdanning i spesialpedagogikk.

Utdanningsdirektoratet har saman med Statped fått i oppdrag frå Kunnskapsdepartementet å samanfatte status for arbeidet med tidleg innsats, tilpassa opplæring og individuell tilrettelegging for barn og elevar i barnehage, skule og SFO. Direktoratet og Statped skal sjå på utfordringar på feltet og kome med forslag til tiltak for vidare oppfølging i 2026.

Skulen skal vere eit inkluderande fellesskap for ei mangfaldig elevgruppe. For omtale av nye eller oppdaterte handlingsplanar som gjeld arbeidet mot diskriminering, rasisme, antisemittisme, muslimfiendtligeheit og hets mot samar, sjå omtale i del III, kap. 8 Likestilling og arbeid mot diskriminering.

Oppvekstmeldinga om sosial utjamning og like moglegheiter blir følgd opp på mange område

Meld. St. 28 (2024–2025) *Tro på framtida – uansett bakgrunn* (oppvekstmeldinga) er eit samarbeid mellom Barne- og familiedepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Kultur- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet. I meldinga løftar regjeringa fram fem innsatsområde:

- arbeid og økonomisk tryggleik
- ein god start på livet
- like moglegheiter gjennom utdanningsløpet, på fritidsarenaer og inn i arbeidslivet
- styrke laget rundt barn og unge
- meir kunnskap og samarbeid

Regjeringa har også sett i gang eit målretta samfunnsoppdrag for å mobilisere alle delar av samfunnet mot eit felles mål om å redusere utanforskap blant barn og unge betydeleg innan 2035. Målbildet for samfunnsoppdraget og organiseringa av arbeidet er gjort greie for i oppvekstmeldinga.

Skulen og skulefritidsordninga (SFO) er sentrale oppvekstarenaer som har stor betydning for oppvekstvilkåra til barn og unge, og som kan legge til rette for like moglegheiter uavhengig av bakgrunn. Ein sterk og inkluderande fellesskule er derfor ein viktig del av oppvekstmeldinga. I meldinga løftar også regjeringa fram arbeidet med å gjere SFO betre og meir tilgjengeleg. Skulen og SFO som ein viktig del av lokalmiljøet blir også løfta fram. For meir omtale av meldinga, sjå Prop. 1 S (2025–2026) for Barne- og familiedepartementet.

Styrking av det tverrfaglege samarbeidet mellom offentlege tenester

Betre samordning skal førebygge at barn og unge fell mellom to stolar og ikkje får dei tenestene dei både har behov for og rett til. Statsforvaltaren skal vere ein pådrivar for samarbeid på tvers av sektorane og samordning av tenestene i kommunane, slik at utsette barn og unge og familiane deira får eit samordna tenestetilbod.

Departementa etablerte i 2021 ei kjernegruppe for utsette barn og unge (KUBU). Kunnskapsdepartementet deltek i kjernegruppa saman med Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet, Kultur- og likestillingsdepartementet og Barne- og familiedepartementet (leiardepartement). Kjernegrupper er ei organisering og arbeidsform med mål om å skape

system for betre samarbeid mellom departementa på særlege utfordrande samfunnsområde. Formålet til KUBU er å samordne politikktutviklinga og tenestene til utsette barn og unge betre. Det er etablert ein tilsvarende struktur på direktoratsnivå der 13 underliggende etatar inngår (etatssamarbeidet).

For å gi kommunane større moglegheit til å sjå ressursar og behov i samanheng og på tvers av sektorar til førebyggjande tiltak for barn og unge der behova er størst, foreslår regjeringa å opprette ei felles tilskotsordning frå 2026. Barne- og familiedepartementet har hovudansvaret for ordninga, i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Tilskotsordninga er søkbar for kommunar. Ordninga inneber ei gradvis omlegging frå eksisterande øyremerkte tilskot frå fleire sektorar retta mot barn og unge til ei felles tverrsektoriell tilskotsordning med fleirårig finansiering (programfinansiering). Kunnskapsdepartementet foreslår å bidra til den nye tilskotsordninga ved å overføre ein del av løyvinga på kap. 231, post 63 og heile løyvinga som til no har lege på kap. 231, post 66, til den nye ordninga, jf. omtale av desse postane under programkategori 07.30 Barnehagar. Sjå nærare omtale av den nye tilskotsordninga i Prop. 1 S (2025–2026) for Barne- og familiedepartementet, kap. 846, post 63 Tverrsektorielt tilskot til førebyggjande tiltak for barn og unge.

DigiUng og ung.no

Barn og unge treng og etterspør kvalitetssikra informasjon, råd, rettleiing og hjelp via digitale flater. Dei ønsker tenester som er tilgjengelege her og no, på deira premisser. Det er viktig å nå ut til barn og unge med både informasjon og tenester – på tvers av sektorar. Ung.no skal vere ein brukarvennleg inngangsport til kvalitetssikra informasjon og hjelpetenester drivne av offentlege aktørar på tvers av sektorar og tenestenivå. Barn og unge skal få tilbod om lett tilgjengeleg kvalitetssikra informasjon, hjelp og rettleiing som utviklar handlingskompetansen deira og gjer dei i stand til å ta gode val og meistre eige liv.

Regjeringa bestemte i 2022 at ung.no skal vere statens primære kanal for digital informasjon, dialog og digitale tenester til barn og unge på tvers av sektorar og tenestenivå, gjennom realiseringa av DigiUng. DigiUng og ung.no er eit samarbeid mellom Helse- og omsorgsdepartementet og Barne- og familiedepartementet i tillegg til Kunnskapsdepartementet, Kultur- og likestillingsdepar-

temenet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet. I 2024 blei DigiUng-samarbeidet etablert i ein varig struktur både strategisk og operativt. Det tverrsektorielle samarbeidet har allereie gitt gevinstar i form av at fleire verksemder når ut med informasjon til målgruppa, og nye tenester har blitt tilgjengelege via ung.no. Samarbeidet gjennom den nye strukturen blir vidareført i 2026.

Arbeidet med å vidareutvikle ung.no til ein felles tverrsektoriell inngang til offentlege digitale informasjons-, rettleiings- og hjelpetenester for ungdom held fram. I 2025 starta arbeidet med mellom anna integrasjonar og risikofaktorar knytte til bruk av teknologi, til dømes video og kunstig intelligens. Alle verksemder i DigiUng-samarbeidet skal få tilgang til å lage kvalitetssikra innhald på ung.no innanfor eigne fagområde. Dette arbeidet blir ført vidare i 2026.

Styrking av innsatsen mot barne- og ungdomskriminalitet

Departementa har i 2024 og 2025 særleg arbeidd med å koordinere innsatsen for å førebygge barne- og ungdomskriminalitet, mellom anna gjennom å finansiere tiltaket éin-til-éin-oppfølgning og gjennom oppdrag til etatane om å vurdere kva førebyggjande ansvar kommunen har. Kunnskapsgrunnlaget *Undersøking av kommunen sitt arbeid med førebygging for gode oppvekstvilkår* blei lagt fram i desember 2025. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2025–2026) for Barne- og familiedepartementet.

For å bidra til betre og tryggare skulemiljø og førebygging av barne- og ungdomskriminalitet er det oppretta to nye tilskotsordningar. Av desse er tilskotet til skulemiljøteam omtala fleire stadar i kategoriinnleiinga. Tilskotsordninga for etablering og styrking av kommunale beredskapsteam er direkte retta mot barne- og ungdomskriminalitet. Beredskapsteama skal rette seg mot nærmiljø og skulemiljø for barn og unge i kommunen. Det skal leggst til rette for samarbeid på tvers av bydelar, kommunegrenser og skuleslag. Beredskapsteama skal arbeide tverretatleg og tverrfagleg, på gruppe- og individnivå, både i og med nærmiljøet og skulemiljøet. Utdanningar med narkotikakriminalitet blant barn og unge skal vere ein del av arbeidet, og det skal utarbeidast ein kampanje overfor elevar på ungdomsskulen og vidaregåande skular for å redusere bruken av narkotika i tråd med prinsippa om kunnskapsbasert førebyggjande arbeid. I revidert budsjett for 2025 blei tilskotet til beredskapsteam styrkt med 10 mill. kroner, og regjeringa foreslår å

vidareføre styrkinga og løyve 80 mill. kroner til tilskotet til beredskapsteam i 2026.

Kunnskapsdepartementet sende den 16. juni 2025 eit forslag på høyring om å utvide høvet til å dele informasjon om elevar ved skulebyte i opplæringslova og privatskulelova. Departementet foreslår at det ved skulebyte kan delast personopplysningar om elevar som er nødvendige for å ivareta skulemiljøet til medelevar og arbeidsmiljøet til tilsette. I dag er det få opplysningar som kan delast utan at eleven eller foreldra samtykker. Dette inneber at ny skule i nokre tilfelle ikkje vil vere godt nok førebudd på å ta imot enkelte elevar ved skulestart. Det kan til dømes gjelde tilfelle der skulen ikkje er kjend med valds- eller trusselhistorikken til ein elev eller konflikhtar mellom ulike elevar eller elevgrupper. Forslaget gjeld for skulebyte innanfor same skuleslag og ved overgang til vidaregåande opplæring. Høyringsfristen var 10. oktober 2025.

Områdesatsingar i levekårsutsette område

Kunnskapsdepartementet deltek i områdesatsinga i Groruddalen for 2017–2026 og i Oslo sør for 2018–2026, og det er årleg blitt løyvd midlar til programområdet Oppvekst og utdanning for å prøve ut ulike ordningar i barnehage, grunnskule og vidaregåande opplæring. Målet er at vellukka utprøvingar på sikt kan inngå i ordinær verksemd og medverke til å hindre fråfallet i vidaregåande opplæring.

I samsvar med Hurdalsplattforma vil regjeringa forsterke og utvide områdesatsingane i dei store byane. Dette er eit ledd i å utjamne skilnader i levekår, sikre sosial mobilitet og førebygge barnefattigdom. For 2026 foreslår departementet å vidareføre tilskotet til auka bemanning på skular i levekårsutsette område, jf. omtalen under kap. 226, post 21. For omtale av tilskot til barnehagar i levekårsutsette område, sjå programkategori 07.30 Barnehagar og den øyremerkte tilskotsordninga under kap. 231, post 61. For meir omtale av områdesatsingar, sjå Prop. 1 S (2025–2026) for Kommunal- og distriktsdepartementet.

Støtte til nykomne barn og unge

Nykomne elevar som skal både starte på skule i eit nytt land og lære seg norsk på kort tid, har ei særskild utfordring i skulen. Nokre må ta igjen tapt skulegang, og nokre kan òg ha traume etter krig og tid på flukt. Både Utdanningsdirektoratet og Nasjonalt senter for fleirkulturell opplæring (NAFO) har tiltak for å gjere opplæringa betre for nykomne elevar. Dette kan omfatte kompetansetil-

tak, pedagogiske ressursar for barnehage og skule og etablering av nettverk. Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) leverte sluttrapporten frå prosjektet *Forskning på opplæringstilbud for nyankomne elever* i juni 2024. Rapporten gir eit godt grunnlag for vidare arbeid.

Noreg har motteke mange fordrivne frå Ukraina. Tal frå Utlendingsdirektoratet viser at per 3. august 2025 har 80 280 ukrainarar gyldig opphaldsløyve gjennom mellombels kollektivt vern, og av dei om er om lag 32 pst. 19 år eller yngre. Kommunane har gjort ein stor innsats for å ta imot fordrivne barn og unge. Tilbakemeldingar frå kommunane tyder på at ein klar majoritet av ukrainske barn i alderen 0–6 år gjekk i barnehage per 1. desember 2024, og at nesten alle ukrainske barn i grunnskulealderen har eit skuletilbod som dei bruker. Dei største utfordringane for kommunane er tilgang på personell og personell med riktig kompetanse. I perioden 2022–2025 er det gjennomført ei rekke nasjonale tiltak for å støtte barnehage- og skuleeigarar i å gi eit godt barnehage- og skuletilbod til nykomne barn og unge, mellom anna gjennom utvikling av pedagogiske ressursar for barnehage og læringsressursar på ukrainsk og russisk, digitale ressursar og kompetansetiltak. Sjå nærare omtale av konkrete tiltak under kap. 226, post 21.

Kompetansen til dei tilsette i grunnopplæringa

Behov for å rekruttere, utdanne og behalde fleire kvalifiserte lærarar i heile landet

Det viktigaste for at barn og unge skal lære, føle meistring og trivast, er at dei møter kvalifiserte lærarar. Opplæringslova stiller krav til kompetansen hos lærarane. Det er framleis undervisningspersonale som ikkje oppfyller krav for tilsetjing, eller som ikkje oppfyller krava til fagleg fordjuping i undervisningsfaga sine. Det er i dag kvalitetsskilnader i tilbodet til barn og elevar og ulik tilgang på kvalifisert kompetanse i barnehage og skule.

Kvar haust per 1. oktober rapporterer skuleeigarar tal for planlagde lærartimar i Grunnskulens informasjonssystem (GSI). For 2024–25 rapporterte skuleeigarane at nærare 2 750 årsverk i grunnskulen ikkje oppfylte kompetansekrava for tilsetjing. Det er 4,8 pst. av det samla talet på årsverk til undervisning. Året før var prosentdelen 4,9. Det er geografiske variasjonar i prosentdelen av undervisningspersonalet som oppfyller kompetansekrava for tilsetjing. SSB har sett på sysselsetjinga dei første sju åra for dei som fullførte lærarutdanninga i 2016. For dei med grunnskulelærarutdanning 1–7 jobba 88 pst. i skulen eitt år etter fullført utdanning, medan 84 pst. jobba i skulen sju år etter.

Totalt fekk 8 395 søkarar tilbod om studieplass ved ei lærarutdanning i 2025. 3 982 søkarar har fått tilbod om studieplass på ei grunnskulelærarutdanning. Her har talet auka med 69,3 pst. Det er 1 630 fleire enn i fjor og det høgaste talet som har fått tilbod om studieplass på ei grunnskulelærarutdanning sidan 2020. I barnehagelærarutdanninga og yrkesfaglærarutdanninga har talet på tilbod gått ned med drygt 26 pst. og 23 pst. I 2024 opna regjeringa for at institusjonane kunne søke om dispensasjon frå nivåkrava på lærarutdanningane. Dette vart det opna for i dei lokale opptaka, noko som medførte at rundt 800 ekstra studentar fekk tilbod om studieplass på ei lærarutdanning. I 2025 er også dei søkarane til lærarutdanning ved institusjonar som har fått dispensasjon frå nivåkrav for opptak, med i hovudopptaket. Dei endelege tala på frammøtte studentar for lærarutdanningane blir publiserte i Database for høgare utdanning i oktober kvart år.

Samiske barn og unge har rett til opplæring i og på samisk. Mangelen på samiskspråklege tilsette er den største utfordringa i arbeidet for å styrke og utvikle samisk språk og identitet i barnehage og skule, jf. Meld. St. 13 (2022–2023) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv – Kompetanse og rekruttering i barnehage, grunnopplæring og høgere utdanning*, Innst. 473 S (2022–2023) og Meld. St. 17 (2024–2025) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv – Kommunale tjenestetilbud til samiske innbyggere*, jf. Innst. 408 S (2024–2025).

Tiltak for å rekruttere, utdanne og behalde fleire lærarar

Kunnskapsdepartementet vil møte lærarmangelen dei næraste åra med ei brei satsing på å rekruttere, utdanne og behalde fleire kvalifiserte lærarar. I samarbeid med Nasjonalt forum for lærarutdanning og profesjonsutvikling har Kunnskapsdepartementet følgd opp mål og tiltak i strategien *Flere lærere i barnehage og skole. Strategi for rekruttering til lærerutdanningene og læreryrket 2024–2030*, som blei lagd fram i 2024.

Departementet finansierer ulike tiltak med mellom anna følgende formål:

- auke talet på søkarar til lærarutdanningane
- kvalifisere tilsette som ikkje har begynt på eller fullført lærarutdanninga
- oppnå større mangfald blant lærarstudentar og lærarar i barnehage og skule
- betre rammene for læreryrket og behalde lærarar i barnehage og skule

Sjå nærare omtale av tiltaka under kap. 226 Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa.

Fleire universitet og høgskular har fått innvilga dispensasjon frå karakter- og poengkrava til dei femårige lærarutdanningane, men må setje inn tiltak som ivaretek dei same omsyna som karakterkrava er meint å sikre. Departementet har gitt Høgskulen på Vestlandet i oppdrag å evaluere ordninga med dispensasjon frå nivåkrava for opptak til lærarutdanningane.

Regjeringa vil halde fram oppfølginga av Meld. St. 13 (2022–2023) og Meld. St. 17 (2024–2025) om samisk språk, kultur og samfunnsliv, jf. omtalen under kap. 226, post 21, programkategori 07.30 Barnehagar, programkategori 07.60 Høgare utdanning og forskning, programkategori 07.80 Utdanningsstøtte og Prop. 1 S (2025–2026) for Kommunal- og distriktsdepartementet.

Eit nytt heilskapleg system for kompetanse- og karriereutvikling i barnehage og skule

Det er barnehage- og skuleeigarane som har ansvaret for at dei tilsette har riktig og nødvendig kompetanse for å etterleve lov og regelverk. Staten støttar opp under dette ansvaret mellom anna gjennom dei unike ordningane for etter- og vidareutdanning. I 2026 foreslår Kunnskapsdepartementet å bruke i underkant av 2,9 mrd. kroner på ulike kompetansetiltak retta mot lærarar og andre tilsette i barnehage, SFO, grunnskule, vidaregåande opplæring, PP-tenesta, opplæring for vaksne og kulturskulen.

I Prop. 1 S (2024–2025) gjorde departementet greie for den overordna innrettinga av eit nytt heilskapleg system for kompetanse- og karriereutvikling i barnehage og skule. I mai 2025 la regjeringa fram strategien *System for kompetanse- og karriereutvikling for ansatte i barnehage og skole*. Departementet har hatt omfattande og god dialog med partane i utviklinga av systemet. Det heilskaplege systemet erstattar og bygger vidare på desse strategiane som går ut i 2025: kompetansestrategien for tilsette i barnehagen – *Kompetanse for fremtidens barnehage*, vidareutdanningsstrategien for lærarar i skulen – *Kompetanse for kvalitet* og satsinga på fag- og yrkesopplæringa – *Yrkesfaglærarløftet*.

Det heilskaplege systemet inkluderer alle tilsette i barnehage, grunnskule, skulefritidsordning (SFO), vidaregåande opplæring inkludert fagopplæring i bedrift, førebuaende og vidaregåande opplæring for vaksne, pedagogisk-psykologisk teneste (PP-teneste) og kulturskule. Systemet skal bidra til at alle lærarar og andre tilsette i laget rundt barn, unge og vaksne skal ha gode høve til kompetanseutvikling gjennom arbeidsli-

vet. Det skal òg styrke dei profesjonelle læringsfellesskapa i og mellom barnehagar og skular. Gode høve til kompetanse- og karriereutvikling vil kunne gjere læraryrket meir attraktivt, noko som på sikt vil kunne bidra til ein auke i rekrutteringa og gjere at fleire ønsker å bli verande i yrket.

Det heilskaplege systemet skal vere berekraftig over tid og ta høgde for kapasitetsutfordringane i barnehage og skule, i universitets- og høgskulesystemet og på fagskular. Eit system som omfattar hovuddelen av kompetansetiltaka som staten har, skal vere føreseieleg, gi høve til å sjå dei ulike kompetansetiltaka i samanheng og gi eit godt grunnlag for heilskapleg planlegging av kompetanseutvikling. Kompetansetiltaka skal bli meir brukarvennlege og fleksible, i større grad kunne tilpassast dei lokale kompetansebehova og gi fleire lærarar og andre tilsette høve til å delta i kompetanseutvikling og profesjonelle læringsfellesskap.

Hovudgrepa er at fleire yrkesgrupper i barnehage, grunnskule, SFO, vidaregåande opplæring og opplæring for vaksne skal kunne få permisjon med lønn når dei tek vidareutdanning. I tillegg skal fleire nyutdanna lærarar, både i barnehage, grunnskule og vidaregåande skule, få rettleiing.

Det nye systemet inneheld desse hovudtiltaka:

- vidareutdanning
- profesjonsfagleg rettleiing for nyutdanna lærarar i barnehage og skule
- kollektiv kompetanseutvikling
- leiarutvikling
- spesialiserte roller og funksjonar
- oppfølgingsordninga

Tiltaka skal sjåast i samanheng, bygge på og forsterke kvarandre, og til saman utgjere eit heilskapleg system for kompetanse- og karriereutvikling. Å sjå dei ulike tiltaka i samanheng, vil mogleggjere synergieffektar som i endå større grad vil bidra til at barnehagane og skulane når måla i rammeplan og læreplan. Kompetanseutvikling er ein viktig del av det systematiske arbeidet med kvalitetsutvikling.

Kunnskapsdepartementet har utforma utkast til forskrifter til tre tilskotsordningar for kompetanseutvikling i barnehage, grunnskule og vidaregåande opplæring som har vore på høyring hausten 2025. Forskriftene skal gjelde frå 2026. Desse er:

- forskrift om tilskot til kollektiv kompetanseutvikling i barnehage og grunnskule
- forskrift om tilskot til kollektiv kompetanseutvikling i vidaregåande opplæring
- forskrift om tilskot til vidareutdanning i barnehage, grunnskule og vidaregåande opplæring

Det heilskaplege systemet for kompetanse- og karriereutvikling inneber større endringar i forvaltning og innretning av fleire ordningar. Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å foreslå korleis det kan lagast eit godt kunnskapsgrunnlag for å følge med på og evaluere heilskapen og delane i systemet.

Under følger ein omtale av dei ulike tiltaka i systemet. Sjå også nærare omtale under kap. 226, post 22 og 61 og kap. 231, post 21.

Utvide målgruppene og forenkle ordningane for vidareutdanning

Regjeringa opnar for at fleire lærarar og andre yrkesgrupper i barnehage og grunnskule og vidaregåande opplæring får ta vidareutdanning med same vilkår.

Dagens søknadsbaserte ordningar vil frå hausten 2026 bli erstatta med ei ordning der tilskot blir fordelt mellom kommunar, fylkeskommunar og private skular. Tilskot til private barnehagar vil bli fordelt via kommunen som barnehagemyndigheit. Sjå nærare omtale under programkategori 07.30 Barnehagar.

Den nye ordninga vil legge betre til rette for langsiktig og heilskapleg planlegging hos barnehage- og skuleeigarar. I prioriteringa av deltakarar og bruk av midlane kan eigarane, i dialog med dei tilsette, bruke planar dei allereie har i arbeidet med kvalitets- og kompetanseutvikling. Det er frivillig for barnehage- og skuleeigarane om dei vil ta imot tilskotet.

Omlegginga gjer at fleire lærarar og andre tilsette får ta vidareutdanning. Omlegginga gjer det òg mogleg å styrke og utvide tilskotsordninga for rettleiing for nyutdanna lærarar, jf. omtale nedanfor og under kap. 226, post 61. 50 mill. kroner er foreslått lagt inn i rammetilskotet til kommunane for å kompensere for auka administrasjon ved at dei skal gjere ei vurdering av behovet private barnehagar har for tilskot. Samla sett vil dei økonomiske konsekvensane for kommunane vere små.

Frå hausten 2025 blir midlar til å utvikle og tilby vidareutdanning tildelte direkte til universitet og høgskular. Departementet har også lagt til rette for at det blir utvikla fleire vidareutdanningstilbod ved fagskulane, jf. omtale under programkategori 07.40 Høgare yrkesfagleg utdanning.

Kunnskapsdepartementet har gitt Utdanningsdirektoratet i oppdrag å vidareutvikle kompetansetilbod for leiarar i barnehage, skule og kommunal og fylkeskommunal administrasjon, mellom anna med utgangspunkt i ein analyse av arbeidssituasjonen til leiarane. Betre samanheng mellom

kompetansebehova til leiarane på alle nivå og betre tilpassing til lokale forhold skal takast vare på i vidareutviklinga av dagens tilbod. Partane vil vere involverte i arbeidet med å identifisere kompetansebehov og forslag til vidareutvikling av dagens tilbod.

Profesjonsfagleg rettleiing for nyutdanna lærarar

God rettleiing for nyutdanna lærarar er nødvendig for å gi den enkelte ein god overgang frå utdanninga til yrket. Nyutdanna lærarar treng støtte til å meistre arbeidssituasjonen og til å vidareutvikle profesjonskompetansen sin. Samtidig er nyutdanna lærarar ein ressurs i det profesjonsfaglege fellesskapet og i utviklinga av barnehagen og skulen. Å styrke og utvikle rettleiing for nyutdanna lærarar er også eit viktig mål og tiltak i strategien for rekruttering til lærarutdanninga og læraryrket som regjeringa og partane i arbeidslivet står saman om.

Frå hausten 2025 er tilskotsordninga for rettleiing for nyutdanna lærarar i grunnskulen utvida til også å gjelde nyutdanna lærarar i barnehagar og vidaregåande skular. I samband med dette blei ordninga styrkt med 75 mill. kroner. Departementet foreslår å styrke ordninga ytterlegare i 2026 med 75 mill. kroner, jf. omtale under kap. 226, post 61. For å bidra til eit likeverdig rettleiingstilbod av god kvalitet som del av eit heilskapleg system, har departementet i samarbeid med partane i arbeidslivet vidareutvikla *Prinsipper og forpliktelser for profesjonsfaglig veiledning for nyutdannede lærere i barnehage og skole*.

Kollektiv kompetanseutvikling for tilsette i barnehage og skule

Tilskotsordningane for kollektiv kompetanseutvikling omfattar alle tilsette i barnehage, SFO, grunnskule, vidaregåande opplæring, opplæring for vaksne, kulturskulen og pedagogisk-psykologisk teneste (PP-teneste), og skal bidra til kompetanseutvikling på arbeidsplassen ut frå lokale behov. Gjennom kollektive kompetansetiltak skal dei tilsette utvikle praksisen sin og kvaliteten på tilbodet i partnerskap med universitet og høgskular eller i samarbeid med fagskular eller andre relevante kompetansemiljø. Partnerskap skal òg bidra til å gjere lærarutdanningane meir praksisnære og oppdaterte.

Frå 2026 blir det ei tilskotsordning for kollektiv kompetanseutvikling som gjeld tilsette i barnehage og grunnskule. Statsforvaltarane skal forvalte ordninga. Det blir òg ei eiga tilskotsordning for vidaregåande opplæring som omfattar både

yrkesfaglege og studieførebuande utdanningsprogram, som fylkeskommunen får ansvaret for. Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderande praksis vil framleis vere ei viktig satsing som vil bli ivareteken og inkludert i desse to ordningane. Det er eit mål at ordningane vert enklare og gir betre høve til langsiktig planlegging og samordning. Det er utarbeidd nye forskrifter for desse to tilskotsordningane som har vore på høyring, og som vil gjelde frå 2026.

Regjeringa ønsker å styrke og samle kompetansemiljøa som arbeider med lokal kompetanseutvikling for samisk språk og kultur i barnehage og skule. Kunnskapsdepartementet har i 2025 etablert eit nasjonalt forum for samisk språk og kultur.

Utvikling av spesialiserte roller og funksjonar i barnehage og skule

Barnehage, grunnskule og vidaregåande opplæring er verksemder med behov for spesialisert kompetanse. Bruken av spesialiserte roller og funksjonar har auka i sektorane dei siste åra.

Spesialiserte roller og funksjonar kan styrke kvalitetsarbeidet og det profesjonelle læringsfellesskapet innanfor eit fag- eller arbeidsområde i barnehage og skule, i ein kommune, fylkeskommune eller region. Slike roller kan gi lærarar og andre yrkesgrupper med høgare utdanning eller fagbrev utvida ansvar og faglege utviklingsmoglegheiter, og bidra til at barnehagar og skular er attraktive arbeidsplassar.

Universitet, høgskular og fagskular kan utvikle og tilby vidareutdanning for lærarar og tilsette i andre yrkesgrupper som har ei slik rolle eller ein slik funksjon. Det kan til dømes vere vidareutdanningstilbod for å styrke kompetansen i rettleiing og i å drive utviklingsarbeid på arbeidsplassen, eller for å få fagleg fordjuping innanfor aktuelle utviklingsområde.

Kunnskapsdepartementet har arbeidd saman med partane i arbeidslivet for å utvikle rettleiande rammer for spesialiserte roller og funksjonar, men har førebels ikkje kome fram til noko alle kan stille seg bak. Fleire av partane står for langt frå kvarandre i diskusjonen om kva slike rammer bør innehalde. Mange av problemstillingane i arbeidet høyrer heime hos partane, og det er derfor ein føresetnad at partane kjem overeins.

Tiltak for å gi betre støtte til kommunar med utfordringar – oppfølgingsordninga

Oppfølgingsordninga gir treårig støtte til kommunar som har svake resultat på sentrale område av

opplæringa over tid, slik som læringsmiljø og læringsresultat. Eksterne rettleiarar og statsforvaltaren støttar kommunane i å analysere egne data for å finne relevante tiltak.

Departementet vil vidareutvikle ordninga for å bidra til betre heilskap og samanheng i kvalitetsarbeidet i kommunar med svake resultat over tid.

Tiltak for å auke kompetansen om korleis ein kan avdekke og førebygge vald og overgrep mot barn og unge

Utdanningsdirektoratet skal bidra til at eigarane av barnehagar, skular og SFO får oversiktleg tilgang til pedagogiske ressursar på valdsfeltet. Hensikta er å auke kompetansen hos tilsette i barnehagar, skular og SFO om å førebygge og handtere bekymringar rundt ulike former for vald og overgrep. Utdanningsdirektoratet skal gjere tilgjengeleg og eventuelt utvikle nye pedagogiske ressursar. Desse ressursane kan støtte og bidra til kompetanse for lærarar, barn og elevar rundt ulike former for vald, og informere om korleis barn og elevar kan få hjelp om dei blir utsette for vald eller seksuelle overgrep. Arbeidet skal skje i samarbeid med Helsedirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Integrerings- og mangfaldsdirektoratet. Tiltaket er ein del av oppfølginga av Prop. 36 S (2023–2024) *Opptrappingsplan mot vald og overgrep mot barn og vald i nære relasjonar (2024–2028)* Trygghet for alle, handlingsplanen *Sjef i eget liv – styrket innsats mot negativ sosial kontroll og æresmotivert vald (2025–2028)* og Meld. St. 13 (2024–2025) *Forebygging av ekstremisme. Trygghet, tillit, samarbeid og demokratisk motstandskraft*.

Utdanningsdirektoratet har òg fått i oppdrag å medverke til å utvikle e-læringskurs som passar til bruk i kompetanseheving i skulen. Integrerings- og mangfaldsdirektoratet leiar dette arbeidet og involverer Utdanningsdirektoratet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Tillitsreforma skal gi betre tenester gjennom meir fleksibilitet i barnehagar og skular

Målet med tillitsreforma er å gi brukarar og innbyggjarar betre velferd og betre tenester gjennom å la dei tilsette få betre høve til å bruke profesjonen sin til å gjere oppgåvene.

Tillitsreforma i barnehage og skule handlar om å styrke partssamarbeidet på alle nivå, auke det lokale handlingsrommet og bygge sterke faglege profesjonsfellesskap. Målet er å setje menneska som systemet er til for i sentrum, og ha større tillit

til dei tilsette. I tillegg skal det vere større medvit rundt kva som skal målast, og kvifor.

Som ein del av tillitsreforma blei det i 2023 løyvd 10 mill. kroner til lokale pilotar og prosjekt i barnehagar og skular. Det blei delt ut tilskot til 40 kommunar.

Eit anna tiltak innanfor tillitsreforma er at regjeringa inviterte alle kommunar til å søke om å vere forsøkskommune. Forsøkskommunar får høve til å teste ut nye måtar å løyse oppgåver på gjennom fritak frå regelverk. På Kunnskapsdepartementets område er det godkjent forsøk, etter heimel i opplæringslova, i fire kommunar. Tema for alle fire forsøka er meir fleksibilitet i grunnopplæringa.

Nye statlege satsingar skal ha som eit utgangspunkt at dei som arbeider i direkte møte med barn og unge, skal ha metodeansvar og fagleg handlingsrom. Vidare skal det lokale sjølvstyret til kommunale myndigheiter styrkast. Eit døme er Meld. St. 34 (2024–2025) *En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn*, der tillitsreforma låg til grunn både for sjølve arbeidet med meldinga og for korleis tiltaka er utforma. Å spele på lag med dei som arbeider i skulane var viktig i arbeidet med meldinga. Meldinga har derfor ikkje ferdige oppskrifter på korleis skulane skal arbeide, men peikar ut ei tydeleg retning og legg til rette for at kommunane og skulane kan arbeide meir praktisk og variert. Eit anna døme er *System for kompetanse- og karriereutvikling for ansatte i barnehage og skole*, som blei lan-

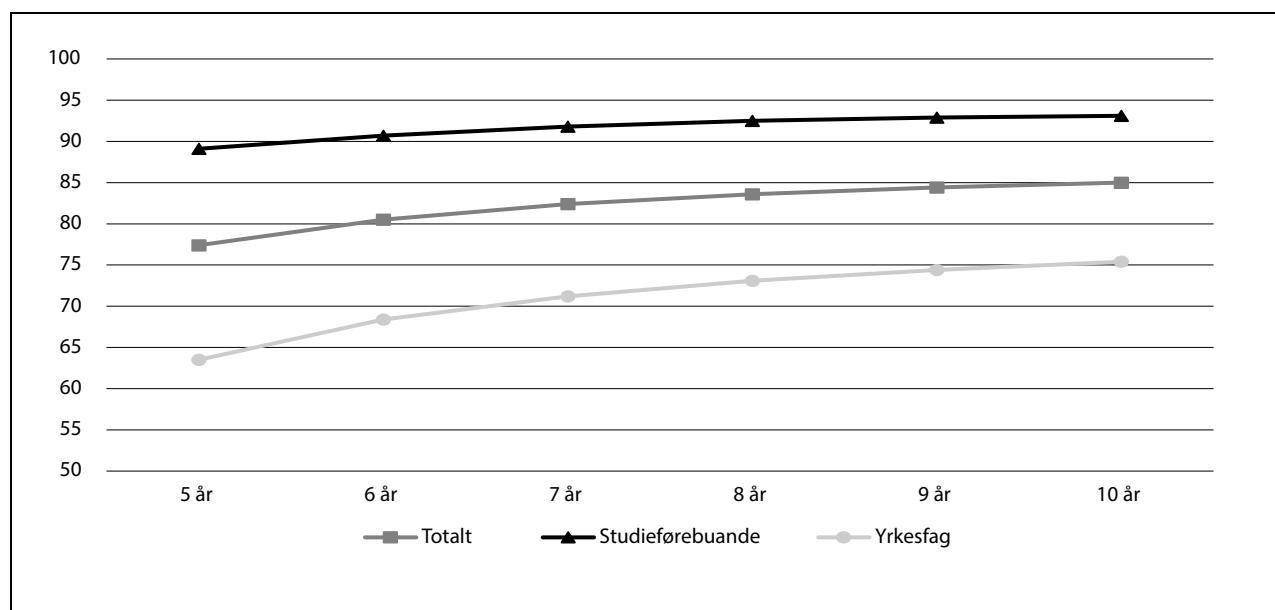
sert i 2025. Det nye systemet skal bidra til at alle lærarar og andre tilsette i laget rundt barn, unge og vaksne skal ha gode høve til kompetanseutvikling gjennom arbeidslivet.

Ei vidaregåande opplæring som kvalifiserer til utdanning og arbeid

Fleire må fullføre vidaregåande opplæring

Høg yrkesdeltaking er eit av fundamenta for det norske velferdssamfunnet. Utviklinga viser at selselsetjinga for personar utan fullført vidaregåande opplæring går ned. Det å ikkje ha fullført vidaregåande opplæring blir ei kjelde til utanforskap og sosiale skilnader. Dette gjer at det blir endå viktigare å sikre at fleire unge fullfører vidaregåande opplæring, og at vaksne utan studie- eller yrkeskompetanse får tilgang til vidaregåande opplæring organisert for vaksne.

Tal frå SSB viser at 82 pst. av dei som starta opplæringa i 2018, hadde fullført og bestått i løpet av fem (studieførebuande utdanningsprogram) eller seks (yrkesfaglege utdanningsprogram) år. Dette er ein liten nedgang frå 82,2 pst. for det førre kullet, som hadde rekordhøg prosentdel fullført og bestått. Sjølv om det historisk sett framleis er ein høg prosentdel som fullfører og består, inneber det òg at mange tusen elevar ikkje fullfører vidaregåande opplæring kvart år. Ein del treng lengre tid på å fullføre og bestå vidaregåande opplæring, noko figur 4.3 viser.

Figur 4.3 Fullføring i vidaregåande opplæring, år etter start. 2014-kullet. Figuren viser prosentdel med fullført og bestått etter 5–10 år blant dei som starta vidaregåande opplæring i 2014

Kjelde: SSB

Gode resultat frå grunnskulen gjer det meir sannsynleg at ein fullfører vidaregåande opplæring. Ein stor del av elevane med få grunnskulepoeng fullfører ikkje.

Over halvparten av dei som startar på vidaregåande opplæring, vel yrkesfag. Av dei som skulle starte i vidaregåande opplæring hausten 2025, var det 54 pst. som søkte på yrkesfag. Dermed er det aldri fleire som har søkt på yrkesfag enn no. Utfordringa er ikkje først og fremst at det startar for få på dei yrkesfaglege utdanningsprogramma, men at for få av dei som startar, fullfører med fag- eller sveinebrev eller yrkeskompetanse. For mange av yrkesfagelevane får ikkje læreplass, og for mange fell ifrå. Det er færre som fullfører av dei som vel yrkesfag, enn av dei som vel studieførebuande på vidaregåande. Ei forklaring på forskjellig fullføringsgrad er at det er fleire elevar med høg poengsum frå grunnskulen som startar på studieførebuande, enn som startar på yrkesfag. Ei anna forklaring er at ein viss del av yrkesfagelevane på vg2 med låge karakterar og høgt fråvær ikkje blir valde til læreplass av arbeidsgivarar. Regjeringa vil at fleire skal få sjansen til å stå heile løpet ut i dei yrkesfaglege utdanningsprogramma. Det er derfor viktig med tiltak i yrkesfagløpa som får fleire av dei som startar yrkesfag vg1, til å fullføre med fagbrev eller yrkeskompetanse.

Vidaregåande opplæring er i for lita grad tilpassa den mangfaldige elev- og lærlinggruppa

Mange elevar med behov for særskild tilrettelegging får lite råd og bistand ved overgangen frå grunnskulen til vidaregåande opplæring. Opplæringsløpa i vidaregåande opplæring er heller ikkje alltid godt nok tilpassa elevmangfaldet. Det same gjeld dei som har særskilde behov for råd og bistand ved overgangen frå vidaregåande opplæring til vidare utdanning eller arbeid.

Elevar i vidaregåande opplæring med funksjonsnedsetjingar er ei samansett gruppe og kan ha mange ulike utfordringar. Mange elevar, lærlingar, praksisbrevkandidatar og lære kandidatatar med funksjonsnedsetjingar har ikkje eit godt nok tilpassa tilbod til at dei gjennomfører vidaregåande opplæring. Det er derfor behov for å utforme eit betre og meir likeverdig tilbod til alle elevar og dei som har opplæringa i bedrift, uavhengig av kva funksjonsevne dei har.

Elevar som har budd kort tid i Noreg, har ofte særskilde vanskar fordi dei har svake norskferdigheter. Prosentdelen av innvandrarene som fullfører vidaregåande opplæring, har auka i fleire år,

men vi ser no ein nedgang frå 2017-kullet til 2018-kullet. Gjennomføringa for innvandrarakar er framleis klart lågare enn for norskfødde med innvandrareldre og andre. Sjå del III, kap. 6 Nøkkeltal for grunnopplæringa.

Elevar blir ikkje godt nok førebudde på vidare utdanning

Elevane som går ut av dei studieførebuande utdanningsprogramma, er ikkje alltid godt nok førebudde på studium i vidare utdanning. Det er ein klar samanheng mellom karakterar i vidaregåande opplæring, kor godt førebudde elevane kjenner seg, og fullføring i høgare utdanning. Det er avgrensa rom for fordjuping i dei studieførebuande utdanningsprogramma, og for enkelte er det for lite fridom til å velje vidaregåande fag etter kva dei vil studere vidare.

Fagopplæringa er ikkje godt nok tilpassa behova i arbeidslivet

Behovet for fagutdanna personar er stort, og det er venta stor mangel på fagarbeidarar i Noreg i åra framover. Fag- og yrkesopplæringa skal medverke til å dekke behovet for faglært arbeidskraft, både med nok fagarbeidarar og med arbeidarar med rett kompetanse.

Fylkeskommunane har ansvaret for å dimensjonere det vidaregåande opplæringstilbodet. Det er fleire omsyn som må takast i dimensjoneringa, inkludert kompetansebehov i samfunnet. I skuleåret 2023–24 blei det teke over 29 700 fagbrev. Det er ein liten nedgang samanlikna med året før. Det blei teikna 24 200 nye lærekontraktar skuleåret 2023–24. Meir enn åtte av ti søkarar fekk læreplass.

Likevel er det 15 pst. av søkarane som ikkje får læreplass i bedrift innan utgangen av året. Det er ei utfordring at tilgangen på læreplassar er avhengig av konjunkturutviklinga i økonomien og svingingane i etterspurnaden etter arbeidskraft i den enkelte bransjen. Tal frå 2024 viser at dei fleste som oppnår fag- eller sveinebrev er i arbeid eller utdanning eitt år etter å ha bestått fagprøva. Bygg- og anleggsteknikk hadde høgast sysselsetjingsgrad. Heile 88 pst. var i arbeid året etter fagprøva. Tilsvarende del i design og handverk var 75 pst. Ikkje alle fagbrev er verdsette i like stor grad i arbeidslivet. I fleire bransjar gir ikkje fagbrev nødvendigvis eit fortrinn framfor ufaglærte eller personar som har annan type utdanning. Det er fleire faktorar som påverkar sjansane til å bli vald til ein læreplass. Dei som har gode karakterar og lågt fråvær, har lettare for å få læreplass enn dei som

ikkje har dette. Innvandrarakar er overrepresenterte blant dei som ikkje får læreplass, også samanlikna med andre med same karakterar og fråvær. Mangelfullt samarbeid mellom aktørar som fylkeskommune, skule og opplæringskontor kan òg vere eit hinder for å få læreplass.

Fleire vaksne treng vidaregåande opplæring for å bli kvalifiserte til arbeidslivet

Vaksne som ikkje har fullført vidaregåande opplæring, står oftare utanfor arbeidslivet enn andre, og dei kan ha vanskar med å oppfylle krav til omstilling om dei er i arbeid. Vaksne har ofte jobb- og familieforpliktingar som gjer det vanskeleg å ta utdanning på heiltid og/eller på dagtid. I tillegg manglar ein del av dei vaksne med innvandrarakar grunn språklege føresetnader for å gjennomføre opplæringa. For dei som allereie har gjennomført delar av opplæringa, men avbrote av ulike årsaker, bør det ikkje vere nødvendig å lære det dei kan på nytt. Innhaldet og organiseringa av opplæringa for vaksne må derfor vere tilpassa livssituasjonen til vaksne. Dette er eit viktig tiltak for å mobilisere arbeidskraftreserven i Noreg.

Dei aller fleste vaksne lærer best ute i verksemdar der dei kan bruke og bygge vidare på realkompetansen sin. Det er ei utfordring at mange verksemdar ikkje tek sjansen på å teikne lærekontrakt med vaksne som har faglege eller sosiale utfordringar. Dette gjer at ein del vaksne får problem med å ta fagbrev og slik få ei varig tilknytning til arbeidslivet.

Tiltak for at fleire skal fullføre vidaregåande opplæring og bli kvalifiserte for læreplass, arbeid og vidare utdanning

Departementet prioriterer tiltak for å auke fullføringa i vidaregåande opplæring og kvalifisere fleire for læreplass, arbeid og vidare utdanning i statsbudsjettet for 2026. Dette gjeld både ungdom og vaksne. Vidaregåande opplæring blir i hovudsak finansiert av dei frie inntektene til fylkeskommunane gjennom rammetilskot frå staten og av skatteinntekter. Departementet forventar at den samla innsatsen frå staten og fylkeskommunane skal gi auka fullføring i vidaregåande opplæring.

Opplæringslova som tok til å gjelde 1. august 2024, inneber fleire store endringar i retten til vidaregåande opplæring. Blant dei viktigaste endringane er ein utvida rett til vidaregåande opplæring fram til ein har fullført og bestått med studie- eller yrkeskompetanse, og ein rett til yrkesfagleg rekvalifisering for dei som allereie har fullført

med studie- eller yrkeskompetanse, men har behov for å rekvalifisere seg med eit fagbrev. Endringane vil gi fleire betre høve til å kvalifisere seg for vidare utdanning og arbeid. I statsbudsjettet for 2026 foreslår regjeringa å innlemme det øyremerkte tilskotet, som legg til rette for å finansiere den utvida retten til vidaregåande opplæring, i rammetilskotet til fylkeskommunane. Andre viktige endringar for vidaregåande opplæring i den nye opplæringslova er allereie finansierte over rammetilskotet til fylkeskommunane.

Nye rammer for innhald og struktur i vidaregåande opplæring

Fagtilbodet, organiseringa og strukturen i studieførebuande opplæring har endra seg lite sidan 1990-talet. Liedutvalet (NOU 2018: 15 og NOU 2019: 25) peika på at kvardagen for lærarane og elevane er for fragmentert, noko som gjer det vanskeleg å nå måla i Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 (LK20) om djupnelæring og tverrfagleg forståing.

Utdanningsdirektoratet har derfor starta eit arbeid med å utvikle ny struktur og nytt innhald i studieførebuande opplæring. Arbeidet skal gå over fleire år og er eit ledd i oppfølginga av fullføringsreforma, og det er Kunnskapsdepartementet som har gitt direktoratet i oppdrag å gå gjennom fag- og timefordelinga for studieførebuande program. Arbeidet skal også inkludere fellesfaga i yrkesfaglege utdanningsprogram.

Tiltak for å forbetre og vidareutvikle eksamen og vurdering i grunnskule og vidaregåande opplæring

Elevar, deltakarakar og læringar i vidaregåande opplæring skal ikkje berre fullføre, men også bli kvalifiserte til læreplass, arbeid og vidare utdanning. Arbeidslivet får informasjon om kvalifikasjonane til elevar, deltakarakar og læringar gjennom karakterar, eksamen og vitnemål. Fagfornyinga har ført til behov for å vidareutvikle eksamens- og vurderingsfeltet i både grunnskule og vidaregåande opplæring.

Eksamensgjennomføringa har dei siste åra vist nokre uønskte veikskapar både i samband med avlysingar under pandemien og i gjennomføringa av eksamen. Den digitale utviklinga gjer det mogleg å vidareutvikle eksamensfeltet, men utviklinga av digitale løysingar, hjelpemiddel og KI-verktøy gir også utfordringar. Dette har gjort at Utdanningsdirektoratet no bruker mykje ressursar på å trygge gjennomføringa av eksamen. I tillegg bruker Utdanningsdirektoratet inntil vidare ressursar på å gjen-

nomføre enkelte eksamenar med den gamle løysinga i fag der det er ønskeleg å vidareføre ein todelt eksamen, fordi det nye gjennomføringssystemet ikkje støttar gjennomføring av todelt eksamen.

For å trygge eksamensgjennomføringa blei det frå våren 2024 sett i verk fleire tiltak innanfor rammene av dagens regelverk. Det er gjort endringar i eksamensordninga i alle fag i grunnskulen, i fellesfag i vidaregåande opplæring, i alle fag i studieførebuande utdanningsprogram og i læreplanar for yrkesfagleg utdanningsprogram (eiga høyring), med sentralt gitt skriftleg eksamen, slik at eksamenen ikkje lenger har førebuingssdel.

Det er også sendt på høyring eit forslag til endring av tidspunkt for fastsetjing av standpunktarakterar og tidspunkt for når elevane skal få vite om trekk til eksamen. Høyringsfristen var 20. august 2025.

Dagens og framtidens teknologi både gir moglegheiter og legg avgrensingar på utviklinga av eksamensfeltet. Dei siste åra har kostnadene for forvaltning av eksamensgjennomføringa auka. Dette har samband med ulike forhold, mellom anna at det framleis er behov for å regulere og kontrollere bruk av hjelpemiddel og KI, og at det manglar full funksjonalitet for dette i det nye eksamensgjennomføringssystemet.

For at eksamen framleis skal ha legitimitet som kvalifisering for vidare utdanning og arbeid, må ordninga vidareutviklast slik at ho framleis blir oppfatta som gyldig, påliteleg og rettferdig. Eksamensordningane og -formene skal passe til dagens vidaregåande opplæring, men òg kunne tilpassast vidaregåande opplæring i framtida.

Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å greie ut ei sikrare og forbetra eksamensordning i vidaregåande opplæring. Målet med oppdraget er ein brei gjennomgang av eksamensordningane i vidaregåande opplæring for å kunne få sikrare, mindre komplekse og meir berekraftige eksamensordningar og eksamensformer som gir elevane godt høve til å vise kva dei har lært i faget.

Departementet foreslår derfor å styrke arbeidet med eksamen og vurdering med 8 mill. kroner i 2026. Den samla løyvinga til eksamen og vurdering skal bidra både til å trygge eksamensgjennomføringa og til å vidareutvikle eksamens- og vurderingsfeltet etter fagfornyinga, fullføringsreforma i vidaregåande opplæring og vurderingsformer som fremjar praktisk læring.

Eit løft for fag- og yrkesopplæringa

Regjeringa har sett i gang ei satsing for å få fleire ut i lære i eit trygt og godt arbeidsliv. I statsbud-

sjettet for 2026 foreslår regjeringa å vidareføre tilskotet for at fleire skal få læreplass, gjennom betre kvalifisering og formidling til læreplassar i fag- og yrkesopplæringa. Målgruppa er elevar som allereie frå vg1 står i fare for ikkje å få læreplass. I tillegg er tilskotet retta mot elevar som er i vg3 i skule, og som treng læreplass. Satsinga følger opp *Samfunnskontrakten for fleire læreplassar (2022–2026)*, som har som mål at alle elevar som er formelt kvalifiserte, skal få læreplass.

For å få fleire læreplassar og fagutdanna har regjeringa skjerpa krava til bruk av læringar i offentlege oppdrag. Regjeringa vidarefører kravet om minst éin lærling når bedrifter inngår kontraktar med det offentlege. I tillegg må no minst 10 pst. av arbeidet bli utført av læringar. I praksis betyr det at større kontraktar får krav om at fleire enn éin lærling deltek. Forskriftsendringa gjeld frå og med 1. august 2025. Departementet skal evaluere effekten av endringane.

Hausten 2025 opna Nasjonalt senter for yrkesfag. Senteret skal vere eit nytt, nasjonalt knutepunkt som skal bidra til at innhaldet og relevansen blir styrkt i utdanningane, i tett samarbeid mellom arbeidstakar- og arbeidsgivarorganisasjonane. Senteret skal vere ein pådrivar for nytenking og langsiktig strategisk arbeid. Målet er å auke kvaliteten i fag- og yrkesopplæringa. I tillegg skal senteret ha som mål å styrke samarbeidet mellom fag- og yrkesopplæringa i vidaregåande opplæring og høgare yrkesfagleg utdanning. Senteret er ei eining i Utdanningsdirektoratet og ligg i Molde. I statsbudsjettet for 2026 foreslår departementet midlar til drift av senteret og forskning og utvikling, sjå kap. 226, post 21.

I revidert budsjett for 2025 løyvde Stortinget 15 mill. kroner for å opprette eit tilskot til fleksible og desentraliserte tilbod innanfor yrkesfagleg vidaregåande opplæring. Departementet foreslår å vidareføre tilskotet i 2026, jf. kap. 225, post 69.

Departementet meiner det er behov for meir langsiktig forskning på høgare yrkesfagleg utdanning og på fag- og yrkesopplæring. Dette vil på sikt kunne medverke til å auke kvaliteten i dei yrkesfaglege utdanningane. Departementet foreslår derfor midlar til forskning på desse områda og at midlane blir lyste ut gjennom Forskringsrådet. Tiltaket skal stimulere til framvekst av sjølvstendige forskingsmiljø. Sjå omtale under kap. 201, post 70 i programkategori 07.10 Administrasjon.

Betre tilrettelagd opplæring for vaksne

Modulstrukturert opplæring er hovudmodell for all opplæring for vaksne frå hausten 2024. Opplæ-

ringa skal vere fleksibel og kunne nyttast av vaksne med ulike behov. Frå hausten 2024 blei òg nye læreplanar særskilt tilpassa vaksne tekne i bruk i opplæring på nivået under vidaregåande, i utvalde lærefag i vidaregåande og i opplæring som er ein kombinasjon av dei to nivåa. Desse to tiltaka er viktige for å mobilisere den norske arbeidskraftreserven og gi tilgang til vidaregåande opplæring for alle vaksne, slik at dei kan få varig tilknytning til arbeidslivet. Ei meir fleksibel opplæring gjer at det blir enklare å bygge vidare på det den enkelte kan frå før. Ei modulisert organisering inneber òg at opplæringa kan gjennomførast på ulike arenaer, som i introduksjonsprogrammet, i arbeidsmarknadstiltak, i bedrifter og på skulen. Det blir òg enklare å gjennomføre opplæring for dei som arbeider deltid eller heiltid, men som ønsker å betre posisjonen sin på arbeidsmarknaden eller skaffe seg ny eller oppdatert kompetanse for å oppfylle krav til omstilling.

Ettersom opplæringslova sikrar alle rett til opplæring til dei har fullført vidaregåande opplæring, og rett til yrkesfagleg rekvalifisering, gir ho

fleire vaksne utvida rett til vidaregåande opplæring. Dei som tidlegare har gjennomført delar av vidaregåande, i Noreg eller i eit anna land, kan på ein enklare måte få tilpassa opplæring og berre gjennomføre opplæringa som manglar i dei enkelte faga for å kunne fullføre vidaregåande opplæring. Ei fleksibel organisering av fag- og yrkesopplæringa gjer òg at vaksne som er i arbeid, kan få ny yrkesfagleg kompetanse.

I 2026 foreslår regjeringa 14,4 mill. kroner til å halde fram utprøvinga av ordninga med tilskot til bedrifter som tek inn vaksne med utfordringar slik at dei på sikt kan bli læringar, Læreplass-sjansen. Ordninga skal i første omgang prøvast ut i nokre få fylke. Sjå kap. 225, post 69.

Det er gjennomført eit forsøk med modulstrukturert opplæring for vaksne som er finansiert over programkategori 07.50 Kompetansepolitikk og livslang læring, kap. 258, post 21. Erfaringane frå forsøket er viktige når den nye opplæringa skal takast i bruk i kommunar og fylke i heile landet.

Kap. 220 Utdanningsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Driftsutgifter	410 699	418 999	432 694
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan nyttast under post 70</i>	207 405	272 431	282 239
70	Tilskot til læremiddel o.a., <i>kan overførast, kan nyttast under post 21</i>	86 736	90 027	93 268
Sum kap. 220		704 840	781 457	808 201

Utdanningsdirektoratet har oppgåver innanfor myndigheitsutøving, vurdering, analyse, utvikling, støtte og rettleiing i barnehagesektoren og grunnopplæringssektoren. Arbeidet med digitalisering og bruk av IKT i det pedagogiske arbeidet skal vere integrert i arbeidet direktoratet gjer, og i dei statlege tiltaka som blir gjennomførte på utdanningsområdet.

Løyingane under kap. 220 finansierer ordinære driftsoppgåver i direktoratet. I tillegg kjem oppgåver som direktoratet har ansvaret for, men som blir finansierte over andre kapittel. Det er til dømes mellombelse oppgåver som gjeld kvalitetsutvikling og kvalitetsvurdering i grunnopplæringa og barnehagen, og arbeid med digital infrastruktur i sektoren, jf. kap. 226 Kvalitetsutvikling i

grunnopplæringa og kap. 231 Barnehagar. Omtale av verksemda til direktoratet er derfor dels plassert under andre budsjettkapittel. Direktoratet er delegert myndigheit i forvaltningssaker som gjeld

- etatsstyring av statlege skular som gir grunnopplæring, jf. kap. 222

- etatsstyring av statsforvaltaren på barnehageområdet og grunnopplæringsområdet
- tilsynsarbeid som følger av barnehagelova, opplæringslova, privatskulelova og folkehøgskulelova
- tolking av og rettleiing om barnehagelova, opplæringslova, privatskulelova og folkehøgskulelova med forskrifter på nasjonalt nivå
- tilskot til styrking av norskspråkleg utvikling for minoritetsspråklege barn i barnehage,

eksamensavvikling, private skular, folkehøgskular, freds- og menneskerettssenter og andre formål, jf. kap. 224, 225, 226, 227, 228, 231 og 253

Kunnskapsdepartementet har gitt Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) i oppgave å setje i gang ei evaluering av Utdanningsdirektoratet. Evalueringa skal etter planen vere ferdig på nyåret 2027.

Post 01 Driftsutgifter

Mål for 2026

Dei overordna måla for kunnskapssektoren som er omtala i hovudinnleiinga i del I, er førande for arbeidet til direktoratet.

Samfunnsoppdraget for direktoratet

Utdanningsdirektoratet har eit overordna ansvar for at utdanningspolitikken blir sett i verk i barnehage, grunnskule og vidaregåande opplæring. Direktoratets samla innsatsar skal bidra til at

- barn i barnehage får behova sine for leik, omsorg og allsidig utvikling ivaretekne
- barn, unge og vaksne lærer, meistarar og trivst i opplæringa
- barnehagar og skular bidreg til gode oppvekstmiljø
- barn, unge og vaksne blir kvalifiserte og førebudde på deltaking i arbeids- og samfunnsliv

Måla for direktoratet

- Ein barnehage som gir ein god start i livet
- Ei opplæring som gir god læring, utvikling og danning
- Trygge og gode barnehage- og skulemiljø
- Likeverdige barnehage- og opplæringstilbod
- Gode lag rundt barnet og eleven

Resultat i 2024

Rapporteringa for 2024 følger dei måla som stod i Prop. 1 S (2023–2024), og gjeld Utdanningsdirektoratets bidrag for å nå desse. For anna rapportering, sjå kategoriinnleiingane for høvesvis 07.20 Grunnopplæringa og 07.30 Barnehagar.

Barnehageeigarar, skuleeigarar og barnehagemyndigheiter ivaretek utvikling, læring og trivsel hos barn og unge i barnehagar, skular og lærebedrifter

Ifølge rammeplanen skal barnehagen, i samarbeid og forståing med heimen, ivareta barna sine behov for omsorg og leik og fremje læring og danning. Direktoratet har i oppgave å forvalte rammeplanen og støtte opp om forståinga og bruken av rammeplanen i barnehagane.

I 2024 har direktoratet halde fram med å utvikle støttemateriell og kompetansepakkar med bakgrunn i sluttrapporten frå evalueringa av implementering av rammeplanen frå desember 2023 og andre kunnskapskjelder. Materiellet ligg tilgjengeleg i rammeplanvisninga på udir.no. Sjå nærare omtale under programkategori 07.30 Barnehagar.

I 2024 heldt direktoratet fram med å støtte innføringa av den nasjonale rammeplanen for skulefritidsordninga (SFO), som tok til å gjelde 1. august 2021. Direktoratet følgde mellom anna opp eit kompetansetilbod for leiarar i SFO.

Læreplanverket LK20 og LK20S blei innført i 2020–2023, og evalueringane viser at det er mykje positivt i det lokale arbeidet med læreplanane i grunnopplæringa. Mange lærarar og skuleleiarar støttar intensjonane i LK20, og læreplanverket er eit prioritert tema i lokal kompetanseutvikling. Samstundes er det stor variasjon i korleis arbeidet blir gjennomført og prioritert, og for mange er det krevjande å få sett av nok tid til utviklingsarbeid. Direktoratet erfarer at støtte- og rettleiingsressursar som er laga, er nyttige for og blir brukte av mange i sektoren. I 2024 heldt direktoratet fram med eit oppdrag frå departementet om å styrke det lokale arbeidet med fagfornyninga i grunnskular og vidaregåande skular i samarbeid med partane i sektoren.

I 2024 var partane i arbeidslivet via dei faglege råda involverte i utgreiingar knytte til forslag til endringar i tilbodsstruktur eller læreplanar, dette som følge av endringar i arbeidslivets kompetansebehov.

Direktoratet hadde i 2024 mange aktivitetar for å utvikle og gjennomføre eksamen i samsvar med læreplanverket og det heildigitale systemet. Sjå nærare omtale under kap. 220, post 21.

I slutten av 2023 sette direktoratet i gang arbeidet med å gjere ein gjennomgang av fag- og timefordelinga i studieførebuande utdanningsprogram og fellesfaga på yrkesfaglege utdanningsprogram, på oppdrag frå Kunnskapsdepartementet. Arbeidet skal resultere i eit nytt rammeverk for innhald og struktur i vidaregåande opplæring som skal

erstatte dagens fag- og timefordeling. I 2024 fekk forskingsinstituttet NIFU i samarbeid med Institutt for pedagogikk ved UiO i oppdrag å utarbeide eit kunnskapsgrunnlag for Utdanningsdirektoratet til det arbeidet. Forskingsoppdraget varer frå 2024 til 2027 og har ei totalramme på 12 mill. kroner. Kunnskapsgrunnlaget som NIFU skal utarbeide, skal mellom anna belyse dilemma som obligatoriske fag versus valfridommen til elevane, og fullføring versus kvalifisering. Vidare har direktoratet i 2024 utvikla og forankra eit felles målbilde med sentrale aktørar og utarbeidd ein strategi som konkretiserer fasane i arbeidet.

Rådet for studieførebuande utdanningsprogram er ein felles arena for myndigheiter og sentrale partar. Rådet blir leia av Utdanningsdirektoratet og har representantar frå Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse, fylkeskommunane, Universitets- og høgskolerådet, Elevorganisasjonen, Norsk studentorganisasjon og lærar- og leiarorganisasjonane representerte ved Utdanningsforbundet, Norsk lektorlag, Skolenes landsforbund, Skolelederforbundet og Sametinget. Rådet blei evaluert i 2025 og vedteke oppretta som eit permanent råd. Dei nye medlemmane i rådet blei nemnde opp frå 1. september 2025.

Utvikling av ulike kompetansetiltak er sentralt i direktoratets arbeid for eit godt barnehage- og skulemiljø. Direktoratet har arbeidd med å følge opp og samordne tiltak for å bygge inkluderande, trygge og gode skulemiljø. Læringsmiljøprosjektet er eit tilbod til barnehagar, skular og kommunar som ønsker rettleiing i arbeidet med eit trygt og godt barnehage- og skulemiljø, der dei mellom anna får verktøy for å arbeide systematisk over tid. Nytt i 2024 er at ordninga har gått frå å rekruttere nye deltakarar annakvart år til årleg rekruttering. Dette har gjort at langt fleire barnehagar og skular får høve til å delta i prosjektet. I 2024 utarbeidde direktoratet retningslinjer for tilskot til lokale skulemiljøteam, og 23 kommunar fekk utbetalt støtte.

Direktoratet skal samarbeide med dei andre direktorata/etatane på oppvekstfeltet for å sikre betre samordning av tenester til barn og unge. Saman med dei andre velferdsetatane jobbar direktoratet med utvikling av nye arbeidsformer og tiltak for å løyse utfordringar i tverrsektorielt og tverrfagleg samarbeid i forvaltninga og tenestene, slik at barn og unge som treng hjelp frå fleire sektorar, kan få eit godt og heilskapleg tilbod. Samarbeidet i etatane støttar opp under det arbeidet departementa gjer på området, jf. omtale i kategoriinnleiinga om kjernegruppa for utsette barn og unge (KUBU).

Barnehageeigarar og skuleeigarar har tilsette med kompetanse som fremjar utvikling, læring og trivsel tilpassa behova til barn og unge

For å sikre eit godt barnehagetilbod og god opplæring er kompetansen til dei tilsette heilt avgjerande. Parallelt med satsinga på vidareutdanning har direktoratet vidareutvikla dei kollektive barnehage- og skulebaserte kompetanseutviklingstiltaka. Tilskot for lokal kompetanseutvikling omfattar regional ordning for kompetanseutvikling i barnehage, desentralisert ordning for kompetanseutvikling i skule, kompetanseløftet i spesialpedagogikk og tilskot til lokal kompetanseutvikling i fag- og yrkesopplæringa. Ordningane skal bidra til styrkt kollektiv kompetanse ut frå lokale behov og gjennom partnerskap med universitet eller høgskule.

Rapporteringa viser at nasjonale signal om prioriterte tema samsvarer med den lokale prioriteringa. Arbeid med læreplanverk, inkludering og tilrettelegging, leiing, læringsmiljø og vurderingspraksis er område som er prioriterte for kompetanseutvikling i grunnskulen. I vidaregåande opplæring er det vurderingspraksis, arbeid med læreplanverket og leiing av skulebasert kompetanseutvikling som peikar seg ut som prioriterte område. Kunnskapsgrunnlaget viser at det er ei positiv utvikling i den desentraliserte ordninga. Sjølv om ordninga blir oppfatta som kompleks og krevjande, har ho sterk støtte blant aktørane, og det er høg grad av deltaking. Årsrapporteringa frå statsforvaltarane viser at partnerskapane har utvikla seg i positiv retning.

I 2024 fekk 1 744 tilsette frå barnehagesektoren og 5 920 frå skulesektoren tilbod om vidareutdanning. Deltakarundersøkingar har i fleire år vist at deltakarane stort sett er nøgde med innhaldet i vidareutdanningstilboda og opplever eit godt læringsutbyte.

For å halde oppe god kvalitet i vidareutdanningstilbod for lærarar og leiarar i barnehage og grunnopplæring er direktoratet avhengig av å ha eit oppdatert og fornya kunnskapsgrunnlag og vere tett på ny forskning på feltet. For å sikre dette har direktoratet i 2024 gjennomført spørjingar til Barnehage- og Skule-Noreg, hatt dialog med universiteta og høgskulane (tilbydarane av vidareutdanning), delteke i eit fylkeskommunalt nettverk for fag- og yrkesopplæring og gjort analysar av data frå søkarar.

Direktoratet har utarbeidd mykje støttemateriell til arbeidet med kompetanseutvikling i barnehage, SFO og skule. Sjå også omtale under kap. 226, post 21 og 22.

Direktoratet har eit kontinuerleg og omfattande samarbeid med universitet og høgskular for å gi tilsette i barnehage og skule gode kompetanseutviklingstilbod. Direktoratet deltek i ulike referansegrupper, har observatørrolle i ulike fora og sekretariatsansvar for Fagleg råd for lærarutdanning.

Barnehageeigarar, skuleeigarar og barnehagestyresmakter forstår, formidlar og etterlever regelverket

Tidlegare erfaringar frå tilsyn, klagebehandling og rettleiing har vist at det har vore ein veg å gå for å nå målet om at eigarar forstår, formidlar og etterlever regelverket. Det viste også Proba-rapport nr. 2023-8 *Kunnskapsgrunnlag om etterlevelse av opplæringsloven*.

I august 2024 blei ny opplæringslov og endringar i privatskulelova innførte. I 2024 har det blitt sett inn mange ulike tiltak og mykje rettleiing, både for å innføre ny lov og for å auke regeletterlevinga der endringane ikkje har vore store, sjå kap. 226, post 21. Direktoratet har òg halde fast på regelverket som ein grunnføresetnad for læring og eit godt miljø.

Implementering og endring tek tid, og direktoratet har jobba for å setje inn fleire målretta tiltak på lengre sikt. I 2024 blei det sett i gang eit forskingsprosjekt på innføringa av ny lov. Resultat frå forskning kan både bidra til å sjå kva tiltak som treffer best, om regeletterlevinga på felte for skulemiljø, individuell tilrettelegging og særskild språkopplæring aukar, og om eit utval av dei nye reglane fungerer etter siktemålet.

Direktoratet jobbar saman med og gjennom statsforvaltarane for å oppnå betre forståing av regelverket og regeletterleving i sektoren. I årsrapportane sine trekte alle statsforvaltarane fram at stram kommuneøkonomi utfordrar regeletterlevinga i fylkeskommunar og kommunar.

Erfaringa frå både statsforvaltarane og direktoratet er at dei nye reglane om individuell tilrettelegging blir opplevde som krevjande, og at det her kjem mange spørsmål frå sektoren om rettleiing. Individuell tilrettelegging har òg vore eit prioritert område i arbeidet med støtte til innføring av ny opplæringslov i 2024.

På barnehagefeltet tek statsforvaltarane opp bemanningssituasjonen som ei stor utfordring i årsrapportane frå 2024. Dei trekker òg fram saker om barnehagemiljø som vanskelege å følge opp. Direktoratet vil ha auka merksemd på barnehagemiljø framover.

Statsforvaltarane viser til at dei har fått betre kontroll på sakshandsamingstida i skulemiljøsa-

ker i 2024, sjå kap. 226, post 21. Inntrykket frå både statsforvaltarane og direktoratet er at forenklingane i lova kap. 12 har hatt ein positiv effekt.

I 2024 gjennomførte statsforvaltarane 148 tilsyn på barnehage- og opplæringsområdet, mot 179 i 2023. 23 tilsyn hadde ingen brot på regelverket, mot 9 i 2023. 19 tilsyn gjaldt fylkeskommune, og dei fleste av desse gjekk på gjennomføring av eksamen. I årsrapporteringa er det tydeleg at fleire embete har prioritert rettleiing framfor tilsyn i lys av ny lov. Framover ønsker fleire embete færre planlagde tilsyn og fleire tilsyn baserte på hendingar.

I 2024 gjennomførte Utdanningsdirektoratet 53 tilsyn med private skular. Alle tema som blei kontrollerte, avdekte brot. Direktoratet gjennomførte 180 økonomiske tilsyn med private barnehagar i 2024. Det blei funne avvik i 60 pst. av tilsyna.

Barnehageeigarar og skuleeigarar arbeider kunnskapsbasert i utviklinga av eigne barnehagar og skular og overfor lærebedrifter

Utdanningsdirektoratet støttar opp om kvalitetsutvikling i barnehagar, skular og lærebedrifter. Direktoratet har arbeidd med å gjere kunnskapsgrunnlaget endå meir tilgjengeleg gjennom verktøyet analysebrettet, som viser tal og statistikk på ein meir brukarvennleg måte. Det er skuleeigarar og skuleleiarar som bruker statistikken mest, men også departement, forskarar, journalistar, foreldre og politikarar er brukarar.

I 2024 har direktoratet starta fleire forskingsprosjekt som skal gi betre kunnskap om implementeringa av den nye opplæringslova og regeletterleving og tilsyn i barnehagesektoren.

Elevundersøkinga, lærlingundersøkinga og foreldreundersøkinga i barnehagen er verktøy som skal gi eit grunnlag for barnehage- og skuleeigarar til å utvikle barnehagane og grunnopplæringa. Elevundersøkinga omfattar 450 000 elevar kvart år, og undersøkinga er viktig for at elevane skal få seie si meining om til dømes trivsel, skulemiljø og elevmedverknad. Resultata blir publiserte i Utdanningsdirektoratets statistikkbank og analysebrett.

Oppvekstprofilane er eit samarbeid mellom velferdsdirektorata som var med i 0–24-samarbeidet, og KS for å samle statistikk frå ulike sektorar på ein plass til støtte for kommunar og skular. Folkehelseinstituttet publiserer *Oppvekstprofilane*. Hovudtemaet i profilane for 2024 var vennskap og fellesskap med jamaldrande.

Barnehageeigarar, skuleeigarar og barnehagestyresmakter utnyttar dei moglegheitene digitaliseringa gir i læringsarbeid og administrative prosessar

Utdanningsdirektoratet arbeider kontinuerleg for å auke den digitale kompetansen hos tilsette i barnehagen og grunnopplæringa, slik at dei kan utnytte dei moglegheitene digitaliseringa gir i læringsarbeid og administrative prosessar på ein forsvarleg måte. Innsatsen gjeld mellom anna å stimulere til betre bruk av digitale læremiddel, til å utvikle dei digitale fellesløysingane i sektoren, til arbeidet med å standardisere digital læringsteknologi, til kompetansepakkar for bruk av digitale løysingar og til styrkt informasjon om personvern i sektoren.

I 2024 har det vore særskild merksemd om utviklinga av kompetanse i bruk av kunstig intelligens, personvern og universell utforming, med eigne kompetansepakkar og støtte. Arbeidet har vore forankra i *Strategi for digital kompetanse og infrastruktur i barnehage og skole 2023–2030*. I arbeidet med utvikling av Feide (Felles Elektronisk IDentitet) som ei sentral fellesløysing for sektoren har direktoratet mellom anna prioritert funksjonar knytte til personvern, universell utforming og utveksling av data på ein trygg måte. To sentrale aktivitetar i 2024 var etableringa av første versjon av Læremiddelkatalogen og arbeidet med utgreiing om nasjonal støttetjeneste for personvern og universell utforming.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 432,7 mill. kroner på posten.

Departementet foreslår å flytte 839 000 kroner til posten frå kap. 257, post 70, for å kompensere for feil prisjustering av eit kutt i 2025.

Løyvinga på posten inkluderer ein reduksjon på 654 000 kroner som oppfølging av regjeringa sitt arbeid med meir effektive kontorleigeavtalar for statlege verksemdar.

Departementet foreslår at løyvinga på posten kan overskridast med tilsvarende meirinntekter under kap. 3220, post 02, jf. forslag til vedtak II nr. 1.

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan nyttast under post 70

Løyvinga går til kostnader direktoratet har til utviklingsprosjekt og oppdragsverksemd, inkludert kostnader til konsulenttenester til drift og utvikling av dei store systema som direktoratet

forvaltar. Hovuddelen av midlane går til å administrere sentralt gitt eksamen i grunnskulen og vidaregåande opplæring, inkludert utarbeiding av eksamensoppgåvene og materiell for rettleiing. Forvaltning av IKT-verktøy retta mot sektorane er også finansiert over denne posten.

Mål for 2026

Målet med løyvinga er å gi rom for utviklingsprosjekt og oppdragsverksemd innanfor ansvarsområdet til Utdanningsdirektoratet.

Resultat i 2024

I forkant av eksamen våren 2024 gjorde direktoratet ei rekke tiltak for å oppnå ei trygg og sikker gjennomføring av eksamen. Dette skjedde mellom anna ved tett oppfølging av statsforvaltarane og i dialog med kommunar og fylkeskommunar. Blant tiltaka var tilsyn og innhenting av kunnskap om risiko lokalt. Det vart også tilrådd tiltak på grunn av risiko for bruk av generativ KI, som auka vakt-hald, stikkprøver og å fjerne førebuingstid på nokre eksamenar. Resultatet var at eksamen våren 2024 i stor grad gjekk som planlagt. Førekosten av feil var låg, og gjennomføringa hadde få avvik og konsekvensar. I etterkant av eksamen fekk direktoratet om lag 1 000 annulleringssøknader, mellom anna på grunn av feil i oppgåvesett og lokale feil som dreidde seg om manglande oppdatering av ein Office-pakke. Dei fleste av annulleringssøknadene vart innvilga.

Arbeidet med å utarbeide og gjennomføre nasjonale prøvar og kartleggingsprøvar blei gjennomført som planlagt. Våren 2024 gjennomførte direktoratet frivillige kartleggingsprøvar i lesing og rekning på 1. trinn. Hausten 2024 gjennomførte direktoratet dei obligatoriske kartleggingsprøvene i lesing og rekning for 3. trinn og nasjonale prøvar for 5., 8. og 9. trinn. For omtale av resultata frå dei nasjonale prøvene, sjå del III, kap. 6 Nøkkeltal for grunnopplæringa.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 282,2 mill. kroner på posten.

Post 70 Tilskot til læremiddel o.a., kan overførast, kan nyttast under post 21

Løyvinga på posten skal medverke til at det blir utvikla og produsert læremiddel og pedagogisk barnehagemateriell på område der det ikkje er

marknadsgrunnlag, dette for at elevane skal få tilgang til dei læremidla dei treng. Dette gjeld læremiddel for smale fagområde, parallelle utgåver, særskilt tilrettelagde læremiddel/pedagogisk barnehagemateriell, og læremiddel/pedagogisk barnehagemateriell for språklege minoritetar.

Mål for 2026

Målet med løyvinga er å utvikle og produsere læremiddel der det ikkje er grunnlag for kommersiell produksjon.

Resultat i 2024

Det blei i 2024 gitt midlar til totalt 48 nye prosjekt. Sjå fordelinga for 2024 i tabell 4.3, saman med fordelinga frå 2022, 2023 og 2025:

Tabell 4.3 Tilskot til læremiddel over kap. 220, post 70 i 2022, 2023, 2024 og 2025 (antal prosjekt)

Tilskot til læremiddel	2022	2023	2024	2025
Smale fagområde	11	12	14	11
Særskilt tilrettelagde læremiddel / pedagogisk barnehagemateriell	5	9	8	9
Parallellutgåver på nynorsk	18	18	17	5
Læremiddel / pedagogisk barnehagemateriell for språklege minoritetar	5	10	9	8
Samla	40	49	48	34

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 93,3 mill. kroner på posten.

Det blir foreslått ei tilsegnfullmakt på 90 mill. kroner knytt til posten, jf. forslag til vedtak IV nr. 1.

Kap. 3220 Utdanningsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Inntekter frå oppdrag	745	2 685	2 782
	Sum kap. 3220	745	2 685	2 782

Inntektene gjeld oppdragsverksemd.

Kap. 221 Foreldreutvala for grunnopplæringa og barnehagane

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Driftsutgifter	16 213	17 492	18 035
	Sum kap. 221	16 213	17 492	18 035

Post 01 Driftsutgifter

Foreldreutvalet for barnehagar (FUB) og Foreldreutvalet for grunnopplæringa (FUG) er sjølvstendige rådgivande organ for Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet.

Løyvinga gjeld drift av utvala og det felles sekretariatet deira. Nye foreldreutval blei utnemnde i desember 2023 for fireårsperioden 2024–2027.

Målformuleringane til verksemda blei endra i 2025 blant anna for å skilje betre mellom måla og oppgåvene til verksemda og mellom utvala og sekretariatet sine oppgåver. Oppgåva til utvala er å gi råd og innspel til Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet i saker foreldre er opptekne av. Oppgåva til sekretariatet er å legge til rette for at utvala kan utføre oppdraget sitt og gi informasjon og rettleiing til foreldre, kommunar og fylkeskommunar og til barnehagar og skular om samarbeid mellom barnehage/skule og heim. Utvala og sekretariatet samarbeider dessutan med andre relevante aktørar på barnehage- og skuleområdet.

Mål for 2026

Målet med løyvinga er at Foreldreutvalet for barnehagar og Foreldreutvalet for grunnopplæringa skal fremje eit godt samarbeid mellom barnehage/skule og heim og ivareta interessene til foreldre i barnehage- og skulesamanheng.

Resultat i 2024

Dei nye utvala hadde eit høgt aktivitetsnivå også i 2024. Dei gav mange høyringssvar, var synlege i media og fremja tydelege budskapar både i møte med den politiske leiinga og i møte med ulike aktørar på barnehage- og skuleområdet i saker som påverkar samarbeidet mellom barnehage/skule og heim. FUB hadde særleg merksemd på bemanninga, trygt og godt miljø og kosthald i barnehagen, og ønsker blant anna å styrke bemanningsnorma og halde plantida utanfor norma. FUG hadde særleg merksemd på skuledemokrati, laget rundt eleven, nasjonalt register for skulefråvær og foreldredialogen i den digitaliserte skulen. FUG er oppteken av å oppretthalde ordninga med nasjonal foreldreundersøking om skule-heimsamarbeidet. FUB gjennomførte ei foreldreundersøking i 2024, FUG gjennomførte tre.

Den viktigaste oppgåva til sekretariatet i 2024 var å gi støtte og sikre god overgang for dei nye utvala. Sekretariatet jobba vidare med å oppdatere nettsider og digitalt fagmateriell. I tillegg kom rettleiing til foreldre, foredragsarbeid og samarbeid med utdanningsinstitusjonane om tema foreldresamarbeid.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 18 mill. kroner på posten.

Kap. 222 Statlege skular og fjernundervisningstenester

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Driftsutgifter	159 455	156 701	160 293
45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	2 399	1 986	2 056
Sum kap. 222		161 854	158 687	162 349

Post 01 Driftsutgifter og post 45 Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, kan overførast

Løyvingane på kapittelet gjeld

- drift av Sørsamisk kunnskapspark i Hattfjelldal
- drift av Samisk vidaregåande skule i Karasjok og Samisk vidaregåande skule og reindriftsskule i Kautokeino

Etatsstyringa av dei samiske vidaregåande skulane og Sørsamisk kunnskapspark er delegert til Utdanningsdirektoratet, som òg er skuleeigar.

Mål for 2026

Målet med tilskota er å utvikle samisk identitet, språk og kultur.

Resultat i 2024

Sørsamisk kunnskapspark

Sørsamisk kunnskapspark har eit særleg ansvar for å tilby undervisning i sørsamisk gjennom samlingar og fjernundervisning. Kunnskapsparken kan ved ledig kapasitet tilby fjernundervisning og språk- og kultursamlingar i nord- og lulesamisk. Hausten 2024 var det 141 elevar som fekk samisk som fjernundervisning ved kunnskapsparken, mot 129 elevar året før. Det er ein auke i elevar i sørsamisk undervisning, og ein reduksjon i elevar i undervisning for dei andre samiske språka.

Samiske vidaregåande skular

Dei samiske vidaregåande skulane er opne for elevar frå heile landet og har både heiltids- og deltidselevar. Begge skulane har eit særleg ansvar for å gi undervisning på og i samisk. Skulane gir òg fjernundervisning i samisk.

I skuleåret 2024–25 hadde Samisk vidaregåande skule i Karasjok 87 elevar. I tillegg fekk 72 elevar fjernundervisning. Samisk vidaregåande skule og reindriftsskule i Kautokeino hadde 99 elevar i skuleåret 2024–25. I tillegg fekk 73 elevar fjernundervisning.

I statsbudsjettet for 2022 blei det gitt startløyving for å bygge eit samlokalisert bygg for Det samiske nasjonalteatret Beaivváš og Samisk vidaregåande skule og reindriftsskule i Kautokeino. Stats-

bygg har gjennomført prosjektet på oppdrag frå Kunnskapsdepartementet og Kultur- og likestillingsdepartementet. Prosjektet har vore styrt etter «design-to-cost»-prinsipp (DTC) innanfor ei total ramme for bygg og brukarutstyr. Prosjektet er gjennomført innanfor DTC-ramma. Det samlokaliserte prosjektet vil ha mykje å seie for den samiske kulturen i Noreg og vil vere ein viktig del av infrastrukturen for å styrke og bevare samisk identitet, språk og kultur. Nybygget er oppført innanfor husleigeordninga i staten. Skulen overtok bygget i juni 2024, og elevane starta opp skuleåret 2024–25 i dei nye lokala. Skulen fekk i 2024 auka løyving til husleige og drift av det nye bygget.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 160,3 mill. kroner på post 01 og 2,1 mill. kroner på post 45.

Det er behov for å auke funksjonaliteten til Sørsamisk kunnskapspark, for å gi betre rammer tilpassa dagens aktivitetar og kapasitet. I løyvinga inngår midlar til ei ombygging, der kostnaden skal dekkast med ein varig auke i husleiga frå verksemda på 1,5 mill. kroner over ein periode på 10 år. Betre funksjonalitet for kunnskapsparken vil styrke samisk språk, kultur og identitet.

Departementet foreslår at løyvinga på post 01 kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 3222, post 02, jf. forslag til vedtak II nr. 1.

Kap. 3222 Statlege skular og fjernundervisningstenester

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap	Saldert	Forslag
		2024	budsjett 2025	2026
02	Salsinntekter o.a.	32 022	25 842	26 772
	Sum kap. 3222	32 022	25 842	26 772

Post 02 gjeld inntekter frå mellom anna kurs og vaksenopplæring, sal frå kantine, hybelutleige og betaling frå heimeskulane for fjernundervisning.

Kap. 223 Diamanten skole

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Driftsutgifter	29 929	29 416	30 354
45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		397	411
	Sum kap. 223	29 929	29 813	30 765

Mål for 2026

Målet med løyvinga til Diamanten skole er å medverke til at døvblinde barn og unge har eit tilrettelagt opplæringstilbod og får sjansen til å vere aktive deltakarar i eiga læring og utvikling.

Resultat i 2024

Statped driv Diamanten skole i Oslo, som gir grunnskuleundervisning og vidaregåande opplæring til døvblinde elevar. Elevane får individuelt tilpassa læremiddel og ressursar. Skulen har eit tak på ti elevplassar og hadde ni elevar ved utgangen av 2024. Opplæringa er individuelt tilpassa føreset-

nadene og behova til den enkelte eleven og legg særleg vekt på kommunikasjon, informasjonstil-eigning og mobilitet.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 30,4 mill. kroner på post 01 og 0,4 mill. kroner på post 45. Skulen flyttar hausten 2025 frå Oppsal til Hovseter i Oslo. Omsyn til det beste for barna skal vere sentralt i flytteprosessen.

Departementet foreslår at løyvinga på post 01 kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 3223, post 02, jf. forslag til vedtak II nr. 1.

Kap. 3223 Diamanten skole

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
02	Salsinntekter o.a.	721	742	769
	Sum kap. 3223	721	742	769

Post 02 gjeld inntekter frå refusjonar.

Kap. 224 Tilskot til freds- og menneskerettssenter

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
70	Freds- og menneskerettssenter	141 776	173 927	180 188
71	Det europeiske Wergelandsenteret	13 247	20 757	21 504
	Sum kap. 224	155 023	194 684	201 692

Kunnskapsdepartementet gir tilskot til åtte freds- og menneskerettssenter. Sentera er uavhengige stiftingar.

Post 70 Freds- og menneskerettssenter

Posten omfattar driftstilskot til desse freds- og menneskerettssentera:

- Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) (Oslo)
- Falstadsenteret (Levanger)
- Arkivet freds- og menneskerettighetssenter (Kristiansand)
- Nansen Fredssenter (Lillehammer)
- Narviksenteret
- Raftostiftelsen (Bergen)
- Stiftelsen 10. august (Oslo)

Aktiviteten til sentera er mellom anna retta mot grunnopplæringa. Dei einskilde sentera har særskilde nasjonale eller regionale oppgåver som er nærare definerte i tilskotsbrev til sentera.

Løyvinga omfattar òg eit tilskot til Raftostiftelsen for utbygging og oppgradering av Raftohuset.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er dokumentering, forskning på og formidling av demokrati, fred og menneskerettar, fangehistorie og folkemord.

Resultat i 2024

Det har vore stor aktivitet ved alle sentera i 2024. Om lag 50 000 elevar frå ungdomsskular og vidaregåande skular deltok i undervisningstilboda til freds- og menneskerettssentera i 2024, tilsvarende som i 2023. Sentera rapporterer om auka etterspurnad etter tilboda deira, inkludert kurstilbodet Demokratisk beredskap mot rasisme, antisemitisme og udemokratiske haldningar (Dembra). Det har òg vore ein auke i digitale læringstilbod ved sentera. Samla besøkte om lag 150 000 personar sentera i 2024, ein auke frå 2023.

Arbeidet med å styrke dokumentasjon, forskning og oppdatering av ulike nasjonale register blei vidareført i 2024. I tillegg til undervisningstilbod blei det gjennomført ei rekke utstillingar, arrangement og markeringar ved alle sentera, mellom anna på Den internasjonale Holocaustdagen.

HL-senteret hadde i 2024 stor aktivitet, med mange besøkande og arrangement og ei rekke nye undervisningstilbod. Undervisningsopplegget om Holocaust i Noreg har blitt tilpassa elevar på mellomtrinnet. Alle undervisningstilbod har

blitt revidert til å inkludere ein kort introduksjon til folkemordet på romane. I 2024 starta òg arbeidet med ei ny Holocaust-utstilling som er planlagt opna i 2028.

Falstadsenteret hadde òg meir aktivitet retta mot ungdomsskulane, medan besøk frå vidaregåande skular er på eit stabilt høgt nivå. Senteret har auka undervisningsaktivitet i Møre og Romsdal og på Helgeland. I desse regionane er det òg stor auke i skular som ønsker å delta i Dembra. Minnestadene rundt Falstad leir er utvikla vidare.

Arkivet freds- og menneskerettssenter har hatt eit målretta arbeid mot barn og unge for å verne om eit samfunn der fridom, demokrati og menneskerettar står sterkt. I 2024 var fagdagar for vidaregåande skule eit populært tilbod. Gjennom den nye podkasten *Fortid, nåtid, framtid* har dei ei ny plattform for å nå ut med historia. Det digitale fangearkivet, fanger.no, vart òg utvikla vidare.

Nansen Fredssenter er eit kunnskapscenter og ein møteplass for freds- og dialogarbeid. Dilemma i krig og fred stod sentralt i arbeidet på senteret gjennom 2024. På Nansenseminaret i juni vart det sett søkelys på temaet Beredskap for fred – kva treng vi for å sikre fred og førebygge krig.

Narviksenteret hadde i 2024 ein liten nedgang i talet på besøkande og deltakarar i undervisningsaktivitet. Senteret har arbeidd med dei samiske perspektiva som oppfølging av Sannings- og forsoningskommisjonen.

Raftostiftelsen gjennomførte mange prosjekt og hadde høgt aktivitetsnivå i 2024. Luis Manuel Otero Alcántara fekk Raftoprisen 2024. I statsbudsjettet for 2024 løyvde Stortinget 15 mill. kroner til oppstart av eit treårig prosjekt for utviding og oppgradering av Raftohuset i Bergen, jf. Innst. 12 S (2023–2024).

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 180,2 mill. kroner på posten.

I revidert budsjett for 2025 vart det løyvd 1,5 mill. kroner på posten til Stiftelsen 10. august. Departementet foreslår å vidareføre løyvinga i 2026.

I Meld. St. 13 (2024–2025) *Forebygging av ekstremisme – Trygghet, tillit, samarbeid og demokratisk motstandskraft* varsla regjeringa at det i 2025 skal setjast i gang eit arbeid med ein ny strategi for freds- og menneskerettssentera for åra som kjem. Departementet tek sikte på å lansere ein ny strategi i løpet av hausten 2025. Regjeringa varsla i tillegg at det skal etablerast eit nasjonalt senter for innsats mot radikaliserings og valdeleg

ekstremisme. Senteret blir lagt til ARKIVET freds- og menneskerettighetssenter, som vil være vertskap for det nye nasjonale senteret.

Prosjektet med å utvide og oppgradere Raftohuset i Bergen har ei kostnadsramme på 85 mill.

kroner. Departementet foreslår å løyve 35 mill. kroner til prosjektet i 2026. Det blir òg foreslått ei tilsegnfullmakt på 85 mill. kroner knytt til prosjektet, jf. vedtak IV nr. 1.

Tabell 4.4 Tilskot til freds- og menneskerettssenter i 2026

	(i 1 000 kr)
Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter	49 151
Falstadsenteret	32 099
Arkivet freds- og menneskerettighetssenter	23 248
Nansen Fredssenter	11 083
Narviksenteret	14 147
Raftostiftelsen	44 960
Stiftelsen 10. august	5 500
Sum	180 188

Post 71 Det europeiske Wergelandsenteret

Det europeiske Wergelandsenteret (EWC) samarbeider med Europarådet om opplæring i interkulturell forståing, menneskerettar og aktivt medborgarskap, jf. Innst. S. nr. 9 (2008–2009) og St.prp. nr. 86 (2007–2008) *Om samtykke til inngåelse av samarbeidsavtale av 16. september 2008 mellom Norge og Europarådet om Det europeiske ressurs-senteret for opplæring i interkulturell forståelse, menneskerettigheter og demokratisk medborgarskap.*

Mål for 2026

Målet med tilskotet er meir kjennskap på områda interkulturell forståing, menneskerettar og aktivt medborgarskap for ulike målgrupper som arbeider på utdanningsfeltet.

Resultat i 2024

Senteret hadde 21 prosjekt i 16 land og reknar at dei direkte eller indirekte har nådd over 30 000 personar i 2024. Dette talet er lågare enn tidlegare år. Det handlar om at prosjektperioden for ei rekke prosjekt senteret har fått prosjektsøtte til frå EU, nådde sluttdatoen i 2024. Blant dei viktige

gaste prosjekta er eit i Ukraina, der EWC frå 2013 har hatt eit stort prosjekt med å styrke demokratiske reformer på utdanningssektoren. Arbeidet er meir omfattande etter krigsutbrotet i 2022, og senteret er ei partner i Nansen-programmet, jf. Meld. St. 8 (2023–2024) *Nansen-programmet for Ukraina*. Senteret har i tillegg utvikla ei demokratisk sjekkliste for førebygging av samehets, som er ein del av handlingsplanen til regjeringa mot hets og diskriminering av samar (2025–2030).

I tillegg er EWC ansvarleg for læringstilbodet om 22. juli og demokratisk medborgarskap, i samarbeid med 22. juli-senteret, Raftostiftelsen og Utøya AS. I 2024 blei det arrangert elleve samlingar for elevar og lærarar på Utøya der det deltok 282 elevar frå 88 forskjellige skular, som igjen hadde elevstyrt aktivitet som nådde rundt 12 000 personar etter at dei kom heim. I tillegg blei det arrangert kurs for lærarar og lærarstudentar. Kunnskapsdepartementet bidrog med 6,5 mill. kroner i prosjektmidlar til læringstilbodet i 2024, jf. kap. 226, post 21.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 21,5 mill. kroner på posten.

Kap. 225 Tiltak i grunnopplæringa

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Driftsutgifter	27 683	29 615	30 457
21	Særskilde driftsutgifter	127 970	141 128	146 209
60	Tilskot til landslinjer	271 989	285 337	285 337
61	Rentekompensasjon for investeringar i lærings-arenaer og større utstyr som bidreg til meir praktisk og variert opplæring	536	80 000	40 000
63	Tilskot til samisk i grunnopplæringa	152 396	114 179	156 095
64	Tilskot til opplæring av barn og unge som søker opphald i Noreg	278 549	375 924	273 003
65	Rentekompensasjon for skule- og symjeanlegg	389 325	314 000	261 000
66	Tilskot til skuleturar i samband med handlingsplan mot antisemittisme	16 694	17 595	17 553
67	Tilskot til opplæring i kvensk eller finsk	8 531	9 665	10 115
68	Tilskot til opplæring i kriminalomsorga	340 677	362 249	391 059
69	Tiltak for fullføring og kvalifisering i vidaregåande opplæring	888 117	904 017	593 517
74	Prosjekttilskot	6 959	12 946	13 412
75	Grunntilskot	108 700	112 451	112 451
	Sum kap. 225	2 618 126	2 759 106	2 330 208

Post 01 Driftsutgifter og post 21 Særskilde driftsutgifter

Løyvinga på post 01 finansierer dei kostnadene som statsforvaltarane har ved å administrere sentralt gitt eksamen i grunnskulen og i vidaregåande opplæring, inkludert samlingar for sensorar.

Løyvinga på post 21 dekkjer utgifter til lærarar som har teke på seg sensoroppdrag ved sentralt gitt eksamen (sensur og klagebehandling). Statsforvaltaren utbetaler midlane.

Utarbeiding av sentralt gitt eksamen og digitale prøve- og eksamenstenester blir finansiert av løyvinga på kap. 220, post 21.

Mål for 2026

Målet med løyvingane er at det blir gjennomført sentralt gitt eksamen i grunnskulen og i vidaregåande opplæring.

Resultat i 2024

Våren 2024 vart det teke 76 700 eksamenar i grunnskulen. Av desse var 1 200 innanfor grunnskuleopplæring for vaksne. I vidaregåande opplæring vart det teke 174 100 sentralt gitte eksamenar. Av desse var 82 pst. eleveksamenar og 18 pst. var privatisteksamenar. 75 pst. vart tekne i ny gjennomføringsløyising, medan 25 pst. vart tekne i den gamle.

Hausten 2024 vart det teke til saman 34 900 sentralt gitte eksamenar i vidaregåande opplæring. 82 pst. var privatisteksamenar, medan dei andre vart tekne av elevar med rett til enten særskild, utsett eller ny eksamen. 59 pst. vart tekne i ny gjennomføringsløyising, medan 41 pst. vart tekne i den gamle.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 30,5 mill. kroner på post 01 og 146,2 mill. kroner på post 21.

Post 60 Tilskot til landslinjer

Tilskotet går til fylkeskommunar med landslinjer, til drift av landslinjene og til innkjøp av utstyr.

Landslinjeordninga omfattar eit breitt spekter av utdanningstilbod, frå særleg små tilbod som berre finst éin stad i landet, til særleg utstyrskevande tilbod som finst fleire stadar. Ordninga skal bidra til å dekke kompetansebehov i arbeidslivet.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er at elevar frå heile landet kan få eit nasjonalt tilbod i små og/eller kostbare kurs i vidaregåande opplæring.

Resultat i 2024

I skuleåret 2024–25 var det 1 832 heilårsplassar fordelt på 56 landslinjetilbod. Hausten 2024 brukte fylkeskommunane 78,2 pst. av kapasiteten ved alle landslinjene. Utnyttinga av kapasiteten har vore stabil dei siste åra.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 285,3 mill. kroner på posten. Det er ei nominell vidareføring av løyvinga frå 2025.

Det er sendt inn éin søknad om nytt landslinjetilbod frå hausten 2026, om etablering av tilbod i fiske og fangst i Østfold fylkeskommune. Søknaden frå Østfold fylkeskommune gjeld 20 elevplassar. Søknaden er ikkje støtta av alle fylkeskommunane. Utdanningsdirektoratet meiner søknaden er mangelfull, og tilrår etter ei heilskapleg vurdering at søknaden frå Østfold fylkeskommune ikkje blir godkjend. Departementet støttar vurderinga til direktoratet.

Post 61 Rentekompensasjon for investeringar i læringsarenaer og større utstyr som bidreg til meir praktisk og variert opplæring, kan overførast

Det er innført ei åtteårig rentekompensasjonsordning til kommunane for investeringar i læringsarenaer og større utstyr som bidreg til meir praktisk og variert opplæring. Tiltaket skal bidra til å nå hovudmålet i Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer*

praktisk skole. Betre læring, motivasjon og trivsel, og må sjåast i samanheng med tilskotet til ein meir praktisk skule på 5.–10. trinn som departementet foreslår å løyve over kap. 226, post 63. Regjeringa tek sikte på at rentekompensasjonsordninga skal ha ei total ramme på 8 mrd. kroner.

Mål for 2026

Målet med ordninga er ei meir praktisk og variert opplæring gjennom auka investeringar i læringsarenaer og større utstyr i kommunane.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 40 mill. kroner på posten. Forslaget tek utgangspunkt i innvilga søknader og prognosar for utgifter i 2026. Vidare foreslår departementet å auke investeringsramma frå 2 mrd. kroner til 3 mrd. kroner i 2026, jf. forslag til vedtak IX.

Løyvinga skal nyttast til å innfri tilsegner om rentekompensasjon som er gitt eller blir gitt i 2025 og 2026.

Post 63 Tilskot til samisk i grunnopplæringa

Under denne posten er det tre tilskotsordningar:

- tilskot til samiskopplæring i grunnskulen
- tilskot til samiskopplæring i vidaregåande opplæring
- tilskot til studiepermisjonar for vidareutdanning i samisk for lærarar i grunnopplæringa og rekrutteringsstipend for lærarstudentar

Berekningsreglane for tilskot til samiskopplæring i grunnskulen og vidaregåande opplæring er lagde om frå 2023, jf. Prop. 1 S (2023–2024) for Kunnskapsdepartementet.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er at elevar skal få samiskopplæring, i samsvar med § 3-2 og § 6-2 i opplæringslova. Målet er også at lærarar får vidareutdanning i samiske språk, og at lærarstudentar tek utdanning i samiske språk. Det er òg eit mål å styrke kompetansen i samisk for lærarar og lærarstudentar.

Resultat i 2024

Det var ein auke i talet på elevar med samisk språk i grunnskulen frå skuleåret 2023–24 til 2024–25, jf. tabell 4.5.

Tabell 4.5 Talet på grunnskuleelevar med samisk som første- og andrespråk

Skuleår	Samisk som førstespråk	Samisk som andrespråk	Totalt	Endring frå året før (pst.)
2014–15	915	1 201	2 116	–0,5
2015–16	882	1 282	2 164	2,3
2016–17	927	1 197	2 124	–1,8
2017–18	935	1 333	2 268	6,8
2018–19	952	1 442	2 394	5,6
2019–20	954	1 455	2 409	0,6
2020–21	1 011	1 511	2 522	4,7
2021–22	1 009	1 483	2 492	–1,2
2022–23	994	1 552	2 546	2,2
2023–24	1 036	1 726	2 762	8,5
2024–25	1 037	1 739	2 776	0,5

Kjelde: Grunnskulens informasjonssystem (GSI), Utdanningsdirektoratet

I tilskotsordninga til samisk i vidaregåande opplæring blei det i 2024 utbetalt tilskot for i alt 451 elevar. Det er 41 fleire enn i 2023.

I 2024 blei det utbetalt 3,8 mill. kroner til studiepermisjonar for vidareutdanning i samisk for lærarar i grunnopplæringa og til rekrutteringsstipend for lærarstudentar, mot 3 mill. kroner i 2023 og 1,2 mill. kroner i 2022.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 156,1 mill. kroner på posten.

Departementet endra utbetalingspraksisen for haustsemesteret ved at tilskotet blir utbetalt i januar, i staden for i desember, frå skuleåret 2025–26. I innføringsåret var det behov for ei eittårig nedjustering som følge av faseforskyvinga av tilskotet, og departementet foreslår derfor å auke løyvinga med 30 mill. kroner i 2026.

I løyvinga inngår ein auke på 4,6 mill. kroner som følge av at det er fleire elevar som får opplæring i samisk, og ein auke på 2 mill. kroner til studiepermisjonar for vidareutdanning i samisk og stipend for studiar i samiske språk.

Post 64 Tilskot til opplæring av barn og unge som søker opphald i Noreg

Løyvinga skal finansiere opplæring av barn og unge som søker opphald i Noreg. Dette omfattar

asylsøkarar og personar som søker om familie-sameining. Løyvinga inkluderer tilskot til tre grupper:

- barn og unge til og med 15 år som har rett og plikt til grunnskuleopplæring
- ungdom mellom 15 og 18 år som søker opphald, og som har rett til grunnskuleopplæring
- ungdom mellom 15 og 18 år som søker opphald, og som har rett til vidaregåande opplæring

Tilskotsordninga er avgrensa til dei som bur på mottak/omsorgssenter eller oppheld seg lovleg i landet medan dei ventar på å få avgjort søknad om opphaldsløyve. Utdanningsdirektoratet forvaltar tilskotsordninga.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er at barn og unge som søker opphald i Noreg, får grunnskuleopplæring og vidaregåande opplæring, jf. opplæringslova § 2-1 andre ledd, § 2-2 andre ledd og § 5-9.

Resultat i 2024

Tilskotet for 2024 finansierte opplæring i skuleåret 2023–24. Som eit gjennomsnitt for månadene i skuleåret 2023–24 blei det gitt grunnskuleopplæring til 2 276 barn som budde i mottak/omsorgssenter eller som budde privat, mot 1 730 i 2022–

23. Auken kjem i stor grad som følge av fordrivne frå Ukraina. Skuleåret 2023–24 fekk fylkeskommunane – i gjennomsnitt for månadene i skuleåret – tilskot for 73 elevar i aldersgruppa 16–18 år som fekk vidaregåande opplæring. Det er ein auke på 41 elevar frå skuleåret 2022–23.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 273 mill. kroner på posten. Løyvinga er redusert med 102,9 mill. kroner som følge av ein venta reduksjon i talet på elevar som utløyser tilskotet.

Post 65 Rentekompensasjon for skule- og symjeanlegg

Mål for 2026

Målet med tilskotet er å innfri tilsegner om rentekompensasjon som blei gitt i perioden 2002–2016 for at kommunar og fylkeskommunar skulle bygge nye skule- og symjeanlegg og rehabilitere og ruste opp eksisterande anlegg.

Resultat i 2024

Det blei utbetalt 389,3 mill. kroner i rentekompensasjon for skule- og symjeanlegg i 2024.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 261 mill. kroner på posten.

Renteføresetnaden for ordninga i 2026 på 4 pst. er uendra frå saldert budsjett for 2025. Løyvingsbehovet er redusert med 53 mill. kroner som følge av at skule- og symjeanlegga som det blir gitt rentekompensasjon for, blir nedbetalte, slik at dei berekna låna blir mindre.

Post 66 Tilskot til skuleturar i samband med handlingsplan mot antisemittisme

Posten gjeld tilskot til skuleturar for ungdom på ungdomstrinnet og i vidaregåande opplæring til tidlegare konsentrasjonsleirar og minnestadar frå den andre verdskrigen, innanlands eller utanlands. Tilskotsordninga er eitt av tiltaka i *Handlingsplan mot antisemittisme 2025–2030*. I samband med utarbeidinga av handlingsplanen blei det gitt eit oppdrag til Deloitte om å evaluere tilskotsordninga med tanke på likebehandling og fagleg forankring. Evalueringa kom i mai 2025. Departementet følger opp evalueringa i 2026.

Mål for 2026

Målet med tilskotsordninga er å stimulere til at skuleeigarar, skular og foreldregrupper organiserer turar til tidlegare konsentrasjonsleirar eller minnestadar frå den andre verdskrigen for elevar på ungdomstrinnet og i vidaregåande opplæring.

Resultat i 2024

Det blei for skuleåret 2023–24 gitt tilskot til 84 ulike turarrangørar for 17 910 elevar i ungdomsskule og vidaregåande opplæring, mot 82 arrangørar og 17 853 elevar i ungdomsskulen og vidaregåande opplæring i skuleåret 2022–23. Alle søknader som fylte kriteria i tilskotsordninga, fekk tilskot. Det er i stor grad private aktørar som tilbyr denne typen turar.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 17,6 mill. kroner på posten. Det er ei nominell vidareføring av løyvinga frå 2025.

Post 67 Tilskot til opplæring i kvensk eller finsk

Under denne posten er det tre tilskotsordningar:

- tilskot til opplæring i kvensk eller finsk som andrespråk i grunnskulen
- tilskot til opplæring i kvensk eller finsk som andrespråk i vidaregåande opplæring
- tilskot til studiepermisjonar for vidareutdanning i kvensk eller finsk for lærarar i grunnsopplæringa

Mål for 2026

Målet med tilskotet er

- at elevar med kvensk/norskfinsk bakgrunn i Troms og Finnmark får opplæring i kvensk eller finsk som andrespråk ved kommunale og private grunnskular, i samsvar med § 3-3 i opplæringslova
- at elevar og lærlingar med kvensk/norskfinsk bakgrunn får opplæring i kvensk eller finsk ved fylkeskommunale og private vidaregåande skular
- å styrke kompetansen i kvensk og finsk for lærarar i grunnsopplæringa

Resultat i 2024

Det var ein auke i talet på elevar med kvensk eller finsk som andrespråk i grunnskulen frå 2023 til 2024, jf. tabell 4.6.

Tabell 4.6 Talet på grunnskuleelevar med kvensk eller finsk som andrespråk

Skuleår	Finsk som andrespråk	Kvensk som andrespråk	Totalt	Endring frå året før (pst.)
2021–22	380	46	426	–3,8
2022–23	359	48	407	–4,5
2023–24	338	57	395	–2,9
2024–25	353	60	413	4,6

Kjelde: Grunnskulens informasjonssystem (GSI), Utdanningsdirektoratet

I tilskotsordninga til kvensk eller finsk som andrespråk i vidaregåande opplæring blei det i 2024 utbetalt tilskot for i alt 25 elevar. Det er éin elev meir enn i 2023.

I 2024 blei det utbetalt 0,4 mill. kroner til studiepermisjonar for vidareutdanning i kvensk eller finsk for lærarar i grunnopplæringa, mot 0,6 mill. kroner i 2023 og 1,2 mill. kroner i 2022.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 10,1 mill. kroner på posten. Departementet foreslår å auke løyvinga med 0,1 mill. kroner som følge av auka elevtal.

Post 68 Tilskot til opplæring i kriminalomsorga

Innsette i fengsel har rett til opplæring under soning av straff. Tilskotet skal bidra til at dei innsette får den opplæringa dei har krav på. Fylkeskommunane har ansvaret for opplæringa i norske fengsel, og dei vidaregåande skulane står for gjennomføringa.

Fylkeskommunar med særskilde oppgåver på området får tilskot for tilbod som ungdomseiningar, oppfølgingsklassar, eining for tilbakeføring gjennom arbeid, fritid og utdanning (TAFU), eining for narkotikaprogram med domstolskontroll (ND) og den felles IKT-løysinga Desktop for skulen (DFS).

Mål for 2026

Målet med tilskotet er at innsette som ikkje har fullført grunnskulen eller vidaregåande opplæ-

ring, og som har rett eller plikt, og ønske om slik opplæring, får det. Målet er vidare at lauslatne kan få fullføre opplæring som er begynt under soning, i oppfølgingsklassane.

Resultat i 2024

Det er opplæringstilbod for innsette i alle fengsla i Noreg. 41 pst. av dei innsette tok del i opplæring i 2024, ein svak auke frå 2023. I hovudsak følger opplæringa læreplan-planverket for vidaregåande opplæring, i stor grad for fag i yrkesfaglege utdanningsprogram. I samarbeid med kriminalomsorga gir skulane også opplæringstilbod for å stimulere innsette til å kome i gang med grunnskule og/eller vidaregåande opplæring, kategorisert som «anna opplæring» i tabell 4.7. Skulane samarbeider med kriminalomsorga for å legge til rette for dei innsette som ønsker å ta fatt på høgare utdanning.

At innsette har tilgang til eigna IKT-verktøy, er avgjerande for å kunne oppfylle rettane innsette har til opplæring. Opplæring for innsette i fengsel kan bidra til å motverke utanforskap og ei god tilbakevending til samfunnet.

Statsforvaltaren i Vestland og Kriminalomsorgsdirektoratet samarbeider med fylkeskommunane for å betre tilgangen til digitale verktøy for opplæring i fengsel. Prosjektet Digital skule har arbeidd med å utvikle ei ny digital plattform for undervisning i norske fengsel. Piloten UTVEI blei starta våren 2023 i Mandal vidaregåande skole, avdeling Mandal fengsel. Det er nødvendig med kvalitetssikring og vidare utgreiing av piloten. Kunnskapsdepartementet vil i fellesskap med Justis- og beredskapsdepartementet vurdere korleis resultata frå piloten skal følgast opp.

Helsedirektoratet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, Utdanningsdirektoratet, Husbanken og Kriminalomsorgsdirektoratet har laga ein plan for oppfølging av undersøkinga til Riksrevisjonen, jf. Dokument 3:4 (2022–2023).

Omfanget av opplæring på heiltid har hatt ein nedgang frå 2023 til 2024. Det er samstundes registrert ein auke i omfanget av opplæring på deltid i 2024 samanlikna med 2023.

Tabell 4.7 Tal på elevar/deltakarar i fengsel, gitt i heiltidsekvivalentar, fordelte etter opplæringstype

	2022	2023	2024
Grunnskule	39,5	30	34,5
Vidaregåande skule	1 481	1 515,5	1 552
Korte opplæringstilbod	994	1 037,5	907
Anna opplæring	553	532,5	575,5
Fagskule	24	30	36
Høgskule/universitet	116	144	161

Kjelde: Statsforvaltaren i Vestland

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 391,1 mill. kroner på posten.

Det har vore ein betydeleg auke i talet på mindreårige innsette i fengsel dei siste åra. Det er mogleg å etablere nye plassar ved Ungdomsenhet øst på Eidsvoll. Departementet foreslår derfor å auke løyvinga med 4,2 mill. kroner for å dekke opplæringskostnader for seks nye plassar. Vidare foreslår departementet å auke løyvinga med 5,2 mill. kroner til utviding av Romerike fengsel. Dei første innsette vil flytte til dei nye plassane i november/desember 2025. Sjå omtale i Prop. 1 S (2025–2026) for Justis- og beredskapsdepartementet.

Departementet foreslår òg å auke løyvinga med 6 mill. kroner til kvalitetssikring og arbeid for å finne ei digital løysing som kan gi innsette opplæring i tråd med rettane dei har.

Departementet foreslår ei tilsegnfullmakt på posten, jf. forslag til vedtak IV nr. 2.

Post 69 Tiltak for fullføring og kvalifisering i vidaregåande opplæring

Løyvinga finansierer fleire tilskot til fylkeskommunane som skal bidra til å auke fullføringa av vidaregåande opplæring og til at fleire blir kvalifiserte for læreplass, arbeid og vidare utdanning.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er at fleire fullfører vidaregåande opplæring og er kvalifiserte for arbeid, læreplass og vidare utdanning.

Resultat i 2024

I 2024 fekk fylkeskommunane utbetalt totalt 888,1 mill. kroner til tiltak for fullføring av vidaregåande opplæring over denne posten.

Av dette blei totalt 403 mill. kroner utbetalt til følgande tilskot, som blei forvalta av Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse:

- tilskot til å bygge ut tilbodet om vidaregåande opplæring i tråd med retten til opplæring fram til ein har oppnådd studie- eller yrkeskompetanse
- tilskot til Fagbrev på jobb

Fylkeskommunane kunne omprioritere mellom tilskota i tråd med ressursbehov lokalt. Dei rapporterer at midlane førte til innsats for nye målgrupper av vaksne med behov for kompetanseutvikling. Vidare har tilskota førebudd fylkeskommunane på gjennomføringa av fullføringsreforma og utviding av vaksne sin rett til vidaregåande opplæring, som gjaldt frå hausten 2024. Fylkeskommunane samarbeider med Nav, skular, vaksenopplæringssenter, karrieresenter og næringsliv.

Det blei utbetalt 485 mill. kroner for at fleire skulle få læreplass i 2024. Midlane blei forvalta av Utdanningsdirektoratet. Ein del av midlane er ikkje nytta, men det er stor variasjon mellom fyl-

keskommunane. Dei rapporterer at det har teke tid å utvikle og implementere gode tiltak, og at det er organisatoriske utfordringar. Fleire fylke arbeider systematisk med å styrke samarbeidet mellom skule og bedrift, mellom anna gjennom formidlingskoordinatorar, læreplassrekneskap og styrking av yrkesfagleg fordjuping (YFF). Seks fylkeskommunar har implementert lokale læreplassgarantiar.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 593,5 mill. kroner på posten.

Den nye opplæringslova tok til å gjelde hausten 2024 og inneber blant anna ein utvida rett til vidaregåande opplæring fram til ein har fullført og bestått med studie- eller yrkeskompetanse. I Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet blei det varsla at tilskotet til å bygge ut tilbodet om vidaregåande opplæring i tråd med fullføringsretten vil halde fram som eit øyremerkte tilskot fram til 2026-budsjettet. Departementet foreslår å innlemme tilskotet i rammetilskotet til fylkeskommunane i 2026, og at 320 mill. kroner blir overførte frå posten til kap. 572 over Kommunal- og distriktsdepartementets budsjett i tråd med dette.

Løyvingsforslaget omfattar vidareføring av følgjande tilskot til fylkeskommunane:

- 465,9 mill. kroner for å styrke arbeidet for fleire læreplassar og bidra til kvalifisering og formidling til læreplassar i fag- og yrkesopplæringa. Tilskotet blir foreslått redusert med 13 mill. kroner i høve til 2025. 10 mill. kroner av reduksjonen går til Nasjonalt senter for yrkesfag, jf. kap. 226, post 21. Ved utgangen av perioden for samfunnskontrakten for fleire læreplassar vil departementet ta stilling til om midlane skal innlemmast i rammetilskotet til fylkeskommunane. Resultata av det øyremerkte tilskotet vil vere ein del av vurderingsgrunnlaget for eventuell innlemming.
- 83,2 mill. kroner for å stimulere til auka bruk av ordninga Fagbrev på jobb.
- 15 mill. kroner til å prøve ut ulike modellar for organisering av samarbeid mellom karrieresentera og ungdomsskular og vidaregåande skular. Departementet foreslår å auke tilskotet med 7,5 mill. kroner i høve til nivået på løyvinga i 2025. Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse forvaltar tilskotsordninga. Utprøvinga skal stimulere til å utvikle nye og

betre former for samarbeid og samordning i karriererettlegginga i skulen. Departementet ønsker gjennom utprøvinga å få meir kunnskap om kva former for modellar som fungerer. Departementet tek sikte på at tilskotsordninga vil halde fram til og med 2028.

- 14,4 mill. kroner til forsøksordninga med tilskot til verksemder som tek inn vaksne med ulike utfordringar i eit opplæringsløp – Læreplass-sjansen. Målet er at verksemda etter ein periode med opplæring skal inngå lærekontrakt, og at lærlingen skal klare å ta fag- eller sveinebrev. Kunnskapsdepartementet gav Utdanningsdirektoratet i oppdrag å starte forsøket i 2025. Ordninga blir prøvd ut i nokre få fylke med sikte på at det vil vare i tre år. Departementet foreslår òg å setje av midlar til evaluering av forsøket på kap. 226, post 21.
- I revidert budsjett for 2025 løyvde Stortinget 15 mill. kroner for å opprette eit tilskot til fleksible og desentraliserte tilbod innanfor yrkesfagleg vidaregåande opplæring. Departementet foreslår å vidareføre tilskotet i 2026.

Post 74 Prosjekttilskot

Tilskotet er retta inn mot prosjekt på område der departementet meiner det er eit særleg behov for at private og frivillige organisasjonar gjennomfører tidsavgrensa tiltak. I 2026 vil departementet støtte tiltak som skal betre læringsmiljøet gjennom tiltak mot mobbing, og prosjekt som stimulerer til auka leseferdigheiter og leselyst. Organisasjonane som mottok tilskotet, vil som hovudregel få innvilga tilskot i inntil tre år såframt dei oppfyl-ler krava i tilskotsordninga. Tilskot for fleire år blir gitt med atterhald om Stortingets årlege budsjettvedtak. Utdanningsdirektoratet forvaltar tilskotsordninga.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er at organisasjonar kan setje i verk prosjekt som på ulike måtar bidreg til å nå dei måla departementet har sett for barnehagar og grunnopplæringa.

Resultat i 2024

Følgjande organisasjonar fekk tildelt til saman om lag 7 mill. kroner i prosjekttilskot i 2024:

Tabell 4.8 Organisasjonar som fekk prosjekttilskot over kap. 225, post 74 i 2024

	(i kroner)
Organisasjon	Beløp
Drama- og teaterpedagogene	348 900
Foreningen !les	2 979 500
MOT Norge Sti	1 160 000
Norsk Tourette Forening	207 000
Redd Barna	1 175 000
Stiftelsen Barnevakten	800 000
Voksne for Barn	289 000
Totalsum	6 959 400

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 13,4 mill. kroner på posten.

Post 75 Grunntilskot

Ordninga med grunntilskot til frivillige organisasjonar innanfor grunnopplæringa har blitt søknadsbasert frå 2024. Det skal gjere ordninga meir gjennomsiiktig og lettare å etterprøve, og det skal sikre likebehandling.

Mål for 2026

Målet med ordninga er å sikre langsiktige og stabile rammevilkår for nasjonale ressursmiljø som på ein særskild måte bidreg til å nå dei måla departementet har sett for grunnopplæringa.

Resultat i 2024

I 2024 fekk følgande 36 organisasjonar tildelt til saman 108,7 mill. kroner frå ordninga for grunntilskot til nasjonale ressursmiljø. Midlane vart fordelte på desse organisasjonane:

Tabell 4.9 Organisasjonar som fekk grunntilskot over kap. 225, post 75 i 2024

	(i kroner)
Organisasjon	Beløp
Andøya Space Education AS	17 003 000
Blikk AS	360 500
Drama- og teaterpedagogene	789 815
Dysleksi Norge	220 000
Elevorganisasjonen	4 943 000
Faktisk.no AS	7 608 000
Fellesrådet for kunstfagene i skolen	1 531 590
First Scandinavia	12 050 000
Foreningen !les	4 822 000
Foreningen Norden Norge	1 064 000
FRI – foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold	2 192 000
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon	461 400

Tabell 4.9 Organisasjonar som fekk grunntilskot over kap. 225, post 75 i 2024

	(i kroner)
Organisasjon	Beløp
Kristne Friskolers Forbund	424 819
Kulturskolerådet	28 776 000
Kunst i skolen	850 000
Kunst og design i skolen	724 500
Landslaget for norskundervisning	659 000
Leser søker bok	164 000
Montessori Norge	256 055
Musikk i skolen	1 000 000
Norsk Tourette Forening	161 500
Norske Fag- og Friskolers Landsforbund	32 006
Operasjon Dagsverk	646 000
Samarbeidsforum for praktiske og estetiske fag	4 695 000
Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner	461 400
Senter for dansepraksis i skole, utdanning og forskning	411 715
Sex og politikk	678 000
Skeiv Ungdom	822 000
Steinerskoleforbundet	125 117
Stiftelsen Barnevakten	300 000
Stiftelsen Geitmyra matkultursenter for barn	1 326 880
Stiftelsen Lillehammer museum	6 456 000
Stiftinga Magasinett	1 206 000
Unge funksjonshemmede	615 200
Ungt Entreprenørskap Norge	580 000
WorldSkills Norway	4 284 000
Totalsum	108 700 497

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 112,5 mill. kroner på posten. Dette er ei nominell vidareføring av løy-

vinga frå 2025. Løyvinga skal innfri tilsegner om tilskot som blei gitt frå 2024, med atterhald om Stortingets løyvingsvedtak.

Kap. 3225 Tiltak i grunnopplæringa

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
04	Refusjon av ODA-godkjende utgifter	222 920	293 709	176 687
	Sum kap. 3225	222 920	293 709	176 687

Visse innanlandske utgifter til flyktningar kan etter statistikkdirektiva frå OECD definerast som offentlig utviklingshjelp. Ein del av løyvinga på kap. 225, post 64 blir rapportert som utviklings-

hjelp, og refusjon frå Utanriksdepartementet blir ført på kap. 3225, post 04. Refusjon av ODA-godkjende utgifter er rekna til 176,7 mill. kroner i 2025.

Kap. 226 Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	1 624 294	1 164 444	752 443
22	System for kompetanse- og karriereutvikling	1 647 923	1 604 202	2 026 156
61	Tilskot til rettleiing for nyutdanna lærarar	67 729	145 390	225 769
62	Tilskot til skulebibliotek og bøker, <i>kan nyttast under post 21</i>		50 000	103 150
63	Tilskot til utstyr og læringsarenaer på 1.–10. trinn		160 000	190 920
65	Tilskot til skulemiljøteam og beredskapsteam		115 000	125 000
71	Noregs forskingsråd – Tilskot til vitensenter	115 585	119 977	124 296
	Sum kap. 226	3 455 531	3 359 013	3 547 734

Skuleeigarane har hovudansvaret for å utvikle kvaliteten på opplæringa i skular og lærebedrifter. Regjeringa legg stor vekt på å støtte og rettleie skular og skuleeigarar gjennom kompetanse- og utviklingstiltak. Kap. 226 omfattar løyvingar til kvalitetsutvikling og kompetanseutvikling i grunnopplæringa.

Utdanningsdirektoratet har i stor grad ansvaret for å forvalte midlane og gjennomføre tiltaka. Delar av løyvingane på post 21 og 22 dekkjer utgifter til lønn og administrasjon i Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet og hos eventuelle andre statlege aktørar som har ansvar og delansvar for å drifte dei ulike prosjekta og tiltaka.

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan overførast

Løyvinga på posten finansierer mellom anna tiltak for betre læringsmiljø, tiltak for å handtere digitalisering, styrking av fag- og yrkesopplæringa, utvikling av eksamen og utvikling av læreplanverket for grunnopplæringa. Løyvinga på posten dekkjer òg ulike verktøy, prøvar og datakjelder for kvalitetsutvikling i grunnopplæringa, mellom anna internasjonale undersøkingar, brukarundersøkingar, utdanningsstatistikk, forskning og evaluering. Løyvinga dekkjer drift av tidsavgrensa prosjekt i den sentrale utdanningsadministrasjonen, tilskot til offentlege og eventuelle private aktørar som blir involverte i kvalitetsutvikling i grunnopplæringa, og eventuelle utgifter til offentlege utval og ekspertutval som Kunnskapsdepartementet

har sett ned. Løyvingar til kompetanse- og profesjonsutvikling i grunnopplæringa, medrekna yrkesfaglærarløftet, er foreslått flytta til post 22 frå 2026.

Mål for 2026

Målet med midlane er å utvikle kvaliteten på grunnopplæringstilbodet og få meir kunnskap om grunnopplæringa.

Resultat i 2024

Samla blei det brukt 1 624,3 mill. kroner over posten i 2024 for å nå dei overordna måla for grunnopplæringa som var fastsette for 2024. Tabell 4.10 viser samla rekneskap for posten i 2024, med tiltak samla for dei ulike måla for grunnopplæringa i 2024.

Tabell 4.10 Fordeling av løyvinga på kap. 226, post 21

	(i mill. kroner)
Tiltak	Rekneskap 2024
Fornyng av innhaldet i skulen, trykte læremiddel, nye læremiddel i samband med fagfornyng og læreplanforvaltning	337,2
Desentralisert ordning for kompetanseutvikling	265,7
Kompetanseløft i spesialpedagogikk og inkluderande praksis	159,8
Tilskot til utstyr og læringsarenaer 5.–10. trinn	127,0
Yrkesfaglærarløftet inkl. yrkesfaglærer 2	120,9
Forsking, evalueringar, brukarundersøkingar og data for vurdering av kvalitet i skulen	101,0
Strategi for digital kompetanse og infrastruktur i barnehage og skole 2023–2030	57,9
Handhevingsordninga for skulemiljøsaker	55,4
Eksamen og vurdering	52,9
Tilskot til skulebibliotek og lesestimulering	45,8
Oppfølgingsordninga	33,0
Kompetanseutvikling for å skape gode barnehage- og skulemiljø	30,7
Styrkt tilbod for ukrainske barn, unge og vaksne	24,6
Tiltak for auka leselyst og leseferdigheiter	17,5
Tiltak for minoritetsspråklege elevar og nasjonale minoritetar inkl. fleksibel opplæring	17,1
Demokratisk beredskap mot rasisme, antisemittisme og udemokratiske haldningar (Dembra)	16,8
Mobbeombod, program mot mobbing og partnarskap mot mobbing	16,5
Implementering av ny opplæringslov	15,7
Samisk fjernundervisning, oppgradering av system for opptak og samiske læremiddel	14,9
Symjeopplæring	11,1
Områdesatsingane i Groruddalen og Oslo sør	10,5
Digilær.no – nasjonal plattform for nettbasert undervisning	10,1
Rettleiing av nyutdanna nytilsette lærarar	7,8
Læringstilbod om 22. juli	6,5
Utvikling av kvalitet og kompetanse i SFO	5,9

Tabell 4.10 Fordeling av løyvinga på kap. 226, post 21

(i mill. kroner)	
Tiltak	Rekneskap 2024
Strategiplan for realfag	3,8
Lektor 2-ordninga for realfag	2,0
Skuleval	2,0
Fagleg råd for lærarutdanningane	1,2
Etatssamarbeidet om betre oppfølging av utsette barn og unge	0,6
Pilotforsøk for meir inkluderande praksis i barnehage, skule og SFO	0,5
Diverse tiltak	51,9
Totalt	1 624,3

Fornyng av innhaldet i skulen, nye læremiddel i samband med fagfornyng og læreplanforvaltning

I 2024 blei det utbetalt 300 mill. kroner i tilskot til kommunane til innkjøp av nye trykte læremiddel i samband med fagfornyng, for å bidra til betre balanse mellom trykte og digitale læremiddel. Sjå òg rapportering under kap. 220, post 70 om utvikling av læremiddel utan kommersielt grunnlag.

Det blei løyvd 11 mill. kroner til å styrke Sameingets utvikling og tilpassing av læremiddel på samisk. Det blei òg nytta 0,8 mill. kroner til å utvikle digitale læremiddel på samisk og 4,8 mill. kroner til å utvikle læremiddel der det ikkje er kommersielt grunnlag.

Det blei vidare nytta 6,8 mill. kroner til læreplanforvaltning i 2024. Dette blei nytta til læreplanendringar i vidaregåande opplæring, den digitale læreplanvisninga og kompetansepakkar for å støtte forståing og bruk av læreplanverket. 2 mill. kroner gjekk til vedlikehald, oppdatering og drift av språkløyper.no og realfagsløyper.no og 0,2 mill. kroner til rammeplan for SFO.

I tillegg blei om lag 6,6 mill. kroner nytta til kartleggingsverktøyet i grunnleggande norsk for språklege minoritetar i skulen. Verktøyet er digitalisert og laga som ei støtte til lærarar.

I 2024 har 1,8 mill. kroner gått til arbeidet med å utvikle og implementere regelverk, læreplanar og vurderingsordningar for modulstrukturert vidaregåande opplæring for vaksne. Etter at læreplanane tok til å gjelde 1. august 2024, har Utdanningsdirektoratet følgd implementeringa gjennom drift av nettverk, vurdert og utvikla støtte til arbeidet frå fylkeskommunane med å etablere opplæringstilbod og starta arbeidet med å utvide ordninga til fleire lærefag.

Stortinget løyvde i revidert budsjett for 2023 30 mill. kroner i støtte til arbeidet med fagfornyng i skulane, og av dette vart 18,5 mill. kroner nytta i 2024. Denne løyvinga har gått til å lage støtte- og rettleingsressursar og til å stimulere aktivitet i desentralisert ordning via statsforvaltarane.

Desentralisert ordning for kompetanseutvikling

Totalt 265,7 mill. kroner blei løyvd til desentralisert ordning for kompetanseutvikling i 2024. 246 mill. kroner blei fordelt til statsforvaltarane i alle fylka etter lærarårsverk og nytta til ulike kompetansetiltak etter prioritering i dei fylkesvise samarbeidsforuma. Skuleeigarar, universitet og høgskular samarbeider om innhald og organisering i partnarskapar. 17,8 mill. kroner blei nytta til administrasjonen av ordninga internt i statsforvaltarembeta. Dei resterande midlane blei nytta til samarbeid og koordinering med universitets- og høgskulesektoren og noko til administrasjon.

Kunnskapsgrunnlaget viser at det er ei positiv utvikling i ordninga. Sjølv om ordninga blir oppfatta som kompleks og krevjande, har ho sterk støtte blant aktørane, og det er høg grad av deltaking. Årsrapporteringa frå statsforvaltarane viser at partnarskapane har utvikla seg i positiv retning, sjølv om det framleis er utfordringar.

Rapporteringa viser vidare at nasjonalt prioriterte tema samsvarer med den lokale prioriteringa. Arbeid med læreplanverk, inkludering og tilrettelegging, leing, læringsmiljø og vurderingspraksis er område som er prioriterte for kompetanseutvikling i grunnskulen. I vidaregåande opplæring er det vurderingspraksis, arbeid med nytt læreplanverk og leing av skulebasert kompetan-

seutvikling som peikar seg ut som prioriterte område.

Kompetanseløft i spesialpedagogikk og inkluderande praksis

Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderande praksis blei sett i gang hausten 2020 og er ei oppfølging av Meld. St. 6 (2019–2020) *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*. Målet er å bygge kompetanse hos tilsette i barnehagar, skular, PP-tenesta og dei andre tenestene i laget rundt barna og elevane, slik at alle barn og unge, uavhengig av føresetnader, skal få høve til utvikling, meistring, læring og trivsel.

Hovuddelen av kompetanseløftet er tilskot til lokal kompetanseutvikling med utgangspunkt i lokale behov. Kompetanseutviklinga skal skje i partnerskap med universitet eller høgskule. I 2024 blei det fordelt 150 mill. kroner til partnerskap mellom kommunar og universitet eller høgskule over denne posten, og det ble og nytta midlar over kap. 231, post 21. Over 280 kommunar tek del i partnerskapane, enten åleine eller i nettverk med andre kommunar. Partnerskapane omfattar både offentlege og private eigarar, og det er ein føresetnad at PP-tenesta er inkludert i arbeidet.

Det er etablert eit eige nettverk for universitet og høgskular for å styrke arbeidet universiteta og høgskulane gjer med å utvikle kompetansetiltak i kompetanseløftet. Etableringa av UH-nettverket har auka medvitet og engasjementet i universitets- og høgskulesektoren for å bidra i kompetanseløftet. I 2024 blei det brukt 4 mill. kroner til drift og utvikling av nettverket.

Det er også i sett i gang eit forskingsprosjekt på kompetansepakken Inkluderande praksis. Funna vil gi oppdatert kunnskap om bruken av denne kompetansepakken i partnerskapsarbeidet og kompetansepakkar generelt. I 2024 blei det brukt 1,3 mill. kroner til dette forskingsprosjektet. Endeleg sluttrapport er venta i november 2025.

Spesialpedagogikk har hatt den største auken i talet på lærarar som fekk tilbod om vidareutdanning, jf. omtale under kap. 226, post 22.

Tilskot til utstyr og læringsarenaer 5.-10 trinn

Tilskotet til utstyr og læringsarenaer som skal bidra til at skulen blir meir praktisk, variert og aktiv på 5.–10. trinn, blei oppretta i 2024. Ordninga er søknadsbasert, og i 2024 søkte og fekk 328 kommunar til saman 127 mill. kroner i tilskot.

Yrkesfaglærarløftet

Til studieåret 2024–25 kunne yrkesfaglærarar søke på 13 vidareutdanningstilbod ved fem universitet og høgskular. Totalt 301 yrkesfaglærarar fekk tilbod om å delta i studieåret 2024–25. I 2024 blei det nytta 69,4 mill. kroner til vikar- og stipendmidlar og til studieplassar.

I tilskotsordninga for lokal kompetanseutvikling i fag- og yrkesopplæringa og yrkesfaglærer 2-ordninga blei til saman 51,5 mill. kroner fordelte til fylkeskommunane og nytta til ulike kompetansetiltak etter prioritering i dei fylkesvise samarbeidsforuma. Skuleeigarar, arbeidslivet og tilbydarene av kompetanseutvikling samarbeider om innhald og organisering. 1,1 mill. kroner av midlane blei nytta til koordinering av eit nasjonalt nettverk for fylkeskommunane i ordningane.

Forskning og undersøkingar for vurdering og utvikling av kvalitet i skulen

I 2024 gjekk det 38,4 mill. kroner til ei rekke forskings-, kartleggings- og evalueringsoppdrag. Døme på prosjekt er evaluering av fagfornyinga, evaluering av seksårsreforma og evaluering av ny kompetansemodell med desentraliserte ordningar for skule og yrkesfag. I tillegg blir det gjennomført spørjeundersøkingar i Skule-Noreg kvar vår og haust.

I 2024 blei det nytta 25,6 mill. kroner til internasjonale studiar. Noreg deltek regelmessig i desse trendstudiane, som blir gjennomførte kvart tredje, fjerde eller femte år:

- PISA – Programme for International Student Assessment
- TIMSS – Trends in International Mathematics and Science Study
- ICCS – International Civic and Citizenship Education Study
- ICILS – International Computer and Information Literacy Study
- PIRLS – Progress in International Reading Literacy Study

I tillegg deltek Noreg i TALIS – Teaching and Learning International Survey.

Utgiftene til studiane varierer frå år til år alt etter kvar i syklusen studien er. Resultata frå studiane gir høve til å følge utviklinga i skulen sett i ein internasjonal samanheng og til å følge utviklinga i viktige fag, evner og haldningar over tid.

I 2024 gjekk det 20,9 mill. kroner til å innhente data og utvikle statistikk og analysar. Midlane blir nytta til å innhente data og produsere statistikk og

analysar om grunnopplæringa, til dømes statistikk om grunnskulen gjennom Grunnskulens informasjonssystem (GSI) og kjøp av statistikk frå SSB. Midlane går også til å lage analysebrett for formidling av statistikk og til samarbeid mellom fleire direktorat om oppvekstprofilar. Internasjonalt OECD-arbeid inngår òg i denne posten. 12,7 mill. kroner gjekk til å utvikle ny teknisk løysing for å innhente informasjon frå barnehage og grunnskule. Det blei nytta 10,2 mill. kroner til ulike brukarundersøkingar, som Elevundersøkinga, Lærlingundersøkinga og Foreldreundersøkinga i barnehage.

Strategi for digital kompetanse og infrastruktur i barnehage og skole 2023–2030

I 2024 blei ei rekke tiltak frå strategien iverksette. Det blei lansert nye versjonar av kompetansepakken om bruk av kunstig intelligens og utarbeidd råd og støttemateriell om god digital praksis i skulen. Samstundes blei det laga anbefalingar om både mobilbruk og ulike former for skjerming av personvernet til elevane. Direktoratet leverte også ei utgreiing om etableringa av ei nasjonal støttetjeneste som skal hjelpe kommunane å vurdere digitale læremiddel og plattformer. I samarbeid med Sikt – Kunnskapssektorens tenesteleverandør blei grunnlaget for ein nasjonal læremiddelkatalog lagt med ambisjonar om lansering i 2025.

Det vart brukt 57,9 mill. kroner fordelt på kompetansetiltak og infrastrukturtiltak gjennom strategien for digital kompetanse og infrastruktur i skule og barnehage i 2024. Blant tiltaka som blei gjennomførte, inngjekk vidareutvikling av Feide (Felles Elektronisk IDEntitet), utgreiingar av nasjonal tenestekatalog for digitale læremiddel, nye kompetansepakkar i digital dømmekraft og digitalt skuleleiarskap og arbeid med standardisering.

Handhevingsordninga for skulemiljøsaker

I 2024 vart det brukt 55,4 mill. kroner på handhevingsordninga for skulemiljøsaker. Det blei meldt inn 2 235 slike saker i 2024, ein nedgang på 216 saker frå 2023. Statsforvaltaren konkluderte med at aktivitetsplikta ikkje var oppfylt i 91 pst. av sakene. Talet på saker til statsforvaltarane påverkar kor effektiv handhevingsordninga er. I 2024 har Utdanningsdirektoratet jobba med fleire tiltak for å auke effektiviteten i saksbehandlinga, og det er tilført ytterlegare ressursar til saksbehandlinga. Utdanningsdirektoratet har gjennomført ein statsforvaltarturné der dei har besøkt kvart statsforvaltarembete og hatt møte om handhevings-

ordninga. På møta gav Utdanningsdirektoratet tilpassa rettleiing til kvart embete, med mål om å bidra til likare, raskare og meir effektiv saksbehandling.

Eksamen og vurdering

I 2024 gjekk 52,9 mill. kroner til utprøving av endringar i eksamensordninga, kvalitetssikring og kvalitetsutvikling av sentralt gitt eksamen, auka forvaltningskostnader og risikoreduserande tiltak ved gjennomføring, forutan beredskap og test av IT-systema for eksamen.

Tilskot til skulebibliotek og lesestimulering

Tiltaket er forankra i *Sammen om lesing – Leselyststrategien 2024–2030*, og gjeld ei tilskotsordning for kommunar som vil utvikle skulebiblioteka med tanke på lesestimulering.

Utdanningsdirektoratet tildelte 45,8 mill. kroner i 2024 i tilskot til kommunar og satsingane deira på skulebibliotek og lesestimulering. Tilskotet skal brukast til personalressursar eller kompetanseutvikling og mellom anna medverke til at skulebiblioteka blir ein inkluderande arena for alle elevgrupper og i alle fag. Levekårsutsette område har blitt prioriterte.

Oppfølgingsordninga

Oppfølgingsordninga blei etablert i 2017 med bakgrunn i Meld. St. 21 (2016–2017) *Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen*. Målet med ordninga er å gi støtte og rettleiing til kommunar som har svake resultat på sentrale område av opplæringa.

Statsforvaltarane følger opp alle kommunane som er med i ordninga. I 2024 blei det nytta 33 mill. kroner på støtte og rettleiing til dei 39 kommunane i ordninga.

Kompetanseutvikling for å skape gode barnehage- og skulemiljø

Utdanningsdirektoratet har i 2024 evaluert og vidareutvikla digitale støtteressursar. Dette gjeld til dømes kompetansepakkane om trygt og godt barnehage- og skulemiljø og trygt og godt miljø i SFO. Støtteressursane skal gi støtte til tilsette og leiarar i arbeidet med å utvikle kompetansen på det som bidreg til å fremje eit trygt og godt miljø og førebygge mistrivsel og krenkingar. Utdanningsdirektoratet arbeider med å oppdatere kunnskapsgrunnlaget om å skape eit trygt, godt og inkluderande læringsmiljø, og kunnskapen blir

brukt til å vidareutvikle digitale støtteressursar og tiltak.

Læringsmiljøprosjektet har årleg rekruttering til nye puljar. Prosjektet er eit tilbod til barnehagar, skular og kommunar som ønsker å arbeide med eit trygt og godt skulemiljø, og som treng direkte støtte og rettleiing. I 2023 starta ein pulje med 15 kommunar med 24 barnehagar og 29 skular. Våren 2024 starta ein ny pulje opp med 14 kommunar med 27 barnehagar og 30 skular. Læringsmiljøprosjektet vert finansiert over kap. 226 og kap. 231. I 2024 gjekk det til saman 23,7 mill. kroner til arbeidet.

I 2024 fekk Utdanningsdirektoratet to oppdragsbrev om skulefråvær. Arbeidet med oppdraga er sett i gang. Det skal bidra til auka kunnskap og kompetanse om fråvær og til å utvikle kunnskapsbaserte tilrådingar. Arbeidet skal vere ferdig i 2026. Begge oppdraga skal utførast innanfor ei samla ramme på 10 mill. kroner, og det blei brukt 1,2 mill. kroner i 2024. Oppdraga bygger på tilrådingar i utgreiinga om bekymringsfullt fråvær og korleis skulemyndigheitene nasjonalt kan bremse utviklinga og utbreiinga av høgt fråvær både på kort og på lang sikt. I tillegg har Utdanningsdirektoratet delteke i eit OECD-leia prosjekt om skulefråvær som har bidrege til å styrke kunnskapsgrunnlaget.

I 2024 utarbeidde Utdanningsdirektoratet støtte til elevar, foreldre og skular om temaet inkluderande russetid. Dette er vidare arbeid frå oppdrag om å lage informasjon og støtte opp om inkluderande russe- og avgangsfeiring. Dette er også i tråd med målet til Utdanningsdirektoratet om å ha vidaregåande skule som eiga målgruppe når det gjeld skulemiljø.

4. februar 2025 delte Utdanningsdirektoratet ut Benjaminprisen, som blir administrert av Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret). Benjaminprisen 2024 gjekk til Gjøklep ungdomsskole i Holmestrand. Prisen er ei anerkjenning av det dedikerte og systematiske arbeidet skulen gjer mot rasisme og diskriminering. Det vart i tillegg utbetalt 14,7 mill. kroner til 23 kommunar til etablering av skulemiljøteam. Kommunar med skular som har særlege utfordringar i skulemiljøet, vart prioritere i ordninga.

Styrkt tilbod for ukrainske barn, unge og vaksne

På grunn av krigen i Ukraina og mange nykomne barn og unge i Noreg fekk Nasjonalt senter for fleirkulturell opplæring (NAFO) ved OsloMet 17,9 mill. kroner og Utdanningsdirektoratet 3 mill. kroner i 2024. Midlane skulle nyttast til å utvikle

tiltak for å gi betre bemanning og høgare kompetanse i barnehage og skule for å kunne ta hand om nykomne barn, unge og vaksne.

Utdanningsdirektoratet har i 2024 nytta 6,7 mill. kroner til utvikling av digitalt kurs for nykomne innvandrarak som ønsker å jobbe i barnehagar, skular eller SFO. Tiltaket skal bidra til auka rekruttering av fleispråklege personar til pedagogiske roller, stillingar som assistent og liknande. Det blei også nytta midlar til å gjennomføre fire regionale samlingar om barnehage- og opplæringstilbod for nykomne barn og elevar i samarbeid med NAFO, som eit tiltak for å støtte lærarar og leiarar.

Midlane til NAFO har mellom anna gått til å vidareutvikle og utvide fjernundervisningstilbodet Fleksibel opplæring. NAFO har utvikla tospråkleg opplæring med støtte på ukrainsk for elevar frå 5. trinn til vidaregåande opplæring. Tilbodet til desse elevane består av grunnleggjande norsk og matematikk med støtte på ukrainsk. Til og med våren 2025 har 1 209 elevar frå Ukraina fått tilbod om å delta i Fleksibel opplæring sidan det blei etablert hausten 2022, derav 359 elevar i skuleåret 2024–25. NAFO har utvikla ein kompetansepakke om traumereaksjonar som påverkar læring. I tillegg laga NAFO eit nettverk for lærarar som underviser nykomne elevar, og eit nettverk for tospråklege lærarar som starta opp i 2024.

Midlane er og nytta til å utvikle eit etterutdanningstilbod ved OsloMet/NAFO, som gir ei innføring i norsk barnehage og skule for personar med pedagogisk utdanning frå heimlandet. Etterutdanningstilbodet vart pilotert våren 2024. Hausten 2024 fekk 200 deltakarar moglegheita til å følge dette nyetablerte, permanente tilbodet. Tilbodet har vore populært og hatt høge søkartal. Tal frå SSB frå fjerde kvartal i 2024 viser at nesten 1 500 ukrainske fordrevne (med kortare enn fire års butid) har fått jobb i norsk barnehage eller skule. Sjå nærare omtale med fleire detaljar i kap. 6 Nøkkeltal for grunnopplæringa.

Tiltak for auka leselyst og leseferdigheiter

17,5 mill. kroner gjekk til Nasjonalt lesesenter ved Universitetet i Stavanger. Midlane blei nytta til kompetansetiltak og støtteressursar i samband med den nasjonale lesesatsinga *Tid for lesing*.

Tiltak for minoritetsspråklege elevar og nasjonale minoritetar

Det blei nytta 5,5 mill. kroner til utvikling av læremiddel i kvensk eller finsk som andrespråk og til

kompetansehevingstiltak for lærarar i faget i regi av Statsforvaltaren i Troms og Finnmark.

Det blei nytta 0,4 mill. kroner til ein pilot for å utvikle læringsressursar og gjere forsøk med fjernundervisning i kvensk på læringsplattforma Digilær, og 0,2 mill. kroner blei tildelt Oslo kommune til tiltak for minoritetsspråket romanes. Vidare blei det nytta 2 mill. kroner til tiltak i grunnskuleopplæringa for romar i Lørenskog.

9 mill. kroner gjekk til Fleksibel opplæring. Tilbodet blir gitt av Nasjonalt senter for fleirkulturell opplæring (NAFO) ved OsloMet. NAFO leverer nettbasert tospråkleg fagopplæring i matematikk og naturfag på 8.–10. trinn på arabisk, somali og tigrinja. Målgruppa er ungdomsskuleelevar, elevar i innføringstilbod i vidaregåande opplæring, kombinasjonsklassar og vaksenopplæringa. Frå hausten 2023 blei engelsk på nybegynnarnivå etablert som eit fast tilbod på arabisk, somali og tigrinja. Fleksibel opplæring har også utvikla tilbod mynta på ukrainske fordrivne, sjå omtale under Styrkt tilbod for ukrainske barn, unge og vaksne.

Demokratisk beredskap mot rasisme, antisemittisme og udemokratiske haldningar (Dembra)

Tiltaket omfattar rettleiing, kurs og nettbaserte ressursar for å førebygge ulike former for gruppebaserte fordommar. Dembra blir koordinert av Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret). 2 mill. kroner gjekk til Dembra for lærarutdanninga (Dembra LU), som omfattar kurstilbod til lærarstudentar, lærarar, skuleleiarar og andre tilsette i skulen. 12,5 mill. kroner gjekk til Dembra-arbeidet i grunnopplæringa i 2024. Læringsressursane dekkjer områda hatefulle ytringar, antisemittisme, rasisme, diskriminering av minoritetar og udemokratiske haldningar. I tillegg gjekk 1,2 mill. kroner til utvikling av kurs og materiell for førebygging av antisemittisme og digitale ressursar mot muslimfiendskap og 1,1 mill. kroner til FoU-satsinga om konspirasjonsteoriar.

Mobbeombod, program mot mobbing og partnerskap mot mobbing

I 2024 blei det nytta 10,1 mill. kroner til mobbeombodsordninga. Av dette gjekk 9 mill. kroner til fylkeskommunane og 1 mill. kroner til Læringsmiljøsenteret ved Universitetet i Stavanger for den faglege oppfølginga av mobbeombodsordninga.

I 2024 gjekk det 4 mill. kroner til antimobbe- og læringsmiljøprogram. Midlane blei fordelte til

tre programeigarar: Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge, Universitetet i Stavanger og Norwegian Research Centre (NORCE).

I 2024 gjekk det 2,4 mill. kroner til Partnerskap mot mobbing. Partnerskapen består av regjeringa, Sametinget og 14 organisasjonar i oppvekst- og utdanningssektoren. Midlane har gått til å følge opp dei tiltaka som er omtala i handlingsplanen for Partnerskap mot mobbing (2022–2025).

Implementering av ny opplæringslov

Det blei sett inn mange tiltak i arbeidet med støtte til innføring av ny opplæringslov i 2024. Den nye lova har gitt ei god moglegheit til i større grad å hjelpe fylkeskommunar og kommunar i arbeidet med å forstå, formidle og etterleve regelverket. Av midlane på posten blei 11 mill. kroner brukt av statsforvaltarane til lokalt støttearbeid overfor fylkeskommunar og kommunar. Vidare gjekk 0,3 mill. kroner til å arrangere ei samling for alle embeta, 1 mill. kroner til filmar og annonsar retta mot ulike målgrupper i sektoren og 0,5 mill. kroner til oppstarten av prosjektet til NIFU og NTNU om evalueringa av innføringa av ny lov.

Samisk fjernundervisning, opptakssystemet for samisk vidaregåande opplæring og samiske læremiddel

Til samisk fjernundervisning blei det til saman nytta 4,5 mill. kroner (sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk). Midlane er tildelte statsforvaltarane i Nordland og Troms og Finnmark for å jobbe med organisering og kvalitetsutvikling av samisk fjernundervisning. Det gjekk også 1,7 mill. kroner til auka kvalitet i fjernundervisning.

I tillegg blei det nytta 2,7 mill. kroner til støttefunksjonar knytte til Samisk vidaregåande skule. Dette er støtte til dei statlege samiske skulane for å styrke rolla og kapasiteten som leverandør av fjernundervisning. Dei statlege skulane er Sørsamisk kunnskapspark i Hattfjelldal, Samisk vidaregåande skule i Karasjok og Samiske vidaregåande skule og reindriftsskule i Kautokeino.

Sametinget blei tildelt 6 mill. kroner til samiske læremiddel i fagfornyninga.

Symjeopplæring

Målet med tiltaket er å gi nykomne minoritetsspråklege barn, unge og vaksne i grunnskuleopplæringa meir og betre symjeopplæring og dermed redusere risikoen for ulykker. Ordninga kan også omfatte andre elevar som ikkje kan symje, eller

som ikkje har fått delteke i den ordinære symjeundervisninga. I 2024 blei det nytta 10,1 mill. kroner.

I tillegg blei det i 2024 nytta 1 mill. kroner til å støtte symjeopplæring for elevar i grunnskulen, mellom anna til nettsida svømmedyktig.no.

Områdesatsing i Groruddalen og Oslo sør

Midlane går til prosjekt innanfor barnehage og skule i områdesatsingane i Groruddalen (10 mill. kroner) og Oslo sør (0,5 mill. kroner). Målet med områdesatsingane, som er eit samarbeid mellom stat og kommune, er å betre miljø, butilhøve og levekår i eit geografisk avgrensa område. Eit delmål på opplæringsfeltet er at fleire elevar skal gjennomføre grunnopplæringa. Områdesatsingane er vedtekne til ut 2026, jf. Prop. 1 S (2025–2026) for Kommunal- og distriktsdepartementet.

Digilær.no – nasjonal plattform for nettbasert undervisning

10,1 mill. kroner gjekk til å utvikle og drifte digilær.no. Plattformen er vidareutvikla med ny påmeldings- og samtykkeløysing, auka sikkerheit og betre tilrettelegging for samiske språk.

Under dette tiltaket blei det finansiert tilbod om forsering i matematikk 1T. Om lag 360 deltok ved oppstart, og undervisninga blei levert av dei fylkeskommunale nettskulane, Nettskulen i Nordland og Nettskulen Vestfold. Det blei også finansiert pilotar med tilbod i kvensk, finsk, sørsamisk og lulesamisk.

Tilbodet Fleksibel opplæring blir også levert i plattformen.

I tillegg blei følgande tilbod gitt gjennom plattformen:

- tospråkleg opplæring i matematikk og grunnleggjande norsk på ukrainsk
- begynnaropplæring i engelsk for arabisktalande
- engelsk på nybegynnarnivå (arabisk, tigrinja og somali)
- tospråkleg fagopplæring i naturfag og matematikk (tigrinja, arabisk, somali)

Desse tilboda er utvikla og etablerte innanfor fagområda der skuleeigaren ikkje klarer å gi denne opplæringa lokalt.

Rettleiing av nyutdanna nyttilsette lærarar

I 2024 gjekk 11,7 mill. kroner til søknadsbaserte ordningar for universitet og høgskular for stimulering til rettleiing av nyutdanna nyttilsette lærarar i

barnehage og skule. Av dette blei det nytta 3,9 mill. kroner over kap. 231, post 21 og 7,8 mill. kroner over kap. 226 til universitet og høgskular som gav tilbod om rettleiing til barnehagar og skular. Tiltaket inkluderte òg informasjonstiltak og nettverksarbeid mellom barnehage- og skuleeigarar og lærarutdanningsinstitusjonane for at fleire nyutdanna nyttilsette lærarar skulle få rettleiing.

Læringstilbod om 22. juli

Det europeiske Wergelandsenteret fekk tildelt 6,5 mill. kroner, som blei brukt til å gi fleire elevar og lærarar høve til å delta i opplæringstilbodet om 22. juli og demokratisk medborgarskap. Tilbodet er utvikla av 22. juli-senteret, Utøya AS og Wergelandsenteret. I 2024 blei tilbodet utvida med ein demokrativerkstad for elevar og lærarar med ei samling over tre dagar, eit regionalt lærarkurs og eit kurs for lærarstudentar.

Utvikling av kvalitet og kompetanse i SFO

I 2024 følgde Utdanningsdirektoratet opp eit samlingsbasert kompetansetilbod for leiarar i SFO. Tilbodet skal støtte leiarar i å leie utviklingsarbeid og implementere rammeplanen for SFO, og gjere dei betre rusta til å vurdere og utvikle kvaliteten i eigen SFO. Det blei brukt 5,7 mill. kroner i 2024 til å finansiere 100 plassar. Utdanningsdirektoratet heldt i 2024 fram med å utvikle digitale støtteresursar til arbeidet med rammeplanen og kvalitet i SFO og lanserte verktøyet *Ståstedsanalysen for SFO* til skulestart 2024. Utdanningsdirektoratet er i gang med eit arbeid med sikte på å utvikle eit rammeverk for grunnkompetanse i SFO.

Vidare blei det brukt 0,2 mill. kroner til forvaltning av den nasjonale rammeplanen for SFO og støtte til innføringa av rammeplanen. Utdanningsdirektoratet ser mellom anna at skular held fram med å bestille trykte rammeplanar.

Strategiplan for realfag

Utdanningsdirektoratet tildelte i 2024 3,8 mill. kroner til strategiplan for realfag. Av dette gjekk 1 mill. kroner til drift og vedlikehald av nettstaden matematikk.org, 2 mill. kroner til Forskningsrådet for å vidareføre arbeidet med å koordinere olympiadar og konkurransar i realfag og 0,8 mill. til ei nettverkssamling for kompetansemiljø som arbeider med matematikkvanskar. Matematikksenteret arrangerte ei nettverkssamling hausten 2024 for

kompetansemiljø som arbeider med elevar med matematikkvanskar.

Lektor2 for realfag

Tiltaket Lektor2 for realfag er avslutta etter 2024. I 2024 brukte Naturfagsenteret tildelte midlar til å gjennomføre avsluttingssamlingar for skular og koordinatorar. I slutten av 2025 skal Naturfagsenteret levere sluttrapport for Lektor2 og revidere nettsida og ressursane for opplæringa. Totalt blei det tildelt 2 mill. kroner til Naturfagsenteret.

Skuleval

Skuleval er ein del av skulens oppdrag for å fremje demokrati og medborgarskap og oppfyller kompetansemål i læreplanen. Alle som jobbar med skulevalet, skal sikre at arbeidet skjer i samsvar med regelverket for trygt og godt skulemiljø. Direktoratet tildelte 2 mill. kroner til Sikt – Kunnskapssektorens tenesteleverandør for oppgradering og vidareutvikling av skulevalsystemet for å førebu teknisk gjennomføring av skuleval 2025. I tillegg arrangerte Utdanningsdirektoratet seminar for fylkeskommunane for å heve kompetansen om korleis vi kan bruke skuleval som ein del av demokratiopplæringa.

Fagleg råd for lærarutdanning

I 2024 gjekk 1,2 mill. kroner til å dekke Utdanningsdirektoratets sekretariatsansvar for Fagleg råd for lærarutdanningane. Midlane har gått til å dekke honorar og reise til 13 rådsmedlemmer, konferansar og kunnskapsinnhenting. Tiltaket vert også finansiert over kap. 275, post 21.

Etatssamarbeidet om betre oppfølging av utsette barn og unge

Etatssamarbeidet er eit samarbeid mellom 13 etatar om betre oppfølging av utsette barn og unge og familiane deira, gjennom betre samarbeid mellom sektorar og tenester. I 2024 har 0,6 mill. kroner gått til å drifte etatssamarbeidet. Av dette er 0,4 mill. kroner overført til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet for å dekke fellesutgifter i etatssamarbeidet, medan det resterande er gått til kostnader i samband med ulike oppdrag gitt av etatssamarbeidet. Kjernegruppa for utsette barn og unge (KUBU) er oppdragsgivaren for etatssamarbeidet, jf. nærare omtale i kategoriinnleiinga i programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Pilotforsøk for meir inkluderande praksis i barnehage, skule og SFO

Som oppfølging av Meld. St. 6 (2019–2020) *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skule og SFO* blei det sett i gang pilotforsøk for meir inkluderande praksis i barnehage, skule og SFO. Tiltaket består av to delar, der del 1 omfatta fem kommunar som fekk midlar til eigeninitierte tiltak for meir inkluderande praksis. Sluttrapporten kom i 2023 og viste at tverrfagleg samarbeid om tidleg innsats for inkludering i barnehagar og skular kan føre til at barns behov blir raskeare fanga opp, og at saker ofte blir løyste på eit lågare nivå. I 2024 blei det teke initiativ til å få gjennomført ei mindre kartlegging for å undersøke om prosjekta er blitt ein del av den daglege drifta i kommunane.

Del 2 av pilotprosjekta blir leia av NTNU Samfunnsforskning for utprøving og forskning på ein modell for meir inkluderande praksis der den pedagogisk-psykologiske tenesta (PPT) jobbar tettare på barnehagar og skular. I 2024 vart det nytta 0,5 mill. kroner til del 2. Tett på-modellen har som mål å gi alle barn eit inkluderande, likeverdig og tilpassa pedagogisk tilbod ved å utvikle samarbeidet mellom barnehage, skule og støtteteneene, med særleg merksemd på PPT. Prosjektet blir gjennomført i samarbeid med Trondheim kommune, Steinkjer kommune, Aurskog-Høland kommune, forskingsinstituttet NIFU og NTNU og bygger på eit rikt datamateriale for å følge med på endring over tid.

Diverse tiltak

Mellom anna blei det nytta midlar til rettleiing for yrkesfagleg fordjuping (YFF-faget), Nasjonalt råd for studieførebuande utdanningsprogram, arbeidsgruppe om private grunnskular, diverse utvalsarbeid og internasjonalt arbeid. Det blei også nytta midlar til auka bemanning i skular i område med levekårsutfordringar, små utdanningsinnanfor spesialpedagogikk og kompetansetiltak om psykisk helse i skulen. Tilskota til støttegruppa etter 22. juli, Stiftelsen 10. august, Stiftelsen Lenken og WorldSkills Norway gjekk òg over denne posten.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 752,4 mill. kroner på posten til ulike tiltak for kvalitetsutvikling i grunnopplæringa.

Departementet foreslår følgende flyttingar av midlar til og frå posten:

- 605,8 mill. kroner frå posten til kap. 226, post 22 og kap. 231, post 21 for å samle tiltaka i det heilskaplege systemet for kompetanse- og karriereutvikling for lærarar og andre tilsette i barnehage og skule på færre postar
- 0,8 mill. kroner frå posten til kap. 260, post 50 og til Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet for forvaltning av nettstaden svømmedyktig.no

- 10 mill. kroner til posten frå kap. 225, post 69 for å styrke Nasjonalt senter for yrkesfag

Nedanfor følger omtale av større tiltak og viktige prioriteringar og endringar innanfor løyvingsslaget. Departementet vil ved behov omdisponere midlar mellom dei ulike satsingane på posten.

Departementet foreslår ei tilsegnfullmakt på 13 mill. kroner på posten, jf. forslag til vedtak IV nr. 1.

Tabell 4.11 Budsjettforslag for 2026, kap. 226, post 21

		(i mill. kroner)
Type tiltak	Kort om tiltaket	Forslag 2026
Tilskot til kommunar for innkjøp av fysiske lærebøker	Midlane skal fordelast til kommunane for innkjøp av fysiske lærebøker.	120
Forskning, evaluering, statistikk og brukarundersøkingar m.m.	Departementet vil setje av om lag 100 mill. kroner på posten til arbeid med brukarundersøkingar, statistikk, forskning, evaluering og deltaking i internasjonale undersøkingar.	100
Strategi for digital kompetanse og infrastruktur i barnehage og skule	Midlane skal nyttast til å følge opp <i>Strategi for digital kompetanse og infrastruktur i barnehage og skule 2023–2030</i> . Midlane skal mellom anna gå til felles støttetenester for personvern, informasjonstryggleik og universell utforming i digitale læremiddel, læringsressursar og plattformer, vidare innsats for å utvikle dei digitale fellesløysingane i skulesektoren, styrking av forskings- og kunnskapsgrunnlaget, utvikling av eksamen for å handtere digitale utfordringar og rettleiing av sektoren, mellom anna om kunstig intelligens og trygge digitale omgivnader. Sjå også omtale under kap. 220, post 70 og kap. 220, post 01 og 21.	89
Handhevingsordninga i skulemiljøsaker	Midlane skal medverke til å nå målet om ei effektiv og rettssikker ordning. Det blir foreslått å redusere løyvinga noko i lys av at saksbehandlingstida har stabilisert seg.	51
Betre læringsmiljø	Midlane skal gå til ulike tiltak, under dette læringsmiljøprosjektet, ordninga med fylkesvise mobbeombod for barnehagar og skular m.m., slik at fleire elevar får eit trygt og godt skulemiljø.	42,2
Nytt system for kvalitetsutvikling i skulen	Midlane skal gå til ny skulemiljøundersøking, nye prøvar med læringsstøttande formål og verktøy som skal erstatte kartleggingsprøvar på 1. trinn.	30
Program for meir praktisk, variert og motiverande skule	Midlane skal gå til å utvikle ulike støtteressursar, kompetansetiltak og tiltak på vurderingsfeltet og til å setje i gang utviklingsprosjekt gjennom program for ein meir praktisk, variert og motiverande skule.	30

Tabell 4.11 Budsjettforslag for 2026, kap. 226, post 21

		(i mill. kroner)
Type tiltak	Kort om tiltaket	Forslag 2026
Tiltak for å styrke barn og unge sin kompetanse i realfag	15 mill. kroner skal bidra til å auke kompetansen i matematikk blant barn og unge, og dei blir tildelte Matematikksenteret. 10 mill. kroner skal bidra til å auke kompetansen i naturfag blant barn og unge, og dei blir tildelte Naturfagsenteret.	25
Eksamen, vurdering og prøver	Det er sett av midlar til utvikling av eksamen og prøver. Midlar til forvaltning av eksamen ligg på kap. 220, post 21. I løyvinga inngår ein auke på 8 mill. kroner som følge av at Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å greie ut ei sikrare og forbetra eksamensordning i vidaregåande opplæring.	24
Tilskot til utvalde kommunar for samarbeid mellom skulefritidsordning og kulturskule, idrettslag og andre frivillige organisasjonar	Tilskotet skal bidra til auka inkludering og betre kvalitet i skulefritidsordninga.	20
Nasjonalt senter for yrkesfag	Regjeringa har oppretta eit nasjonalt senter for yrkesfag som ei eining i Utdanningsdirektoratet. For 2026 foreslår regjeringa å løyve 20 mill. kroner til å drifte senteret og til forskning og utvikling ved senteret. Dette er ei styrking på 10 mill. kroner frå 2025. Senteret skal vere ein pådrivar for nytenking og langsiktig strategisk arbeid for å auke kvaliteten i fag- og yrkesopplæringa. I tillegg skal senteret ha som mål å styrke samarbeidet mellom fag- og yrkesopplæringa i vidaregåande opplæring og høgare yrkesfagleg utdanning.	20
Betre bemanning og høgare kompetanse i barnehage og skule for å kunne ta hand om nykomne barn, unge og vaksne frå Ukraina	Dette er midlar til mellom anna etterutdanningstilbod.	19
Tiltak for auka leselyst og leseferdigheiter	Midlane skal bidra til å auke leselysta og leseferdigheitene til barn og unge, og dei blir tildelte Lesesenteret.	18
Samisk fjernundervisning og samiske læremiddel	Dette inkluderer midlar til samisk fjernundervisning som blir tildelt Utdanningsdirektoratet, ei utgreiing om læremiddelsituasjonen og 6 mill. kroner til samiske læremiddel i fagfornyinga som blir tildelt Sametinget.	17,8
Dembra	Tiltaket blir koordinert av Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret), som mottek desse midlane.	16,5
Auka bemanning på skular i levekårsutsette område	Dette vidarefører ordninga som blei oppretta ved behandlinga av revidert budsjett for 2022.	15,5

Tabell 4.11 Budsjettforslag for 2026, kap. 226, post 21

		(i mill. kroner)
Type tiltak	Kort om tiltaket	Forslag 2026
Lesekommisjon og innhalds- lister	Midlane skal gå til å opprette ein lesekommisjon og til utvikling av støttemateriall i form av innhaldslistar til læreplanverket for lærarar.	15
Digilær.no – nasjonal plattform for nettbasert undervisning	Midlane går til drift og utvikling av digilær.no.	10,5
Områdesatsing i Groruddalen og Oslo sør	Midlane skal gå til prosjekt innanfor barnehage og skule i områdesatsingane i Groruddalen (10 mill. kroner) og Oslo sør (0,5 mill. kroner). Målet med områdesatsin- gane, som er eit samarbeid mellom stat og kommune, er å betre miljø, butilhøve og levekår.	10,5
Symjeopplæring	10 mill. kroner er tilskot til symjeopplæring for nykomne minoritetsspråklege elevar. 0,8 mill. kroner er foreslått flytta ut av posten og til Senter for mat, helse og fysisk aktivitet.	10
Støtte til arbeid for elevar med særlege behov, som lese- vanskar/dysleksi	Midlane skal gå til tiltak for å gi betre tilgang til tilrette- lagde læremiddel for elevar med særlege behov, mellom anna lesevanskar/dysleksi.	10
Implementering av ny opplæ- ringslov	Midlane skal gå til å legge til rette for god implemente- ring av ny opplæringslov med forskrift.	9,5
Fleksibel opplæring	Tilbodet gir opplæring over nettbaserte løysingar for minoritetsspråklege elevar med rett til tospråkleg fagopplæring i fag.	9
Tiltak retta mot nasjonale minoritetar	Tildelingar inkluderer utvikling av læremiddel i kvensk og finsk og 2 mill. kroner til grunnskuleopplæring for romar i Lørenskog kommune.	7,2
Tilskot til støttegruppa etter 22. juli	Støttegruppa blei oppretta etter terrorangrepa i 2011 og jobbar for å fremje interessene til dei som blei ramma av terrorangrepa. Gruppa deltek òg i ei rekke forum med norske styresmakter og internasjonale aktørar. Tilsko- tet skal bidra til å styrke støttegruppa og dekke nødven- dige tryggingstiltak under minnemarkeringane på Utøya etter 22. juli.	5,5

Tabell 4.11 Budsjettforslag for 2026, kap. 226, post 21

		(i mill. kroner)
Type tiltak	Kort om tiltaket	Forslag 2026
Tilskot til WorldSkills Norway	Tilskotet skal nyttast til å arrangere skule-NM og andre aktivitetar. Tilskotet skal bidra til å auke interessa for yrkesfag.	4
Tilskot til Stiftelsen Lenken	Tilskotet skal støtte opp under arbeidet til stiftinga.	2
EU Kids Online	Formålet med undersøkinga EU Kids Online er å auke kunnskapen om barn og foreldre sin bruk av internett og ny nettbasert teknologi. Kunnskapsdepartementet foreslår å tildele 0,5 mill. kroner til UiO som bidrag til gjennomføringa av undersøkinga i Noreg. Sjå også omtale i Prop. 1 S for Barne- og familiedepartementet og Prop. 1 S for Kultur- og likestillingsdepartementet.	0,5
Anna	Løyvinga dekker òg drift av nokre tidsavgrensa prosjekt, tiltak for å følge opp fagfornyninga, utgifter til offentlege utval og ekspertutval som departementet har sett ned mm.	20,7
Totalt		752,4

Post 22 System for kompetanse- og karriereutvikling

Det heilskaplege systemet for kompetanse- og karriereutvikling for lærarar og andre tilsette i barnehage og skule blir fasa inn i 2025 og 2026. Sjå nærare omtale i innleiinga til programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Løyvinga finansierer følgande tilskotsordningar i systemet for kompetanse- og karriereutvikling:

- tilskot til kollektiv kompetanseutvikling i barnehage og grunnskule
- tilskot til kollektiv kompetanseutvikling i vidaregåande opplæring
- tilskot til vidareutdanning i barnehage, grunnskule og vidaregåande opplæring

Kollektiv kompetanseutvikling og vidareutdanning for tilsette i barnehagane blir finansiert over kap. 231, post 21. Utkast til forskrifter for dei tre tilskotsordningane har vore på høyring og skal fastsetjast og tre i kraft frå 2026. I tillegg finansierer løyvinga midlar til universitet og høgskular for å utvikle og tilby vidareutdanning, rektorutdanning og modulbasert vidareutdanning for skuleleiarar. Løyvinga finansierer også oppfølgingsordninga og utviklingsmidlar til statsforvaltaren.

For tilsette i skulen som manglar lærarutdanning, finansierer løyvinga stipendordningar for toårig praktisk-pedagogisk utdanning (PPU), praktisk-pedagogisk utdanning for yrkesfag (PPU-Y) og treårig yrkesfaglærarutdanning (YFL). Staten har også gitt stipend slik at skuleeigarar kan rekruttere personar utanfrå som ønsker å ta ei yrkesfaglærarutdanning for å jobbe i skulen, stipendordning for minoritetsspråklege lærarar og stipend for å gjere ferdig lærarutdanning som har vore avbroten tidlegare. I tillegg finansierer løyvinga tiltak for å betre rekrutteringa til lærarutdanningane og læraryrket i barnehage og skule.

Mål for 2026

Målet med løyvinga er å

- gi leiarar, lærarar og andre tilsette i barnehage og skule gode moglegheiter til kompetanse- og karriereutvikling gjennom heile arbeidslivet
- styrke dei profesjonelle læringsfellesskapa i og mellom barnehagar og skular
- gjere barnehagar og skular til attraktive arbeidsplassar som rekrutterer og beheld lærarar og andre yrkesgrupper

Resultat i 2024

Vidareutdanning for lærarar

I 2024 blei det brukt 1,5 mrd. kroner til vidareutdanning for lærarar gjennom strategien *Kompetanse for kvalitet*. I skuleåret 2024–25 blei det gitt tilbod om vidareutdanning til over 5 900 lærarar. I treårsperioden 2022–2024 har over 18 200 lærarar fått tilbod om vidareutdanning.

Spesialpedagogikk var eit av dei nasjonalt prioriterte faga, med eit mål om at minst 800 lærarar skulle få tilbod om vidareutdanning. Dette faget hadde flest godkjende søknader frå skuleeigarar, og søknadene vart også høgt prioriterte av eigarane. Totalt fekk 1 243 lærarar tilbod om vidareutdanning i spesialpedagogikk frå Utdanningsdirektoratet i 2024.

Praktiske og estetiske faga var også blant dei nasjonalt prioriterte faga, med eit mål om at minst 600 lærarar skulle få tilbod. Alle godkjende søknader frå skuleeigarar innanfor desse faga vart innvilga av Utdanningsdirektoratet. Totalt fekk 562 lærarar tilbod om vidareutdanning i praktiske og estetiske fag i 2024. Det var ein liten nedgang i tala samanlikna med året før.

Ved fordeling av tilbod om vidareutdanning prioriterte direktoratet matematikk, engelsk, norsk, teiknspråk og samisk, og nær alle som var godkjende av skuleeigaren, fekk tilbod. Det var ein nedgang i talet på lærarar som søkte og fekk tilbod om vidareutdanning i matematikk, engelsk og norsk. Likevel er det framleis desse faga flest lærarar får tilbod i. I 2024 fekk 668 lærarar tilbod i matematikk, 606 i engelsk og 734 i norsk.

For samiske fag var det ein liten auke. 23 lærarar fekk tilbod i 2024. For norsk teiknspråk heldt talet seg stabilt samanlikna med 2023, med 15 godkjende søknader.

Innanfor andrespråkspedagogikk og grunnleggjande lese-, skrive- og matematikkopplæring var det ein auke i talet på innvilga søknader samanlikna med året før.

Rektorutdanninga og vidareutdanning for skuleleiarar

I 2024 gjekk 66,9 mill. kroner til rektorutdanninga og 30,6 mill. kroner til modulbasert vidareutdanning for skuleleiarar. 493 begynte på rektorutdanninga, og 440 begynte på den modulbaserte vidareutdanninga for skuleleiarar i 2024, ei endring frå høvesvis 511 og 434 i 2023. Evalueringar av rektorutdanninga og den modulbaserte vidareutdanninga viser at deltakarane er svært nøgde med til-

boda. Dei opplever at utdanningane er relevante og har gitt stort læringsutbytte.

Tiltak for å rekruttere til lærarutdanningane og læreryrket

I 2024 gjekk 89,7 mill. kroner til kompetansetiltak for ikkje-kvalifisert undervisningspersonell. Det blei utbetalt 555 nye stipend til personar for studium på PPU, PPU-Y, YFL, studium for minoritetspråklege lærarar og studium for å fullføre lærarutdanninga. Av desse gjekk 61 stipend til å rekruttere personar utanfor skulen. Deltakarar i YFL frå 2021 og PPU frå 2022 fekk utbetalt siste del av stipendet etter fullført studium i 2024.

I 2024 gjekk 10 mill. kroner til Høgskulen på Vestlandet (HVL) for å finansiere Nasjonalt prosjekt for lærarrekuttering. Prosjektet har ei kunnskapsbasert tilnærming og jobbar breitt med rekruttering, i samarbeid med utdanningsinstitusjonar, barnehage- og skuleeigarar og andre sentrale organisasjonar. Prosjektet har som mål at fleire får kunnskap om kva det vil seie å vere lærar, at fleire søker seg til lærarutdanningane, at fleire begynner i yrket, og at det blir større mangfald blant lærarar. I alt er prosjektet finansiert med 42 mill. kroner i perioden 2019–2024.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 2 026,2 mill. kroner på posten til ulike tiltak for kompetanseutvikling i grunnopplæringa.

Departementet foreslår å flytte 565,4 mill. kroner frå kap. 226, post 21 til posten, for å samle midlar til det heilskaplege systemet for kompetanse- og karriereutvikling på grunnopplæringsområdet på éin post.

Departementet foreslår følgande flyttingar av midlar frå posten:

- 75 mill. kroner frå posten til kap. 226, post 61 for å styrke tilskot til rettleiing for nyutdanna lærarar.
- 50 mill. kroner frå posten til kap. 571, post 60 for å kompensere kommunane for auka administrative kostnader ved ny vidareutdanningsordning og vurdering av behovet til dei private barnehagane.

Posten er redusert med 76,2 mill. kroner for å kunne prioritere andre tiltak. Som følge av dei stipendordningane som blir finansierte av løyvinga på posten, som inneber at delar av stipendet først blir utbetalte når utdanninga er fullført, er det behov for ei tilsegnfullmakt på 332 mill. kroner knytt til posten, jf. forslag til vedtak IV nr. 1.

I tabell 4.12 følger omtale av større tiltak og viktige endringar innanfor løyvingsforslaget. Departementet vil ved behov omdisponere midlar mellom dei ulike satsingane på posten.

Tabell 4.12 Budsjettforslag for 2026, kap. 226, post 22

		(i mill. kroner)
Type tiltak	Kort om tiltaket	Forslag 2026
Tilskot til vidareutdanning i barnehage, grunnskule og vidaregåande opplæring	Midlane finansierer vidareutdanning for tilsette i grunnskule og vidaregåande opplæring. Vidareutdanning for tilsette i barnehagane blir finansiert over kap. 231, post 21. Målet for tilskotsordninga er å bidra til å styrke kompetansen til lærarar og andre tilsette med fagbrev og høgare utdanning i barnehage, grunnskular og høgare opplæring gjennom studiepoenggivande vidareutdanning innanfor fagområde som den enkelte tilsette og arbeidsplassen har behov for. Tilskotsmottakarar er kommunar, fylkeskommunar og private skular godkjende etter privatskulelova § 2-1. Tilskotet vil bli fordelt ut frå objektive kriterium. Tilskotet skal bidra til å dekke utgiftene som skuleeigarar har ved å gi deltakarane permisjon med lønn. Den nye tilskotsordninga vil gjelde for deltakarar som begynner på vidareutdanning hausten 2026. For våren 2026 vil skuleeigarar få utbetalt vikar- og stipendmidlar.	1 072,4
Tilskot til kollektiv kompetanseutvikling i barnehage og grunnskule	Tilskotsordninga skal bidra til å styrke profesjonelle læringsfellesskap i barnehagar og grunnskular. Ordninga omfattar alle tilsette i barnehage og grunnskule og skal bidra til kompetanseutvikling på arbeidsplassen ut frå lokale behov. Den delen av ordninga som gjeld barnehage er finansiert over kap. 231, post 21. Midlane blir forvalta av statsforvaltaren. Ordninga består av tidlegare desentralisert ordning for kompetanseutvikling og kompetanseløftet i spesialpedagogikk og inkluderande praksis, dei delane som har gått til grunnskule.	331,0
Tilbod om vidareutdanning	Midlar til universitet og høgskular til å utvikle og tilby vidareutdanning.	238,0
Tilskot til kollektiv kompetanseutvikling i vidaregåande opplæring	Tilskotsordninga skal bidra til å styrke profesjonelle læringsfellesskap i og mellom vidaregåande skular og lærebedrifter vurdert ut frå lokale behov. Den nye ordninga omfattar alle tilsette i vidaregåande opplæring og skal bidra til kompetanseutvikling på arbeidsplassen. Det er fylkeskommunane som får ansvar for denne ordninga. Ordninga består av tidlegare desentralisert ordning for kompetanseutvikling, kompetanseløftet i spesialpedagogikk og inkluderande praksis og dei delane som har gått til vidaregåande opplæring, i tillegg til tilskotsordninga for lokal kompetanseutvikling i yrkesfaglærarløftet.	118,0

Tabell 4.12 Budsjettforslag for 2026, kap. 226, post 22

		(i mill. kroner)
Type tiltak	Kort om tiltaket	Forslag 2026
Leiarutdanning	Løyvinga finansierer rektorutdanninga og modulbasert vidareutdanning for skuleleiarar.	106,0
Utdannings- og rekrutteringsstipend	Midlane finansierer kompetansetiltak for ikkje-kvalifisert undervisningspersonell og stipend for å rekruttere personar utanfor skulen.	105,0
Oppfølgingsordninga	Kommunar som er med i ordninga, får støtte og rettleiing tilpassa dei lokale utfordringane. Ordninga vil i 2026 bli vidareutvikla for å bidra til betre heilskap og samanheng i kvalitetsarbeidet i kommunar med svake resultat over tid.	38,0
Rettleiing for nyutdanna lærarar i barnehage og skule	Tildelinga går til universitet og høgskular etter søknad. Ho må sjåast i samanheng med midlar til barnehage som er løyvde over kap. 231, post 21. For tilskot til eigarar til rettleiing for lærarar i barnehage og skular, sjå kap. 226, post 61.	7,8
Tiltak for å rekruttere til lærarutdanningane og læraryrket	Tildelinga går til å finansiere Nasjonalt prosjekt for lærarrekruttering ved Høgskulen på Vestlandet.	10,0

Det heilskaplege systemet for kompetanse- og karriereutvikling legg til rette for at alle tilsette i laget rundt barna og elevane skal få ta del i kompetansetiltaka.

Regjeringa ønsker at skulen skal bli meir praktisk og variert, at elevane lærer å lese godt, og at skulen fremjar inkludering, motivasjon og meistring. Regjeringa oppfordrar kommunar, fylkeskommunar og private skular til å vurdere om dei treng å styrke kompetansen sin på desse områda når dei skal identifisere og prioritere kompetansetiltak for dei tilsette.

Post 61 Tilskot til rettleiing for nyutdanna lærarar

Målgruppa for tilskotet er nyutdanna lærarar i barnehagen, grunnskulen og den vidaregåande skulen. Kommunar, fylkeskommunar og private barnehage- og skuleeigarar som gir rettleiing til nyutdanna lærarar, kan søke om tilskot til å plan-

legge og gjennomføre sjølve rettleiinga. Tilskotet skal brukast til direkte kostnader for rettleiinga.

Mål for 2026

Målet med løyvinga er både å bidra til at barnehage- og skuleeigarane følger opp ansvaret sitt for å ha rettleiingsordningar lokalt, og å styrke rettleiinga til den enkelte nyutdanna læraren. Målet med rettleiinga er at nyutdanna lærarar i barnehage, grunnskule og vidaregåande skule får rettleiing av god kvalitet, slik at fleire får ein god overgang frå utdanninga til yrket, og at dei blir verande i barnehagen og skulen.

Resultat i 2024

I 2024 blei det innvilga 293 søknader frå kommunar og private skular, mot 242 i 2023. Dette omfatta 3 665 nyutdanna nyttilsette lærarar i 223 kommunar og i 70 private skular. Satsen per lærar i 2024 blei 18 485 kroner.

Tabell 4.13 Innvilga søknader om tilskot til rettleiing av nyutdanna nytilsette lærarar i perioden 2022–2024

	2022	2023	2024
Sats per lærar	21 734	19 413	18 485
Innvilga søknader	268	242	293
kommunar	209	207	223
private skular	59	35	70
Talet på lærarar med tilskot	2 828	3 325	3 665
kommunale skular	2 704	3 251	3 523
private skular	124	74	142

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 225,8 mill. kroner på posten.

Departementet foreslår å flytte 75 mill. kroner til posten frå kap. 226, post 22, for å styrke tilskotet.

Post 62 Tilskot til skulebibliotek og bøker, kan nyttast under post 21

Mål for 2026

Målet med tilskotsordninga er at skulebiblioteka gir elevane betre leseferdigheiter, auka leselyst og evne til kritisk tenking.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 103,2 mill. kroner på posten i 2026. Dette er ein auke på 51,3 mill. kroner frå 2025. Ordninga blir utvida til også å omfatte innkjøp av bøker. Innsats i levekårsutsette område blir prioritert.

Post 63 Tilskot til utstyr og læringsarenaer på 1.–10. trinn

Mål for 2026

Målet med tilskotet er meir praktisk, variert og relevant læring på 1.–10. trinn.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 190,9 mill. kroner på posten i 2026, samtidig som ordninga blir utvida til å omfatte 1.–4. trinn. Alle kommunar kan søke om tilskot. Kommunar som søker og som har ein plan for bruken av tilskotet, mottok tilskot.

Tilskotet kan brukast til

- utstyr som styrker dei praktiske sidene av dei praktiske og estetiske faga og/eller bidreg til meir praktisk, variert og relevant opplæring i andre fag
- investeringar i læringsarenaer inne eller ute som fremjar praktisk og variert læring og/eller fysisk aktivitet
- å inngå samarbeid om utstyr og læringsarenaer mellom grunnskular og vidaregåande skular, næringsliv og relevante organisasjonar

Post 65 Tilskot til skulemiljøteam og beredskapsteam

Posten var ny i 2025. For rapport om midlar til skulemiljøteam i 2024, sjå kap. 226, post 21.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er betre og tryggare skulemiljø og førebygging av barne- og ungdomskriminalitet gjennom etablering og styrking av kommunale skulemiljøteam og beredskapsteam.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 125 mill. kroner på posten i 2026. Departementet foreslår å flytte 5,7 mill. kroner til posten frå kap. 253, post 70 for å vidareføre tilskotet på same nominelle nivå som i revidert budsjett 2025.

45 mill. kroner av løyvinga skal gå til skulemiljøteam og 80 mill. kroner av løyvinga skal gå til beredskapsteam. Dette inkluderer vidareføring av styrking av beredskapsteam på 10 mill. kroner i revidert budsjett 2025, jf. Innst. 540 S (2024–2025) og Prop. 146 S (2024–2025).

Regjeringa vil ta tak i narkotikakriminalitet blant barn og unge. Beredskapsteama skal ta høgde for dette i arbeidet sitt.

Post 71 Noregs forskingsråd – Tilskot til vitensenter

Vitensentera er lærings- og opplevingssenter for teknologi, naturvitskap og matematikk, der dei besøkande lærer gjennom eksperimentering og praktisk utforskning. Sentera fungerer som eit nasjonalt nettverk og tilbyr praktiske og tverrfaglege undervisningstilbod som er forankra i læreplanane.

Dei regionale vitensentera er viktige verkemiddel for å auke interesse for, og gi kunnskap om, teknologi og realfag. Dette er kompetanseområde Noreg har stort behov for. Sentera samarbeider tett med skular, kommunar og lærarutdanningar. Dei bidreg med verktøy, ressursar og fagleg støtte til lærarar i heile landet. Sentera følger opp nasjonale strategiar og tilbyr inkluderande og inspirerande læringsarenaer i og utanfor skulen.

Hausten 2025 er det 13 vitensenter i Vitensenterprogrammet i Forskingsrådet:

- Jærmuseet – Sandnes og Nærbø
- Nordnorsk vitensenter – Tromsø
- Vitensenteret i Oslo v/Norsk Teknisk Museum
- Vilvite – Bergen
- DuVerden – Porsgrunn
- Vitensenteret i Trondheim – Trondheim
- Vitensenteret Innlandet – Gjøvik
- Inspiria Science Center – Østfold
- Sørlandet vitensenter – Arendal, Kristiansand og Kvinesdal
- Vitenparken Campus Ås – Ås
- Atlanterhavsparken – Ålesund

- Vitensenter Nordland – Mo i Rana
- ViteMeir – Kaupanger

Mål for 2026

Målet med tilskotet er å auke interessa for teknologi og realfag.

Resultat i 2024

I 2024 fekk 13 regionale vitensenter midlar frå denne posten. Sentera hadde samla sett betydeleg fleire besøkande i 2024 enn i 2023. Vitensentera leverte i 2024 undervisning til om lag 366 000 elevar og lærarar. Dette er over 23 000 fleire enn året før. Totalt nådde vitensentera ut til om lag 1 350 000 besøkande i 2024. Evalueringar viser at tilboda har høg kvalitet og blir vurderte som eit verdifullt supplement til undervisninga i realfag på skulen.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 124,3 mill. kroner på posten.

Løyvinga omfattar 23,7 mill. kroner til talent-senterordninga. Tilskotet går til dei same seks sentera som har fått tilskot tidlegare. Innanfor løyvinga vil det bli gitt eit tilskot på 0,3 mill. kroner til Vitensenterforeningen. Fordelinga av tilskotet til vitensentera blir vedteken av styret i Vitensenterprogrammet. Styret blir oppnemnt av Noregs forskingsråd. I styret sit mellom anna representantar frå akademia og næringslivet.

Kap. 227 Tilskot til særskilde skular

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
63	Tilskot til kommunar og fylkeskommunar	44 529	46 307	49 020
78	Tilskot	199 609	212 594	225 847
	Sum kap. 227	244 138	258 901	274 867

Post 63 blir nytta når midlane går til kommunar og fylkeskommunar, medan post 78 blir nytta til tilskot til andre mottakarar.

Post 63 Tilskot til kommunar og fylkeskommunar**Mål for 2026**

Målet med løyvinga er å støtte tilbod som ikkje har lovheimla rett til tilskot, men som departe-

mentet likevel ønsker å støtte fordi verksemda ved skulane dekker viktige behov.

Tilskot til vaksenopplæring i Sandefjord kommune

Stiftelsen Signo har ein institusjon og ein skule for døvblinde og personar med høyrselshemmingar i kombinasjon med funksjonsnedsetjingar. Verksemda ligg i Sandefjord kommune. Sandefjord kommune er etter opplæringslova ansvarleg for å finansiere vaksenopplæring. Tilskotet skal bidra til å dekke meirutgifter Sandefjord kommune har som følge av ansvaret for å gi vaksenopplæring til bebuarar ved Stiftelsen Signo.

Tilskot til Fjellheimen leirskule

Tilskotsmottakaren er Engerdal kommune, og tilskotet skal nyttast til å drifte Fjellheimen leirskule. Fjellheimen leirskule er ein leirskule for barn, unge og vaksne med psykisk utviklingshemming eller lærevanskar.

Tilskot til dei kommunale sameskulane i Snåsa og Målselv

Tilskotet finansierer drift av dei kommunale sameskulane i Snåsa og Målselv med tilhøyrande internat. Skulen i Snåsa gir opplæring på sørsamisk, medan skulen i Målselv gir opplæring på nordsamisk. Skulane tek opp elevar frå heile landet. Tilskotet skal også bidra til å dekke utgifter til skuleskyss for elevar ved skulen i Målselv.

Tilskot til samiske profil- og ressurskular

Kunnskapsdepartementet foreslår å opprette eit tilskot til Nordland fylkeskommune (Nord-Salten vidaregåande skule, tidlegare Knut Hamsun vidaregåande skule) og Hamarøy kommune (Drag skule) på til saman 1 mill. kroner. Midlane skal gå til vidareutvikling av lulesamiske profilskular og ressurskular, og skal bidra til å:

- sikre at elevar får eit godt lulesamisk opplæringstilbod i heile grunnopplæringa
- utvikle god opplæring i lulesamisk språk og kultur
- støtte opp om arbeidet med å løfte lulesamisk språk, kultur og identitet på alle skular og særleg i Nordland fylkeskommune

Resultat i 2024

Tilskot til vaksenopplæring i Sandefjord kommune

Tilskotet kommunen fekk i 2024 gjekk til kjøp av vaksenopplæringstenester frå Stiftelsen Signo for dei 32 elevane som fekk opplæring.

Tilskot til Fjellheimen leirskule

Skulen kan ta inn opptil 1 000 deltakarar kvart år. I 2024 fekk 672 deltakarar eit opphald ved skulen, ned frå 813 personar året før.

Tilskot til dei kommunale sameskulane i Snåsa og Målselv

Sameskulen i Snåsa hadde ti elevar hausten 2024, det same talet som året før. Talet på elevar har falle dei siste åra. I tillegg fekk 31 elevar fjernundervisning, ein nedgang frå 52 i 2023.

Sameskulen i Målselv hadde 24 elevar hausten 2024, mot 22 elevar året før. I tillegg fekk 59 elevar fjernundervisning, ein nedgang frå 65 i 2023. For 2024 er det utbetalt 1,9 mill. kroner til Målselv kommune for utgifter til skuleskyss for elevar ved sameskulen.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 49 mill. kroner på posten. I løyvinga inngår ein auke på 1 mill. kroner som følge av det nye tilskotet til Nordland fylkeskommune og Hamarøy kommune. Tabell 4.14 viser fordelinga av løyvinga.

Tabell 4.14 Fordeling av tilskot på kap. 227, post 63

	(i 1 000 kr)
Tilskotsmottakar	Tilskot 2026
Vaksenopplæring i Sandefjord kommune	6 564
Fjellheimen leirskule	8 038
Dei kommunale sameskulane i Snåsa og Målselv	33 418
Nordland fylkeskommune og Hamarøy kommune	1 000
Sum	49 020

Post 78 Tilskot

Mål for 2026

Målet med løyvinga er å støtte private tilbod som ikkje har lovheimla rett til tilskot, men som departementet likevel ønsker å støtte fordi verksemda ved skulane dekkjer viktige behov.

Tilskot til Den franske skolen i Oslo

Tilskotet bygger på ein tosidig avtale mellom Noreg og Frankrike. Avtalen inneber at Noreg gir eit årleg tilskot til Den franske skolen i Oslo, mot at Frankrike legg til rette for opplæring av læringar frå Noreg i Frankrike. Tilskotet skal styrke samarbeidet med Frankrike og stillinga til det franske språket i Noreg.

Tilskot til internatdrifta ved Krokeide vidaregåande skole og Feiring vidaregåande skole

Krokeide vidaregåande skole AS og Feiring vidaregåande skole AS er godkjende etter privatskulelova § 2-1 bokstav f for å tilby særskilt tilrettelagd opplæring for elevar med dokumenterte behov. Skulane gir eit landsdekkande tilbod. Tilskotet skal bidra til drifta av internata og det sosialmedisinske hjelpeapparatet ved skulane, slik at skulane kan tilby yrkesretta vidaregåande opplæring for personar med fysiske eller psykiske utfordringar.

Tilskot til Røde Kors Nordisk United World College

United World Colleges (UWC) er ein internasjonal organisasjon som arbeider for å fremje fred og forståing gjennom utdanning. Det er i alt 18 UWC-skular i 18 land. Tilskotet går til Røde Kors Nordisk United World College i Fjaler i Vestland (RKNUWC). Skulen fører elevane fram til ein International Baccalaureate-eksamen (IB-eksamen).

Tilskot til Signo grunn- og vidaregåande skole og Briskeby vidaregåande skole

Målgruppene til Signo grunn- og vidaregåande skole er døvblinde og elevar med høyrselshemming og ulike funksjonsnedsetjingar. Målgruppa til Briskeby vidaregåande skole er elevar med nedsett høyrsel. Tilskotet skal bidra til at skulane kan halde fram med drifta på om lag same nivå som før dei blei godkjende etter privatskulelova § 2-1 bokstav f for å tilby særskilt tilrettelagd opplæring for elevar med dokumenterte behov. Tilskotet skal òg bidra til å dekke heimreisekostnader for elevane ved skulane og drift av internatet ved Signo grunn- og vidaregåande skole.

Tilskot til opplæring i rusinstitusjonar

Tilskotet skal finansiere opplæringstilbodet som rusinstitusjonane Tyrilistiftelsen og Stiftelsen Fossumkollektivet har i Østfold og Innlandet. Tilskotet skal dekke kostnader til opplæring som ligg utanfor ramma av opplæringslova, og som derfor ikkje ligg under ansvaret til fylkeskommunane.

Tilskot til Lycée International de Saint-Germain-en-Laye

Tilskotet medverkar til at det blir gitt grunnskuleopplæring og vidaregåande opplæring til norske elevar ved den norske seksjonen ved Lycée International de Saint-Germain-en-Laye.

Resultat i 2024

Tilskot til Den franske skolen i Oslo

I skuleåret 2024–25 hadde Den franske skolen i Oslo 257 elevar på barnetrinnet, 185 elevar på ungdomstrinnet og 110 elevar i vidaregåande opplæring. Samla hadde skulen 552 elevar, mot 575 elevar i skuleåret 2023–24.

Tilskot til internatdrifta ved Krokeide videregående skole og Feiring videregående skole

I 2024 hadde Krokeide videregående skole 94 elevar på internatet om våren og 111 elevar om hausten, som er ein nedgang frå 2023. I 2024 hadde Feiring videregående skole 93 elevar på internatet om våren og 111 elevar om hausten, som er ein auke frå hausten 2023. Utnyttinga av kapasiteten på internata ved skulane er god.

Tilskot til Røde Kors Nordisk United World College

I skuleåret 2024–25 hadde skulen 204 elevar frå 89 land. 58 av elevane kom frå nordiske land. Elevtalet og fordelinga mellom regionane elevane kjem frå, har vore relativt stabile dei siste åra.

Tilskot til Signo grunn- og videregående skole og Briskeby videregående skole

Signo grunn- og videregående skole fekk våren 2024 tilskot for tolv elevar på grunnskulenivå og 18 heiltidselevar og ein deltidselev på vidaregåande nivå. Om hausten var det elleve elevar på grunnskulenivå og 18 heiltidselevar og ingen deltidselevar på vidaregåande nivå. Tilskotet til Briskeby videregående skole blei utbetalt for 40 heiltidselevar og 9 deltidselevar om våren 2024 og 39 heiltidselevar og 13 deltidselevar om hausten. Elevtalet ved dei to skulane har vore relativt stabilt dei siste åra.

Tilskot til opplæring i rusinstitusjonar

Fossumkollektivet hadde i 2024 til saman 87 elevar ved skuleavdelingane i Østfold og 23 elevar ved dei to avdelingane i Innlandet. Ved dei to verksemdene Tyrilistiftelsen har i Innlandet, har 69 bebuarar hatt eit opplæringstilbod i regi av Frankmotunet, og 101 bebuarar har delteke på ulike skuletilbod i Lillehammer.

Tilskot til Lycée International de Saint-Germain-en-Laye

Hausten 2024 var det 35 elevar i grunnskulen og 13 elevar i vidaregåande skule som fekk opplæring i den norske seksjonen ved skulen.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 225,8 mill. kroner på posten. Tabell 4.15 viser fordelinga av løyvinga.

I revidert budsjett for 2023 omtala departementet dei økonomiske utfordringane som Den franske skolen i Oslo ville få som følge av auka husleige frå skuleåret 2025–26, jf. Prop. 118 S (2022–2023). Departementet varsla at tilskotet til skulen ville bli auka med 10 mill. kroner årleg frå skuleåret 2025–26. Tiltaket fekk halvårseffekt i 2025. Departementet foreslår å auke løyvinga med ytterlegare 5,6 mill. kroner i 2026 som følge av at tiltaket får heilårseffekt.

Departementet tek sikte på å fastsetje nye retningslinjer for tilskotet til Den franske skolen i Oslo hausten 2025.

Tabell 4.15 Fordeling av tilskot på kap. 227, post 78

	(i 1 000 kr)
Tilskotsmottakar	Tilskot 2026
Den franske skolen i Oslo	49 619
Internatdrifta ved Krokeide videregående skole	32 700
Internatdrifta ved Feiring videregående skole	19 494
Røde Kors Nordisk United World College	45 777
Signo grunn- og videregående skole	43 845
Briskeby videregående skole	15 292
Opplæring i rusinstitusjonar	13 394
Lycée International de Saint-Germain-en-Laye	5 726
Sum	225 847

Kap. 228 Tilskot til private skular o.a.

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
70	Private grunnskular, <i>overslagsløyving</i>	3 978 222	4 234 236	4 319 176
71	Private vidaregåande skular, <i>overslagsløyving</i>	2 150 952	2 376 143	2 443 237
72	Diverse skular som gir yrkesretta opplæring, <i>overslagsløyving</i>	155 529	171 187	177 890
73	Private grunnskular i utlandet, <i>overslagsløyving</i>	154 576	166 069	173 638
74	Private vidaregåande skular i utlandet, <i>overslagsløyving</i>	23 050	28 938	27 438
75	Private skular med særskild tilrettelagd opplæring for elevar med dokumenterte behov, <i>overslagsløyving</i>	571 053	576 595	633 622
76	Andre private skular, <i>overslagsløyving</i>	70 406	76 308	77 782
77	Den tysk-norske skolen i Oslo, <i>overslagsløyving</i>	50 654	36 193	45 412
78	Kompletterande undervisning	26 097	27 525	28 516
79	Toppidrett	82 868	86 017	89 114
80	Distriktstilskot til private grunnskular	2 990		
81	Elevutveksling til utlandet	428	2 434	2 522
82	Kapital- og husleigetilskot til private skular	77 311	80 375	83 269
83	Særtilskot til Møbelsnekkerskolen, Plus-skolen og Hjerleid Handverksskole	5 000	5 190	5 377
84	Redusert foreldrebetaling i skulefritidsordninga ved private skular	83 703	143 231	148 387
85	Særtilskot til private kombinerte grunnskular	29 983	90 000	161 305
	Sum kap. 228	7 462 822	8 100 441	8 416 685

Løyvingane over kap. 228 går i hovudsak til tilskot til private skular som er godkjende etter privatskulelova. I tillegg blir det over kapittelet gitt tilskot til mellom anna kompletterande undervisning, jf. privatskulelova § 6-4, Den tysk-norske skolen i Oslo, toppidrett og elevutveksling i utlandet. Private skular godkjende etter privatskulelova har rett til statstilskot. Til grunn for tilskotet ligg gjennomsnittlege driftsutgifter per elev i den offentlege skulen.

Offentlege skular blir i hovudsak finansierte gjennom dei frie inntektene til kommunesektoren. Sidan elevar i private skular blir direkte finansierte gjennom tilskot frå staten, blir det gjort eit trekk i rammetilskotet til kommunane og fylkes-

kommunane tilsvarende 80 pst. av gjennomsnittskostnaden for kvar nye elev i privat skule (trekkordninga). Ordninga tek utgangspunkt i at 20 pst. av kostnaden for ein privatskuleelev ligg igjen i kommunen. Det er ei eiga ordning som deretter korrigerer rammetilskota til den enkelte kommunen og fylkeskommunen for elevar dei har i private skular, etter årleg fastsette satsar (korreksjonsordninga).

Endringa i elevtal frå skuleåret 2023–24 til 2024–25 gir eit trekk på 97,9 mill. kroner i rammetilskotet til kommunane og 91,1 mill. kroner i rammetilskotet til fylkeskommunane gjennom trekkordninga i 2026. Tabell 4.16 viser meirutgiftene staten har for elevar i private grunnskular i Noreg.

Private grunnskular i utlandet er ikkje med i oppstillinga. Det er ikkje laga ei tilsvarande oppstilling for vidaregåande opplæring.

Tabell 4.16 Meirutgifter, elevar i private grunnskular

Overslag 2026	Mrd. kroner
Tilskot til private grunnskular kap. 228, post 70, tilskot til grunnskular under kap. 228, post 75 og særtilskot til kombinerte skular i Noreg under kap. 228, post 85	4,6
Akkumulert trekk frå rammetilskotet til kommunane	2,5
Statens meirutgifter til private grunnskular	2,1

Tabell 4.16 viser at staten har ei meirutgift på 2,1 mrd. kroner for elevar i private grunnskular i Noreg i 2026, samanlikna med om elevane hadde gått i offentleg skule. Denne meirutgifta kan i hovudsak forklarast med tre forhold:

- Private grunnskular blir kompenserte for smådriftsulemper gjennom statstilskotet, medan makrotrekket i rammetilskotet til kommunane skjer etter ein nasjonal gjennomsnittssats. Privatskulane har i hovudsak færre elevar enn offentlege skular, og gjennomsnittleg tilskot til privatskulane blir derfor høgare enn trekkssatsen til kommunane. I tillegg blir kommunesektoren trekt 80 pst. av trekkssatsen, medan privatskulane mottek 85 pst. av tilskotsgrunnlaget.
- I revidert budsjett for 2024 blei det innført eit særtilskot til private kombinerte skular, som får betydeleg redusert tilskot som følge av ny utrekningspraksis for desse skulane. Utrekningspraksisen blei endra hausten 2024, og blir fasa inn over fem år. Særtilskotet til kombinerte skular blir trappa gradvis opp i takt med at endringane blir fasa inn.

- Trekkordninga med eit makrotrekk i rammetilskotet vart innført i 2001. Ved innføringa av trekkordninga vart kommunesektoren trekt for dei årlege endringane i talet på elevar i private skular. Dermed vart det ikkje gjort trekk for vel 9 000 elevar som allereie gjekk i private grunnskular i 2001. Budsjetteffekten av dette er rekna til om lag 1,1 mrd. kroner.

Mål for 2026

Målet med tilskota på post 70–76 er at det kan bli oppretta og drive privatskular etter privatskulelova.

Resultat i 2024

Tabell 4.17 viser endringar i talet på elevar som gir rett på tilskot, og private skular som fekk tilskot over post 70–76 frå skuleåret 2022–23 til skuleåret 2024–25. Tabellen viser òg tal for skuleåret 2014–15. For grunnskulen gjeld tala frå elevteljinga 1. oktober. For vidaregåande skule viser tala gjennomsnittet av elevtalet frå elevteljingane 1. oktober og 1. april.

Tabell 4.17 Privatskular, tal på skular og elevar

Post		Skular				Elevar			
	Skuletype	2014–15	2022–23	2023–24	2024–25	2014–15	2022–23	2023–24	2024–25
70	Grunnskular	192	266	266	266	18 078	27 973	28 943	29 674
71	Vidaregåande skular	77	84	84	84	13 276	14 884	15 019	15 371
72	Diverse skular som gir yrkesretta opplæring	31 ¹	28	28	28	1 324 ¹	1 200	1 240	1 283
73	Grunnskular i utlandet	11	9	9	8	903	833	852	832
74	Vidaregåande skular i utlandet	5	3	3	3	190	134	161	161
75	Skular med særskilt tilrettelagd opplæring for elevar med dokumenterte behov	14	18	19	19	699	1 131	1 226	1 307
76	Andre private skular	2	2	2	2	179	178	198	199
	Sum	332	410	411	410	34 649	46 333	47 639	48 827

¹ Skuleåret 2014–15 var desse skulane godkjende etter kap. 4 i vaksenopplæringslova.

Kjelde: Utdanningsdirektoratet

Hausten 2024 gjekk 4,7 pst. av grunnskuleelevane i private skular, mot 4,6 pst. året før. I Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet står det at 6 pst. av grunnskuleelevane gjekk i private skular hausten 2023. Det stemmer ikkje. Det riktige er 4,6 pst.

Hausten 2024 gjekk 8,9 pst. av elevane i vidaregåande opplæring i private skular. Tala inkluderer alle elevar i private grunn- og vidaregåande skular i Noreg som er godkjende etter privatskulelova. Dei siste ti åra har det vore ein auke i delen elevar i private grunnskular og i private vidaregåande skular.

Post 70 Private grunnskular, overslagsløyving

Private grunnskular som er godkjende etter privatskulelova, får tilskot tilsvarende 85 pst. av tilskotssatsen.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 4,3 mrd. kroner på posten. I løyvinga inngår ein auke på 75,2 mill. kroner som følge av oppdaterte elevtal og ein auke på 72,5 mill. kroner som følge av nye satsar i høve til saldert budsjett for 2025. I løyvinga inngår

ein reduksjon på 62,8 mill. kroner som følge av tredje år med innfasing av ny tilskotsmodell.

Ny tilskotsmodell for private grunnskular tok til å gjelde frå hausten 2024, jf. Prop. 65 L (2023–2024). Departementet viser til omtale av den nye tilskotsmodellen for private grunnskular i Prop. 1 S (2023–2024) for Kunnskapsdepartementet og Prop. 104 S (2023–2024). Alle endringane i tilskotet blir fasa inn over fem år etter at dei tok til å gjelde frå hausten 2024, slik at endringane er fullt innfasa i løpet av hausten 2028. Overgangsordninga tek utgangspunkt i det tilskotet skulen fekk med ny tilskotsmodell og utrekningspraksis hausten 2024, og det tilskotet skulen ville fått om førre modell og utrekningspraksis hadde vore vidareførte.

Post 71 Private vidaregåande skular, overslagsløyving

Private vidaregåande skular som er godkjende etter privatskulelova, får tilskot tilsvarende 85 pst. av tilskotssatsen. Satsane for tilskot til private vidaregåande skular bygger på dei gjennomsnittlege utgiftene i den offentlege skulen to år tidlegare. Det blir rekna ut ein sats for kvart utdanningsprogram. Posten omfattar òg eit særtilskot til Kongshaug Musikkgymsnas, Oslo by steiner-skole og Oasen vidaregåande skole.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 2,4 mrd. kroner på posten. I løyvinga inngår ein auke på 57,6 mill. kroner som følge av oppdaterte elevtal og ein auke på 9,5 mill. kroner som følge av nye satsar i høve til saldert budsjett for 2025. Departementet foreslår å løyve 14,2 mill. kroner i særtilskot til Kongshaug Musikkgymnas, Oslo by steinerskole og Oasen vidaregåande skole. Særtilskotet fordele seg slik: Kongshaug Musikkgymnas med 5,2 mill. kroner, Oslo by steinerskole med 5,8 mill. kroner og Oasen vidaregåande skole med 3,2 mill. kroner.

Post 72 Diverse skular som gir yrkesretta opplæring, overslagsløyving

I dag er 28 skular godkjende etter kap. 6A i privatskulelova. Desse er bibelskular, kunstsksular og Norsk Yrkesdykkerskole. Satsane for tilskot til skular som er godkjende etter kap. 6A i privatskulelova, med unntak av Norsk Yrkesdykkerskole, er baserte på tre av satsane for private vidaregåande skular. Dei tre satsane er dei same som for utdanningsprogram for studiespesialisering, idrettsfag og musikk, dans og drama. Skular som er godkjende etter kap. 6A i privatskulelova, får 65 pst. av tilskotssatsane.

Kunnskapsdepartementet har sett i gang ein prosess med å greie ut moglege alternative løplasseringar og rammeforesetnader for skular godkjende etter kap. 6A. Denne utgreiinga blir gjennomført i dialog med skulane og organisasjonane deira. På bakgrunn av blant anna eigenrapportering frå skulane greier Kunnskapsdepartementet no ut vidare oppfølging, blant anna spørsmål knytt til kvalifiserings-/søknadsprosessar og finansiering ved eventuell overgang til anna lovverk.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 177,9 mill. kroner på posten. I løyvinga inngår ein auke på 5,4 mill. kroner som følge av oppdaterte elevtal og ein auke på 1,3 mill. kroner som følge av nye satsar i høve til saldert budsjett for 2025.

Post 73 Private grunnskular i utlandet, overslagsløyving

Skulane får tilskot etter same grunnlag som private grunnskular i Noreg, men satsen blir høgare

fordi desse skulane ikkje er omfatta av ordninga med kompensasjon for meirverdiavgift. Posten omfattar òg avrekning mellom Noreg og Sverige for svenske elevar i norske skular i utlandet og norske elevar ved svenske private grunnskular i utlandet. I tillegg omfattar posten utgifter til spesiellundervisning.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 173,6 mill. kroner på posten. I løyvinga inngår ein auke på 7 mill. kroner som følge av oppdaterte elevtal og ein auke på 3,2 mill. kroner som følge av nye satsar i høve til saldert budsjett for 2025. I løyvinga inngår ein reduksjon på 2,6 mill. kroner som følge av endringar i tilskotet for private grunnskular som tok til å gjelde hausten 2024, jf. omtale under post 70. Endringane vil bli fasa inn gradvis over fem år, slik at ny tilskotsmodell og utrekningspraksis er fullt innfasa i løpet av hausten 2028. For å kompensere for endringane er det etablert eit særtilskot for private kombinerte skular, jf. post 85. Dei private grunnskulane i utlandet er omfatta av denne ordninga.

Post 74 Private vidaregåande skular i utlandet, overslagsløyving

Skulane får tilskot etter same grunnlag som private vidaregåande skular i Noreg, men satsen blir høgare fordi desse skulane ikkje er omfatta av ordninga med kompensasjon for meirverdiavgift. Posten omfattar òg utgifter til spesialundervisning.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 27,4 mill. kroner på posten. I løyvinga inngår ein reduksjon på 1,7 mill. kroner som følge av oppdaterte elevtal og ein auke på 0,2 mill. kroner som følge av nye satsar i høve til saldert budsjett for 2025.

Post 75 Private skular med særskilt tilrettelagd opplæring for elevar med dokumenterte behov, overslagsløyving

Private grunn- og vidaregåande skular med særskilt tilrettelagd opplæring for elevar med dokumenterte behov får tilskot tilsvarende 100 pst. av ein normalsats per elev. Nokre av skulane får i tillegg statstilskot til husleigeutgifter på same nivå som i 2003, jf. Innst. O. nr. 80 (2002–2003).

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 633,6 mill. kroner på posten. I løyvinga inngår ein auke på 35,4 mill. kroner som følge av oppdaterte elevtal og ein auke på 21,6 mill. kroner som følge av nye satsar i høve til saldert budsjett for 2025.

Post 76 Andre private skular, overslagsløyving

Posten omfattar Unge Sjømenns Kristelige Forening (MS Gann) og Maritim videregående skole Sørlandet (MS Lofoten). Skulane får tilskot per elev etter satsen for utdanningsprogram for teknikk og industriell produksjon eller elektro. Skulane får 85 pst. av tilskotssatsen. I tillegg får skulane eit fast tilskot for ekstrakostnader ved skuledrift på skip.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 77,8 mill. kroner på posten. I løyvinga inngår ein auke på 0,2 mill. kroner som følge av oppdaterte elevtal og ein auke på 1,3 mill. kroner som følge av nye satsar i høve til saldert budsjett for 2025.

Post 77 Den tysk-norske skolen i Oslo, overslagsløyving

Avtalen mellom Noreg og Tyskland om Den tysk-norske skolen i Oslo blei ført vidare og godkjend av Stortinget i april 2018, jf. Innst. 337 S (2017–2018) og Prop. 78 S (2017–2018). Tilskotet blir rekna ut på same måte som tilskotet til private skular som er godkjende etter privatskulelova, men med 54,4 pst. av tilskotssatsen. I tillegg blir det gitt eit særskilt tilskot som kompensasjon for at skulen ikkje lenger får tilskot til kompletterande undervisning, og for å dekke høgare husleiekostnader til nye, større lokale for skulen.

Mål for 2026

Tilskotet skal styrke samarbeidet med Tyskland og stillinga til det tyske språket i Noreg.

Resultat i 2024

Hausten 2024 var det til saman 327 elevar ved Den tysk-norske skolen i Oslo, og av dei gjekk 266 elevar i grunnskulen og 61 elevar i vidaregåande skule. Det er noko høgare elevtal enn hausten 2023.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 45,4 mill. kroner på posten. I løyvinga inngår ein auke på 0,8 mill. kroner som følge av oppdaterte elevtal og ein auke på 0,4 mill. kroner som følge av nye satsar i høve til saldert budsjett for 2025. Forslaget vidarefører òg den auka løyvinga på 8 mill. kroner som kom i revidert budsjett for 2025.

Departementet tek sikte på å fastsetje nye retningslinjer for tilskotet til Den tysk-norske skolen i Oslo hausten 2025.

Post 78 Kompletterande undervisning

Tilskotsordninga medverkar til å finansiere kompletterande undervisning i norsk, samfunnsfag og kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE) for norske elevar ved utanlandske eller internasjonale grunnskular i utlandet. Tilskotsmottakarar i ordninga er to sertifiserte nettskular – Globalskolen og Norskskolen.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er at norske elevar ved internasjonale eller utanlandske grunnskular i utlandet får høve til å få nettundervisning i norsk, samfunnsfag og KRLE.

Resultat i 2024

I 2024 gav nettskulane kompletterande undervisning til i alt 1 427 elevar om våren og 1 395 elevar om hausten.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 28,5 mill. kroner på posten.

Post 79 Toppidrett

Ordninga gjeld skular som i tillegg til godkjenninga etter privatskulelova er godkjende som toppidrettsgymnas av Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. Løyvinga omfattar òg eit forvaltningsstilskot til Olympiatoppen.

Skular med tilbod om toppidrett som er godkjende av Olympiatoppen, blir ikkje automatisk omfatta av ordninga med særskilt toppidrettstilskot.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er at private skular kan legge til rette for at toppidrettsutøvarar kan kombinere trening med vidaregåande opplæring. Målet er vidare at Olympiatoppen kan behandle søknader om kvalitetssikring av toppidrettsdelen av tilbodet ved skular som er godkjende etter privatskulelova § 2-1 andre ledd bokstav d.

Resultat i 2024

Hausten 2024 var det totalt 2 926 toppidrettslevar ved dei 13 skulane som fekk tilskot til toppidrett. Det er ein auke frå 2023.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 89,1 mill. kroner på posten. I løyvinga inngår 410 000 kroner til eit forvaltningstilskot til Olympiatoppen.

Tabell 4.18 Fordeling av tilskot over kap. 228, post 79

	(i 1 000 kr)
Skular som får toppidrettstilskot	Særtilskot 2026
Haugesund Toppidrettsgymnas AS	7 502
Norges Toppidrettsgymnas Bodø AS	2 807
Norges Toppidrettsgymnas Bærum AS	10 884
Norges Toppidrettsgymnas Geilo AS	2 812
Norges Toppidrettsgymnas Kongsvinger AS	4 623
Norges Toppidrettsgymnas Lillehammer AS	8 388
Norges Toppidrettsgymnas Tromsø AS	4 583
Stiftelsen Telemark Toppidrett Gymnas	7 567
Wang AS (Oslo)	15 897
Wang Fredrikstad AS	5 803
Wang Hamar AS	6 334
Wang Toppidrett Stavanger AS	5 355
Wang Tønsberg AS	6 149
Sum	88 704

Post 80 Distriktstilskot til private grunnskular

I statsbudsjettet for 2024 blei det innført eit søknadsbasert tilskot for private grunnskular i Noreg som kan dokumentere meir enn 10 km reiseveg til næraste offentlege skule. Tilskotet var ikkje lov-festa, og det kunne bli gitt til kombinerte skular som hausten 2024 fekk redusert tilskot som følge av endra utrekningspraksis. Skulen måtte vere godkjend og i drift då ny tilskotsmodell tok til å gjelde. Målet med ordninga var å medverke til at privat-skular som ligg langt unna næraste offentlege tilbod, og som fekk redusert tilskot som følge av endra utrekningspraksis for private kombinerte barne- og ungdomsskular, kunne halde fram drifta.

Resultat i 2024

Hausten 2024 var det 13 private grunnskular som søkte om distriktstilskot. Fem av desse fekk utbetalt 3 mill. kroner hausten 2024.

Tilskotsordninga vart ikkje vidareført i statsbudsjettet for 2025.

Post 81 Elevutveksling til utlandet

Tilskotsordninga gjeld utveksling til utlandet for elevar ved tre private vidaregåande skular med rett til statstilskot. Desse er Danielsen vidaregående skole i Bergen, Heltberg Private Gymnas i Oslo og Drottningborg vidaregående skole i Grimstad.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er at privatskulane kan legge til rette for elevutveksling til utlandet.

Resultat i 2024

Åtte elevar utløyste tilskot for skuleåret 2023–24, ein nedgang på 25 elevar frå skuleåret 2022–23. To skular fekk tilskot. Samla vart det utbetalt 428 320 kroner i 2024.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 2,5 mill. kroner på posten.

Post 82 Kapitaltilskot til privatskular, kapital- og husleigetilskot

Mål for 2026

Målet med tilskotet er å bidra til at private skular i Noreg skal kunne finansiere husleige og vedlikehald og rehabilitering av bygg.

Resultat i 2024

I 2024 fekk private skular 77,3 mill. kroner i kapitaltilskot. Tilskotet er ei rammestyrt ordning og blei fordelt på grunnlag av elevtal mellom dei private grunn- og vidaregåande skulane i Noreg som får driftstilskot over kap. 228, post 70 og 71.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 83,3 mill. kroner på posten.

Post 83 Tilskot til Møbelsnekkerskolen, Plus-skolen og Hjerleid Handverksskole

Møbelsnekkerskolen, Plus-skolen og Hjerleid Handverksskole har godkjenning etter privatskulelova § 2-1 andre ledd bokstav h, vidaregåande opplæring i yrkesfaglege studieprogram. Dette godkjeningsgrunnlaget blei oppheva ved lovendring som tok til å gjelde 15. juni 2022. Plus-skolen og Hjerleid Handverksskole har òg godkjenning etter privatskulelova § 2-1 andre ledd bokstav g, tradisjonshandverksfag.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er at skulane kan halde oppe tilboda innanfor tradisjonshandverksfag.

Resultat i 2024

I 2024 vart det utbetalt 5 mill. kroner i tilskot til dei tre skulane, fordelt etter godkjent elevtal.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 5,4 mill. kroner på posten. Tilskotet blir fordelt slik:

- Hjerleid Handverksskole AS: 2,3 mill. kroner
- Plus-skolen AS: 2,4 mill. kroner
- Møbelsnekkerskolen AS: 0,7 mill. kroner

Post 84 Redusert foreldrebetaling i skulefritidsordninga ved private skular

Ordninga omfattar to tilbod. Det eine tilbodet inneber at elevar på 1.–4. trinn frå familiar med låg inntekt ikkje skal betale meir for ein SFO-plass enn 6 pst. av samla personinntekt i hushaldet etter skattelova kapittel 12 og skattepliktig kapitalinntekt. Det andre tilbodet gjeld 12 timar gratis SFO per veke for elevar på 1.–3. trinn.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er at skulefritidsordninga (SFO) ved private skular kan tilby redusert foreldrebetaling i SFO på same måte som i SFO ved offentlege skular.

Resultat i 2024

I 2024 blei det løyvd 93,3 mill. kroner for at dei private grunnskulane skulle kunne tilby 12 timar gratis SFO for elevar på 1.–3. trinn og redusert foreldrebetaling på SFO for elevar på 1.–4. trinn frå familiar med låg inntekt. Hausten 2024 kom det inn 183 søknader for SFO-året 2024–25. Det vart innvilga 12 timar gratis SFO til 5 463 elevar på 1.–3. trinn og redusert betaling for 32 elevar på 1.–4. trinn med bakgrunn i den samla inntekta i hushaldet. 83,7 mill. kroner av løyvinga blei nytta.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 148,4 mill. kroner på posten. Dette skal gå til lågare foreldrebetaling for elevar på 1.–4. trinn frå familiar med låg inntekt og til å gi 12 timar gratis SFO for elevar på 1., 2. og 3. trinn ved private skular.

Post 85 Særtilskot til private kombinerte grunnskular

Ein del private kombinerte skular får monaleg reduksjon i tilskotet som følge av den nye utrekningsspraksisen for private grunnskular som tok til å gjelde frå hausten 2024. Særtilskotet skal motverke effektane av dette. Tilskotet blir utbetalt per elev i dei kombinerte skulane i intervallet 46–90 elevar. Tilskotet skal etter planen trappast opp gradvis til 300 mill. kroner (2024-kroner) i takt med innfasinga av ny tilskotsmodell og utrekningsspraksis for kombinerte skular.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er å kompensere kombinerte skular som får redusert tilskot som følge av ny utrekningsspraksis for desse skulane.

Resultat i 2024

Ordninga blei innført hausten 2024. Dei kombinerte grunnskulane i Noreg og utlandet er omfatta av denne ordninga. Hausten 2024 var det 145 kombinerte skular som fekk utbetalt tilskot for 20 219 elevar.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 161,3 mill. kroner på posten.

Kap. 229 22. juli-senteret

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Driftsutgifter	23 766	34 028	57 296
45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast, kan nyttast under post 01</i>	19 984	24 400	
70	Tilskot til minne- og læringsbesøk på Utøya			7 000
	Sum kap. 229	43 750	58 428	64 296

22. juli-senteret formidlar kunnskap om terrorangrepet i regjeringskvartalet og på Utøya 22. juli 2011. Senteret skal gjennom utstillingar, undervisning og andre pedagogiske opplegg forvalte minnet om terrorangrepet og setje det inn i både ein historisk og ein dagsaktuell kontekst.

- 22. juli-senteret dokumenterer, bevarer og formidlar relevante perspektiv og gjenstandar knytte til terrorangrepet 22. juli 2011
- 22. juli-senteret skal arbeide for at eit permanent senter blir utforma slik at det blir eit godt nasjonalt minne- og læringssenter for besøkande

Post 01 Driftsutgifter og post 45 Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, kan overførast, kan nyttast under post 01

Mål for 2026

Følgande mål gjeld for løyvingane til 22. juli-senteret på kap. 229, post 01 og 45:

- Elevar, lærarar og lærarstudentar lærer om og reflekterer over terrorangrepet 22. juli 2011 og tilgrensande tematikk
- Læringsressursane til 22. juli-senteret er tilgjengelege for befolkninga i heile landet

Resultat i 2024

Elevar og lærarar er den viktigaste målgruppa til 22. juli-senteret. I 2024 hadde senteret undervisning for 14 085 elevar, lærarar og andre grupper. Prosentdelen av elevar er auka med 13 pst. samanlikna med 2023. Senteret har i tillegg arbeidd med nytt permanent 22. juli-senter.

I 2024 opna to mellombelse utstillingar: *Dine ord har betydning* og *Gjenklang*. Senteret har i 2024 vidareutvikla filmprosjektet *Historier om de vi mistet*, der fokus er å dokumentere livet til offera for terrorangrepet og korleis det er å leve med konsekvensane av 22. juli for dei etterlatne.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 57,3 mill. kroner på post 01.

I statsbudsjettet for 2022 blei det gitt ei startløyving for å reetablere 22. juli-senteret permanent i tilknytning til tidlegare lokale ved Høgblokka i regjeringskvartalet. Senteret skal vere eit minne- og læringssenter. Bygget er planlagt ferdig 4. kvartal 2025, og etter planen skal senteret vere tilgjengeleg for publikum sommaren 2026. Byggeprosjektet har ei samla kostnadsramme på 570,5 mill. kroner (prisnivå per 01. juli 2026). Midlane til byggeprosjektet blir løyvde over budsjettet til Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet, kap. 2445, post 33. Det har i tillegg over kap. 229, post 45 vore løyvd totalt 92,2 mill. kroner frå 2022 til 2025 til inventar og brukarutstyr og til å etablere utstilling.

Regjeringa foreslår å auke løyvinga til senteret med 6,5 mill. kroner til nødvendige sikringstiltak som følge av senterets plassering i regjeringskvartalet, forvaltning av tilskot til minne- og læringsbesøk på Utøya, og til auka undervisningskapasitet i permanent senter. Regjeringa foreslår i tillegg å auke løyvinga med 15,7 mill. kroner til husleige i 2026 i samband med at senteret overtek dei ombygde lokala 4. kvartal 2025.

Post 70 Tilskot til minne- og læringsbesøk på Utøya

I behandlinga av Meld. St. 13 (2024–2025)
Forebygging av ekstremisme Trygghet, tillit, samar-

beid og demokratisk motstandskraft viste Stortinget i Innst. 490 S gjennom ein fleirtalsmerknad til at finansieringa over statsbudsjettet av minne- og læringsbesøk til Utøya er uavklart og fleirtalet meiner regjeringa må inngå ein dialog med aktørane for å sikre lik finansiering av minne- og læringsbesøk med offentlege midlar på begge åstadane etter 22. juli 2011.

Regjeringa foreslår å følge opp merknaden frå Stortinget ved å opprette ei tilskotsordning på 7 mill. kroner i 2026 til minne- og læringsbesøk på Utøya over ein nyoppretta post 70, under kap. 229. Midlane skal gå til læringsarbeid gjennom Demokrativerkstedet på Utøya, og regjeringa foreslår derfor at det blir oppretta ei tilskotsordning som blir forvalta av 22. juli-senteret som har eit overordna nasjonalt ansvar for å formidle kunnskap om 22. juli. 22. juli-senteret vil få i oppdrag å følge opp tilskotet, og vil sikre at midlane blir forvalta i tråd med formålet og regelverket.

Mål for 2026

Tilskotet skal bidra til at skuleelevar og lærarar lærer om demokratiske verdiar og får auka demokratisk kompetanse med utgangspunkt i terroråta- ket på Utøya 22. juli 2011.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 7 mill. kroner på posten.

Kap. 230 Statleg spesialpedagogisk teneste

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Driftsutgifter	633 834	606 613	629 915
21	Særskilde driftsutgifter	28 779	28 234	29 250
45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	6 492	11 428	11 828
70	Tilskot til kompetansetenester på høyrsefeltet		39 000	40 404
	Sum kap. 230	669 105	685 275	711 397

Statped er ei statleg teneste som gir spesialpedagogisk støtte til kommunar og fylkeskommunar. Målet er å bidra til at barn, unge og vaksne med varige og store behov for tilrettelegging får eit

godt og tilpassa tilbod i barnehage og opplæring, i eit inkluderande fellesskap. Statped har eit særskilt ansvar knytt til samiskspråklege med spesial-

pedagogiske behov, og arbeidet bygger på god innsikt i samisk språk og kulturutvikling.

Statped driv Diamanten skole i Oslo, som er ein grunnskule og vidaregåande skule for elevar med døvblindheit, jf. omtale under kap. 223. I tillegg fungerer Statped som alternativ opplæringsarena for elevar i og på teiknspråk.

I perioden 2020–2024 har Statped vore i ein omstillingsprosess som har gjort at verksemda no er landsdekkande. Statped har evna å omstille verksemda med ei lågare løyving og ny organisering og samstundes bevart og utvikla teneste og arbeidsmåtar.

Post 01 Driftsutgifter, post 21 Særskilde driftsutgifter og post 45 Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald

Løyvingane omfattar drift av Statped, inkludert ventelønn og lønn etter rettsvilkårsavtalen for overtalige. Over post 01 blir det òg løyvd midlar til internasjonalt samarbeid gjennom medlemskap og nasjonal koordinatorrolle for The European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Dette er ein uavhengig organisasjon som fungerer som ei plattform for samarbeid for utdanningsdepartementa i medlemslanda. Løyvinga omfattar 50 000 kroner til dekning av utgifter til nasjonal koordinator i Utdanningsdirektoratet.

Mål for 2026

Følgande mål gjeld for Statpeds løyvingar på kap. 230, post 01, 21 og 45:

- Kommunar og fylkeskommunar får tenester og støtte til kompetanseutvikling som fremjar læring, utvikling og deltaking i eit inkluderande fellesskap for barn og elevar med varige og komplekse spesialpedagogiske behov
- Barn og elevar med rett til opplæring i og på teiknspråk er inkluderte både i eit norsk/samisk og eit norsk teiknspråkleg fellesskap
- Kommunar og fylkeskommunar har tilrettelegde læremiddel og pedagogisk materiell som fremjar læring, utvikling og deltaking for teiknspråklege, blinde og sterkt svaksynte barn og elevar i eit inkluderande fellesskap

Resultat i 2024

Statped gav støtte i enkeltsaker til 334 av 357 kommunar (93,6 pst). Statped fekk 287 søknader om kompetanse- og utviklingstenester frå kommunar og UH-sektoren, noko som var stabilt samanlikna

med 2023 (277), medan søknader frå spesialisthelsetenesta auka frå 13 til 30.

Talet på kurs og konferansar auka frå 217 i 2023 til 228 i 2024. Talet på deltakarar var lågare i 2024 (8 055) samanlikna med 2023 (13 560). Tala inkluderer digitale deltakarar. Delvis reduksjon i digital deltaking er ei naturleg utvikling etter pandemien.

Statped har vore ein aktiv partner i kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderande praksis, og samarbeider tett med kommunar, fylkeskommunar, universitet og høgskular. Statped har delteke i nettverksmøte, samlingar og konferansar i tilknytning til kompetanseløftet. Statped var representert i samarbeidsforum i alle fylke. Blant dei mest etterspurde temaa for bistand frå Statped i Kompetanseløftet i 2024 var bekymringsfullt skulefråvær innanfor fagområdet samansette lærevanskar (SLV).

Ved å vere tett på kvardagen til pedagogisk-psykologisk teneste (PPT) og i klasserommet får Statped god innsikt i kva for kompetanse og kapasitet det er behov for. Spør oss-tenesta sikrar dagleg kontakt med barnehagar og skular og fremjar tidleg innsats. Tenesta gir råd anonymt og mottok over 2 700 førespurnader i 2024.

Statpeds brukarundersøking frå 2024 viser at brukarar og samarbeidspartnarar er tilfredse med tenestene Statped tilbyr.

Undersøkinga frå 2024 viser at tenestene frå Statped bidrog til at barn og elevar vart inkluderte i eit fellesskap for lek og læring. 96 pst. av PPT-kontora var nøgde med samarbeidet med Statped. Dette er same nivå som i 2022.

Dei formelle arenaene for brukarmedverknad i 2024 var det nasjonale brukarrådet, fire faglege brukarråd, ungdomsrådet og brukarkonferansen. Brukarråda hadde rådgivande funksjon for leiinga og gav innspel til fag- og tenesteutvikling. Evalueringa av arbeidet i brukarråd hausten 2024 viste høg tilfredsheit med samarbeidet og dialogen med Statped.

Samisk spesialpedagogisk støtte (SEAD) tilbyr tenester til samiskspråklege brukarar. SEAD fekk eit eige mandat frå februar 2024. Tenestetilbodet er basert på god forståing for språk og kultur på nord-, sør- og lulesamisk og skal sikre eit likeverdig og tilpassa opplæringstilbod. SEAD utviklar òg samiskspråklege læringsressursar og deltok i 2024 i KS Samisk utviklingsnettverk. Det vart etablert samarbeid med statsforvaltaren i Troms, Finnmark og Trøndelag om barnehage og opplæring.

Teiknspråkopplæring i Statped blir definert som ein alternativ opplæringsarena og blir gitt

som deltidsopplæring. Heimkommunen til elevane har ansvar for opplæringa og for at elevane har læringsutbyte. Statped og heimkommunane samarbeider om å lage ein plan for teiknspråkopplæringa til eleven, inkludert kor mange veker eleven skal delta i deltidsundervisninga.

I brukarundersøkinga fekk dei teiknspråklege tenestene gode vurderingar. Undersøkinga viste at 67 pst. av foreldra var samde i at deltidsopplæringa hadde ein positiv effekt på læringa til barnet deira. Foreldre får tilbod om kurs i teiknspråk, og 90 pst. rapporterte at kurset hjelpte dei i den daglege kommunikasjonen med eige barn. Kurstilbodet i norsk teiknspråk for søsken fekk òg svært positive tilbakemeldingar – over åtte av ti meinte at tilbodet var nyttig for familien.

Statped bidreg til at kommunar og fylkeskommunar har tilrettelagde læremiddel og pedagogisk materiell som fremjar læring, utvikling og deltaking for teiknspråklege, blinde og sterkt svaksynte barn og elevar i eit inkluderande fellesskap. Målet er at læremidla skal vere lett tilgjengelege for brukarane, og at brukarane har kompetanse til å ta dei i bruk.

Statped har arbeidd med å vidareutvikle nettportalar som synleggjer læremiddel og kompetansemål. I 2024 vart det arrangert læremiddelseminar for pedagogisk personale i barnehagar og skular. Seminara bidrog til å sikre god dialog om materiell og læremiddel utvikla for målgruppa, og fungerte som ein arena for erfaringsoverføring og nettverksbygging.

Statped bidrog òg til å utvikle relevante læremiddel gjennom tilskotsordninga som vert forvalta av Utdanningsdirektoratet.

Den ideelle organisasjonen HLF Briskeby, eigd av Hørselsforbundet (HLF) og Stiftelsen Signo, får tilskot til kompetansetenester som kompletterer tenester frå Statped. I 2024 blei det utbetalt 30,7 mill. kroner til Stiftelsen Signo og 6,9 mill. kroner til HLF Briskeby.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 629,9 mill. kroner på kap. 230, post 01. Løyvinga er auka med 4 mill. kroner for at Statped skal vidareføre og utvikle vidare elevkurs for punktskriftbrukarar og for elevar med høyrselshemming som ikkje bruker teiknspråk. Vidare er løyvinga auka med 4,5 mill. kroner til Statpeds produksjon av læremiddel, jf. oppmodingsvedtak nr. 481 (2024–2025).

Som følge av at Statped har hatt reduserte inntekter dei siste åra, foreslår departementet at inntektskravet på kap. 3230, post 02 blir redusert med 4,6 mill. kroner mot ein tilsvarande reduksjon i løyvinga på kap. 230, post 01.

Departementet foreslår at løyvinga på post 01 kan overskridast mot tilsvarande meirinntekter under kap. 3230, post 02, jf. forslag til vedtak II nr. 1.

Departementet foreslår å løyve høvesvis 29,3 og 11,8 mill. kroner på kap. 230, post 21 og post 45.

Post 70 Tilskot til kompetansetenester på høyrselfeltet

Posten omfattar tilskot til den ideelle organisasjonen HLF Hørselspedagogene, eigd av Hørselsforbundet, og Stiftelsen Signo. Statped forvaltar tilskotsordninga for å få til god samanheng mellom Statpeds tenester og tenestene til dei to aktørane.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er å komplettere tenestene frå Statped ved at den ideelle organisasjonen HLF Hørselspedagogene og Stiftelsen Signo tilbyr kompetansetenester på høyrselfeltet.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 40,4 mill. kroner på posten.

Kap. 3230 Statleg spesialpedagogisk teneste

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Inntekter frå oppdrag	28 779	28 234	29 250
02	Salsinntekter o.a.	3 562	8 035	3 724
	Sum kap. 3230	32 341	36 269	32 974

Post 01 gjeld oppdragsverksemd som Statped utfører for kommunar, fylkeskommunar, høgskular, universitet og andre.

Post 02 gjeld sal av læremiddel, utleige av lokale og inntekter frå kurs. Som følge av at Stat-

ped har hatt reduserte inntekter dei siste åra, foreslår departementet at inntektskravet på post 02 blir redusert med 4,6 mill. kroner mot ein tilsvarende reduksjon i løyvinga på kap. 230, post 01.

Programkategori 07.30 Barnehagar

Utgifter under programkategori 07.30 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
231	Barnehagar	1 266 470	1 299 235	1 427 198	9,8
	Sum kategori 07.30	1 266 470	1 299 235	1 427 198	9,8

Innleiing

Regjeringa ønsker eit samfunn med mindre skilnader og betre moglegheiter for alle og vil derfor styrke mogleheitene for tidlegare innsats og sosial utjamning. Dette inneber å auke ressursane der behova er størst, mellom anna gjennom å satse meir på dei yngste barna og dei barna som har behov for særskild tilrettelegging. Alle barn skal få høve til å ta del i det fellesskapet barnehagen gir, og det er derfor viktig å halde foreldrebetalinga låg og sikre gode moderasjonsordningar. I denne regjeringsperioden har regjeringa redusert maksimalprisen til 1 200 kroner per måned, noko som er eit historisk lågt nivå. Prisen er endå lågare, 700 kroner per måned, i kommunar i sentralitetssone 5 og 6. Barnehage er blitt gratis for tredje barn i familien som går i barnehage samstundes med søsken, og også gratis for alle 1–5-åringar i kommunar i innsetssona i Nord-Troms og Finnmark.

Barnehagen skal ivareta barnas behov for omsorg og leik og fremje læring og danning. Barna skal møte trygge vaksne med god og rett kompetanse. Regjeringa vil ha fleire barnehagelærarar og barne- og ungdomsarbeidarar i barnehagen og legge til rette for at alle barnehagetilsette skal få styrkt kompetansen sin. Dei tilsette skal få tillit til å bruke tid og fagkunnskap saman med barna. Øyremerkte tilskot skal sikre god bemanning i barnehagar i levekårsutsette område, og tilskot til toppa bemanning skal styrke eller avlaste grunnbemanninga i barnehagane.

I juni 2025 vedtok fleirtalet av partia på Stortinget eit nytt lovverk for styring og finansiering av barnehagesektoren. For å følge opp lovendringane og avtalen som blei inngått mellom fleire av

partia på Stortinget 14. november 2024, sende departementet før sommaren forslag til ny forskrift om tilskot til private barnehagar på høyring. Etter høyringa vil det bli vurdert kva for endringar som bør gjerast på bakgrunn av høyringsinnspela. Målet er å få på plass ein ny finansieringsmodell som gir alle barnehagar gode driftsvilkår til beste for barna, for eigarane og for dei tilsette.

Dei overordna måla for samfunnsoppgåva til Kunnskapsdepartementet er omtala i hovudinnleiinga i del I. I tillegg har departementet ei rekke konkrete sektormål der følgjande gjeld barnehagesektoren:

- Sterkare felles opplærings- og utdanningsmiljø fremjar inkludering, motivasjon og meistring.
- Ein meir samordna og tidlegare innsats for alle barn og unge.
- Kunnskapssektoren har tilbod av høgare kvalitet.
- Medarbeidarane i kunnskapssektoren har meir relevant kompetanse.

Regjeringa la i 2023 fram *Barnehagen for en ny tid. Nasjonal barnehagestrategi mot 2030*. Gjennom strategien vil regjeringa legge til rette for at alle barn i Noreg skal få høve til å ta del i barnehagefellesskapet, og at kvaliteten i barnehagane skal bli betre og meir likeverdig over heile landet. Strategien skal mellom anna bidra til

- betre kvalitet i tilbodet til barna gjennom auka kompetanse hos dei tilsette, god leing og tilstrekkeleg bemanning
- auka deltaking i barnehagen gjennom låg maksimalpris og gode moderasjonsordningar
- at fellesskapets ressursar går til barna gjennom betre regulering av barnehagesektoren

- eit meir likeverdig barnehagetilbod i heile landet gjennom å gi kommunane betre demokratisk styring og kontroll

Barnehagane er i hovudsak finansierte gjennom dei frie inntektene til kommunane, det vil seie rammetilskotet og skatteinntektene. I tillegg kjem foreldrebetalinga og øyremerkte tilskot. Barnehageeigaren har det overordna ansvaret for at barnehagen blir driven i samsvar med gjeldande lover og regelverk. Kommunen som barnehagemyndigheit skal gi rettleiing og sjå til at barnehagane blir drivne i samsvar med regelverket. Statsforvaltaren kan føre tilsyn med kommunen som barnehagemyndigheit og med enkeltbarnehagar i særskilde tilfelle. Utdanningsdirektoratet har ansvar for å føre økonomisk tilsyn med private barnehagar.

For statistikk og informasjon om ressursbruk, sjå del III, kap. 7 Nøkkeltal for barnehagesektoren. Sjå òg omtale av relevante vedtak i del I, kap. 3 Oppfølging av oppmodingsvedtak.

Hovudprioriteringar for 2026

Prisreduksjonen frå 1. august 2025 har ført til ein historisk låg maksimalpris i barnehagen, noko som bidreg til å gjere barnehage meir tilgjengeleg for alle. Regjeringa foreslår å vidareføre maksimalprisen nominelt på 1 200 kroner per måned nasjonalt, og 700 kroner per måned i kommunar i sentralitetsone 5 og 6, frå 1. januar 2026.

Regjeringa foreslår å vidareføre dei to nasjonale moderasjonsordningane for barnehage i 2026. Den eine er eit nasjonalt minstekrav til foreldrebetaling som inneber at ingen skal betale meir enn 6 pst. av samla skattbar inntekt for ein barnehageplass, med maksimalprisen som øvre grense. Den andre er ordninga med 20 timar gratis kjernetid i barnehage per veke for barn i alderen 2–5 år i familiar med låg inntekt. Regjeringa foreslår å fastsetje inntektsgrensa for gratis kjernetidordninga til 692 465 kroner frå 1. august 2026.

Kunnskapsdepartementet har hausten 2025 sett ned ei hurtigarbeidande partssamansett arbeidsgruppe som skal greie ut kva som må til for å gjere barnehage gratis for alle barn i Noreg. Arbeidsgruppa skal etter planen levere sluttrapporten i 2026. Sjå også omtale av vedtak nr. 1228 (2024–2025) i del I, kap. 3 Oppfølging av oppmodingsvedtak.

Stortinget har bede regjeringa om å fremje lovforslag for å sikre desemberbarn rett til barnehageplass frå den månaden dei fyller eitt år, sjå nærare omtale av vedtak nr. 670 (2024–2025) i del

I, kap. 3 Oppfølging av oppmodingsvedtak. Ei lovendring vil gi desemberbarna rett til barnehageplass like lenge som andre barn fødte i same årskull. Dette gir ei meir likeverdig behandling av barnefamiljar. Men ei slik lovendring vil også auke presset på bemanninga og dermed innhald og kvalitet i barnehagen. Regjeringa vil arbeide for betre bemanning, at barnehagane er attraktive arbeidsplassar, at barnehagelærarar blir i yrket og at kvaliteten blir styrka.

I oppfølginga av Meld. St. 28 (2024–2025) *Tro på framtida – uansett bakgrunn* (oppvekstmeldinga) foreslår regjeringa å flytte midlar frå fleire departement til ei ny tverrsektoriell tilskotsordning frå 2026. Gjennom denne ordninga skal kommunar få tilskot til førebyggjande tiltak for barn og unge. Målet er å gi barn og unge gode oppvekstvilkår og førebygge at dei fell utanfor. Dette skal gjerast ved å støtte kommunane i det heilskaplege og førebyggjande arbeidet retta mot barn og unge på tvers av ulike sektorar og tenestemråde. Kunnskapsdepartementet foreslår å bidra til den nye tilskotsordninga ved å overføre ein del av løyvinga på kap. 231, post 63 og heile løyvinga som til no har lege på kap. 231, post 66 til den nye ordninga, jf. omtalen av desse postane nedanfor. Det nye tilskotet utgjer 519,8 mill. kroner i 2026, jf. Prop. 1 S (2025–2026) for Barne- og familiedepartementet.

Regjeringa vil at alle som arbeider i barnehagen, skal ha god og relevant kompetanse. Hausten 2024 blei plassane i arbeidsplassbasert barnehagelærarutdanning (ABLU) auka med 100 studieplassar. Regjeringa har styrkt tilbodet ytterlegare, slik at det kan opprettast 165 fleire studieplassar frå hausten 2025 – ein auke til totalt 365 ABLU-plassar. Regjeringa held fram med satsinga på ABLU, og frå hausten 2026 blir det lagt til rette for totalt 490 årlege ABLU-plassar.

Regjeringa la i mai 2025 fram strategien *System for kompetanse- og karriereutvikling for ansatte i barnehage og skole*. Systemet skal gi lærarar og andre yrkesgrupper betre føresetnader for å møte krav og forventningar dei står overfor i jobben, slik at alle barn og elevar skal få eit best mogleg grunnlag for læring, utvikling og trivsel i barnehagen og grunnopplæringa. Systemet blir fasa inn i 2025 og 2026. Frå 2026 får også andre tilsette med fagbrev eller høgare utdanning i barnehage og skule høve til å delta på vidareutdanning med like vilkår som lærarar. Frå hausten 2025 er tilskotsordninga for rettleiing for nyutdanna lærarar styrkt med 75 mill. kroner, og ordninga omfattar frå denne hausten også lærarar i barnehagar og vidaregåande skular. Regjeringa foreslår å auke

tilskotet med ytterlegare 75 mill. kroner i 2026 slik at løyvinga totalt blir på 225,8 mill. kroner. Sjø nærare omtale under programkategori 07.20 Grunnopplæringa og kap. 226, post 61.

Bemanningssituasjonen i barnehagane er under press, og det er behov for betre bemanning. 800 mill. kroner av veksten i frie inntekter til kommunane i 2025 vart grunngitt med behovet for auka bemanning i barnehagane. I revidert budsjett for 2025 blei det løyvd midlar til ei ordning med toppa bemanning i barnehagane gjennom eit øyremerkte tilskot på 200 mill. kroner. Regjeringa foreslår å vidareføre tilskotet i 2026, jf. omtale under kap. 231, post 60.

Det er eigarane som har ansvaret for at det er tilstrekkeleg bemanning, og Utdanningsdirektoratet har laga ein rettleiar som skal tydeleggjere forståinga og praktiseringa av bemanningsregelverket for å legge til rette for betre etterleving av regelverket. Tilskotet til auka pedagogtettleik og auka grunnbemanning i barnehagar i levekårsutsette område blir vidareført i 2026, jf. omtale under kap. 231, post 61. Departementet foreslår i tillegg 15 mill. kroner for å rekruttere unge personar utanfor arbeid til å jobbe i barnehagesektoren, og departementet vil ha dialog med partane om korleis tiltaket skal innrettast.

Tidleg språkstimulering gjennom å bli lest for og ha tilgang på bøker bidreg til god språkutvikling. Det er både viktig for barns trivsel og utvikling og har samanheng med utvikling av grunnleggjande ferdigheiter i skulen. Den nasjonale lesesatsinga omfattar barnehagane, og departementet foreslår å løyve 10 mill. kroner i 2026 til innkjøp av bøker til barnehagane.

Regjeringa følger opp Meld. St. 17 (2024–2025) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv. Kommunale tjenestetilbud til samiske innbyggere* og Meld. St. 13 (2022–2023) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv. Kompetanse og rekruttering i barnehage, grunnopplæring og høgere utdanning*. Kunnskapsdepartementet følger opp fleire oppmodingsvedtak som gjeld samisk språkopplæring, jf. del I, kap. 3.

Det skal leggst fram ein handlingsplan for kvensk språk, der barnehage og grunnopplæring vil stå sentralt. Kunnskapsdepartementet følger opp fleire oppmodingsvedtak som gjeld tilbodet til barn med kvensk språk, jf. del I, kap. 3.

Ein barnehage med høg kvalitet der barna har det trygt og godt

Variasjonen i kvaliteten på barnehagetilbodet er for stor

Undersøkingar og forsking har gjennom fleire år vist at det er stor variasjon i kvaliteten på barnehagetilbodet, både mellom barnehagar og innanfor kvar barnehage. Dette er eit problem, både fordi ein del barn ikkje får det tilbodet dei har rett på, og fordi det er med på å auke dei sosiale skilnadene i samfunnet. Det er også eit problem at foreldre vil oppleve at dei får ulike tilbod sjølv om dei betaler det same.

Foreldre er stort sett nøgde med barnehagetilbodet, men ein liten prosentdel er ikkje nøgde. Utdanningsdirektoratet har ei årleg foreldreundersøking som for 2025 viser at 93 pst. av foreldra er svært eller ganske nøgde med barnehagetilbodet. 1,7 pst. av foreldra er ganske eller svært misnøgde med tilbodet totalt sett. 97 pst. seier at barnet deira trivst i barnehagen. Foreldre i private barnehagar og foreldre til dei yngste barna er meir nøgde enn andre totalt sett. Det er ein tydeleg auke i foreldre som ikkje er nøgde med bemanningstettleiken. Prosentdelen foreldre som ikkje er nøgde med bemanningstettleiken har auka frå 16,2 pst. i 2022 til 21 pst. i 2025. Bemanningstettleiken i ordinære barnehagar har halde seg stabil på 5,7 barn per årsverk i grunnbemanninga frå 2022 til 2024.

Barnehagane skal jobbe for at alle barn har det trygt og godt i barnehagen, og alle tilsette har plikt til å følge med på korleis barna i barnehagen har det, jf. kapittel VIII om psykososialt barnehagemiljø i barnehagelova. Dersom ein barnehagetilsett får mistanke eller kjennskap til at eit barn ikkje har eit trygt og godt barnehagemiljø skal det gjerast noko med det. Dette gjeld mellom anna dersom barnet opplever krenkingar som til dømes utestenging, vald, mobbing, diskriminering eller trakassering, jf. barnehagelova kapittel VIII.

Læringsmiljøsentret ved Universitetet i Stavanger blei våren 2024 tildelt eit forskingsoppdrag om korleis barna trivst i barnehagen og opplever barnehagetilbodet. Oppdraget går over to år. Første delrapport er ei kunnskapsoversikt over eksisterande forsking og blei levert i mars 2025. Rapporten viser at barnehagemiljø der barn i stor grad trivst, er kjenneteikna blant anna av at barna får drive med variert og sjølvbestemt leik saman med kvarandre, med støtte frå personalet. Det er også viktig med eit personale som gir omsorg og emosjonell støtte, og gode relasjonar mellom personalet og føresette for at barna skal trivast i bar-

nehagen. Sluttrapporten, som er planlagt levert i 2026, skal gi ny og betre kunnskap om barns trivsel i barnehagen, om den subjektive opplevinga deira av eigen barnehagekvardag, og om barnehagemiljøet. Evalueringa av korleis barnehagesektoren forstår, implementerer og etterlever barnehagelova kapittel VIII Psykososialt barnehagemiljø, viste at sjølv om dei nye reglane har bidrege til positive endringar i arbeidet med det psykososiale barnehagemiljøet, står det framleis att utfordringar når det gjeld forståinga av regelverket, at implementeringa av lovendringa framleis held på, og at det er variasjon i kor godt ulike barnehagar har implementert regelverket.

Samiske barn får ikkje alltid eit godt nok barnehage-tilbod

Regjeringa viser til auka etterspurnad etter samiske barnehagetilbod i heile landet. Utviklinga i dei samiske barnehagetilboda har ikkje auka tilsvarende. Mangelen på samiskspråklege tilsette er den største utfordringa for å styrke og utvikle samiske språk og samisk identitet i barnehagen. Kommunane har ansvaret for å legge til rette barnehagetilbodet til samiske barn.

Kunnskapsdepartementet har ansvaret for å følge opp fire oppmodingsvedtak i samband med behandlinga av Sannings- og forsoningskommisjonen sin rapport Dokument 19 (2022–2023), jf. Innst. 30 S (2024–2025). Oppmodingsvedtaka handlar om å gjennomgå språkopplæringa i samisk og kvensk, og iverksetje tiltak for at fleire barn skal lære språka i heile opplæringsløpet.

Etter forslag frå og i samråd med Sametinget vil regjeringa opprette ei ekspertgruppe som skal vurdere korleis barnehagetilbodet til samiske barn kan bli betre. Departementet vil ha dialog med Sametinget om samansetjing av gruppa og utforming av mandatet. Sjå også omtale nedanfor under kap. 231, post 21 og under oppmodingsvedtak nr. 796 (2015–2016) i del I, kap. 3.

Kunnskapsgrunnlaget skal støtte opp om kvalitetsutviklinga

Utdanningsdirektoratet skal støtte opp om kvalitetsutviklinga i barnehagesektoren. Dette blir løyst både ved å gjere relevant kunnskapsgrunnlag tilgjengeleg gjennom ulike plattformer og ved å tilby støtte, verktøy og rettleiing. Direktoratet jobbar for å vidareutvikle kunnskapsgrunnlaget. Det gjeld både forskning, analysar og statistikk om barnehagane. Ein av føresetnadene for systematisk kvalitetsutvikling i barnehagane og i barneha-

gesektoren er at kunnskapsgrunnlaget blir teke i bruk aktivt som grunnlag for utviklingsprosessar. Direktoratet har derfor prioritert formidling og brukarinvolvering. Arbeidet med publikasjonen *Vetuva* og ekstra datainnhentingar er døme på dette.

Som ein del av oppfølginga av strategien *Barnehagen for en ny tid. Nasjonal barnehagestrategi mot 2030* har departementet gitt Utdanningsdirektoratet i oppdrag å setje i gang ein heilskapleg gjennomgang av system for kvalitet i barnehagen (KiB) i samarbeid med partane. Direktoratet skulle sjå på kva slags støtte barnehagane, barnehageeigarane og kommunen som barnehagemyndigheit treng i arbeidet med kvalitetsutvikling. Direktoratet har levert svar på dette til departementet og peikar blant anna på at barnehagane har behov for meir støtte, og at denne støtta må vere godt tilpassa. Regjeringa vurderer no anbefalingane i rapporten.

Strategi for digital kompetanse og infrastruktur i barnehage og skole 2023–2030 gir ei tydelegare retning for korleis eigarar og tilsette kan ta grep om utviklinga og få tilstrekkeleg støtte i dei vala som må gjerast. Eit viktig tiltak er oppretting av eit nytt forskingsprogram om digitalisering i barnehage og skule som skal gi betre og meir systematisk kunnskap om digitalisering og digital kompetanse i barnehage og skule. Sjå omtale av digitaliseringsstrategien under programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Forskringsrådets portefølje omfattar heile utdanningsløpet frå barnehage til læring i samfunn og arbeidsliv. Departementet foreslår å vidareføre løyvingane til dei to sentera for barnehageforskning (BARNkunne og FILIORUM) og sentret for spesialpedagogisk forskning og inkludering (SpedAims). Sjå meir omtale under programkategori 07.10 Administrasjon, kap. 201, post 70.

Ein inkluderande barnehage for alle barn

Barnehagen er ein viktig arena for arbeidet med tidleg innsats og inkluderande fellesskap, men kunnskapsgrunnlaget viser at ikkje alle barn får eit godt tilpassa og inkluderande pedagogisk tilbod i barnehagen slik regelverket tilseier. Alle barn i barnehagen skal ifølgje rammeplanen få eit tilpassa allmennpedagogisk tilbod etter deira eigne behov og føresetnader. Barn under opplæringspliktig alder med særleg behov for spesialpedagogisk hjelp har rett på slik hjelp etter § 31 i barnehagelova. Retten gjeld uavhengig av om barnet går i barnehage. Kommunen skal oppfylle retten, og den pedagogisk-psykologiske tenesta

(PPT) er sakkunnig instans som vurderer behovet. I 2024 fekk 3,6 pst. av barna i barnehage spesialpedagogisk hjelp. Prosentdelen har vore stabil dei siste åra. Sjå meir statistikk i del III, kap. 7 Nøkkeltal for barnehagesektoren.

Eit betre tilbod til barn med behov for tilrettelegging

Regjeringa vil at alle barn, uavhengig av ulike føresetnader og behov, skal få delta i det fellesskapet barnehagen utgjør og få den oppfølginga dei treng. Departementet har fleire tiltak som skal bidra til å gi eit betre pedagogisk tilbod til alle barn, inkludert barn med behov for særskild tilrettelegging. Dette omfattar mellom anna vidareutdanning for barnehagelærarar i spesialpedagogikk, og fagskuletilbod for barne- og ungdomsarbeidarar og tilsette med minimum fem års erfaring frå arbeid med barn i barnehage, med temaet barn med behov for særskild tilrettelegging, jf. omtalen under kap. 231, post 21. Kompetanseløftet i spesialpedagogikk og inkluderande praksis er ferdig oppbygd, og i 2024–2025 deltok i overkant av 280 kommunar i ordninga. Frå 2026 vil kompetanseløftet inngå i og bli ivareteke i dei kollektive tilskotsordningane for barnehage, grunnskule og vidaregåande opplæring. Desse er også omtala under programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Utdanningsdirektoratet har saman med Statped fått i oppdrag frå Kunnskapsdepartementet å samanfatte kunnskap og status for arbeidet med førebygging, tidleg innsats, tilpassa opplæring og individuell tilrettelegging for barn og elevar i barnehage, skule og SFO. Statusoppsummeringa skal også gi ein gjennomgang av utfordringar på feltet og forslag til tiltak for vidare oppfølging. Sjå også omtale under programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Styrking av språkarbeidet i barnehagen

Barnehagen er ein viktig arena for å legge eit så godt språkleg grunnlag som mogleg for barna. Dette gjeld særleg barn med eit anna morsmål. Fleire minoritetsspråklege barn startar seinare i barnehage enn andre barn, slik at dei har færre år der før dei kjem på skulen. Tidlegare rapportar frå områdesatsinga i Oslo viser variasjon i språkarbeidet både mellom barnehagar og mellom avdelingar i same barnehage. Årsakene kan vere mange og omfattar mellom anna kompetanse, systematikk og ressursar.

Alle barnehagar som har minoritetsspråklege barn skal i samsvar med rammeplanen støtte barna i å bruke morsmålet sitt, samstundes som

barnehagen aktivt skal fremje og utvikle den norskspråklege kompetansen til barna. Regjeringa foreslår å løyve 150,3 mill. kroner til tiltak for å styrke den språklege utviklinga for minoritetsspråklege barn, jf. omtalen under kap. 231, post 63.

Vidareutdanningstilbodet for barnehagelærarar om barns språkutvikling og språklæring er eit tiltak som kan bidra til å styrke kompetanse om fleirspråklegheit i barnehagen. I tillegg tilbyr Utdanningsdirektoratet temasida Fleirspråklege barn i barnehagen på udir.no. Direktoratet har samla tilgjengelege støtte- og rettleingsressursar i tillegg til utvikling av nytt innhald.

Tverrfagleg innsats for betre hjelp til utsette barn

Det er eit overordna samfunns mål at utsette barn og unge får nødvendig hjelp og oppfølging uavhengig av kva teneste eller forvaltningsnivå som er ansvarleg. Samarbeid mellom dei forskjellige sektorane, tenestene og nivåa kan vere utfordrande og fungerer ikkje alltid godt nok, noko som kan føre til at barna ikkje får den hjelpa dei treng i tide, eller ikkje får hjelp i det heile teke. Sjå òg omtalen under programkategori 07.20 Grunnopplæringa. Regjeringa ønsker å styrke det universelle velferdstilbodet for barn og unge og har derfor sett i gang fleire tverrdepartementale prosessar for å sikre at alle barn og unge har ein trygg og god oppvekst.

Utdanningsdirektoratet skal samarbeide med dei andre direktorata og etatane på oppvekstfeltet for å sikre betre samordning av tenester til barn og unge. Saman med dei andre velferdsetatane jobbar direktoratet med å utvikle nye arbeidsformer og tiltak for å løyse utfordringar i tverrsektorielt og tverrfagleg samarbeid i forvaltninga og tenestene, slik at barn og unge som treng hjelp frå fleire sektorar, kan få eit godt og heilskapleg tilbod. Samarbeidet i etatane støttar opp under departementa sitt arbeid på området, jf. omtale om kjernegruppa for utsette barn og unge (KUBU) under programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Kunnskapsdepartementet er saman med andre departement i gang med oppfølginga av Prop. 36 S (2023–2024) *Opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjonar (2024–2028) Trygghet for alle*. Sjå meir omtale under programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

For å gi kommunane større moglegheit til å sjå ressursar og behov i samanheng og på tvers av sektorar til førebyggjande tiltak for barn og unge der behova er størst, foreslår regjeringa å opp-

rette ei felles tilskotsordning frå 2026, jf. Meld. St. 28 (2024–2025) *Tro på framtida – uansett bakgrunn*. Barne- og familiedepartementet har hovudansvaret for ordninga, i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Tilskotsordninga er søkbar for kommunar. Ordninga inneber ei gradvis omlegging frå eksisterande øyremerkte tilskot frå fleire sektorar retta mot barn og unge til ei felles tverrsektoriell tilskotsordning med fleirårig finansiering (programfinansiering). Kunnskapsdepartementet foreslår å bidra til den nye tilskotsordninga ved å overføre ein del av løyvinga på kap. 231, post 63 og heile løyvinga som til no har lege på kap. 231, post 66 til den nye ordninga, jf. omtale av desse postane nedanfor. Sjå nærare omtale av den nye tilskotsordninga i Prop. 1 S (2025–2026) for Barne- og familiedepartementet, kap. 846, post 63 Tverrsektorielt tilskot til førebyggjande tiltak for barn og unge.

Styrking av barnehagar i levekårsutsette område

Staten deltek i eit samarbeid med fleire kommunar om områdesatsingar i levekårsutsette område. Gjennom områdesatsingane i delar av Oslo med samansette levekårsutfordringar bidreg Kunnskapsdepartementet med støtte innanfor delprogrammet Oppvekst og utdanning, jf. omtalen under programkategori 07.20 Grunnopplæringa og Prop. 1 S (2025–2026) for Kommunal- og distriktsdepartementet.

Kunnskapsdepartementet har eit øyremerkte tilskot til auka pedagogtettleik og auka grunnbemanning i barnehagar i levekårsutsette område. Tilskotet skal gi den enkelte barnehagen meir fleksibilitet når det gjeld kva type kompetanse som trengst, og kva for kompetanse som er tilgjengeleg lokalt. Departementet foreslår å løyve 216,6 mill. kroner til tilskotet i 2026, jf. omtalen under kap. 231, post 61. Tilskotet er eit ledd i arbeidet med å styrke satsinga på barnehagar i område med integrerings-, språk- og levekårsutfordringar, jf. omtalen i kapittelet «Kunnskap for framtida» i Hurdalsplattforma.

Meld. St. 28 (2024–2025) *Tro på framtida – Uansett bakgrunn*

Regjeringa la våren 2025 fram Meld. St. 28 (2024–2025) *Tro på framtida – uansett bakgrunn* (oppvekstmeldinga), jf. omtale også under programkategori 07.20 Grunnopplæringa. Meldinga peikar ut vidare retning for å redusere sosiale forskjellar og bidra til like moglegheiter for barn og unge.

Meldinga handlar om at barn og unge skal få ein god start på livet og ha gode oppvekstvilkår, og at dei skal få utvikle seg, lære, meistre og skape seg eit godt liv uavhengig av bakgrunn.

Meldinga er eit samarbeid mellom Barne- og familiedepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Kultur- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet. I meldinga løftar regjeringa fram fem innsatsområde:

- arbeid og økonomisk tryggleik
- ein god start på livet
- like moglegheiter gjennom utdanningsløpet, på fritidsarenaer og inn i arbeidslivet
- styrke laget rundt barn og unge
- meir kunnskap og samarbeid

Regjeringa har også sett i gang eit målretta samfunnsoppdrag for å mobilisere alle delar av samfunnet mot eit felles mål om å redusere utanforskap blant barn og unge betydeleg innan 2035. Målbildet for samfunnsoppdraget og organiseringa av arbeidet er gjort greie for i meldinga.

Gode og tilgjengelege barnehagar er ein sentral del av å gi alle barn ein god start på livet og legg grunnlaget for at dei skal ha like moglegheiter gjennom oppveksten. I meldinga legg regjeringa vekt på tiltaka for å redusere prisen på barnehagar og betre bemanninga, som er omtala i andre delar av denne innleiinga. I tillegg varslar regjeringa nye tiltak i meldinga, mellom anna at regjeringa vil samarbeide med utvalde kommunar om å prøve ut automatisk tilbod om barnehage for å nå dei familiane som ikkje allereie har søkt om plass.

For meir omtale av Meld. St. 28 (2024–2025) *Tro på framtida – uansett bakgrunn*, sjå Prop. 1 S (2025–2026) for Barne- og familiedepartementet.

Barnehagen skal vere tilgjengeleg for alle barn

Hindringar for å delta i barnehage

Under Solberg-regjeringa steig maksimalprisen for foreldrebetaling i barnehage, slik at det blei dyrare for familiar å ha barn i barnehagen. Dette er i strid med intensjonen i barnehageforliket frå 2003. Støre-regjeringa ser på barnehage som ein del av utdanningsløpet og meiner at prisen bør vere låg for alle. Tidlegare undersøkingar om barnetilsyn viser at prisen for ein barnehageplass har noko å seie for bruken av barnehage blant familiar med låg inntekt. Dei nasjonale moderasjonsordningane som er innførte dei seinare åra, blir heller ikkje nytta av alle som har rett til dei.

Minoritetsspråklege barn har framleis lågare deltaking i barnehage. 89,5 pst. av minoritetsspråklege barn i alderen 1–5 år gjekk i barnehage i 2024. I 2012 var talet 75 pst., så det har vore ei positiv utvikling det siste tiåret. Til samanlikning gjekk 94,3 pst. av andre barn i barnehage i 2024. Skilnaden i bruk av barnehage er større dess yngre barna er. For meir statistikk om minoritetsspråklege barn i barnehage, sjå del III kap. 7 Nøkkelstal for barnehagesektoren.

Minoritetsspråklege barn har i gjennomsnitt gått færre år i barnehage før dei begynner på skulen, sjølv om det store fleirtalet av minoritetsspråklege barn har gått i barnehage før skulestart. Dette kan medverke til eit svakare norsk-språkleg grunnlag når dei startar på skulen, noko som kan gjere opplæringa vanskelegare. Årsakene til lågare bruk av barnehage er samansette og kan vere av økonomisk, kulturell eller praktisk art. Foreldra kan vere usikre på kva barnehagetilbodet har å seie for barna deira, til dømes når det gjeld å lære norsk i tillegg til morsmålet familien snakkar heime.

Lågare foreldrebetaling og eit meir tilgjengeleg barnehagetilbod for alle barn

I statsbudsjettet for 2023 reduserte regjeringa maksimalprisen til under nivået frå barnehageforliket, og i statsbudsjettet for 2024 vart prisen redusert ytterlegare til 2 000 kroner per måned nasjonalt og 1 500 kroner per måned i kommunar i sentralitetssone 5 og 6. Frå 1. januar 2025 blei maksimalprisen vidareført nominelt. I revidert budsjett 2025 vart maksimalprisen ytterlegare redusert med 800 kroner per måned til historisk låge 1 200 kroner nasjonalt og 700 kroner i kommunar i sentralitetssone 5 og 6 frå 1. august 2025. Regjeringa foreslår for 2026 å vidareføre maksimalprisen nominelt, slik at prisen for eit ordinært heiltidstilbod i frå 1. januar held fram med å vere 1 200 kroner nasjonalt og 700 kroner for dei mest spreiddbygde kommunane.

Regjeringa innførte frå 1. august 2023 gratis barnehage for tredje barn i familien som går i barnehage samstundes. Regjeringa har frå 1. august 2023 også innført gratis barnehage for alle 1–5-åringar i innsatssona i Finnmark og Nord-Troms. Sametinget har frå 1. august 2023 innført gratis samiskspråkleg barnehagetilbod for barn i resten av landet. Departementet foreslår å vidareføre det nasjonale minstekravet til redusert foreldrebetaling, som gjer at ingen familie må betale meir enn 6 pst. av samla skattbar inntekt for ein barnehageplass, med maksimalprisen som øvre grense.

Fordi denne regjeringa prioriterer å halde maksimalprisen låg for alle, betyr det at færre har behov for særskild moderasjon.

Departementet foreslår å vidareføre den nasjonale ordninga med gratis kjernetid 20 timar per veke for barn i alderen 2–5 år frå familiar med låg inntekt. Ordninga blir vidareført på same reelle nivå, slik at inntektsgrensa blir sett til 692 465 kroner frå 1. august 2026, jf. forslag til vedtak VII nr. 2.

Frå august 2022 har kommunane hatt høve til å bruke heilautomatiserte avgjerder når dei behandlar søknader om moderasjon i foreldrebetalinga for barnehagar og for skulefritidsordningar (SFO). Dette gjer saksbehandlinga enklare og kan bidra til at familiar med låg inntekt får dei moderasjonsordningane dei har rett på.

Regjeringa ønsker å inngå samarbeid med kommunar om ei utprøving av automatisk opptak i barnehage. Formålet med forsøket er å undersøke om automatisk tilbod om plass bidreg til auka barnehagedeltaking. Dette er ei oppfølging av tiltak i Meld. St. 28 (2024–2025) *Tro på framtida – uansett bakgrunn*, og Kunnskapsdepartementet har invitert kommunar som i dag har avtalar om områdesatsingar til vidare dialog om utforminga og innretninga av forsøket. Dette vil også skje i samarbeid med SSB for å gjere forsøket eigna for evaluering av effektane av tiltaket.

For omtale av barnehagetiltak retta mot fordrivne frå Ukraina, sjå programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

For omtale av Stortingets oppmodingsvedtak om å fremje nødvendige lovforslag for å sikre at barn fødte i desember får rett til barnehageplass innan utgangen av den månaden dei fyller eitt år, sjå omtale av vedtak nr. 670, 13. mai 2025 i del I, kap. 3 Oppfølging av oppmodingsvedtak.

Betre kompetanse og bemanning i barnehagen

Behovet for betre kompetanse i barnehagane

God kompetanse hos alle tilsette er avgjerande for god kvalitet i barnehagetilbodet. Per desember 2024 var kravet om pedagogtettleik oppfylt i 65 pst. av alle ordinære barnehagar utan bruk av dispensasjon, det same som i 2023. Det manglar 2 702 årsverk for å oppfylle kravet om pedagogtettleik i alle barnehagar utan bruk av dispensasjon. 35 pst. av dei tilsette i grunnbemanninga har ikkje registrert formell barnehagefagleg kompetanse. Opptakstalet for barnehagelærarutdanninga har gått betydeleg ned dei siste åra. Talet på søkarar som har fått tilbod i 2025 er 2 078, og det har gått ned med drygt 26 pst. sidan 2024.

Nytt heilskapleg system for kompetanse- og karriereutvikling i barnehage og skule

I mai 2025 la regjeringa fram strategien for det heilskaplege systemet for kompetanse- og karriereutvikling for tilsette i barnehage og skule. Systemet erstattar og bygger vidare på strategiane som går ut i 2025: *Kompetanse for fremtidens barnehage* (kompetansestrategien for tilsette i barnehagen), *Kompetanse for kvalitet* (vidareutdanningsstrategien for lærarar i skulen) og *Yrkesfaglærarløftet* (satsinga på fag- og yrkesopplæringa). Målet er at alle barn og elevar skal få eit best mogleg grunnlag for læring, utvikling og trivsel i barnehagen og grunnopplæringa.

Frå hausten 2025 kan barnehageeigarar søke om tilskot for å gi rettleiing til nyutdanna barnehagelærarar. Regjeringa har utvida tilskotsordninga for rettleiing for nyutdanna lærarar til å gjelde barnehagelærarar og lærarar i vidaregåande skule, og tilskotet er auka med 75 mill. kroner i 2025. Regjeringa foreslår å auke tilskotet med ytterlegare 75 mill. kroner i 2026.

Frå 2026 får barnehagelærarar og andre tilsette i laget rundt barnet som har fagbrev eller høgare utdanning, høve til å delta på vidareutdanning med like vilkår som lærarar i skulen. Dagens søknadsbaserte ordning vil bli erstatta med eit tilskot der midlane blir fordelte høvesvis mellom dei kommunale og dei private barnehagane. Deretter vurderer og prioriterer kommunen kva for nokre av dei private barnehagane som får tildelt midlar ut frå det kompetansebehovet dei har meldt inn. Det er kommunen som dekkjer eigendelen til dei private barnehagane. 50 mill. kroner er lagt inn i rammetilskotet til kommunane for å kompensere for auka administrasjon ved at dei skal gjere ei vurdering av behovet til dei private barnehagane.

Frå 2026 vil midlane som Utdanningsdirektoratet har tildelt til fagskuletilbod for barne- og ungdomsarbeidarar og assistentar med lang erfaring i barnehage, bli overførte til ordninga for driftstilskot til fagskular som Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir) forvaltar, jf. omtale under programkategori 07.40 Høgare yrkesfagleg utdanning, kap. 240, post 60. Fagskuletilbod i oppvekstfag inngår i helse- og velferdslag, som er eit av dei prioriterte fagområda til regjeringa for høgare yrkesfagleg utdanning, jf. Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning* og Meld. St. 14 (2022–2023) *Utsyn over kompetansebehovet i Norge*.

Frå 2026 blir det ei tilskotsordning for kollektiv kompetanseutvikling for barnehage og grunn-

skule. Midlar som før blei nytta til å styrke grunnkompetanse i barnehagar, som mellom anna tilretteleggingsmidlar til arbeidsplassbasert barnehagelærarutdanning (ABLU) og anna barnehagelærarutdanning på deltid, vil frå 2026 bli erstatta med ei eiga ordning der barnehageeigarar kan søke om støtte. Ordninga vil bli forvalta av Utdanningsdirektoratet og vere enkel å søke på for barnehageeigarar.

Forskrift om tilskot til vidareutdanning i barnehage, grunnskule og vidaregåande opplæring og forskrift om tilskot til kollektiv kompetanseutvikling i barnehage og grunnskule tek til å gjelde frå 2026. Sjå nærare omtale av systemet under kap. 231, post 21 og programkategori 07.20 Grunnopplæringa, kap. 226, post 22 og post 61.

Regjeringa ønsker å styrke og samle kompetansemiljøa som arbeider med lokal kompetanseutvikling for samisk språk og kultur i barnehage og skule. Kunnskapsdepartementet har i 2025 etablert eit nasjonalt forum for samisk språk og kultur.

Tiltak for å rekruttere og behalde barnehagelærarar

Regjeringa vil møte lærarmangelen dei næraste åra med ei brei satsing på å rekruttere, utdanne og behalde fleire kvalifiserte barnehagelærarar. I samarbeid med Nasjonalt forum for lærarutdanning og profesjonsutvikling har Kunnskapsdepartementet følgd opp mål og tiltak i *Flere lærere i barnehage og skole. Strategi for rekruttering til lærerutdanningene og læreryrket 2024–2030*, som blei lagd fram i 2024. Sjå nærare omtale under programkategori 07.20 Grunnopplæringa og programkategori 07.60 Høgare utdanning og forskning.

Arbeidsplassbasert barnehagelærarutdanning (ABLU) er eit tilbod til erfarne assistentar og barne- og ungdomsarbeidarar som ønsker å utdanne seg til barnehagelærar. Undersøkingar har vist at barnehagelærarar som har teke ABLU i større grad blir verande i yrket. ABLU bidreg også til å rekruttere studentar som ikkje ville ha valt eit heiltidsstudium. Sjølv om søkinga til barnehagelærarutdanning har gått ned, er det stor etterspurnad etter studieplassar på ABLU. Regjeringa har styrkt ABLU med 165 fleire studieplassar frå hausten 2025, til totalt 365 årlege plassar. I 2026 foreslår regjeringa å styrke satsinga på ABLU ytterlegare, slik at det hausten 2026 blir finansiert 490 ABLU-plassar. Frå 2026 er nye opptak til ABLU finansierte gjennom rammeløyvinga til universiteta og høgskulane på kap. 260.

Høg kvalitet i barnehagelærarutdanninga (BLU) er ein føresetnad for å sikre kompetansen

til barnehagelærarane. Regjeringa vidarefører 50 mill. kroner til auka kvalitet i barnehagelærerutdanninga, jf. omtale under kap. 231, post 21. Gode barnehagelærarar er ein nøkkel til god pedagogisk kvalitet i barnehagane. Det er derfor viktig med ei barnehagelærerutdanning som har høg kvalitet, og som er godt forankra i forskning og nær knytt til praksisfeltet. Ei tydeleg satsing på BLU skal også bidra til betre rekruttering til utdanninga og til yrket.

Bemanningssituasjonen er under press

Fleire undersøkingar og innspel frå barnehagesektoren peikar på at arbeidspresset er høgt, og bemanningssituasjonen er krevjande fleire stadar. Sjukefråværet i barnehagane har auka dei siste åra, og det er betydeleg høgare enn i resten av arbeidslivet. Resultata frå *Spørsmål til Barnehage-Norge 2023* viser at det i liten grad blir sett inn vikarar i avviklinga av plantid for barnehagelærarane. Ni av ti barnehagestyrarar svarer at barnehagen aldri reduserer opningstida på grunn av mangel på personale.

Søkarar med barnehagelærerutdanninga som førsteval har gått ned med 15,8 pst. i 2025 og er nær halvert sidan 2022. SSB har sett på overgangen frå utdanning til arbeidsliv for dei som fullførte ulike lærarutdanningar i 2016. For dei med barnehagelærerutdanning jobba 83 pst. i barnehage eitt år etter fullført utdanning, medan 69 pst. jobba i barnehage sju år etter.

Fafo har følgevaluert to forsøksordningar med auka bemanning i nokre utvalde barnehagar i Oslo kommune med høvesvis ekstra ressurspedagog og auka grunnbemanning i 2019 og i 2021. Målet var å undersøke om auka bemanning påverka sjukefråværet og vikarbruken, korleis det påverka arbeidet barnehagane gjer med dei sårbare barna, og kvaliteten i barnehagen generelt. Forskarane finn at auka bemanning medverkar til betre barnehagetilbod i levekårsutsette område, og at auka bemanning har redusert behovet for vikarar ved korttidsfråvær. Forskarane finn også at auka bemanning har gitt betre foreldresamarbeid og tettare oppfølging av enkeltbarn, styrkt arbeidet med tidleg innsats, ført til meir stabilitet og gjort det lettare å gjennomføre kompetansehevande tiltak.

Stabilisering av bemanningssituasjonen

Det er barnehageeigarane som har ansvaret for å sikre tilstrekkeleg bemanning, men regjeringa er oppteken av å sikre best mogleg etterleving av

regelverket og gode barnehagetilbod. Regjeringa ønsker å vidareføre dialogen med sektoren om korleis ein kan løyse bemanningsutfordringane på best mogleg måte.

Bemanninga i barnehagen skal vere tilstrekkeleg til at personalet kan drive ei tilfredsstillande pedagogisk verksemd, jf. barnehagelova kapittel IV. Kommunen som barnehagemyndigheit skal føre tilsyn med at alle barnehagane i kommunen har forsvarleg drift.

Utdanningsdirektoratet har på oppdrag frå departementet laga ein rettleiar som skal tydeleggjere forståinga og praktiseringa av bemanningsregelverket, for å legge til rette for betre regelverksetterleving. Rettleiaren vart publisert i mars 2025.

I juni 2024 sende partia på Stortinget eit brev til kunnskapsministeren der dei viste til at partia ønsker å legge til rette for ein betre bemanningssituasjon i barnehagane. Dei ber departementet jobbe vidare med målretta tiltak for å få ned sjukefråværet i barnehagesektoren, styrke rekrutteringa av barnehagelærarar og barne- og ungdomsarbeidarar, styrke grunnbemanninga og utforme moglege krav til når det skal setjast inn vikar. Departementet vil følge opp brevet frå partia på eigna måte.

Den krevjande bemanningssituasjonen, høgt arbeidspress og rekrutteringsvanskar i barnehagane utfordrar i aukande grad kvaliteten på tilbodet og dei langsiktige måla regjeringa har på barnehageområdet. Ein meir stabil bemanningssituasjon vil bidra til betre kvalitet i barnehagen og kan dermed ha betydning for barna si utvikling på sikt. Det vil også kunne bidra til mindre fråfall av pedagogisk personale, og gi betre vilkår for rekruttering av pedagogar. 800 mill. kroner av veksten i frie inntekter til kommunane i 2025 er grunnlagt med auka bemanning i barnehagane.

I Stortingets behandling av revidert budsjett for 2025 blei det både gjort eit oppmodingsvedtak og løyvd midlar til ei ordning med toppa bemanning i barnehagane gjennom eit øyremerkt tilskot på 200 mill. kroner. Departementet har oppretta ei tilskotsordning under kap. 231, post 60 og foreslår å vidareføre tilskotet i 2026. Den toppa bemanninga skal bidra til å styrke eller avlaste grunnbemanninga. Sjå også omtale under vedtak 1242 (2024–2025) i del I, kap. 3 Oppfølging av oppmodingsvedtak.

I Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjett for 2025 blei det vedteke å doble løyvinga til IA-bransjeprogrammet for barnehage med 10 mill. kroner for å behalde fleire av dei tilsette i yrket. Bransjeprogrammet er ein del av avtalen

om inkluderande arbeidsliv (IA) mellom myndighetene, arbeidsgivarane og arbeidstakarorganisasjonane. Stortinget gjorde også eit vedtak om å opprette eit nytt bransjeprogram som går over tre år for tilsette i barnehagesektoren, jf. vedtak nr. 1251 (2024–2025) i del I, kap. 3 Oppfølging av oppmodingsvedtak.

Departementet foreslår å løyve 15 mill. kroner for å rekruttere unge personar utanfor arbeid til arbeid i barnehagesektoren, og departementet vil ha dialog med partane om korleis tiltaket skal innrettast.

Eit av formåla med endringane i regelverket for styring og finansiering av barnehagesektoren er at det skal bli enklare å tilpasse tilskota ut frå behovet til barna og barnehagane. Dette er eit tiltak som også kan vere med på å stabilisere bemanningssituasjonen på lang sikt.

Eit betre regelverk for styring og finansiering av barnehagesektoren

Det er over 20 år sidan det første barnehageforliket. Både barnehagesektoren og utfordringane sektoren står overfor har forandra seg mykje sidan den gong, og det er tverrpolitisk semje om at det er behov for endringar i regelverket. Hausten 2024 blei eit fleirtal på Stortinget enige om ein avtale om styring og finansiering av barnehagar.

På bakgrunn av barnehageforliket i Stortinget hausten 2024 la regjeringa fram forslag til nye reglar om styring og finansiering av barnehagesektoren for Stortinget våren 2025. Stortinget vedtok 6. juni 2025 endringar i barnehagelova, sjå

Prop. 138 L (2024–2025) *Endringer i barnehageloven (styring og finansiering av barnehagesektoren)* og Innst. 510 L (2024–2025).

Det nye regelverket skal legge til rette for god barnehagedrift og for at private barnehagar skal ha føreseielege rammevilkår og ein sunn og berekraftig økonomi. Det er mellom anna vedteke nye reglar om etableringsgodkjenning med rett til tilskot og nye reglar om berekning og tildeling av tilskot til private barnehagar. Vidare er det vedteke å gi kommunen heimel til å gi lokale forskrifter om opningstid, bemanning og krav til kompetanse og maksimalt nivå for foreldrebetaling for barnehageplass. Det er også vedteke endringar i reglane for korleis private barnehagar kan bruke tilskot og foreldrebetaling, og endringar i tilsyns- og reaksjonsreglane i barnehagelova.

Endringane i reglane for korleis private barnehagar kan bruke tilskot og foreldrebetaling tok til å gjelde 1. juli 2025. Dei andre endringane trer i kraft 1. august 2026. På bakgrunn av desse endringane er det behov for nye forskriftsreglar om tilskot til private barnehagar. Regjeringa sende forslag til ny forskrift om tilskot til private barnehagar (finansieringsforskrift) på høyring 25. juni 2025 med høyringsfrist 30. september 2025. Forskrifta utfyller reglane i barnehagelova med meir detaljerte reglar om berekning av tilskot til private barnehagar. Kunnskapsdepartementet foreslår å løyve 10 mill. kroner i auka rammetilskot til kommunane for å finansiere forslaget om ein særregel for tilskot til pensjon til barnehagar med historiske forpliktingar basert på avtaler om offentlig tenestepensjon.

Kap. 231 Barnehagar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	950 611	761 967	782 798
60	Toppa bemanning i barnehagane			200 000
61	Tilskot til auka pedagogtettleik og auka grunnbemanning i barnehagar i levekårsutsette område		208 900	216 629
63	Tilskot til tiltak for å styrke språkutviklinga blant minoritetsspråklege barn i barnehage	217 765	226 258	150 300
66	Tilskot til auka barnehagedeltaking for minoritetsspråklege barn	23 460	24 375	
70	Tilskot til symjing i barnehagane	74 634	77 735	77 471
	Sum kap. 231	1 266 470	1 299 235	1 427 198

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan overføres

Midlane på posten skal medverke til å heve kvaliteten på barnehagetilbodet i både kommunale og private barnehagar. God kompetanse hos alle tilsette er avgjerande for god kvalitet i barnehagetilbodet. Midlane finansierer ei rekke kompetansetiltak for alle grupper tilsette i barnehagen gjennom det heilskaplege systemet for kompetanse- og karriereutvikling. Vidare blir midlane nytta til andre kvalitetstiltak, tilretteleggingsmidlar til barnehageeigarar som har tilsette som deltek i studietilbod, auka kunnskapsgrunnlag om barnehagen og forvaltning av ulike tiltak. Utdanningsdirektoratet har i stor grad ansvaret for å forvalte midlane og gjennomføre tiltaka. Delar av løyvingane på post 21 dekker utgifter til lønn og administrasjon i Kunnskapsdepartementet, i Utdanningsdirektoratet og hos eventuelle andre statlege aktørar som har ansvar og delansvar for å drifte dei ulike prosjekta og tiltaka.

Mål for 2026

Målet med midlane er å utvikle kvaliteten på barnehagetilbodet og få meir kunnskap om barnehagen.

Resultat i 2024

Samla blei det nytta 950,6 mill. kroner over posten i 2024. Av dette gjekk 848 mill. kroner til kompetansetiltak for tilsette i barnehagane for å følge opp strategien *Kompetanse for fremtidens barnehage. Revidert strategi for kompetanse og rekruttering 2023–2025*.

Oppfølging av kompetansestrategien

Departementet legg til grunn at kompetansetiltak for alle grupper tilsette medverkar til høgare kvalitet på barnehagetilbodet, og at tiltaka er viktige verkemiddel i arbeidet med å utvikle praksisen i barnehagen i samsvar med rammeplanen. Tabell 4.19 gir ei oversikt over dei ulike kompetansetiltaka som er ein del av kompetansestrategien.

Tabell 4.19 Fordeling av midlar til oppfølging av kompetansestrategien for barnehagar i 2024

	(i mill. kroner)
Type kompetansetiltak	Beløp
Den regionale ordninga for kompetanseutvikling	272,5
Vidareutdanning for barnehagelærarar og barnehageleiarar, tilleggsgutdanning i barnehagepedagogikk og rettleiarutdanning for praksislærarar, inkludert tilretteleggingsmidlar	239,4
Auka pedagogtettleik og grunnbemanning i utsette byområde	205,0
Arbeidsplassbasert barnehagelærarutdanning (ABLU)	57,8
Leiarutdanning for barnehagestyrarar	36,6
Kompetanseløftet i spesialpedagogikk og inkluderande praksis	29,7
Fagskuleutdanning i oppvekstfag – tre kull som går over to skuleår	3,1
Rettleiing av nyutdanna nyttilsette lærarar	3,9
Totalt	848,0

Den regionale ordninga for kompetanseutvikling

I 2024 gjekk 272,5 mill. kroner til den regionale ordninga for kompetanseutvikling som statsforvaltarembeta har ansvaret for å administrere.

Av dette blei 196 mill. kroner nytta til kollektive kompetansetiltak i barnehagen. Dei fleste

barnehagane i Noreg deltek eller har delteke i slike tiltak i 2024 eller tidlegare.

Dei resterande midlane blei i hovudsak nytta til tilretteleggingsmidlar for tilsette som deltok på arbeidsplassbasert barnehagelærarutdanning (ABLU) eller anna deltidsbarnehagelærarutdanning. I tillegg er det nytta midlar til fagbrev gjennom praksiskandidatordninga (126 deltakarar i

fem fylke), kompetansehevingsstudium for assistentar og barne- og ungdomsarbeidarar (314 deltakarar i to fylke) og barnehagefagleg grunnkompetanse for assistentar utan kompetanse og erfaring frå barnehage.

Vidareutdanning for barnehagelærarar og barnehageleiarar, tilleggsutdanning i barnehagepedagogikk og rettleiarutdanning for praksislærarar, inkludert tilretteleggingsmidlar

I 2024 blei det nytta 72,6 mill. kroner til studieplassar for barnehagelærarar som tek vidareutdanning. I tillegg blei det nytta 142,2 mill. kroner til tilretteleggingsmidlar til barnehageeigarar som har tilsette som tek vidareutdanning. I 2024 fekk 1 744 barnehagelærarar og andre pedagogar som søkte tilleggsutdanning for å kvalifisere seg til arbeid som pedagogisk leiar tilbod om vidareutdanning. Spesialpedagogikk var blant faga som vart prioriterte i direktoratets søknadsbehandling. 648 barnehagelærarar fekk tilbod om vidareutdanning i spesialpedagogikk. Vidare blei det nytta 12,7 mill. kroner til modulbasert vidareutdanning for barnehageleiarar. Hausten 2024 starta 202 barnehagestyrarar på modulbasert vidareutdanning. Evalueringa viser at deltakarane er svært nøgde med tilboda. Dei opplever at utdanningane er relevante og har gitt stort læringsutbyte.

Auka pedagogtettleik og grunnbemanning i utsette byområde

Kommunane Oslo, Drammen, Stavanger, Bergen, Trondheim, Indre Østfold, Halden, Gjøvik, Tromsø, Larvik, Fredrikstad, Kristiansand, Sarpsborg og Skien fekk i 2024 tilskot på til saman 205 mill. kroner for 19 824 barn. Tilskotet blei nytta til å auke prosentdelen barnehagelærarårsverk eller til å auke grunnbemanninga i barnehagane i levekårsutsette område i desse kommunane.

Arbeidsplassbasert barnehagelærarutdanning

Arbeidsplassbasert barnehagelærarutdanning (ABLU) er eit tilbod til assistentar og barne- og ungdomsarbeidarar som ønsker å utdanne seg til barnehagelærar. Tiltaket er retta mot barnehagelærarar i Rogaland, Oslo, Østfold, Buskerud og Akershus. Deltidsstudiet går over fire år, samstundes som deltakarane jobbar i barnehage. I 2024 blei det nytta 37,8 mill. kroner til studieplassar for deltakarar i ABLU via Utdanningsdirektoratets

midlar forankra i kompetansestrategien. Det var 380 deltakarar fordelt på fleire kull i 2024. I tillegg blei det gitt 20 mill. kroner direkte til fem universitet og høyskular for å gjere om ledig kapasitet til 100 ABLU-plassar.

Spørsmål til Barnehage-Norge 2024 viser at dei fleste styrarar og eigarar er godt kjende med ABLU. Seks av ti styrarar og eigarar opplever at dei har gode moglegheiter for å tilby tilsette barnehagelærarutdanning på deltid, og ein tilsvarende del har dessutan oppmoda tilsette til å søke på ABLU. Svært mange styrarar er også klare over at ein kan søke om tilretteleggingsmidlar når tilsette tek ABLU, og halvparten av styrarane opplever at det i svært stor eller stor grad er tilgang på studieplassar.

Leiarutdanning for barnehagestyrarar

I 2024 blei det nytta 36,6 mill. kroner til leiarutdanning for barnehagestyrarar. Hausten 2024 starta 286 barnehagestyrarar på den nasjonale leiarutdanninga.

Kompetanseløftet i spesialpedagogikk og inkluderande praksis

Tilsette i barnehagen deltek også i kompetanseløftet i spesialpedagogikk og inkluderande praksis. Rapporteringa frå partnerskapane viser at om lag 3 350 barnehagar deltok i kompetanseløftet i 2024–2025. Av desse var 1 430 private. 29,7 mill. kroner blei nytta på tiltaket over denne posten, og må sjåast i samanheng med midlar nytta over kap. 226, post 21.

Fagskuleutdanning i oppvekstfag – tre kull som går over to skuleår

Fagskuleutdanning i oppvekstfag for barnehage-tilsette er ei vidareutdanning for barne- og ungdomsarbeidarar og assistentar med minimum fem års erfaring frå arbeid i barnehage. Deltidsstudiet går over to år, og studentane kan velje eitt av tre tema: tilrettelegging for barn med særskilde behov; arbeid med språk, fleirspråklegheit og kulturell kompetanse; arbeid med dei yngste barna i barnehagen. Det var 64 deltakarar i 2024.

Rettleiing av nyutdanna nyttilsette lærarar

Tiltaket er samordna med rettleiing av nyutdanna nyttilsette lærarar i skulen, sjå rapport om tiltaket under kap. 226, post 21.

Andre tiltak for å auke kvaliteten på barnehagetilbudet
I 2024 blei det nytta 102,6 mill. kroner på posten til andre tiltak for å auke kvaliteten på barnehage-

tilbudet, sjå nærare omtale i tabell 4.20 om fordelinga av midlar til andre tiltak for å auke kvaliteten på barnehagetilbudet.

Tabell 4.20 Fordeling av midlar til andre tiltak for å auke kvaliteten på barnehagetilbudet i 2024

		(i mill. kroner)
Type tiltak	Kort om tiltaket	Beløp
Auka kvalitet i barnehagelærerutdanninga (BLU)	Gode barnehagelærarar er ein nøkkel til kvalitet i barnehagen. Regjeringa vidareførte i 2024 totalt 50 mill. kroner til alle universitet og høgskular med barnehagelærerutdanning. Midlane skulle gjere lærarutdannarar ved universitet/høgskular og barnehagar betre i stand til å utvikle BLU som ei tverrfagleg utdanning, godt forankra i forskning og nær knytt til praksisfeltet.	50
Kunnskapsgrunnlaget	System for å følge med på og betre kvaliteten i barnehagesektoren, inkludert statistikkinnhenting, analysar og forskning. Omfattar mellom anna foreldreundersøkinga, ståstadsanalysen, kostnadsanalysen, barnetilsynsundersøkinga, sluttrapport frå evaluering av implementeringa av rammeplanen, evaluering av korleis barnehagesektoren forstår, implementerer og etterlever barnehagelova kapittel VIII Psykososialt barnehagemiljø, longitudinell studie av gratis kjernetid, forskning på styrarutdanning, TALIS Starting Strong, LÆRERMOD, rapportar knytte til regulering av private barnehagar og anna.	17,9
Inkluderande barnehagemiljø	Midlane gjekk i 2024 til Læringsmiljøprosjektet, der det no er like mange deltakarar frå barnehage som frå skule. Det gjekk også midlar til evaluering og vidareutvikling av kompetansepakken om trygt og godt barnehagemiljø. Dette er tilbod som gir støtte til tilsette, leiarar og eigarar i arbeidet med å utvikle eigen kompetanse om det som bidreg til å fremje eit trygt og godt miljø og førebygge mistriksel og krenkingar. Det blei også nytta midlar til å utvikle nye nettsider om barnehagemiljø på udir.no.	6,8
Støtte til bruk av rammeplanen	Midlane blei nytta til å vidareutvikle støtte- og rettleiingsressursar og kompetansepakkar til arbeidet barnehagane gjer med å utvikle praksis i samsvar med rammeplanen, inkludert samiske kompetansetiltak. Ein del av midlane blei nytta til å ferdigstille ein kompetansepakke om fleirspråklege barnehagemiljø.	3,7
Kvensk barnehagetilbod	Midlane gjekk til språkprosjekt i barnehagar for å gi kvenske/norskfinske barn høve til å lære og utvikle det kvenske språket i tidleg alder. Prosjekta har bidrege til at stadig fleire barn blir introduserte for det kvenske språket i tidleg alder, noko som er positivt for å rekruttere elevar som vil ta kvensk som fag i skulen.	1,4
Anna	Utviklingsmidlar til oppbygging av eining for tilsyn med private barnehagar, til statsforvaltarane for tilsyn og klagebehandling, til klagebehandling i departementet, til utvikling av sektoren og anna.	22,8
Totalt		102,6

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 782,8 mill. kroner på posten til ulike tiltak for kvalitetsutvikling i barnehagesektoren og innhenting av kunnskap. Posten er auka med 15 mill. kroner til eit program for å rekruttere unge personar utanfor arbeid til barnehagesektoren.

Departementet foreslår følgande flyttingar av midlar frå og til posten:

- 10 mill. kroner frå posten til kap. 240, post 60 for å legge tilskot til fagskuleutdanning i opp-

vekstfag for barnehagetilsette inn i driftstilskotet til fagskular.

- 11,5 mill. kroner frå posten til kap. 260, post 50 for å tildele midlar til arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU) direkte til aktuelle universitet og høgskular.
- 40,4 mill. kroner frå kap. 226, post 21 til posten for delen av kompetanseløftet i spesialpedagogikk og inkluderande praksis som gjeld barnehage.

I tabell 4.21 følger omtale av større tiltak.

Tabell 4.21 Budsjettforslag for 2026, kap. 231, post 21

		(i mill. kroner)
Type tiltak	Kort om tiltaket	Beløp
System for kompetanse- og karriereutvikling:		
Tilskot til kollektiv kompetanseutvikling i barnehage og grunnskule	Tilskotsordninga skal bidra til å styrke profesjonelle læringsfellesskap i barnehagar og grunnskular. Ordninga omfattar alle tilsette i barnehage og grunnskule og skal bidra til kompetanseutvikling på arbeidsplassen ut frå lokale behov. Den delen av ordninga som gjeld grunnskule er finansiert over kap. 226, post 22 og midlane må sjåast i samanheng. Midlane blir forvalta av statsforvaltaren. Ordninga består av tidlegare regional ordning for kompetanseutvikling og den delen av kompetanseløftet i spesialpedagogikk og inkluderande praksis som har gått til barnehage. Midlane til grunnkompetanse er trekt ut av den nye ordninga og lagt i ei eiga ordning, sjå omtale under.	229,6
Tilskot til vidareutdanning i barnehage, grunnskule og vidaregåande opplæring	Midlane finansierer vidareutdanning for tilsette i barnehage. Vidareutdanning for tilsette i grunnskule og vidaregåande opplæring blir finansiert over kap. 226, post 22. Målet for tilskotsordninga er å bidra til å styrke kompetansen til lærarar og andre tilsette med fagbrev og høgare utdanning i barnehage gjennom studiepoenggivande vidareutdanning innanfor fagområde som kvar enkelt tilsett og arbeidsplassen har behov for. Tilskotet skal bidra til å dekke utgiftene barnehageeigaren har ved å gi deltakarane permisjon med lønn. Midlane blir fordelt forholdsmessig mellom dei kommunale og dei private barnehagane etter objektive kriterium. Deretter vurderer og prioriterer kommunen kva for nokre av dei private barnehagane som får midlar ut frå deira behov. Den nye tilskotsordninga vil gjelde for deltakarar som begynner på vidareutdanning hausten 2026. Våren 2026 vil barnehageeigarar få utbetalt tilretteleggingsmidlar.	151,7
Tilbod om vidareutdanning	Midlar til universitet og høgskular til å utvikle og tilby vidareutdanning.	78,9
Leiarutdanning	Løyvinga finansierer styrarutdanninga og modulbasert vidareutdanning for barnehageleiarar.	57,5

Tabell 4.21 Budsjettforslag for 2026, kap. 231, post 21

		(i mill. kroner)
Type tiltak	Kort om tiltaket	Beløp
Rettleiing for nyutdanna lærarar i barnehage og skule	Tildelinga går til universitet og høgskular etter søknad. Ho må sjåast i samanheng med midlar løyvde over kap. 226, post 22. Når det gjeld tilskot til eigarar til rettleiing for nyutdanna lærarar i barnehagar og skular, sjå kap. 226, post 62.	4,4
Nasjonalt forum for samisk språk og kultur i barnehage og skule	Forumet skal styrke og samle kompetansemiljøa som arbeidar med lokal kompetanseutvikling for samisk språk og kultur. Ansvar for forumet ligg til Statforvaltaren i Nordland. Forumet vil forvalte tilskotsmidlar til partnerskap og kompetansetil- tak for samiske lærarar innanfor dei kollektive ordningane.	1,0
Andre tiltak:		
Støtte til grunnutdan- ning for tilsette i barne- hagar	Midlane skal gå til barnehageeigarar slik at dei mellom anna kan legge til rette for deltaking i arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU) og anna deltidsbarnehage- lærerutdanning.	100,0
Auka kvalitet i barneha- gelærerutdanninga (BLU)	Midlane går til å gjere lærerutdannarar ved universitet/høgsku- lar og i barnehagen i stand til å utvikle BLU til den tverrfaglege, krevjande utdanninga som var intensjonen med reforma i 2012/ 2013.	50,0
Program for å rekrut- tere unge personar utan- for arbeid til barnehage- sektoren	Departementet vil ha dialog med partane om korleis tiltaket skal innrettast.	15,0
Inkluderande barne- hagemiljø	Dette er tiltak som skal bidra til at barn har trygge og gode barnehagemiljø. Det må sjåast i samanheng med midlar over kap. 226, post 21.	10,7
Bøker i barnehage	Den nasjonale lesesatsinga omfattar barnehagane, og regjeringa foreslår å løyve 10 mill. kroner i 2026 til innkjøp av bøker til barnehagane.	10,0
Tilsyn og klagebehand- ling hos statsforvalta- rane	Statsforvaltarane har faste tilsynsoppgåver som følger av barne- hage-lova. Det inneber å føre tilsyn direkte med enkelte barne- hagar dersom det viser seg at kommunens tilsyn ikkje fungerer etter intensjonen.	9,0
Ekspertgruppe for å vurdere det samiske barnehagetilbodet	Samansetjinga av gruppa og utforminga av mandatet skal skje i dialog med Sametinget.	3,0
Kvensk barnehage- tilbod	Midlane skal gå til språkprosjekt i barnehagar for å gi kvenske/ norskfinske barn sjansen til å lære og utvikle det kvenske språ- ket sitt i tidleg alder.	1,0
Anna	Kunnskapsgrunnlag, støtteressursar til rammeplanen, studie- plassar på arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning (ABLU), implementering av nytt regelverk for psykososialt bar- nehagemiljø, nasjonalt økonomitilsyn private barnehagar og anna.	61,0
Totalt		782,8

Det heilskaplege systemet for kompetanse- og karriereutvikling legg til rette for at alle tilsette i laget rundt barna og elevane skal få ta del i kompetansetiltaka. Regjeringa oppfordrar kommunane og private barnehagar til å vurdere om dei har behov for å styrke kompetansen i spesialpedagogikk, og korleis det kan leggest til rette for god språkutvikling og gode leseopplevingar når dei skal identifisere og prioritere kompetansetiltak for dei tilsette.

Midlane på posten skal nyttast til ulike tiltak i samsvar med målet for posten. Utdanningsdirektoratet får fullmakt til å vurdere disponeringa av midlane på posten i samråd med departementet, innanfor den ramma som er foreslått over, og i samsvar med tiltaka i det heilskaplege systemet for kompetanse- og karriereutvikling og andre prioriterte område. Departementet vil ved behov omdisponere midlar mellom dei ulike satsingane på posten.

Post 60 Toppa bemanning i barnehagane

I revidert budsjett for 2025 blei det oppretta eit tilskot på 200 mill. kroner til toppa bemanning i barnehagane, jf. omtale av vedtak 1242 (2024–2025) i del I, kap. 3 Oppfølging av oppmodingsvedtak. Tilskotet skal bidra til å styrke eller avlaste grunnbemanninga.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er å gi barnehagebarn eit betre tilbod ved å styrke bemanninga i barnehagane.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 200 mill. kroner på posten i 2026.

Post 61 Tilskot til auka pedagogtettleik og auka grunnbemanning i barnehagar i levekårsutsette område

Posten var ny i 2025. For rapport om midlane til formålet i 2024, sjå omtale under post 21.

Utdanningsdirektoratet tildeler tilskotet til kommunane som er del av statens områdesatsing, og det blir fordelt høvesvis etter talet på barn i desse områda. Ordninga gir fleksibilitet for barnehagane når det gjeld styrking av både pedagogtettleiken og grunnbemanninga generelt, sett ut frå lokale behov. Tilskotet skal også bidra til at målet om 50 pst. barnehagelærarar blir raskare nådd i utvalde område.

Mål for 2026

Målet med tilskotsordninga er å auke prosentdelen barnehagelærarar og/eller å auke grunnbemanninga i barnehagar i levekårsutsette område.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 216,6 mill. kroner på posten i 2026.

Post 63 Tilskot til tiltak for å styrke den språklege utviklinga for minoritetsspråklege barn i barnehage

Utdanningsdirektoratet tildeler tilskotet til kommunar som oppfyller følgande to kriterium: at minst 10 pst. av barnehagebarna i kommunen er definerte som minoritetsspråklege, og at dette utgjer minst 50 barn. Definisjonen omfattar barn med ein annan språk- eller kulturbakgrunn enn norsk, samisk, svensk, dansk og engelsk. Kommunane står fritt til å bruke midlane slik det passar best lokalt for å nå målet for posten.

Mål for 2026

Målet med tilskotsordninga er å styrke den språklege utviklinga for minoritetsspråklege barn i barnehage.

Resultat i 2024

Kommunane som oppfyller kriteria, får tilskot. I 2024 omfatta dette 135 kommunar med 49 328 minoritetsspråklege barn i barnehage, mot 132 kommunar med 49 194 barn i 2023. Kommunane har ikkje rapporteringsplikt for bruken av tilskotet.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 150,3 mill. kroner på posten i 2026. Beløpet som blir att etter flytting av midlar til kap. 846, post 63 er vidareført nominelt.

Departementet foreslår å flytte 75,4 mill. kroner frå posten til Barne- og familiedepartementets kap. 846, post 63 Tverrsektorielt tilskot til førebyggjande tiltak for barn og unge. Dette er ei ny tverrsektoriell tilskotsordning frå 2026, med bidrag frå fleire departement, og som er søkbar for kommunar. Den nye ordninga skal gi kommunane høve til i større grad å sjå ressursar og behov i samanheng og på tvers av sektorar til førebyggjande til-

tak for barn og unge der behova er størst. Dette er ein del av oppfølginga av Meld. St. 28 (2024–2025) *Tro på framtida – uansett bakgrunn*, jf. meir omtale i Prop. 1 S (2025–2026) for Barne- og familiedepartementet. Heile løyvinga på posten skal overførast til det nye tilskotet i løpet av tre år.

Post 66 Tilskot til auka barnehagedeltaking for minoritetsspråklege barn

Posten blir avvikla frå og med 2026, og departementet foreslår at 25,3 mill. kroner blir flytta frå posten til kap. 846, post 63 Tverrsektorielt tilskot til førebyggjande tiltak for barn og unge. Dette er ein del av oppfølginga av Meld. St. 28 (2024–2025) *Tro på framtida – uansett bakgrunn*, jf. nærare omtale i Prop. 1 S (2025–2026) for Barne- og familiedepartementet. Tilskotsordninga er søkbar for kommunar. Kommunane kan bruke midlane på tiltak retta mot barnehagedeltaking.

Løyvinga på posten har til og med 2025 gått til informasjons- og rekrutteringsarbeid i kommunar som har særlege utfordringar med å få minoritetsspråklege barn til å begynne i barnehagen. Dei kommunane som har fått midlar, har stått fritt til å bruke midlane slik det passar best lokalt for å nå målet. Kommunar med 80 eller fleire minoritetsspråklege barn som ikkje går i barnehage har fått tilbod om å søke om tilskot.

Resultat i 2024

23 kommunar oppfylte kriteriet for tilskotet, og 21 søkte om og fekk tilskot. Dei fekk innvilga tilskot for totalt 3 973 barn som ikkje gjekk i barnehage. Satsen per barn blei dermed 5 905 kroner. I 2023 fekk 20 kommunar tilskot for 4 454 barn, og satsen per barn var 5 057 kroner.

Kommunane har stått fritt til å bruke midlane slik det passar best lokalt, og det er inga detaljert

rapportering om bruken av midlane. Sidan ordninga blei oppretta i 2018, har barnehagebruken blant minoritetsspråklege barn auka frå 80,3 pst. i 2017 til 89,5 pst. i 2024. På grunnlag av tala og ei tidlegare evaluering legg departementet til grunn at tilskotet har vore med på å rekruttere fleire minoritetsspråklege barn til barnehagen, sjølv om det er mange faktorar som spelar saman når foreldre vel om barnet skal gå i barnehage. Sjå meir statistikk i del III, kap. 7 Nøkkeltal for barnehage-sektoren.

Post 70 Tilskot til symjing i barnehagane

Tilskotsordninga blir forvalta av statsforvaltarane og skal medverke til at kommunar, frivillige organisasjonar og barnehagar kan gjennomføre tiltak for å nå målet.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er at barnehagebarn i alderen 4–6 år skal bli trygge i vatnet, slik at dei får eit godt grunnlag for å lære å symje.

Resultat i 2024

Det blei nytta 74,6 mill. kroner til ordninga, og det blei tildelt midlar i alle fylke. Tilskotet gjorde at 39 700 barn fekk tilbod om symjeopplæring i barnehagetida i 2024, mot 37 000 barn i 2023. 20 900 av barna som fekk tilbod, gjekk i private barnehagar.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 77,5 mill. kroner på posten i 2026. Dette er same nominelle nivå som i 2025.

Programkategori 07.40 Høgare yrkesfagleg utdanning

Utgifter under programkategori 07.40 fordelte på kapittel

					(i 1 000 kr)
Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
240	Fagskular	1 451 627	1 647 863	1 878 733	14,0
241	Tiltak for høgare yrkesfagleg utdanning	18 285	23 564	21 412	–9,1
242	Noregs grøne fagskule – Vea	37 105	36 298	40 539	11,7
	Sum kategori 07.40	1 507 017	1 707 725	1 940 684	13,6

Inntekter under programkategori 07.40 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
3242	Noregs grøne fagskule – Vea	9 627	7 874	8 158	3,6
	Sum kategori 07.40	9 627	7 874	8 158	3,6

Innleiing

Det udekte behovet for fagfolk er ei stor utfordring i Noreg. Høgare yrkesfagleg utdanning er eit sentralt verkemiddel i utdannings- og kompetansepolitikken. Fagskulane er viktige for å tilføre arbeidslivet relevant kompetanse og gi folk i arbeid kompetanse tilpassa livssituasjonen deira. Regjeringa vil derfor vidareføre og styrke satsinga på høgare yrkesfagleg utdanning.

Følgande overordna mål er særleg relevante for løyvingane under programkategori 07.40:

- Kompetanseheving og livslang læring er meir tilgjengeleg for alle over heile landet.
- Kunnskapssektoren har tilbod av høgare kvalitet.
- Opplæring og utdanning som gir fleire relevant kvalifisering.
- Medarbeidarar i kunnskapssektoren har meir relevant kompetanse.

Regjeringa la våren 2025 fram Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*. Meldinga gir retning for fagskulesatsinga til regjeringa for å imøtekomme kompetansebehova framover, og inneheld 29 tiltak retta mot høvesvis fylkeskommunane, fagskulane og fagskulestudentane. Meldinga er blitt godt motteken av fagskulesektoren, og Stortinget har i stor grad slutta seg til tiltaka i meldinga, jf. Innst. 266 S (2024–2025). Nokre av tiltaka er følgde opp, til dømes etablering av eit nasjonalt studentombod. Andre tiltak treng eit utgreiingsarbeid, til dømes utvikling av ei yrkesfagleg søyle med nivå 6 og 7 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR). I handsaminga av meldinga har Stortinget gjort fem vedtak som gjeld nemningar for fagskuleutdanning, finansiering, realkompetansevurdering og kopling av fagskuleutdanning til ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System). Sjå omtale i kap. 3 Oppfølging av oppmodingsvedtak for omtale av dei fem vedtaka.

Hovudprioriteringar for 2026

Regjeringa vil at fleire skal ta høgare yrkesfagleg utdanning, og foreslår 41,4 mill. kroner til 900 nye studieplassar til fagskulane. I tillegg kjem utgifter til utdanningsstøtte over programkategori 07.80 Utdanningsstøtte. Vidare foreslår regjeringa å løyve totalt 106,1 mill. kroner for å vidareføre og trappe opp opptaket til 500 nye studieplassar frå 2024 og 1 000 nye studieplassar frå 2025. I tillegg blir midlane til 500 nye studieplassar i 2023 vidareførte. Samla er dette ei satsing frå regjeringa på 2 900 nye studieplassar i perioden 2023–2026.

Som del av satsinga på nye studieplassar i 2026 foreslår Kunnskapsdepartementet å auke driftsløyvinga til Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga (NOKUT) med 15 mill. kroner til arbeid med tilsyn og akkreditering i høgare yrkesfagleg utdanning, jf. omtale under programkategori 07.60 Høgare utdanning og forskning.

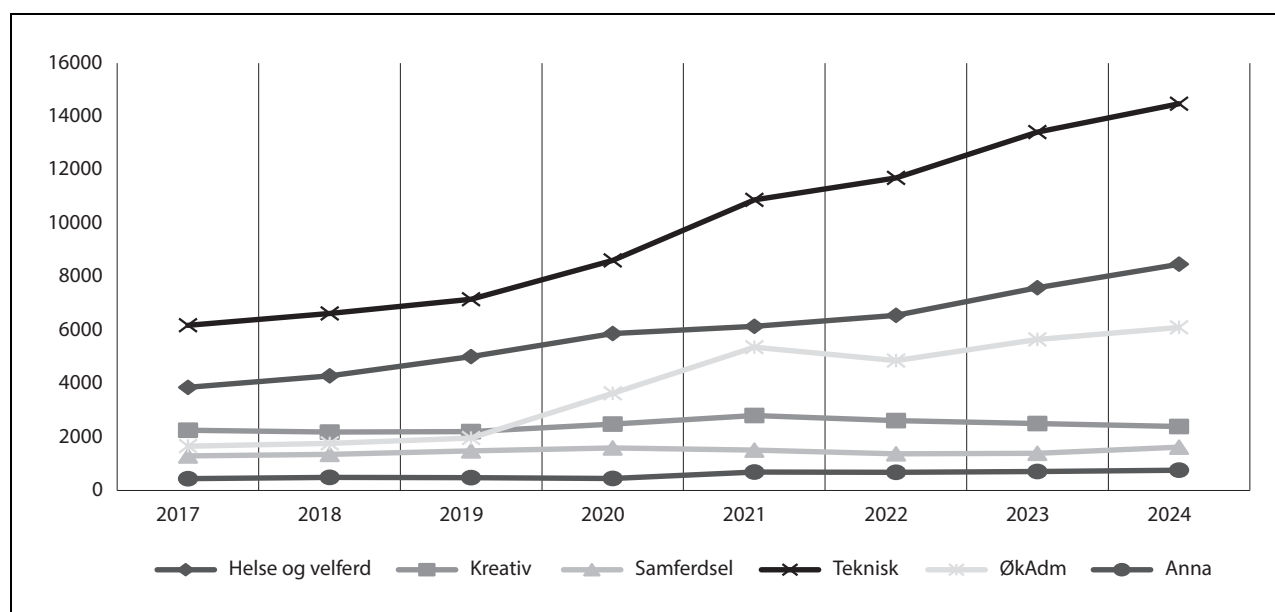
Kapasiteten i høgare yrkesfagleg utdanning

Samfunnet treng fleire fagskulekandidatar

Det er 850 000 sysselsette i alderen 15–61 år med vidaregåande opplæring som høgaste fullførte

utdanning, jf. Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*. Av desse har om lag 660 000 yrkesfagleg kompetanse. For dei er fagskulane ein viktig arena for vidare utdanning og livslang læring. Fagskuleutdanning kan òg vere relevant for mange av dei som verken er i arbeid eller under utdanning.

Dei siste åra har det vore ein stor auke i talet på fagskulestudentar. Hausten 2024 var det meir enn 34 000 studentar i høgare yrkesfagleg utdanning, ifølgje *Tilstandsrapport for høgare yrkesfagleg utdanning 2025* frå Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir). Det er meir enn ei dobling i talet på fagskulestudentar sidan 2017, og frå 2023 til 2024 er det ein auke på om lag 2 500 studentar, eller 8 pst. Veksten er både i dei offentleg finansierte utdanningane og dei skulepengefinansierte utdanningane. Den største veksten har kome som følge av auken i offentlig finansiering, med over 2 100 nye fagskulestudentar frå 2023 til 2024. I same periode har det blitt om lag 400 fleire fagskulestudentar i utdanningane som er finansierte med skulepengar.

Figur 4.4 Utvikling i talet på fagskulestudentar per fagområde, haust 2017–2024

Kjelde: *Tilstandsrapport for høgare yrkesfagleg utdanning 2025*

I eit samfunns- og arbeidsliv i stor endring må arbeidsstokken kunne vidareutdanne og omstille seg heile livet. Ifølgje *Tilstandsrapport for høgare yrkesfagleg utdanning 2025* tek 70 pst. av fagskulestudentane deltidsutdanning. Dei fleksible utdan-

ningstilboda ved fagskulane gjer at folk kan utdanne seg utan å vere borte frå jobb eller anna ansvar.

Våren 2025 er det 61 fagskular. Sidan 2017 har talet på fagskular gått ned, samstundes som talet

på studiestadar ved fagskulane totalt sett har auka. Det er fleire fagskular enn før med over 1 000 studentar. Nedgangen i talet på fagskular kjem i hovudsak av at fagskular har samla seg til større einingar, jf. *Tilstandsrapport for høgare yrkesfagleg utdanning 2025*. Prosentdelen nettbaserte utdanningstilbod har auka frå 8 pst. i 2017 til 26 pst. i 2024. Samla sett viser dette at utdannings-tilboda er blitt meir tilgjengelege, og at fagskulesektoren tilpassar seg endra behov og etterspurnaden etter høgare yrkesfagleg utdanning. Ved å bygge vidare på denne utviklinga kan fagskulane halde fram med å imøtekomme skiftande kompetansebehov i heile landet.

Både bedriftsundersøkinga til Nav frå 2024 og NHOs kompetansebarometer frå 2024 viser at etterspurnaden etter fagkompetanse er stor. Ifølge Helsepersonellkommisjonen vil det framover vere størst utfordringar med mangel på personell i den kommunale omsorgstenesta, jf. NOU 2023:4 *Tid for handling – Personellet i en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste*. Som det kjem frem i Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning* er fagskulekandidatar stadig viktigare for dei offentlege helse- og velferdstilboda. Sjå omtale i programkategori 07.50 Kompetansepolitikk og livslang læring for meir omtale av kompetansebehova i arbeidslivet.

Det er viktig for Kunnskapsdepartementet å støtte opp under den kompetansepolitiske rolla til fylkeskommunane og det ansvaret dei har for høgare yrkesfagleg utdanning, jf. Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*. Fylkeskommunane skal kartlegge regionale kompetansebehov, formidle behov til tilbydarar som mellom anna fagskular, og legge til rette for opplærings- og utdanningstil- tak som er etterspurde. Fordi fylkeskommunane har denne rolla, meiner departementet at fylkeskommunane òg bør ha ansvar for å dimensjonere høgare yrkesfagleg utdanning, slik dei har i dag.

Fleire studieplassar og auka finansiering i høgare yrkesfagleg utdanning

Regjeringa vil sikre at det blir fleire fagfolk og meir kompetente fagfolk, jf. Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*. I perioden 2023–2025 har Kunnskapsdepartementet tildelt midlar til 2 000 nye studie- plassar til fagskulane. Regjeringa ønsker at kapasiteten i høgare yrkesfagleg utdanning skal halde fram med å vekse, og foreslår derfor midlar til 900 nye studieplassar frå hausten 2026. Midlar til nye studieplassar til fagskulane skal fordelast på bak-

grunn av lokale, regionale og nasjonale kompetansebehov og kapasitet i fagskulane. Som i tidlegare år skal fordelinga av studieplassar skje i eit samspel mellom arbeidsliv, fagskular og styresmakter for å sikre at nye studieplassar samsvarer best mogleg med kompetansebehova i arbeidslivet. Med 900 nye studieplassar i 2026 er oppmodingsvedtaket om nye studieplassar i høgare yrkesfagleg utdanning følgt opp. Sjå omtalen av vedtak nr. 700, 15. juni 2020 i del I, kap. 3 Oppfølging av oppmodingsvedtak.

Regjeringa vil at nokre fagområde blir prioriterte når fylkeskommunane tildeler midlane til dei nye studieplassane. Dette er tekniske fag, helse- og velferdsfag og område som er særleg viktige for det grøne skiftet, jf. Meld. St. 14 (2022–2023) *Utsyn over kompetansebehovet i Norge* og Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*. I samsvar med den sistnemnde meldinga til Stortinget vil regjeringa at fylkeskommunane i tillegg prioriterer utdanningar som gir kompetanse som er nødvendig for forsvar og sivil beredskap.

Prioriteringa til Kunnskapsdepartementet av helse- og velferdsfag i høgare yrkesfagleg utdanning gjeld også oppvekstfag. Det er eit mål at fleire fagarbeidarar og andre tilsette i barnehage, skule og skulefritidsordning (SFO) skal få moglegheit til å ta fagskuleutdanning i oppvekstfag, jf. strategien *System for kompetanse- og karriereutvikling for ansatte i barnehage og skole*, som departementet har lagt fram i 2025. Frå hausten 2026 vil lærarar, andre tilsette med høgare utdanning og fagarbeidarar i barnehage, grunnskule, SFO og vidaregåande opplæring, inkludert fagopplæring i bedrift, kunne få permisjon med lønn når dei tek vidareutdanning på universitet, høgskule eller fagskule. Sjå omtale under programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Kunnskapsdepartementet vil styrke den statlege finansieringa av høgare yrkesfagleg utdanning. Dette blir gjort ved å auke satsen for nye studieplassar tildelt frå departementet med 14 pst., jf. Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*. Auken kjem i den resultatbaserte uttellinga for gjennomførte studiepoeng. Dette er midlar fylkeskommunane årleg får tildelt på bakgrunn av endring i gjennomførte studiepoeng ved offentlig finansierte utdanningar. Midlane er del av driftstilskotet som fylkeskommunane fordeler til fagskulane. Auka sats for resultatbasert uttelling vil ta til å gjelde for endring i gjennomførte studiepoeng frå 2024 til 2025 og får med det effekt på løyvinga til driftstilskot frå og med statsbudsjettet for 2027.

Med auka resultatbasert utteljing vil fylkeskommunane få meir midlar ved ein samla auke i gjennomførte studiepoeng ved fagskulane og tilsvarende mindre midlar ved ein nedgang i gjennomførte studiepoeng. Meir midlar som følge av auke i gjennomførte studiepoeng vil gi fylkeskommunane større handlingsrom til å styrke eller bygge ut høgare yrkesfagleg utdanning for å svare på kompetansebehova. Høgare sats for resultatbasert utteljing vil gi eit sterkare insentiv for fylkeskommunane til å forvalte tilskotsmidlane på ein måte som aukar studiepoengproduksjonen. Dette kan til dømes innebære at dei bruker midlane slik at fagskulane kan ta opp fleire studentar eller til å styrke fagskular for å betre gjennomføringa.

Kvalitet i høgare yrkesfagleg utdanning

Fagskulane må gi studentane relevant kompetanse av høg kvalitet

I behandlinga av Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning* slutta Stortinget seg til forslaget om å innføre ei yrkesfagleg søyle i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR). Regjeringa vil innføre ei yrkesfagleg søyle for å skape fleire vidareutdanningstilbod og for å skape ein tydelegere karriereveg for fagarbeidarar.

I meldinga til Stortinget kjem det fram at tilgjengeleg kunnskapsgrunnlag tyder på at kvaliteten i høgare yrkesfagleg utdanning er god. Den store auken i studenttalet blir også trekt fram som ein mogleg indikasjon på at kvalitet og relevans i utdanningane bidreg til at høgare yrkesfagleg utdanning i aukande grad er etterspurd. Samstundes viser Studiebarometeret for fagskulestudentar og kandidatundersøkingane at det varierer mykje mellom utdanningane i kva grad studentane opplever at dei får utbytte av utdanninga.

Det er viktig at høgare yrkesfagleg utdanning er tett på arbeidslivet og held kvaliteten oppe, spesielt når fagskulesektoren er i kraftig vekst. NOKUT har ei sentral oppgåve med å føre tilsyn både med kvaliteten i høgare yrkesfagleg utdanning og med økonomien ved dei private fagskulane.

Tiltak for auka kvalitet i og kunnskap om høgare yrkesfagleg utdanning

For å bidra til at fagskulesektoren kan utvikle kvalitet i utdanninga på eigne premisser, har Kunnskapsdepartementet bestilt ei utgreiing av kvalitetsomgrepet i høgare yrkesfagleg utdanning. Ein

analyse av kva kvalitet kan vere i høgare yrkesfagleg utdanning, og kva som kjenneteiknar fagskular og utdanningar av god kvalitet, skal gi betre forståing av forskjellane mellom ulike fagområde i høgare yrkesfagleg utdanning.

Høgare yrkesfagleg utdanning skal vere tilgjengeleg for den enkelte uavhengig av bustad og livssituasjon. Fleksible og tilgjengelege utdanningar ved fagskulane skal sikre at dei som ønsker det, kan oppdatere og utvikle eigen kompetanse. Moglege søkarar og arbeidsgivarar bør ha tilgang på god og kvalitetssikra informasjon om høgare yrkesfagleg utdanning, som må bli meir synleg i karriererettleiingstenestene. Det vil kunne gjere fagskulen til eit meir attraktivt utdanningsval og ein mogleg karriereveg for elevar som vurderer å ta fag- og yrkesopplæring. Derfor er eit av tiltaka i Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning* å gjere høgare yrkesfagleg utdanning synleg gjennom å styrke kunnskapen om utdanninga blant rådgivarar og rettleiarar i statlege etatar, fylkeskommunar og kommunar.

Tilsyn og akkreditering i høgare yrkesfagleg utdanning

Fleire fagskular har dei siste åra fått fullmakt til å opprette og endre utdanningar sjølv. Ein fagskule som får akkreditert eit fagområde, har vist at han har nødvendig kompetanse og rutinar innanfor fagområdet til sjølv å kunne gjere dei vurderingane som NOKUT gjer i behandlinga av søknader om akkreditering av fagskuleutdanning. Fagområdeakkreditering bidreg til at fagskulane blir meir robuste, at dei får større sjølvråderett til å legge planar for vidareutvikling og til å styre ressursane, og at dei raskare kan omstille utdanningstilbodet ut frå behov i arbeidslivet. I tillegg vil dette kunne legge grunnlaget for vidare vekst i fagskulesektoren utan at kapasiteten NOKUT har til å akkreditere utdanningar blir pressa ytterlegare. Det er derfor viktig at fleire fagskular arbeider for og oppnår fagområdeakkreditering. Per 1. juni 2025 har 16 fagskular akkreditering for til saman 35 fagområde. I 2024 kom det inn 20 nye søknader om fagområdeakkreditering til NOKUT.

I 2024 opna Stortinget for at fagskular kan søke om institusjonsakkreditering. Institusjonsakkreditering gir fagskulen fullmakter til sjølv å opprette og endre utdanningar innanfor alle fagområda. Kunnskapsdepartementet fastsette vilkåra for institusjonsakkreditering i juni 2025. NOKUT må førebu seg på å kunne ta imot dei første søknadene hausten 2026. Fleire fullmakter gir

fagskulane større handlingsrom og meir ansvar for å sikre kvalitet i utdanningane.

NOKUT har ansvar for å føre tilsyn med at fagskulane forvaltar fullmaktene dei har fått på ein god måte. Departementet foreslår derfor å auke

driftsløyvinga til NOKUT med midlar til arbeid med tilsyn og akkreditering i høgare yrkesfagleg utdanning. Sjå omtale i programkategori 07.60 Høgare utdanning og forskning.

Kap. 240 Fagskular

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
60	Driftstilskot til fagskular	1 381 220	1 570 090	1 800 463
61	Utviklingsmidlar for høgare yrkesfagleg utdanning, <i>kan overførast</i>	70 407	77 773	78 270
	Sum kap. 240	1 451 627	1 647 863	1 878 733

Post 60 Driftstilskot til fagskular

Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir) forvaltar ordninga for driftstilskot til fagskular. Direktoratet fordeler tilskotet til fylkeskommunane, som tildeler tilskot vidare til fagskular i eige fylke. Tilskotet til fylkeskommunane blir justert årleg ut frå gjennomførte studiepoeng ved utdanningstilbod med offentleg finansiering. Tilskotsordninga omfattar øyremerkte tilskot til tolv private fagskular som mellom anna tidlegare var godkjende etter privatskulelova kap. 6A. Ordninga inkluderer òg midlar til utdanningstilbod innanfor industri- og byggrelaterte fag gjennom ordninga Industrifagskulen. Midlane til Industrifagskulen blir fordelte av HK-dir etter søknad.

Kunnskapsdepartementet følger saman med Helse- og omsorgsdepartementet utviklinga for helsefaga i høgare yrkesfagleg utdanning gjennom mellom anna den årlege tilstandsrapporten for høgare yrkesfagleg utdanning frå HK-dir. Departementa vurderer tiltak ved behov på bakgrunn av samanhengen mellom talet på fagskulekandidatar i helsefag og kompetansebehova i arbeidslivet.

Mål for 2026

Følgande mål gjeld for høgare yrkesfagleg utdanning som er omfatta av løyvinga over kap. 240, post 60:

- Høg kvalitet i høgare yrkesfagleg utdanning
- Relevant høgare yrkesfagleg utdanning som svarer på kompetansebehova i arbeidslivet

- God tilgang til høgare yrkesfagleg utdanning i heile landet
- Effektiv og veldreven fagskulesektor

Resultat i 2024

Fylkeskommunane forvalta til saman 1,3 mrd. kroner til drift av fagskular i 2024, og av dette blei 79,7 mill. kroner tildelt tolv private fagskular som øyremerkte tilskot. I tillegg blei 42,5 mill. kroner på posten tildelt utdanningstilbod i industri- og byggrelaterte fag gjennom ordninga Industrifagskulen.

Totalt fekk 44 fagskular driftstilskot over posten i 2024, fordelt på 30 private og 14 offentlege fagskular.

Tilskotet til 500 nye studieplassar i 2024 blei tildelt 16 fagskular. Åtte private fagskular fekk til saman 36 pst. av midlane til dei nye studieplassane, og åtte fylkeskommunale fagskular fekk 64 pst. av midlane. Midlane til dei nye studieplassane i 2024 har hovudsakeleg gått til tekniske fag og helse- og velferdslag, noko som er i samsvar med føringane frå Kunnskapsdepartementet. Om lag 75 pst. av midlane til dei nye studieplassane gjekk til nettbaserte utdanningstilbod med samlingar.

Hausten 2024 var 74 pst. av fagskulestudentane tekne opp på utdanningstilbod som er heilt eller delvis offentleg finansierte, ifølgje Database for statistikk om høgare yrkesfagleg utdanning (DBH-HYU). Utdanningstilbod som i DBH-HYU er rapportert som offentleg finansierte, er hovudsakleg finansierte med midlar over denne posten. Studiepoengproduksjonen ved utdanningstilbod med offentleg tilskot held fram med å

auke. Frå 2023 til 2024 var auken på 6,2 pst., mot 10,4 pst. frå 2022 til 2023. Delen gjennomførte studiepoeng sett opp mot den forventa studiepoengproduksjonen var på 82 pst. i 2024 for studentar på heilt eller delvis offentleg finansierte utdannings-tilbod. Det er om lag same nivå som åra før.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 1,8 mrd. kroner på posten.

I løyvinga inngår 14,7 mill. kroner i resultatbasert utteljing på bakgrunn av ein auke i studiepoeng som er oppnådde ved fagskuletilbod med offentleg tilskot i 2024. 85,5 mill. kroner av midlane på posten er øyremerkt tolv private fagskular, og 54,8 mill. kroner er øyremerkt ordninga Industrifagskulen.

For å få fleire til å ta høgare yrkesfagleg utdanning foreslår regjeringa 41,4 mill. kroner til 900 nye studieplassar til fagskulane frå hausten 2026. I tillegg kjem utgifter til utdanningsstøtte over programkategori 07.80 Utdanningsstøtte. I forslaget har departementet lagt til grunn finansiering av toårige studieplassar, og i 2026 er det lagt inn midlar til halvårseffekt for dei nye studieplassane.

Regjeringa foreslår å løyve 106,1 mill. kroner for å vidareføre og trappe opp opptaket til 500 nye studieplassar frå 2024 og 1 000 nye studieplassar frå 2025. I tillegg kjem utgifter til utdanningsstøtte over programkategori 07.80 Utdanningsstøtte.

Utdanningsdirektoratet har tidlegare inngått avtalar etter konkurranse mellom utvalde fagskular om å tilby fagskuleutdanning i oppvekstfag for barne- og ungdomsarbeidarar og assistentar i barnehage. Kunnskapsdepartementet har avvikla ordninga og foreslår å flytte 10 mill. kroner frå kap. 231, post 21 til kap. 240, post 60, slik at midlane frå 2026 blir ein del av driftstilskotet som fylkeskommunane fordeler til fagskulane.

Departementet foreslår ei tilsegnfullmakt for midlane til ordninga Industrifagskulen på 54,8 mill. kroner på posten, jf. forslag til vedtak IV nr. 1. Desse midlane gjeld utbetaling i 2027, som er det siste året i den treårige tildelinga frå 2025.

Post 61 Utviklingsmidlar for høgare yrkesfagleg utdanning, kan overførast

Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir) forvaltar tilskotsordninga for utviklingsmidlar for høgare yrkesfagleg utdanning. Fagskular kan søke HK-dir om tilskot gjennom ordninga.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er høg kvalitet i utdanningstilboda og godt samsvar mellom utdanningstilboda og den kompetansen arbeidslivet etterspør.

Resultat i 2024

I 2024 blei det gjennom tilskotsordninga for utviklingsmidlar for høgare yrkesfagleg utdanning tildelt 86,5 mill. kroner til 63 prosjekt ved 21 fagskular. Gjennom ordninga har fagskulane fått midlar til

- utvikling av nye utdanningar i samarbeid med lokalt, regionalt og nasjonalt arbeidsliv
- eingongsinvesteringar i utstyr og infrastruktur
- bruk av digital teknologi i læring og undervisning for å auke læringsutbyttet til studentane
- å auke kompetansen for lærarar for å sikre undervisning av høg kvalitet

I 2024 sluttførte HK-dir ein gjennomgang av tilskotsordninga. Direktoratet konkluderte med at det er formålstenleg at det er etablert ei eiga søknadsbasert tilskotsordning for utviklingsmidlar til fagskulane, og at ordninga i stor grad fungerer i samsvar med intensjonen. Ettersom fagskulesektoren er i vekst og utvikling, har det vore nokre justeringar i ordninga sidan oppstarten i 2017 for å gjere ordninga meir treffsikker. Det er mellom anna innført krav om fagområdeakkreditering for å få midlar til å utvikle utdanningar, slik at midlane ikkje bidreg til å auke køen i NOKUT for å få akkreditert nye utdanningar.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår at posten blir budsjettet med ei årleg løyving og ei tilsegnsramme med tilhøyrande tilsegnfullmakt.

Tilsegnsramma for posten skal svare til summen av tilsegner som HK-dir kan gi i budsjettåret. Det er tilsegnsramma som definerer kor mykje midlar som kan lysast ut av HK-dir i budsjettåret, ikkje løyvinga. Departementet foreslår ei tilsegnsramme på 80,7 mill. kroner for posten.

Kunnskapsdepartementet foreslår å løyve 78,3 mill. kroner på posten. Dette er ein reduksjon på 2,4 mill. kroner frå 2025. Av løyvinga på posten er 65,3 mill. kroner til nye tilsegner som venteleg kjem til utbetaling i 2026, og 12,9 mill. kroner er til å dekke tilsegner som er gitt tidlegare år, men som kjem til utbetaling i 2026.

Departementet foreslår at posten blir budsjettet med ei tilsegnfullmakt fordi HK-dir tildeler

midlar til prosjekt som går over inntil tre år, og det er nødvendig med fullmakt frå Stortinget til å kunne forplikte staten utover gjeldande budsjettår. Tilsegnfullmakta skal vise dei uteståande forpliktingane på posten, det vil seie den delen av gitte tilsegner som enno ikkje er utbetalte, ved utgangen av budsjettåret. Departementet foreslår ei tilsegnfullmakt på 33,3 mill. kroner på posten, jf. forslag til vedtak IV nr. 1.

Følgande prioriteringar gjeld for utviklingsmidlane i 2026:

- utvikling av utdanningar
- auka kompetanse for lærarar
- eingongsinvesteringar i utstyr og infrastruktur
- utvikling av internasjonalisering

I vurderinga av søknader skal HK-dir prioritere fagskular med fagområdeakkreditering og fagskular med maritime fag med prosjekt retta mot maritim utdanning. Når det gjeld utvikling av utdanningar, er helse- og velferdsfag og tekniske fag særskilt prioriterte.

Kap. 241 Tiltak for høgare yrkesfagleg utdanning

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	18 285	23 564	21 412
	Sum kap. 241	18 285	23 564	21 412

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan overførast

Posten omfattar midlar til prosjekt for fagskulesektoren.

Mål for 2026

Målet med løyvinga er god kunnskap om fagskulesektoren, høg kvalitet i høgare yrkesfagleg utdanning og ein tilgjengeleg og synleg fagskulesektor.

Resultat i 2024

Mesteparten av midlane på posten har departementet tildelt Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir). Direktoratet har sett i gang fleire evalueringar og utgreiingsoppdrag som skal bidra til eit betre grunnlag for å nå måla for posten. Dette gjeld mellom anna utvikling av eit kunnskapsgrunnlag om ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System) i høgare yrkesfagleg utdanning og kartlegging av pedagogisk kompetanse hos fagskulelærarar. Det skal bli levert rapportar for desse to oppdraga i oktober 2025.

I 2024 har direktoratet lansert nye nettsider for høgare yrkesfagleg utdanning på Utdanning.no.

HK-dir har kartlagt det internasjonale samarbeidet i fagskulesektoren og gitt råd om korleis fagskulane kan arbeide for å styrke samarbeidet.

På oppdrag frå HK-dir har Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) gjennomført ein studie av korleis fagskular samarbeider med arbeidslivet, og om det er ein samanheng mellom samarbeidsmetodar, relevans og overgang til arbeidslivet. I NIFU-rapporten *Hvordan samarbeider fagskolene med arbeidslivet om utdanningene* frå 2024 kjem det fram at det er ulik grad av formalisering av samarbeid i lokale fagråd, og at fagråda bidreg til å halde utdannings-tilboda oppdaterte og relevante.

I 2024 avslutta HK-dir eit prosjekt om overgangsordningar mellom høgare yrkesfagleg utdanning og universitets- og høgskuleutdanning. Prosjektet viser at god kjennskap på tvers av utdanningsnivåa er nødvendig for å få til gode overgangar. Det kjem òg fram at det er hindringar på systemnivå som gjeld opptak og godkjenning, innplassering i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR) og forståinga av studiepoeng.

Løyvinga på posten har òg finansiert mellom anna utdanningskvalitetsprisen for høgare yrkesfagleg utdanning og drift av to senter for framifrå høgare yrkesfagleg utdanning.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 21,4 mill. kroner på posten. Midlane vil først og fremst gå til HK-dir for arbeid med tiltak som skal utvikle kvaliteten i høgare yrkesfagleg utdanning og kunnskapsgrunnlaget om fagskulesektoren. Direktoratet skal bidra til å følge opp nokre av tiltaka i Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*, som mellom anna arbeidet med å utvikle ei ny yrkesfagleg søyle i NKR. Departementet vil tildele midlar til NOKUT for arbeid med institusjonsakkreditering for fagsku-

lar og arbeid med bruk av kunstig intelligens (KI) i tilsyn med høgare yrkesfagleg utdanning. Midlane på posten vil i tillegg mellom anna gå til Kunnskapssektorens tenesteleverandør – Sikt for å innlemme fagskulane i vitnemålsdatabasen.

Nasjonalt studentombod for fagskulestudentar blei oppretta med verknad frå 1. august 2025, og midlane til drift av ombodet blir vidareførte og innlemma i driftsposten til HK-dir frå 2026. 3 mill. kroner til drift av nasjonalt studentombod for fagskulestudentar blir derfor flytta frå kap. 241, post 21 til kap. 256, post 01 under programkategori 07.50 Kompetansepolitikk og livslang læring.

Kap. 242 Noregs grønne fagskule – Vea

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Driftsutgifter	35 903	34 756	38 943
45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	1 202	1 542	1 596
	Sum kap. 242	37 105	36 298	40 539

Post 01 Driftsutgifter og post 45 Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, kan overførast

Løyvinga på kap. 242 går til å drifte Noregs grønne fagskule – Vea. Fagskulen er akkreditert for grønne design- og miljøfag og har studentar på mellom anna gartnar-, anleggsgartnar- og interiørfaglege studieprogram. I tillegg til høgare yrkesfagleg utdanning tilbyr Vea vaksenopplæring på vidaregåande nivå for elevar frå ulike fylke når den enkelte fylkeskommunen betaler for det, jf. kap. 3242, post 61.

Mål for 2026

Noregs grønne fagskule – Vea skal arbeide etter følgende mål:

- Høg kvalitet i høgare yrkesfagleg utdanning
- Relevant høgare yrkesfagleg utdanning som svarer på kompetansebehova i arbeidslivet
- God tilgang til høgare yrkesfagleg utdanning i heile landet
- Effektiv og veldriven fagskulesektor

Resultat i 2024

Ved utgangen av 2024 hadde Vea 19 fagskuletilbod og to tilbod i vidaregåande opplæring, i tillegg til korte kurs. Hausten 2024 var det 300 studentar og elevar ved skulen, og av desse var 222 fagskulestudentar og 78 vaksne elevar i vidaregåande opplæring. Samanlikna med året før var det ein auke i talet på fagskulestudentar og ein nedgang i talet på elevar.

Frå 2023 til 2024 har talet på søkarar per studieplass ved fagskuletilboda gått ned, men det er framleis høgt samanlikna med andre fagskular. Ifølge Vea er det forventa at talet på søkarar vil variere noko frå år til år, sidan ein del av utdanningane startar annakvart år. I tillegg varierer det kor mange studieplassar som blir utlyste. Skulen har vore ein attraktiv samarbeidspartnar og jobba godt i viktige nasjonale og internasjonale prosjekt og utviklingsarbeid.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 38,9 mill. kroner på post 01 og 1,6 mill. kroner på post 45.

Departementet foreslår ein auke på 3 mill. kroner på post 01 for å styrke driftsløyvinga til Vea. Studenttalet for skulen har auka kraftig dei siste

åra, og lønns- og prisjusteringsmidlane på posten har vore lågare enn veksten i kostnadene for skulen. Skulen gjennomfører samtidig ein omstillingsprosess for å sikre berekraftig utvikling, inn-

anfor dei økonomiske rammene skulen har, slik at samfunnsoppdraget òg blir følgt opp framover.

Departementet foreslår at løyvinga på post 01 kan overskridast mot tilsvarande meirinntekter på kap. 3242, post 02 og 61, jf. forslag til vedtak II nr. 1.

Kap. 3242 Noregs grønne fagskule – Veia

(i 1 000 kr)				
Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
02	Salsinntekter o.a.	9 627	7 822	8 104
61	Refusjon frå fylkeskommunar		52	54
	Sum kap. 3242	9 627	7 874	8 158

Post 02 gjeld inntekter frå mellom anna prosjektstøtte, semesteravgift, sal i kantine, hybelutleige og kortare kurs. Post 61 gjeld betaling frå fylkes-

kommunar for kjøp av opplæringsplassar ved Noregs grønne fagskule – Veia.

Departementet foreslår å løyve 8,1 mill. kroner på post 02 og 54 000 kroner på post 61.

Programkategori 07.50 Kompetansepolitikk og livslang læring

Utgifter under programkategori 07.50 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
253	Folkehøgskular	1 110 138	1 158 801	1 161 229	0,2
254	Studieforbund o.a.	75 183	75 796	69 885	-7,8
256	Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse	484 703	525 654	552 886	5,2
257	Kompetanseprogrammet	187 869	217 910	217 786	-0,1
258	Tiltak for livslang læring	89 588	99 329	102 905	3,6
	Sum kategori 07.50	1 947 481	2 077 490	2 104 691	1,3

Inntekter under programkategori 07.50 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
3256	Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse	51 910	41 755	43 258	3,6
	Sum kategori 07.50	51 910	41 755	43 258	3,6

Innleiing

I ei tid prega av uro og raske endringar er det avgjerande med eit høgt og relevant kompetansenivå i befolkninga. Når kunnskapen er tilpassa behova i arbeidslivet, legg det grunnlaget for brei deltaking, nyskaping, omstilling og vekst i norsk nærings- og arbeidsliv. Dei komande åra vil rett kompetanse vere avgjerande for å møte dei store samfunnsutfordringane, jf. Meld. St. 14 (2022–2023) *Utsyn over kompetansebehovet i Norge*. Særleg innanfor helse, grøn omstilling og forsvar vil kompetansebehovet vere stort. Samtidig er mangel på arbeidskraft ei av tre hovudutfordringar Noreg som samfunn står overfor, og noko vi må løyse i fellesskap dei neste åra, jf. Meld. St. 31

(2023–2024) *Perspektivmeldingen 2024*. Strukturell mangel på arbeidskraft, kombinert med udekt etterspurnad etter fleire sentrale og kritiske kompetansar, gjer det nødvendig å prioritere kva vi bør satse på. I Meld. St. 14 (2022–2023) *Utsyn over kompetansebehovet i Norge* varsla regjeringa at følgande vil bli prioritert i utdannings- og kompetansepolitikken framover:

- kompetanse som er nødvendig for eit høgproduktivt og konkurransedyktig næringsliv
- kompetanse som er nødvendig for å gjennomføre det grønne skiftet
- kompetanse som er nødvendig for å ha gode velferdstenester i heile landet og for å handtere den demografiske utviklinga, balansert opp mot behovet for arbeidskraft i andre sektorar i samfunnet

- å kvalifisere og mobilisere fleire av dei som står utanfor arbeidslivet

Regjeringa la våren 2025 fram Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*. Meldinga gir retning for fagskulesatsinga til regjeringa for å imøtekomme kompetansebehova framover. Regjeringa vil prioritere tekniske fag, helse- og velferdsfag, område som er særleg viktige for det grøne skiftet og utdanningar som gir kompetanse som er nødvendig for forsvar og sivil beredskap. Sjå programkategori 07.40 Høgare yrkesfagleg utdanning for omtale av meldinga.

Kompetansereformutvalet la vinteren 2025 fram NOU 2025: 1 *Felles ansvar, felles gevinst*. I NOU-en foreslår utvalet konkrete anbefalingar for å styrke kompetanseutviklinga i arbeidslivet. Anbefalingane skal bidra til høgare sysselsetjing, motverke aukande skilnader og medverke til at arbeidslivet får nødvendig kompetanse.

Det er behov for ein heilskapleg gjennomgang av utdanningsstøtteordningane i Lånekassen, og departementet vil setje ned eit offentleg utgreiingsutval (NOU). Utgreiinga skal undersøke korleis verkemiddelbruken kan samsvare betre med samfunnsutfordringane, og slik halde oppe utdanningsstøttesystemet som ei sentral velferdsordning. I samband med utgreiinga har regjeringa valt å ikkje gå vidare med kompetanselånet, jf. programkategori 07.80 Utdanningsstøtte.

Kunnskapsdepartementet har ansvaret for å samordne kompetansopolitikken. Dei kompetansopolitiske verkemidla strekker seg på tvers av departement, sektorar og forvaltningsnivå og omfattar alle typar utdanning og opplæring til personar i alle aldrar. Sentrale tiltak i kompetansopolitikken er derfor også omtala under andre programkategoriar under Kunnskapsdepartementet og andre departement. Over programkategori 07.50 Kompetansopolitikk og livslang læring blir nokre av dei sentrale tverrsektorielle verkemidla i kompetansopolitikken finansierte, mellom anna Kompetanseprogrammet. I tillegg blir Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir) og tilskot til folkehøgskulane finansierte over programkategorien.

Følgande overordna mål for Kunnskapsdepartementet er særleg relevante for løyvingane under programkategori 07.50:

- Samfunnet og arbeidslivet har tilgang på relevant kompetanse
- Kompetanseheving og livslang læring er meir tilgjengeleg for alle over heile landet
- Opplæring og utdanning som gir fleire relevant kvalifisering

Hovudprioriteringar for 2026

Ei rekke av dei viktigaste kompetansopolitiske satsingane til regjeringa for å bidra til livslang læring i heile landet blir finansierte over andre programkategoriar under Kunnskapsdepartementet:

- 83,2 mill. kroner til ordninga Fagbrev på jobb, jf. programkategori 07.20 Grunnopplæringa
- 68,3 mill. kroner til 900 nye studieplassar i høgare yrkesfagleg utdanning, jf. programkategori 07.40 Høgare yrkesfagleg utdanning

Regjeringa foreslår å setje ned eit offentleg utgreiingsutval (NOU) for ein heilskapleg gjennomgang av utdanningsstøtteordningane i Lånekassen, jf. programkategori 07.80 Utdanningsstøtte.

Regjeringa foreslår å vidareføre løyvinga på 25 mill. kroner til ein pilot for kompetansereform i industrien i 2026. Tiltaket skal bidra til at fleire tek etter- og vidareutdanning. Målgruppa for ordninga er i hovudsak fagarbeidarar og tilsette med låg formell kompetanse som er tilsette i bedrifter som er tilslutta industrioverenskomsten.

I revidert budsjett for 2025 vart det løyvd 7,5 mill. kroner til eit bransjeprogram for tilsette i barnehagesektoren. Løyvinga får heilårseffekt i 2026, og departementet foreslår å auke løyvinga med 15 mill. kroner i 2026.

Kompetansebehov i arbeidslivet

Mange verksemder får ikkje tak i personar med relevant kompetanse

Navs bedriftsundersøking frå 2025 viser at arbeidskraftmangelen er lågare no enn i 2024. Ifølge undersøkinga gjekk mangelen på arbeidskraft ned frå 43 600 personar i 2024 til 39 000 personar i 2025, men nedgangen er ikkje statistisk signifikant. Ser ein derimot utviklinga over tid, er nedgangen meir tydeleg. Undersøkinga viser at det framleis er størst mangel på arbeidskraft i helse- og sosialtenester. I tillegg er det mangel på fagarbeidarar med utdanning innanfor mekaniske fag og maskinfag. Det inkluderer fagarbeidarar som industrimekanikarar, anleggsmaskinførarar og sveiserar.

God tilgang på kompetanse er svært viktig for at bedrifter skal kunne skape verdiar, og for at offentlege verksemder skal kunne levere likeverdige tenester av høg kvalitet i heile landet. Det er til dels store forskjellar i utdanningsnivå mellom sentrale strøk og distrikta. Målt i absolutte tal syner bedriftsundersøkinga at mangelen på arbeidskraft er størst i Vestland, Rogaland og

Oslo. Verksemdene i Nord-Noreg og særleg Troms, har likevel størst problem med å få tak i kvalifisert arbeidskraft.

Utanlandsk arbeidskraft dekker 20 pst. av arbeidskraftbehovet i Noreg – og langt meir innanfor ufaglærte yrke og handverksyrke. Dei siste 20 åra har talet på arbeidsinnvandrarar blitt femdobla. Tilgangen på utanlandsk arbeidskraft i framtida er usikker, mellom anna fordi mange land i Europa har utfordringar med ei aldrande befolkning og mangel på kompetent arbeidskraft. Dessutan blir den relative fordelten med å jobbe i Noreg mindre når lønnsnivået stig i andre europeiske land.

Framover er det venta ein auka mangel på arbeidskraft som følge av endra samansetjing i befolkninga. Veksten i befolkninga vil nesten berre skje blant dei eldste aldersgruppene, samtidig som veksten i talet på personar i alderen 20–66 år er venta å stoppe etter ein lang periode med oppgang. Omsorgsoppgåvene blir fleire, men det blir ikkje fleire i yrkesaktiv alder til å utføre dei. Dette er mellom anna omtala i Meld. St. 31 (2023–2024) *Perspektivmeldingen 2024*.

Kompetansebehova endrar seg med omstilling av arbeidslivet

Den teknologiske og demografiske utviklinga endrar kompetansebehova i samfunnet. For å møte desse behova er det nødvendig med god tilgang på etter- og vidareutdanning. Digitalisering og automatisering reduserer etterspurnaden etter nokre yrke og arbeidsoppgåver, og endrar innhaldet i andre yrke. Samstundes skaper den teknologiske utviklinga nye jobbar. Høgare krav til produktivitet har dei siste tiåra ført til at arbeidslivet i større grad etterspør høgt utdanna arbeidskraft. Denne utviklinga har samstundes ført til at personar med grunnskuleutdanning og vidaregåande opplæring i større grad har blitt fortrengde frå nye jobbar skapt av teknologiutviklinga, jf. Meld. St. 31 (2023–2024) *Perspektivmeldingen 2024*. Den raske utviklinga innanfor ny teknologi, som kunstig intelligens, får konsekvensar for arbeidsmarknaden, men det er uvisst korleis utviklinga vil påverke behovet for kompetanse og arbeidskraft framover. Kompetansebehovsutvalet har fått i oppgåve å sjå på korleis dei nye teknologiane påverkar kompetansebehova i arbeidslivet, og skal levere ein rapport mot slutten av 2025.

Den demografiske utviklinga med stadig færre yrkesaktive per pensjonist, endrar òg kompetansebehova. Talet på eldre over 80 år er venta å doble seg fram mot 2050. Fleire eldre aukar behovet for helse- og omsorgstenester, særleg i dis-

trikta, der mangelen på arbeidskraft i kommunale helse- og omsorgstenester er stor.

Det grøne skiftet inneber at kompetansen til arbeidstakarar må tilpassast omstillinga til eit lågutsleppssamfunn. Omstillinga fører til nye jobbar i nye næringar, men omstillinga påverkar særleg eksisterande næringar. Etterspurnaden etter yrkesgrupper som ingeniørar og fagarbeidarar i teknologi og handverksfag vil auke som følge av omstillinga. Det er samstundes utfordrande å føreseie kva type og kor mange jobbar som vil falle bort eller kome til med det grøne skiftet. Veksttakten innanfor nye energinæringar som havvind, batteriproduksjon, hydrogen og CO₂-fangst og -lagring er usikker. Arbeidstakarar i næringar som i størst grad må omstille seg til eit lågutsleppssamfunn, har oftare kortare utdanning og deltek i mindre grad i kompetanseutvikling, samanlikna med andre næringar.

Kompetansereform for arbeidslivet og pilot for kompetansereform i industrien

Auka kompetansekrav i arbeidslivet gjer kompetansepolitikken til eit nøkkelverktøy i møte med fleire samfunnsutfordringar. Kompetansereformutvalet la fram sin rapport i januar 2025. Utvalet, som var samansett av hovudsamanslutningane i arbeidslivet, hadde fått i oppdrag å greie ut moglegheiter og verkemiddel for læring i arbeidslivet. Rapporten foreslår tiltak som kan stimulere til at verksemdar og arbeidstakarar får den kompetansen arbeidslivet treng. Utvalet tilrådte mellom anna å styrke og vidareutvikle dei kompetansepolitiske verkemidla, å utvikle partssamarbeidet og å utvikle økonomiske verkemiddel og ei nasjonal digital kompetanseplattform. NOU-en hadde høyringsfrist 1. juli 2025.

Departementet satsar på etter- og vidareutdanning og starta i 2025 ein pilot for kompetansereform i industrien. I samband med behandlinga av statsbudsjettet for 2025 blei det vedteke å løyve 25 mill. kroner til formålet. Piloten skal gå over fire år. Departementet følger opp arbeidet, og foreslår å vidareføre løyvinga på 25 mill. kroner til pilot for kompetansereform i industrien i 2026. Ordninga gjeld tilsette i industribedrifter som er omfatta av industriovereinskomsten. Målgruppa for ordninga er i hovudsak fagarbeidarar og tilsette med låg formell kompetanse.

Kompetanseprogrammet

Kompetanseprogrammet består av fleire tiltak for kompetanseutvikling i tråd med behova til

arbeidslivet og blir finansiert over kap. 257. Kompetanseprogrammet har tre programområde:

- treparts bransjeprogram for kompetanseutvikling
- utprøving av insentivordningar for livslang læring
- Kompetansepluss

Bransjeprogramma er eit spleiselag der staten finansierer utvikling og drift av relevante kompetansetilbod for bransjar med særleg stort behov for kompetanseutvikling. Bedriftene og dei tilsette bidreg med tida dei bruker på kompetanseutvikling.

I 2025 er det fem bransjeprogram: bransjeprogram for finansnæringa, helse- og omsorgssektoren, industri- og byggenæringa, informasjonssikkerheit- og IKT og solkraft. I revidert budsjett for 2025 vart det vedteke å opprette eit nytt bransjeprogram for tilsette i barnehagesektoren, med varigheit på tre år. Målet med bransjeprogrammet skal vere å styrke etter- og vidareutdanning i sektoren, sikre høg kvalitet i tenestene og møte dei spesifikke behova til barnehagebarn. I tråd med retningslinjene for bransjeprogram kan det vere fleire utdanningstilbydarar. Som for andre bransjeprogram, er mellom anna fagskulane viktige tilbydarar av kompetanseutvikling.

Programområdet for utprøving av insentivordningar for livslang læring skal setje i gang og finansiere utprøving av nye insentivordningar. Formålet er å innhente kunnskap om korleis slike ordningar verkar, før dei eventuelt blir innførte i større skala.

Kompetansepluss er ei tilskotsordning for arbeidslivet og frivillige organisasjonar. Målet med ordninga er å styrke dei grunnleggjande ferdigheitene til vaksne i lesing, skriving, rekning og munnlege ferdigheiter og digitale ferdigheiter, i tillegg til samisk og norsk. Ordninga skal bidra til at fleire vaksne kan ta del i vidare opplæring og utdanning og bli meir aktive i arbeids- og samfunnslivet.

Styrking av høgare yrkesfagleg utdanning

Fagskulane har ei viktig rolle i regjeringa si satsing på livslang læring. Fagskulane har praksisnære utdanningar som passar i fleire livsfasar. Fagskulane skal kunne reagere raskt på nye kompetansebehov og bidra til å tette kompetansesgap i arbeidslivet. Regjeringa vil styrke høgare yrkesfagleg utdanning og foreslår midlar til 900 nye studieplassar til fagskulane.

Regjeringa la våren 2025 fram Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*. Meldinga gir retning for fagskulesatsinga til regjeringa for å møte kompetansebehova framover. Sjå nærare omtale i programkategori 07.40 Høgare yrkesfagleg utdanning.

Ei relevant utdanningsstøtte

For at utdanningsstøtta skal halde fram med å vere relevant, må ho treffe ei meir mangfaldig studentgruppe, i ulike livsfasar. Utdanningsstøtta skal også i framtida vere eit velferdspolitisk verkemiddel som treffer studentar og elevar sine behov. Det er lenge sidan førre fullstendige gjennomgang av utdanningsstøtteordningane. Det er no behov for ein heilskapleg gjennomgang av utdanningsstøtta, og departementet vil setje ned eit offentleg utgreiingsutval (NOU). I samband med utgreiinga av utdanningsstøtta har regjeringa valt å ikkje gå vidare med kompetanselånet – den varsla nye låneordninga for dei som kombinerer arbeid og kortare utdanningstilbod, jf. programkategori 07.80 Utdanningsstøtte.

Betre informasjon om utanlandsk utdanning og kompetanse

Godkjenning av utanlandsk utdanning og yrkesgodkjenning skal gi informasjon om kompetanse som personar har teke med frå utlandet, og bidra til å sikre tilgangen til kvalifisert arbeidskraft. HK-dir har opplevd ein stor auke i søknader om godkjenning av utanlandsk utdanning sidan 2023, både frå ukrainske flyktningar og frå andre søkarar, som har utfordra saksbehandlingskapasiteten i direktoratet. Direktoratet jobbar kontinuerleg for meir samanhengande tenester retta mot utanlandsk utdanna personar. I juni 2025 har HK-dir utvida tenesta for arbeidsgivarar som ønsker ei rask vurdering av høgare yrkesfagleg utdanning eller høgare utdanning frå utlandet. Nye reglar for fagleg godkjenning av utanlandsk høgare utdanning ved universiteta og høgskulane blei fastsette med verknad frå 1. august 2025. Regjeringa vil halde fram med å utvikle godkjenningsordningane for utanlandsk utdanning for å gjere det enklare å ta i bruk kompetanse frå utlandet i det norske arbeidslivet.

Med verknad frå 1. januar 2026 vil ei klagenemnd behandle klager på vedtak om godkjenning av utanlandsk utdanning og klager i saker om godkjenning som lærar i skulen og styrar og pedagogisk leiar i barnehage for personar med

yrkeskvalifikasjonar frå anna land. Sekretariatet skal ligge i Klagenemndssekretariatet under Nærings- og fiskeridepartementet, jf. kap. 912, post 01.

Arbeidskraftreserven – dei som står utanfor arbeidslivet

Det blir stadig vanskelegare for dei med lite utdanning å klare seg i arbeidsmarknaden

700 000 personar mellom 20 og 66 år stod utanfor arbeid eller utdanning ved utgangen av 2024 ifølgje tal frå Nav. Med minkande ungdomskull og mindre arbeidsinnvandring dei neste åra vil det norske arbeidslivet trenge at fleire vaksne som i dag står utanfor arbeid, blir kvalifiserte inn i arbeid. Kompetanse frå vidaregåande opplæring er ein sentral føresetnad for varig tilknytning til det norske arbeidslivet. Om lag halvparten av arbeidskraftreserven opplyser at helse er den største hindringa for å kome i arbeid, men nesten like mange viser til lite utdanning. Dei som ikkje har fullført utdanning utover grunnskulen, har problem med å få varig tilknytning til arbeidslivet. Dette er ei stor gruppe som utgjør 230 000 personar under 62 år. Blant dei er mange innvandrarak og unge. Det blir eit stadig skarpere skilje i arbeidsmarknaden mellom dei som har fullført vidaregåande opplæring, og dei som ikkje har gjort det.

Det er fleire barrierar som kan hindre personar i å kvalifisere seg for arbeid gjennom utdanning og kompetanseutvikling. Mange som har erfaring med ikkje å lykkast i skulen, har låg motivasjon for å kome tilbake og fullføre noko dei tidlegare har avbrote, eller for å ta meir utdanning. Det er eit problem at realkompetansevurdering blir brukt i for liten grad for å avkorte og tilpasse opplæringsløpa til vaksne i vidaregåande opplæring. For mange vaksne vil manglande ytingar til livsopphald vere eit hinder for å ta meir utdanning.

Retten til vidaregåande opplæring er utvida, og opplæringa blir betre tilpassa vaksne

Modulstrukturert opplæring er frå august 2024 hovudmodell for all opplæring for vaksne. Med ei modulorganisering av opplæringa blir det enklare å bygge vidare på den kompetansen den enkelte allereie har. Det er òg eit mål at fleire vaksne som manglar formell kompetanse, startar i opplæring eller går tilbake til ei opplæring dei tidlegare ikkje har fullført. Opplæringa skal enklare kunne tilpassast ønskt sluttkompetanse for den enkelte, vere

effektiv og kunne kombinerast med arbeid, også for dei som er på arbeidsmarknadstiltak eller i introduksjonsprogram for nykomne innvandrarak.

Ny opplæringslov, som tok til å gjelde i august 2024, inneber fleire endringar som gir vaksne utvida rettar til vidaregåande opplæring. Retten til vidaregåande opplæring er utvida til den enkelte har fullført og bestått med studie- eller yrkeskompetanse. Det er òg innført ein yrkesfagleg rekvalifiseringsrett som gir alle med studie- eller yrkeskompetanse moglegheit til å ta eit nytt fagbrev. Sjå omtale under programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Nye modulstrukturerte læreplanar er tekne i bruk for nivået under vidaregåande, i utvalde lærefag og i opplæring som er ein kombinasjon av førebuande vaksenopplæring og vidaregåande opplæring. Departementet prioriterer midlar til tiltak for ei god implementering av modulstrukturert vaksenopplæring i forslaget til statsbudsjettet for 2026. Ei rekke tiltak blir sette i verk av Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir) og Utdanningsdirektoratet. Det inkluderer til dømes rettleiing og kompetansepakkar for at lærarak og andre tilsette i kommunar og fylkeskommunar betre kan forstå korleis dei skal gi og organisere denne nye opplæringa med nye læreplanar særskilt utvikla for vaksne

HK-dir og Utdanningsdirektoratet har fått i oppdrag å greie ut og kartlegge fleire sider ved bruken av realkompetansevurdering og foreslå moglege tiltak for meir effektiv, einsarta og kvalitativt god realkompetansevurdering i vidaregåande opplæring for vaksne. I dette inngår rettleiing om organisering av arbeidet og metodane, og andre typar kompetansepakkar for fagpersonar som jobbar med realkompetansevurdering i kommunar og fylkeskommunar. Arbeidet med tiltaka held fram i 2026.

Betre samarbeid på tvers av sektorar for å få fleire i arbeid

Kunnskapsdepartementet samarbeider tett med Arbeids- og inkluderingsdepartementet om å kvalifisere fleire for arbeid. Mellom anna har Arbeids- og velferdsdirektoratet (AV-dir), Integrerings- og mangfaldsdirektoratet (IMDi) og HK-dir etablert eit nasjonalt nettverk mellom Arbeids- og velferdsetaten og fylkeskommunane som skal jobbe for at fleire ledige, permitterte og utsette grupper på arbeidsmarknaden skal fullføre vidaregåande opplæring og få varig tilknytning til arbeidslivet. Nettverket vil mellom anna samarbeide om å identifisere og spreie gode lokale modellar for karriererettleiing, realkompetansevurdering og opplæring.

Kap. 253 Folkehøgskular

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
70	Tilskot til folkehøgskular	1 103 288	1 151 691	1 153 213
71	Tilskot til Folkehøgskolerådet	6 055	6 285	7 161
72	Tilskot til Nordiska folkhögskolan	795	825	855
	Sum kap. 253	1 110 138	1 158 801	1 161 229

Post 70 Tilskot til folkehøgskular

Folkehøgskular er eit skuleslag der den faglege, personlege og sosiale utviklinga til elevane står i sentrum. I dag er det 80 folkehøgskular fordelte på alle fylka i landet. Tilboda er hovudsakleg eittårige, og elevane bur på internat på skulen. Folkehøgskulane har fagleg og pedagogisk fridom og bestemmer sitt eige verdigrunnlag.

Folkehøgskuleutvalet la 31. oktober 2022 fram NOU 2022: 16 *En folkehøgskole for alle – Vilkår for økt kvalitet og mangfold i folkehøgskolene*. Utvalet gjekk gjennom heile folkehøgskulesektoren, med hovudvekt på samfunnsoppdraget til folkehøgskulane, godkjenningssvilkår, finansieringssystemet og krav til kvalitet. NOU-en har vore eit viktig grunnlag for arbeidet med ny folkehøgskulelov. Departementet sende forslag til endringar i folkehøgskulelova på høyring i juni 2024, med frist for innspel 20. oktober 2024. Målet med forslaga var å lage eit regelverk som kan ruste folkehøgskulane for framtida og legge til rette for auka kvalitet og mangfald i sektoren. Departementet fremja eit lovforslag for Stortinget våren 2025, jf. Prop. 111 L (2024–2025) *Lov om folkehøgskoler (folkehøgskoleloven)*. Ny folkehøgskulelov blei vedteken av Stortinget i juni 2025. Departementet har fastsett forskrift til lova som blant anna inneheld ein ny tilskotsmodell for skulane.

Folkehøgskulane har samla sett opplevd ein nedgang i elevtalet dei siste åra. Særleg har enkelte av dei nyoppretta folkehøgskulane hatt få søkarar. Kunnskapsdepartementet avgjorde tidleg i 2023 at det mellombels ikkje skulle behandlast søknader om nye folkehøgskular. Bakgrunnen var at departementet ville følge opp NOU-en først, og slik kunne ta omsyn til moglege endringar i mellom anna vilkår for å godkjenne nye skular. Med verknad frå søknadsfristen 1. april 2026 vil det igjen bli opna for handsaming av søknader om godkjenning av nye folkehøgskular.

Departementet foreslår å redusere stipenddelen som elevar ved folkehøgskular kan få frå Lånekassen. Forslaget inneber at delen av lånet som kan bli gjort om til stipend, blir redusert frå 40 til 15 pst. Denne endringa vil gjelde frå hausten 2026. Tiltaket vil likestille den moglege stipenddelen elevar ved folkehøgskular kan få, med tilsvarande stipenddel som studentar som får omgjerding etter beståtte studiepoeng i universitets- og høgskuleutdanning kan få. Sjå nærare omtale av tiltaket i programkategori 07.80.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er at det kan opprettast og drivast folkehøgskular i Noreg, og at dei skal fremje allmenndanning og folkeleg opplysning, aktivt medborgarskap og menneskeverd. Folkehøgskulen skal bidra til mangfald og vere open for alle.

Resultat i 2024

Tabell 4.22 viser utviklinga i talet på folkehøgskuleelevar frå 2014 til 2024. Etter at elevtalet ved folkehøgskulane auka fram mot 2019, har talet gått ned dei siste åra. I 2024 var det 6 527 elevar på folkehøgskulane som utløyste tilskot. Av eit årskull er det éin av ti som går på folkehøgskule. Fleire folkehøgskular har lagt ned drifta dei siste åra. Dei nedlagde skulane er Jeløy folkehøgskole (2022), Ringsaker folkehøgskole (2023) og Øyrekka folkehøgskole (2024). Elevtalet på folkehøgskulane har variert gjennom åra, og om ein ser på tala for elevar som utløyste tilskot for rundt ti år sidan, var også dei klart lågare enn i toppåret i 2019 (8 272 årselevar).

Elevtalet på kortvarige kurs auka med 21 pst. frå 2023 til 2024, men er framleis lågt samanlikna med tidlegare år. Årsaka til det låge elevtalet på kortkurs er i hovudsak endringa i forskrifta til folkehøgskulelova frå 2021, som førte til at berre eit fåtal av kortkursa gir rett til statstilskot.

Tabell 4.22 Elevtal i folkehøgskulane 2014–2024

	Årselevar langkurs (16,5–33 veker)	Årselevar kortkurs (2–94 dagar)	Sum årselevar ¹
2014	6 774	694	7 468
2015	7 050	650	7 700
2016	7 390	606	7 996
2017	7 551	610	8 161
2018	7 632	526	8 158
2019	7 775	497	8 272
2020	7 703	227	7 930
2021	7 469	51	7 520
2022	7 262	123	7 385
2023	6 797	150	6 947
2024	6 345	182	6 527

¹ Sum årselevar er det samla talet på teljande heiltidselevar per kalenderår. Tala er korrigererte for dobbeltteljande elevar og det maksimale elevtalet til skulane. Dobbeltteljande elevar er dei som på grunn av redusert funksjonsevne er avhengig av støtte og hjelp i den totale pedagogiske situasjonen, og som tel som to elevar i tilskotsordninga. Tala er også korrigererte med ein omrekningsfaktor.

Kjelde: Utdanningsdirektoratet

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 1 153,2 mill. kroner på posten. Det er ei nominell vidareføring av løyvinga for 2025. Inkludert i løyvinga er ein auke i ekstratilskotet til Svalbard folkehøgskole på 1,5 mill. kroner som er ei vidareføring av løyvinga frå revidert budsjett for 2025.

Post 71 Tilskot til Folkehøgskolerådet

Folkehøgskolerådet er ein interesseorganisasjon for folkehøgskulane. Rådet har eit fast sekretariat. Folkehøgskolerådet tek hand om fellesoppgåver for folkehøgskulane og koordineringsoppgåver for Utdanningsdirektoratet.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er at Folkehøgskolerådet skal fremje kunnskap om og utvikling av folkehøgskulane.

Resultat i 2024

Det blei gitt eit tilskot på 6,1 mill. kroner til Folkehøgskolerådet i 2024. Rådet hadde fellesoppgåver for folkehøgskulane og koordineringsoppgåver

for Utdanningsdirektoratet. Folkehøgskolerådet fremjar utvikling av folkehøgskulane mellom anna gjennom eit godt samarbeid med departementet og andre offentlege aktørar.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 7,2 mill. kroner på posten. Departementet foreslår å auke løyvinga på posten med 0,7 mill. kroner til eit nasjonalt elevombod, som skal opprettast frå hausten 2026. Frå 2027 vil dette ha heilårseffekt.

Post 72 Tilskot til Nordiska folkhögskolan

Nordiska folkhögskolan i Kungälv blei etablert i 1947 for å fremje demokratiske verdiar og styrke samhaldet i Norden.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er drift av nordisk folkehøgskuleverksemd.

Resultat i 2024

Det blei gitt eit tilskot på 795 000 kroner til skulen i 2024 for å støtte drifta av Nordiska folkhögsko-

lan, inkludert utgifter til norske gjestelærarar. Totalt 18 nordiske elevar tok langkurs ved skulen i 2024, mot 20 elevar i 2023.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 0,9 mill. kroner på posten.

Kap. 254 Studieforbund o.a.

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
70	Tilskot til studieforbund	73 312	73 312	67 312
73	Tilskot til vaksenopplæringsorganisasjonar	1 871	2 484	2 573
	Sum kap. 254	75 183	75 796	69 885

Post 70 Tilskot til studieforbund

Studieforbund er ideelle organisasjonar som har vaksenopplæring som hovudformål, og som består av to eller fleire medlemsorganisasjonar. Tilskotet bidreg til å finansiere opplæring i regi av frivillig sektor og skal redusere opplæringskostnadene for deltakarane.

Etter at studieforbundsordninga vart splitta i 2021, får no tre studieforbund tilskot over budsjettet til Kunnskapsdepartementet. Det er Akademisk Studieforbund, Studieforbundet Livslang Læring og Studieforbundet næring og samfunn. Ti andre studieforbund får tilskot over budsjettet til Kultur- og likestillingsdepartementet. Tilskotsordningane skal evaluerast innan utgangen av 2025. Med utgangspunkt i funn frå evalueringa, vil departementa vurdere behov for endringar i tilskotsordningane.

Studieforbunda som får tilskot over budsjettet til Kunnskapsdepartementet, tilbyr kurs retta mot kompetanseheving i og for arbeidslivet, mellom anna sertifiseringskurs for ingeniørar og helsepersonell, men òg kurs for primærnæringane, fagforbund og humanitære organisasjonar.

Ein mindre del av tilskotet kan nyttast til å refundere kostnader til opplæring i samisk språk som blir gjennomført av godkjende studieforbund eller nettskular, jf. forskrift til samelova om rett til opplæring i samisk.

Sommaren 2024 gjekk studieforbundet AOF Norge konkurs. Delar av verksemda er overteken av Akademiet Utdanning AS og LO, medan to av medlemsorganisasjonane frå AOF Norge er blitt

medlem i Studieforbundet næring og samfunn. I 2024 blei restmidlar fordelt på dei tre andre forbunda som fekk tilskot over budsjettet til Kunnskapsdepartementet. Det har ikkje kome søknad om å etablere eit nytt studieforbund. Departementet ser at det er ein fordel med robuste studieforbund, og regelverket har derfor også krav om minste aktivitetsnivå.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er å redusere utanforskap og fremje inkludering gjennom at vaksne får tilgang til fleksibel og brukartilpassa opplæring ved sida av det formelle utdanningssystemet, jf. lov om vaksenopplæring § 1.

Resultat i 2024

Tabell 4.23 viser utviklinga i talet på deltakarar, kurs og kurstimar. Aktiviteten i dei fire studieforbunda var lågare enn vanleg under covid-19-pandemien. Frå 2023 til 2024 var det, målt i talet på kurstimar, ein reduksjon i aktiviteten på 13,5 pst. Reduksjonen kjem i hovudsak av konkurransen til AOF Norge i 2024. Studieforbundet Livslang Læring rapporterte om flest studietimar i 2024. I 2024 var det flest deltakarar på kurs innanfor organisasjons- og leiingsfag (30,2 pst.), estetiske fag og handverksfag (26,5 pst.) og realfag, industri og tekniske fag (14,4 pst.). Studieforbunda rapporterer at pandemien har ført til meir digitalisering og bruk av hybride løysingar i undervisninga.

Tabell 4.23 Aktivitet og deltaking i studieforbunda 2018–2024

	Deltakarar	Kurs	Kurstimar
2018	194 280	12 301	403 865
2019	185 147	11 579	386 296
2020	149 596	9 181	268 759
2021	167 265	8 687	231 516
2022	179 926	9 879	263 715
2023	199 725	10 455	282 446
2024	189 615	9 465	244 320

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 67,3 mill. kroner på posten. Departementet foreslår å redusere løyvinga med 6 mill. kroner som følge av konkursen til AOF Norge, og at det ikkje har kome søknad om å etablere eit nytt studieforbund. Departementet foreslår òg å nominelt vidareføre løyvinga.

Post 73 Tilskot til vaksenopplæringsorganisasjonar

Fleksibel utdanning Norge (FuN) er fellesorgan og interesseorganisasjon for dei offentleg godkjende nettskulane og andre institusjonar på feltet fleksibel utdanning og digitale læringsformer.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er å spreie informasjon om utvikling og tilbod av fleksibel og nettbasert utdanning.

Resultat i 2024

I 2024 har FuN gjennomført ulike kurs og møteplassar og gitt råd og bistand til medlemmane.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 2,6 mill. kroner på posten.

Kap. 256 Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Driftsutgifter	468 770	501 230	535 287
21	Særskilde driftsutgifter	15 933	24 424	17 599
	Sum kap. 256	484 703	525 654	552 886

Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir) har eit heilskapleg ansvar innanfor sektorområdet sitt. Sektorområdet er all opplæring og utdanning retta mot vaksne på kompetansefeltet, i grunnopplæringa, norsk og samfunnskunnskap for innvandrarar, høgare yrkesfagleg utdanning og høgare utdanning. På nokre område, som internasjonalisering og karriererettleiing, har

direktoratet breiare verkeområde. Direktoratet har nasjonalt, tverrsektorielt systemansvar for karriererettleiing, og pådrivar- og samordningsansvar for deling av data og fellestenester innanfor forskning. HK-dir har òg ansvar for godkjenning av utanlandsk utdanning.

Løyvingane over kap. 256 finansierer ordinære driftsoppgåver i HK-dir. HK-dir har ansvaret for å

forvalte tilskotsordningar og tiltak under kap. 225, 240, 241, 254, 257, 258, 270 og 272 og ordningar under budsjetta til Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Kultur- og likestillingsdepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet.

Post 01 Driftsutgifter

Mål for 2026

Gjennom følgende mål for kap. 256 skal Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse arbeide for eit berekraftig og omstillingsdyktig samfunn:

- Utdanningsinstitusjonar og opplæringstilbydarar har tilbod av høg kvalitet
- Den enkelte har god kunnskap om og tilgang til utdanning, karriererettleiing og livslang læring
- Dokumentasjon av utdanning, kompetanse og kvalifikasjonar gir den enkelte tilgang til utdanning og arbeid
- Kompetansepolitikken er godt samordna og stimulerer til kompetanseutvikling og samarbeid mellom arbeidsliv og utdanning
- Styresmakter, institusjonar og aktørane i arbeidslivet har eit godt kunnskapsgrunnlag for avgjerdene sine om utdanning, forskning og kompetanseutvikling

Resultat i 2024

Utdanningsinstitusjonar og opplæringstilbydarar har tilbod av høg kvalitet

Programkategori 07.60 Høgare utdanning og forskning omtalar mange resultat i sektoren av arbeidet HK-dir gjer. Sjå kap. 260 for ei forklaring av korleis kvaliteten i høgare utdanning og forskning utvikla seg i 2024. Sjå også kap. 272 om internasjonalisering i høgare utdanning. Sjå programkategori 07.40 Høgare yrkesfagleg utdanning for omtale av resultat av arbeidet til HK-dir for å utvikle fagskulesektoren.

Ein studie frå NIFU i 2024 om lærdommar frå ordninga senter for framifrå utdanning, som er retta mot høgare utdanning, viser kva verdi sentera har for å sikre tid og ressursar til kvalitetsarbeid, styrke samarbeid og studentmedverknad, auke legitimiteten for utdanningsutvikling og skape unike moglegheiter for fagleg vekst. Studien viser også at det er eit unytta potensial for å gjere bruk av kunnskapen og kompetansen som senter for framifrå utdanning har, og at HK-dir kan gjere meir for å løfte fram arbeidet desse sentera gjer.

HK-dir har i 2024 styrkt kunnskapsgrunnlaget om universitets- og høgskulesektorens arbeid med digital omstilling gjennom ei tilstandskartlegging som gir oversikt over status for arbeidet til sektoren.

Den enkelte har god kunnskap om og tilgang til utdanning, karriererettleiing og livslang læring

Hausten 2024 har HK-dir arbeidd med ein moglegheitsstudie for å utvikle meir samanhengande individretta tenester for val av utdanning og karriere og for å dokumentere kompetanse. Framtidas opptak og nasjonalt samordna masteropptak har også vore viktig utviklingsarbeid i 2024.

Bruken av HK-dirs tenester, som [utdanning.no](https://www.utdanning.no) og [karriereveiledning.no](https://www.karriereveiledning.no), var høg også i 2024, og brukarundersøkingar viste at målgruppene var nøgde med tenestene. Ei større teknisk omlegging av [utdanning.no](https://www.utdanning.no) var ei stor oppgåve i 2024, med overgang frå tradisjonelle serverar til skybaserte løysingar.

Forvaltninga av ulike tilskotsordningar gjennom HK-dir bidreg til målet, jf. omtale under kap. 257 og kap. 258.

Dokumentasjon av utdanning, kompetanse og kvalifikasjonar gir den enkelte tilgang til utdanning og arbeid

HK-dir har i 2024 behandla og godkjent fleire søknader om godkjenning av utanlandsk utdanning enn nokon gong før. Likevel har behandlingstida samla sett auka, ettersom veksten i innkomne saker har vore endå høgare. Årsaka til dette er i stor grad søknader frå ukrainarar, som utgjer ein stadig større del av søkargruppa. HK-dir har arbeidd mykje med å effektivisere og robotisere tenestene ytterlegare på godkjenningsområdet. På oppdrag frå Arbeids- og inkluderingsdepartementet jobbar HK-dir for å knyte godkjenning av utanlandsk utdanning saman med karriererettleiing, for å bidra til at fleire ukrainarar kjem raskare i utdanning eller jobb.

HK-dir har omstrukturert innhaldet på [hkdir.no](https://www.hkdir.no) for å gjere informasjon om godkjenning av utanlandsk utdanning lettare tilgjengeleg. I tillegg har HK-dir gjennomført 24 webinar og digitale rettleiingsøkter og laga fleire informasjonsvideoar og eit kontaktskjema med målretta informasjon for brukarane. Det er vanskeleg å måle effekten av dei enkelte tiltaka, men samla sett har det vore ein nedgang på over 50 pst. i talet på e-postar, og talet på telefonar har minka med om lag 15 pst.

Kompetansepolitikken er godt samordna og stimulerer til kompetanseutvikling og samarbeid mellom arbeidsliv og utdanning

HK-dir deltek på fleire arenaer for samarbeid, som Kompetansepolitisk råd og eit samarbeidsorgan i treparts bransjeprogram. I tillegg til bransjeprogram er Industrifagskulen, Kompetansepluss og modulopplæring tilbod som HK-dir har ansvar for, der arbeidsgivarar, arbeidstakarar og staten samarbeider godt om kompetanseutvikling. I 2024 har direktoratet leia sekretariatet for arbeidet i Kompetansereformutvalet. Utvalet har levert anbefalingar for å styrke kompetanseutvikling i arbeidslivet.

I eit felles oppdrag frå Kunnskapsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet har HK-dir sidan 2021 jobba saman med Arbeids- og velferdsdirektoratet (AV-dir) og Integrerings- og mangfaldsdirektoratet (IMDi) for å utvikle utdannings- og opplæringstenester for ledige og utsette grupper på arbeidsmarknaden.

I 2024 leverte HK-dir ei utgreiing om det juridiske handlingsrommet for deling av personopplysningar mellom Nav og fylkeskommunar, og direktoratet arbeider med å lage ei juridisk rettleiing. Eit nasjonalt nettverk har over tid ført til at Nav og fylkeskommunane har meir kunnskap om kvarandre når det gjeld tenester og verkemiddel, noko som lettar samarbeidet og stimulerer til å finne lokale løysingar for betre brukarforløp.

HK-dir har utvikla nye nettressursar på utdanning.no om fagopplæring og tilbod for vaksne i vidaregåande opplæring, i samarbeid med fylkeskommunane. Målet er at særleg utsette grupper enkelt skal få oversikt over tilbodet der dei bur. Ei viktig sekundærmålgruppe er rettleiarar i ulike sektorar, og HK-dir skal lansere denne ressursen i 2025.

Styresmakter, institusjonar og aktørane i arbeidslivet har eit godt kunnskapsgrunnlag for avgjerdene sine om utdanning, forskning og kompetanseutvikling

I 2024 har HK-dir heva kvaliteten i kunnskapsgrunnlaget gjennom breiare kjeldegrunnlag, meir analyse og fleire tema av politisk og samfunnsmessig relevans. Geopolitikk og internasjonalt kunnskapssamarbeid, studentsaker, kvalitet i utdanninga og kompetansebehov i arbeidslivet er belyst i rapportar og notat. Kunnskapsprat har blitt etablert som ein velkjend arena for kunnskapsutveksling i sektoren. Database om høgare utdanning (DBH) er blitt meir tilgjengeleg for forvaltninga, forskingsmiljø og eigne tilsette. Over 100 000 brukarar besøker nettsidene til DBH

årleg. Henting av kanalregister- og DBH-data gjennom API-løysinga auka med 15 000 frå 2023 til 2024, til 192 000 totalt. Dataleveransar i 2024 ligg på om lag 180 tilrettelagde datauttrekk frå DBH høgare utdanning og DBH høgare yrkesfagleg utdanning (DBH-HYU).

Fagmiljøet for tryggleik og beredskap i HK-dir gjennomførte i 2024 den første samla risiko- og tilstandskartlegginga om arbeidet med tryggleik og beredskap innanfor sektoren høgare utdanning og forskning. Risikoområda som er identifiserte, er mellom anna risiko for opphald eller stans i internasjonalt samarbeid, risiko for at viktige verdiar ikkje blir tilstrekkeleg beskytta på grunn av manglande verdioversikt, og risiko for åtak med krav om løysepengar. I 2024 blei det registrert 10 pst. fleire informasjonstryggleikshendingar. Talet på personvernbrott melde til Datatilsynet har auka med 15 pst. frå året før. HK-dir har òg foreslått ei rekke risikoreduserande tiltak, mellom anna å kartlegge verdiar, å øve på å handtere tryggleikshendingar og å prioritere tekniske tryggleikstiltak.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 535,3 mill. kroner på post 01.

Fordi arbeidet med universell utforming er av varig karakter, foreslår departementet å auke post 01 med 5,2 mill. kroner mot ein tilsvarande reduksjon på post 21. I tillegg foreslår departementet å styrke dette arbeidet med ytterlegare 1 mill. kroner. Det er behov for å auke post 01 med 3 mill. kroner til drift av nasjonalt studentombod for fagskulestudentar, mot ein tilsvarande reduksjon på kap. 241, post 21 under programkategori 07.40 Høgare yrkesfagleg utdanning. Sekretariatsfunksjonen for Komité for kjønnsbalanse og mangfald i forskning (Kif-komiteen) blei flytta til HK-dir i 2025, og det er derfor behov for å auke post 01 med 6,4 mill. kroner mot ein tilsvarande reduksjon på kap. 275, post 70.

Det er bestemt at det skal opprettast ei klagenemnd for klager på vedtak om godkjenning av utanlandsk utdanning og godkjenning av yrkeskvalifikasjonar frå 1. januar 2026. Sekretariatet for nemnda skal ligge i Klagenemndssekretariatet under Nærings- og fiskeridepartementet. HK-dir førebur klagesaker om godkjenning av utanlandsk høgare utdanning i dag. Sidan oppgåva blir flytta til Klagenemndssekretariatet, foreslår Kunnskapsdepartementet å redusere kap. 256, post 01 med 0,5 mill. kroner.

I 2025 blei midlar overførte frå kap. 241, post 21 til kap. 256, post 21 for å samle driftsutgiftene som

HK-dir tidlegare disponerte over prosjektposten på kap. 241. Av desse midlane er 2,5 mill. kroner faste driftsutgifter. Departementet foreslår derfor å auke kap. 256, post 01 med 2,5 mill. kroner mot ein tilsvarende reduksjon på kap. 256, post 21.

Departementet foreslår at løyvinga på kap. 256, post 01 kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 3256, post 02, jf. forslag til vedtak II nr. 1.

Post 21 Særskilde driftsutgifter

Løyvinga over post 21 skal dekke særskilde driftsutgifter og utgifter til oppdrag og prosjektarbeid som ikkje er vedvarande drift av verksemda.

Resultat i 2024

Det blei i 2024 ført ei mindreutgift på kap. 256, post 21 på 4,2 mill. kroner, som blir dekt av meirinntekta på kap. 3256, post 01, jf. meirinntektsfullmakta.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 17,6 mill. kroner på posten.

I 2025 blei midlar overførte frå kap. 241, post 21 til kap. 256, post 21 for å samle driftsutgiftene som HK-dir tidlegare disponerte over prosjektposten på kap. 241. Av desse midlane er 2,5 mill. kroner faste driftsutgifter. Departementet foreslår derfor å redusere kap. 256, post 21 med 2,5 mill. kroner mot ein tilsvarende auke på post 01. Som følge av at arbeidet med universell utforming har blitt varig, foreslår departementet å redusere post 21 med 5,2 mill. kroner mot ein tilsvarende auke på post 01.

Departementet foreslår at løyvinga på kap. 256, post 21 kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 3256, post 01, jf. forslag til vedtak II nr. 2.

Kap. 3256 Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Inntekter frå oppdrag	7 793	6 939	7 189
02	Inntekter frå refusjonar o.a.	44 117	34 816	36 069
	Sum kap. 3256	51 910	41 755	43 258

Løyvinga på post 01 gjeld inntekter Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir) får frå oppdragsverksemd. Inntektene på post 02 gjeld hovudsakleg refusjon av kostnader til administrasjon av Erasmus+, EU og Nordisk ministerråd.

Resultat 2024

HK-dir hadde mindreinntekter på 1,3 mill. kroner på post 01 og meirinntekter på 1,6 mill. kroner på post 02 samanlikna med inntektsløyvinga.

Budsjettforslag for 2026

Kunnskapsdepartementet foreslår ei inntektsløyving på til saman 43,3 mill. kroner på kapittelet. Høgare inntektsløyvingar blir motsvarte av tilsvarende oppjusteringar av utgiftsløyvingane på kap. 256, post 01 og post 21.

Kap. 257 Kompetanseprogrammet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
21	Særskilde driftsutgifter	4 832		
70	Tilskot, <i>kan overførast</i>	183 037	217 910	217 786
	Sum kap. 257	187 869	217 910	217 786

Kompetanseprogrammet omfattar ulike tiltak for kompetanseutvikling i arbeidslivet. Programområda i Kompetanseprogrammet er:

- treparts bransjeprogram for kompetanseutvikling
- utprøvingar av insentivordningar for livslang læring
- Kompetansepluss

Treparts bransjeprogram for kompetanseutvikling

Treparts bransjeprogram er eit samarbeid mellom staten og partane i arbeidslivet. Målet med bransjeprogramma er at fleire skal delta på kurs og i vidareutdanning i dei bransjane som til kvar tid inngår i ordninga. Permitterte og ledige kan òg delta i kompetanseutvikling innanfor bransjeprogramma. Ordninga skal bidra til at bransjane får tilgang til relevant kompetanseutvikling.

Utprøvingar av insentivordningar for livslang læring

Kompetanseprogrammet legg til rette for å prøve ut ulike insentivordningar for å auke etterspurnaden etter livslang læring.

Kompetansepluss

Kompetansepluss er ei tilskotsordning for opplæring i grunnleggjande ferdigheiter i lesing, skriving, rekning og munnlege ferdigheiter og digitale ferdigheiter, i tillegg til samisk og norsk. Ordninga skal bidra til at deltakarane får styrkt moglegheitene sine til å delta i arbeids- og samfunnslivet.

Post 21 Særskilde driftsutgifter, og post 70 Tilskot, kan overførast

Post 21 har mellom anna finansiert utgifter til forskning på forsøket med vidareutdanningsstipend

for fagarbeidarar og administrasjon av Kompetanseprogrammet i HK-dir, særleg arbeidet med bransjeprogramma. Post 70 finansierer sjølve programmet.

Mål for 2026

Målet for løyvingane på kap. 257 er at fleire lærer heile livet, slik at dei kan stå lenger i arbeid.

*Resultat i 2024**Treparts bransjeprogram for kompetanseutvikling*

Det var totalt fem bransjeprogram i 2024. Det blei gitt tilsegn på om lag 83 mill. kroner til 53 kurs og utdanningstilbod i desse bransjeprogramma. Samla utgjorde det 5 024 deltakarplassar. Studentane rapporterer gjennomgåande om høg tilfredsheit med både innhald og læringsutbytte. I 2024 blei det etablert to nye bransjeprogram, eitt retta mot solkraftbransjen og eitt innanfor helse og omsorg. Fafos evaluering av bransjeprogramma viser gode resultat og at samarbeidet mellom partane i bransjeprogrammet har fungert etter siktemålet. Programma har i stor grad nådd målgruppa med låg formell kompetanse gjennom relevante og kompetansehevande tilbod.

Utprøvingar av insentivordningar for livslang læring

Forsøket med stipend til fagarbeidarar blei initiert i 2020. Målet har vore å få auka kunnskap om korleis økonomiske insentiv påverkar deltaking i livslang læring, og stimulere til auka deltaking blant ei gruppe som deltek lite. Rapporten frå forsøket blei lansert i januar 2024. Resultatet viste at tilbod om stipend og informasjon auka opptaket til vidareutdanning noko. HK-dir følger opp forsøket med ytterlegare forskning på data for gjennomføring av utdanninga. Resultata er venta hausten 2025.

Kompetansepluss

I Kompetansepluss-utlysinga for 2024 prioriterte HK-dir søknader om kurs i grunnleggande rekneferdigheiter og dessutan opplæring planlagt i tiltakssonen Nord-Troms og Finnmark. Det blei tildelt totalt 130 mill. kroner til ordningane Kompetansepluss arbeid, Kompetansepluss frivilligheit og Kompetansepluss fagopplæring.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår at posten blir budsjetttert med ei årleg løyving og ei tilsegnsramme med tilhøyrande tilsegnfullmakt.

Tilsegnsramma for posten skal svare til summen av tilsegner som HK-dir kan gi i budsjettåret. Det er tilsegnsramma som vil definere kor mykje midlar som kan lysast ut av HK-dir i budsjettåret, ikkje løyvinga. Departementet foreslår ei tilsegnsramme på 242 mill. kroner for posten.

Kunnskapsdepartementet foreslår å løyve 217,8 mill. kroner på posten. Dette er ein reduksjon på 0,1 mill. kroner frå 2025. Av løyvinga på posten er 135,2 mill. kroner til nye tilsegner som venteleg kjem til utbetaling i 2026, og 82,6 mill.

kroner er til å dekke tilsegner som er gitt tidlegare år, men som kjem til utbetaling i 2026.

Departementet foreslår at posten blir budsjetttert med ei tilsegnfullmakt fordi HK-dir tildeler midlar til prosjekt som går over inntil tre år, og det er nødvendig med fullmakt frå Stortinget til å kunne forplikte staten utover gjeldande budsjettår. Tilsegnfullmakta skal vise dei uteståande forpliktingane på posten, det vil seie den delen av gitte tilsegner som enno ikkje er utbetalte, ved utgangen av budsjettåret. Departementet foreslår ei tilsegnfullmakt på 113,7 mill. kroner på posten, jf. forslag til vedtak IV nr. 1.

Departementet vil vidareføre programområda i Kompetanseprogrammet. HK-dir kan prioritere mellom programområda etter kva slags behov som er viktigast.

I revidert budsjett for 2025 vart det løyvd 7,5 mill. kroner til eit bransjeprogram for tilsette i barnehagesektoren. Løyvinga får heilårseffekt i 2026, og departementet foreslår derfor å auke løyvinga med 15 mill. kroner i 2026. Løyvinga på posten vart prisjustert for høgt i 2025, og departementet foreslår derfor å redusere løyvinga på posten med 0,8 mill. kroner.

Kap. 258 Tiltak for livslang læring

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	89 588	99 329	102 905
	Sum kap. 258	89 588	99 329	102 905

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan overførast

Løyvinga finansierer tiltak innanfor kompetansepolitikken, inkludert grunnopplæring for vaksne. Størstedelen av løyvinga blir tildelt Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir).

Løyvinga på posten kan òg bli nytta til å drifte tidsavgrensa arbeid i utval, departement og direktorat og til tilskot til aktørar som blir involverte i kompetansepolitikk og vaksenopplæring.

Mål for 2026

Målet for løyvinga er at fleire lærer heile livet, slik at dei kan stå lenger i arbeid.

Resultat i 2024

Rapporteringa nedanfor gjeld dei største tiltaka som det er tildelt midlar til over posten i 2024.

Modulstrukturert opplæring for vaksne

Modulstrukturert vaksenopplæring blei innført som hovudmodell frå skuleåret 2024–25 med førebuaande opplæring for vaksne (FOV) på nivået under vidaregåande, og frå skuleåret 2025–26 i vidaregåande opplæring og i kombinasjonsløp i faga der læreplanane er modulisererte.

Den modulisererte opplæringa aukar kvaliteten og tilgangen, sidan opplæring som er delt i modular, er meir tilpassa dei vaksne sine ressursar og behov. Dette gjer det enklare både å tilpasse

omfanget av opplæring til ein vaksen med omsorgsansvar og andre forpliktingar, og å tilby akkurat det den einskilde treng for å fullføre opplæringa. Den førebunde opplæringa for vaksne er og tilpassa minoritetsspråklege som har liten eller ingen skulebakgrunn frå tidlegare.

I 2024 bidrog HK-dir til å styrke realkompetansevurdering som ein del av fullføringsreforma. Det blei mellom anna utvikla og lansert eit kurs for fagpersonar i vidaregåande opplæring for vaksne. Kurset har blitt godt motteke og har gitt fleire av dei som arbeider med å vurdere realkompetanse, nødvendig kunnskap. Det har òg bidrege til meir einskapleg praksis for målgruppa.

Nasjonal digital karriererettleiingsteneste og nasjonalt kvalitetsrammeverk

Den nasjonale digitale karriererettleiingstenesta karriereveiledning.no består av ein nettstad med informasjon og tilgang til profesjonell rettleiing via chat, telefon og e-post. HK-dir har arbeidd målretta med å synleggjere tenesta. Talet på besøk på nettstaden auka med 62 pst. frå 2023 til 2024. For karriererettleiingstenesta på chat og telefon auka talet på førespurnader med 29 pst. frå 2023 til 2024.

Hausten 2023 blei det vedteke å flytte karriereveiledning.no til HK-dirs miljø i Tromsø. Flyttinga skulle skje etter kvart som samarbeidsavtalane med fylka blei avslutta. Trøndelag fylkeskommune var ved utgangen av 2024 den siste fylkeskommunen som framleis var med i samarbeidet. I slutten av 2024 var det 14 karriererettleiarar i HK-dir som alle arbeidde i tenesta.

HK-dir har det nasjonale systemansvaret for offentleg karriererettleiing for unge og vaksne og forvaltar nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriererettleiing på tvers av alle sektorar. Det vart gitt midlar til utvikling av rammeverket over posten i 2024. Kvalitetsrammeverket skal støtte arbeidet med å utvikle kvalitet i karriererettleiinga, og brukarundersøkingar viser at brukarane opplever kvalitetsrammeverket som svært nyttig.

Som ledd i fullføringsreforma i vidaregåande opplæring lanserte HK-dir i 2024 kompetansestandardar for karriererettleiarar i skulen og for lærarar i faget utdanningsval, basert på det nasjonale kvalitetsrammeverket for karriererettleiing. Eit anna tiltak i fullføringsreforma er å vidareutvikle utdanningstilbodet for karriererettleiarar i skulen, og HK-dir lyste i 2024 ut midlar til utvikling og utprøving av minikvalifikasjonar i karriererettleiing.

Kompetanseutvikling for lærarar i vaksenopplæringa

I samarbeid med opplæringssentera i kommunar og fylke, universitet og høgskular fordelte statsforvaltarane i 2024 midlar til etterutdanning av lærarar som underviser vaksne etter opplæringslova.

Digitale verktøy og informasjon for vaksne som ønsker å ta fagbrev

I 2024 blei digitale verktøy for vaksne som ønsker å ta fagbrev, vidareutvikla. Utdanning.no blei utvikla til å vise tilbodet av vidaregåande opplæring for vaksne og utsette grupper på arbeidsmarknaden per fylke. Dette inkluderer tilbodet av modulstrukturert opplæring i fylka. Nye verktøy for å finne relevante jobbar og utdanningar basert på eigne ferdigheiter, interesser og føresetnader blei påbegynt, men også utviklingsprosess for å lansere tenester mot sluttbrukarar som formidlar realkompetansevurdering.

Samarbeid om gode opplæringstenester for ledige og utsette grupper

I 2024 har HK-dir vidareført samarbeidet med AV-dir og IMDi om å utvikle effektive og gode opplæringstenester for ledige og utsette grupper på arbeidsmarknaden. I 2024 leverte direktorata mellom anna ei utgreiing om det juridiske handlingsrommet for deling av personopplysningar mellom Nav og fylkeskommunar. Vidare er det ei pågåande utprøving av samarbeidsmodellar om karriererettleiing, realkompetansevurdering og opplæringsløp. På sikt forventar direktorata å kunne identifisere gode samarbeidsmodellar som kan bli spreidde til heile landet.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 102,9 mill. kroner på posten. Under er dei største tiltaka som vil bli finansierte av løyvinga på posten omtala.

Departementet foreslår å vidareføre løyvinga på 25 mill. kroner til pilot for kompetansereform i industrien.

Om lag 18,5 mill. kroner skal gå til implementering av modulstrukturert opplæring for vaksne.

Departementet foreslår å redusere løyvinga med 7 mill. kroner. Det har i samband med drifta av den nasjonale digitale karriererettleiingstenesta karriereveiledning.no vore tildelt tilskot til fylkeskommunar over denne posten. Samarbeidsavtalene med fylkeskommunane som har bidrege

til drifta blir no utfasa, og departementet foreslår derfor å redusere tilskotet i 2026. I statsbudsjettet for 2025 vart 5,5 mill. kroner overført frå kap. 258, post 21 til kap. 256, post 01 som ein del av omlegginga av finansiering av karriereveiledning.no. Departementet foreslår at det for 2026 ikkje vert overført midlar til kap. 256, post 01 til driftsoppgåver i HK-dir.

Departementet foreslår å løyve 4 mill. kroner til Udir til å utvikle eksamen for Førebuande opplæring for vaksne (FOV) og å tilpasse eksamen til kandidatgruppa.

Departementet vil setje av midlar til samarbeidet mellom AV-dir, IMDi og HK-dir for at fleire ledige, permitterte og utsette grupper på arbeidsmarknaden skal fullføre vidaregåande opplæring

og få varig tilknyting til arbeidslivet. Det omfattar digitale verktøy for vaksne som ønsker å ta fagutdanning. Vidare vil departementet setje av midlar til utvikling av godkjenningsordningane for utlandsk utdanning og betre informasjon om utlandsk utdanning.

Løyvinga vil òg finansiere ei rekke andre tiltak, som drift av Kompetansebehovsutvalet, kompetanseutvikling for lærarar i vaksenopplæringa, eit offentleg utgreiingsutval (NOU) for ein heilskapleg gjennomgang av utdanningsstøtteordningane i Lånekassen og utgifter til kvalitetsrammeverk for karriererettleiing. Departementet vil ved behov omdisponere midlar mellom dei ulike satsingane på posten.

Programkategori 07.60 Høgare utdanning og forskning

Utgifter under programkategori 07.60 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
260	Universitet og høgskular	45 436 888	46 471 718	48 202 273	3,7
270	Studentvelferd	761 846	897 437	957 581	6,7
271	Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga	128 717	139 530	158 923	13,9
272	Tiltak for internasjonalisering og høgare utdanning	338 340	329 637	306 104	-7,1
273	Kunnskapssektorens teneste- leverandør – Sikt	425 635	442 769	386 559	-12,7
274	Universitetssenteret på Svalbard	178 386	184 099	190 727	3,6
275	Tiltak for høgare utdanning og forskning	126 533	129 058	127 073	-1,5
284	Dei nasjonale forskingsetiske komiteane	21 432	21 739	22 408	3,1
285	Noregs forskingsråd	5 407 505	6 218 987	6 920 320	11,3
287	Grunnløyving til samfunns- vitskapelege forskingsinstitutt	245 303			0,0
288	Internasjonale samarbeidstiltak	6 756 755	5 127 483	5 701 936	11,2
289	Vitskapelege prisar	49 101	50 967	58 801	15,4
	Sum kategori 07.60	59 876 441	60 013 424	63 032 705	5,0

Inntekter under programkategori 07.60 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
3271	Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga	8 381	4 864	5 039	3,6
3275	Tiltak for høgare utdanning og forskning		10	10	0,0
3285	Noregs forskingsråd		24 000	154 864	545,3
3288	Internasjonale samarbeidstiltak	18 969	19 025	19 383	1,9
	Sum kategori 07.60	27 350	47 899	179 296	274,3

Innleiing

Kompetansen i befolkninga er Noregs viktigaste ressurs. Forsking og høgare utdanning legg grunnlaget for auka kompetanse, nyskaping og omstilling, både for den enkelte og for samfunnet, som vi treng i møte med samfunnsutfordringane og for å oppretthalde verdiskapinga og velferda. Klima- og miljøutfordringar gjer at vi må utvikle og bruke kunnskap endå betre i handtering av naturressursane. Ei anna hovudutfordring er den demografiske utviklinga med lågare prosentdel i yrkesaktiv alder. Dei neste tiåra ser talet på innbyggjarar i alderen 20–66 år ut å bli omtrent som i dag, for deretter å falle, medan innbyggjartalet i dei eldste aldersgruppene vil auke kraftig. Talet på innbyggjarar i aldersgruppa 19–25 vil gå nedover frå litt utpå 2030-talet. Den demografiske utviklinga vil gi ein stadig større mangel på kompetent arbeidskraft i fleire sektorar og yrke. Stadig raskare teknologisk utvikling krev evne til omstilling og nye kunnskapar og ferdigheiter. Den geopolitiske situasjonen med større spennningar i verda gjer òg at vi må ha kunnskapsberedskap for å handtere uventa hendingar. Det må vere god balanse mellom ein open og internasjonalt orientert høgare utdannings- og forskingssektor og behovet for meir varsemd. Løyvingane under programkategori 07.60 finansierer sentrale aktørar og verkemiddel for at vi skal ha kunnskap som legg grunnlag for demokrati, velferd og berekraft, for at samfunnet skal ha tilgang på relevant kompetanse, og for at kunnskapssektoren jamnar ut sosiale og geografiske forskjellar.

Hovudprioriteringar for 2026

Regjeringa foreslår å starte arbeidet med etablering av ein nasjonal infrastruktur for tungrekning med utgangspunkt i vidareutvikling av Sigma2 AS. Infrastrukturen skal byggast opp stegvis. For Steg 1 (2026–2027), foreslår regjeringa ei løyving på totalt 380 mill. kroner. Forslaget om 380 mill. kroner for toårsperioden kjem i tillegg til vidareføring av tidlegare års løyvingar på 50 mill. kroner årleg i basisløyving til Sigma2 og 20,7 mill. kroner årleg som blei løyvd i 2025-budsjettet for arbeidet med norske og samiske språkmodellar.

Regjeringa foreslår å løyve midlar til tre store forskningssatsingar gjennom Noregs forskingsråd. Regjeringa foreslår at 1 mrd. kroner av Kunnskapsdepartementets tilskotsmidlar til Forskringsrådet skal gå til forskingsprogrammet Polhavet 2050 fordelt over ein tiårsperiode. Regjeringa foreslår å styrke forskinga på kvanteteknologi med ytterlegare 150 mill. kroner årleg i fem år. Det kjem i tillegg til satsinga på 70 mill. kroner frå 2025-budsjettet. Vidare foreslår regjeringa 132 mill. kroner årleg til ei forskningssatsing på forvarsevne, tryggleik og beredskap, der 75 mill. kroner er over budsjettet til Kunnskapsdepartementet og 57 mill. kroner er over budsjettet til Forsvarsdepartementet. Satsinga skal gå over fem år, med moglegheit for tre års forlenging.

Regjeringa foreslår 25 mill. kroner kvar til Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet og Universitetet i Oslo til ei forskningssatsing på framveksande teknologiar. Løyvinga vil bli trappa opp til 50 mill. kroner kvar frå og med 2027.

Regjeringa foreslår 48,2 mrd. kroner til universitet og høgskular i 2026. Det er ein auke på 57,6 mill. kroner utover prisjusteringa, tilsvarande 0,1 pst. Forslaget omfattar 20 nye studieplassar i

medisin, 60 studieplassar i psykologi, 155 studieplassar i sjukepleie, 100 studieplassar i kvanteteknologi, 10 mill. kroner til å utvide kapasiteten i audiografutdanninga og 225 nye plassar i arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning.

Løyvinga til universiteta og høgskulane blir auka med 174,3 mill. kroner for å trappe opp ordinære studieplasstildelingar frå tidlegare år, og med 167,2 mill. kroner som følge av betre resultat på indikatorane for resultatbasert uttelling.

Løyvinga blir redusert med 346,2 mill. kroner for å frigjere midlar til omprioriteringar. Utfasinga av dei mellombelse midlane til studieplassar frå Utdanningsløftet 2020 utgjør 414 mill. kroner.

Regjeringa foreslår 2,5 mrd. kroner til prosjektet for Livsvitskapsbygget ved Universitetet i Oslo over budsjettet til Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet. Universitetet skal ta i bruk bygget i 2026 og regjeringa foreslår å auke løyvinga med 259,8 mill. kroner som kompensasjon for kapital-elementet i husleiga og vidare med 78 mill. kroner for å styrke rammevilkåra til UiO si satsing på livsvitskap.

Regjeringa foreslår å løyve 65 mill. kroner til forprosjekt for Noregs arktiske universitetsmuseum ved UiT som samlar museet i nye bygg i Tromsø sentrum.

Regjeringa foreslår 300 mill. kroner til nytt bygg for Griegakademiet ved Universitetet i Bergen over budsjettet til Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet og 20 mill. kroner til utstyr til universitetet.

Overordna rammer i politikken for forskning og høgare utdanning

Langtidsplan i forskning og høgare utdanning 2023–2032

Hausten 2022 la regjeringa fram ein ny langtidsplan for forskning og høgare utdanning, jf. Innst. 170 S (2022–2023) og Meld. St. 5 (2022–2023) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning (2023–2032)*. Planen set overordna mål for politikken for forskning og høgare utdanning. Regjeringa si oppfølging av langtidsplanen blir omtala i del III, kap. 5.

Melding om forskningssystemet

Meld. St. 14 (2024–2025) *Sikker kunnskap i en usikker verden* handlar om korleis vi rustar forskningssystemet for ei verd i endring. Ein forverra

tryggleikspolitisk situasjon og gjennomgripande teknologiendringar stiller nye krav til omstilling.

Regjeringa legg til rette for at vi både kan leie an på nokre teknologifelt og tilpasse oss truslar og moglegheiter frå det digitale skiftet. Regjeringas forslag om å etablere ein nasjonal infrastruktur for tungreknekraft, styrke forskinga på kvanteteknologi og utvikle ein nasjonal infrastruktur for kunstig intelligens er svar på desse utfordringane.

Verda er meir ustabil enn før, og forskingsmiljøa er særleg utsette for etterretningsverksemd og uønskt kunnskapsoverføring. Forskingstryggleiken skal styrkast, samstundes som internasjonalt samarbeid framleis skal vere høgt prioritert. Regjeringa arbeider derfor med å auke kunnskapen om ansvarleg internasjonalt samarbeid, og med å sikre at dei relevante regelverka er treffsikre og moglege å handtere i praksis.

Forskingsinstitutta spelar ei viktig rolle som kopling mellom akademien, næringslivet og offentleg sektor og kan levere raskt på behova i samfunnet. Næringslivet i Noreg satsar lite på forskning samanlikna med andre nordiske land, og finansiering frå næringslivet til instituttsektoren har falle dei siste åra. Vi treng nytenking om finansiering av forskning og utvikling (FoU). Derfor vil regjeringa greie ut nye tiltak for å auke den private finansieringa som styrker samarbeidet mellom akademien, næringslivet og offentleg sektor, og som løftar konkurranseevna til næringslivet.

Regjeringa har i Meld. St. 14 (2024–2025) varsla ein gjennomgang av samarbeidet mellom forskingsinstitutta og næringslivet, som tek opp institutta sine mål, rolle, organisering, rammevilkår og konkurranseforhold.

Endra regelverk for opptak til høgare utdanning

Regjeringa foreslo ei rekke endringar i Meld. St. 20 (2023–2024) *Opptak til høgare utdanning* som gjer opptaksregelverket enklare, og som bidreg til at flest mogleg kjem raskt i gang med høgare utdanning og ut i arbeid. Kunnskapsdepartementet sende i mars 2025 eit forslag til ny opptaksforskrift på høyring, og ny forskrift blei kunngjort i september 2025. Den nye forskrifta trer i kraft 1. januar 2027, men dei største endringane gjeld først frå opptaket i 2028. Dette er for å gi elevlar vidaregåande opplæring føreseielegheit. Endringane i nivåkrav for opptak til lærar- og sjukepleiarutdanningane blei innførte i lokalt opptak til studieåret 2024–25 og i ordinært opptak til studieåret 2025–26.

**Utdanning og forskning i tråd med samfunns-
behova**

Samfunnet treng kompetent arbeidskraft med
høgare utdanning

Høg kompetanse i befolkninga og god tilgang til høgare utdanning av høg kvalitet bidreg til å løyse samfunnsutfordringane og til god omstillingsevne i norsk arbeidsliv. I Meld. St. 31 (2023–2024) *Perspektivmeldingen 2024* peikar regjeringa på at det gjennomsnittlege utdanningsnivået i befolkninga i yrkesaktiv alder vil auke, fordi høgare utdanning er meir utbreidd blant yngre enn eldre arbeidstakarar. Vidare peikar meldinga på at eit slikt høgare utdanningsnivå kan lette nødvendig omstilling i økonomien og oppretthalde høg sysselsetjing. Samtidig vil den aukande mangelen på arbeidskraft krevje meir av universiteta og høgskulane. Mellom anna må dei legge til rette for at fleire gjennomfører utdanningane dei har begynt på, og dei må prioritere utdanningstilbod som best mogleg samsvarer med dei viktigaste behova i samfunnet. Dette handlar ikkje om at nokre utdanningsområde ikkje er viktige eller ikkje trengst, men om balansen mellom ulike typar tilbod, kor mange vi treng innanfor ulike typar utdanningar, og kva som må prioriterast meir av i åra framover.

Forseringskompetanse er viktig for omstilling og verdiskaping i mange sektorar og bransjar, og det er eit mål for regjeringa at doktorgradskompetansen i Noreg er relevant for arbeidslivet, både i og utanfor akademia. Regjeringa vil derfor setje ned ei ekspertgruppe som skal vurdere dimensjoneringa av doktorgradsutdanninga. Vurderinga skal ta omsyn til samfunnets behov for kompetanse i lys av omstillingsbehov og demografiske endringar.

Styringa av universiteta og høgskulane skal utviklast vidare

Det økonomiske handlingsrommet i statsbudsjetta og den aukande mangelen på arbeidskraft i åra framover gjer det nødvendig å prioritere strenge, også i utdanningssektoren. Ein viktig føresetnad for å lykkast er at universiteta og høgskulane styrker si eiga evne til utvikling og omstilling. I lys av dette vil regjeringa i åra framover vurdere behovet for vidareutvikling og endringar i styringa av universiteta og høgskulane. Sektoren vil bli involvert i arbeidet med eventuelle endringar i styringa i åra framover, mellom anna i tråd med regjeringa si tillitsreform.

Kunnskapsdepartementet har utviklingsavtalar med dei statlege universiteta og høgskulane som gjeld for perioden 2023–2026. Avtalane har differensierte mål og styringsparametrar som omfattar institusjonane sine strategiske prioriteringar for å bidra til å nå dei nasjonale sektormåla. Arbeidet med nye utviklingsavtalar mellom Kunnskapsdepartementet og universiteta og høgskulane frå 2027 er i gang. Formålet er at dei nye avtalane skal bidra til tydelegare strategisk dialog mellom departementet og institusjonane om nasjonale prioriteringar, kunnskapsbehova i samfunnet og ambisjonane og behova til institusjonane. Avtalane skal bidra til styrkt mangfald, samarbeid og arbeidsdeling i sektoren og til vidare utvikling og god omstilling av institusjonane og sektoren. Mellom anna blir det vurdert korleis kompetansebehova i samfunnet og dimensjonering av utdanningane kan få ein sentral plass i dei nye avtalane.

Kunnskapsdepartementet har i 2025 gitt OECD i oppdrag å utarbeide ein landrapport om korleis fag- og yrkesopplæring, høgare yrkesfagleg utdanning og høgare utdanning på best mogleg vis kan bidra til styrkt innovasjon, konkurransekraft og produktivitet i norsk arbeidsliv, jf. Prop. 146 S (2024–2025) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2025*. Korleis utdanningspolitikken, inkludert styring og finansiering, kan støtte opp under dette, er ein del av oppdraget.

Regjeringa held fram arbeidet med å styre lærarutdanningane meir overordna. Det er sett i gang eit arbeid med å gå frå elleve til to rammeplanar for lærarutdanninga, ein for ordinære lærarutdanningar og ein for samiske lærarutdanningar. Kunnskapsdepartementet har gitt Fagleg råd for Lærarutdanning 2025 i oppdrag å utarbeide éin felles rammeplan som erstattar dagens ordinære rammeplanar for lærarutdanninga. Departementet vil på eit seinare tidspunkt i 2025 setje ned ei eiga gruppe som skal få i oppdrag å utarbeide forslag til éin felles rammeplan for samiske lærarutdanningar.

NOU om kunstig intelligens i høgare utdanning

Regjeringa har oppnemnt eit offentleg utval som skal gi råd om korleis teknologien for kunstig intelligens (KI) kan kome studentar, universitet, høgskular og samfunnet til gode. Utvalet om kunstig intelligens i høgare utdanning skal mellom anna gi ei overordna analyse av korleis KI påverkar høgare utdanning, og gi råd om korleis universitet og høgskular best kan forhalde seg til KI. Dei skal òg gi statlege styresmakter råd om korleis dei bør utnytte moglegheitene og løyse utfordrin-

gar med KI i høgare utdanning og kva for tiltak som eventuelt bør setjast i verk. Utvalet skal legge fram utgreiinga i løpet av hausten 2026.

Kunnskap og kompetanse i eit opnare polhav – Polhavet 2050

Regjeringa foreslår å løyve 1 mrd. kroner over ti år til forskingsprogrammet Polhavet 2050, med eit gjennomsnitt på 100 mill. kroner årleg. Heile 18 norske universitet og forskingsinstitutt står bak det tiårige programmet, med forskingsfartøyet FF Kronprins Haakon som sentral infrastruktur. Av den totale ramma skal 75 pst. gå til eit kjerneprosjekt, medan 25 pst. går til to store utlysingar. Dette vil både gi programmet rom for langsiktig og føreseieleg planlegging og ta omsyn til konkurranse og fornying i løpet av tiårsperioden. Det er lagt til grunn at institusjonane legg inn tilsvarende eigne ressursar.

Polhavet 2050 vil skaffe heilt ny kunnskap om havområde som har vore dekte av massiv is og derfor ikkje har vore tilgjengelege tidlegare, kartlegge økosystem og naturressursar, utvikle ny teknologi og gi betre grunnlag for forvaltning og næringsutvikling i Arktis.

Større konkurransekraft frå teknologisk gjennombrøtsforskning

For å auke produktiviteten i tilstrekkeleg grad til å sikre framtidig velferd, må vi styrke evna til å lage næring av toppforskning. For å lukkast med å skape konkurransekraft frå teknologisk gjennombrøtsforskning, må grunnforskning og næringsliv utviklast parallelt og i samspel. Det teknologibaserte næringslivet må ha tilgang til forskingsmiljø i den internasjonale forskingsfronten, både når det gjeld utstyr og kompetanse, jf. regjeringas vegkart for det teknologibaserte næringslivet som nyleg vart lagt fram. Dei leiande forskingsmiljøa må ha gode og langsiktige vilkår som gjer at dei både kan drive banebrytande grunnforskning for nye teknologiar og omsetje resultata til innovative løysingar i nær kontakt med næringslivet.

Kvanteteknologi kan skape ein teknologisk revolusjon. Det er viktig at Noreg utviklar nok kompetanse til å kunne utnytte teknologien og samtidig unngå moglege skadeverknader av han. I Meld. St. 14 (2024–2025) *Sikker kunnskap i en usikker verden* varsla regjeringa ein nasjonal strategi for kvanteteknologi som skal omfatte forskning, innovasjon, næringsutvikling, internasjonalt samarbeid og tryggleik. Strategien kjem i 2026. Noregs forskingsråd, Nasjonalt tryggingorgan

og Innovasjon Noreg skal i 2025 lage ein rapport med eit kunnskapsgrunnlag for strategiarbeidet.

I løpet av 2025 skal det etablerast ein ny kvanteinfrastruktur og nye forskingssenter for å styrke grunnforskning og rekruttering. Regjeringa har auka forskingsinnsatsen på kvantefeltet med 70 mill. kroner årleg frå 2025, og satsar no stort på kvanteteknologi ved å tildele ytterlegare 150 mill. kroner årleg over fem år til ei offentleg-privat satsing på næringsretta kvanteteknologi. I tillegg foreslår regjeringa å utvide utdanningskapasiteten i kvanteteknologi med 100 nye studieplassar for å sikre framtidig kompetanse til norsk forskning og teknologibasert næringsliv.

I Norden finst det kompetansemiljø og infrastruktur som ligg langt framme internasjonalt på ulike felt innanfor kvanteteknologi, og med eit sterkare samarbeid vil desse utfylle kvarandre og styrke regionen som heilskap. Dei nordiske landa har derfor forplikta seg til å styrke samarbeidet gjennom ei felles erklæring om kvanteteknologi. Målet er mellom anna høg kvalitet i kvanteteknologisk utdanning og forskning og å trekke utanlandske selskap, investeringar og talent til Norden.

Regjeringa foreslår 25 mill. kroner kvar til Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet og Universitetet i Oslo til ei forskningssatsing på framveksande teknologiar. Løyvinga vil bli trappa opp til 50 mill. kroner kvar frå og med 2027. Desse løyvingane skal styrke nokre av dei fremste fagmiljøa innanfor framveksande teknologiar i Noreg, slik at dei kan drive framifrå forskning på nye teknologiar i nær kontakt med næringslivet. Løyvingane skal òg bidra til at desse universiteta kan bygge opp kapasitet på nye framveksande teknologiar som i dag er underdekka i Noreg.

Forskingssatsing på forsvarsevne, tryggleik og beredskap

Regjeringa foreslår 132 mill. kroner årleg i fem år, med moglegheit for tre års forlenging, til ei forskningssatsing på forsvarsevne, tryggleik og beredskap. Satsinga skal finansierast gjennom Noregs forskingsråd med 75 mill. kroner over Kunnskapsdepartementets budsjett og 57 mill. kroner over Forsvarsdepartementets budsjett. Satsinga skal ha tre spor som følger dei tre strategiske hovudprioriteringane i den nasjonale tryggleiksstrategien som regjeringa lanserte tidlegare i 2025:

- styrke forsvarsevna
- gjere samfunnet meir motstandsdyktig
- styrke den økonomiske tryggleiken og konkurransevna vår

Digitale teknologiar og infrastruktur

Nasjonal infrastruktur for tungrekning

Reknekraft er nødvendig for at forskings- og innovasjonsmiljøa skal kunne utvikle ny kunnskap, nye produkt og nye tenester. Reknekraft er også nødvendig for at den offentlege forvaltninga skal kunne levere samfunnskritiske tenester innanfor helse, tryggleik og beredskap, kritisk infrastruktur og miljøovervaking. Vidare er reknekraft nødvendig for at privat og offentlig sektor skal kunne utnytte moglegheitene som kjem med kunstig intelligens (KI), til dømes språkbaserte KI-verktøy for meir effektive tenester og produksjon. Tilstrekkeleg kapasitet vil bidra til å halde oppe forskning av høg kvalitet, sikre samfunnskritiske tenester, bygge kompetanse og ekspertise, og styrke norsk konkurranseevne og teknologisk suverenitet.

Som varsla i Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet, har regjeringa sett i gang ei utgreiing av ein nasjonal infrastruktur for tungrekning for forskning, offentlig forvaltning og kunstig intelligens. Saka er greidd ut og kvalitetssikra eksternt i tråd med krava i prosjektmodellen til staten. Basert på kunnskapsgrunnlaget frå utgreiinga foreslår regjeringa å starte etablering av ein nasjonal infrastruktur for tungrekning. For Steg 1 i perioden 2026–2027, foreslår regjeringa ei løyving på totalt 380 mill. kroner. Denne løyvinga kjem i tillegg til vidareføring av tidlegare års løyvingar på 50 mill. kroner årleg til grunnfinansiering av Sigma2 og 20,7 mill. kroner årleg for arbeidet med norske og samiske språkmodellar.

Nasjonal infrastruktur for sensitive persondata

Noreg har samla store mengder helsedata av høg kvalitet, med stort potensial for verdiskaping. Desse kan utnyttast i forskning og utvikling gjennom sikre infrastrukturløysingar som varetek personvernet. Tre infrastrukturløysingar som fyller denne funksjonen i dag er TSD ved Universitetet i Oslo, SAFE ved Universitetet i Bergen og HUNT Cloud ved NTNU. I Meld. St. 14 (2024–2025) *Sikker kunnskap i en usikker verden* varsla regjeringa at ho vil greie ut korleis dei eksisterande infrastrukturløysingane kan danne ein nasjonal infrastruktur for behandling av person-sensitive data. Basert på utgreiinga har Kunnskapsdepartementet i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet bestemt å etablere ein styringsmodell for infrastrukturen. Konsortiet vil bli leia av Universitetet i Oslo og inkludere Universitetet i Bergen og NTNU. Infrastrukturen blir etablert frå 1. januar 2026.

Stortinget løyvde totalt 10 mill. kroner til utvikling av denne infrastrukturen over Kunnskapsdepartementets og Helse- og omsorgsdepartementets budsjett i 2025. Regjeringa foreslår at løyvinga blir vidareført og samla på Kunnskapsdepartementets budsjett frå 2026.

Forskingstryggleik og ansvarleg internasjonalt kunnskapssamarbeid

Den tryggingsspolitiske situasjonen i Europa og globalt er skjerpa, og tilgang på kunnskap, kompetanse og teknologi blir stadig viktigare i konkurransen om makt og innverknad. Regjeringa ser behov for å ruste norske høgare utdannings- og forskingsinstitusjonar til å handtere stadig meir komplekse utfordringar, og styrker derfor arbeidet med forskningstryggleik og ansvarleg internasjonalt samarbeid. Meld. St. 14 (2024–2025) *Sikker kunnskap i en usikker verden* balanserer omsynet til tryggleik med vern av grunnleggande prinsipp som akademisk fridom og open forskning og behovet for framleis å ha ein internasjonalt orientert kunnskapssektor.

Samarbeid mellom sivil og militær forskning

Regjeringa tek grep for å samordne FoU-systema på sivil og militær side og for å legge til rette for at fleire sivile forskingsmiljø kan bidra til skjerma og gradert FoU. I møte med eit skjerpa trusselbilde er det viktig med meir tverrsektorielt samarbeid og å sjå nasjonale ressursar meir i samanheng. I Meld. St. 14 (2024–2025) *Sikker kunnskap i en usikker verden* kom regjeringa med ei rekke forslag til endringar i forskningssystemet. Arbeidet skal bygge vidare på eksisterande funksjonar, og eit viktig grep er å gi Noregs forskingsråd ei utvida rolle som koplingsmekanisme mellom FoU-systema på sivil og militær side. Relevante aktørar i forsvarssektoren skal samarbeide tett med Forskringsrådet, inkludert hjelp med innhenting av data og innsikt om forsvarssektorens FoU-innsats. Regjeringa vil òg greie ut moglege løysingar for å utvikle eigna infrastruktur som truleg vil vere nødvendig for å etablere eit felles system for open, skjerma og gradert FoU.

Kontroll med teknologioverføring

Utanriksdepartementet arbeider med endringar i eksportkontrollregelverket for å tydeleggjere korleis regelverket omfattar teknologioverføring. Utanriksdepartementet vil også publisere ein rettleiar for eksportkontrollregelverket retta mot

kunnskapssektoren. Kunnskapsdepartementet følger opp prosessane i tett dialog med sektoren. Direktoratet for eksportkontroll og sanksjonar (DEKSA) under Utanriksdepartementet blei etablert 1. januar 2025 og skal bidra til betre rettleiing og kortare saksbehandlingstid for kunnskapssektoren.

Kunnskapsutvikling, rådgiving og rettleiing

Oppdatert kunnskap er ein føresetnad for å gjere gode risikovurderingar og vite kvar det er behov for å setje inn beskyttande tiltak. Regjeringa vil utvikle ein felles kunnskapsbase for vidare arbeid med forskingstryggleik og ansvarleg internasjonalt samarbeid, og kartlegge eventuelle behov for meir koordinert rådgiving og rettleiing på tvers av departement og regelverk. I lys av den raske utviklinga på forskingsfronten, særleg på teknologiområdet, har regjeringa mellom anna teke initiativ til å utvikle eit meir systematisk kunnskapsgrunnlag om sensitive teknologiar. Ei felles forståing av kva for teknologiar som til kvar tid blir vurdert som særleg sensitive, er viktig for å kunne vurdere ulike former for risiko og innføre målretta tiltak. Arbeidet er organisert som eit felles oppdrag til Noregs forskingsråd, Nasjonalt tryggingorgan og Forsvarets forskingsinstitutt og skal ferdistillast innan utgangen av 2025.

Noreg har eit særskilt ansvar for å fremje berekraftig forskning i nord som tek omsyn til komplekse miljømessige, sosiale, økonomiske og tryggingspolitiske forhold. Regjeringa har derfor gitt Noregs forskingsråd og Norsk polarinstitutt i oppdrag å etablere eit forskingskontor på Svalbard. Målet for det nye kontoret er å sørge for tydeleg norsk forskingsleiing og oppfølging av mål, rammer og forventningar i norsk svalbardpolitikk. I lys av den tryggingspolitiske utviklinga ser regjeringa også behov for å tydeleggjere mål og prioriteringar for kunnskapssamarbeid med land utanfor EU/EØS, og vil derfor gjennomføre ei midtvegsevaluering av Panorama-strategien.

Internasjonalt samarbeid og utveksling

Noreg treng å ta del i internasjonalt samarbeid om forskning og utdanning

Samarbeid med leiande internasjonale kunnskapsmiljø bidreg til å auke kvaliteten i norske fagmiljø, og Noreg er avhengig av internasjonalt samarbeid og dialog på tvers av landegrensene for å handtere dei store samfunnsutfordringane. Noregs deltaking i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon (Horisont Europa) og EUs program for

utdanning, opplæring, ungdom og idrett (Erasmus+), saman med ei brei og god involvering i dei europeiske områda for utdanning (EEA) og forskning (ERA), gjer det mogleg å utvikle og samarbeide om utdanning, opplæring, forskning og innovasjon med andre land. Noreg bidreg på denne måten til å følge opp felles europeisk politikk for å styrke europeisk og norsk utdanning, forskning og innovasjon, auke samarbeidet om store samfunnsutfordringar som grønt og digitalt skifte og utvikle relevante ferdigheiter og kompetanse i befolkninga.

Noreg bidreg aktivt i det nordiske samarbeidet for å oppnå dei måla og prioriteringane som er fastsette i samarbeidsprogrammet til Nordisk ministerråd for utdanning og forskning for perioden 2025–2030. Tilgang på utdanning av høg kvalitet for alle, med ei god kopling mellom kompetansebehova og utdanningane, er eit viktig mål for perioden. Det er òg viktig å fremje Norden som ein integrert utdannings- og forskingsregion som styrker språkfelleskapet og gir ny kunnskap på strategisk viktige område. Nordplus og NordForsk er viktige verkemiddel i det nordiske utdannings- og forskningssamarbeidet.

Regjeringa er òg oppteken av å styrke samarbeidet innanfor høgare utdanning, forskning og innovasjon med strategisk viktige land utanfor EU/EØS. Gjennom Panoramastrategien (2021–2027) blir det lagt til rette for utvikling av langsiktige, gjensidige partnarsskapar av framifrå kvalitet med Brasil, Canada, India, Japan, Kina, Sør-Afrika, Sør-Korea og USA. Partnarsskapsprogramma UTFORSK og INTPART er sentrale verkemiddel for å auke samarbeidet med dei prioriterte landa og fremje koplingar mellom utdanning, forskning og næringsliv.

Internasjonal rekrutteringspolitikk

Regjeringa er oppteken av at Noreg skal vere eit attraktivt land for talentfulle internasjonale studentar og forskarar i ei tid då vi ser at akademisk fridom og uavhengig forskning er under aukande press internasjonalt. Det er derfor behov for ein meir målretta og aktiv politikk for internasjonal rekruttering. Internasjonale studentar og forskarar kan spele ei viktig rolle i møte med kompetansebehova i framtida, men i dag møter både studentar og forskarar som ønsker å kome til Noreg og delta i norsk arbeidsliv fleire barrierar.

I Meld. St. 14 (2024–2025) *Sikker kunnskap i en usikker verden* er regjeringa tydeleg på at det er nødvendig å bygge ned barrierar og utforme målretta verkemiddel for å gjere Noreg meir attraktiv

som kunnskapsnasjon for internasjonale talent som kan ta i bruk kompetansen sin i Noreg etter gjennomført utdanning. Regjeringa har sett i gang ein analyse av kva barrierar internasjonale studenter og forskarar opplever for å søke arbeid i Noreg. Analysen vil vere eit viktig grunnlag for å utforme effektive tiltak for å få internasjonale talent til norsk forskning og næringsliv.

Etter innføringa av studieavgift for studenter frå land utanfor EØS og Sveits i 2023, har det vore ein kraftig nedgang i nye tredjelandsstudenter. Universiteta og høgskulane har vore tydelege på at kravet i lova om at studieavgifta minst skal dekke alle kostnadene, saman med eit generelt høgt kostnadsnivå i Noreg, gjer det krevjande å lykkast i konkurransen om å rekruttere internasjonale studenter. Regjeringa vil derfor fjerne kravet i universitets- og høgskulelova om at studieavgifta må vere kostnadsdekkande. Kunnskapsdepartementet vil legge fram eit lovforslag om å fjerne dette kravet og sender det på høyring hausten 2025. Forslaget inneber at norske universitet og høgskular framleis skal krevje studieavgift, men regjeringa vil gi institusjonane fleksibilitet til å kunne setje avgifta lågare enn i dag. Auka fleksibilitet i fastsetjinga av studieavgifta for dei ulike studieprogramma vil gi institusjonane høve til å tilpasse seg skiftande rekrutterings- og kompetansebehov både regionalt og nasjonalt. Samtidig vil dette kunne styrke konkurranseevna internasjonalt, ved at institusjonane får større handlingsrom til å justere avgiftsnivået for å tiltrekke seg dyktige studenter med ettertrakta kompetanse.

Gode norskferdigheiter er ein viktig føresetnad for at internasjonale forskarar kan integrerast i arbeidsmiljøet og i det norske samfunnet, og for å sikre at norsk fagspråk kan haldast oppe i akademia, særleg med tanke på undervisninga. Kunnskapsdepartementet har kome fram til at kravet om at stipendiatar og postdoktorar skal gjennomføre språkopplæring ikkje er rett verkemiddel for å oppnå dette. Departementet har på denne bakgrunnen oppheva plikta for stipendiatar og postdoktorar til å gjennomføre norsk språkopplæring. Institusjonane skal framleis tilby språkopplæring, men det vil vere frivillig for stipendiatane og postdoktorane å følge opplæringa.

Bygg for undervisning og forskning

Kunnskapsbygg som understøttar måloppnåinga i sektoren

Dei fysiske omgivnadene på campus påverkar læringsmiljøet og kvaliteten i forskning og utdanning. Eit godt utforma bygg kan invitere til samar-

beid mellom fag og betre kommunikasjonen mellom tilsette og studenter og mellom akademia, næringslivet og lokalsamfunnet.

Universitets- og høgskulesektoren har den største byggporteføljen i statleg sivil sektor. Sektoren disponerer 3,6 mill. kvadratmeter. Av dette eig staten om lag 2,7 mill. kvadratmeter, og institusjonane leiger resten i den private marknaden. Det har vore store statlege investeringar i bygg for universitets- og høgskulesektoren dei siste åra. Fleire store prosjekt er under oppføring eller prosjektering, og legg beslag på betydelege økonomiske ressursar og personellressursar. Det vil derfor ikkje vere rom for å setje i gang mange store byggeprosjekt i sektoren i åra framover. Regjeringa forventar at universiteta og høgskulane sørger for å bruke eksisterande areal betre framfor å bygge nytt, og at dei gjer grundige vurderingar av behova for nybygg, rehabilitering, ombygging og leige av bygg.

Institusjonane må mellom anna legge til rette for effektive lokale som støttar formålet til verksemda. Det inneber til dømes å tilpasse areal til nye undervisningsformer, arbeidsmetodar og forskingsmetodar. Institusjonane har gjennom arbeidet med campusutviklingsplanar identifisert kva slags endringar og investeringar som er nødvendige for at bygga skal vere gode lokale for forskning, utdanning og formidling. Kunnskapsdepartementet har sett i gang ei kartlegging av institusjonane sine planar for arealeffektivisering. Kunnskapsdepartementet greier også ut ein modell for kapitalbelastning som skal gi betre insentiv i planlegging og gjennomføring av byggeprosjekt ved dei fem universiteta som forvaltar eigedom på vegner av staten. Regjeringa vil kome tilbake til Stortinget om saka på ein eigna måte.

Studentbustadar

I statsbudsjettet for 2025 blei det gitt tilsegner om tilskot til 3 050 nye studenthyblar, ein kraftig auke samanlikna med tidlegare nivå på tilskot til nye bustadar. Samskipnadene har avgrensa med kapasitet til å sette i gang så mange fleire nye store byggeprosjekt i 2026. Dessutan er det ei utfordring å skaffe eigna tomter i dei store byane. Regjeringa foreslår derfor å redusere talet på tilsegner om tilskot mellombels til 2 000 studenthyblar i 2026, og så auke tilsegnsnivået tilbake til 3 050 i 2027.

Regjeringa har gjort fleire viktige grep for å legge til rette for bygging av fleire studentbustadar. Både tilskotssatsen og kostnadsramma er auka. Regjeringa har vidare sørgd for at studentbustadar inngår som eit eige arealformål i kart- og

planforskrifta, noko som kan gi kortare saksbehandlingstid og reduserte byggesakskostnader. Det er også sett ei eiga delramme for lån til studentbustadar i Husbanken, og det gir studentsamskipnadene meir føreseieleg finansiering.

Regjeringa foreslår i 2026 å prioritere område med låg dekningsgrad av studentbustadar og høgt press i bustadmarknaden. Regjeringa foreslår også å framskande utbetalinga av tilskota, slik at fordelinga blir endra frå 20–60–20 pst. over tre år til 20–70–10 pst. over tre år.

Kap. 260 Universitet og høgskular

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
50	Statlege universitet og høgskular, <i>kan nyttast under post 70</i>	43 128 462	44 160 977	45 872 711
70	Private høgskular, <i>kan nyttast under post 50</i>	2 308 426	2 310 741	2 329 562
	Sum kap. 260	45 436 888	46 471 718	48 202 273

Post 50 Statlege universitet og høgskular, kan nyttast under post 70, og post 70 Private høgskular, kan nyttast under post 50

Mål for 2026

Følgande overordna mål gjeld frå 2023 for universitet og høgskular som får løyving frå Kunnskapsdepartementet over kap. 260:

- høg kvalitet i utdanning og forskning
- berekraftig samfunnsutvikling, velferd og innovasjon
- god tilgang til utdanning, forskning og kompetanse i heile landet

Resultat i 2024

God tilgang til utdanning

Stabilt studenttal

Hausten 2024 var det om lag 301 000 registrerte studentar ved norske universitet og høgskular med finansiering frå Kunnskapsdepartementet. Det er omtrent på same nivå som i 2023. 16 pst. av studentane var registrerte på private høgskular. Omrekna til heiltidsekvivalentar har det vore ein auke i studenttalet frå 257 300 i 2023 til 260 600 i 2024.

Tal frå Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at det var 12 400 norske gradsstudentar ved universitet og høgskular i utlandet i 2024. Det er ein liten reduksjon frå 2023. Dette talet har gått ned kvart år sidan 2014, då det var rundt 17 000.

Frå 2022 til 2024 var 37 pst. av befolkninga i alderen 19–24 år studentar i Noreg eller utlandet. For heile aldersspennet frå 19 til 29 år har delen

studentar vore om lag den same sidan 2020, rundt 28 pst.

Fleire studentar har innvandringsbakgrunn

I 2024 hadde 18 pst. av studentane innvandra til Noreg eller innvandrarforeldre. Prosentdelen med slik bakgrunn var like stor blant dei uteksaminerte kandidatane, og han har auka med til saman 10 prosenteningar sidan 2006. Auken kjem både av at denne befolkningsgruppa er blitt større, og av at fleire av dei studerer. Frå 2012 til 2024 auka studentandelen blant 19–24-åringar med 8 prosenteningar til 23 pst. for innvandrarar og 47 pst. for norskfødde med innvandrarforeldre. For resten av befolkninga gjekk studentandelen opp med 4 prosenteningar til 39 pst. i same perioden.

Over tid er det ein større del av studentane som har foreldre med høgare utdanning. Frå 2012 til 2024 gjekk andelen opp med nesten 10 prosenteningar, til 56 pst. Dette kjem av at befolkningsgruppa med høgare utdanning blir større, og ikkje av at ein større del av barna deira studerer. For 19–24-åringar med foreldre med høgare utdanning varierte studentandelen mellom 48 og 50 pst. frå 2012 til 2024, medan han auka frå 22 til 25 pst. for dei andre.

Meir fleksible tilbod

Dei siste åra har auken i studenttalet vore på nettbaserte tilbod. I 2024 var det om lag 7 000 fleire nettstudentar enn i 2022, medan det var om lag

5 000 færre på andre tilbod. Dei fleksible tilboda, som nett-/samlingsbaserte utdanning og deltidstudanning, er kjenneteikna både av at ein større del er av mindre omfang enn ordinære gradsutdanningar, og av at studentane er eldre. Dette er vist i tabell 4.24. Personar under 26 år er i klart fleirtal i dei ordinære heiltidsutdanningane, men i mindretal både i dei nettbaserte tilboda og i deltidstudanningane. Det er 4 pst. som har nettbasert undervisning på dei gradsgivande utdanningane, medan det er 29 pst. på dei ikkje-gradsgivande utdanningane.

Dei fleksible tilboda finst både på dei ordinære campusane og desentralisert utanfor desse, til dømes ved studiesenter. I 2024 tildelte Direktora-

tet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir) 50 mill. kroner til 31 studiesenter fordelte over heile landet. Sentera samarbeider med lokalt næringsliv, kommunar og fylkeskommunar slik at dei møter regionale behov for kompetanseutvikling best mogleg. Ansvaret for ordninga er frå 2025 overført til Kommunal- og distriktsdepartementet.

I 2024 vart det flytta midlar frå tilskotsordningar og program i HK-dir til rammeløyvinga til universiteta og høgskulane. Av midlane som blei flytta til rammeløyvinga, blei 200 mill. kroner knytt til midlar for å gjere utdanning tilgjengeleg for fleire gjennom å styrke det desentraliserte og fleksible tilbodet.

Tabell 4.24 Registrerte studentar haustsemesteret 2024 og prosentdel under 26 år, etter gradsstatus, undervisningsform og heiltid/deltid

		Gradsutdanning		Ikkje-gradsgivande utdanning	
		Heiltid	Deltid/desentr.	Heiltid	Deltid/desentr.
Statleg	Ordinær	165 100 (71 pst.)	18 000 (12 pst.)	18 500 (62 pst.)	25 800 (15 pst.)
	Nettbasert	2 500 (24 pst.)	3 200 (19 pst.)	2 600 (33 pst.)	16 300 (11 pst.)
Privat	Ordinær	32 400 (80 pst.)	2 700 (16 pst.)	1 500 (72 pst.)	7 000 (11 pst.)
	Nettbasert	50 (29 pst.)	2 800 (23 pst.)	500 (68 pst.)	2 600 (26 pst.)

Høg kvalitet i høgare utdanning og forskning

Riksrevisjonen konkluderte i Dokument 3:14 (2022–2023) med at universiteta og høgskulane ikkje har lagt godt nok til rette for at undervisarane skal kunne arbeide med kvalitetsutvikling i studieprogramma, og at det ikkje er tilfredsstillande at så mange ikkje gjennomfører studia på normert tid. Kunnskapsdepartementet slutta seg til konklusjonane og har mellom anna følgd opp med å overføre kvalitetsutviklingsmidlar frå HK-dir til rammeløyvinga til institusjonane og gitt føringar om at kvalitetsarbeidet skal styrkast. Departementet har vidare gitt NIFU i oppdrag å analysere korleis institusjonane no arbeider med kvalitetsutvikling. Rapporten kjem i løpet av 2025.

Studentar er noko meir nøgde enn før

Spørjeundersøkinga *Studiebarometeret* syner at i 2023 var studentane meir nøgde enn dei var i 2022, og nivået er det same i 2024 som i 2023. På spørsmålet om studentane er einige i påstanden om at dei alt i alt er nøgde med studieprogrammet sitt, har gjennomsnittet, på ein skala frå 1 til 5, gått frå 3,8 i 2022 til 4,0 i 2023 og 2024. Studentane rap-

porterer mellom anna at dei er like nøgde med organiseringa av studieprogramma og kontakten med arbeidslivet i 2023 og 2024, og meir nøgde enn i 2022. Relevansen for arbeidslivet er noko av det studentane over tid har vore minst nøgde med. Dei er meir nøgde med det sosiale læringsmiljøet i 2024 enn i 2023.

Strykprosenten er stabil, men fleire tek master på normert tid

Dei siste 15 åra har strykprosenten vore mellom 7 og 8 pst., bortsett frå åra 2020 og 2021 då han hamna under 6 pst. I 2024 tok kvar student omtrent like mange studiepoeng som i 2023 – 46,2 poeng per student samanlikna med 46,5 i 2023. Nivået i 2024 er det same som gjennomsnittet dei siste ti åra. Ein ganske langvarig oppgang i prosentdelen bachelorstudentar som fullfører på normert tid, snudde i 2023. Også i 2024 gjekk fullføringsgraden noko ned, og talet på 51 pst. er det same som i 2020. For toårige mastergradar var det derimot ein rekordhøg del på 59 pst. som fullførte på normert tid i 2024. Også for integrerte fem- og seksårige utdanningar var fullføringsgraden rekordhøg på 54 pst.

Gjennomførte doktorgradar

Talet på avlagde doktorgradar auka kraftig i 2024. Det vart avlagt 1 849 doktorgradar, noko som svarar til ein auke på 15 pst. frå 2023. For sektoren samla var det ein liten nedgang i gjennomføringsgrad i doktorgradsutdanninga, frå 66 pst. i 2023 til 64 pst. i 2024, men tala har vore relativt stabile over tid. Det blei avlagt flest doktorgradar i medisins og helsefag i 2024, men veksten dei siste ti åra har vore størst innanfor fagområdet teknologi, der talet på avlagde gradar er meir enn dubla sidan 2015.

Kvalitet i forskning

Det europeiske forskingsrådet (ERC) er ein finansieringsarena med stor konkurranse og vekt på framifrå vitenskapelig kvalitet. Det er eit teikn på høg kvalitet på norsk forskning når mange forskarar får finansiering frå ERC eller frå Marie Skłodowska-Curie Actions (MSCA). Norske universitet og høgskular fekk 1,4 pst. av det tildelte beløpet i ERC i programmet Horisont 2020 (2014–2020) og har så langt i Horisont Europa (2021–2027) fått tildelt 2,3 pst. I MSCA har prosentdelen auka frå 1,7 pst. til 2,6 pst. mellom dei to programma. Halvvegs inn i Horisont Europa har fleire norske forskarar fått tildelt ERC-stipend enn i heile Horisont 2020.

Tabell 4.25 Pst. av midlane i ERC og MSCA tildelt norske universitet og høgskular i rammeprogramma Horisont 2020 og Horisont Europa, etter søknadsår

	ERC	MSCA
2014	1,0	0,8
2015	0,6	0,7
2016	1,2	1,5
2017	1,6	2,9
2018	1,7	1,3
2019	1,6	2,4
2020	2,2	2,0
2021	2,0	2,4
2022	2,5	3,1
2023	2,5	3,5
2024		1,8

Noregs forskingsråd har evaluert fagområda matematikk, IKT og teknologi (EVALMIT) og norsk medisinsk og helsefagleg forskning (EVALMEDHELSE). Rapportane vart lagde fram våren 2025.

Rapporten frå EVALMIT viste at forskinga innanfor matematikk, IKT og teknologi samla sett er solid, at ho har ein tendens til å vere spesialisert i nasjonalt viktige område der det er eit sterkt samspel med industrien og der kvaliteten på forskinga generelt er høg. Dei sterkaste forskingsgruppene i rein matematikk og statistikk er ved dei tradisjonelle universiteta, medan forskingsinstitutta er viktige for å drive utvikling innanfor anvendt matematikk. SINTEF og NTNU har ofte leiande roller innanfor IKT-forskning, men det er òg sterke grupper ved høgskulane og ved dei nye universiteta. Andre tradisjonelle universitet fokuserer meir på naturvitskap enn på teknologi, men har likevel nokre sterke IKT-grupper. Teknologifeltet omfattar ei rekke underområde, ofte med høg relevans for viktige industrigreinene som marint, energi, olje/gass og bygg, og har gitt fleire moglegheiter for nyare universitet og høgskular. Komiteen tilrødde å gjere forskinga betre i stand til å reagere på endringar i teknologi og behov, og særskilt å styrke forskingskapasiteten på kunstig intelligens (KI). Komiteen meinte òg at det er nødvendig med eit større volum av grunnleggjande forskning, ikkje minst innanfor dei matematiske vitenskapane, for å oppretthalde kompetanse og kapasitet til innovasjon.

Rapporten frå EVALMEDHELSE viste at norske forskingsmiljø jamt over held god kvalitet, men at det er stor variasjon i både kvalitet og ambisjonsnivå. Noreg skil seg ut internasjonalt ved at offentleg grunnfinansiering på dette feltet utgjer heile 64 pst. av finansieringa. At internasjonal finansiering og industrifinansieringa er låg, bidreg ifølge rapporten til låg deltaking på den internasjonale forskingsarenaen og reduserte samfunnseffektar. Rapporten viser òg til at kommunikasjonen med industrien er tilfeldig og uorganisert. Det same gjeld for finansieringsinitiativ for oppstartbedrifter, og at det er mykje å hente på å styrke prosessen frå forskning til kunnskapsoverføring og implementering. Rapporten tilrør betre koordinering av forskingsfinansieringa for å auke konkurranseevna til medisinsk og helsefagleg forskning i Noreg. Rapporten trekker særleg fram verdien av dei norske helseregistara for forskinga, og at desse utgjer eit unikt potensial for forskning i eit internasjonalt perspektiv.

*Deltaking i internasjonale samarbeid**Aukande studentutveksling over tid*

Tilstandsrapport for høgare utdanning 2025 viser at talet på studentar som reiser på utveksling frå Noreg, var nokså stabilt i 2024 samanlikna med året før, med berre ein liten nedgang på 80 studentar. Om lag 7 800 studentar reiste på utveksling frå Noreg, det nest høgaste talet nokon gong. Om ein ser bort frå pandemiåra (2020–2021), har auken i studentutvekslinga frå Noreg vore nokså jamn det siste tiåret. Talet på studentar på utveksling til Noreg i 2024 var over 11 000, som er rekordhøgt – 44 pst. høgare enn for ti år sidan. Utveksling har høg politisk prioritet, og det er eit langsiktig mål at 50 pst. av studentane i høgare utdanning skal ha eit utanlandsopphald i løpet av studietida. Det kortsiktige målet er 20 pst. I 2024 hadde 17 pst. av dei uteksaminerte studentane hatt eit utvekslingsopphald. I tillegg kjem alle dei norske gradsstudentane i utlandet.

Ifølge *Tilstandsrapport for høgare utdanning 2025* var det om lag 13 500 gradsstudentar i utlandet i 2024 – om lag 300 færre enn året før. Sidan 2016 har talet på nordmenn som tek ei grad i utlandet gått ned kvart år, med ein samla nedgang på 22. pst. Ei vesentleg årsak til endringa er at færre nordmenn studerer i Storbritannia. Det var 8 200 internasjonale heilgradsstudentar i Noreg i 2024. Det er ein nedgang på 8 pst. sidan 2023 og 28 pst. sidan 2022. 54 pst. av dei internasjonale gradsstudentane var i 2024 frå land utanfor EØS og Sveits.

Vitskapeleg publisering

Dei siste ti åra har stadig fleire av dei vitskapelege publikasjonane av forskarar ved universitet og høgskular i Noreg blitt publiserte i samarbeid med internasjonale forfattarar. Prosentdelen internasjonale sampublikasjonar har auka jamt frå 51 pst. i 2016 til 60,2 pst. i 2024.

EU-programma Horisont Europa og Erasmus+

Norske universitet og høgskular har oppnådd svært gode resultat i rammeprogrammet Horisont Europa. Resultat per april 2025 viser at norske aktørar er tildelt totalt 1,5 mrd. euro. Av dette har 32 pst. gått til norske universitet og høgskular, noko som utgjer 463 mill. euro sidan oppstarten i 2021. Totalt i perioden har universiteta og høgskulane delteke i 4 196 søknader, og av desse blei 848

innstilte til finansiering, noko som gir ein suksessrate på 20 pst.

Norske aktørar deltek òg aktivt i dei sentraliserte prestisjetiltaka under Erasmus+-programmet, der universiteta og høgskulane står for hovudvekta av den norske deltakinga. Noreg er sterkt representert i initiativet Europeiske universitet, og med deltaking i tolv universitetsalliansar per 2025 har Noreg allereie nådd måltala i Erasmus+-strategien. Målet med tiltaket er å styrke kvaliteten, attraktiviteten, nyskapinga, samfunnsansvaret og konkurranseevna i høgare utdanning i Europa. Norske institusjonar har òg vore aktive i satsinga Europeiske lærarakademi og deltek med åtte norske lærestadar. Lærarakademia skal bygge nettverk mellom tilbydarar av lærarutdanning i Europa og bidra til å heve kvaliteten på lærarutdanningane og lærarprofesjonen.

*Forsking og utdanning for velferd, verdiskaping og omstilling**Innovasjon, verdiskaping og samspel med omverda*

I *Studiebarometeret 2024* svarer over halvparten av studentane at dei i nokon eller stor grad får god informasjon om korleis kompetansen deira kan nyttast i arbeidslivet, og kva bransjar som er relevante for utdanningane dei tek. 46 pst. av studentane svarer det same på spørsmål om representantar frå arbeidslivet bidreg i undervisninga, og 36 pst. svarer det same på spørsmål om det er mogleg å jobbe med prosjekt i samarbeid med arbeidslivet. Samla viser resultatata at studentane er litt meir nøgde med tilknyttinga til arbeidslivet enn i 2023.

Etter fleire år med vekst i prosentdelen artiklar som er opne tilgjengelege, ser det no ut til at denne delen er i ferd med å flate ut på i overkant av 80 pst.

Universiteta og høgskulane leverte 130 patentsøknader i 2024, som er 34 færre enn året før. Dei har også inngått 54 lisensavtalar til å bruke patenterte oppfinningar i 2024.

Anna bidrags- og oppdragsfinansiert verksemd kan vere ein indikator på kor godt institusjonane samarbeider med samfunnet omkring, både offentlege aktørar, næringsliv og organisasjonslivet. Av dei totale inntektene til universitet og høgskular kom 9 pst. frå slik verksemd i 2024, likt som året før, og høgare enn 7 pst. i 2014. Nesten to tredelar av dette kom frå offentlege kjelder i 2024, medan 13 pst. kom frå næringslivet, som er ein nedgang frå 22 pst. i 2014.

Universitetsmusea

Fem universitet har eit særskilt ansvar for å ta hand om vitskapelege samlingar og drive museum med publikumsutstillingar. Universitetsmusea hadde 67 000 fleire besøkande i 2024 enn i 2023. Besøktala for dei botaniske hagane er haldne utanfor, på grunn av problem med å registrere besøkande i 2023 og 2024. Skuleklassar og barnefamiliar er viktige målgrupper for formidlinga ved universitetsmusea. Vikingskipshuset ved Kulturhistorisk museum i Oslo er stengt på grunn av nybygging. Kulturhistorisk bygg ved Universitetsmuseet i Bergen er stengt for rehabilitering med særskild vekt på brannsikring. Nokre av utstillingane blir viste i naturhistorisk bygg i mellomtida.

Forsking er grunnlaget for formidling og utstillingar ved universitetsmusea. Den vitskapelege publiseringa per fagleg tilsett har auka frå 2023 til 2024 ved dei fleste universitetsmusea, medan ho har gått litt ned ved universiteta elles.

Lærarutdanningane og helse- og sosialfagutdanningane

I 2024 blei det uteksaminert 6 926 kandidatar frå lærarutdanningane retta mot barnehage eller skule. Dette er ein nedgang på 2,3 pst. frå 2023.

Dette kan kome av ein nedgang i talet på studantar som møtte til studiestart, og lågare gjennomføring. Sjå omtale under programkategori 07.20, kap. 226 om arbeidet regjeringa gjer med å rekruttere, utdanne og behalde fleire lærarar.

Frå helse- og sosialfaglege utdanningar blei det i 2024 uteksaminert totalt 9 400 kandidatar. Det er ein nedgang på 824 frå 2023, som utgjer 8 pst. Det største fallet kom i sjukepleiarutdanninga, der talet på uteksaminerte gjekk ned med 546. Det siste året har fråfallet auka, og gjennomføring på normert tid har gått noko ned i helseutdanningane.

Effektiv, mangfaldig og solid høgare utdanningssektor og forskningssystem

I perioden 2015–2024 har det blitt 40 000 fleire studantar i høgare utdanning, tilsvarende ein vekst på 15,4 pst. Samstundes har det blitt 7 000 fleire tilsette målt i talet på årsverk, tilsvarende ein vekst på 20 pst. Forholdstalet mellom faglege stillingar og administrative stillingar har auka frå 2,44 til 2,46. Det har dermed over tid vore ein større vekst i tilsette enn i studantar ved dei høgare utdanningsinstitusjonane, og det same gjeld delen faglege årsverk samanlikna med administrative årsverk.

Tabell 4.26 Indikatorar for aktiviteten ved universitet og høgskular. 2015–2024

	60-studiepoengeiningar	Studentar	Publiseringspoeng	Totale årsverk	Faglege årsverk
2015	177 500	261 803	22 100	35 300	21 400
2020	201 100	291 900	29 400	40 400	25 300
2021	206 700	304 100	31 700	42 100	26 400
2022	202 200	295 400	29 600	43 100	27 100
2023	199 900	295 700	29 700	43 300	27 000
2024	201 900	300 500	28 300	42 200	26 200

Tala er avrunda til næraste hundre og gjeld institusjonar med tildeling frå Kunnskapsdepartementet. Talet for studantar er eigen- og eksternfinansierte studantar i haustsemesteret. Faglege årsverk inkluderer fagleg-administrative leiarstillingar.

Kjelde: *Database for statistikk om høgare utdanning*

Effektiv drift og forvaltning av universitet og høgskular

Universitet og statlege høgskular hadde 56,9 mrd. kroner i driftsinntekter i 2024. Løyvinga over kap. 260, post 50 utgjorde 76 pst. av dette, med 43,1 mrd. kroner.

Avsetningar ved statlege universitet og høgskular

Frå 2021 til 2024 er dei samla avsetningane av løyvingar frå Kunnskapsdepartementet reduserte med 498,5 mill. kroner. Ved utgangen av 2024 var dei på 3,8 mrd. kroner, ein auke på 390,1 mill. kroner samanlikna med året før. 5,6 pst. var avsetningar til investeringar og 3,2 pst. avsetningar til andre formål. Ingen institusjonar hadde avsetnin-

gar til andre formål over grensa på 5 pst. Samla avsetningar utgjorde 8,9 pst. av løyvinga frå Kunnskapsdepartementet for institusjonane sett under eitt, men det er ein variasjon mellom institusjonane frå –5,0 til 36,7 pst., sjå tabell 4.15 i vedlegg 4.

Det er vesentleg å skilje mellom avsetningar og kapitalbeholdninga i Noregs Bank for statlege universitet og høgskular. For universiteta og høgskulane er store delar av bankinnskottet bunde opp i kortsiktige betalingsforpliktingar som leverandørgjeld, skuldig skattetrekk, feriepengar og mottekne forskot på oppdrag. Kunnskapsdepartementet vurderer derfor også likviditetsgraden til dei statlege universiteta og høgskulane. For 2024 viser rekneskapen at éin institusjon hadde låg likviditetsgrad, 14 institusjonar hadde middels likviditet, og seks hadde god likviditet. Departementet følger med på utviklinga.

Private høgskular

15 private høgskular fekk tilskot på til saman 2,3 mrd. kroner over Kunnskapsdepartementets budsjett i 2024. Dei hadde driftsinntekter på i overkant av 5,4 mrd. kroner, ein auke på 4,9 pst. frå 2023. Det samla årsresultatet for desse institusjonane var 221,5 mill. kroner i 2024, som er 149 mill. kroner mindre enn i 2023. Rekneskapane frå 2024 viser at fleirtalet av dei private institusjonane har god eller middels god økonomi. Tre av dei 15 private institusjonane har svak likviditet, og departementet vil følge med på utviklinga hos desse.

Studiepoeng per fagleg årsverk

Talet på studiepoeng per fagleg årsverk auka frå 449,6 poeng i 2023 til 468,4 poeng i 2024, trass i ein svakt fallande trend i perioden 2015–2023. Til samanlikning blei det avlagt 504 studiepoeng per fagleg tilsett i 2015. Auken i 2024 må sjåast i samanheng med at talet på faglege årsverk i sektoren gjekk ned, medan talet på studentar og dermed også talet på studiepoeng var høgare enn i 2023.

Rekruttering, kompetanse og karriere for tilsette ved universitet og høgskular

77,6 pst. av årsverka i undervisnings- og forskarstillingar i 2024 var i stillingar som krev doktorgrad eller tilsvarende kompetanse (førstestillingskompetanse). Dette er ein auke frå 76,6 pst. i 2023. Totalt var det 42 200 årsverk i sektoren, og av desse var 26 200 faglege årsverk og 10 600 administrative årsverk.

Frå 2023 til 2024 er delen mellombels tilsette i undervisnings- og forskarstillingar redusert frå 11,1 pst. til 9,6 pst. Dette er den lågaste delen mellombels tilsette dei siste åtte åra. Åremålsstillingar inngår ikkje i utrekninga. I andre stillingstypar er fleire fast tilsette, og prosentdelen mellombels tilsette var 8,9 pst. i 2023 når ein også inkluderer administrative stillingar og støttestillingar.

Budsjettforslag for 2026

Regjeringa foreslår å løyve til saman 48,2 mrd. kroner til universiteta og høgskulane over kap. 260. Av dette går 45,9 mrd. kroner til statlege universitet og høgskular over post 50, og 2,3 mrd. kroner går til private høgskular over post 70. Det ligg til grunn ei prisjustering på 3,6 pst., tilsvarende som for andre 50- og 70-postar. Utover prisjusteringa er løyvinga på om lag same nivå som i saldert budsjett 2025. Det er ein realauke på 57,6 mill. kroner frå 2025, tilsvarende 0,1 pst.

Forslaget omfattar ein reduksjon på 346,2 mill. kroner for å frigjere midlar til omprioriteringar, fordelt med 312,2 mill. kroner over post 50 og 34,0 mill. kroner over post 70. Reduksjonen er i hovudsak fordelt mellom institusjonane i høve til storleiken på løyvinga, men det er gjort nokre mindre justeringar slik at dei med gode resultat på nokre indikatorar for kvalitet og relevans får ein mindre reduksjon. Det gjeld institusjonar med mange sentrale profesjonsutdanningar og utdanningar i realfag og teknologi, mange søkarar, høge EU-inntekter og høg tilslagsrate på søknader til Forskingsrådet. Over noko tid har ein større del av løyvinga gått til utdanningar ved private høgskular med skulepengar. Mange av dei private høgskulane har òg utdanningar som overlappar med kvarandre og med tilboda ved dei statlege institusjonane, mellom anna innanfor religionsutdanning og økonomisk-administrative fag. For å skjerme gratisutdanningane og fagområde som er høgare prioriterte, er kuttet justert noko opp for private høgskular med ein slik profil.

Forskingssatsing på framveksande teknologiar

Departementet foreslår å løyve 25 mill. kroner kvar til Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet (NTNU) og Universitetet i Oslo (UiO) til ei forskingssatsing på framveksande teknologiar. Løyvinga vil bli trappa opp til 50 mill. kroner kvar frå og med 2027. Sjå nærare omtale i kategoriinnleiinga i 07.60.

Kapasitet i høgare utdanning og forskning

Departementet foreslår å løyve til saman 20,1 mill. kroner til nye studieplassar i 2026.

Departementet foreslår 50 nye studieplassar kvar til NTNU og UiO innanfor kvanteteknologi. Midlane blir trappa opp over to år.

Departementet foreslår 30 nye studieplassar kvar til Universitetet i Stavanger og Universitetet i Agder til profesjonsutdanning i psykologi.

Departementet foreslår 155 nye studieplassar i sjukepleie, fordelt med 75 plassar til Lovisenberg diakonale høgskole, 50 plassar til OsloMet – storbyuniversitetet og 30 plassar til VID vitenskapelege høgskole.

Det er ønskeleg at Universitetet i Bergen (UiB) gjennom sin desentraliserte studiemodell i medisin (Vestlandslegen) tek i bruk alle helseføretaka i regionen (Bergen, Fonna, Førde og Stavanger). Departementet foreslår 20 nye studieplassar i medisin til UiB ved Helse Fonna i Hauge-sund.

Departementet foreslår 10 mill. kroner for å utvide kapasiteten i audiografutdanninga ved NTNU. Studieplassane skal desentraliserast i samarbeid med helseregionane for å bidra til rekruttering av audiografar i heile landet. Midlane er ein del av regjeringa si satsing for å betre høyr-selsomsorga. Sjå nærare omtale av dette under eldresatsinga i Prop. 1 S (2025–2026) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Departementet foreslår 11,5 mill. kroner til arbeidsplassbasert barnehagelærarutdanning, tilsvarende 225 studieplassar. Midlane er flytta frå kap. 231, post 21 og vil utgjere 46 mill. kroner fullt opptrappa i 2029.

Departementet foreslår å auke løyvinga til Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitet (UiT) med 6 mill. kroner til fleksibel og desentralisert utdanning, med særleg vekt på Aust-Finnmark.

Departementet foreslår å trappe opp tildelingane med til saman 174,3 mill. kroner for å vidareføre nye studieplassar tildelte i budsjetta for 2022–2025. Av dette er 169,3 mill. kroner over post 50 og 5,0 mill. kroner over post 70.

Løyvinga til universiteta og høgskulane blir redusert med 414 mill. kroner som følge av utfasing av mellombelse midlar til studieplassar frå Utdanningsløftet 2020. Løyvinga blir også redusert med 15,6 mill. kroner fordi dei mellombels studieplassane som følge av krigen i Ukraina skal fasast ut.

I 2022 utvida regjeringa kapasiteten i sjukepleiarutdanninga med 500 studieplassar. I tillegg var

450 av plassane frå Utdanningsløftet i 2020 innanfor sjukepleie. Nokre av institusjonane har ikkje hatt søkargrunnlag for ei slik utviding, og nedgangen i søkartala har gjort at det er færre studentar i sjukepleiarutdanningar enn før dei fekk midlar til å utvide. For å utnytte midlane betre foreslår departementet derfor å redusere løyvinga til nokre institusjonar som har mange plassar som ikkje er fylte, for å frigjere midlar til andre satsingar ved universiteta og høgskulane i 2026. Departementet foreslår å redusere løyvinga tilsvarende 100 studieplassar ved Nord universitet, UiT og Høgskolen i Molde, vitskapleg høgskole i logistikk. Institusjonane skal ikkje redusere ambisjonane innanfor sjukepleiarutdanning. Dersom opp-taka framover viser at plassane kan bli fylte, vil departementet vurdere å tilbakeføre midlane. For å ta høgdom for dette foreslår departementet at halvparten av reduksjonen på 40 mill. kroner blir fasa inn i 2026.

Universitetet i Sørøst-Noreg fekk i 2023 midlar til å etablere ein bachelor i folkedans med ti studieplassar. Det har ikkje vore nok søkarar til at studiet kunne etablerast. Løyvinga blir derfor redusert med 3,5 mill. kroner.

Departementet tildelte i 2023 midlar til 20 nye studieplassar kvar til Universitetet i Oslo og Noregs miljø- og biovitskaplege universitet (NMBU) innanfor nukleære fag. Det har vore klart fleire søkarar til tilboda ved UiO. Frå 2027 vil departementet derfor foreslå at all den gjenstående opptrappinga av midlane blir tildelt UiO. Det inneber at NMBU frå 2026 av har finansiering tilsvarende 14 studieplassar i ei femårig utdanning.

Resultatbasert uttelling

Forslaget omfattar resultatbasert uttelling på 167,2 mill. kroner som følge av betre resultat på indikatorane i finansieringssystemet. Av dette er 161,4 mill. kroner over post 50 og 5,9 mill. kroner over post 70.

Tannteknikk

Universitetet i Oslo vil overta ansvaret for tannteknikarutdanninga frå OsloMet – storbyuniversitetet i 2026. Utdanninga vil då vere plassert saman med andre fagmiljø i tannhelse, noko som vil styrke kvaliteten i utdanninga og betre rekrutteringa. Løyvinga til OsloMet vil bli redusert med til saman 12,9 mill. kroner, med halvårseffekt i 2026. Det svarer til studieplassmidlane i løyvinga til OsloMet som kjem frå etableringa av tannteknikarutdanninga i 1999. Løyvinga til UiO blir auka

med 12,6 mill. kroner i 2026 for å overta ansvaret for utdanninga, styrke fagmiljøet og sikre framtidig utdanning av tannteknikarar i tråd med samfunnsbehova. Tildelinga vil bli trappa opp til 19 mill. kroner i 2027. Vidare foreslår departementet ei eingongsløyving på 25 mill. kroner til UiO i 2026 til etableringskostnader.

Nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett

Regjeringa vil greie ut organisering av eit nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett. I 2026 blir 7 mill. kroner tildelt UiT, som vil få i oppdrag å gjennomføre utgreiinga i tett dialog med samiske, kvenske/norskfinske og skogfinske miljø, og i tråd med føresetnadane frå Stortinget om å bygge på eksisterande fagmiljø. Sjå også del I, kap. 3 for omtale av oppmodingsvedtak nr. 16, 12. november 2024.

Nasjonalt senter for realfagsrekruttering

Nasjonalt senter for realfagsrekruttering ved NTNU driftar ENT3R, eit rekrutteringstiltak for å motivere elevar til å velje realfag. Teknologi- og realfagsstudentar er mentorar for elevar på 10. trinn og i vidaregåande skule og arrangerer opplegg med mellom anna leksehjelp i matematikk på campus. Undersøkingar blant elevane viser at ordninga bidreg til å styrke kunnskapen innanfor realfaga og stimulerer til studieval innanfor MNT. Departementet foreslår å auke løyvinga til NTNU med 5 mill. kroner til ENT3R-prosjektet ved Nasjonalt senter for realfagsrekruttering.

Bygg for undervisning og forskning

Løyvingar til byggeprosjekt blir foreslått på Digitaliserings- og forvaltningsdepartementets budsjett. For ei nærare forklaring av løyving per kapittel og post for byggeprosjekta, sjå Prop. 1 S (2025–2026) for Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet.

Livsvitskap ved UiO

Livsvitskapsbygget fekk startløyving i 2018 og byggeprosjektet skal vere ferdig innan utgangen av 2026. Regjeringa foreslår 1,8 mrd. kroner til byggeprosjektet og 700 mill. kroner til utstyrsprosjektet i 2026. UiO skal ta i bruk dei nye lokala trinnvis gjennom 2026. I samband med statsbudsjettet for 2022 slutta Stortinget seg til at UiO skal få ein årleg kompensasjon for kapitalelementet i

husleiga for Livsvitskapsbygget opp til opphavleg fastsett kostnadsramme for prosjektet, justert for pris- og valutakursendringar. Departementet foreslår derfor å auke løyvinga til UiO med 259,8 mill. kroner. Fullt opptrappa i 2027 utgjer kompensasjonen 389,7 mill. kroner. Departementet foreslår i tillegg å auke løyvinga til UiO med 78 mill. kroner for å styrke rammevilkåra til UiO si satsing på livsvitskap.

Noregs arktiske universitetsmuseum

Departementet foreslår å løyve 65 mill. kroner i 2026 til forprosjekt for Noregs arktiske universitetsmuseum ved UiT. Konseptet som regjeringa har valt for prosjektet, inneber at universitetsmuseet skal samlast i nye bygg i Kulturkvartalet i Tromsø sentrum. Når forprosjektet er ferdig og kvalitetssikra eksternt, vil regjeringa kome tilbake til eventuelt forslag om løyving for å starte opp prosjektet. 45 mill. kroner går til prosjektering av byggeprosjektet som Statsbygg er ansvarleg for, og 20 mill. kroner går til UiT for prosjektering av brukarutstyrsprosjektet.

Griegakademiet

I revidert budsjett for 2025 gav Stortinget startløyving for bygging av nytt Griegakademi ved UiB, jf. Innst. 540 S (2024–2025). Griegakademiet vil dermed bli samlokalisert med resten av fakultetet for kunst, musikk og design i Møllendal. Regjeringa foreslår 300 mill. kroner til byggeprosjektet over Digitaliserings- og forvaltningsdepartementets budsjett og 20 mill. kroner til utstyrsprosjektet ved UiB i 2026.

Campussamling ved NTNU

Campussamlingsprosjektet ved NTNU fekk startløyving i 2024. Planen er at fagmiljøa som i dag held til på Dragvoll, blir samla sentralt på Gløshaugen seinast i 2030. Regjeringa foreslår 1,2 mrd. kroner til byggeprosjektet og 12 mill. kroner til utstyrsprosjektet i 2026.

St. Olavs hospital HF har i samarbeid med NTNU planlagt Senter for psykisk helse i Trondheim. Senteret skal bli ein del av St. Olavs hospital og er siste senter som står igjen for at St. Olavs hospital skal bli eit samla og integrert universitetssjukehus. Senter for psykisk helse er også ein viktig del av NTNUs campussamling. Kunnskapsdepartementet vil i samråd med Helse- og omsorgsdepartementet kome tilbake til saka på eigna tidspunkt.

Vikingtidsmuseet

Prosjektet for å bygge nytt vikingtidsmuseum fekk startløyving i 2020 og skal vere ferdig sommaren 2027. Regjeringa foreslår 350 mill. kroner til byggeprosjektet og 150 mill. kroner til utstyrsprosjektet i 2026. Osebergskipet blei flytta til nybygget i september 2025. Resterande skip og sledar blir flytta i perioden fram mot våren 2026.

Blått bygg

Blått bygg ved Nord universitet fekk startløyving i 2022. Nybygget var ferdig våren 2024, og utstyrsprosjektet blei avslutta i 2025. Departementet foreslår derfor å fase ut løyvinga til utstyrsprosjektet ved Nord universitet på 12,7 mill. kroner i 2026. Rehabiliteringa av lokala til det helsefaglege miljøet blei starta hausten 2024 og skal vere ferdig hausten 2025.

Blæstad

Universitetet i Innlandet brukar i dag vederlagsfritt Innlandet fylkeskommune sin eigedom på Blæstad til jordbruksutdanning og -forskning. Fylkeskommunen vil no oppgradere eigedomen, mellom anna med eit nytt undervisningsbygg. Dette vil føre til at universitetet på sikt må betale husleige, og Kunnskapsdepartementet vil kome til bake til saka når oppgraderinga nærmar seg ferdigstilling.

Flytting av midlar til bu- og reisestønad

Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir) har sidan 2022 forvalta ei søknadsbasert ordning for universitet og høgskular om bu- og reisestønad for studentar i helse- og sosialfagutdanningane som har praksis langt frå studiestaden. Bruk av praksisplassar i distrikta og kommunale praksisstadar er viktig for kapasiteten og kvaliteten i praksisundervisninga, og det er også positivt for rekruttering av desse kandidatane til arbeid i kommunane. Kunnskapsdepartementet vil utvikle ordninga med at universiteta og høgskulane må søke HK-dir om midlane til bu- og reisestønad til studentar, og i staden legge midlane inn i rammeløyvinga til institusjonane. Departementet foreslår å flytte 31,9 mill. kroner frå kap. 272, post 72 til dette formålet.

Flytting av tilskotsmidlar til rammeløyvinga

I 2024 blei det flytta midlar frå kap. 272 og kap. 275 til rammeløyvinga til universitet og høgskular, som følge av avvikling av fleire søknadsbaserte ordningar i HK-dir. Departementet varsla at ytterlegare midlar vil bli flytta etter som pågåande prosjekt blir avslutta. Oppdaterte tal viser at midlane i 2026 er bundne opp i allereie inngåtte forpliktingar, men det vil bli frigjort midlar i seinare år som departementet tek sikte på å flytte til rammeløyvinga til universitet og høgskular i perioden 2027–2028.

Andre saker

Departementet foreslår at løyvinga til miljøovervakingssystemet COAT på 20 mill. kroner til UiT blir ført vidare i 2026 og framover.

Departementet foreslår å flytte 6,2 mill. kroner frå kap. 260, post 50 til Helse- og omsorgsdepartementets budsjett kap. 732, post 70 som følge av at Universitetet i Bergen og Helse Bergen HF har inngått avtale om verksemdsoverdraging av den rettsmedisinske tenesta frå universitetet til helseføretaket.

Departementet foreslår å flytte 4,1 mill. kroner til Digitaliserings- og forvaltningsdepartementets kap. 1605, post 01 for å styrke arbeidet med nye felles innkjøpsavtalar for staten. Sjå omtale av tiltaket under programkategori 07.10.

Departementet foreslår å flytte 800 000 kroner til kap. 260, post 50 som Høgskulen på Vestlandet har fått frå Utdanningsdirektoratet over kap. 226, post 21 til forvaltning og utvikling av Svømmedyktig.no.

Departementet foreslår å flytte 794 000 kroner til Finansdepartementets budsjett kap. 1605, post 01 som følge av at Universitetet i Stavanger og Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo har inngått avtale med Direktoratet for forvaltning og økonomistyring om levering av lønns- og personaltenester.

Løyvingane til UiT og Samisk høgskole er redusert med høvesvis 4,5 og 1,1 mill. kroner som følge av at tiltakspakka for kompetanseutvikling og studietilbod i Aust-Finnmark som blei vedteke i revidert budsjett for 2023, gjaldt for perioden 2023–2026. Løyvinga blir heilt fasa ut i 2027.

Departementet foreslår å redusere løyvinga til Noregs musikkhøgskole med 32 000 kroner som oppfølging av regjeringa sitt arbeid med avtalar om leige av meir effektive kontorareal i statlege verksemdar.

Kap. 270 Studentvelferd

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
74	Tilskot til velferdsarbeid o.a.	89 705	90 867	94 138
75	Tilskot til bygging av studentbustadar	672 141	806 570	863 443
	Sum kap. 270	761 846	897 437	957 581

Post 74 Tilskot til velferdsarbeid o.a.

Posten omfattar tilskot til det generelle velferdsarbeidet til studentsamskipnadene og tilskot til landsomfattande interesseorganisasjonar for studentar. Tilskota blir forvalta av Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse på vegner av Kunnskapsdepartementet. Tilskot til interesseorganisasjonar for studentar omfattar dei landsomfattande organisasjonane, ikkje studentorganisasjonar for særskilde interessegrupper eller fagområde.

Mål for 2026

Målet for tilskotet er god studentvelferd og studentorganisasjonar som er dyktige til å fremje studentane sine interesser.

Resultat i 2024

Studentsamskipnadene har bidrege til studiekvaliteten gjennom tilbod og tenester som kan betre studiekvardagen. I 2024 hadde dei 14 studentsamskipnadene til saman om lag 280 000 medlemmer, og dei fekk eit samla tilskot på 69,4 mill. kroner til det generelle velferdsarbeidet. Å kunne tilby rimelege studentbustadar er det mest omfattande tenestetilbodet, men tilskotet har òg gått til velferdstilbod som kantine, trening, helsetenester, barnehage, rådgiving og sosiale, faglege og kulturelle tiltak.

Dei landsomfattande interesseorganisasjonane for studentar, Association of Norwegian Students Abroad, Norsk studentorganisasjon, Organisasjon for Norske Fagskolestudenter og Stipendiatorganisasjonene i Norge, fekk tilskot på til saman 17,9 mill. kroner. Tilskota har bidrege til drift av organisasjonane og til å fremje interessene til studentane mellom anna innanfor tema som utdanningskvalitet, studentøkonomi, bustadar, inkludering og karriererettleiing.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 94,1 mill. kroner på posten.

Av løyvinga er 74,3 mill. kroner tilskot til velferdsarbeidet til studentsamskipnadene.

I tillegg kjem 0,6 mill. kroner som eit særskilt tilskot til Noregs arktiske studentsamskipnad for å dekke meirutgifter samskipnaden har ved framleis å måtte drifte brakker som ligg i det rasutsette området i Nybyen på Svalbard. Desse brakkene kan ikkje lenger brukast som studentbustadar, og regjeringa har sett i gang ein planprosess for å avgjere om dei kan sanerast eller brukast til andre formål. Det er ein føresetnad at brakkene skal overdragast vederlagsfritt til ein statleg aktør dersom dei ikkje kan sanerast.

19,2 mill. kroner er tilskot til landsomfattande studentorganisasjonar. Departementet foreslår følgjande øyremerkte tilskot:

- Association of Norwegian Students Abroad: 11,5 mill. kroner
- Norsk studentorganisasjon: 4,3 mill. kroner
- Organisasjon for Norske Fagskolestudenter: 2,9 mill. kroner
- Stipendiatorganisasjonene i Norge: 0,5 mill. kroner

Post 75 Tilskot til bygging av studentbustadar, kan overførast

Posten omfattar midlar til studentsamskipnadene, og i særskilde tilfelle studentbustadstiftingar, til kjøp, ombygging, oppføring og rehabilitering av studentbustadar. Studentbustadane skal vere eit supplement til den private bustadmarknaden. Husbanken forvaltar tilskotsordninga for bygging av studentbustadar på vegner av Kunnskapsdepartementet.

Mål for 2026

Målet for tilskotet er rimelege og tilgjengelege bustadar for studentar.

Resultat i 2024

I 2024 gav Kunnskapsdepartementet tilsegn om tilskot til studentsamskipnader for å bygge 1 884 nye hybeleiningar. Det er i gjennomsnitt bygd i underkant av 1 400 nye studenthyblar årleg frå 2014, og samla sett 13 858 nye hyblar i perioden 2014–2024. I 2024 blei det ferdigstilt 662 nye hybeleiningar, og 80 blei oppgraderte.

I 2024 var det til saman 45 296 hybeleiningar, og dekningsgraden for landet sett under eitt var 16,1 pst., ifølge tal frå Database for statistikk om høgare utdanning. Dekningsgraden varierer mellom studiestadane. Til dømes er dekningsgraden 14,4 pst. i Oslo og Akershus og 28,7 pst. ved Noregs arktiske studentsamskipnad. Det er ikkje eit mål å ha like stor dekningsgrad alle stadar, sidan behovet vil variere avhengig av tilbodet på den private leigemarknaden. Bygging av studentbustadar skal gi rimelege og gode bustadar for studentar. Gjennomsnittleg husleige for ei enkelt hybeleining i 2024 var 5 107 kroner per måned, men prisane varierer frå dyrast i Oslo med 7 704 kroner per måned til rimelegast i Volda med 4 750 kroner per måned.

Budsjettforslag for 2026

Nivået på tilsegn om tilskot til studentbustadar er 3 050 nye tilsegn årleg. På grunn av høg byggeak-

tivitet av studentbustadar og utfordring med tilgang på tomter i dei store byane er det ikkje kapasitet til å bygge så mange som 3 050 nye studentbustadar i 2026. Regjeringa foreslår derfor 2 000 nye tilsegner om tilskot til studentbustadar i 2026, i tråd med dei innmelde behova frå studentsamskipnadene. Dette er eit eittårig tiltak i 2026 i påvente av at byggetakten skal auke. Løyvinga på 863,4 mill. kroner skal gå til å dekke forventa utbetaling til studentbustadar som allereie er under bygging, og til nye tilsegner i 2026. Husbanken betaler som hovudregel ut midlane til eit studentbustadprosjekt over tre år.

I 2026 vil prisjustert tilskotssats per hybeleining vere 651 150 kroner, og kostnadsramma er på 1 627 870 kroner.

Departementet foreslår i 2026 å endre kriteria for tildeling av tilsegner for å prioritere pressområde med låg dekningsgrad. Departementet foreslår også å endre utbetalingtakta frå 20–60–20 pst. over tre år til 20–70–10 pst. over tre år.

I låneramma til Husbanken skal det årleg setjast ei eiga delramme for lån til å bygge studentbustadar, og Kunnskapsdepartementet foreslår ei delramme på 2,1 mrd. kroner i 2026. Dersom etterspurnaden etter lån til studentbustadar ikkje er tilstrekkeleg, kan midlane gå til andre låneformål i fjerde kvartal. Sjå òg Prop. 1 S (2025–2026) for Kommunal- og distriktsdepartementet, kap. 2412.

Departementet foreslår ei tilsegnfullmakt på 1,5 mrd. kroner knytt til posten, jf. forslag til vedtak IV nr. 1.

Kap. 271 Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Driftsutgifter	120 467	135 052	154 284
21	Særskilde driftsutgifter	8 250	4 478	4 639
	Sum kap. 271	128 717	139 530	158 923

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfattar driftsutgifter for Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga (NOKUT), eit statleg forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet.

NOKUT er fagleg uavhengig på fleire område, som akkreditering og tilsyn med kvaliteten i høgare utdanning og høgare yrkesfagleg utdanning. I tillegg har NOKUT forvaltningsoppgåver på vegner av departementet.

Mål for 2026

Følgande mål gjeld for NOKUTs løyvingar på kap. 271, post 01 og 21:

- Norsk høgare utdanning og høgare yrkesfagleg utdanning har god kvalitet.
- NOKUTs verkemiddel for ekstern kvalitetssikring er treffsikre og bidreg til utvikling.
- Samfunnet er godt informert om kvaliteten i norsk høgare utdanning og høgare yrkesfagleg utdanning.

Resultat i 2024

NOKUT fekk i 2024 inn fleire søknader om akkreditering enn dei klarte å behandle, og dette bidrog til at restansane auka i løpet av året. NOKUT avlyste også søknadsfristen for fagskule-, bachelor- og masterutdanningar våren 2024 for å handsame søknader som kom inn i 2022 og 2023.

NOKUT gjorde 15 vedtak om fagområdeakkreditering for fagskular i 2024.

NOKUT akkrediterte i 2024 tre mastergradsutdanningar, tre doktorgradsutdanningar og to institusjonar: Bergen Arkitektthøgskule blei akkreditert som høgskule; Høgskulen i Innlandet fekk universitetsakkreditering og blei etablert som Universitetet i Innlandet.

NOKUT gjennomførte i 2024 tilsyn med institusjonane som stod igjen i den tredje runden med periodisk oppfølging av kvalitetsarbeidet ved dei høgare utdanningsinstitusjonane. NOKUT har i 2024 også arbeidd med å førebu den fjerde runden med periodisk oppfølging, etter ny forskrift og med fornya metodikk. Dei har i 2024 også fullført ei evaluering av grunnskulelærerutdanningane. Jamlege tilsyn med kvalitetsarbeidet ved institusjonane er viktig for å sikre tillit til kvalitetsystema og at norsk høgare utdanning har god kvalitet.

I 2024 gjennomførte NOKUT økonomisk tilsyn ved éin privat fagskule og meir avgrensa økonomiske tilsyn med tre andre private fagskular. NOKUT starta òg nytt tilsyn av ein fagskule som hadde mista retten til å søke om akkreditering av nye yrkesfaglege utdanningar. Erfaringa generelt er at fagskulane har eit større behov for rettleiing, erfaringsdeling og oppfølging av regelverket for kvalitetsarbeidet enn universiteta og høgskulane.

NOKUT gjennomførte i 2024 rekneskapskontrollar av dei private fagskulane som fekk offentleg tilskot, i tillegg til alle studentsamskipnadane.

NOKUT har vidare kontrollert oppfølginga av arbeidet med samfunnstryggjeleik og beredskap ved dei statlege universiteta og høgskulane, Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir), Kunnskapssektorens tenesteleverandør (Sikt), Noregs forskingsråd, Dei nasjonale forskningsetiske komiteane, Norsk utanrikspolitisk institutt, Universitetssenteret på Svalbard og Simula. Verksemdene som blei valde ut til særskild kontroll, viste generelt ei betring i etterlevinga av krava. Det var framleis fleire manglar i arbeidet med kontinuitetsplanar, i oppfølgingsplanar etter krise- og beredskapsøvingar, og i oppfølginga av tiltaksplanar for risiko- og sårbarheitsanalysar. Frå og med 2025 er oppgåva med å føre kontroll med arbeidet med samfunnstryggjeleik og beredskap overført til HK-dir.

2024 var også det siste året NOKUT gjennomførte Studiebarometer-undersøkingane i høgare utdanning og høgare yrkesfagleg utdanning. Undersøkingane gir departementet, institusjonane, studentane og andre nyttig informasjon om kvaliteten i sektoren. Frå og med 2025 blir desse undersøkingane og undervisarundersøkinga for høgare utdanning gjennomførte av HK-dir.

NOKUT har i 2024 levert fleire innspel til departementet sitt arbeid med endringar i regelverket for høgare utdanning, særleg i regelverket for institusjonsakkreditering av fagskular.

Budsjettforslag for 2026

Kunnskapsdepartementet foreslår å løyve 154,3 mill. kroner på posten. Det omfattar ein auke på 15 mill. kroner til arbeidet med tilsyn og akkreditering i høgare yrkesfagleg utdanning, som del av satsinga til regjeringa på nye studie-plassar i høgare yrkesfagleg utdanning, jf. omtale i programkategori 07.40 Høgare yrkesfagleg utdanning. Løyvinga på posten inkluderer ein reduksjon på 94 000 kroner som oppfølging av regjeringa sitt arbeid med meir effektive kontorleigeavtar for statlege verksemdar.

Departementet foreslår at løyvinga på post 01 kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 3271, post 02. Sjå forslag til vedtak II nr. 1.

Post 21 Særskilde driftsutgifter

Løyvinga over post 21 skal dekke særskilde driftsutgifter og utgifter til oppdragsverksemd og prosjektarbeid.

Resultat i 2024

Det blei i 2024 ført ei meirutgift på kap. 271, post 21 på 3,8 mill. kroner, som blir dekt av meirinntekta på kap. 3271, post 01, jf. meirinntektsfullmakta.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 4,6 mill. kroner på posten, og dette kan overskridast mot tilsvarende meirinntekt på kap. 3271, post 01, jf. forslag til vedtak II nr. 2.

Kap. 3271 Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Inntekter frå oppdrag	8 112	4 464	4 625
02	Salsinntekter o.a.	269	400	414
	Sum kap. 3271	8 381	4 864	5 039

Løyvingane gjeld inntekter NOKUT får frå prosjektverksemd, kurs og konferansar.

Resultat i 2024

NOKUT hadde meirinntekter på 3,8 mill. kroner på post 01 og mindreinntekter på 0,4 mill. kroner på post 02 samanlikna med inntektsløyvinga.

Budsjettforslag for 2026

Kunnskapsdepartementet foreslår ei inntektsløyving på 5 mill. kroner.

Kap. 272 Tiltak for internasjonalisering og høgare utdanning

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
51	Tiltak for internasjonalisering, <i>kan overførast</i>	107 730		
52	Tiltak for høgare utdanning, <i>kan overførast</i>	166 518		
71	Tilskot til tiltak for internasjonalisering, <i>kan overførast</i>	1 628	172 829	225 626
72	Tilskot til tiltak for høgare utdanning, <i>kan overførast</i>	62 464	156 808	80 478
	Sum kap. 272	338 340	329 637	306 104

Post 51 Tiltak for internasjonalisering, kan overførast, kan nyttast under post 71

Posten er avvikla frå og med 2025, og løyvinga til tiltaka er samla på post 71. Sjå mål og budsjettfor-slag der.

Resultat i 2024

UTFORSK-programmet er eit sentralt verkemiddel for å styrke samarbeidet med samarbeidslanda regjeringa prioriterer i Panorama-strategien (2021–2027). I 2024 tildelte Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir) midlar til 50 nye prosjekt. Prosjekta bidreg til å bygge

gode fagmiljø ved norske universitet og høgsular gjennom samarbeid med framifrå fagmiljø i partnarlanda, og til å utdanne kandidatar med kompetanse på globale problemstillingar og kunnskap om land som er viktige for Noreg. Delar av løyvinga gjekk i 2024 også til partnarshipsprogrammet for globalt akademisk samarbeid (NORPART), som støttar langsiktig akademisk samarbeid og gjensidig studentutveksling mellom høgare utdanningsinstitusjonar i Noreg og utvalde partnarland i det globale sør. I utlysinga for 2024 vart det tildelt støtte til sju nye prosjekt. Program for auka studentmobilitet støtta 29 prosjekt i 2024, fordelte på elleve høgare utdanningsinstitusjonar som utviklar tiltak for å auke internasjonal studentmobilitet i profesjonsutdanningar. Stortinget vedtok å fase ut ordninga frå og med 2024.

Delar av løyvinga har i 2024 vore nytta til ordningar for mobilitet i grunnopplæringa og vidaregåande opplæring. Ordningane bidreg til å støtte opp under Noregs samarbeid med prioriterte samarbeidsland som Frankrike og Tyskland på utdanningsfeltet, og til å styrke kvaliteten i språkoplæringa. Løyvinga famnar tilskotsordningar for studieopphald i utlandet, blant anna Trollstipend til fransklærarar og franskklassar. Løyvinga finansierer også individuelle stipendordningar for vidaregåande opplæring i utlandet.

I 2024 gjekk også delar av løyvinga til The U.S.–Norway Fulbright Foundation for Educational Exchange. Fulbright-programmet er eit stipendprogram som støttar særleg kvalifiserte søkarar til studium på mastergrads- og doktorgradsnivå i USA og tilsvarende studentar frå USA som vil studere i Noreg. I tillegg blir det gitt stipend til forskarar frå Noreg og USA. Til saman 27 nordmenn fekk stipend over dette programmet. Samstundes fekk 28 amerikanske stipendmottakarar finansiert opphald i Noreg.

Dei nordiske landa har ein avtale om å gi innbyggjarane sine gjensidig tilgang til høgare utdanning, med ei kompensasjonsordning mellom landa. I 2024 betalte Noreg 54,7 mill. kroner i samband med avtalen. Avtalen sikrar at norske søkarar til høgare utdanning i andre nordiske land blir behandla likt med nasjonale søkarar ved opptak. Det same gjeld andre nordiske statsborgarar som søker opptak til høgare utdanning i Noreg. I 2024 var det 2 467 norske heilgradsstudentar i andre nordiske land og 1 175 nordiske studentar i Noreg.

Post 52 Tiltak for høgare utdanning, kan overførast, kan nyttast under post 72

Posten er avvikla frå og med 2025 og løyvinga til tiltaka er samla på post 72. Sjå mål og budsjettforslag der.

Resultat i 2024

Stortinget vedtok å fase ut ein del søknadsbaserte ordningar i HK-dir frå og med 2024. Det gjeld ordningar som har vore retta mot kvalitetsarbeidet i høgare utdanning, særskilde fagområde og fleksibel og desentralisert utdanning. I tillegg blei det flytta tilskot og utviklingsmidlar frå Kunnskapsdepartementets kap. 275 til rammeløyvinga til institusjonane på kap. 260. Bakgrunnen var at summen av særskilde tilskot og program over tid hadde blitt svært omfattande, og det var eit ønske om å avbyråkratisere, gjere midlane meir føreseielege for institusjonane og overføre ansvaret til institusjonane. Til saman blei 339 mill. kroner lagde i rammeløyvinga til institusjonane i 2024.

Nokre ordningar blir gradvis flytta fordi tidlegare tildelingar har prosjektperiode over fleire år. Ved utgangen av 2024 var det framleis 23 aktive prosjekt med støtte frå Program for studentaktiv læring. I dette programmet og i programmet Tiltak for auka arbeidsrelevans i høgare utdanning vil det ikkje bli fleire utlysingar, men prosjekta blir følgde opp og finansierte ut prosjektperioden. Program for fleksibel og desentralisert utdanning hadde ingen nye tildelingar i 2024, og om lag halvparten av prosjekta er avslutta. Totalt 167 tiltak for meir tilgjengeleg utdanning har fått midlar gjennom programmet.

Ti senter for framifrå høgare utdanning (SFU) var framleis aktive i 2024, men det blei ikkje tildelt midlar til nye senter. Sentera skal utfasast i løpet av 2027. NIFU har på oppdrag frå HK-dir laga rapporten NIFU 2024: 5 *Lærdommer fra ordningen Sentre for fremragende utdanning (SFU)*. Stipendiatprogrammet i kunstnarleg utviklingsarbeid, som blei oppretta i 2003, uteksaminerte sin siste stipendiat i 2024. Programmet har tilført dei utøvande og skapande kunstfaga kandidatar med god kompetanse i kunstnarleg utviklingsarbeid. Stipendiatprogrammet er ført vidare som ein nasjonal forskarskule. 29 stipendiatar starta i forskarskulen og 20 disputerte i 2024.

HK-dir tildelte i 2024 om lag 50 mill. kroner i driftstilskot til 31 studiesenter over heile landet. Tilboda på studiesentera inkluderer høgare utdanning og høgare yrkesfagleg utdanning, både grunnutdanning og etter- og vidareutdanningstil-

bod. Ordninga blei i 2025 overført frå Kunnskapsdepartementet til Kommunal- og distriktsdepartementet.

HK-dir lyste ut 51,9 mill. kroner for 2024 i den søknadsbaserte ordninga for bu- og reiseutgifter til helse- og sosialfagstudantar. 20 mill. kroner av dette var frå revidert budsjett i 2023. Institusjonane søkte om til saman 74,6 mill. kroner, og den store oversøkinga innebar at HK-dir i tråd med utlysinga måtte prioritere søknader som gjaldt praksisutgifter i kommunar med sentralitetsindeks 6, 5 og 4. Til saman ti universitet og høgskular fekk innvilga søknadene, og om lag 4 400 studantar fekk dermed dekt bu- og reiseutgifter i 2024 for praksis langt unna campus. Trass i oversøking hadde fleire institusjonar ubrukte midlar etter at prosjekta deira var avslutta, og det måtte dei betale tilbake.

Lærebokordninga for høgare utdanning skal stimulere til utgiving av norsk- og samiskspråklege lærebøker som det er fagleg behov for på bachelor- eller mastergradsnivået, men som det ikkje er tilstrekkeleg kommersielt grunnlag for å gi ut. I 2024 gav HK-dir støtte til 69 bøker som elles ikkje ville ha kome ut. 13 av desse var på nynorsk, og for første gong blei det gitt støtte til to utgivingar på samisk.

Ordninga Norskspråklege opne tidsskrift innanfor humaniora og samfunnsvitenskap skal støtte opp om gratis og fri tilgang til resultat frå offentleg finansiert forskning, som hovudsakleg blir publisert på norsk eller andre skandinaviske språk. Støtta er treårig og 42 tidsskrift har støtte frå 2024 til 2026. Tidsskrifta får tildelt 12 mill. kroner årleg frå HK-dir.

HK-dir deler ut utdanningskvalitetsprisen for høgare utdanning, som i 2024 gjekk til prosjektet læring i vurdering ved Høgskolen Kristiania.

Post 71 Tilskot til tiltak for internasjonalisering, kan overførast

Posten blir forvalta av Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse.

Mål for 2026

Målet for løyvinga er at

- deltakinga til norske opplæringsaktørar i internasjonalt samarbeid bidreg til å oppfylle kvalitetsmål i grunnopplæringa
- norske elevar og studantar tek del i eit internasjonalt læringsmiljø

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår ei samla løyving for post 71 på 225,6 mill. kroner. Av det er 51,1 mill. kroner flytting frå post 72 til 71 for å sikre riktig løyving mellom dei to postane i 2026.

Løyvinga går til følgande program og tiltak for internasjonalisering i utdanning:

- programmet UTFORSK (oppfølging av Panorama-strategien)
- den nordiske avtalen om gjensidig tilgang til høgare utdanning
- tilskot til The U.S.–Norway Fulbright Foundation for Educational Exchange med 10 mill. kroner
- ordninga Noregskunnskap i utlandet
- prosjektetableringsstøtte Erasmus+
- tilskot til internasjonalt samarbeid og utveksling i grunnskulen og den vidaregåande skulen
- tilskot til United World College Norge med 7,1 mill. kroner
- Det europeiske ungdomsparlamentet
- Den norske UNESCO-kommisjonens tilskotsordning for UNESCO-formål
- forplikta utbetalingar i ordningar og program som blei avvikla i 2024 og 2025

Departementet foreslår å fase ut ordninga Noregskunnskap i utlandet gradvis over to år. Forslaget inneber at ordninga blir redusert med 4,5 mill. kroner i 2026. Ordninga blir avvikla heilt frå og med 2027.

Post 72 Tilskot til tiltak for høgare utdanning, kan overførast

Posten blir forvalta av Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse.

Mål for 2026

Målet for løyvinga er at dei uteksaminerte kandidatane frå høgare utdanning er svært kompetente og dekker kompetansebehova i arbeidslivet og samfunnet.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår ei samla løyving for post 72 på 80,5 mill. kroner.

51,1 mill. kroner er flytta frå post 72 til 71 for å sikre riktig løyving mellom dei to postane i 2025.

Løyvinga går til følgande program og tiltak retta mot høgare utdanning:

- lærebokordninga for høgare utdanning

- støtteordninga for opne norskspråklege tidskrift innanfor humaniora og samfunnsvitskap
- utdanningskvalitetsprisen for høgare utdanning
- tilskot til International Council for Open and Distance Education (ICDE) med 1,5 mill. kroner
- tilskot til Aust-Finnmark kunnskapssenter med 2,5 mill. kroner i samband med tiltakspakke for Aust-Finnmark i perioden 2023–2026
- forplikta utbetalingar i ordningar og program som blei avvikla i 2024

Departementet foreslår å fase ut tilskotet til ICDE gradvis over to år. Forslaget inneber at tilskotet

blir redusert med 1,5 mill. kroner i 2026. Tilskotet blir avvikla heilt frå og med 2027.

Kunnskapsdepartementet foreslår å auke løyvinga på kap. 272, post 72 med 2,5 mill. kroner, mot en tilsvarende reduksjon på Kultur- og likestillingsdepartementets kap. 352, post 71. Midlane skal dekke utgifter knytte til tilskotsordninga for universell utforming i høgare utdanning som HK-dir forvaltar.

Ordninga med bu- og reisestøtte blir lagd inn i rammeløyvinga til universiteta og høgskulane under kap. 260, post 50 og 70, men midlane skal framleis nyttast til same formål.

Kap. 273 Kunnskapssektorens tenesteleverandør – Sikt

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
50	Verksemdskostnader	425 635	442 769	225 839
70	Infrastruktur for tungrekning, <i>kan overførast</i>			160 720
	Sum kap. 273	425 635	442 769	386 559

Post 50 Verksemdskostnader

Posten omfattar løyvinga til Kunnskapssektorens tenesteleverandør (Sikt), som er eit forvaltningsorgan med særskilde fullmakter under Kunnskapsdepartementet. Sikt har ansvar for felles digitale tenesteleveransar til kunnskapssektoren, legg til rette for deling og ombruk av data og arbeider for god informasjonstryggleik og personvern i kunnskapssektoren.

Mål for 2026

Følgande mål gjeld for løyvinga til Sikt på kap. 273:

- Kunnskapssektoren har god tilgang på infrastruktur og fellestenester av høg kvalitet.
- Kunnskapssektoren deler og bruker data for auka kunnskapsutvikling, innovasjon og verdiskaping.
- God informasjonstryggleik og godt personvern i kunnskapssektoren.

Resultat i 2024

Sikt leverer fellestenester, data og digital infrastruktur til ei stor gruppe institusjonar og brukarar i kunnskapssektoren. Sikt inngår fellesavtalar og forvaltar produkt og tenester mellom anna innanfor studieadministrasjon, undervisningsstøtte, infrastruktur, forskingsdata, bibliotek, datadeling, tryggleik og personvern. Om lag 75 pst. av inntektene til Sikt kjem frå brukarbetaling.

Fellestenester til universitets- og høgskulesektoren utgjorde hovudtyngda av verksemda i Sikt i 2024, men talet på brukarar utanfor denne sektoren er òg aukande. Sikt og Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir) har i 2024 halde fram arbeidet med å modernisere det samordna opptakssystemet til grunnutdanningar ved universitet og høgskular. Det er planlagt at den nye løysinga blir teken i bruk i 2027, jf. Prop. 146 S (2024–2025) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2025*. Den nye løysinga skal òg kunne brukast til andre opptak i høgare utdanning og høgare yrkesfagleg utdanning. Sikt starta i 2024 opp arbeidet med å oppgradere det nasjonale forskingsnettet. Nettet blir brukt av meir enn 150 organisasjonar. Arbeidet held fram i 2025.

Sikt driftar Cybertryggleikssenteret for forskning og utdanning, som er ei fellesteneste for betre å avdekke, analysere og handtere truslar mot informasjonstryggleik og personvern i høgare utdanning og forskning. Kapasiteten og aktiviteten til senteret vaks i 2024. Cybertryggleikssenteret har òg ansvaret for oppgåva som sektorvist responsmiljø (SRM) som skal dekke alle dei underliggende verksemdene til Kunnskapsdepartementet i høgare utdannings- og forskingssektoren, og Utdanningsdirektoratet og Statped.

Sikt har vidare forvalta statens eigarskap i Sigma2 AS, som har ansvar for investeringar og drift av dei største nasjonale superdatamaskinane.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 225,8 mill. kroner på posten.

Sikt fekk midlar i både 2024 og 2025 til å oppgradere det nasjonale forskingsnett. I 2026 er løyvinga redusert med 150,6 mill. kroner i tråd med at denne investeringsløyvinga var toårig.

I det samla løyvingforslaget på posten inngår midlar til investering i eit nytt IT-system for Samordna opptak. I 2026 blir løyvinga til dette formålet redusert med 61,6 mill. kroner samanlikna med 2025, som er i tråd med investeringsplanen for prosjektet.

Departementet foreslår å flytte 20,7 mill. kroner til kap. 273, post 70. Midlane er øyremerkte Sigma2 AS for å finansiere reknekraft til trening av norske og samiske språkmodellar, og blir flytta til ein ny post 70 for løyving til infrastruktur for tungrekning.

Post 70 Infrastruktur for tungrekning, kan overførast

Kunnskapsdepartementet foreslår at midlar til Sigma2 AS blir løyvd på ein ny post 70.

Mål for 2026

Målet for løyvinga er å starte arbeidet med etablering av ein sikker, fleksibel og berekraftig infrastruktur for tungrekning som mogleggjer forskning i verdsklasse. I lys av erfaringane med prosjektet vil regjeringa seinare vurdere å utvide innsatsen mot offentleg sektor.

Resultat i 2024

Tungrekning inneber bruk av kraftige datamaskinar og system for å utføre komplekse berekningar

og analysar. Nye moglegheiter innanfor kunstig intelligens aukar etterspurnaden etter tungrekning både til forskning og til utvikling av gode offentlege tenester.

I Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet varsla regjeringa at ho ville setje i gang ei utgreiing av ein nasjonal infrastruktur for tungrekning til forskning, offentleg forvaltning og kunstig intelligens (KI). Utgreiinga og kvalitetssikringa vart gjennomførte i tråd med krava i statens prosjektmodell. Utgreiinga vart utført av Noregs forskingsråd på oppdrag frå Kunnskapsdepartementet. Det innebar at det vart gjort ei konseptvalutgreiing og eit forprosjekt for valt konsept, og at begge har vore gjennom ekstern kvalitetssikring.

Det stadig aukande volumet og mangfaldet av data kombinert med nye og meir avanserte algoritmar gir store moglegheiter for forskings- og innovasjonsmiljø til å utvikle ny kunnskap, produkt og tenester. Moglegheitene for kva som kan modellerast, har auka enormt, men det krev mykje reknekapasitet for å vidareutvikle og halde oppe forskning i verdsklasse og ikkje minst auka kapasitet for å lykkast med å flytte forskingsfronten.

Tilgang til tungrekning er vidare avgjerande for at offentleg forvaltning skal kunne levere samfunnkritiske tenester som til dømes vurdering av ras- og flaumfare og prediksjon av ekstrem- og romvær, og nye avanserte behandlingsformer basert på persontilpassa medisin. Dette er tenester som bidreg til å halda oppe dei grunnleggjande funksjonane i samfunnet og verne innbyggjarane.

Tilgang på reknekraft og grunnmodellar for KI er også viktig for at Noreg skal lykkast med forskning, innovasjon og verdiskaping med KI. Alle som vil utvikle, tilpasse og drifte store språkmodellar eller som vil bygge nye generative KI-tenester på toppen av desse, t.d. språkbaserte KI-verktøy for meir effektive tenester og produksjon, treng tilgang på reknekraft.

Forskringsrådet har i utgreiingane konkludert med at tungrekningskapasiteten for forskning og utvikling (FoU) ikkje er dekkande for dagens kjende framtidige behov. Å halde investeringane på same nivå som i dag, tilseier at gapet mellom behov og kapasitet vil halde fram å vekse. Det er nødvendig at investeringane i tungrekning for forskning og utvikling blir auka i åra framover for å halde oppe forskning av høg kvalitet, sikre samfunnscritiske tenester, bygge kompetanse og ekspertise, og styrke norsk konkurranseevne og teknologisk suverenitet.

Den eksterne kvalitetssikringa (KS2) av forprosjektet støttar Forskringsrådet si vurdering av at det er eit stort og veksande behov for prosesse-

ringskapasitet innanfor tungrekning og utvikling av KI innanfor FoU og offentlig forvaltning i Noreg. På grunn av uvisse knytt til fleire delar av tiltaket, tilrår kvalitetssikrar at investeringsavgjerda i første omgang blir avgrensa til ein toårsperiode (2026–2027), som omfattar Steg 1 av tiltaket, framfor ein femårsperiode (2026–2030) som har vore analyseperioden i utgreiingane og kvalitetssikringane.

Budsjettforslag for 2026

Regjeringa foreslår å starte arbeidet med etablering av ein nasjonal infrastruktur for tungrekning med utgangspunkt i vidareutvikling av Sigma2 AS. Infrastrukturen skal byggast opp stegvis. For ei første fase (2026–2027), foreslår regjeringa ei løyving på totalt 380 mill. kroner. Av desse blir 90 mill. kroner foreslått løyvde i 2026. Denne løyvinga vil bli foreslått vidareført i 2027-budsjettet. I tillegg blir 200 mill. kroner foreslått dekkja innanfor tilsegnssramma for 2026-budsjettet på kap. 285, post 71, der INFRASTRUKTUR-ordninga blir finansiert. Forslaget om 380 mill. kroner for Steg 1 kjem i tillegg til vidareføring av løyvingar frå tid-

legare år, jf. 50 mill. kroner årleg i basisløyving til Sigma2 og 20,7 mill. kroner årleg til språkmodellar omtala under.

For 2026 foreslår departementet å løyve 160,7 mill. kroner på posten. Midlane blir foreslått tildelt til Sigma2 AS, i tråd med tilrådinga frå Forskingsrådet og ekstern kvalitetssikrar som vurderer Sigma2 som eit godt utgangspunkt på vegen mot etablering av ein nasjonal infrastruktur for tungrekning. Løyvingsforslaget på posten inkluderer ei flytting av 50 mill. kroner frå kap. 285, post 71. Midlane er tidlegare tildelt gjennom Noregs forskingsråd og øyremerkte som basisløyving til Sigma2. Løyvinga på posten inkluderer også ei flytting av 20,7 mill. kroner frå kap. 273, post 50 som skal nyttast til å vidareføre kapasitet for tungrekning til Nasjonalbiblioteket sitt arbeid med utvikling av norske og samiske språkmodellar.

Midlane for den nasjonale infrastrukturen skal i første omgang rettast mot forskingssektoren. I lys av erfaringane, vil regjeringa seinare vurdere å utvide innsatsen mot offentlig sektor. Andre fase av prosjektet vil bli vurdert i samband med statsbudsjettet for 2028.

Kap. 274 Universitetssenteret på Svalbard

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
70	Tilskot til Universitetssenteret på Svalbard	178 386	184 099	190 727
	Sum kap. 274	178 386	184 099	190 727

Post 70 Tilskot til Universitetssenteret på Svalbard

Posten omfattar tilskot til Universitetssenteret på Svalbard AS (UNIS), som er eit statleg aksjeselskap underlagt Kunnskapsdepartementet. UNIS blei etablert i 1993 som ein høgare utdannings- og forskingsinstitusjon for å gi utdanning på universitetsnivå i arktiske studium og bidra til å utvikle Svalbard som internasjonal forskingsplattform.

Mål for 2026

Målet for tilskotet er høg kvalitet i utdanning og forskning knytt til Svalbards plassering i eit høgarktisk område.

Resultat i 2024

UNIS har studietilbod på universitetsnivå som eit supplement til den undervisninga som blir gitt ved institusjonane på fastlandet. Den geografiske plasseringa gir spesielle fortrinn gjennom bruk av naturen som laboratorium og arena for observasjonar, innsamling og analyse av data. UNIS tilbyr enkeltemne på bachelor-, master- og doktorgradsnivå, og tek imot studentar frå heile verda. I 2024 hadde 554 studentar frå til saman 41 ulike nasjonar kortare eller lengre studieopphald ved UNIS, ein nedgang på over 60 studentar frå året før. 44 pst. av studentane kom frå studieprogram ved norske universitet. Til saman blei det utført 204 studentårsverk ved senteret. Det er sju fleire enn i 2023. UNIS hadde 19 stipendiatar og to postdoktorar i 2024.

UNIS etablerte eit nytt studietilbod innanfor fornybar energi i 2024. Forskarar tilknytte UNIS har i 2024 bidrege i over 150 vitskapelege artiklar, dei har starta opp tre nye forskingsprosjekt leidde av UNIS med støtte frå Noregs forskingsråd, og er partnerar i ytterlegare to prosjekt. Stipendiatar og studentar på masternivå har fått innvilga 26 Arctic Field Grant-søknader i 2024. UNIS har også inngått samarbeid om forskning, utdanning og rekruttering med fastlandsuniversiteta for å få fleire norske studentar og forskarar til senteret. UNIS fekk i 2024 positive tilbakemeldingar i Forskringsrådets

Evaluering av naturvitenskap 2022–2024 (EVAL-NAT).

I revidert budsjett for 2024 fekk UNIS ei tilleggsøyving på 10 mill. kroner som følge av høge kostnader ved å drive høgare utdanning og forskning på Svalbard. Det auka tilskotet blei vidareført i 2025.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 190,7 mill. kroner på posten.

Kap. 275 Tiltak for høgare utdanning og forskning

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 70</i>	52 176	49 565	54 086
70	Tilskot, <i>kan nyttast under post 21</i>	71 318	79 493	72 987
96	Aksjekapital	3 039		
	Sum kap. 275	126 533	129 058	127 073

Post 21 Særskilde driftsutgifter, kan overførast, kan nyttast under post 70

Løyvinga til ulike tiltak og prosjekt innanfor høgare utdanning og forskning kan nyttast under kap. 275, post 21 når midlane er til statlege aktørar, og under kap. 275, post 70 for tilskot til ikkje-statlege aktørar.

Delar av løyvinga kan nyttast til lønn og andre utgifter for tilsette i Kunnskapsdepartementet.

Mål for 2026

Målet for løyvinga er høg kvalitet og samordning innanfor høgare utdanning og forskning.

Resultat i 2024

Kunnskapsdepartementet tildelte midlar til Fagleg råd for Lærarutdanning 2025 for at dei skulle greie ut eit utvida praksisomgrep. Utvida praksisomgrep betyr i denne samanhengen læringsformer og -arenaer som gjerne går utover dei undervisningspraksisane og læringsaktivitetane som tradisjonelt har vore brukte i lærarutdanningane. Rådet leverte ein rapport med tilrådingar i januar 2025. Ei ekspertgruppe sett ned av departe-

mentet leverte ein rapport om meir overordna styring av lærarutdanningane i juni 2024.

I styringssystemet RETHOS blir det utvikla nasjonale retningslinjer for helse- og sosialfagutdanningane. Retningslinjene blir utarbeidde av programgrupper som departementet nemner opp. I juli 2024 vart sekretariatet for RETHOS flytta frå Kunnskapsdepartementet til HK-dir med tilhøyrande finansiering. Det har vore 35 aktive programgrupper som alle tidlegare har utvikla retningslinjer for utdanningar på bachelor- og masternivå, og som har eit ansvar for å følge med på om retningslinjene må reviderast. I 2024 har det vore arbeidd med både revidering av eksisterande retningslinjer og utvikling av ei ny retningslinje.

Kunnskapsdepartementet tildelte midlar over posten til HK-dir, som med det fekk kartlagt etterlevinga av krava til arbeidet med tryggleik og beredskap i høgare utdanning og forskning, og har gitt råd om forbetringar til den enkelte verksemda. Kartlegginga viser at det er ein auke på 10 pst. i talet på registrerte informasjonstryggleikshendingar i 2024. Sikt fekk midlar for arbeidet med sektorvist responsmiljø som har ansvar for å handtere IKT-tryggleikshendingar i høgare utdannings- og forskingssektoren.

Den årlege tildelinga til Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI) over posten skal bidra til meir innsikt i og spreieing av informasjon om internasjonale forhold, særleg til barn og unge. NUPI har nådd måla og levert gode faglege resultat i 2024. Instituttet har òg arbeidd målretta med kommunikasjon og formidling til den breie offentlegheita gjennom ulike aktivitetar.

KS, kommunesektorens organisasjon, fekk midlar over statsbudsjettet for 2024 til etablering av Kommunane sin samarbeidsarena for forskning (KSF). KS har nytta midlane til å etablere og drifte denne arenaen. KSF skal bidra til ein landsdekkande struktur som samordnar og prioriterer kunnskapsbehovet i kommunane, og til betre spreieing og bruk av kunnskap og innovasjons- og forskingsresultat i kommunane. KSF skal i første fase tematisk rettast inn mot utvikling av berekraftige kommunale helse- og omsorgstenester.

Kunnskapsdepartementet har tildelt 3,5 mill. kroner til tre fylkeskommunar for å dekke kostnadene deira ved avviklinga av regionale forskingsfond. Grunnen er at desse fylkeskommunane har brukt heile løyvinga til forskingsformål i 2024, og hadde ikkje disponible midlar til nødvendig oppfølging av prosjekta i åra etter.

Departementet tildelte midlar til fleire evalueringar og utgreiingsoppdrag som har bidrege til eit betre grunnlag for å nå måla for posten, mellom anna den europeiske studentundersøkinga Eurostudent VIII, evaluering av Erasmus+, evaluering av RETHOS og stortingsmelding om profesjonsutdanning.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 54,1 mill. kroner på posten.

Midlane over kap. 275, post 21 skal gå til mellom anna følgende formål:

- Nasjonal infrastruktur for sensitive persondata for å bidra til sikker bruk av og betre tilgang til helsedata for forskarar og utviklarar, styrkt helseberedskap og kunnskap i kriser, og nasjonal kontroll over tilgang til data: 10,4 mill. kroner, inkludert midlar overførte frå HOD, sjå omtale nedanfor
- Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI), for å spreie forskingsbasert informasjon om internasjonale tilhøve, særleg til barn og unge: 6,4 mill. kroner
- NOU om KI i høgare utdanning: 5 mill. kroner
- Kommunane sin samarbeidsarena for forskning (KSF): 5 mill. kroner

I tillegg foreslår departementet midlar over kap. 275, post 21 til mellom anna den europeiske studentundersøkinga Eurostudent IX, samfunnsøkonomisk analyse av Erasmus+ og Horisont Europa, arbeidet med forskingsprisar og andre mindre tiltak.

Kunnskapsdepartementet foreslår å auke løyvinga på posten med 5,2 mill. kroner mot ein tilsvarende reduksjon på kap. 745, post 21 under Helse- og omsorgsdepartementet. Midlane skal gå til arbeidet med å utvikle ein nasjonal infrastruktur for sensitive persondata. Infrastrukturen er nærare omtala i innleiinga til programkategori 07.60.

Departementet foreslår ein reduksjon i løyvinga på 1,4 mill. kroner for å finansiere andre tiltak.

Departementet foreslår å flytte 1 mill. kroner frå posten knytt til oppfølginga av Nasjonale retningslinjer for helse- og sosialfagutdanningane (RETHOS) i Kunnskapsdepartementet til kap. 200, post 01 som følge av at oppgåva ikkje lenger er eit prosjekt, men fast drift.

Post 70 Tilskot, kan nyttast under post 21

Mål for 2026

Målet for løyvinga er høg kvalitet og samordning innanfor høgare utdanning og forskning.

Resultat i 2024

Universitets- og høghskolerådet (UHR) fekk tilskot til drift av verksemda, Komité for kjønnsbalanse og mangfald i forskning (Kif-komiteen), Det nasjonale publiseringsutvalet og Nasjonalt råd for lærarutdanning. I 2024 har UHR mellom anna gitt innspel om aktuelle saker frå regjeringa og arrangert fleire konferansar og seminar for sektoren. Publiseringsutvalet har på oppdrag frå departementet greidd ut om publiseringsstatistikken og registeret over vitskapelege publiseringar. Kif-komiteen har mellom anna gitt råd til fleire institusjonar om EU-krav til handlingsplanar og mangfaldstiltak, leia ein arbeidspakke i prosjektet GENDERACTIONplus og formidla aktuell forskning og informasjon om kjønn og mangfald i academia via kifinfo.no. GENDERACTIONplus er eit samarbeid mellom 26 organisasjonar frå 21 land, og det er finansiert gjennom Horisont Europa. Målet er å bidra til kjønnslikestilling i heile det europeiske forskingsområdet, ERA.

Midlane til Det Norske Videnskaps-Akademi, Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab, Akademiet for yngre forskarar, Senter for grunnforskning og Forskningsinstituttene fellesarena har

bidrege til drift og arbeid for å fremje og formidle vitskap, mellom anna ved å organisere møte og symposium og gjennom vitskapeleg publisering.

Løyvinga på posten har òg finansierte tiltak som Space Education 2.0 ved Andøya Space. Dette var siste året av ei treårig løyving til prosjektet.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 73 mill. kroner på posten.

Departementet foreslår følgande tilskot:

- Senter for grunnforskning (CAS), inkludert Young CAS Fellow: 28,4 mill. kroner
- Universitets- og høskolerådet, inkludert Det nasjonale publiseringsutvalet: 16,4 mill. kroner
- Det Norske Videnskaps-Akademi: 11,4 mill. kroner
- Høgskolesenteret i Kristiansund: 4,9 mill. kroner
- Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab: 4 mill. kroner
- Akademiet for yngre forskarar, inkludert konkurransen Unge forskarar: 3,5 mill. kroner
- UHR-lærarutdanning: 2 mill. kroner
- Noregs vitskapsakademi for polarforskning (NVP): 1 mill. kroner
- Forskningsinstituttene fellesarena: 0,7 mill. kroner

Departementet foreslår å tildele 1 mill. kroner til Noregs vitskapsakademi for polarforskning (NVP). NVP er ei stifting som blei etablert i 2008 med for-

mål å fremje polarforskning for ei berekraftig utvikling i polarområda og arbeide særskilt med koplinga mellom samfunn og miljø i Arktis. Sekretariatet ligg ved Universitetssenteret på Svalbard (UNIS) i Longyearbyen.

For å gi rom for andre prioriteringar foreslår departementet å gjere reduksjonen frå 2025 på 3 mill. kroner i tildelinga til UHR permanent.

I revidert budsjett for 2025 blei sekretariatsfunksjonen for Komité for kjønnsbalanse og mangfald i forskning (Kif-komiteen) overført frå UHR til HK-dir, jf. Prop. 146 S (2024–2025). Departementet foreslår derfor å flytte 6,4 mill. kroner frå posten til på kap. 256, post 01.

Departementet foreslår å flytte 0,8 mill. kroner til posten frå kap. 285, post 72 for å flytte midlane til konkurransen Unge forskarar frå Noregs forskingsråd til Akademiet for yngre forskarar.

Departementet foreslår ein reduksjon i løyvinga på 4,8 mill. kroner for å finansiere andre tiltak.

Post 96 Aksjekapital

Resultat i 2024

Løyvinga gjeld aksjekapital for EISCAT AB. Selskapet blei etablert hausten 2024 for å overta drifta av forskingsinfrastrukturen EISCAT, som tidlegare låg i den svenske foreininga EISCAT Scientific Association. Sjå meir omtale i Prop. 104 S (2023–2024) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2024*.

Kap. 3275 Tiltak for høgare utdanning og forskning

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Inntekter frå oppdrag		10	10
	Sum kap. 3275		10	10

Kap. 284 Dei nasjonale forskningsetiske komiteane

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Driftsutgifter	21 432	21 739	22 408
	Sum kap. 284	21 432	21 739	22 408

Post 01 Driftsutgifter

Dei nasjonale forskningsetiske komiteane (FEK) er eit forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet. Løyvinga dekker arbeidet i administrasjonen, granskingsutvalet, nasjonalt utval for vurdering av forskning på menneskelege levningar (skjelettutvalet) og dei tre nasjonale forskningsetiske komiteane for høvesvis medisin og helsefag, samfunnsvitenskap og humaniora, og naturvitenskap og teknologi. Oppgåvene er fastsette i forskingsetikkløva, som også slår fast at komiteane og utvala er fagleg uavhengige organ.

Mål for 2026

Målet for løyvinga til FEK er:

- Forskarar og forskingsinstitusjonar fremjar etisk god og ansvarleg forskning.
- Andre aktørar tek omsyn til forskningsetikk i arbeidet sitt.
- Samfunnet har tillit til forskning.

Resultat i 2024

Kunnskapsdepartementet vurderer at FEKs innsats bidreg til auka merksemd om forskningsetiske spørsmål ved universitet og høgskular. Samstundes deltek FEK aktivt i relevante møteplassar og arenaer og synleggjer på den måten forskingsetiske problemstillingar for eit breiare spekter av aktørar. Gjennom dette arbeidet bidreg FEK til å fremje bevisstgjerings- og ansvar for forskningsetiske normer og prinsipp, også i andre delar av offentleg sektor og i næringslivet.

Utviklinga i samfunnet understrekar betydninga av at alle aktørar i forskningssystemet vernar om og fremjar dei grunnleggjande prinsippa og normene i forskinga, og dermed også behovet for dei oppgåvene FEK ivaretek no og framover.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 22,4 mill. kroner på posten.

Kap. 285 Noregs forskingsråd

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Driftsutgifter		804 120	766 513
21	Særskilde driftsutgifter		47 214	105 450
51	Strategiske forskingsprioriteringar	3 013 973		
52	Langsiktig, grunnleggande forskning	1 769 145		
55	Verksemdskostnader	624 387		
71	Strategiske forskingsprioriteringar, <i>kan overførast</i>		2 950 898	3 408 800
72	Langsiktig, grunnleggande forskning, <i>kan overførast</i>		1 663 129	1 876 800
73	Grunnløyving til samfunnsvitskapelege forskingsinstitutt		253 626	262 757
75	Avsetning til usikker framdrift		500 000	500 000
	Sum kap. 285	5 407 505	6 218 987	6 920 320

Noregs forskingsråd er ein sentral aktør i det norske forskings- og innovasjonssystemet, og forvaltar viktige verkemiddel for å nå dei forskingspolitiske måla til regjeringa.

I tråd med sektorprinsippet for statleg forskingsfinansiering, som inneber at kvart departement har ansvar for å finansiere forskning innanfor sine ansvarsområde, bidreg løyvingar frå mange departement til å nå dei måla regjeringa har sett for forskingspolitikken. Ei oversikt over tildelingane til Forskringsrådet frå departementa er lagd fram i del III, kap. 5.

Kunnskapsdepartementet har ansvaret for etatsstyringa av Forskringsrådet og for at rådet når måla som er sette for verksemda. Eit felles styringssystem samordnar styringssignala frå dei ulike departementa til Forskringsrådet. Frå og med 2025 er Forskringsrådet bruttobudsjettet, og løyvingar til driftsutgifter og særskilde driftsutgifter blir foreslåtte på Kunnskapsdepartementets kap. 285, høvesvis post 01 og post 21. Løyvingar til utlysingar og tilskot gjennom Forskringsrådet til forskingsformål blir foreslåtte på 70-postar for alle departementa som tildeler midlar gjennom Forskringsrådet. For Kunnskapsdepartementet gjeld det midlar til forskning over følgande postar:

- kap. 201, post 70 Forsking på utdanning og forskning
- kap. 226, post 71 Noregs forskingsråd – tilskot til vitensenter

- kap. 285, post 71 Strategiske forskingsprioriteringar
- kap. 285, post 72 Langsiktig, grunnleggande forskning
- kap. 285, post 73 Grunnløyving til samfunnsvitskapelege forskingsinstitutt
- kap. 285, post 75 Avsetning til usikker framdrift

For nærare omtale av den nye modellen for budsjetteringa av Noregs forskingsråd, sjå kap. 10 i Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet.

Det er eit hovudprinsipp at prosjekt som får støtte gjennom det næringsretta verkemiddelapparatet, skal ha ein plass på vegen mot Noregs forpliktingar under Parisavtalen og lågutsleppssamfunnet i 2050. Prinsippet omfattar også Kunnskapsdepartementets næringsretta tildelingar til Forskringsrådet. Vidare femnar prinsippet både prosjekt med nøytral effekt og prosjekt med positiv effekt på grøn omstilling og er til dømes ikkje til hinder for å støtte gode prosjekt i petroleumsnæringa.

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfattar midlar til drift av Forskringsrådet, det vil seie løyvingar som ikkje går til FoU. Utgifter til å lyse ut forskingsmidlar, evaluere søknader, utvikle porteføljeplanar og liknande blir i hovudsak finansierte over denne posten. Det same gjeld

utgifter til Forskringsrådets arbeid med rådgiving, møteplassfunksjon og særskild tenesteyting for alle departementa som tildeler forskingsmidlar gjennom Forskringsrådet.

Sjå omtale under kap. 285, post 55 for resultatrapportering for 2024.

Mål for 2026

Følgande mål gjeld for Forskringsrådets løyvingar på kap. 285, post 01 og 21:

- auka vitskapeleg kvalitet
- auka verdiskaping i næringslivet
- handtere store samfunnsutfordringar
- eit velfungerande forskingssystem
- god rådgiving

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 766,5 mill. kroner på posten. Budsjettforslaget på posten inkluderer utgifter tilsvarande anslag for relevante inntekter til drift.

I revidert budsjett for 2025 blei driftsløyvinga justert for å ta høgde for at Forskringsrådet frå og med 2025 inngår i nettoføringsordninga for budsjettering og rekneskapsføring av meirverdiavgift i statsforvaltninga. For å gjere justeringa permanent foreslår departementet å redusere løyvinga med 49,5 mill. kroner.

Noregs forskingsråd har oppgåver med nasjonale fagevalueringar og allmennretta og særskild formidling av forskning. Dette er permanente driftsoppgåver, og løyvingar til dette blei derfor flytta til post 01 i revidert budsjett for 2025. For å gjere flyttinga varig foreslår Kunnskapsdepartementet å auke løyvinga på posten med 22,3 mill. kroner mot ein tilsvarande reduksjon på kap. 285, post 72.

Ved etableringa av ny poststruktur for driftsutgifter i 2025 blei midlar til nye oppdrag budsjetterte på post 21. Etter innspel frå Forskringsrådet blei midlar til alle slike oppdrag flytta til post 21 i revidert budsjett for 2025. For å sikre at denne måten å dele inn ulike typar driftsutgifter på skal halde fram, foreslår departementet å redusere løyvinga knytt til desse oppdraga på post 01 med 32,2 mill. kroner mot ein tilsvarande auke på post 21.

I 2022 fekk Noregs forskingsråd støtte frå medfinansieringsordninga for digitaliseringsprosjekt til eit nytt system for behandling av søknader frå næringslivet. Støtte gjennom ordninga inneber at delar av nettogevinstane ved prosjekta skal realiserast gjennom reduksjon i driftsløyvingane til støttemottakaren. På denne bakgrunnen foreslår

Kunnskapsdepartementet å redusere løyvinga med 3,4 mill. kroner.

Departementet foreslår at løyvinga på post 01 kan overskridast mot tilsvarande meirinntekter under kap. 3285, post 02. Sjå forslag til vedtak II nr. 1.

Post 21 Særskilde driftsutgifter

Posten omfattar særskilde driftsutgifter og utgifter til oppdragsverksemd.

Sjå omtale under kap. 285, post 55 for resultatrapportering for 2024.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 105,5 mill. kroner på posten. Av dette er det sett av om lag 13,8 mill. kroner til Teknologirådet.

I revidert budsjett for 2025 blei driftsløyvinga justert for å ta høgde for at Forskringsrådet frå og med 2025 inngår i nettoføringsordninga for budsjettering og rekneskapsføring av meirverdiavgift i statsforvaltninga. For å gjere justeringa permanent foreslår departementet å redusere løyvinga med 2,6 mill. kroner.

Ved etableringa av ny poststruktur for driftsutgifter i 2025 blei midlar til nye oppdrag budsjetterte på denne posten. Etter innspel frå Forskringsrådet blei midlar til alle slike oppdrag flytta til post 21 i revidert budsjett for 2025. For å sikre at denne måten å dele inn ulike typar driftsutgifter på skal halde fram, foreslår departementet å auke løyvinga knytt til desse oppdraga på post 21 med 32,2 mill. kroner mot ein tilsvarande reduksjon på post 01.

Forskringsrådet fekk i 2025 oppdrag frå Forsvarsdepartementet som skal støtte koplingar mellom FoU på sivil og militær side. Desse oppdraga skal utvikle kunnskapsgrunnlaget for nye FoU-satsingar i langtidsplanen for forsvarssektoren og gi betre innsikt i relevant FoU for forsvar i porteføljen. Arbeidet skal halde fram, og Kunnskapsdepartementet foreslår å flytte 2,2 mill. kroner frå kap. 1760, post 45 under Forsvarsdepartementet til kap. 285, post 21. Vidare er det i budsjettforslaget lagt inn 10 mill. kroner til infrastruktur som er nødvendig for å støtte opp under eit felles forskingssystem for open, skjermingsverdig og gradert forskning og utvikling (FoU). Auken på post 21 gir ein tilsvarande reduksjon under kap. 1760, post 45 under Forsvarsdepartementet.

I revidert budsjett for 2025 blei midlar til utvikling av HelseOmsorg21-monitoren flytta frå bud-

sjettet til Helse- og omsorgsdepartementet. For å vidareføre denne flyttinga foreslår departementet å auke løyvinga på kap. 285, post 21 med 2,6 mill. kroner mot ein tilsvarande reduksjon på kap. 780, post 70.

Vidare blei det i 2025 også flytta midlar til Forskingsrådets driftsbudsjett til oppfølginga av norsk deltaking i Programmet for eit digitalt Europa (DIGITAL). For å føre dette arbeidet vidare foreslår Kunnskapsdepartementet å auke kap. 285, post 21 med 1 mill. kroner mot ein tilsvarande reduksjon på kap. 1541, post 22 under Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet.

I samband med samfunnsoppdraget om inkludering av barn og unge blir det etablert ei innsatsgruppe med Forskingsrådet som vertskap. For å finansiere drifta av gruppa foreslår departementet å auke løyvinga på kap. 285, post 21 med 3,5 mill. kroner mot tilsvarande reduksjonar på 0,7 mill. kroner kvar under andre postar hos Kunnskapsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Kultur- og likestillingsdepartementet.

Noregs forskingsråd blir vertskap for innsatsgruppa som har det daglege operative ansvaret for samfunnsoppdraget for sirkulær økonomi. Kunnskapsdepartementet foreslår derfor å auke løyvinga med 4,6 mill. kroner mot ein tilsvarande reduksjon på kap. 1400, post 21 under Klima- og miljødepartementet.

Frå 2024 har Noregs forskingsråd teke over forvaltninga av talentsentera ved seks av vitensentera i Vitensenterprogrammet. I revidert budsjett for 2025 blei løyvinga på post 21 auka med 0,3 mill. kroner til dette. Departementet foreslår å vidareføre denne løyvinga på 0,3 mill. kroner i 2026.

I revidert budsjett for 2025 vart det løyvd 0,7 mill. kroner på post 21 for å arrangere Svalbardkonferansen, mot ein tilsvarande reduksjon på post 72. Svalbardkonferansen blir arrangert annakvart år og samlar norske og internasjonale forskarar i ulike fasar av karrieren, forskingsleiarar og andre interesserte. Målet er å styrke samarbeid på tvers av fagområde og landegrenser. Departementet foreslår å vidareføre denne løyvinga.

Regjeringa tek initiativ til eit arbeid for å fremje produktivitetsutviklinga i byggenæringa. Auka produktivitet vil vere til gunst både for næringa og for å få til ei effektiv bygging. Departementet foreslår å løyve 2 mill. kroner til Forskingsrådet i 2026 for å kartlegge status for produktivitetsutviklinga i næringa, og utarbeide eit grunnlag for vidare innretting på arbeidet. Arbei-

det er eit oppdrag frå Kommunal- og distriktsdepartementet. Sjå òg nærare omtale i Prop. 1 S (2025–2026) for Kommunal- og distriktsdepartementet.

Løyvinga på post 21 kan overskridast mot tilsvarande meirinntekter, jf. forslag til vedtak II nr. 2.

Post 51 Strategiske forskingsprioriteringar

Posten er avvikla frå og med 2025, og løyvinga til tiltak blir foreslått på kap. 285, post 71. Sjå mål og budsjettforslag der.

Resultat i 2024

Stimuleringsordningar for auka deltaking i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, mellom anna Retur-EU, er døme på strategiske forskningssatsingar som treffer breitt. Ordningane legg til rette for at norske deltakarar har henta heim 3,18 pst. av dei konkurranseutsette midlane i forskings- og innovasjonsprogrammet Horisont Europa, godt over ambisjonsnivået på 2,8 pst. for heile programperioden. Dette utgjør om lag 15,7 mrd. kroner.

Løyvinga har sørgd for at norsk forskning og næringsliv har tilgang til relevant og oppdatert infrastruktur som støttar opp om forskning av høg kvalitet, og bidreg til å møte kunnskapsutfordringar i samfunnet. Løyvinga har òg lagt til rette for norsk deltaking i felleseuropeiske forskingsinfrastrukturar og datainfrastrukturar. Forskingsrådet oppdaterer vegkartet sitt for forskingsinfrastruktur i 2025 med innspel frå fagmiljøa. Ordninga Nasjonal satsing på forskingsinfrastruktur (INFRA) lyser ut midlar annakvart år. I 2025 er det planlagt ei utlysing der tilgjengelege midlar truleg blir om lag 1,4 mrd. kroner. Sjå del III, kap. 5 for omtale av oppfølging av langtidsplanen for forskning og høgare utdanning.

Post 52 Langsiktig, grunnleggande forskning

Posten er avvikla frå og med 2025, og løyving til tiltak blir foreslått på kap. 285, post 72. Sjå mål og budsjettforslag der.

Resultat i 2024

Satsinga på langsiktig, grunnleggande forskning har bidrege til at forskningssystemet har prioritert banebrytande forskning, og til at dei beste forskarane har fått høve til å drive framifrå forskning og utvikle forskarkarrieren sin. Norsk forskning hevdar seg betre i Europa enn tidlegare, men det er

framleis potensial for fleire norske prosjekt frå Det europeiske forskingsrådet (ERC), ikkje minst i livsvitskap, naturvitskap og teknologi. Norsk artikkelproduksjon er generelt høg og held eit høgt siteringsnivå.

I 2024 har det vore gjennomført dialog med forskingsmiljøa om tilrådingane i dei nye fagevalueringane innanfor biovitskap og naturvitskap. Kvaliteten på forskinga er jamt over god, men det er nødvendig med kvalitetsforbetrande tiltak innanfor fleire fagområde, mellom anna kjemi. Det er også behov for nasjonalt samarbeid og meir koordinering og arbeidsdeling mellom institusjonar og sektorar.

Forskringsrådet la om frå årleg søknadsfrist til løpande søknadsmottak og -behandling hausten 2023 og innførte karantene for middels gode og svake søknader på FRIPRO. Dette har ført til ein sterk vekst i suksessraten på tildelingar frå FRIPRO. I 2024 vart 21 pst. av søknadene innvilga, ein auke frå 5 pst. i 2022. I 2024 har Forskringsrådet òg utvikla eit eige verkemiddel for radikale forskingsidear, som skal implementerast i 2025.

Sentera for framifrå forskning (SFF) gir dei fremste vitskapelege miljøa i Noreg moglegheiter til å nå ambisiøse mål og bidreg til å styrke kvaliteten i norsk forskning. SFF-IV (2017–2027) blei tildelt ti prosjekt, medan SFF-V (2023–2033) gjekk til ni prosjekt. SFF-VI er lyst ut hausten 2025 med frist i november.

Post 55 Verksemdskostnader

Posten er avvikla frå og med 2025, og løyvinga til drift blir foreslått på kap. 285, post 01 og post 21. Sjå mål og budsjettforslag der.

Resultat i 2024

I 2024 har Forskringsrådet bidrege til å løfte kvaliteten og volumet i norsk forskning og innovasjon, styrkt innsatsen på prioriterte samfunnsområde og bidrege til norsk konkurransekraft. Forskringsrådet sitt arbeid er òg viktig for dei gode norske resultatane i Horisont Europa.

Nye porteføljestyre starta opp og har arbeidd med portefølje- og investeringsplanar som skal legge til rette for strategiske og føreseielege investeringar i alle delar av forskningssystemet. Forskringsrådet har ei omfattande rådgivingsverksemd og har i 2024 levert innspel til stortingsmeldinga om forskningssystemet, tilrådingar om eit heilskapleg forskningssystem for open, skjerma og gradert forskning, og råd om investeringar innan-

for tungreknekraft. Forskringsrådet har også omfattande rådgiving retta mot sektordepartementa, til dømes i samband med samfunnsoppgjarga berekraftig før og utsette barn og unge.

I den nye strategien som Forskringsrådet vedtok våren 2024, peikar dei ut ei tydeleg retning for korleis Noreg kan skape gode koplingar og samvirke godt på tvers av samfunnssektorar, forskningssystem og faggrenser, og bidra til at forskning kjem i bruk i heile landet. Utlysingsprosessen for forskningssatsinga på digitalisering og kunstig intelligens har resultert i at over 600 aktørar frå heile landet har funne saman i utarbeiding av 50 søknader om å bli nasjonale forskningssenter for kunstig intelligens.

I 2024 var det ein auke i bruken av konsulenttenester samla sett, mellom anna for å digitalisere tilskotssystemet og arkivet, og i arbeidet med overgangen til bruttobudsjettering. Det er framleis nedgang i bruken av konsulenttenester til organisasjonsutvikling, rekruttering og kommunikasjon.

Frå og med 1. januar 2025 er budsjetterings- og rekneskapsmodellen for Forskringsrådet endra frå netto- til bruttobudsjettering med tilsegnsmakter. Arbeidet med overgangen starta allereie i 2024 og er deretter gjennomført med god dialog mellom Noregs forskingsråd og departementa.

Post 71 Strategiske forskingsprioriteringar, kan overførast

Posten blei oppretta i 2025. Sjå omtale under kap. 285, post 51 for resultatrapportering for 2024.

Løyvinga skal støtte forskning med høg relevans og kvalitet på område som regjeringa prioriterer, og bidra til å oppnå måla og prioriteringane i langtidsplanen for forskning og høgare utdanning. Inkludert i dette er forskings- og datainfrastruktur av nasjonal strategisk interesse og støtte til internasjonalt forskningssamarbeid. Midlar på posten kan òg verke saman med midlar frå andre departement i ein startfase for å skape koordinerte endringar i forskinga for prioriterte samfunnssektorar. Samfinansiering skal vurderast jamleg for å følge opp forskingsprioriteringane til regjeringa.

Mål for 2026

Målet med tilskotet er forskning med høg relevans og kvalitet som følger opp prioriteringane i *Langtidsplan for forskning og høgare utdanning 2023–2032*.

Budsjettforslag for 2026

Post 71 blir budsjettert med ei årleg løyving og ei tilsegnsramme, med tilhøyrande tilsegnsfullmakt. Tilsegnsramma set ramma for nye forpliktingar som Noregs forskingsråd kan inngå i 2026. Det er tilsegnsramma som definerer kor mykje ny aktivitet som kan setjast i gang i budsjettåret, ikkje løyvinga. Løyvinga skal dekke forventade utbetalingar av tilsegner i det gjeldande budsjettåret som Forskingsrådet har gitt i tidlegare år, og nye tilsegner som kjem til utbetaling i budsjettåret. Posten blir budsjettert med ei tilsegnsfullmakt fordi Forskingsrådet finansierer fleirårige forskingsprosjekt og treng fullmakt frå Stortinget for å kunne forplikte staten utover gjeldande budsjettår. Tilsegnsfullmakta viser dei uteståande forpliktingane på posten, det vil seie den delen av gitte tilsegner som enno ikkje er utbetalte, ved utgangen av budsjettåret.

Departementet foreslår ei tilsegnsramme på 4,9 mrd. kroner på posten. Tilsegnsramma inkluderer mellom anna ein auke på 1,05 mrd. kroner som følge av at regjeringa i 2026 vil bruke avsetningane på posten som blei tilbakebetalt til statskassa i slutten av 2024 ved overgangen til den nye budsjettmodellen, jf. omtale i Prop. 36 S (2024–2025) *Ny saldering av statsbudsjettet 2024*.

Tilsegnsramma inkluderer òg ein eittårig auke på 130 mill. kroner som følge av avviklinga av eigedomsfondet i Forskingsrådet, jf. omtale under kap. 3285, post 50 og forslag til vedtak X. Det er lagt opp til at utgifter tilsvarende inntektene frå avviklinga av fondet over tid blir stilte til disposisjon for Forskingsrådet. Forslag til løyving og tilsegnsfullmakt i 2026 tek høgde for dette, og vil i åra framover bli foreslått justert i tråd med forpliktingar og utbetalingar innanfor rammene av inntektene frå avviklinga.

750 mill. kroner av tilsegnsramma skal brukast til satsinga Polhavet 2050. Utbetalingane skal fordelast over ein periode på ti år. I tillegg skal Forskingsrådet i løpet av tiårsperioden utlyse midlar knytt til satsinga som summerer seg opp til 250 mill. kroner, slik at satsinga over tiårsperioden får ei samla ramme på 1 mrd. kroner.

150 mill. kroner av tilsegnsramma skal brukast årleg til forskningssatsinga på kvanteteknologi. Satsinga skal gå over fem år, og kjem i tillegg til den pågåande satsinga på 70 mill. kroner årleg frå statsbudsjettet for 2025. Det blir lagt til grunn krav om medfinansiering, sidan midlane skal utløyse privat finansiering frå søkarane.

75 mill. kroner av tilsegnsramma skal gå til forskningssatsinga på forsvarsevne, tryggleik og beredskap. I tillegg bidreg Forsvarsdepartemen-

tet med 57 mill. kroner til satsinga over sitt budsjett, slik at den totale ramma for satsinga blir på totalt 132 mill. kroner årleg. Satsinga skal gå over fem år, med moglegheit for tre års forlenging. Sjå innleiinga til programkategori 07.60 og del III, kap. 5 for meir omtale av dei tre forskningssatsingane nemnt over.

200 mill. kroner av tilsegnsramma skal gå til Sigma2 AS, som en del av arbeidet med tiltaket om ein nasjonal infrastruktur for tungrekning. Sjå nærare omtale under kap. 273, post 70.

300 mill. kroner av tilsegnsramma skal over tre år brukast til ei ordning i Forskingsrådet som skal styrke rekruttering av etablerte internasjonale forskarar til norske fagmiljø.

Departementet foreslår å løyve 3,4 mrd. kroner på post 71. Av dette er 240 mill. kroner til nye tilsegner som venteleg kjem til utbetaling i 2026, og 3,2 mrd. kroner til å dekke tilsegner som er gitt tidlegare år, men som venteleg kjem til utbetaling i 2026.

Midlane på posten skal vidare gå til satsingar som følger opp prioriteringane i langtidsplanen for forskning og høgare utdanning, og som medverkar til sektoroverskridande forskning av strategisk interesse. Løyvinga vil òg gå til Retur-EU, ei ordning for å støtte opp om dei norske institutta som deltek i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont Europa.

Midlane på posten skal òg gå til å finansiere Forskingsrådets ordning Nasjonal satsing på forskingsinfrastruktur. I tillegg skal løyvinga finansiere det norske bidraget til dei internasjonale infrastrukturprosjekta CESSDA ERIC, ECCSEL ERIC, Svalbard Integrated Arctic Earth Observing System (SIOS), European Spallation Source og EISCAT.

Departementet foreslår å flytte 50 mill. kroner frå posten til kap. 273, post 70. Midlane er øyremerkte til Sigma2 AS, og blir foreslått løyvde på ny post for infrastruktur for tungrekning.

Departementet foreslår å overføre 10 mill. kroner frå posten til kap. 400, post 73 under Justis- og beredskapsdepartementet. Midlane går til senter for forskning på høgreekstremisme og relaterte fagfelt.

Departementet foreslår ei tilsegnsfullmakt på 11,6 mrd. kroner knytt til posten, jf. forslag til vedtak IV nr. 1.

Post 72 Langsiktig, grunnleggande forskning, kan overførast

Posten blei oppretta i 2025. Sjå omtale under kap. 285, post 52 for resultatrapportering for 2024.

Kunnskapsdepartementet har eit særskilt ansvar for å finansiere forskning som ikkje er øyremerkt særskilde tema eller formål. Løyvinga over kap. 285, post 72 skal finansiere langsiktig, grunnleggande forskning, bidra til å betre den vitskapelege kvaliteten i forskingsmiljø eller på enkelte forskingsområde og bidra til å utvikle fagmiljø av framifrå kvalitet.

Mål for 2026

Målet med løyvinga er langsiktig, grunnleggande forskning av høg kvalitet, uavhengig av fagområde.

Budsjettforslag for 2026

Post 72 blir budsjettert med ei årleg løyving og ei tilsegnssramme, med tilhøyrande tilsegnssfullmakt. Tilsegnssramma set ramma for nye forpliktingar som Noregs forskingsråd kan inngå i 2026. Det er tilsegnssramma som definerer kor mykje ny aktivitet som kan setjast i gang i budsjettåret, ikkje løyvinga. Løyvinga skal dekke forventa utbetalingar av tilsegner i det gjeldande budsjettåret som Forskringsrådet har gitt i tidlegare år, og nye tilsegner som kjem til utbetaling i budsjettåret. Posten blir budsjettert med ei tilsegnssfullmakt fordi Forskringsrådet finansierer fleirårige forskingsprosjekt og treng fullmakt frå Stortinget for å kunne forplikte staten utover gjeldande budsjettår. Tilsegnssfullmakta viser dei uteståande forpliktingane på posten, det vil seie den delen av gitte tilsegner som enno ikkje er utbetalte, ved utgangen av budsjettåret.

Departementet foreslår ei tilsegnssramme på 1,8 mrd. kroner på posten. Midlane til langsiktig, grunnleggande forskning skal medverke til at dei beste forskarane får høve til å drive framifrå forskning. Midlane på posten må sjåast saman med midlane på kap. 285, post 71 Strategiske forskingsprioriteringar. Midlane på desse to postane skal nyttast til å setje i gang breie, tematiske forskningssatsingar som er nødvendige for å handtere store samfunnsutfordringar, og til å sørge for at forskningssystemet har tilstrekkeleg med forskarinitiert forskning av høgaste kvalitet.

Departementet foreslår å løyve 1,9 mrd. kroner på posten. Av dette er 218,3 mill. kroner til nye tilsegner som venteleg kjem til utbetaling i 2026, og 1,7 mrd. kroner til å dekke tilsegner som er gitt tidlegare år, men som venteleg kjem til utbetaling i 2026.

Departementet foreslår å redusere løyvinga på posten med 0,8 mill. kroner mot ein tilsvarande auke på kap. 275, post 70 for å flytte midlane til

konkurransen Unge forskarar frå Noregs forskingsråd til Akademiet for yngre forskarar.

Forskringsrådet bidreg i gjennomføringa av den årlege Svalbardkonferansen. I revidert budsjett 2025 vart midlar til gjennomføringa av konferansen flytta frå denne posten til posten for særskilde driftsutgifter. Departementet vil gjere denne flyttinga permanent frå 2026 og foreslår derfor å redusere løyvinga på posten med 0,7 mill. kroner mot ein tilsvarande auke på kap. 285, post 21.

Departementet foreslår å redusere løyvinga på posten med 22,3 mill. kroner mot ein tilsvarande auke på kap. 285, post 01 for å flytte midlar knytte til nasjonale fagevalueringar og allmennretta og særskild forskingsformidling. Flyttinga vart gjort i revidert budsjett 2025, og departementet foreslår no å gjere henne permanent frå 2026.

Departementet foreslår ei tilsegnssfullmakt på 5,9 mrd. kroner knytt til posten, jf. forslag til vedtak IV nr. 1.

Simula Research Laboratory AS

Simula Research Laboratory AS (Simula) er eit heileigd aksjeselskap under Kunnskapsdepartementet. Selskapet driv grunnleggande og anvendt forskning på utvalde område innanfor informasjons- og kommunikasjonsteknologi og bidreg gjennom dette til innovasjon i samfunnet. Kunnskapsdepartementet foreslår at 86,6 mill. kroner av løyvinga på posten går til å vidareføre det øyremerkte tilskotet til Simula.

Post 73 Grunnløyving til samfunnsvitskapelege forskingsinstitutt

Posten blei oppretta i 2025. Sjå omtale under kap. 287, post 70 for resultatrapportering for 2024.

Kunnskapsdepartementet har det overordna ansvaret for politikken for forskingsinstitutta. Klima- og miljødepartementet, Kunnskapsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet har i tråd med sektorprinsippet for forskning ansvaret for grunnløyvinga til dei 34 forskingsinstitutta som mottek statleg grunnløyving. Kunnskapsdepartementet står for grunnløyvinga til dei 17 samfunnsvitskapelege forskingsinstitutta. Dei driv i hovudsak forskning på felte arbeidsliv, velferd, energi og miljø, globale utviklingsutfordringar, helse, migrasjon, offentleg økonomi, regional utvikling, sosialpolitikk, utanriks- og tryggingsspolitikk, utdanning og innovasjon. Alle institutta har ein tverrfagleg profil.

Mål for 2026

Målet med den statlege grunnløyvinga er at Noreg skal ha ein sterk samfunnsvitskapeleg instituttsektor som

- tilbyr næringsliv og offentleg sektor relevant kompetanse og forskingstenester av høg internasjonal kvalitet
- bidreg til berekraftig utvikling og omstilling i nærings- og samfunnsliv, til liks med andre institutt som får statleg grunnløyving

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 262,8 mill. kroner på posten. I tillegg kjem grunnløyvinga til Chr. Michelsens Institutt på 22,7 mill. kroner over kap. 161, post 71 på budsjettet til Utanriksdepartementet. 5,8 mill. kroner av løyvinga på posten gjeld Norsk senter for berekraftig klimatilpassing (Nordapt) ved Vestlandsforskning i Sogndal.

10 pst. av grunnløyvinga til dei samfunnsvitskapelege institutta skal fordelast mellom institutta etter oppnådde resultat på dei indikatorane som Kunnskapsdepartementet har fastsett i retningslinjene for statleg grunnløyving til forskingsinstitutt og forskingskonsern. Institutta skal nytte grunnløyvinga til langsiktig kunnskaps- og kompetanseoppbygging i samsvar med formålet til instituttet. Løyvinga skal mellom anna stimulere

den vitskapelege kvaliteten til institutta, publisering, internasjonalisering og samarbeid. Innanfor desse rammene avgjer institutta sjølve bruken av grunnløyvinga, og i årsrapportane sine skal dei gjere greie for korleis midlane er nytta.

Post 75 Avsetning til usikker framdrift

Posten blei oppretta i 2025 i samband med overgangen til ny budsjettmodell for Forskingsrådet.

Løyvinga på posten skal dekke uventa meirutgifter som overstig løyvinga i budsjettåret på tilskotspostar til forskning under alle dei aktuelle departementa, utanom tilskotspostar for gjennomstrøymingsmidlar til forskning.

Mål for 2026

Målet med løyvinga er å sikre at Forskingsrådet har tilstrekkelege midlar til å utbetale inngåtte forpliktingar gjennom året.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 500 mill. kroner på posten.

Departementet foreslår at løyvinga på posten kan omdisponerast til å dekke eventuelle meirutgifter på tilskotspostar til forskning under alle dei aktuelle departementa. Sjå forslag til vedtak III.

Kap. 3285 Noregs forskingsråd

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap		Forslag
		2024	Saldert budsjett 2025	2026
01	Inntekter frå oppdrag		12 100	12 536
02	Inntekter frå refusjonar o.a.		11 900	12 328
50	Avvikling av Forskingsrådets egedomsfond			130 000
	Sum kap. 3285		24 000	154 864

**Post 01 Inntekter frå oppdrag og post 02
Inntekter frå refusjonar o.a.**

Løyvinga på post 01 gjeld inntekter Noregs forskingsråd får frå oppdragsverksemd og på post 02 gjeld inntekter frå refusjonar o.a.

Resultat i 2024

Forskingsrådet var nettobudsjettert og hadde ikkje inntektsløyving i 2024.

Budsjettforslag for 2026

Kunnskapsdepartementet foreslår ei inntektsløyving til Noregs forskingsråd på 24,9 mill. kroner i 2026.

**Post 50 Avvikling av Forskingsrådets
eigedomsfond**

Løyvinga på posten gjeld inntekter frå avviklinga av eigedomsfondet i Noregs forskingsråd. Forsk-

ingsrådet forvaltar eigedommar i Gaustadbekkdalen i Oslo. Dette er tomter som er festa bort på langvarige avtalar, og inntektene har gått inn i eit eigedomsfond. Forvaltning av eigedom er ikkje ei kjerneoppgåve for Forskingsrådet. Kunnskapsdepartementet foreslår derfor at ansvaret for forvaltninga av eigedommane vert overført til Statsbygg, og at eigedomsfondet vert avvikla.

Budsjettforslag for 2026

Kunnskapsdepartementet foreslår å løyve 130 mill. kroner over posten, som er berekna inntekter ved avviklinga av eigedomsfondet i Forskingsrådet. Samstundes er det lagt opp til at utgifter tilsvarende desse inntektene over tid blir stilte til disposisjon for Forskingsrådet gjennom løyvinga, tilsegnssramma og tilsegnssfullmakta for kap. 285, post 71 Strategiske forskingsprioriteringar. Sjå også forslag til vedtak X.

Kap. 287 Grunnløyving til samfunnsvitskapelege forskingsinstitutt

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
70	Grunnløyving til samfunnsvitskapelege forskingsinstitutt	245 303		
	Sum kap. 287	245 303		

**Post 70 Grunnløyving til
samfunnsvitskapelege forskingsinstitutt**

Kapitlet og posten er avvikla frå og med 2024, og løyvinga blir foreslått på kap. 285, post 73. Sjå mål og budsjettforslag der.

Resultat i 2024

Driftsinntektene til dei samfunnsvitskapelege institutta var litt under 1,8 mrd. kroner i 2024, om lag det same som i 2023. Halvparten av driftsinntektene kom frå Forskingsrådet.

Grunnløyvinga til desse institutta utgjorde 16 pst. av driftsinntektene deira, mot 17 pst. i 2023. 10 pst. av grunnløyvinga blei fordelt mellom

institutta etter oppnådde resultat på dei indikatorene som Kunnskapsdepartementet har fastsett i retningslinjene for statleg grunnløyving til forskingsinstitutt og forskingskonsern.

Talet på forskarårsverk gjekk opp frå 816 årsverk i 2023 til 823 i 2024. Kvinner stod for 56 pst. av forskarårsverka i 2024, noko som er ein liten auke frå 2023. Målt i talet på institutt er den samfunnsvitskapelege instituttgruppa størst, men denne gruppa hadde samla sett minst driftsinntekter samanlikna med dei tre andre i instituttgruppene med statleg grunnløyving. Dei samfunnsvitskapelege institutta hadde også i 2024 høgast vitsskapeleg publisering per forskarårsverk og lågast del nasjonale oppdragsinntekter per forskarårsverk.

Tabell 4.27 Grunnløyvinga til dei samfunnsvitskapelege institutta

	(i mill. kroner)	
	Grunnløyving 2024 ¹	Pst. endring frå 2023 (nominell)
Chr. Michelsens Institutt (CMI)	20,5	1,5
Forskningssiftelsen Fafo	24,9	–0,3
Fridtjof Nansens Institutt (FNI)	8,9	–0,2
Institutt for fredsforskning (PRIO)	25,3	3,5
Institutt for samfunnsforskning (ISF)	14,5	1,1
Møreforskning AS	8,8	1,8
NORCE Norwegian Research Centre AS, samfunnsvitskapeleg aktivitet	35,6	0,5
Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU)	19,1	2,3
Nordlandsforskning AS	6,8	6,1
Norsk institutt for bærekraftsforskning AS (NORSUS)	6,7	3,2
Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI)	17,7	1,5
NTNU Samfunnsforskning AS	15,3	4,3
Samfunns- og næringslivsforskning AS (SNF)	8,7	1,0
Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning	4,7	4,8
Stiftelsen SINTEF, samfunnsvitskapeleg arena	29,4	2,7
Telemarksforskning	8,5	6,5
Vestlandsforskning	5,6	6,4
Totalsum	261,0	2,1

¹ I tillegg kom 32,8 mill. kroner i Retur-EU-midlar. Forskringsrådet tildeler midlane til dei institutta som nådde opp i konkurransen om prosjektmidlar frå EU. Institutta skal bruke midlane til langsiktig kunnskaps- og kompetanseoppbygging i tråd med *Retningslinjer for statlig grunnbevilgning til forskningsinstitutter og forskningskonsern*.

Kjelde: Noregs forskingsråd

Kap. 288 Internasjonale samarbeidstiltak

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
21	Særskilde driftsutgifter	11 996	14 121	13 487
72	Internasjonale grunnforskningsorganisasjonar	382 660	426 307	463 081
73	EUs rammeprogram for forskning og innovasjon	4 790 713	3 450 703	3 902 355
74	EUs program for utdanning, opplæring, ungdom og idrett	1 542 306	1 211 287	1 293 080
75	UNESCO-kontingent	24 302	24 365	24 933
76	UNESCO-formål	4 778	700	5 000
Sum kap. 288		6 756 755	5 127 483	5 701 936

Post 21 Særskilde driftsutgifter

Løyvinga går til internasjonalt samarbeid for å heve kvaliteten nasjonalt innanfor ansvarsområda til departementet, inkludert bilateralt samarbeid med prioriterte land. Løyvinga dekker mellom anna kontingenten til Senter for utdanningsforskning (CERI) og Global Science Forum under OECD. Mindre delar vil òg kunne nyttast til Noregs hus i Cité Internationale Universitaire de Paris (CIUP) og prosjekt i regi av Europarådet og UNESCO.

Mål for 2026

Målet med løyvinga er at Noreg deltek aktivt i internasjonalt samarbeid innanfor utdanning og forskning, og at det er gode koplingar mellom forskning og høgare utdanning i arbeidet.

Resultat i 2024

I 2024 har løyvinga gått til ulike tiltak som bidreg til at Noreg deltek aktivt i internasjonalt samarbeid innanfor utdanning og forskning. Løyvinga har støtta opp under arbeidet med å kartlegge sensitive fagområde og strategisk viktige teknologiar, som inngår i departementets arbeid med å legge til rette for ansvarleg internasjonalt samarbeid innanfor høgare utdanning og forskning.

Delar av løyvinga gjekk til å finansiere teknologi- og kunnskapsutsendingar ved Innovasjon Noregs kontor i New Delhi, Rio de Janeiro og Tokyo. Ein del av løyvinga har i 2024 gått til Europarådets prosjekt The European Qualifications

Passport for Refugees (EQPR), og støtte blei også gitt til UNESCOs prosjekt Qualifications Passport for Refugees and Vulnerable Migrants (UQP). Det blei òg gitt ei løyving til UNESCOs mellomstatlege havforskningskommisjon (IOC). Løyvinga er støtte til havforskningskommisjonens koordinering av FNs havforskingstiår (2021–2030). Tiåret bidreg til auka havkompetanse både nasjonalt og internasjonalt, og norske forskingsmiljø deltek aktivt.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår ei samla løyving på posten på 13,5 mill. kroner for 2026. I 2026 vil midlane på posten mellom anna gå til arbeidet med å utvikle eit meir heilskapleg kunnskapsgrunnlag om ansvarleg internasjonalt samarbeid og forskingstryggleik, jf. oppfølginga av Meld. St. 14 (2024–2025) *Sikker kunnskap i en usikker verden*. Delar av løyvinga vil gå til å gjennomføre ein midtvegs-evaluering av Panoramastrategien (2021–2027) for høgare utdannings- og forskningssamarbeid med prioriterte samarbeidsland utanfor EU. Løyvinga dekker i tillegg kontingentane til dei internasjonale organisasjonane CERI, CIMPA, EQAR, og Global Science Forum. Løyvinga på posten går også til å finansiere teknologi- og kunnskapsutsendingar ved Innovasjon Noregs kontor i New Delhi, Rio de Janeiro og Tokyo. Delar av løyvinga vil gå til UNESCOs Intergovernmental Oceanographic Commission. Det kan òg bli gitt støtte til særskilde prosjekt i internasjonale organisasjonar som er særleg retta mot å nå Noregs mål for internasjonalt forskings- og utdanningssamarbeid.

Departementet foreslår å overføre 1,7 mill. kroner frå kap. 288, post 21 til Utanriksdepartementets kap. 100, post 01 for å dekke utgifter til samfinansieringa av ei ministerrådsstilling ved Noregs delegasjon til UNESCO. Stillinga blir oppretta med atterhald om at Noreg blir valt inn i UNESCOs styre for perioden 2025–2029.

Departementet foreslår å flytte 0,2 mill. kroner frå kap. 288, post 21 til Utanriksdepartementets kap. 118, post 73. Midlane skal gå til sekretariatet for Høgnivåpanelet for ein berekraftig havøkonomi (Havpanelet).

Departementet foreslår å flytte 0,7 mill. kroner frå kap. 288, post 76 til posten for å samle tiltak som støttar opp under internasjonalt samarbeid. Midlane skal gå til FN-sambandet for den nasjonale koordineringa av UNESCOs skulenettverk ASPnet.

Post 72 Internasjonale grunnforskningsorganisasjonar

Løyvinga dekker norsk deltaking i Den europeiske organisasjonen for kjerneforskning (CERN), Det europeiske molekylærbiologiske laboratoriet (EMBL), Den europeiske konferansen for molekylærbiologi (EMBC), Det europeiske synkrotronstråleanlegget (ESRF) og Den internasjonale kreftforskningsorganisasjonen (IARC).

Mål for 2026

Medlemskapen i internasjonale grunnforskningsorganisasjonar skal medverke til global kunnskapsutvikling og til å nå overordna forskingspolitiske mål om høg kvalitet og internasjonalisering.

Resultat i 2024

Alle dei internasjonale grunnforskningsorganisasjonane Noreg deltek i, medverkar til global kunnskapsutvikling og driv verdsleiarande forskning innanfor fagfelte sine. Medlemskapen i organisasjonane gjer det mogleg for norske forskarar å delta på linje med forskarar frå andre medlemsland og bidra til forskning av høg kvalitet.

Forskarane får kjennskap til ny teknologi og tilgang til ei rekke infrastrukturtenester, og dei held seg oppdaterte og bidreg i forskingsfronten. Gjennom kurs, opplæring og forskingsopp- hald ved grunnforskningsorganisasjonane hentar norske forskarar heim kunnskap til nytte for det norske forskingsmiljøet. Medlemskap i desse organisasjonane bidreg òg til å utvikle det felles-europeiske forskingsområdet. Noreg har delega-

tar som sit i dei styrande organa til organisasjonane.

I 2024 fekk CERN mellom anna resultat som opnar for ny kunnskap om kvantefysikk og om korleis universet oppstod. Large Hadron Collider (LHC) skal byggast om, og norske forskarar har saman med institutt og bedrifter laga instrument og detektorar for den nye LHC. 500 norske skule- elevvar med lærarar besøkte CERN i 2024 – eit viktig tiltak for rekruttering til realfaga. I 2024 var 156 forskarar knytte til norske institusjonar involverte i CERN-relatert forskning. Det er om lag 100 norske leverandørar som regelmessig leverer tilbod til CERN. Statnett og CERN skreiv i 2024 under ein samarbeidsavtale om energiteknologiar knytte til det grønne skiftet.

EMBLs bioinformatikkinstitut European Bioinformatics Institute (EMBL-EBI) har saman med den europeiske livsvitskapsinfrastrukturen ELIXIR utvikla og lansert Federated European Genome-phenome Archive – eit system som gjer det mogleg å dele tilgang til det europeiske arkivet for genom- og fenotypedata på ein trygg måte. No kan også personsensitive data brukast i dette systemet. Forskarar frå Google DeepMind fekk i 2024 nobelprisen i kjemi for den kunstige intelligensen AlphaFold2 som kan føreseie korleis protein faldar seg. EBI samarbeidde med Google DeepMind om å gjere predikasjonane frå AlphaFold2 tilgjengelege for forskarar over heile verda. EMBL held fram med å vere leiande innanfor strukturbologi. Dei har utvikla ei ny plattform som gjer det lettare å førebu prøver til kryoelektronmikroskopi. Dette gjer at fleire forskarar kan bruke teknologien, med betre kvalitet og meir pålitelege resultat.

ESRF er i full drift etter oppgraderinga av den nye maskinen som gir meir enn 100 gongar betre kvalitet på synkrotronstrålen enn tidlegare. ESRF verkar som eit supermikroskop som kan beskrive og filme plasseringa av og rørslene til atom i alle typar materiale innanfor mange fagfelt, som kjemi, materialfysikk, arkeologi og kulturarv, biologi, medisin og miljøvitskap. Kvart år mottek ESRF 9 000 vitskapelege besøk, og det blir publisert 2 000 vitskapelege artiklar baserte på resultatane frå ESRF. Norsk bruk av ESRF i perioden 2022–2024 var stor i historisk samanheng.

IARC bidreg til global kreftkontroll gjennom ei rekke aktivitetar og forskningssamarbeid. Studiar frå IARC viser mellom anna at 1 av 20 kvinner globalt vil få brystkreft i løpet av livet, og innan 2050 er det venta 3,2 mill. nye brystkrefttilfelle og 1,1 mill. dødsfall årleg. Modelleringsstudiar har vist at forbod mot sal av tobakk til personar fødte mellom

2006 og 2010 kan forhindre 1,2 mill. lungekreft-dødsfall globalt innan 2095. Forsking ved IARC har vidare stadfesta at éin enkelt dose HPV-vaksine gir langvarig vern, like effektivt som fleire dosar.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 463,1 mill. kroner på posten. Kontingentane for dei enkelte med-

lemslanda blir fastsette ut frå ein avtalefesta utrek-ningsnøkkel der bruttonasjonalproduktet eller lik-nande er ein hovudfaktor. Kontingentkrava for 2026 er enno ikkje fastsette for alle organisasjo-nane. Budsjettforslaget for 2026 tek for nokre av organisasjonane derfor utgangspunkt i dei kontin-gentane som blei vedtekne for 2025.

Tabell 4.28 Norske kontingentbidrag til internasjonale grunnforskningsorganisasjonar i 2026

Organisasjon	Kontingent i lokal valuta (i 1 000)		(i 1 000 kr)
	CHF	Euro	
CERN	30 792		379 623
EMBC		653	7 519
EMBL		4 481	51 578
ESRF		1 363	15 686
IARC		754	8 674
Forslag til løyving på kap. 288, post 72			463 081

Post 73 EUs rammeprogram for forskning og innovasjon

Løyvinga dekker Noregs kontingent til deltaking i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont Europa (2021–2027), og midlar til EUs tiltakspakke for gjenoppbygging etter covid-19-pandemien, Next Generation EU, som blir kanali-serte gjennom Horisont Europa. I tillegg dekker posten etterbetalingar for Horisont 2020 (2014–2020).

Mål for 2026

Måla med løyvinga er å

- fremje høg kvalitet i norsk forskning og fleire framifrå og innovative miljø, auke verdiska-ping, styrke konkurranse- og innovasjonsevne og fremje omstilling, slik at Noreg kan hand-tere store samfunnsutfordringar betre og bidra til å nå berekraftsmåla og til ei berekraftig sam-funnsutvikling
- utvikle forskings- og innovasjonspolitikken og etablere nye samarbeidsmønster på tvers av landegrensar, sektorar og fag

Resultat i 2024

Norske forskings- og innovasjonsmiljø, nærings-liv, offentlege verksemder og helseføretak har per april 2025 totalt henta heim 3,18 pst. av dei kon-kurranseutsette midlane i Horisont Europa, godt over ambisjonsnivået på 2,8 pst. for heile program-perioden. Omrekna til norske kroner utgjer det om lag 15,7 mrd. kroner. Samla sett gir dette nor-ske prosjektdeltakarar tilgang til prosjektmidlar til ein total verdi av 96 mrd. kroner. Heile 22,1 pst. av alle søknadene med norsk deltaking er innstilte til finansiering i Horisont Europa. Denne suksessra-ten ligg 5,8 prosenteningar over snittet for alle søknadene til Horisont Europa og viser høg kvali-tet på søknader med norsk deltaking. Noreg har fått aller mest midlar i klynge 5 Klima, energi og mobilitet, medan den høgaste returdelen er opp-nådd i klynge 1 Helse. Det er institutta og univer-siteta og høgskulane som har innhenta mest mid-lar så langt.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 3,9 mrd. kroner på posten. Løyvingsbehovet for Noregs bidrag i 2026 er basert på Europakommisjonens budsjett for 2026. Endra kontingentbehov gjer at løyvingsbe-hovet er høgare enn i 2025.

Post 74 EUs utdannings-, opplærings-, ungdoms- og idrettsprogram

Løyvinga på posten dekker kontingenten for norsk deltaking i EUs program for utdanning, opplæring, ungdom og idrett, Erasmus+ (2021–2027), kontingenten til Europeisk senter for utvikling av yrkesretta opplæring (Cedefop) og midlar til nasjonale ekspertar i Europakommisjonen.

Mål for 2026

Måla med løyvinga er å

- heve kvaliteten, relevansen og attraktiviteten i det norske utdanningssystemet
- auke kompetansen hos den enkelte deltakaren
- handtere store samfunnsutfordringar
- forbetre samarbeidet mellom utdanning, opplæring og arbeids- og samfunnsliv
- auke deltakinga i internasjonale læringsmiljø
- utvikle politikk og rammevilkår

Resultat i 2024

Erasmus+ skal bidra til å løyse viktige samfunnsutfordringar som berekraftig utvikling, inkludering og digital omstilling. Dette er tverrgående prioriteringar i programmet. Norske aktørar deltek aktivt i dei ulike tiltaka i Erasmus+. Det er større interesse og eit jamt tilsig av institusjonar som er nye i programmet. Dette er i tråd med målet i Erasmus+-strategien om at programmet skal nå breitt ut til dei ulike målgruppene. Samla tildelte Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse i 2024 nær 472 mill. norske kroner til internasjonalt samarbeid gjennom Erasmus+.

Ei viktig prioritering for grunnopplæringa i 2024 har vore satsing på kompetanseutvikling og arbeid opp mot kommunar og fylkeskommunar for å sikre at programmet også når regionale og lokale mål på utdanningsfeltet.

Det er god søking til Erasmus+ i høgare utdanning, og talet på studentmobilitetar i 2024 er tilsvarende tala for 2023. I 2024 har ein sett at fleire og fleire nyttar seg av tilbodet om korttidsmobilitet i Erasmus+. Talet på innreisande studentar gjennom Erasmus+ steig litt i 2024 samanlikna med førre år, frå 8 436 til 8 670.

I 2024 blei ytterlegare to norske institusjonar med i prestisjetiltaket Europeiske universitetsalliansar. Dermed deltek norske institusjonar i tolv alliansar, og dei institusjonane som er med, omfattar, om lag to tredelar av studentmassen.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 1,3 mrd. kroner på posten. Løyvingsbehovet for Noregs bidrag i 2025 er basert på Europakommisjonens budsjett for 2026. Endra kontingentbehov gjer at løyvingsbehovet er høgare enn i 2025.

Post 75 UNESCO-kontingent

Løyvinga dekker den norske kontingenten til UNESCO, FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon. UNESCO har i hovudoppgåve å medverke til fred og tryggleik ved å fremje internasjonalt samarbeid på fagområda til organisasjonen.

Mål for 2026

Målet med norsk deltaking i UNESCO er å

- sikre god gjennomføring og leiarrolle i koordineringa av FNs berekraftsmål nr. 4 om utdanning
- forbetre kunnskapsgrunnlaget for hav og klima, inkludert ved å ha ei leiande rolle i gjennomføringa av FNs havforskingstiår (2021–2030)
- fremje vern og utvikling av verdas kultur- og naturarv
- fremje presse- og ytringsfriheit
- arbeide for meir open tilgang til forskingsresultat
- betre resultatrapporteringa i dei styrande organa til UNESCO
- forbetre samarbeidet med andre relevante FN-organisasjonar
- konsentrere innsatsen der UNESCO har dei største fortrinna

Resultat i 2024

Berekraftsmåla (SDG-ane) og Agenda 2030 er førande for arbeidet til UNESCO, og organisasjonen har hovudansvaret for SDG 4 – utdanningsmålet – blant FNs berekraftsmål. UNESCO arbeider kontinuerleg med tiltak knytte til berekraftsmål nr. 4: å sikre inkluderande, rettferdig og god utdanning og fremje høve til livslang læring for alle.

I 2024 heldt UNESCO fram med å arbeide aktivt og systematisk med å støtte opp under implementeringa av den globale konvensjonen om godkjenning av kvalifikasjonar innanfor høgare utdanning, som Noreg var den første staten til å ratifisere.

Den mellomstatlege havforskningskommisjonen (IOC) leiar arbeidet med gjennomføring av FN's tiår for havforskning, der norske forskingsmiljø òg gir viktige bidrag. IOC har vidare gitt viktig kunnskap om samanhengen mellom tilstanden i hava og klimaendringar og kva havet har å seie for dei andre berekraftsmåla.

Noreg er ei aktiv og tydeleg stemme for å verne om og fremje verdas kultur- og naturarv. Noreg følger òg opp UNESCOs arbeid og mandat for presse- og ytringsfridom. Saman med dei andre nordiske landa arbeider Noreg kontinuerleg med å gjere UNESCO meir effektiv og resultatorientert, og med å få innført eit meir kjønnsnøytralt språk og meir straumlinjeforma vedtaksstrukturar i organisasjonen.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 24,9 mill. kroner til medlemskontingenten i UNESCO i 2026.

Post 76 UNESCO-formål

Løyvinga går til Noregs geologiske undersøking (NGU), som har det nasjonale koordineringsansvaret for dei fem norske UNESCO-geoparkane.

Mål for 2026

Målet med løyvinga er å sikre god drift av Noregs geoparkar i tråd med UNESCOs retningslinjer for programmet.

Resultat i 2024

Hovuddelen av løyvinga har i 2024 vore nytta til tilskotsordninga til Den norske UNESCO-kommisjonen. 34 ulike prosjekt fekk støtte frå tilskotsordninga i 2024.

Prosjekta låg innanfor satsingsområda til Den norske UNESCO-kommisjonen: presse- og ytringsfridom, berekraftig utvikling, immateriell kulturarv, verdsarv, dokumentarv og demokratiutvikling. Prosjekta er spreidde ut i Noreg, og ordninga har dermed medverka til å gjere ansvarsområda til UNESCO meir kjende i fleire delar av landet.

Ein del av løyvinga gjekk i 2024 til å sikre vidare støtte til UNESCOs skulenettverk, Associated School Program Network (ASPnet). ASPnet er eit globalt nettverk av utdanningsinstitusjonar som arbeider for å fremje verdiane og måla til UNESCO, mellom anna delmål 4.7 i Agenda 2030 om utdanning for å fremje berekraftig utvikling. Det er over 60 medlemsskular i Noreg. FN-sambandet er nasjonal koordinator for ASPnet i Noreg.

Budsjettforslag for 2026

Løyvinga på post 76 gjeld frå 2026 tilskot til UNESCO-geoparkane i Noreg, der kvar geopark er tildelt 1 mill. kroner. Tilskotet blei reintrodusert på budsjettet til Nærings- og fiskeridepartementet i samband med budsjettforliket om revidert budsjett for 2025. Det blir foreslått at tilskotsansvaret frå og med 2026 blir overført til Kunnskapsdepartementet som koordinerande departement. Ein femte geopark fekk status som UNESCO-geopark frå april 2025, slik at den samla årlege ramma for tilskotet no er 5 mill. kroner. Midlane blir forvalta av Noregs geologiske undersøking (NGU), som har det nasjonale koordineringsansvaret for geoparkane.

Departementet foreslår å redusere løyvinga på posten med 0,7 mill. kroner mot ein tilsvarende auke på kap. 288, post 21 for å samle tiltak som støttar opp under internasjonalt samarbeid. Midlane skal gå til FN-sambandet for den nasjonale koordineringa av UNESCOs skulenettverk ASPnet.

Kap. 3288 Internasjonale samarbeidstiltak

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
04	Refusjon av ODA-godkjende utgifter	18 969	19 025	19 383
	Sum kap. 3288	18 969	19 025	19 383

Departementet foreslår å løyve 19,4 mill. kroner på posten. Løyvinga på post 04 gjeld refusjon av utgifter til UNESCO-kontingenten og kontingen-

ten til FN's samarbeidsorganisasjon mot kreft (IARC), som etter statistikkdirektiva til OECD delvis blir definert som offentlig utviklingshjelp.

Kap. 289 Vitskapelege prisar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
51	Holbergprisen	18 633	19 341	21 537
71	Abelprisen	18 093	18 781	20 957
72	Kavliprisen	12 375	12 845	16 307
	Sum kap. 289	49 101	50 967	58 801

Dei internasjonale forskingsprisane til regjeringa blir delte ut for å anerkjenne framifrå vitskapeleg arbeid og auke merksemda kring forskning i samfunnet.

Post 51 Holbergprisen

Mål for 2026

Formålet med Holbergprisen er å verdsetje banebrytande forskning innanfor humaniora, samfunnsvitskap, jus og teologi. Prisen skal skape merksemd i samfunnet om fagfelte og føre til interesse for dei blant barn og unge.

Resultat i 2024

I 2024 blei Holbergprisen tildelt professor Achille Mbembe ved Wits Institute for Social and Economic Research, University of the Witwatersrand, for framifrå forskning og bidrag på feltet det postkoloniale Afrika og hans rolle i å utvikle tenkinga om rasisme. Holbergprisen blir delt ut årleg av Universitetet i Bergen. Prisbeløpet er på 6 mill. kroner.

I samband med Holbergprisen blir også Nils Klim-prisen delt ut. Nils Klim-prisen er ein pris til framifrå yngre forskarar i eller frå Norden innanfor dei same fagfelte som Holbergprisen omfattar. I 2024 gjekk prisen til Siddharth Sareen, professor i miljø og energi ved Institutt for medie- og samfunnsfag, Universitetet i Stavanger, for hans tverrfaglege og kreative forskning der samfunnsvitskap og humaniora møter teknologi og klimavitskap. Prisbeløpet er på 500 000 kroner.

I tillegg til å dekke prisbeløpet til vinnarane blir løyvinga nytta til ulike arrangement i samband med priskomitearbeidet og prisutdelinga og til aktivitetar som skal auke interessa for fagfelte blant barn og unge og i samfunnet elles. Holbergprisen i skulen er ein nasjonal forskarkonkurranse for elevar i vidaregåande skule innanfor humanistiske og samfunnsvitskapelege fag. Kvart

år deltek 20 skular med omkring 1 000 elevar frå heile landet. I 2024 var det Erika Lind-Larsen frå Vestby vidaregåande skule som vann Holbergprisen i skulen.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å auke tilskotet med 1,5 mill. kroner og løyve 21,5 mill. kroner på posten.

Post 71 Abelprisen

Mål for 2026

Formålet med Abelprisen er å verdsetje banebrytande forskning innanfor matematikk. Prisen skal skape merksemd i samfunnet og auke interessa for matematikk blant barn og unge.

Resultat i 2024

I 2024 blei Abelprisen delt ut til Michel Talagrand ved Centre national de la recherche scientifique i Paris for banebrytande bidrag til sannsynsteori og funksjonalanalyse med framifrå bruk i matematisk fysikk og statistikk. Abelprisen blir delt ut årleg av Det Norske Videnskaps-Akademi (DNVA) og er på 7,5 mill. kroner. Løyvinga dekker prisbeløpet og fleire arrangement i samband med prisutdelinga og priskomitearbeidet.

Gjennom Abelprisen finansierer DNVA ei rekke tiltak som skal stimulere interessa for matematikk blant barn og unge. I 2024 nådde DNVA ei brei målgruppe, frå grunnskule til vidaregåande skule og lærarar, gjennom støtte til mellom anna Matematikksenteret, Kengurukonkurransen frå 4. til 10. trinn, Matematikk.org, Vektorprogrammet og Landslaget for matematikk i skolen. I tillegg støttar DNVA mellom anna Abelkonkurransen for elevar i vidaregåande skule, Unge Abel lagkonkurranse for ungdomstrinnet, og Holmboe-

prisen, som årleg blir delt ut til éin eller fleire matematikklærarar.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å auke tilskotet med 1,5 mill. kroner og løyve 21 mill. kroner på posten.

Post 72 Kavliprisen

Mål for 2026

Formålet med Kavliprisen er å anerkjenne banebrytande forskning innanfor astrofysikk, nanovitskap og nevrovitskap. Prisen skal skape merksemd i samfunnet om fagfelte og føre til internasjonalt samarbeid mellom forskarar.

Resultat i 2024

Kavliprisen er eit samarbeid mellom Det Norske Videnskaps-Akademi (DNVA), The Kavli Foundation og Kunnskapsdepartementet. Kavliprisen blir delt ut annakvart år for framifrå vitskapeleg arbeid innanfor fagfelte astrofysikk, nanovitskap og nevrovitskap.

I 2024 gjekk prisen for astrofysikk til Sara Seager (Canada/USA) og David Charbonneau (Canada/USA) for oppdaginga av eksoplanetar og skildringa av atmosfæren til desse planetane.

Forskarane har utvikla metodar for å oppdage ulike atomslag i atmosfærene til planetar og for å måle infraraud varmemstråling. Bidraga deira har vore viktige for den enorme framgangen dei siste 20 åra innanfor utforskinga av myriadane av eksoplanetar.

Prisen for nanovitskap gjekk til Robert S. Langer (USA), Armand Paul Alivisatos (USA) og Chad A. Mirkin (USA). Dei har revolusjonert feltet nanomedisin ved å vise korleis nanoteknologi kan bringe biomedisinsk forskning og praksis framover. Oppdagingane deira har lagt grunnlaget for utvikling av behandlingsformer, vaksinar, bioavbuilding og diagnostikk.

Prisen for nevrovitskap gjekk til Nancy Kanwisher (USA), Doris Tsao (USA) og Winrich Freiwald (Tyskland). Dei har oppdaga eit spesialisert system i hjernen for atkjenning av ansikt. Oppdagingane deira har gitt oss grunnleggande prinsipp for nevralt organisering og danna utgangspunkt for vidare forskning på korleis behandlinga av visuell informasjon er knytt saman med andre kognitive funksjonar.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å auke tilskotet med 3 mill. kroner og løyve 16,3 mill. kroner på posten.

Programkategori 07.80 Utdanningsstøtte

Utgifter under programkategori 07.80 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
2410	Statens lånekasse for utdanning	60 102 490	64 230 469	67 443 730	5,0
	Sum kategori 07.80	60 102 490	64 230 469	67 443 730	5,0

Inntekter under programkategori 07.80 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	Endring i pst.
5310	Statens lånekasse for utdanning	21 117 373	23 519 170	25 270 540	7,4
5617	Renter frå Statens lånekasse for utdanning	13 672 304	13 852 239	15 100 221	9,0
	Sum kategori 07.80	34 789 677	37 371 409	40 370 761	8,0

Innleiing

Eit av dei viktigaste velferdsgoda vi har, som skal bidra til at alle har like moglegheiter til utdanning, er utdanningsstøtta gjennom Lånekassen. Utdanningsstøtta er ei universell velferdsordning og skal sørge for at alle har eit godt grunnlag for livsopphald under utdanninga, uavhengig av kvar dei kjem frå, og kva for sosial eller økonomisk bakgrunn dei har. I studieåret 2024–25 fekk 430 000 elevar, lærlingar og studentar utdanningsstøtte. Samstundes betaler 809 000 nordmenn tilbake på studielånet. Til saman er nær 22 pst. av befolkninga kundar i Lånekassen.

Utdanningsstøtta skal òg legge til rette for at elevar og studentar kan arbeide effektivt og med gode resultat, slik at samfunnet og arbeidslivet får tilgang på kompetanse. I dei komande åra møter det norske samfunnet fleire store utfordringar: ei aldrende befolkning, fallande fødselstal, utanfor-skap, og sentralisering i busetnadsmønsteret. Mangelen på kompetent arbeidskraft vil truleg auke i åra framover. Dette er ei av hovudutfordrin-

gane Noreg står overfor. Utdanningsstøtta er eit viktig verkemiddel for at samfunnet skal få tilgang på kompetent arbeidskraft, som er ein nøkkel til omstilling og innovasjon.

Følgande overordna mål for Kunnskapsdepartementet er særleg relevante for løyvingane under programkategori 07.80:

- Kunnskap legg grunnlag for demokrati, velferd, omstilling og berekraft
- Samfunnet og arbeidslivet har tilgang på relevant kompetanse
- Kunnskapssektoren utjamnar sosiale og geografiske skilnader
- Kompetanseheving og livslang læring er meir tilgjengeleg for alle over heile landet
- Opplæring og utdanning som gir fleire relevant kvalifisering

Hovudprioriteringar for 2026

Teknologiske endringar og det grøne skiftet fører til at innhaldet i nokre jobbar blir endra, og at nokre jobbar forsvinn. Det blir stadig viktigare at arbeid-

stakarar har tilgang på oppdatert kompetanse, og at arbeidsstyrken er omstillingsdyktig. Demografiske endringar og auka behov for omstilling til seier gradvis færre unge studentar i heiltidsutdanning og aukande etterspurnad etter kortare og meir fleksible utdanningar. Studentane har allereie høgare gjennomsnittsalder og er ei meir mangfaldig gruppe enn for nokre tiår sidan. Stadig fleire studerer fleksibelt, og fleire kombinerer arbeid og studium og er i jobb nokre år før dei studerer vidare. Samstundes skal utdanningsstøtta framleis vere relevant for unge heiltidsstudentar i si første utdanning.

Utdanningsstøtta gjennom Lånekassen er eit sentralt verkemiddel for å sikre lik rett til utdanning og for å stimulere til at unge menneske vel å studere. For at utdanningsstøtta skal halde fram å vere relevant, må ho treffe ei meir mangfaldig studentgruppe, i ulike livsfasar. Utdanningsstøtta skal også i framtida vere eit velferdspolitisk verkemiddel som treffer studentar og elevar sine behov. Det er lenge sidan førre fullstendige gjennomgang av utdanningsstøtteordningane. Over fleire år har ulike endringar vore innførte for å betre, spisse, og for å stimulere til utdanningsval som treffer behova for arbeidskraft i samfunnet. Dei siste fire åra har utdanningsstøtta auka, og Stortinget har fatta vedtak om at ho i denne stortingsperioden skal knytast til grunnbeløpet i folketrygda. Det er no behov for ein heilskapleg gjennomgang av utdanningsstøtta, og departementet vil setje ned eit offentleg utgreiingsutval (NOU). Utgreiinga skal undersøke korleis verkemiddelbruken kan samsvare betre med samfunnsutfordringane, og slik halde oppe utdanningsstøttesystemet som ei sentral velferdsordning. I samband med utgreiinga av utdanningsstøtta har regjeringa valt å ikkje gå vidare med kompetanselånet – den varsla nye låneordninga for dei som kombinerer arbeid og kortare utdanningstilbod. Dette fordi moglege tilpassingar for arbeidstakarar bør sjåast i samanheng med utgreiingsarbeidet.

Lånekassen vil framover arbeide med modernisering av IT-systema sine slik at verksemda legg til rette for å møte behova elevar, studentar og tilbakebetalarar vil ha i framtida for fleksible og effektive tenester. Dermed vil IT-systema bli betre tilpassa eventuelle behov for auka fleksibilitet og moglege framtidige endringar i utdanningsstøtta.

For å gjere det meir attraktivt å busetje seg og arbeide i mindre sentrale strøk, foreslo regjeringa i budsjettet for 2025 ei ordning for sletting av utdanningsgjeld i distrikta. Regjeringa foreslår i 2026 å målrette ordninga mot kommunane med størst befolkningsutfordringar. Regjeringa fore-

slår vidare å redusere talet på år ein kan få sletta utdanningsgjeld. Samstundes held regjeringa fram med forslaget om å doble satsen for gjeldsslette frå 30 000 til 60 000 kroner i den eksisterande ordninga i innsatssona, uten noko avgrensing på talet år ein kan få sletta utdanningsgjeld.

Regjeringa foreslår å styrke barnestipendet ved å auke satsen for første barn med 10 pst. utover prisvekstjustering. Om lag 23 100 søkarar fekk barnestipend i studieåret 2024–25. Tiltaket vil også kunne treffe ein del av målgruppa for overgangsstønaden. For nærare omtale av endringane i overgangsstønaden, sjå Prop. 1 S (2025–2026) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Lånekassen er ei viktig finansieringskjelde til livsopphald

Like moglegheiter til utdanning

Utdanningsstøtta er ei viktig inntektskjelde for studentar og elevar som treng støtte for å ta opplæring eller høgare utdanning. Tal frå Lånekassen viser at 65 pst. av alle studentar i høgare utdanning mottek studiestøtte. For studentar som tek fagskuleutdanning er delen 50 pst. SSBs undersøking *Studenters levekår frå 2021* viser at Lånekassen er hovudinntektskjelda for seks av ti heiltidsstudentar. Utdanningsstøtteordningane fungerer godt for dei fleste elevane og studentane, med eit høgt nivå på både lån og stipend samanlikna med andre land i Europa, i tillegg til fleksible mekanismar for tilbakebetaling og låge tal for misleghald.

Dei siste åra har ulike ordningar i Lånekassen blitt styrkte betydeleg for å sikre at alle har like moglegheiter til å ta utdanning. I denne regjeringsperioden har utstyrsstipendet blitt styrkt med over 90 mill. kroner, medan bortebruarstipendet har blitt styrkt med om lag 275 mill. kroner. For studieåret 2025–26 er basislånet på 166 859 kroner. Det er ein nominell auke på 40 500 kroner sidan studieåret 2021–22. Endringa har gitt studentane over 3 600 kroner meir utbetalt i månaden. Basislånet har auka meir enn grunnbeløpet i folketrygda (G) i løpet av dei siste ti åra. I 2015–16 svarte basislånet til 1,12 G, medan det i 2025–26 er på 1,28 G.

Det har vore ein nedgang i talet på norske studentar som mottek lån og stipend frå Lånekassen til utdanning i utlandet. I studieåret 2024–25 var talet 21 900, som er det lågaste talet dei ti siste åra om ein ser bort frå dei ekstraordinære åra under covid-19-pandemien. Nedgangen kjem hovudsakleg av at færre mottek lån og stipend til gradsgivande utdanning i utlandet. I studieåret 2024–25 var talet 13 200 studentar, medan det i studieåret 2014–15 var 17 500 studentar. Samstundes har det

vore ein auke i talet på studentar som mottok lån og stipend til utvekslingsopphald. I studieåret 2024–25 fekk 8 700 studentar lån og stipend til utvekslingsopphald, ein auke på 250 frå året før.

Arbeid ved sida av utdanninga gir studentar viktig arbeidserfaring. Utdanningsstøtteordningane er innretta slik at heiltidsutdanning kan kombinerast med noko arbeid utan at ein får mindre stipend. Heilårsstudentar kan i 2025 tene opptil 224 709 kroner før dei får redusert stipend. *Studiebarometeret* til Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga (NOKUT) frå 2024 viser at fleirtalet av studentane arbeider ved sida av utdanninga. Same undersøking viser at tid brukt på betalt arbeid blant studentane i 2024 var på same nivå som dei tre føregåande åra, men tidsbruken er på eit høgare nivå enn i åra før covid-19-pandemien. Lånekassens analyse *Behovsprøving av studentar i Lånekassen* frå 2025 viser at dei fleste studentar som arbeider under studia, ikkje får redusert stipend på grunn av for høg inntekt; meir enn fire av fem stipendkroner i Lånekassen blir verande stipend etter behovsprøvinga. Dei siste åra har det samstundes vore ein oppgang i delen stipendkroner som blir til lån som følge av for høg inntekt. I 2023 er delen 18,2 som er ei auke på 3 prosentpoeng frå 2022.

I undersøkinga *Lønner det seg å jobbe ved siden av studiene* frå 2024 finn Lånekassen og Nav ein i hovudsak positiv samheng mellom betalt arbeid ved sida av studia og arbeidsmarknadsutfall, særleg for studentar med studierelevant deltidsjobb. Tid brukt på betalt arbeid var i 2024 på same nivå som i 2023, samstundes som den faglege tidsbruken blei redusert med om lag éin time, jf. *Studiebarometeret* til NOKUT frå 2024.

Tilbakebetalarane har meir gjeld no enn tidlegare

Kundane i Lånekassen har meir gjeld no enn tidlegare. I 2024 var gjennomsnittleg gjeld etter avslutta utdanning 457 000 kroner. Det er en auke på 17 000 kroner frå 2023. I 2015 var gjennomsnittleg gjeld 391 000 kroner (i 2024-kroner). Gjelda i 2024 er om lag 17 pst. høgare enn i 2015. Ein del av auken kan forklarast med opptrappinga til elleve månader med utdanningsstøtte, auka satsar for basislånet, og høgare låneramme til skulepenigar for studentar i utlandet.

Det er få tilbakebetalarar som har problem med å betene gjelda. Dei siste ti åra har det vore ein reduksjon i purringar frå Lånekassen frå om lag 5 til om lag 3 pst av årlege rekningar. I den same perioden er prosentdelen oppsagde lån totalt redusert frå om lag 4 til om lag 3 pst. Ein analyse

frå Lånekassen viser at tilbakebetalarar med betalingsproblem ofte ikkje har teke høgare utdanning, men i større grad har fått lån og stipend til grunnskuleopplæring eller vidaregåande opplæring og har relativt låge studielån ved avslutta utdanning. Ein del av desse har ikkje nytta seg av betalingsutsetjingar eller andre sosiale ordningar dei kunne hatt krav på. Departementet har bede Lånekassen arbeide vidare med tiltak som kan førebygge misleghald for desse gruppene.

Stadig fleire avsluttar utdanninga med meir enn 1 mill. kroner i utdanningsgjeld. Dei som har teke privat flygarutdanning kan få utvida lån til skulepenigar. Dei har òg meir enn dobbelt så mykje gjeld som andre studentar i Noreg. Snittet på dei med over 1 mill. kroner i utdanningsgjeld omfattar òg det fleirtalet som ikkje fullfører pilotutdanning, og som då ikkje vil kunne bli flygar. Departementet varsla i budsjettet for 2025 ei mogleg avvikling av det utvida lånet for trafikkflygarar. I tråd med vedtak frå komitébehandlinga av forslaget foreslår departementet å vidareføre ordninga som tidlegare.

Utdanningsstøtta skal bidra til kompetanse i heile landet

Utdanning er nøkkelen til utvikling, innovasjon og omstilling. Utdanningssystemet er det fremste verkemiddelet myndigheitene har for å dekke kompetansebehovet i samfunnet. God tilgang på kompetanse er avgjerande for at bedrifter skal kunne skape verdiar, og for at offentlege verksemdar skal kunne levere likeverdige tenester av høg kvalitet i heile landet. Det er til dels store forskjellar i utdanningsnivå mellom sentrale strøk og distrikt. Dei som veks opp i distrikta tek mindre utdanning og har svakare gjennomføring. Samstundes har utdanning på høgare nivå fleire sentraliserande verknader. Ungdommane frå distrikta søker seg i større grad til utdanning utanfor heimfylket enn unge frå universitetsbyane. Utdanningsinstitusjonane ligg i hovudsak i dei store byane, og kompetansearbeidsplassar blir ofte etablerte i dei store arbeidsmarknadene.

Regjeringa vil gjere det meir attraktivt å busetje seg og arbeide i distrikta. Dette skal bidra til god tilgang på kompetanse og skape levedyktige lokalsamfunn i heile landet. I 2025-budsjettet foreslo regjeringa ei ny ordning for sletting av utdanningsgjeld i distrikta. Ordninga skulle omfatte alle kommunar i sentralitetszone 5 og 6 i SSBs sentralitetsindeks, med unntak av kommunar alt omfatta av den eksisterande ordninga i inn-satssona.

Under høyringa stilte fleire kommunar seg positive. Fleire kommunar var derimot negative, og peika på at ei brei ordning kan svekke effekten av den eksisterande gjeldssletteordninga i innsatssona. Andre kommunar påpeikte utfordringar ved at ordninga vil føre til ulik behandling av kommunar i felles bu- og arbeidsmarknadsregionar. Dette kan skape insentiv for flytting internt i slike regionar og svekke regionale distriktssenter. Det vart òg peika på at ei meir generell ordning kan svekke verknaden av insentiva i ordninga for dei minst sentrale kommunane. Av kommunane i sentralitetssone 5 og 6 er det dessutan fleire som har vekt i både folketal og sysselsetjing. Nokre kommunar viste òg til at ordninga kan slå uheldig ut for kommunar som, før kommunesamanslåing, hadde lågare sentralitetsindeks. Forskarforbundet var kritiske til forslaget, og peika mellom anna på at kunnskapsgrunnlaget er usikkert, og at ordninga bør evaluerast etter ei tid dersom ho vert sett i verk.

Regjeringa tek synspunkta i høyringa på alvor og vil derfor i første omgang foreslå ei meir spissa ordning. Ordninga vert no målretta mot kommunar i sentralitetssone 6, som typisk er kommunar med særlege distriktsutfordringar og som har størst utfordringar med å rekruttere kompetent arbeidskraft. Samstundes blir risikoen for at ordninga trekker arbeidskraft frå mindre regionsenter til ein nabokommune med lågare sentralitetsindeks redusert. Dette vil òg sikre større grad av likebehandling av kommunar i felles bu- og arbeidsmarknadsregionar. Regjeringa held frem forslaget varsla i 2025 om å forbetre den eksisterande gjeldssletteordninga i innsatssona ved å auke satsen for gjeldsslette frå 30 000 til 60 000 kroner.

Regjeringa er i utgangspunktet positiv til å utvide ordninga vidare, men ønsker å evaluere effekten av ordninga før ei eventuell utviding.

Regjeringa foreslår ei tidsavgrensing for antal år det er mogleg å få sletta gjeld, på maksimalt tre år etter oppteningstida på eitt år. Det målrettar i større grad ordninga mot dei første åra i etableringsfasen, når ein truleg har større tilbøyelegheit for flytte og der gjeldsletting kan ha særleg stor innverknad for varig busetjing. Regjeringa foreslår òg at berre utdanningsgjeld som er teke opp i samband med fullførte studiepoeng i høgare

utdanning og høgare yrkesfagleg utdanning gir rett til sletting. Dette for å sikre at ordninga verka kompetansehevande. Regjeringa foreslår òg at det i innsatssona skal stillast krav om at berre utdanningsgjeld teke opp i samband med fullførte studiepoeng i høgare utdanning og høgare yrkesfagleg utdanning gir rett til sletting, men vil ikkje avgrense antal år med sletting av gjeld.

Utover dette foreslår regjeringa at dei resterande vilkåra for ordninga skal vere dei same som vart foreslått i budsjettet for 2025, inkludert krav om yrkesaktivitet og oppteningstid med krav om å vere busett i 12 månader for å få sletta gjeld. Den årlege satsen ein kan få sletta vil vere 25 000 kroner. Dei første låntakarane vil ha opptent rett til å få sletta gjeld frå 1. januar 2026, sidan oppteningstida for ordninga starta 1. januar 2025.

Utdanningsstøtta skal bidra til effektive utdanningsløp

Utdanningssystemet skal sørge for at samfunnet og arbeidslivet har tilgang på relevant kompetanse. Då er det viktig at utdanningsstøtta stimulerer til effektive utdanningsløp slik at tida frå første mottekne utdanningsstøtte til studenten er ute i jobb, ikkje blir for lang. I 2025-budsjettet blei gradsongjeringa av basislånet for studentar i høgare utdanning auka frå 15 pst. til 25 pst., medan omgjering på grunnlag av beståtte studiepoeng blei redusert frå 25 til 15 pst.

Mange folkehøgskuleelevar kjem frå vidaregåande opplæring og går vidare til høgare utdanning. Regjeringa ønsker å stimulere til effektive utdanningsløp. Departementet foreslår å redusere den moglege stipenddelen for folkehøgskuleelevar frå 40 pst. til 15 pst. frå studieåret 2026–27. Forslaget vil likestille den moglege stipenddelen elevar ved folkehøgskular kan få med tilsvarende stipenddel som studentar kan få gjort om etter beståtte studiepoeng i universitets- og høgskuleutdanning. Den foreslåtte endringa vil i større grad gi dei same vilkåra for stipendomgjering i folkehøgskulen som i høgare utdanning. Målet er at flest mogleg skal kome raskt i gang med den høgare utdanninga og ut i arbeid. Endringa påverkar ikkje likviditeten til studentane undervegs i folkehøgskuleopphaldet, men berre delen som blir omgjord til stipend i etterkant.

Kap. 2410 Statens lånekasse for utdanning

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
01	Driftsutgifter	430 318	476 165	477 394
45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast, kan nyttast under post 01</i>	39 982	51 075	72 662
50	Avsetning til utdanningsstipend, <i>overslagsløyving</i>	8 898 641	9 545 390	9 662 063
70	Utdanningsstipend, <i>overslagsløyving</i>	4 004 891	4 116 162	4 372 783
71	Andre stipend, <i>overslagsløyving</i>	554 884	576 805	575 428
72	Rentestøtte, <i>overslagsløyving</i>	3 559 199	3 763 095	4 214 138
73	Avskrivningar, <i>overslagsløyving</i>	1 089 330	1 038 667	1 687 732
74	Tap på utlån	272 917	340 500	340 500
90	Auka lån og rentegjeld, <i>overslagsløyving</i>	41 252 328	44 322 610	46 041 030
	Sum kap. 2410	60 102 490	64 230 469	67 443 730

Post 01 Driftsutgifter og post 45 Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, kan overførast, kan nyttast under post 01

Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen) er eit statleg forvaltningsorgan som tilbyr lån og stipend til utdanning i Noreg og utlandet. Løyvingane under kap. 2410, post 01 finansierer ordinære driftsoppgåver i verksemda. Løyvingane under post 45 finansierer større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, til dømes IT-utvikling i Lånekassen.

Mål for 2026

Følgande mål gjeld for Lånekassens løyvingar på kap. 2410, post 01 og 45:

- Like moglegheiter til utdanning gjennom finansiering av kompetansebehova til den enkelte og samfunnet
- Ein enklare kvardag for alle i utdanning og alle med utdanningslån

Resultat i 2024

Lånekassen har sidan etableringa bidrege til at høgare utdanning har vore tilgjengeleg for alle samfunnslag, og er ei velfungerande verksemd med fleire kundar enn nokon gong. Hovuddelen av søknadene om lån og stipend blir behandla maskinelt, noko som mellom anna skal sikre at elevar, studentar og læringar får lån og stipend til rett tid.

Lånekassen hadde om lag 1,2 mill. kundar i 2024 og fekk 1,1 mill. søknader om utdanningsstøtte, betalingsutsetjing, sletting av renter og sletting av lån. Fleire tal og fakta om kundar og ordningar i Lånekassen finn ein i rapporten *Utdanningsstøtten 2025* frå Lånekassen.

Lånekassen er heilt avhengig av eit velfungerande IT-system. IT-systema til Lånekassen er over ti år gamle. Lånekassen har utarbeidd eit kunnskapsgrunnlag om modernisering av IT-systema for å kunne ivareta behova til kundane i framtida og. Formålet med arbeidet er å sørge for framleis god driftssikkerheit og auka fleksibilitet i IT-systema. Moderniseringa legg derfor til rette for moglege behov for framtidige endringar og meir fleksibilitet i utdanningsstøtta for å møte behova elevar og studentar vil ha i framtida. Arbeidet skal også sikre ei framleis kostnadseffektiv forvaltning av utdanningsstøtteordningane, og effektive og brukarvennlege tenester til elevar, studentar og tilbakebetalarar. Lånekassen vil framover drive jamleg modernisering av IT-systema som ein del av den ordinære verksemda, noko som inneber ei strategisk oppbemanning av IT-kompetanse i verksemda. På den måten kan drifta i Lånekassen og utviklinga i utdanningsstøtteordningane halde fram, samstundes som IT-systema blir moderniserte. Lånekassen er ei moden digital verksemd og har allereie erfaring med å modernisere delar av IT-systema. I 2025 har Lånekassen starta arbeidet med å handtere det tek-

niske etterslepet i IT-systema, og arbeidet med moderniseringa vil halde fram i åra som kjem.

Budsjettforslag for 2026

Departementet foreslår å løyve 477,4 mill. kroner på post 01 og 72,7 mill. kroner på post 45.

Departementet foreslår å redusere løyvinga på post 01 med 6 mill. kroner til utvikling av ny ordning for sletting av gjeld i utvalde distriktkommunar, då dette arbeidet i stor grad er ferdigstilt. Endringane i vilkåra for forseinkingsrenter reduserer løyvingsbehovet på post 01 med 1,4 mill. kroner. Departementet foreslår å redusere løyvinga på post 01 med 7 mill. kroner mot ei tilsvarende auke på kap. 258, post 21 for å finansiere eit offentleg utgreiingsutval som skal gjennomgå utdanningstøtteordningane.

Lånekassen deltek i prosjektet Framtidas innkrevjing med fleire andre etatar. På grunn av endra periodisering av prosjektmidlane er løyvinga på post 45 auka med 11,8 mill. kroner for IT-utvikling i samband med prosjektet. Sjå nærare omtale av prosjektet i Prop. 1 S (2025–2026) for Finansdepartementet.

Departementet foreslår å auke løyvinga på post 45 med 8 mill. kroner til nødvendig utvikling og vedlikehald av IT-systema i Lånekassen. Løyvingane skal bidra til at Lånekassen får redusert teknisk etterslep, og aukar graden av jamleg teknisk modernisering for å legge til rette for å kunne nå dei måla som er sette for Lånekassen, og oppfylle samfunnsoppdraget. Jamleg modernisering av IT-systema vil vere ein del av den ordinære drifta i verksemda framover, noko som inneber ei strategisk oppbemanning av IT-kompetanse i Lånekassen.

Kap. 2410, post 50–90, kap. 5310 og kap. 5617

Løyvingane på desse kapitla og postane dekker dei ulike delane av utdanningsstøtteordningane til Lånekassen. Endringar i ordningane gjennom Lånekassen har som regel effekt på fleire budsjettpostar under kap. 2410, kap. 5310 og kap. 5617. Budsjettet for utdanningsstøtte blir derfor omtala samla. I tillegg blir dei enkelte postane omtala kvar for seg.

Mål for 2026

Dei overordna måla for programkategori 07.80 Utdanningsstøtte går fram av kategoriinnleiinga.

Resultat i 2024

Av dei 1,2 mill. kundane i Lånekassen i 2024 var 65 pst. tilbakebetalarar, medan 35 pst. var mottakarar av lån og stipend. Det har vore ein jamn auke i tilbakebetalarar dei siste ti åra.

Den samla tildelinga av utdanningsstøtte for studieåret 2024–25 var på 43,3 mrd. kroner. Av dette blei 5 mrd. kroner betalt ut som stipend. Sjå fordelinga på dei ulike stipendformene i tabell 4.31. Resten blei betalt ut som lån.

I kalenderåret 2024 blei 4,6 mrd. kroner betalt ut som stipend. I tillegg blei 7,9 mrd. kroner gjort om frå lån til stipend under konverteringsordninga. Dei samla stipendutgiftene i 2024 blei dermed 12,5 mrd. kroner.

I tabell 4.29, 4.30, 4.31 og 4.32 er det gitt ei oversikt over utviklingstrekk i hovudtala for mottakarar av lån og stipend og tilbakebetalarar i Lånekassen.

Tabell 4.29 Hovudtal for tildeling til elevar i vidaregåande opplæring med ungdomsrett

	2021–22	2022–23	2023–24	2024–25
Tal på elevar/lærlingar i vidaregåande opplæring ¹	248 041	249 584	249 912	254 126
Tal på elevar/lærlingar med ungdomsrett	216 525	218 078	219 838	223 324 ²
Tal på mottakarar av lån og stipend med ungdomsrett	164 888	165 713	169 478	172 261
Sum stipend (i mill. kroner)	2 082	2 085	2 375	2 666
Gjennomsnittsstipend (i kroner)	12 648	12 603	14 044	15 504
Sum lån (i mill. kroner)	172	156	144	126
Gjennomsnittslån (i kroner)	29 997	30 462	32 673	33 075

¹ Talet er henta frå SSB og syner alle elevar og lærlingar i vidaregåande opplæring.

² Frå 2024 blir ungdomsrett i statistikken brukt om personar under 25 år som har rett til vidaregåande opplæring etter opplæringslova § 5-1. Tidlegare var ungdomsrett definert i § 3-1 i den gamle opplæringslova.

Tabell 4.30 Hovudtal for tildeling til høgare utdanning m.m.

	2021–22	2022–23	2023–24	2024–25
Talet på studentar i høgare utdanning ¹	318 146	309 202	309 241	313 694
Talet på mottakarar av lån og stipend i høgare utdanning	209 815	208 236	206 540	208 428
Talet på andre mottakarar av lån og stipend ²	56 494	54 024	50 320	50 697
Sum lån inkl. omgjeringsslån (i mill. kroner)	32 810	32 946	34 951	38 175
Gjennomsnittslån (i kroner)	125 453	127 388	137 588	149 053
Utbetalt konverteringsstipend ³ (i mill. kroner)	7 698	6 736	5 703 ⁴	1 866 ⁴
Sum andre stipend (i mill. kroner)	2 678	2 520	2 212	2 365

¹ Talet på studentar i høgare utdanning kjem frå Database for statistikk om høgare utdanning (DBH) og tal frå Lånekassen på studentar i utlandet.

² Tala gjeld studentar i fagskular, folkehøgskular, bibelskular og korte yrkesretta utdanningar og vaksne elevar og lærlingar i vidaregåande opplæring utan ungdomsrett.

³ Utbetalt stipend etter at behovsprøving mot inntekt og formue er gjennomført. Status per august 2025.

⁴ Omgjering frå lån til stipend skjer samstundes som behovsprøvinga mot inntekt og formue blir gjennomført. Behovsprøvinga for 2024 er i hovudsak gjennomført, og ein stor del av konverteringsstipendet for dette året er derfor utbetalt. For 2025 er det enno ikkje utbetalt konverteringsstipend.

Tabell 4.31 Fordeling av ulike stipendformer i dei to siste studieåra

	Talet på stipend		Stipend i mill. kroner	
	2023–24	2024–25	2023–24	2024–25
Inntektsavhengig stipend	14 921	13 158	453	412
Bortebuarstipend	23 545	23 120	1 227	1 369
Utstyrsstipend	164 468	167 221	425	498
Flyktningstipend ¹	6 901	8 508	491	630
Stipend til skulepengar i utlandet	12 924	12 756	307	311
Utvida stipend til skulepengar i utlandet	1 396	1 122	76	62
Valutajustering (netto) av stipend og utvida stipend til skulepengar i utlandet	11 633	12 110	13	9
Stipend til skulepengar ved utanlandske eller internasjonale vidaregåande skular	757	729	69	68
Språkstipend	714	672	18	17
Tilleggsstipend til tilrettelagd utdanning i Frankrike og Tyskland	28	26	1	1
Rekrutteringsstipend utvekslings- og gradsstudentar i visse land	842	1 219	10	26
Reisestipend, Noreg og Norden	8 597	8 552	19	20
Reisestipend, utanfor Norden	20 379	20 314	46	48
Sjukestipend ²	805	812	33	37
Foreldrestipend ²	2 935	3 191	216	255
Barnestipend ¹	24 608	23 178	589	575
Stipend til søkarar med nedsett funksjonsevne ¹	14 022	15 608	607	701
Totalt	228 603	231 709	4 600	5 039

¹ Stipendet blir i ettertid behovsprøvd mot inntekt og formue. Ein del av det som opphavleg blei tildelt som stipend, vil derfor på eit seinare tidspunkt kunne bli gjort om til lån.

² Ved sjukdom og fødsel vil lån bli omgjort til stipend i ettertid. Det betyr at det ikkje ligg føre endelege tal for desse tiltaka ved utløpet av studieåret. For studieåret 2023–24 blei det endelege resultatet for omgjerding ved sjukdom 91 mill. kroner og for omgjerding ved fødsel 273 mill. kroner.

Tabell 4.32 Hovudtal for lån og renter i dei siste fire åra

	(i mill. kroner)			
	2021	2022	2023	2024
Tal på tilbakebetalande låntakarar ¹	748 274	772 410	790 000	809 146
Renteberande lån	154 936	167 401	179 573	193 655
Betalte renter	2 234	2 564	5 127	7 679
Avdrag	9 992	10 320	10 246	10 156
Ettergitte lån og renter	844	813	950	1 089
Rentestøtte	824	1 106	2 385	3 559
Uteståande lån	222 787	237 400	253 028	271 194
Uteståande renter	1 872	2 298	3 695	5 782

¹ Ikkje oppgitt i mill. kroner.

Tildeling av lån og stipend

Nytt skilje mellom tildeling av lån og stipend etter alder og fullført vidaregåande opplæring

Utdanningsstøtteordninga i Lånekassen blei endra frå og med skuleåret 2024–25, slik at vaksne som er 21 år eller eldre, og som ikkje har fullført vidaregåande opplæring, får tilgang til den lånebaserte ordninga på same måte som studentar i høgare utdanning. Dette nye skiljet blei innført som ein konsekvens av den nye opplæringslova som tok til å gjelde 1. august 2024. I skuleåret 2024–25 har om lag 1 300 fleire søkarar i den aktuelle aldersgruppa fått støtte etter den lånebaserte ordninga til å ta opplæring på vidaregåande nivå, samanlikna med i skuleåret 2023–24. Det er sannsynleg at det nye skiljet er årsaka til at dei har fått støtte etter den lånebaserte ordninga.

Auka utstyrsstipend

For å få betre samsvar mellom utstyrsstipendet frå Lånekassen og utgiftene som elevlar i vidaregåande opplæring har til nødvendig utstyr i opplæringa, blei utstyrsstipendet styrkt med 40 mill. kroner i budsjettet for 2024. Dette inneber ein auke på 9,5 pst. utover forventa prisvekst, for alle utdanningsprogram i vidaregåande opplæring. Den enkelte eleven fekk dermed dekt meir av kostnadene til utstyr i studieåret 2024–25. Om lag 170 000 elevlar har fått høgare stipend på bakgrunn av auka satsar.

Auka bortebruarstipend

Formålet med stipendet er å gjere det lettare for unge å delta i opplæring uavhengig av geografi og privatøkonomi. Bortebruarstipendet blir gitt til elevlar som må bu borte frå heimen under opplæringa. Stipendet til elevlar i vidaregåande opplæring blei styrkt med 60 mill. kroner i budsjettet for 2024. Stipendet blei styrkt med 10 pst. utover forventa prisvekst for 2024, slik at det for den enkelte eleven auka frå 5 848 kroner per måned i studieåret 2023–24 til 6 677 kroner per måned i studieåret 2024–25. Om lag 23 000 elevlar har fått høgare stipend som følge av tiltaket.

Tiltak for å fremje gradsutdanning i utlandet

For studentar som får lån og stipend til å ta lengre språkopplæring i utlandet, blei det innført eit krav om å halde fram med utdanning i utlandet etter å ha gjennomført språkopplæringa for å få omgjort lån til stipend. Kravet blei innført som eit tiltak for å få fleire studentar til å ta ein heil grad i utlandet etter gjennomført språkopplæring. Sidan den eventuelle omgjerdinga av lån til stipend for språkopplæringa først kan skje om lag eit år etter språkopplæringa, er det for tidleg å talfeste kor mange søkarar dette tiltaket vil gjelde.

I tillegg blei ordninga for rekrutteringsstipend i utvalde, prioriterte samarbeidsland utvida ved at stipendet kan tildelast ikkje berre til utvekslingsopphald i desse landa, men òg til gradsstudium. Samstundes blei stipendet auka betydeleg, frå 2 675 kroner per måned i studieåret 2023–24 til 4 277 kroner per måned i studieåret 2024–25. Tiltaka har gitt ein auke i talet på søkarar som har

fått stipend, frå 840 i studieåret 2023–24 til 1 180 i studieåret 2024–25.

Unntak frå kravet om heiltidsstudium ved utdanning i sørsamisk språk i utlandet

Retten til lån og stipend til utdanning i utlandet gjeld som hovudregel berre utdanningar som er på fulltid. Det har vore få tilbod av utdanning i sørsamisk språk i Noreg dei siste åra, men det finst fleire slike utdanningar på deltid i utlandet. Frå studieåret 2024–25 blei det derfor innført eit unntak frå kravet om at ei utdanning i sørsamisk i utlandet skal vere på fulltid for å gi rett til lån og stipend. Bakgrunnen for dette var at sørsamisk står på UNESCOs liste over trua språk, og at utdanningstilbodet i Noreg for dette språket er lite. Samstundes har det norske samfunnet eit stort behov for personar med kompetanse i sørsamisk, spesielt innanfor barnehage, skule og offentleg tenesteyting. Det var ingen søkarar som nytta seg av dette unntaket for sørsamisk utdanning i utlandet i studieåret 2024–25.

Tilgang til utdanningsstøtte for studentar som er forseinka

Som hovudregel kan søkarar ikkje mangle meir enn 60 studiepoeng frå tidlegare utdanning med støtte frå Lånekassen for å få innvilga ny støtte til utdanning. Frå studieåret 2024–25 blei det innført eit unntak, slik at personar som har nedbetalt heile utdanningsgjelda si til Lånekassen får høve til å få nytt lån og stipend frå Lånekassen sjølv om dei har ei forseinking frå tidlegare utdanning. Om lag 250 søkarar har fått lån og stipend som følge av dette tiltaket i studieåret 2024–25.

Tilbakebetaling

Gjeldssletting for lærarar med studium i samisk og kvensk

Låntakarar som har fullført 60 studiepoeng eller meir i kvensk eller eit samisk språk som ein del av enkelte lærarutdanningar, eller i tillegg til praktisk-pedagogisk utdanning eller barnehagelærarutdanning, kan få sletta opptil 50 000 kroner av gjelda. Frå 2024 blei ordninga utvida, slik at retten til å få sletta gjeld når studiepoenga i kvensk eller eit samisk språk er tekne utanom eller i tillegg til profesjonsutdanninga òg gjeld for dei som tek ei av grunnskulelærarutdanningane, lektorutdanning for 8.–13. trinn, og lærarutdanning i praktiske og estetiske fag for 1.–13. trinn. Tiltaket er meint for å stimulere fleire lærarar til å ta utdan-

ning i samisk og kvensk. Det er ennå for tidleg å talfeste kor mange tiltaket påverkar.

Oppfølgingsomtale av endringar i 2022

Behovsprøving av stipend mot dagpengar

Inntektsgrensa ved behovsprøving av stipend mot dagpengar for studentar som kombinerer dagpengar med høgare utdanning, blei senka i studieåret 2022–23. Den blei endra frå å vere same grensa som gjeld for personinntekt og kapitalinntekt, til den lågare grensa som gjeld for trygdeytingar. I staden for redusert dagpengesats vil ledige og permitterte som tek høgare utdanning med dagpengar, få lågare stipend etter endringa. Det var anslått at tiltaket ville føre til at om lag 300 mottakarar av lån og stipend ville få omgjort 20 pst. av lånet til stipend i staden for 40 pst. Behovsprøvinga av stipend for kalenderåret 2022 som blei utført i 2023, viser at ni studentar fekk ein mindre del av lånet omgjort til stipend som følge av denne endringa. Samla fekk dei om lag 100 000 kroner mindre i stipend. Behovsprøvinga for kalenderåret 2023 viser at sju studentar fekk ein mindre del av lånet omgjort til stipend som følge av denne endringa. Samla fekk dei om lag 68 000 kroner mindre i stipend.

Budsjettforslag for 2026

Ettersom ein del av studieåret 2026–27 ligg utanfor budsjettåret 2026, er det behov for to tilsegningsfullmakter. Sjå forslag til vedtak IV nr. 3 og 4.

Grunnlaget for forslaget til løyvingane på kap. 2410, post 50–90, kap. 5310 og kap. 5617 er:

- oppdaterte overslag over talet på mottakarar av lån og stipend i ulike kategoriar og nye overslag over gjennomsnittleg tildeling innanfor kvar enkelt kategori. Regjeringa foreslår midlar til 900 nye studieplassar i fagskulane i statsbudsjettet for 2026, jf. omtale i programkategori 07.40 Høgare yrkesfagleg utdanning. Fleire studieplassar aukar behovet for lån og stipend
- prisvekstjustering på 2,1 pst. av alle utdanningsstøttesatsar for studieåret 2026–27. Nytt anslag for prisvekst i 2025 er 0,1 prosentteinigar lågare enn kva utdanningstøttesatsane blei justert for då regjeringa la fram forslaget til statsbudsjett for 2025, medan venta prisvekst for 2026 er 2,2. Regjeringa foreslår dermed å prisjustere utdanningsstøttesatsane for studieåret 2026–27 med 2,1 pst., jf. omtale av endra budsjetteringspraksis for prisjustering av lån og stipend i Prop. 1 S (2023–2024) for Kunnskapsdepartementet.

- lønnsvekstjustering på 4,5 pst. av alle inntekts- og formuesgrenser som blir nytta i samband med behovsprøving av stipend og sletting av renter og gjeld
- renteprognose på 5 pst. (årleg effektiv rente ekskl. gebyr) for 2026 og oppdaterte overslag over storleiken på den rentefrie og den renteberande delen av utlånsporteføljen til Lånekassen i 2026
- berekna effektar av endringar som blei vedtekne i statsbudsjettet for 2025
- forslag til regelendringar og nye tiltak i 2026 som vil påverke løyvingsbehovet. Nokre av desse inneber at driftsbudsjettet til Lånekassen må aukast. Sjå oversikt over kva endringar som gir slikt behov, under kap. 2410, post 01 og 45

Redusert omgjerding av lån til stipend for folkehøgskuleelevar

Med noverande ordning kan 40 pst. av basislånet gjerast om til stipend ved fullført skulegang på folkehøgskule. Regjeringa foreslår å redusere satsen for omgjerding til stipend frå 40 pst. til 15 pst. av basislånet. Departementet foreslår å redusere løyvinga med 97,3 mill. kroner som følge av endringa. Tiltaket har en heilårseffekt som vil redusere løyvinga med 194,6 mill. kroner i 2027.

Ny gjeldsletteordning i distrikta og auka sats for gjeldslette i innsatssonen

Regjeringa foreslår å auke løyvinga med 437 mill. kroner til gjeldsletteordning for kommunar i sentralitetssone 6 og auka sats for gjeldsslette i den eksisterande gjeldsletteordninga i innsatssonen frå 30 000 kroner til 60 000 kroner. Inkludert i auken ligg òg avvikling av prosenttak på sletting av gjeld i innsatssonen som vart foreslått då ordninga vart sendt på høyring i 2025.

Dette er 793,8 mill. kroner lågare enn kostnadsanslag for gjeldsletteordninga slik den var foreslått då ordninga vart sendt på høyring i 2025.

Auka barnestipend for første barn

Regjeringa foreslår å styrke barnestipendet ved å auke satsen for første barn med 10 pst. utover

prisvekstjustering, og opprette ein eigen sats for første barn frå studieåret 2026–27. Departementet foreslår å auke løyvinga på posten med 16,7 mill. kroner i 2026 med ein varig heilårseffekt på 19,2 mill. kroner som følge av endringa.

Reversering av utdanningsstøttevilkår for særskilde utdanningar

Departementet foreslo i 2025-budsjettet å avvikle det utvida lånet til skulepengar til trafikkflygarutdanningar ved private flyskular i Noreg. Stortinget har bede departementet om å greie ut saka vidare, og forslaget blir derfor ikkje realisert i 2026-budsjettet.

Verkeleg verdi

For å rekne ut den verkelege verdien av utlånsporteføljen til Lånekassen er det laga ein modell som skil mellom kostnader som er knytt til dei utdanningspolitiske og sosiale tiltaka i utdanningsstøtteordningane, og kostnader knytte til kredittrisiko. I 2024 er det gjort visse endringar i modellen, slik at den reflekterer verkeleg verdi betre. Lånekassen hadde ein portefølje av uteståande lån og renter på 277 mrd. kroner ved utgangen av 2024. Den verkelege verdien av porteføljen er lågare enn den bokførte verdien. Dette kjem av både dei ulike utdanningspolitiske og sosiale ordningane som er knytt til utdanningsstøtteordningane i Lånekassen, og forventa tap som kjem av at kundane ikkje oppfyller betalingspliktene sine.

Tabell 4.33 syner kva for element det er justert for når ein har rekna ut verkeleg verdi av porteføljen. Det er lagt til grunn at låna i gjennomsnitt er rentefrie i noko under tre år. På grunnlag av modellen og ein føresetnad om ei rente på 4 pst. er den verkelege verdien av porteføljen ved utgangen av 2024 rekna ut til 235 mrd. kroner. Differansen mellom bokført verdi og berekna verkeleg verdi er 42 mrd. kroner. Den verkelege verdien er berekna til 85 pst. av dei samla fordringane per 31. desember 2024.

Tabell 4.33 Verkeleg verdi av utlånsporteføljen til Lånekassen

	Verdi i mill. kroner per 31. desember 2023	Verdi i mill. kroner per 31. desember 2024
<i>Opphavleg låneportefølje</i>		
– tilbakebetalarar	183 628	199 437
– studentar	73 454	77 540
<i>Sum opphavleg låneportefølje</i>	256 722	276 976
– omgjering til stipend	12 581	13 121
Portefølje etter omgjering til stipend	244 141	263 856
Neddiskontert portefølje	157 522	170 242
Neddiskonterte renteinntekter	83 752	90 515
Neddiskontert portefølje inkl. renteinntekter	241 274	260 757
<i>Justeringar</i>		
– rentestøtte studentar	4 905	5 191
– sletting av renter tilbakebetalarar	2 958	3 197
– ettergitt gjeld	10 206	11 030
<i>Sum justeringar</i>	18 069	19 418
<i>Justert låneportefølje</i>	223 205	241 340
– nedskriving lån og renter	5 072	6 163
– over-/underkurs	-318	-167
<i>Verdi</i>	217 184	235 009

Ved å legge til grunn dei same føresetnadene som ved berekning av verkeleg verdi av porteføljen kan ein berekne noverdien av nye utlån i Lånekas-

sen. Tabell 4.34 syner at staten kan vente å få tilbake om lag 63 øre for kvar ny krone som blir lånt ut frå Lånekassen.

Tabell 4.34 Noverdien av 1 krone i nytt utlån i Lånekassen

	Verdi i kroner per 31. desember 2023	Verdi i kroner per 31. desember 2024
<i>Opphavleg låneportefølje</i>		
– tilbakebetalarar	0,000	0,000
– studentar	1,000	1,000
<i>Justeringar</i>		
– forventa omgjeriing til stipend	0,243	0,241
Portefølje etter omgjeriing til stipend	0,757	0,759
Neddiskontert låneportefølje etter omgjeriing	0,489	0,490
Renteinntekter	0,260	0,260
<i>Justeringar</i>		
– rentestøtte studentar	0,061	0,061
– sletting av renter tilbakebetalarar	0,009	0,009
– ettergitt gjeld	0,032	0,032
<i>Sum justeringar</i>	0,102	0,102
<i>Justert låneportefølje</i>	0,647	0,648
Nedskriving lån og renter	0,018	0,018
<i>Verdi</i>	0,630	0,630

Post 50 Avsetning til utdanningsstipend, overslagsløyving

Inntil 40 pst. av basislånet til studentar i høgare utdanning med meir kan bli konvertert frå lån til stipend. Løyvinga på post 50 dekkjer avsetning til eit fond (konverteringsfondet) som Lånekassen trekker midlar frå etter kvart som lån blir gjorde om til stipend.

Det er budsjettert med at det vil bli gitt 13,3 mrd. kroner i omgjeringslån i 2026. Heile dette beløpet kan bli gjort om til utdanningsstipend. Fire faktorar bidreg til at det likevel ikkje er behov for å setje av eit så høgt beløp i konverteringsfondet. For det første blir utdanningsstipendet behovsprøvd mot inntekt og formue, og derfor vil ein del av det som kunne blitt gjort om til stipend, likevel ikkje bli omgjort. For det andre vil ein del av den utdanninga det blir gitt støtte til, ikkje bli bestått og derfor ikkje gi rett til omgjeriing. For det tredje vil ein del av den høgare utdanninga det blir gitt støtte til, ikkje føre fram til ein fullført grad og dermed ikkje gi rett til omgjeriing på grunnlag av oppnådd grad. For det fjerde har ein ikkje rett til omgjeriing dersom ein bur i same hus som foreldra. Samla er det

estimert at desse fire faktorane reduserer avsetningsbehovet med 27,2 pst., og forslaget til løyving på posten utgjer 72,8 pst. av anslaget for nye omgjeringslån i 2026. Den samla løyvinga på posten er 9,7 mrd. kroner i 2026.

Post 70 Utdanningsstipend, overslagsløyving

Løyvinga på posten gjeld inntektsavhengig stipend, utstyrstipend, og bortebruarstipend til elevlar og læringar i vanleg vidaregåande opplæring, stipend til søkarar i høgare utdanning med meir, med nedsett funksjonsevne eller funksjonshemming, og flyktningstipend, foreldrestipend, sjukestipend og barnestipend for alle grupper. Den samla løyvinga på posten er 4,4 mrd. kroner i 2026.

Post 71 Andre stipend, overslagsløyving

Løyvinga på posten gjeld ulike stipend til dekking av reiseutgifter og skulepengar i innland og utland. Ho gjeld òg stipend til språkkurs, eit tilleggsstipend for spesielt tilrettelagd ingeniør- og økonomiutdanning i Frankrike og Tyskland og eit

rekrutteringsstipend ved utvekslingsopphald i dei prioriterte samarbeidslanda til Noreg. Den samla løyvinga på posten er 575,4 mill. kroner i 2026.

Post 72 Rentestøtte, overslagsløyving

Løyvinga på posten dekker kostnaden ved at utdanningslån er rentefrie i utdanningstida, og er eit uttrykk for kor mykje staten subsidierer lånedelen av støtteordningane med. Løyvingsbehovet på posten varierer med rentenivået. Den samla løyvinga på posten er 4,2 mrd. kroner i 2026.

Tabell 4.35 Avskrivingsselement i Lånekassen

(i 1 000 kr)			
Element	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
Avskriving ved sjukdom	566 707	525 257	587 948
Avskriving ved død	94 569	86 138	92 663
Automatisk avskriving	1 021	798	1 021
Avskriving for lærarutdanning	52 837	118 809	154 677
Avskriving Finnmarks-ordninga	175 444	179 789	348 828
Avskriving kvoteordninga	2 068	2 863	705
Distriktsavskriving			268 000
Sletting av renter	196 684	125 012	233 890
Sum	1 089 330	1 038 667	1 687 732

Av samla avskriving på 1,69 mrd. kroner er det berekna at 1,4 mrd. kroner vil vere avskriving av det opphavlege utdanningslånet. Dei resterande avskrivingane fordeler seg på 98,6 mill. kroner frå renter i 2026 og 191,9 mill. kroner frå renter frå tidlegare år.

Post 73 Avskrivingar, overslagsløyving

Avskrivingane på posten omfattar mellom anna avskriving på grunn av sjukdom og død. Vidare er det egne ordningar for avskriving for visse lærarutdanningar og for personar som er busette og arbeider i Finnmark og utvalde kommunar i andre fylke. I tillegg blir restgjeld automatisk avskriven når gjelda er under det som er sett som minimumsbeløpet for innkrevjing.

Oversikta i tabell 4.35 viser dei elementa som utgjer post 73 Avskrivingar:

Post 74 Tap på utlån

Løyvinga på posten dekker avskriving av grovt eller vedvarande misleghaldne utdanningslån. Låna blir avskrivne i rekneskapane som tap i Lånekassen når dei blir overførte permanent til Statens innkrevjingssentral (SI).

Oversikta i tabell 4.36 viser dei hovudelementa som utgjer post 74 Tap på utlån:

Tabell 4.36 Tapselement i Lånekassen

(i 1 000 kr)			
	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
SI-permanent	218 338	280 000	280 000
Lån etter gjeldsordning	50 736	55 500	55 500
Andre forhold	3 844	5 000	5 000
Sum	272 917	340 500	340 500

Tap på hovudstolen er berekna til å vere 238,4 mill. kroner, medan tap på renter frå tidlegare periodar er 86,4 mill. kroner i 2026. Årets renter på taps-/kostnadsfordringane er berekna til å vere 15,8 mill. kroner.

Personar som ikkje har betalt etter tredje varsel om betaling, får lånet førebels overført til SI. Dersom arbeidet til SI fører fram og personen kjem à jour med betalingar, blir saka ført tilbake til Lånekassen. Lånekassen eig kravet, men SI handterer gjeldsordningssaker i denne perioden. Det er først når lånet blir permanent overført til SI, normalt når gjelda har vore oppsagd i tre år, at kravet i rekneskapssamanheng blir overført til SI.

Frå 1996 til og med 2024 har om lag 75 600 kundar fått gjelda permanent overført til SI, med eit samla beløp på 9,8 mrd. kroner. Av dette er det fram til i dag kravd inn 5,8 mrd. kroner. Innkrevjingsresultatet i 2024 for permanent overførte utdanningslån var på 250 mill. kroner, medan det i

2023 var 284 mill. kroner. I 2026 er innkrevjingsresultatet berekna til å bli 240 mill. kroner. Det blei overført lån permanent frå Lånekassen til SI på 218,3 mill. kroner i 2024, mot 226 mill. kroner i 2023. Overføringa til SI i 2026 er berekna til 280 mill. kroner. Den samla løyvinga på posten er 340,5 mill. kroner.

Post 90 Auka lån og rentegjeld, overslagsløyving

Løyvinga på posten dekkjer samla nye utlån frå Lånekassen i 2026 og berekna renter i løpet av året som ikkje er betalte ved utgangen av året.

Nye utlån til kundar og omgjeringsar av stipend til lån er berekna til å utgjere 41,9 mrd. kroner, medan nettoutlån til ubetalte renter er berekna til 4,1 mrd. kroner. Den samla løyvinga på posten blir då 46 mrd. kroner i 2026.

Kap. 5310 Statens lånekasse for utdanning

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
04	Refusjon av ODA-godkjende utgifter	3 873	2 000	700
29	Termingebyr	1 684	1 870	1 700
89	Purregebyr	113 864	109 229	119 133
90	Redusert lån og rentegjeld	13 042 317	14 754 325	16 649 252
93	Omgjering av utdanningslån til stipend	7 955 635	8 651 746	8 499 755
	Sum kap. 5310	21 117 373	23 519 170	25 270 540

Kapittelet gjeld inntekter til Lånekassen, i hovudsak innbetalingar frå kundane, innbetaling frå konverteringsfondet og ulike refusjonar.

Post 04 gjeld ettergiving av utdanningslån for kvotestudentar frå utviklingsland som flyttar til heimlandet og buset seg der varig. Visse innanlandske kostnader kan etter statistikkdirektivet i OECD definerast som offentleg utviklingshjelp.

Post 29 gjeld gebyr for rekning ved terminforfall. Kundar som nyttar eFaktura eller AvtaleGiro, blir ikkje belasta med rekningsgebyr.

Post 89 gjeld gebyr på 280 kroner ved første purring og 490 kroner ved andre purring (varsel om oppseiing).

Post 90 gjeld innbetalte avdrag og betalte berekna renter frå tidlegare år. Avskrivne og

betalte renter er splitta opp i avskrivne og betalte renter for inneverande og tidlegare budsjettperiodar.

Tilbakebetaling av hovudstolen er berekna til 11,8 mrd. kroner i 2026. Tilbakebetaling av rentegjeld frå tidlegare periodar er berekna til 2,7 mrd. kroner i 2026. Tilbakebetaling frå taps-/kostnadsløyvingar utgjer 2,2 mrd. kroner og omfattar både hovudstol og berekna renter frå tidlegare periodar, spesifisert på kap. 2410, post 73 og 74.

Post 93 omfattar innbetaling frå konverteringsfondet til Lånekassen basert på konvertering av lån til stipend. Sjå omtale under kap. 2410, post 50.

Verksemder med mellomvære med statskassa vil ha eit unntak frå kontantprinsippet, jf. forslag til vedtak VIII.

Kap. 5617 Renter frå Statens lånekasse for utdanning

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2024	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026
80	Renter	13 672 304	13 852 239	15 100 221
	Sum kap. 5617	13 672 304	13 852 239	15 100 221

Løyvinga på posten gjeld renter til staten for alle utlån til Lånekassens kundar. Dette gjeld renter som er belasta kundar i tilbakebetalingsfasen, og renter som er løyvde på tilskotspostar til å dekke kostnadene staten har på lån som er rentefrie under utdanninga (rentestøtta), og lån som er avskrivne.

Netto rentestøtte er berekna til om lag 4,2 mrd. kroner, medan opptente og innbetalte renter frå kundane er berekna til om lag 6,6 mrd. kroner i 2026. Anslaget for opptente ikkje-betalte renter frå kundane er om lag 4,2 mrd. kroner, medan anslaget for årets renter frå taps-/kostnadsløyvingar er 114,4 mill. kroner i 2026.

Del III
Omtale av særlege tema

5 Forsking og utvikling i statsbudsjettet

Regjeringa har høge ambisjonar for forskning og høgare utdanning. Dette er uttrykt i langtidsplanen for forskning og høgare utdanning (2023–2032) og i forslaget til statsbudsjett for 2026. Langtidsplanen inneheld regjeringa sine overordna mål og prioriteringar for tiårsperioden. Oppfølginga av planen er nærare omtala i dette kapitlet.

Det er viktig å utnytte samspelet mellom nasjonale prioriteringar og internasjonale satsingar. Noreg har eit utstrekt internasjonalt samarbeid innanfor forskning og høgare utdanning, jf. *Strategi for norsk deltagelse i Horisont Europa og det europeiske forskningsområdet (2021–2027)*, *Erasmus+ og det europeiske utdanningsområdet (2021–2027)* og *Panorama – strategi for høyere utdannings- og forskningssamarbeid med Brasil, Canada, India, Japan, Kina, Sør-Afrika, Sør-Korea og USA (2021–2027)*.

FoU-innsatsen i statsbudsjettet og utviklinga i FoU-innsatsen

Forsking og utvikling i statsbudsjettet for 2026

Eit førebels overslag viser at dei samla løyvingane til forskning og utvikling (FoU) i budsjettforslaget til regjeringa for 2026 er på om lag 51,3 mrd. kroner. Det utgjør 0,95 pst. av overslaget for bruttonasjonalprodukt (BNP) i 2026. Dette er ein nominell auke på om lag 2,6 mrd. kroner frå saldert budsjett 2025, og det er ein realauke på 1,8 pst. Overslaget er gjort med bakgrunn i statsbudsjettanalysen for 2025 frå Statistisk sentralbyrå (SSB). Der som ein inkluderer Skattefunn-ordninga, blir den offentlege FoU-innsatsen på om lag 55,2 mrd. kroner i 2026. Inkludert provenyeffekten av Skattefunn utgjør FoU-innsatsen 1,02 pst. av overslaget for BNP i 2026. Tabell 5.1 viser løyvingane til FoU over statsbudsjettet fordelte på departement. Overføringar til folketrygda, Statens pensjonsfond utland og brutto låne- og avdragstransaksjonar er haldne utanfor. Tala er svært usikre, og endelege tal for FoU-løyvingane vil bli lagde fram sommaren 2026.

Tabell 5.1 Overslag over løyvingane til FoU over statsbudsjettet

Departement	Saldert budsjett 2025	Forslag 2026	(i mill. kroner)	
			Nominell endring 2025–2026	Reell endring 2025–2026
Arbeids- og inkluderingsdepartementet	430	442	12	–3
Barne- og familiedepartementet	260	283	23	14
Digitaliserings- og forvaltnings- departementet	2 898	2 602	–296	–397
Energidepartementet	985	1 050	65	31
Finansdepartementet	171	171	0	–6
Forsvarsdepartementet	2 070	1 998	–72	–144
Helse- og omsorgsdepartementet	6 792	7 021	229	–6
Justis- og beredskapsdepartementet	177	196	19	13
Klima- og miljødepartementet	1 465	1 587	122	72
Kommunal- og distriktsdepartementet	352	281	–71	–83
Kultur- og likestillingsdepartementet	408	441	33	18
Kunnskapsdepartementet	24 732	26 548	1 816	960
Landbruks- og matdepartementet	1 008	1 012	4	–31
Nærings- og fiskeridepartementet	4 512	5 370	858	702
Samferdselsdepartementet	397	427	30	17
Statsbankane	618	575	–43	–64
Utanriksdepartementet	1 389	1 254	–135	–183
Totalt	48 664	51 258	2 594	910

Veksten i FoU-løyvingane over Kunnskapsdepartementets budsjett skriv seg i hovudsak frå ein auke i løyvingssbehovet til Noregs kontingent til EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, og ein auke i løyvingssbehovet over departementets tilskotspostar til Noregs forskingsråd i tråd med framdrifta i forplikta prosjekter.

Nedgangen i FoU-løyvingane over Digitaliserings- og forvaltningsdepartementets budsjett skriv seg i hovudsak frå reduksjon i løyvingssbehova til byggeprosjekt i tråd med framdrifta i prosjekta.

Veksten i FoU-løyvingane over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett kjem i hovudsak av ei vidareføring av Noregs deltaking i dei industriretta programma i European Space Agency (ESA) og EASP-avtalen, og ein auke i løyvingssbehovet

over departementets tilskotspostar til Noregs forskingsråd i tråd med framdrifta i forplikta prosjekter.

Nedgangen i FoU-løyvingane over Utanriksdepartementets budsjett kjem i hovudsak av reduksjon i bistandsramma.

Utvikling i dei offentlege løyvingane til FoU i statsbudsjettet

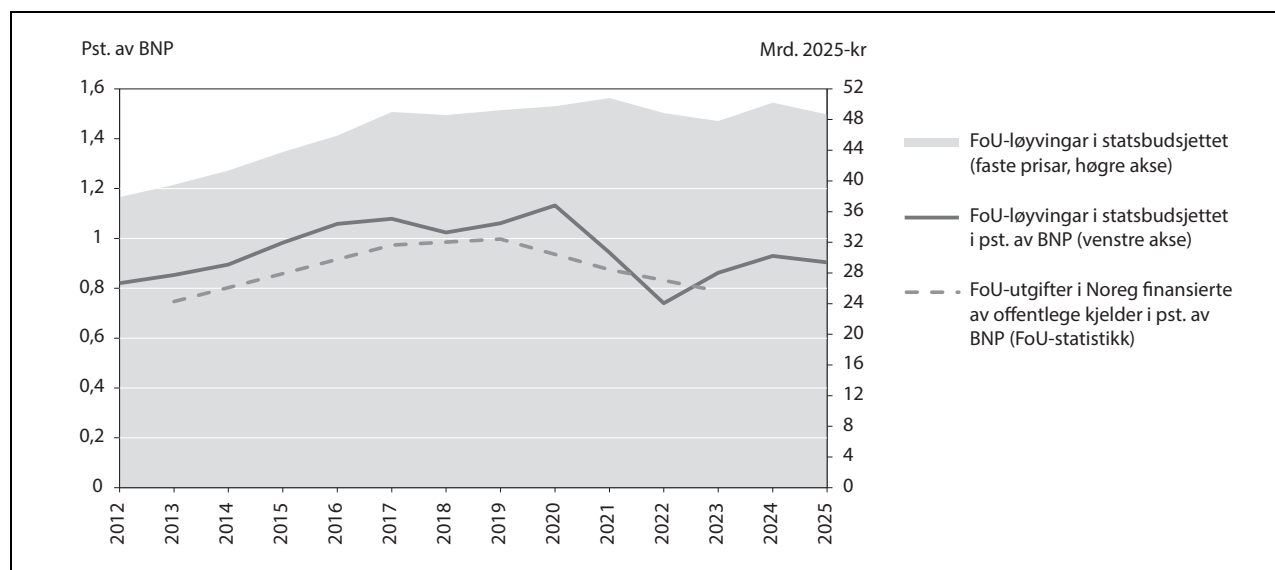
I Hurdalsplattforma skriv regjeringa at ho vil vidareføre treprosentmålet i forskingspolitikken. Tabell 5.2 syner utviklinga i løyvingane til FoU i statsbudsjettet frå 2012 til 2026. Overslaga for 2026 er usikre. FoU er berekna til 0,95 pst. av anslått BNP. Dette er ein oppgang samanlikna med siste overslag for 2025.

Tabell 5.2 Overslag over løyvingane til FoU i statsbudsjettet i perioden 2012–2026

År	Totalt, løpande prisar, i mill. kroner	Nominell vekst, i mill. kroner	Prosentvis vekst, løpande prisar	Prosentvis vekst, faste prisar	Prosentdel av BNP	Prosentdel av BNP, inkl. Skattefunn
2012	24 489	938	4,0	0,2	0,82	0,87
2013	26 375	1 886	7,7	4,3	0,85	0,90
2014	28 311	1 936	7,3	4,7	0,90	0,96
2015	30 769	2 458	8,7	5,9	0,98	1,08
2016	32 979	2 210	7,2	4,9	1,06	1,18
2017	35 848	2 869	8,7	6,7	1,08	1,20
2018	36 612	764	2,1	–0,8	1,02	1,14
2019	38 180	1 568	4,3	1,3	1,06	1,18
2020	39 195	1 015	2,7	1,1	1,13	1,24
2021	40 772	1 577	4,0	2,1	0,94	1,03
2022	42 430	1 658	4,1	–3,9	0,74	0,80
2023	43 981	1 551	3,7	–2,1	0,86	0,93
2024	48 323	4 342	9,9	5,0	0,93	1,00
2025	48 664	341	0,7	–3,1	0,90	0,97
2026	51 258	2 594	5,3	1,8	0,95	1,02

Figur 5.1 samanliknar tal frå FoU-statistikken og tal frå statsbudsjettanalysen. Sidan statsbudsjettanalysen tek utgangspunkt i formålet med løyvingane, kan han setjast opp tidlegare enn FoU-statistikken. SSB har anslått FoU-løyvingane i 2025 til 48,7 mrd. kroner. Det er 0,90 pst. av prognosen for

BNP for 2025. I tillegg kjem støtta til FoU gjennom Skattefunn-ordninga, berekna til 3,8 mrd. kroner i 2025. FoU-løyvingane i statsbudsjettet er viste i faste prisar i det grå feltet i figur 5.1. Den heiltrekte linja i figuren viser FoU-løyvingane i pst. av BNP.

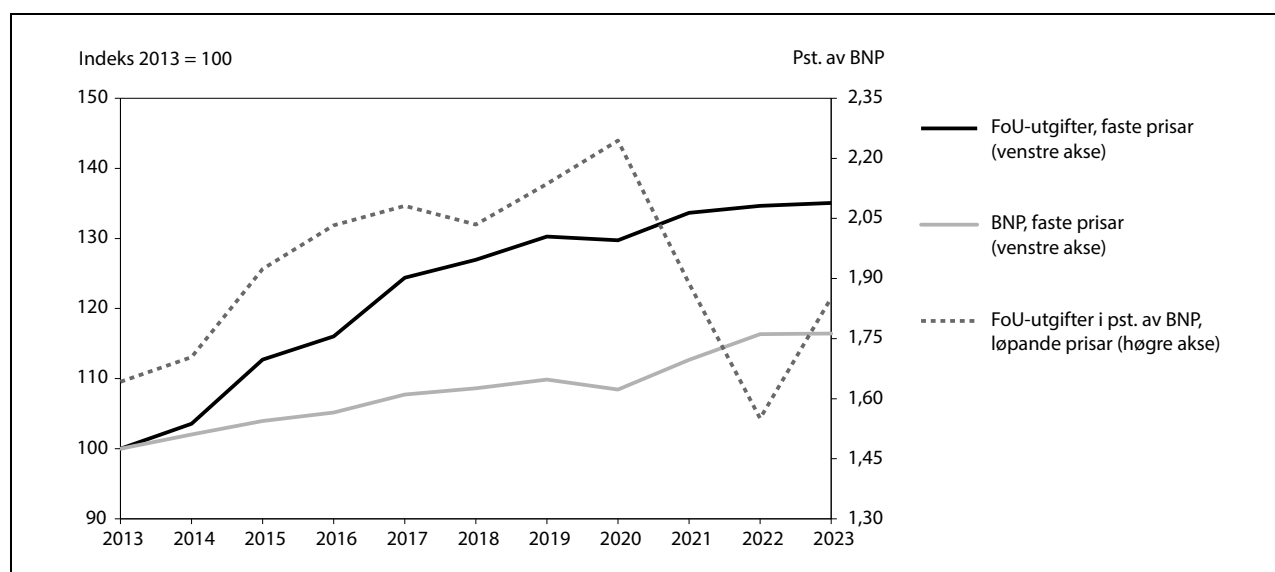
Figur 5.1 Utvikling i FoU-løyvingar i statsbudsjettet og offentlig finansierte FoU-utgifter

Kjelde: NIFU/SSB (FoU-statistikk og statsbudsjettanalyse)

Dei samla FoU-investeringane i Noreg

Nivået på FoU-investeringar målt som prosentdel av BNP er ein indikator på graden av kunnskapsintensitet i økonomien. Regjeringa har som mål at den totale utførte FoU-innsatsen i Noreg skal utgjere 3 pst. av BNP innan 2030, der 1 pst. skal finansierast av det offentlege og 2 pst. av næringslivet. I 2016 utgjorde dei totale FoU-utgiftene for første gong over 2 pst. av BNP. Når målet for FoU-investeringane er fastsett som ein prosentdel av BNP, må dette vurderast over tid og med utgangspunkt i ein normalsituasjon, ikkje i unntakssituasjonar som gir sterke positive eller negative utslag.

Dei samla FoU-investeringane i Noreg har hatt tilnærma kontinuerleg vekst gjennom dei siste 50 åra. Som del av BNP har FoU-utgiftene lege relativt stabilt på rundt 1,5 pst. sidan 1990-åra. Det var ein god auke i prosentdelen mellom 2014 og 2020. FoU av BNP nådde det høgaste nivået i 2020 med 2,24 pst. Dette skriv seg frå ein nedgang i BNP-overslaga på grunn av pandemien. Dei samla FoU-utgiftene i Noreg i 2023 var på totalt 94,5 mrd. kroner. Dette utgjorde 1,85 pst. av BNP, ein oppgang frå 1,55 pst. i 2022. Oppgangen kjem av ein betydeleg nedgang i BNP i 2023, etter eit høgt nivå i 2022. Justert for pris- og lønnsvekst var dei samla FoU-utgiftene tilnærma uendra frå 2022 til 2023.

Figur 5.2 Utvikling i FoU-utgifter, BNP og FoU-intensitet

Kjelde: NIFU og SSB

FoU-statistikken er basert på oppgaver frå dei sektorane som faktisk utførte FoU i Noreg. Neste samla statistikkopdatering kjem i oktober 2025.

Noregs forskingsråd

Noregs forskingsråd spelar ei sentral rolle i det norske forskings- og innovasjonssystemet. Forskingsrådet har ei omfattande verksemd når det gjeld finansiering, rådgiving og møteplassfunksjon. Kunnskapsdepartementet har etatsstyringsansvaret for Forskingsrådet og ansvaret for at rådet når dei måla som er sette for heile verksemda. For nærare omtale av rådets verksemd, sjå programkategori 07.60 Høgare utdanning og forskning, kap. 285 Noregs forskingsråd.

Noregs forskingsråd får løyvingar frå alle departementa. Tildelingane frå departementa omfattar både generelle faglege tildelingar, instituttildelingar og særskilde midlar til enkelte program eller aktivitetar. Frå og med 2025 er FoU-til-

skotspostar frå departementa til Forskingsrådet budsjettert med årleg løyving og ei tilsegnssamme, med tilhøyrande tilsegnssfullmakt. Løyvinga viser forventta utbetalingar av tilsegner i det gjeldande budsjettåret som Forskingsrådet har gitt i tidlegare år, og nye tilsegner som kjem til utbetaling i budsjettåret. Tilsegnssramma set ramma for nye forpliktingar som Noregs forskingsråd kan inngå i 2026. Tilsegnssfullmakta viser statens uteståande forpliktingar, det vil seie den delen av gitte tilsegner som enno ikkje er utbetalte, ved utgangen av budsjettåret.

Tabell 5.3 viser ei oversikt over forslaga til løyving og tilsegnssamme i 2026. Løyvingane i tabellen inneheld tilskot frå departementa til Forskingsrådet. Gjennomstrøymingsmidlar til forskingsinstitutta er ikkje inkludert i tala i tabellen. For ei meir detaljert framstilling av løyvingane, sjå budsjettproposisjonane for dei ulike departementa.

Tabell 5.3 Løyvingar og tilsegnssamme for tilskota frå departementa til Noregs forskingsråd i 2026

Departement	(i mill. kroner)	
	Løyvingsforslag 2026	Tilsegnssamme 2026
Arbeids- og inkluderingsdepartementet	172,1	588,4
Barne- og familiedepartementet	50,5	60,6
Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet	95,3	117,3
Finansdepartementet	46,8	17,8
Forsvarsdepartementet	49,2	296,4
Helse- og omsorgsdepartementet	446,7	386,4
Justis- og beredskapsdepartementet	98,6	122,7
Klima- og miljødepartementet	498,5	691,0
Kommunal- og distriktsdepartementet	78,7	79,0
Kultur- og likestillingsdepartementet	32,3	59,4
Kunnskapsdepartementet	5 536,3	6 946,1
Kunnskapsdepartementet, driftsutgifter	872,0	-
Landbruks- og matdepartementet	198,2	260,8
Nærings- og fiskeridepartementet	1 737,8	1 830,5
Energidepartementet	1 085,0	994,0
Samferdselsdepartementet	133,7	129,3
Utanriksdepartementet	242,3	286,9
Totalt	11 374,0	12 866,5

Langtidsplan for forskning og høgare utdanning 2023–2032

Langtidsplanen for forskning og høgare utdanning er det sentrale og retningsgivande dokumentet for regjeringa sitt arbeid med forskning og høgare utdanning. Stortinget har slutta seg til planen, jf. Innst. 170 S (2022–2023). Tre overordna mål og seks tematiske prioriteringar i planen gjeld for norsk forskning og høgare utdanning i perioden 2023–2032.

Dei tre overordna måla er

- styrkt konkurransekraft og innovasjonsevne
- miljømessig, sosial og økonomisk berekraft
- høg kvalitet og tilgjengelegheit i forskning og høgare utdanning

Dei seks tematiske prioriteringane er

- hav og kyst
- helse
- klima, miljø og energi
- mogleggjerande og industrielle teknologiar
- samfunnstryggleik og beredskap
- tillit og fellesskap

Dei forskingspolitiske og forskingsutførande aktørane som til dømes Forskringsrådet, universitet og høgskular, helseføretak og instituttsektoren følger opp planen. Oppfølgingsarbeidet blir òg gjort med løyvingar frå andre departement og av verksemdar under desse. Sjå programkategori 07.60 Høgare utdanning og forskning for nærare omtale av løyvingforslag under Kunnskapsdepartementet som følger opp planen. I denne delen blir det gitt ein omtale av regjeringa sitt samla arbeid med å følge opp måla og prioriteringane.

Overordna mål

Måla er formulerte på eit overordna nivå, og dei er langsiktige.

Styrkt konkurransekraft og innovasjonsevne

Forskning og utvikling er avgjerande innsatsfaktorar for å framstille og omsetje kunnskap til innovasjon og høgare produktivitet. Norsk næringsliv har hatt vekst i FoU-investeringane over det siste tiåret. Likevel er dei samla investeringane lågare enn i fleire land vi samarbeider og konkurrerer med. Regjeringa meiner at ei ytterlegare styrking av FoU i næringslivet er heilt sentralt for å betre omstillingsevna og auke verdiskapinga framover. Regjeringa la derfor i april 2024 fram *Strategi for å auke næringslivets investeringar i FoU*. Strategien

er ei oppfølging av punktet i Hurdalsplattforma om at FoU i næringslivet skal utgjere 2 pst. av BNP innan 2030. Som oppfølging av strategien blir det no laga ei utgreiing som skal identifisere barrierar mot å tiltrekke seg høgt kompetent personell, og kva som skal til for at desse skal halde fram med å bu i Noreg. Det er òg lagt fram eit vegkart for den landbruksbaserte næringsmiddelindustrien og eit vegkart for det teknologibaserte næringslivet, der FoU for auka konkurransekraft og innovasjonsevne har ein sentral plass.

Gjennom Grøn plattform, som er ein felles konkurransearena i regi av Noregs forskingsråd, Innovasjon Noreg og Siva, kan bedrifter og forskingsinstitutt få stønad gjennom tre år til å gjennomføre forskings- og innovasjonsdriven grøn vekst og omstilling. Det blei utlyst 1,1 mrd. kroner til treårige prosjekt under Grøn plattform i 2020, inntil 750 mill. kroner i 2022, inntil 600 mill. kroner i 2023 og inntil 823,5 mill. kroner i 2025. I 2024 var det ikkje utlysing under ordninga. Regjeringa vil vidareføre Grøn plattform i 2026. I 2025 sette regjeringa i gang ei evaluering av ordninga. Den skal ferdigstillast innan utgangen av 2026. Regjeringa legg òg vekt på å støtte næringslivet sine eigne FoU-prosjekt gjennom ordninga Innovasjonsprosjekt i næringslivet (IPN), der bedrifter samarbeider tett med FoU-miljø for å styrke omstillings- og konkurranseevna i norsk økonomi. Forskringsrådet melder om auka søknadsmengde og auka kvalitet i søknadene. Regjeringa har òg styrkt støtta til kommersialiseringssprosjekt gjennom Forskringsrådet, for å auke den kommersielle bruken av offentleg finansiert forskning.

Deltaking i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon er den største enkeltsatsinga frå norske myndigheiter innanfor internasjonalt forskings- og innovasjonssamarbeid, og det gir tilgang på ny kunnskap, teknologi, nettverk, marknader og infrastruktur for norske bedrifter. Per april 2025 ligg norsk returdel i Horisont Europa på 3,18 pst., som er godt over målet på 2,8 pst. Forskringsrådet og Innovasjon Noreg vil halde fram arbeidet for å mobilisere norske deltakarar og få på plass eit godt samspel mellom nasjonale verkemiddel og EU-verkemiddel.

Miljømessig, sosial og økonomisk berekraft

Berekraftsmåla spelar ei stadig viktigare rolle i det norske forskings- og innovasjonssystemet. Ny kunnskap frå ulike forskingsmiljø bidreg til at vi som samfunn kan etterkome behova for miljømessig, sosial og økonomisk berekraft. Ei rekke nasjonale og internasjonale verkemiddel på tvers av

departementa bidreg til ei heilskapleg tilnærming til kunnskapsbehova.

I juni 2025 la regjeringa fram Meld. St. 35 (2024–2025) *Noregs arbeid med berekraftsmåla. Status, utfordringar og vegen vidare*. Stortingsmeldinga gjer greie for status, utfordringar og vegen vidare i arbeidet med berekraftsmåla. Meldinga vektlegg berekraftsmål som er særleg utfordrande for Noreg, og ser desse i samanheng med sentrale samfunnsutfordringar. Noreg ligg godt an til å nå fleire av berekraftsmåla, mellom anna SDG 4: God utdanning. Meld. St. 14 (2022–2023) *Utsyn over kompetansebehovet i Norge* (utsynsmeldinga) slår fast at regjeringa framover mellom anna vil prioritere kompetanse som er nødvendig for å gjennomføre det grøne skiftet, og universitets- og høgskulelova slår fast at universitet og høgskular skal «bidra til ei miljømessig, sosialt og økonomisk berekraftig utvikling». Universiteta og høgskulane har ansvar for at utdanningstilbodet og ressursbruken bidreg til å nå desse målsetjingane. Fleirtalet av institusjonane formulerer eigne mål for berekraft i utviklingsavtalane sine og bidreg gjennom den daglege verksemda med å få fram ny kunnskap og utdanne kandidatar som gjer Noreg betre rusta til å løyse berekraftsutfordringane nasjonalt og internasjonalt. Ei rekke universitet har òg gått saman og danna ein Berekraftkomité for høgare utdanning.

Internasjonalt kunnskapssamarbeid står sentralt i arbeidet med miljømessig, sosial og økonomisk berekraft. Regjeringa har som mål at samarbeid med Panoramalanda skal bidra med forskingsbasert kunnskap, utdanning og innovasjon som vil fremje berekraftige løysingar. Noreg deltek aktivt i Det europeiske forskingsområdet og i Horisont Europa, som mellom anna er med på å sikre norsk deltaking i EUs kunnskapssatsingar for den grøne og digitale omstillinga. Kunnskaps-samarbeid gjennom Erasmus+ og Det europeiske utdanningsområdet er med på å fremje sosial inkludering og grøn omstilling.

Høg kvalitet og tilgjengelegheit i forskning og høgare utdanning

Norsk forskning og høgare utdanning skal ha høg kvalitet. Gjennom solid grunnløyving og stor grad av autonomi, legg regjeringa til rette for institusjonane sitt arbeid med kvalitet i fagmiljøa. Vidare stimulerer regjeringa til utvikling av særskilt framifrå forskingsmiljø. Det er dei enkelte institusjonane innanfor forskning og høgare utdanning sjølve som har ansvaret for kvaliteten.

Sentralt for forskning av høg kvalitet er at institusjonane har gode rammevilkår og gode rammeløyvingar som sikrar institusjonane handlingsrom og fagleg fridom til å utvikle forskingsmiljøa sine. Sjå nærare omtale i kap. 260, post 50 og 70. Forskingsrådet fremjar høg kvalitet i forskinga mellom anna gjennom konkurranse, kvalitetssikring av forskingsprosjekt, brukarstøtte for søkarar til EUs rammeprogram og gjennom fagevalueringar. Våren 2025 la regjeringa fram ei stortingsmelding om forskningssystemet, Meld. St. 14 (2024–2025) *Sikker kunnskap i en usikker verden*. Meldinga legg mellom anna vekt på at fagmiljøa sine evnar til å utdanne, rekruttere og halde på dyktige forskarar er ein viktig føresetnad for forskning av høg kvalitet. Regjeringa er oppteken av å styrke arbeidsvilkåra til vitskapleg tilsette, og koplar nasjonalt og internasjonalt arbeid for mellom anna å betre rammevilkåra for forskarar tidleg i karrieren, redusere delen mellombels tilsette og utvikle gode rammer for evaluering av forskning og forskarar.

Tilgjengeleg utdanning er avgjerande for at den enkelte og samfunnet skal oppnå kompetansen vi treng for å løyse utfordringane som samfunnet står overfor. Hausten 2024 var det om lag 301 000 registrerte studentar ved norske universitet og høgskular med finansiering frå Kunnskapsdepartementet. Det er omtrent på same nivå som i 2023. Omrekna til heiltidsekvivalentar har det vore ein auke i studenttalet frå 257 300 i 2023 til 260 600 i 2024.

Det er òg viktig at utdanning er tilgjengeleg for dei som ikkje kan studere ved ein fast campus. 35 100 studentar var registrerte på nettbaserte eller desentraliserte studietilbod i 2024, mot 17 000 i 2014. Talet på studentar på deltidstilbod har stige frå 42 800 i 2015 til 47 700 i 2024. Totalt er 83 000 studentar registrert på eit fleksibelt tilbod, og det utgjer 28 pst. av alle registrerte studentar i 2024. Sjå nærare omtale i kap. 260, post 50 og 70.

I perioden 2022–2025 har regjeringa tildelt midlar til meir studiekapasitet innanfor prioriterte område. Hovudvekta av plassane har blitt fordelte på utdanningar innanfor helse- og sosialfag, inkludert sjukepleie og medisin, og IKT. Auken i studieplassar på desse områda er i tråd med dei tematiske prioriteringane i langtidsplanen og prioriteringane uttalte i utsynsmeldinga.

I 2024 og 2025 har departementet samla auka rammeløyvinga til universitet og høgskular sitt arbeid med fleksibel og desentralisert utdanning med 320 mill. kroner. Den søknadsbaserte ordninga for studiesenter på 50 mill. kroner er frå 2025 overført frå Kunnskapsdepartementet til Kommunal- og distriktsdepartementet.

Våren 2024 la regjeringa fram dei to stortingsmeldingane Meld. St. 20 (2023–2024) *Opptak til høgare utdanning* og Meld. St. 19 (2023–2024) *Profesjonsnære utdanningar over heile landet*. Regjeringa følger opp tiltaka i meldingane for å få fleire raskare i gang med høgare utdanning og raskare ut i jobb, og dermed medverke til betre rekruttering til viktige profesjonar.

Tematiske prioriteringar

Dei tematiske prioriteringane er utvalde område der regjeringa meiner det er særleg viktig at Noreg satsar på forskning og høgare utdanning i åra som kjem. Alle departementa bidreg gjennom sine løyvingar til oppfølging av prioriteringane. Forskingsrådet, som får tilskotsmidlar frå alle departementa, er ein sentral aktør i dette arbeidet. Sjå årsrapporten frå Forskingsrådet for ei samla oversikt over forskingsinnsats gjennom deira verksemd i 2024, fordelt på dei seks prioriteringane.

Hav og kyst

Det er lagt fram ei rekke stortingsmeldingar som har relevans for forskingsprioriteringa hav og kyst dei siste åra. Meldingar om heilskaplege havforvaltningsplanar, havvind, klimatilpassing, mineralutvinning på havbotnen, fiskekvotar, havbruk, dyrevelferd, natur og klima er lagde fram og blir følgde opp.

Vekst i havnæringar, klimaendringar og økosystem i rask endring styrker behova for kartlegging, overvaking og forskning og utvikling. Innsatsen gjennom Noregs forskingsråd innanfor hav og kyst utgjorde 2,3 mrd. kroner i 2023 og 1,6 mrd. kroner i 2024 (tal for 2024 gjeld berre for dei 10 første månadene av 2024). Tala inkluderer all innsats på temasatsinga hav og kyst over Forskingsrådets budsjett, inkludert grunnløyvingar til forskingsinstitutta. I tillegg blir det gjennomført mykje statleg FoU-innsats som ikkje går gjennom Forskingsrådet, mellom anna finansiering av kjerneoppgåvene til Havforskningsinstituttet, ulike kartleggingar og temasatsingar. Døme på dette er MAREANO-programmet, som kartlegg havbotn i norske havområde, SEAPOP-programmet, som kartlegg og overvaker sjøfuglbestand, og Framsenteret, som driv forskning for forvaltning av nordområda.

Regjeringa la hausten 2025 fram ein nordområdestrategi. Strategien peiker mellom anna på at forskning og utvikling er viktig for å utvikle arbeids- og næringslivet og for å sikre gode helse- og velferdstenester i nordområda.

Norske kunnskapsmiljø innanfor hav og kyst har òg svært god uttelling i relevante program under Horisont Europa. Norsk hav- og kystportefølje tilhøyrrer først og fremst Klima, energi og mobilitet (klynge 5) og Mat, bioøkonomi, naturressursar, landbruk og miljø (klynge 6) i Horisont Europa. Returdelen frå klynge 6 på området sjø, hav og vatn er over 12,2 pst. så langt i programperioden, mot ein gjennomsnittleg returdel totalt i klynge 6 på 4,1 pst. Returdelen på dei målretta maritime utlysingane under klynge 5 er på 19 pst. så langt i perioden, mot ein gjennomsnittleg returdel på 4,5 pst. totalt i klynge 5. I samfunnsoppdraget Sunne hav og vatn er returdelen 6,9 pst. Heile 16 av dei 19 prosjekta frå den første utlysinga i EU-partnerskapen Sustainable Blue Economy (SBEP) har prosjektdeltakarar frå norske institusjonar. I tillegg har norske miljø hatt stor innverknad og delteke i nesten tre firedelar av finansierte prosjekt i BlueBio (Era-nett), som vart avslutta i 2024.

Norske forskingsmiljø deltek aktivt i FN's tiår for havforskning for berekraftig utvikling (2021–2030). I 2024 godkjende Noregs forskingsråd 21 prosjekt, noko som meir enn dobla talet på norske prosjekt i havforskingstiåret. Norske forskarar bidreg òg med sin kompetanse i ei rekke andre program og aktivitetar i regi av IOC (UNESCOs havforskningskommisjon).

I 2025 er det gjennomført naturkartlegging av område som er aktuelle for utbygging av havvind. Undersøkingane dekker naturmangfald over vatn, på sjøbotnen og i havsøyla. Regjeringa foreslår at kartlegginga held fram i 2026. I 2025 er det gjennomført ressurs- og miljøkartlegging i opningsområdet for havbotnmineral. Regjeringa foreslår å vidareføre innsatsen på ressurs- og miljøkartlegging knytt til kunnskapsgrunnlaget for mineralutvinning på havbotnen i 2026.

Helse

Samarbeid mellom helse- og omsorgstenestene og helsenæringa er viktig for å møte utfordringane innanfor helse framover. Derfor la regjeringa fram eit vegkart for helsenæringa i 2023 og ei eksportsatsing innanfor helse i februar 2024. I statsbudsjettet for 2025 blei satsinga mellom anna følgt opp med ei øyremerking på 4 mill. kroner til eit akseleratorprogram i Innovasjon Noreg.

Regjeringa la hausten 2024 fram ein kvinnehelsestrategi som bidreg til å auke merksemda på kvinnehelse og kjønnsforskjellar i helse. Helse- og omsorgsdepartementet har saman med Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Klima- og miljødepartementet

gitt ei felles føring til Forskringsrådet om å legge til rette for forskning på tvers av sektorar og fagområde innanfor mat, sjømat, ernæring, helse og miljø, der perspektivet på ei helse blir vareteke. Dette er òg viktig for å ha berekraftige matsystem.

I statsbudsjetta for 2024 og 2025 for Kunnskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet er det til saman øyremerkt om lag 10 mill. kroner pr. år til vidareutvikling av Kommunanes samarbeidsarena for forskning (KSF) i KS. Ti prosjekt på til saman 150 mill. kroner fekk finansiering frå Forskringsrådet i 2024 til forskning og innovasjon for berekraftige helse- og omsorgstenester i kommunane. Eit av prosjekta vart mogleggjort med midlar frå Kreftforeninga. Helse- og omsorgsdepartementet arbeider no med vidareutvikling av den nasjonale handlingsplanen for kliniske studier, som etter planen skal lanserast på nyåret 2026.

Klima, miljø og energi

Prioriteringa klima, miljø og energi blir i stor grad følgd opp gjennom regjeringa sine løyvingar til Forskringsrådet, og i tildelingsbrev og styringssignal frå Klima- og miljødepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Energidepartementet, Samferdselsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. I 2024 var den totale innsatsen i Forskringsrådet innanfor klima, miljø og energi på om lag 4,3 mrd. kroner.

Regjeringa foreslår òg å vidareføre arbeidet med nye teknologiar, blant anna utsleppsfrie løysingar, i transportsektoren gjennom Pilot-T og tilskot til utsleppsfrie anleggsplassar i 2026.

Forskringsrådet tildelte midlar til tre forskings-senter for berekraftig areal- og naturbruk i 2025 (Transport 2050). Ordninga skal gå over åtte år og blei lyst ut med midlar frå Klima- og miljødepartementet, Energidepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Landbruks- og matdepartementet. Forskinga i sentera skal bidra til å møte felles utfordringar på areal- og naturområdet og styrke kunnskap og innovasjon med sikte på samfunnsnytte. Sentera skal òg levere utgreiingar til departementet i forkant av ny transportplan. Det er venta at sentera vil ha oppstart i 2026.

Regjeringa har følgd opp ein fleirtalsmerknad i Innst. 170 S (2022–2023) og vedtok i 2025 å etablere eit nytt tredje samfunnsoppdrag for sirkulær økonomi, sjå omtale under Samfunnsoppdraga. Samfunnsoppdraget om berekraftig fôr, som blei sett i gang i 2024 og følgd opp med auka midlar til Forskringsrådet i 2025, vil bli vidareført i 2026.

Energidepartementet har vedteke å utvikle ein samla FoU-strategi som blir kalla Energi2050. Strategien omfattar heile verksemda i departementet. Han dekkjer energisystemet, petroleumsverksemda, CO₂-handtering og utvinning av mineral på havbotnen. Energidepartementet har utarbeidd eit mandat for eit nytt strategistyre som vart etablert i april 2025. Energi2050 skal erstatte Energi21 og OG21. Fram til den nye Energi2050-strategien er etablert, vil tilrådingane og prioriteringane i Energi21 og OG21 gjelde. Energi21 gir råd om tematisk og finansiell satsing på forskning og innovasjon innanfor fornybar energi og klimavennlege energiteknologiar. OG21 gir råd om prioriterte teknologiområde som vil vere avgjerande for den vidare utviklinga av petroleumsaktiviteten. Etter at åtte forskingssenter for miljøvennleg energi (FME) blei avslutta i 2024 og åtte nye blei starta opp, er det no elleve teknologisk retta FME-ar som til saman dekkjer ei stor fagleg breidde. Det er òg to samfunnsvitskaplege FME-ar, som skal forske på avkarbonisering og sosialt rettferdige lågutsleppssamfunn. FME-ordninga, som ligg under Noregs forskingsråd, er ein av dei viktigaste berebjelkane for norsk satsing på forskning, utvikling og innovasjon for berekraftige energisystem i framtida.

Regjeringa arbeider med å vidareutvikle eit effektivt og tilgjengeleg miljødatasystem for forskning og forvaltning. Det er òg sett i gang eit forprosjekt for oppgradering av Troll-stasjonen med mål om å vidareføre Troll-stasjonen som plattform for norsk forskning og nærvær i Antarktis.

Dei to forskingsprosjekta Arven etter Nansen og GoNorth vart avslutta med dei siste tokta i høvesvis 2024 og 2025. Prosjekta har lagt fram heilt nye funn for vitskapen og viktig kunnskap for forvaltning og næringsliv.

På grunn av klimaendringane kan Polhavet bli isfritt om somrane i løpet av dei neste 25 åra, med store konsekvensar for økosystem, ferdsel og tilgangen til ressursar. For å forstå og handtere dei store endringane treng vi meir kunnskap. Regjeringa foreslår å løyve 1 mrd. kroner over ti år til programmet Polhavet 2050 frå 2026, med eit snitt på 100 mill. kroner kvart år. Løyvinga vil gå gjennom Forskringsrådet, finansiert over Kunnskapsdepartementets budsjett. Programmet vil samle eit landslag av dei fremste polarforskarane frå 18 norske universitet og institutt og famne ei rekke fagområde og sektorar. Midlane vil bli fordelte på eit kjerneprosjekt og to store utlysingar i tiårsperioden. Isbrytaren FF Kronprins Haakon blir sentral infrastruktur. I revidert budsjett for 2025 vart det løyvd 10 mill. kroner til observasjonsbøyer og

tilhøyrande kommunikasjonsteknologi i Polhavet. Bøyene vil få ei viktig rolle i programmet. Polhavet 2050 vil stadfeste Noregs rolle som ein av verdas fremste polarforskningsnasjonar. Sjå òg innleiinga til programkategori 07.60.

Mogleggjerande og industrielle teknologiar

Prioriteringa vektlegg grunnforskning på fagområde som er nødvendige for å utvikle slike teknologiar. Innsatsen legg grunnlaget for bruk av teknologiane på dei andre prioriterte områda i langtidsplanen. Prioriteringa blir i stor grad følgt opp gjennom løyvingar til Forskingsrådet frå ei rekke ulike departement.

Regjeringa har starta arbeidet med ein nasjonal strategi for kvanteteknologi, jf. Meld. St. 14 (2024–2025) og Innst. 290 S (2024–2025). I 2025 styrkte regjeringa forskinga på kvanteteknologi med 70 mill. kroner i året, fullt opptrappa. Av dette kom om lag 30 mill. kroner over Kunnskapsdepartementets budsjett og 40 mill. kroner over Forsvarsdepartementets budsjett. Forskingsrådet innrettar satsinga slik at det blir bygd opp solide nasjonale fagmiljø av høg internasjonal kvalitet som vil konkurrere og lykkast på andre arenaer. Som del av satsinga har Forskingsrådet i 2025 tildelt 43 mill. kroner til forskingsutstyr for kvanteteknologisk forskning. Forskingsrådet har òg, som del av satsinga, lyst ut senter for kvanteteknologisk forskning. Etter planen skal Forskingsrådet velje ut desse sentera i desember 2025. Sjå også omtalen i innleiinga til programkategori 07.60 i denne proposisjonen og kap. 1700, post 72 i Prop. 1 S (2025–2026) for Forsvarsdepartementet.

Regjeringa foreslår frå 2026 å tildele 150 mill. kroner årleg i fem år til ei ny satsing på kvanteteknologi i næringslivet. Målet er å bygge nokre utvalde teknologifelllesskap for å utvikle ny næring innanfor kvanteteknologi. Teknologifelllesskapet skal bestå av forskings- og innovasjonsmiljø i bedrifter, forskingsinstitutt og universitet og høyskular. Totalt for femårsperioden 2026–2030 foreslår regjeringa ei samla ramme for satsinga på 750 mill. kroner. Sjå nærare omtale under kap. 285, post 71.

Regjeringa foreslår å starte arbeidet med etablering av ein nasjonal infrastruktur for tungrekning med utgangspunkt i vidareutvikling av Sigma2 AS. Infrastrukturen skal byggast opp stegvis. For Steg 1 (2026–2027), foreslår regjeringa ei løyving på totalt 380 mill. kroner. Dette kjem i tillegg til vidareføring av tidlegare års løyvingar på 50 mill. kroner årleg i basisløyving til Sigma2 og 20,7 mill. kroner årleg for arbeidet med norske og

samiske språkmodellar. Sjå nærare omtale under kap. 273, post 70.

Språkmodellane som blir leverte av dei store, internasjonale teknologiselskapa, har vesentlege manglar, blant anna når det gjeld å forstå norsk og samisk språk, kultur og samfunnsforhold. Nasjonalbiblioteket og Sigma2 fekk derfor i budsjettet for 2025 løyving på til saman 40 mill. kroner per år for å kunne trene og tilgjengeleggjere grunnmodellar som aktørar i offentleg sektor eller næringslivet kan fintrene og vidareutvikle til å utføre nærare spesifiserte oppgåver, til dømes verktøy som effektiviserer saksbehandling eller kundestøtte, eller som støttar læring i skulen. Regjeringa foreslår å løyve 45 mill. kroner til ei vederlagsordning for bruk av materiale som er verna av opphavsrett, mellom anna aviser, til trening av norske og samiske språkmodellar hos Nasjonalbiblioteket, jf. omtale under kap. 326 i Prop. 1 S (2025–2026) for Kultur- og likestillingsdepartementet. Tilgang på treningsdata av god kvalitet, som til dømes avisartiklar frå dei siste tiåra, er heilt nødvendig for å lage oppdaterte språkmodellar av høg kvalitet. Satsinga er ein del av arbeidet med å etablere ein nasjonal infrastruktur for kunstig intelligens, jf. tiltaka i nasjonal digitaliseringsstrategi frå 2024.

Regjeringa har hausten 2025 lansert eit vegkart for det teknologibaserte næringslivet. Vegkartet legg vekt på såkalla «djupe teknologiar» – eit omgrep som kunstig intelligens, kvanteteknologi og nevroteknologi fell inn under. Vegkartet skal medverke til å beskrive det nye terrenget som veks fram, og korleis næringslivet, FoU-institusjonar og det offentlege saman kan navigere for å finne vegar til omstilling og verdiskaping.

I 2024-budsjettet sette regjeringa i gang ei satsing på forskning og innovasjon på framtidas databehandling – kunstig intelligens, digital tryggleik og samfunnskonsekvensar av teknologiutviklinga. Satsinga som regjeringa lanserte hadde eit omfang på minst 1 mrd. kroner over fem år. I juni 2025 oppretta Forskingsrådet seks nasjonale forskningssenter for kunstig intelligens. Sentera skal forske på korleis kunstig intelligens påverkar samfunnet, utvikle teknologien og styrke innovasjon og verdiskaping i næringsliv og offentleg sektor.

På bakgrunn av NOU 2023: 18 *Genteknologi i en bærekraftig fremtid* har Klima- og miljødepartementet i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet fremja forslag om endringar i genteknologilova, jf. Prop. 69 L (2024–2025). Forslaga er vedtekne av Stortinget, jf. Innst. 299 L (2024–2025). Endringane vil mel-

lom anna gjere det enklare å gjennomføre klinisk utprøving.

Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet sende i juni 2025 på høyring eit forslag til ny lov om kunstig intelligens som gjennomfører EUs forordning om kunstig intelligens (AI Act). Forslaget omfattar òg nasjonale reglar om mellom anna bruksområde, nasjonal forvaltningsstruktur, tvangsmulkt, mishaldsgebyr og klagebehandling, og bidreg til harmonisering av reguleringane av KI i Noreg og EU. Regjeringa har òg vedteke å opprette KI Noreg – ein ny nasjonal arena for innovativ og ansvarleg KI og ei KI-sandkasse hos Digitaliseringsdirektoratet. I tillegg er Nasjonal kommunikasjonsmyndigheit (Nkom) peika ut som koordinerande KI-tilsyn.

Regjeringa arbeider med eit lovforslag om deling og bruk av offentlege data og med etablering av eit nasjonalt prioriteringsråd for datadeling. Desse dataa skal òg vere tilgjengelege for forskning, og lovutvalet foreslår at academia blir representert i eit slikt prioriteringsråd.

Samfunnstryggleik og beredskap

Prioriteringa strekker seg breitt over fagsektorar og handlar mellom anna om kunnskapsbehova knytte til globale helsetruslar, mattryggleik, drikkevatt og forsyningsrisiko, trygg energiforsyning, alvorlege naturhendingar, atomtryggleik og atomberedskap, nedkjemping av kriminalitet, og dessutan tryggingsspolitikk og ansvarleg internasjonalt kunnskapssamarbeid, teknologi og digital tryggleik og kunnskap i kriser. Av aktivitetar kan det nemnast at Nasjonal éi-helse-strategi mot antimikrobiell resistens (AMR) blei lansert i 2024.

Kompetanseheving og forskning på samfunns-tryggleik, nasjonal tryggleik og digital tryggleik har hatt høg prioritet i fleire år. Utviklinga i Noregs tryggingsspolitiske omgivnader dei siste åra har likevel ført til eit styrkt behov for forskning med relevans for forsvar, tryggleik og beredskap. Dette er særleg forankra i den nye langtidsplanen for forsvarssektoren og Meld. St. 9 (2024–2025) *Totalberedskapsmeldingen*.

For å møte eit meir samansett trusselbilde legg regjeringa opp til eit FoU-løft med tydeleg forankra prioriteringar, der investering i infrastruktur og strukturelle tiltak for å bygge fleire bruer mellom sivil og militær sektor står sentralt. Regjeringa har òg teke grep for å styrke utdanninga av doktorgradskandidatar som kan bli sikkerheitsklarerte.

Nasjonalt tryggingssorgan (NSM), Forsvarets forskingsinstitutt (FFI) og Noregs forskingsråd greidde ut i 2024 korleis eit felles forskningssystem må innrettast for å handtere skjerma og gradert forskings- og teknologisamarbeid. I Meld. St. 14 (2024–2025) *Sikker kunnskap i en usikker verden* kom regjeringa med ei rekke forslag til endringar i forskningssystemet for å samordne FoU-systema på sivil og militær side og for å legge til rette for at fleire sivile forskingsmiljø kan bidra til skjerma og gradert FoU. Som ei oppfølging av dette, foreslår regjeringa å setje i verk investeringar i nasjonal infrastruktur for skjermingsverdig og gradert forskningssamarbeid frå 2026 på om lag 10 mill. kroner, over Forsvarsdepartementets budsjett. Sjå òg omtale under kap. 285, post 21.

Regjeringa foreslår i statsbudsjettet for 2026 ei ny forskningssatsing på totalt 132 mill. kroner på forsvarsevne, tryggleik og beredskap gjennom Forskingsrådet. Satsinga blir finansiert ved at tilsegnsskramma på kap. 285, post 71 under Kunnskapsdepartementet og tilsegnsskramma på kap. 1700, post 72 under Forsvarsdepartementet i 2026 blir auka med høvesvis 75 mill. kroner og 57 mill. kroner. På sikt vil dette gi ei total auke i løyvinga på 132 mill. kroner årleg samanlikna med saldert budsjett for 2025. Satsinga skal gå over fem år, med moglegheit for tre års forlenging. Satsinga skal bidra til brubyggande kunnskapsutvikling innanfor forsvarsevne, tryggleik og beredskap og å samordne forskingsinnsatsen innanfor totalforsvar og samansette truslar. Satsinga skal òg bidra til ei styrking av forskinga på eit datadrivt forsvar. Det skal givast prioritet til kunnskapsutvikling om tverrsektorielle problemstillingar med særleg vekt på samansette truslar, nasjonale sårbarheiter og å sjå sivil motstandskraft i samanheng med Forsvarets operative evne. Satsinga skal ha tre overordna spor, som følger dei tre strategiske hovudprioriteringane i den nasjonale tryggleiksstrategien som regjeringa lanserte i 2025:

- styrke forsvarsevna
- gjere samfunnet meir motstandsdyktig
- styrke den økonomiske tryggleiken og konkurranseevna vår

Satsinga vil følge opp regjeringa sine prioriteringar i langtidsplanen for forskning og høgare utdanning og langtidsplanen for forsvarssektoren. Sjå også omtalen i kapittel 1700, post 72 i Prop. 1 S (2025–2026) frå Forsvarsdepartementet, samt kapittel 285, post 71.

Tillit og fellesskap

Forskringsrådet har i oppfølginga av langtidsplanen prioritert forskning som skal imøtekomme kunnskapsbehov under tillit og fellesskap. I 2024 var den totale innsatsen under tillit og fellesskap på 1,2 mrd. kroner og fordelte seg på innsatsområda: demokrati, styring og forvaltning med 233 mill. kroner; kultur, sivilsamfunn og rolla til media med 281 mill. kroner; utdanning og livslang læring med 261 mill. kroner; utanforskap, inkludering, kulturmøte og migrasjon med 545 mill. kroner og velferdstenester med 167 mill. kroner. Prosjektinnsatsen er delvis overlappende, det vil seie at innsats på eitt område òg kan inngå i samla innsats på andre område.

I tillegg til løyvingane frå Forskringsrådet har mange av universiteta og høgskulane eigne satsingar på dette området. Både Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen og OsloMet har til dømes større forskingssatsingar på demokrati. Når det gjeld høgare utdanning, peikar langtidsplanen på at det er behov for å styrke profesjonsutdanningar innanfor relevante område, særleg barnevern, lærarar i distrikta og lærarar med samisk språk. Regjeringa hadde ei omfattande behandling av profesjonsutdanningane i Meld. St. 19 (2023–2024) *Profesjonsnære utdanningar over heile landet*, som vart lagt fram våren 2024. For lærarutdanningane vart det òg arbeidd med ein eigen rekrutteringsstrategi i samarbeid med aktørane på feltet. Det er dessutan sett i verk særlege tiltak for å kvalifisere fleire samisklærarar, jf. Meld. St. 13 (2022–2023) *Samisk språk, kultur og samfunnslev* og omtale av oppfølginga under mellom anna kap. 260. Regjeringa har sett med bekymring på rekrutteringssituasjonen for lærar- og sjukepleiarutdanningane og sett i verk tiltak for å snu situasjonen. I 2025 har det vore ei betring for fleire av utdanningane.

Det er sett i gang ein målretta og heilskapleg innsats for forskning og innovasjon på likestillings- og diskrimineringsfeltet, på tvers av samfunnssektorar og diskrimineringsgrunnlag. Forskringsrådet har i 2025 fått i oppdrag å utarbeide eit kunnskapsgrunnlag som skal inngå i arbeidet med tverrsektoriell FoU om likestilling og diskriminering, og vil levere rapport om det innan utgangen av 2025. Bufdir har i 2025 fått i oppdrag å greie ut tiltak for å styrke forskning om likestilling og diskriminering, inkludert konkrete verkemiddel og strukturar som kan medverke til å fremje strategisk kunnskapsutvikling på tvers av sektorane. Bufdir er i dialog med etatane om kunnskapsbehov og verkemiddel. Bufdir vil levere sin rapport våren 2026.

Hausten 2024 lyste Forskringsrådet ut 10 mill. kroner til doktorgradsstipend i offentleg sektor (OFFPHD) innanfor likestilling og diskriminering. Formålet er å medverke til auka kompetanse på desse områda i offentleg verksemd. Det vart innvilga tre stipend i 2025, og det er rom for å lyse ut ytterlegare to stipend i 2026.

Dei siste åra har Justis- og beredskapsdepartementet løyvd midlar til Forskringsrådet til styrking av forskning på vald, overgrep og hatkriminalitet. Frå 2025 har departementet dessutan gitt Forskringsrådet i oppdrag å styrke forskinga på vald i nære relasjonar, som ei oppfølging av *Opptrappingsplan mot vald og overgrep mot barn og vald i nære relasjonar (2024–2028)*. Sjå meir i Prop. 1 S (2025–2026) frå Justis- og beredskapsdepartementet.

Eit viktig tiltak innanfor prioriteringa tillit og fellesskap er samfunnsoppdraget *Ingen barn og unge utanfor!*, om inkludering av fleire barn og unge i utdanning og arbeids- og samfunnslev, sjå nærare omtale under samfunnsoppdraga nedanfor.

I 2025 la regjeringa fram *Strategi for å styrke motstandskrafta mot desinformasjon (2025–2030)*. Strategien understrekar at vitenskapleg metode og kritisk tenking er sentrale verktøy for å styrke motstandskrafta i samfunnet mot desinformasjon, og framhevar kor viktig det er at forskinga blir offentleg formidla. Hausten 2025 skal *Nasjonal strategi for ein open og opplyst offentleg samtale* legast fram.

Kunnskapssystemet

Eit forskningssystem for ei verd i endring

Etterprøvbar kunnskap og forskning er grunnleggande for eit ope og demokratisk samfunn der gode prosessar ligg til grunn for dei avgjerdene som blir tekne. I langtidsplanen varsla regjeringa at ho vil legge fram ei melding til Stortinget om forskningssystemet våren 2025. Etter at arbeidet med meldinga tok til, har det skjedd store endringar i verda, med auka global spenning som resultat. Vitenskap, forskning og sanning blir sett under press og utfordra i stadig fleire land, medan store aktørar driv aktiv påverking og desinformasjon. Utfordringane knytte til forskningstryggleik og eigarskap til eigne data er meir akutte. Meld. St. 14 (2024–2025) *Sikker kunnskap i en usikker verden* vart lagt fram i mars 2025 og gjer greie for korleis forskningssystemet kan rustast for å handtere desse utfordringane.

Samfunnsoppdrag

Noreg deltek aktivt i EUs fem samfunnsoppdrag. Dei fem oppdraga, som alle har mål som skal nåast innan 2030, er tilpassing til klimaendringar inkludert samfunnsendring, kreft, sunne hav, kystområde og vassdrag, klimanøytrale og smarte byar, og jordhelse.

Samfunnsoppdrag som nasjonalt verkemiddel blei lansert i Noreg i langtidsplanen, i form av to målretta nasjonale samfunnsoppdrag: berekraftig før og inkludere fleire barn og unge i utdanning, arbeids- og samfunnsliv. I behandlinga av planen bad Stortinget i ein fleirtalsmerknad regjeringa sette i gang eit tredje samfunnsoppdrag retta mot sirkulære løysingar og meir berekraftig bruk av naturen, jf. Innst. 170 S (2022–2023).

Målretta samfunnsoppdrag er nyskapande og ambisiøse prosjekt der forskning blir kopla saman med andre verkemiddel for å løyse konkrete problem innan ein gitt tidsfrist gjennom tverrsektoriell og målretta innsats. Dei nasjonale samfunnsoppdraga skal medverke til meir praktisk bruk av forskingsbasert kunnskap for å løyse krevjande og konkrete samfunnsutfordringar. Samfunnsoppdraga tek utgangspunkt i område som har høg prioritet for regjeringa, og der forskingsbasert kunnskap og kompetanse er nødvendig for å nå dei konkrete måla.

Arbeidet med samfunnsoppdraget om berekraftig før er godt i gang og vil halde fram i 2026. Innsatsen på området er styrkt, og det er sett ned ei styringsgruppe som skal gi strategiske råd til styresmakter og næringar om korleis ein kan nå måla som er sette for samfunnsoppdraget. Den første rapporten frå styringsgruppa er forventa hausten 2025. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2025–2026) for Nærings- og fiskeridepartementet og Prop. 1 S (2025–2026) for Landbruks- og matdepartementet.

I Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet varsla regjeringa at ho tok sikte på å gå vidare med samfunnsoppdraget om inkludering av fleire barn og unge i utdanning arbeids- og samfunnsliv i 2025 på grunnlag av forslag til mål og organisering frå 2024, jf. også Prop. 1 S (2024–2025) for Barne- og familiedepartementet. Arbeidet har visjonen *Ingen barn og unge utanfor!* og eit overordna mål om ein betydeleg reduksjon i utanforskap blant barn og unge innan 2035. Forskingsrådet vil vere vertskap for det operative arbeidet. Samfunnsoppdraget er omtala i Meld. St. 28 (2024–2025) *Tro på framtida – uansett bakgrunn* og i Prop. 1 S (2025–2026) for Barne- og familiedepartementet.

I 2025 har regjeringa vedteke å setje i gang samfunnsoppdrag om sirkulær økonomi og fastsett hovudmål, delmål og organisering. Og i dette samfunnsoppdraget vil Forskingsrådet vere vertskap for det operative arbeidet. Sjå nærare omtale i Prop. 1 S (2025–2026) for Klima- og miljødepartementet.

Høgare utdanning og kompetansebehov

Høgare utdanning av god kvalitet er ein grunnleggende føresetnad for å vidareutvikle Noreg som eit demokratisk og berekraftig kunnskapssamfunn. Høgare utdanning har òg stor innverknad på eigenutviklinga til den enkelte. Sidan 2023 har regjeringa lagt fram fleire tiltak som gjeld høgare utdanning og kompetansebehov. I utsynsmeldinga, jf. Innst. 472 S (2022–2023) og Meld. St. 14 (2022–2023) *Utsyn over kompetansebehovet i Norge*, peikar regjeringa på kompetanse som er nødvendig for eit høgproduktivt og konkurransekyktig næringsliv, kompetanse som er nødvendig for å gjennomføre det grøne skiftet, og kompetanse som er nødvendig for å ha gode velferdsteiner i heile landet.

Meld. St. 31 (2023–2024) *Perspektivmeldingen* peikar på behovet for å styrke kompetansen i befolkninga for å møte framtidas utfordringar, særleg knytt til grøn omstilling og digitalisering. Dette inneber å satse på utdanning, førebygge fråfall i vidaregåande skule og legge til rette for livslang læring. Utdanningssystemet leverer kompetanse i tråd med behova og må innrettast og dimensjonerast slik at kapasiteten følger etterspurnaden frå utdanningssøkande og arbeidslivets behov, både på kortare og lengre sikt.

Med Meld. St. 11 (2024–2025) *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning* vil regjeringa løfte fagskulane gjennom å styrke finansieringa, gi meir handlingsrom til fagskulane og etablere fleire karrierevegar for fagarbeidarar. Det er i stor grad tilslutning frå Stortinget til tiltaka i meldinga. Stortinget har gjort vedtak som gjeld nemningar for fagskuleutdanning, finansiering, ECTS-tilkobling for fagskuleutdanning og realkompetansevurdering, jf. Innst. 266 S (2024–2025).

Open forskning og verdien av data

Forskingsresultat må ha høg kvalitet. Funna må vere robuste, og resultatata må vere tilgjengelege for alle som treng dei. Det er framleis mange i forskning og nærings- og samfunnsliv som ikkje har open tilgang til offentleg finansierte vitskapelege artiklar. Regjeringa har sett som mål at alle vitska-

pelege artiklar finansiert med offentlege midlar skal vere ope tilgjengelege innan 2024. Målet er ikkje fullt nådd, men over 80 pst. av artiklane er no opne, og Noreg ligg godt an internasjonalt. Utviklinga har likevel flata ut, mellom anna på grunn av utfordringar med rettar og arkivering av versjonar som ikkje kan gjerast tilgjengelege. Meld. St. 14 (2024–2025) *Sikker kunnskap i ei usikker verd* understrekar at målet om full open tilgang står fast. I meldinga blir det gjort greie for korleis den vidare innsatsen bør innrettast, og at god infrastruktur og samarbeid nasjonalt og internasjonalt er viktig for å nå målet om full open tilgang.

Forskingsdata frå offentleg finansiert forskning må i all hovudsak reknast som offentleg informasjon på linje med data frå anna offentleg verksemd. Forskingsdata skal vere så opne som mogleg og så lukka som nødvendig. Omsyn til personvern, tryggleik eller forretningsløyndom gjer at ikkje alle forskingsdata kan vere opne, men dei kan likevel gjerast moglege å finne, tilgjengelege, compatible og moglege å gjenbruke (i tråd med FAIR-prinsippa) for aktørar som har lov til å bruke

dei. Stortinget har løyvd 280 mill. kroner i åra 2024–2025 til å oppgradere forskingsnettet, slik at ein kan flytte store datamengder raskt på ein sikker måte.

I Meld. St. 14 (2024–2025) varsla regjeringa at ho vil greie ut korleis dei eksisterande løysingane for personsensitive data ved UiO, UiB og NTNU kan danne ein nasjonal infrastruktur for behandling av personsensitive data. Med utgangspunkt i infrastrukturløysingane ved dei tre universiteta er det etablert eit formalisert samarbeid under namnet NORTRE (Norwegian Trusted Research Environments), og det er levert eit forslag til ein styringsmodell for etablering av ein nasjonal infrastruktur for behandling av personsensitive data til Kunnskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. I samband med behandlinga av statsbudsjettet for 2025 har Stortinget vedteke at det skal løyvast 10 mill. kroner til vidareutvikling av infrastrukturane. Kunnskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet har konkludert med at infrastrukturen NORTRE vil bli etablert som ein nasjonal infrastruktur frå 1. januar 2026.

6 Nøkkeltal for grunnopplæringa

Kapittelet gir informasjon om utviklinga i talet på elevar, lærlingar og lærarar og ressursbruken i grunnopplæringa.

Kommunane og fylkeskommunane er ansvarlege for drifta av høvesvis grunnskulen og vidaregåande opplæring. Grunnskulen og den vidaregåande opplæringa blir i hovudsak finansierte gjennom dei frie inntektene til kommunane og fylkeskommunane. Både i kommunane og i fylkeskommunane er opplæring ein stor og viktig sektor.

Samla brutto driftsutgifter til grunnskuleopplæring var 112,9 mrd. kroner i 2024. Tilsvarande var samla brutto driftsutgifter til vidaregåande opplæring 46,8 mrd. kroner i 2024. Talet på elevar, lærlingar og lærarar er avgjerande for ressursbruken i skulen.

Ressursbruken i grunnopplæringa i Noreg har auka noko dei siste åra. Det gjeld både totale ressursar og ressursar per elev.

Elevar og lærlingar i grunnopplæringa

Tabell 6.1 Talet på elevar i ordinære grunnskular, frå skuleåret 2016–17 til skuleåret 2024–25

Skuleår	Barnetrinnet (1.–7. trinn)	Ungdomstrinnet (8.–10. trinn)	Totalt
2016–17	444 638	184 637	629 275
2017–18	447 355	185 674	633 029
2018–19	448 655	187 695	636 350
2019–20	446 218	190 032	636 250
2020–21	443 967	191 530	635 497
2021–22	439 644	195 030	634 674
2022–23	437 855	199 079	636 934
2023–24	434 422	202 629	637 051
2024–25	429 723	201 646	631 369

Kjelde: GSI (Utdanningsdirektoratet)

Tabell 6.1 viser at talet på elevar i grunnskulen har gått ned noko samanlikna med førre skuleår. 96,9 pst. av 16-åringane som avslutta grunnskulen våren 2024, var i vidaregåande opplæring same år.

Av elevane som starta på 1. trinn i vidaregåande opplæring hausten 2024, var det nesten 2 300 fleire som starta på eit yrkesfagleg program enn på eit studieførebuande program.

Tabell 6.2 Fordeling på utdanningsprogram i vidaregåande opplæring, frå skuleåret 2016–17 til skuleåret 2024–25

Skuleår	Elevar på studieførebuande program	Elevar på yrkesfag	Lærlingar, elevar i fagopplæring i skule og lærekandidatar	Totalt
2016–17	121 409	69 644	42 777	233 830
2017–18	123 095	66 562	44 637	234 294
2018–19	121 390	67 092	46 316	234 798
2019–20	119 141	67 854	48 281	235 276
2020–21	119 244	68 970	48 012	236 226
2021–22	117 990	68 195	49 981	236 166
2022–23	116 789	68 627	51 472	236 888
2023–24	116 279	69 795	51 093	237 167
2024–25	117 187	72 162	51 471 ¹	240 820

¹ I 2024–25 var det i tillegg 1 817 personar som hadde kontrakt om fagbrev på jobb. Statistikken har tal om fagbrev på jobb frå 2020. 725 personar hadde kontrakt i 2020–21, 1 022 i 2021–22, 1 058 i 2022–23 og 1 376 i 2023–24.

Kjelde: Utdanningsdirektoratet

Det har vore ein jamn auke i det samla talet på elevar, lærlingar og lærekandidatar i vidaregåande opplæring i fleire år, utanom frå 2020–21 til 2021–22. I skuleåret 2024–25 ser vi ein klar auke frå året før.

Per 1. oktober 2024 var det registrert 48 476 lærlingar og 2 078 lærekandidatar. Det er litt fleire lærlingar og lærekandidatar enn på same tidspunkt i 2023. I 2024 var det også registrert 1 817 med kontrakt gjennom tilbodet fagbrev på jobb.

Lærarårsverk

Årsverk til undervisningspersonale blir rekna ut på bakgrunn av registrerte timar per skuleår. I skuleåret 2024–25 er det berekna talet på årsverk til undervisning og andre oppgåver i grunnskulen 63 263, ein reduksjon på 167 årsverk frå året før.

Tabell 6.3 Berekena årsverk utførte av undervisningspersonale til undervisning og andre oppgaver i grunnskulen, frå skuleåret 2010–11 til skuleåret 2024–25

Skuleår	Berekna årsverk til undervisning og andre oppgaver, sum årsverk	Av dette andre oppgaver	Assistent-årsverk
2010–11	57 704	7 072	8 432
2011–12	57 447	6 855	8 515
2012–13	57 458	6 965	8 141
2013–14	57 615	6 979	8 234
2014–15	57 331	6 518	8 167
2015–16	57 612	6 407	8 417
2016–17	58 421	6 480	8 868
2017–18	59 357	6 459	9 389
2018–19	60 372	6 430	9 849
2019–20	61 425	6 411	10 020
2020–21	61 705	6 240	10 658
2021–22	62 226	6 146	11 032
2022–23	62 819	6 253	11 491
2023–24	63 430	6 345	12 286
2024–25	63 263	6 463	12 418

Kjelde: GSI (Utdanningsdirektoratet)

Tabell 6.4 Utvikling i talet på lærarårsverk i vidaregåande opplæring, frå skuleåret 2016–17 til skuleåret 2024–25

Skuleår	Lærarårsverk i vidaregåande opplæring, avtalte årsverk
2016–17	23 300
2017–18	23 188
2018–19	23 259
2019–20	23 491
2020–21	23 500
2021–22	23 870
2022–23	23 978
2023–24	24 334
2024–25	24 806

Kjelde: Statistikkbanken (SSB)

Gruppestorleik

Indikatoren gjennomsnittleg gruppestorleik kjem fram når ein ser på forholdet mellom elevtimar og lærartimar. Elevtimar er det samla talet på ordinære timar til undervisning som elevane får kvart år. Lærartimar er summen av alle timane lærarane gir undervisning per år. Indikatoren gruppestorleik viser kor mange elevar ein lærar har i gjennomsnitt per undervisningstime. Gruppestorleiken bør sjåast som ein indikasjon og ikkje som eit absolutt mål. Tabell 6.5 inneheld to ulike typar gruppestorleik.

Gruppestorleik 1 omfattar timar til spesialundervisning og særskild norskopplæring for språklege minoritetar. Sidan desse timane blir inkluderte, kan det føre til at gruppestorleiken verkar lågare enn det nokre elevar og lærarar opplever i kvardagen.

Gruppestorleik 2 er ein annan måte å rekne ut gruppestorleiken på. Her er timar til spesialundervisning og til særskild norskopplæring for språklege minoritetar tekne ut av både lærartimar og elevtimar i berekninga. Denne indikatoren er ikkje i same grad som gruppestorleik 1 eigna til å måle endringar i ressursinnsats over tid, fordi endringar knytte til spesialundervisning og særskild norskopplæring vil kunne påverke indikatoren. Gruppestorleik 2 gir eit bilde av ressursinnsatsen for dei elevane som ikkje får særskilde individretta styrkingstiltak.

Tabell 6.5 Gjennomsnittleg gruppestorleik på 1.–10. trinn¹, frå skuleåret 2015–16 til skuleåret 2024–25

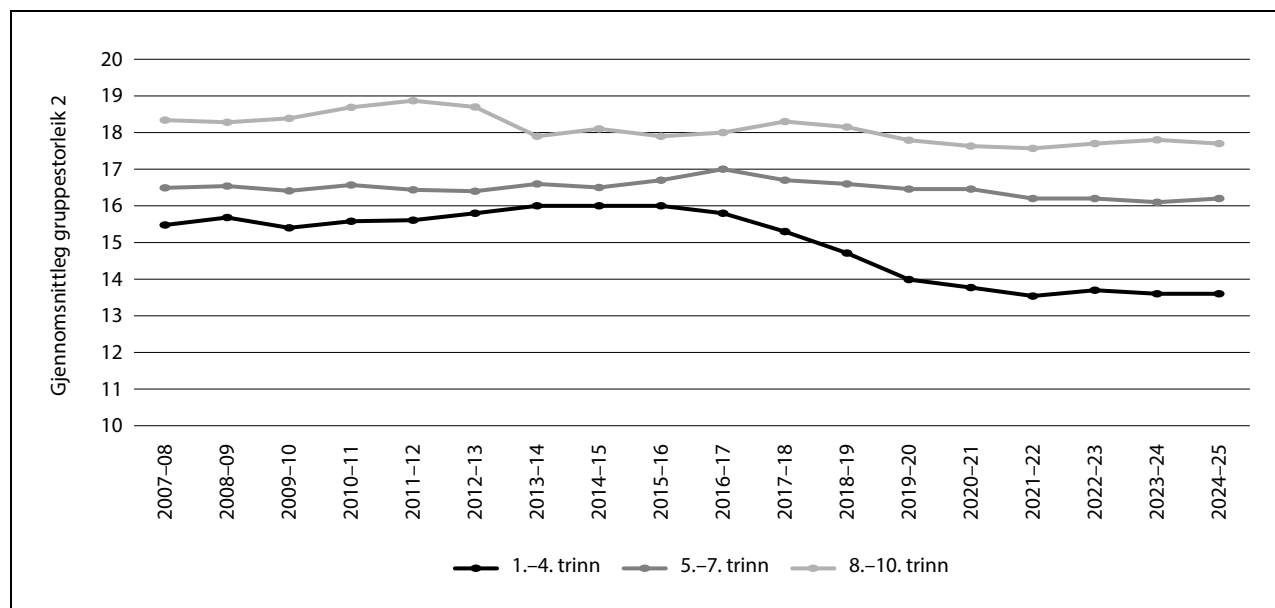
Skuleår	Gruppestorleik 1 (1.–10. trinn)	Gruppestorleik 2 (1.–10. trinn)
2015–16	13,5	16,8
2016–17	13,5	16,8
2017–18	13,3	16,6
2018–19	13,1	16,3
2019–20	12,9	15,8
2020–21	12,8	15,7
2021–22	12,6	15,5
2022–23	12,6	15,6
2023–24	12,5	15,6
2024–25	12,5	15,6

¹ Offentlege og private grunnskular utanom spesialsksular og utanlandssksular.

Kjelde: GSI (Utdanningsdirektoratet)

Hausten 2018 blei det innført ei norm for lærartettleik på skulenivå for 1.–10. trinn i offentlege skular. I skuleåret 2018–19 skulle gruppestorleik 2 maksimalt vere 16 på 1.–4. trinn og 21 på 5.–7. og 8.–10. trinn. Frå hausten 2019 blei norma skjerpa, og gruppestorleik 2 skal maksimalt vere 15 på 1.–4. trinn og 20 på 5.–7. og 8.–10. trinn. Det har vore ein stor auke i prosentdelen grunnskular som oppfyller kravet på 1.–4. trinn sidan norma vart innført. Hausten 2024 oppfylte 89 pst. av skulane

lærarnorma på 1.–4. trinn. 95 pst. av skulane oppfylte norma på 5.–7. trinn, og 91 pst. av skulane oppfylte norma på 8.–10. trinn. Figur 6.1 viser utviklinga i gruppestorleik 2 fordelt på dei ulike hovudtrinna. Lærartettleiken har vore stabil dei siste fem åra. Gruppestorleiken var 13,6 på 1.–4. trinn, 16,2 på 5.–7. trinn og 17,7 på 8.–10. trinn i skuleåret 2024–25. Det vil seie at lærarnorma i gjennomsnitt var oppfylt på alle hovudtrinn.

Figur 6.1 Gjennomsnittleg gruppestorleik 2 på hovudtrinna i grunnskulen¹, frå skuleåret 2007–08 til skuleåret 2024–25

¹ Offentlege og private grunnskular utanom spesialskular og utanlandsskular.

Kjelde: GSI (Utdanningsdirektoratet)

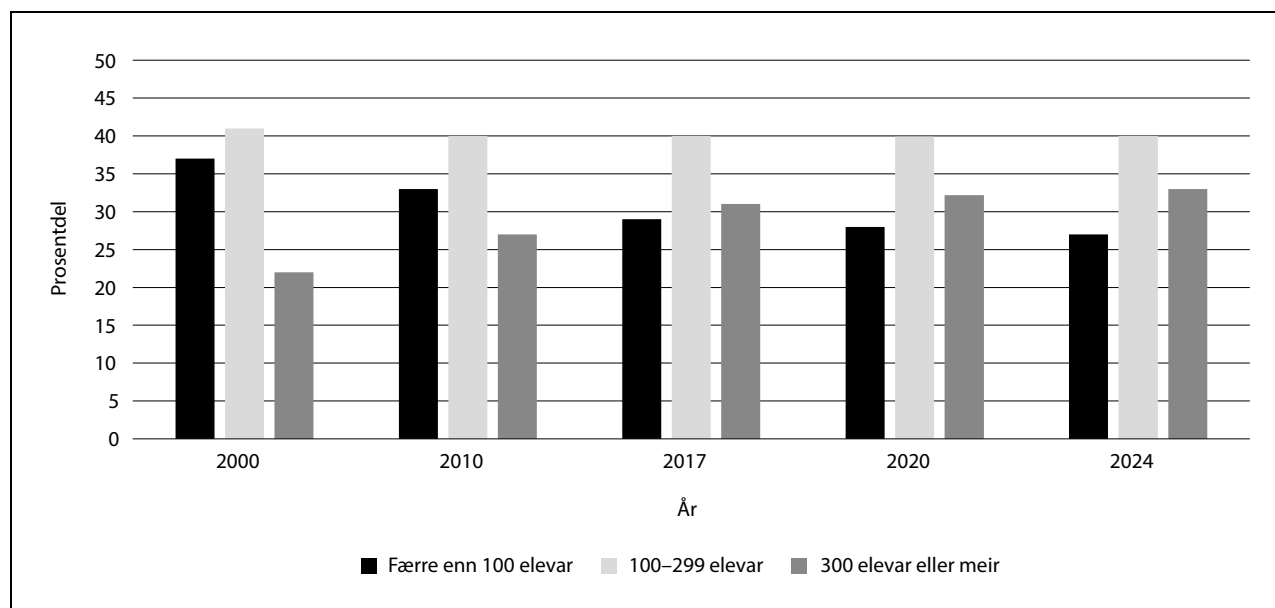
For vidaregåande opplæring er det vanskeleg å lage eit godt mål på forholdstalet mellom lærarar og elevar. Det finst ikkje godt nok talgrunnlag for å skilje mellom lærarar og elevar på ulike studieretningar, og dette er ein faktor som har stor innverknad på gruppestorleiken i vidaregåande opplæring.

Skulestruktur

I skuleåret 2024–25 var det 2 692 grunnskular i Noreg. Av desse var 2 409 offentlege grunnskular

og 283 private grunnskular. 4,7 pst. av elevane i grunnskulen gjekk på ein privat grunnskule i skuleåret 2024–25.

Storleiken på grunnskulane i Noreg varierer frå nokre få elevar til over 1 000 elevar på dei største skulane. Figur 6.2 illustrerer fordelinga av små, mellomstore og store skular. Det har over tid vore ei utvikling i retning av fleire store og færre små skular.

Figur 6.2 Prosentdel grunnskular fordelte etter talet på elevar

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

I 2024 gjekk 6 pst. av elevane i grunnskulen på skular med færre enn 100 elevar, 34 pst. gjekk på skular med mellom 100 og 299 elevar, og 60 pst. gjekk på skular med 300 eller fleire elevar. Sidan skuleåret 2002–03 har meir enn 50 pst. av elevane gått på store skular (over 300 elevar).

I skuleåret 2024–25 er det 376 færre grunnskular enn for 15 år sidan. 642 av skulane som eksisterte i skuleåret 2009–10, er no lagde ned, og sidan 2009 har det kome 266 nye skular. Tidlegare kartleggingar av skulenedleggingar har vist at den viktigaste årsaka til at skular blei lagde ned var lågt elevtal. Andre viktige faktorar var kommuneøkonomi og problem med å rekruttere kvalifiserte lærarar. I dei fleste tilfella der kommuneøkonomi blei rapportert som årsak, var dette i kombinasjon med få elevar. Hausten 2024 var det 418 vidaregåande skular i landet. Det er éin skule mindre enn året før. Av desse 418 var 102 private.

Skuleresultat

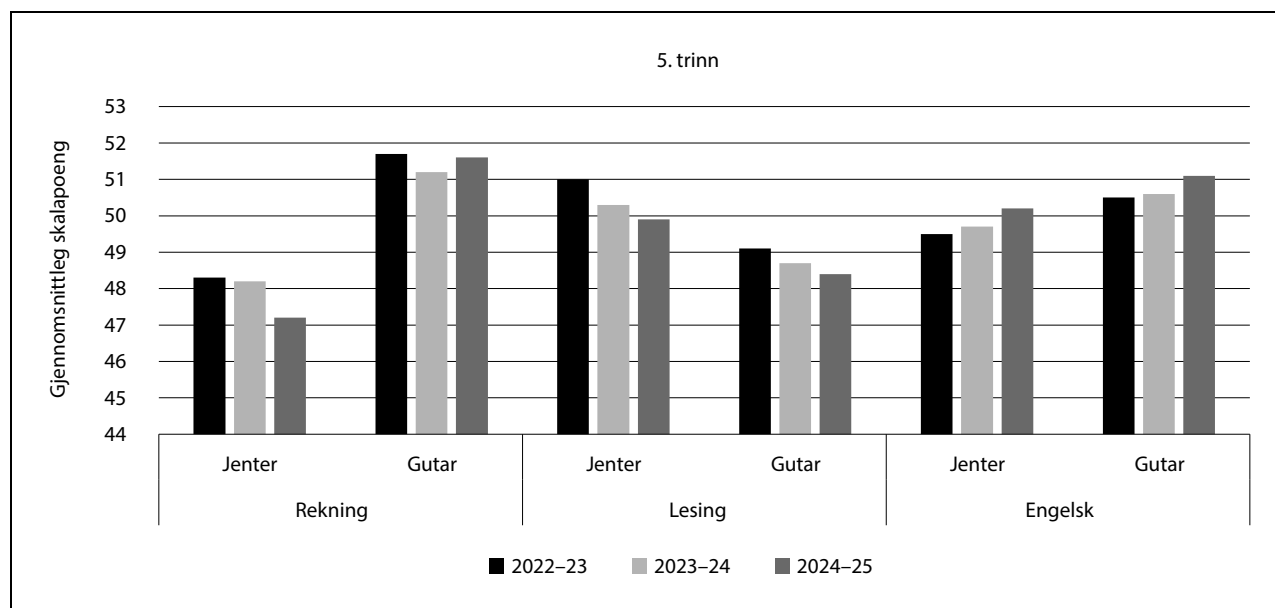
Nasjonale prøvar hausten 2024

Nasjonale prøvar skal måle ferdigheitene til elevane i lesing og rekning og i delar av engelskfaget.

Resultatet skal gi skuleeigaren og skulen eit grunnlag for kvalitetsutvikling i opplæringa. Elevar på 5., 8. og 9. trinn deltek på nasjonale prøvar. Resultata frå nasjonale prøvar er inndelte i tre nivå på 5. trinn og fem nivå på 8. og 9. trinn.

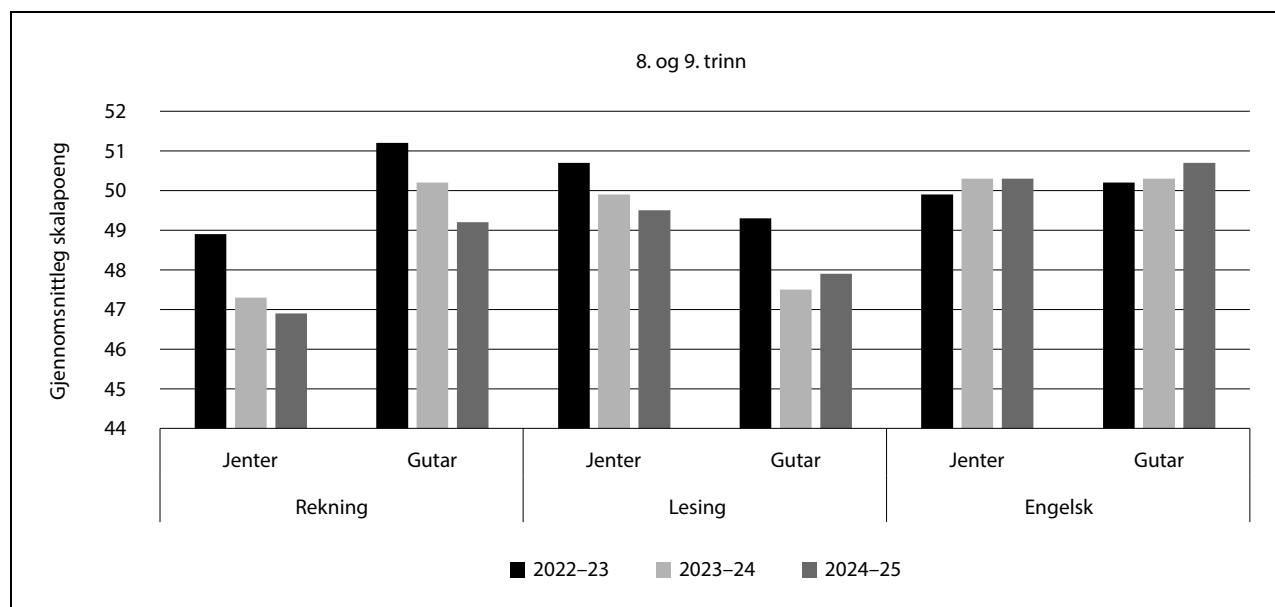
Ifølge Utdanningsdirektoratets analysar, viser dei nasjonale prøvane i 2024 at 5. trinn presterte litt svakare i lesing og rekning og litt betre i engelsk samanlikna med 2023.

Elevane på 8. og 9. trinn gjer det noko svakare enn fjorårskullet i rekning, medan prestasjonane har endra seg lite i engelsk og lesing frå i fjor. Gutane presterer litt betre enn jenter i rekning på alle trinn, medan det er motsett i lesing. På 5. trinn presterer gutane litt betre enn jentene i engelsk, medan engelskresultata er meir jamne på 8. og 9. trinn. Forskjellane mellom kjønna har auka i rekning for 5. trinn, medan kjønnsforskjellane i lesing og rekning på ungdomstrinnet er svakare i år enn i fjor. Samanlikna med andre fylke har Oslo, på både barne- og ungdomstrinnet, ein større prosentdel elevar på dei høgaste meistringsnivåa. Når det gjelder prosentdelen elevar på lågaste meistringsnivå, er forskjellen mellom Oslo og dei andre fylka ikkje like stor.

Figur 6.3 Gjennomsnittleg skalapoeng i nasjonale prøvar for 5. trinn, frå skuleåret 2022–23 til skuleåret 2024–25

Kjelde: Utdanningsdirektoratet

Figur 6.4 Gjennomsnittleg skalapoeng i nasjonale prøvar for 8. og 9. trinn, frå skuleåret 2022–23 til skuleåret 2024–25

Kjelde: Utdanningsdirektoratet

Skulebidragsindikatorane

Kvar elev har med seg mange føresetnader som påverkar skuleresultata. Skulebidragsindikatorane skal vise kor mykje skulen bidreg med i resultatane til elevane, og kan tolkast som forskjellen mellom dei faktiske skuleresultata til elevane og det som kan ventast ut frå føresetnadene deira. Skulebidragsindikatorane gir inga forklaring på

kvifor bidraget er som det er. Dei må sjåast i samband med lokalt kunnskapsgrunnlag og annan tilgjengeleg informasjon, som læringsresultat og læringsmiljø.

For 1.–4. trinn blir det berre kontrollert for familiebakgrunn (utdanninga til foreldra, hushaldsinntekt og innvandringsbakgrunn), sidan det ikkje er faktiske elevresultat å kontrollere mot. På 5.–7. trinn blir det i tillegg til indikatorane for fami-

liebakgrunn, også kontrollert for dei tidlegare resultatane til elevane på nasjonale prøvar på 5. trinn. Indikatorane for 5.–7. trinn, for dei samanslåtte årgangane 2023 og 2024, viser at ein stor del av resultatskilnadene mellom skulane kan forkla- rast med skilnader i elevgrunnlaget.

For 64 pst. av dei offentlege skulane i landet kan ein ikkje med statistisk sikkerheit seie at elevane presterer høgare eller lågare på nasjonale prøvar på 5. trinn enn forventa ut frå foreldrebakgrunnen deira. 18 pst. av skulane har elevar som i snitt presterer signifikant høgare enn forventa, og på 18 pst. av skulane presterer elevane signifikant lågare enn forventa. Når det gjeld resultatane på nasjonale prøvar på 8. trinn, kan ein for 63 pst. av skulane ikkje med sikkerheit seie at elevane presterer høgare eller lågare enn forventa på nasjonale prøvar, gitt foreldrebakgrunnen deira og prestasjonar på nasjonale prøvar på 5. trinn. På 17 pst. av skulane presterer elevane signifikant høgare enn forventa, og på 20 pst. av skulane presterer elevane signifikant lågare enn forventa.

Oslo kommune har høgast prosentdel skular som bidreg meir enn landsgjennomsnittet til resultatane til elevane, både på 1.–4. trinn og på 5.–7. trinn. Ingen av skulane i Finnmark og Østfold har eit skulebidrag som er høgare enn landsgjennomsnittet på 8.–10. trinn.

Skulebidragsindikatorane er eit supplement til eksisterande informasjon om kvalitetsskilnader mellom fylke, kommunar og skular. Dei gir ein indikasjon på kor mykje den enkelte skulen bidreg med, men dei gir ikkje nødvendigvis heile bildet, sidan fleire omstende som kan ha innverknad på elevresultata, ikkje lèt seg måle.

Karakterar og grunnskulepoeng

Elevane som gjekk ut av grunnskulen våren 2025, har i snitt 42,2 grunnskulepoeng. Det er tilsvarende som for avgangsskulen i 2024 og 0,2 poeng meir enn før pandemiåra (2019–20 til 2021–22). På grunn av covid-19-pandemien blei det i 2020, 2021 og 2022 ikkje gjennomført eksamen i grunnskulen. Jenter har i snitt 3,8 grunnskulepoeng meir enn gutane i 2025. Forskjellen på jenter og gutar er mindre samanlikna med 2024. I 2024 hadde jenter i snitt 4 grunnskulepoeng meir enn gutane.

Samanlikna med i fjor er det svært små endringar i dei gjennomsnittlege standpunkt-karakterane i ulike fag. Berre i matematikk går snittkarakteren

litt ned, frå 3,7 til 3,6. Jentene får i snitt høgare standpunkt-karakterar enn gutane i alle fag utanom kroppsøving. Skilnaden er størst i kunst og handverk, der jentene i snitt får 0,7 karakterpoeng meir enn gutane.

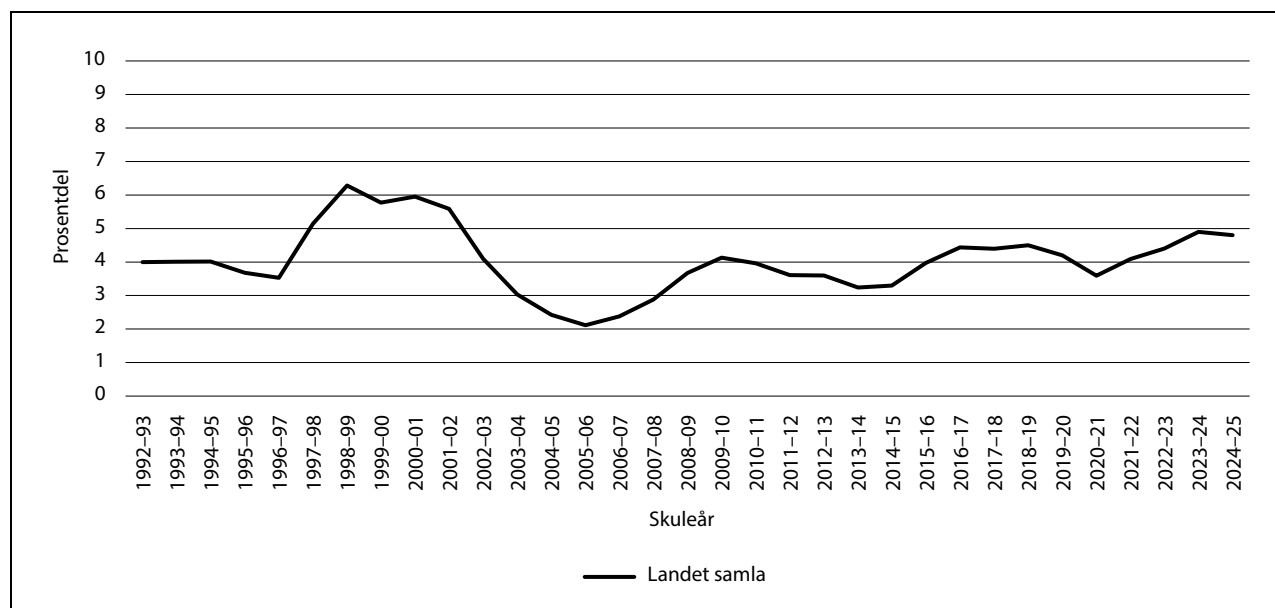
Nokre elevar får ikkje standpunkt-karakter i eitt eller fleire fag. Dei får i staden merknader om fritak eller manglande vurderingsgrunnlag i det aktuelle faget. Norsk sidemål er det faget der flest elevar er fritekne for standpunkt-karakter. 24 pst. av avgangselevane hadde fritak i 2024, noko som er ein auke på 1 prosentening frå førre skuleår. Det har vore ein auke i talet på elevar som er fritekne frå karakter i norsk sidemål dei siste åra. I 2019 og 2020 hadde i underkant av 17 pst. fritak. Delen har gått opp 6 prosentpoeng mellom 2019 og 2023. Ei årsak er truleg auken i talet på minoritetsspråklege elevar, sidan Noreg i 2022 og 2023 tok imot eit høgt tal fordrivne frå Ukraina.

Prosentdelen elevar som ikkje har vurderingsgrunnlag, har også auka dei siste åra. Auken i prosentdelen elevar utan vurderingsgrunnlag i norsk hovudmål det siste året er marginal, men dei to føregåande åra var auken relativt stor. Kva som er årsaka til at stadig fleire manglar vurderingsgrunnlag, er vanskeleg å seie. Høgare skulefråvær kan vere ei årsak. Auka innvandring kan også vere ei årsak i norsk hovudmål.

Bruk av undervisningspersonale utan godkjend utdanning

Kompetansekrava for tilsetjing i grunnskulen tilseier at ein må ha lærarutdanning eller anna godkjend utdanning for å bli fast tilsett. Tal frå Utdanningsdirektoratet viser at 4,8 pst. av årsverka til undervisning ikkje oppfylte kompetansekrava for tilsetjing i skuleåret 2024–25. Desse kan vere mellombels tilsette eller tilsette under føresetnad av at utdanning dei har begynt på, blir fullført.

Figur 6.5 viser utviklinga i prosentdelen av berekna årsverk til undervisning i grunnskulen som ikkje oppfyller kompetansekrava for tilsetjing. Talet har lege på i overkant av 4 pst. dei siste åra, noko som kan kome av meir vikarbruk som følge av den statlege satsinga på vidareutdanning av lærarar og innføringa av lærarnorma. Det var ein nedgang frå skuleåret 2020–21 som kan ha samanheng med koronapandemien og lite behov for vikarbruk.

Figur 6.5 Prosentdelen av årsverk i grunnskulen som ikkje oppfyller kompetansekrava for tilsetjing frå skuleåret 1992–93 til skuleåret 2024–25

Kjelde: GSI (Utdanningsdirektoratet)

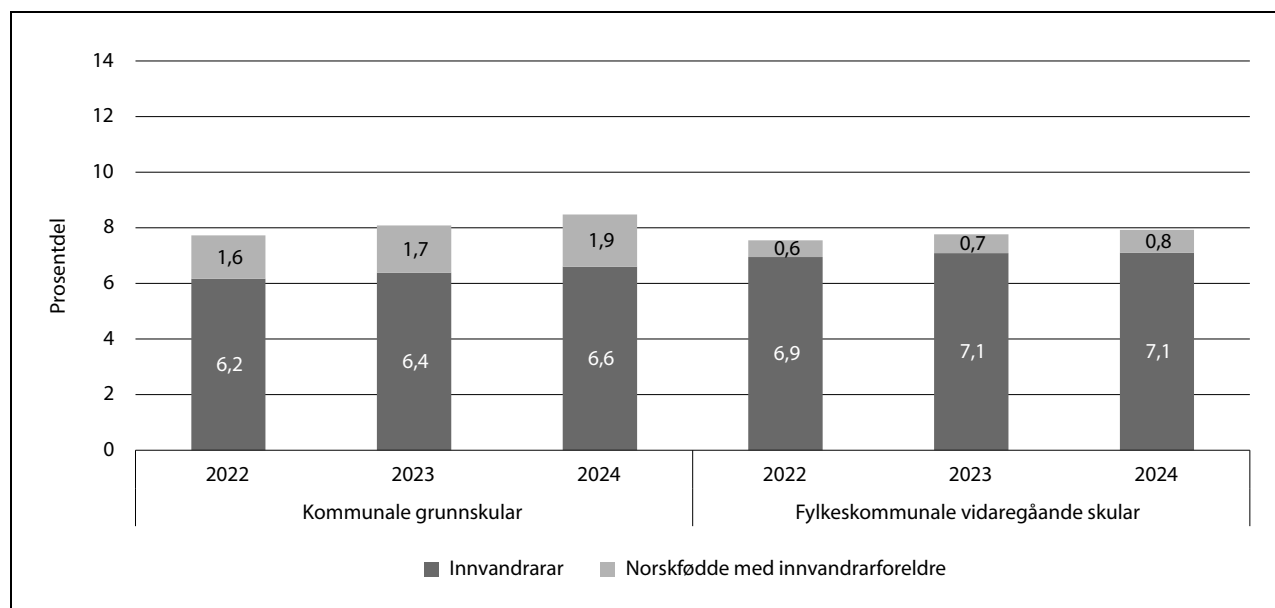
5,3 pst. av lærarane i vidaregåande skular hadde vidaregåande utdanning eller lågare i skuleåret 2024–25, medan 4,3 pst. hadde universitets-/høgskuleutdanning på lågare nivå, men ikkje pedagogisk utdanning. 3,9 pst. hadde universitets-/høgskuleutdanning på høgare nivå, men ikkje pedagogisk utdanning.

Lærarar som underviser i norsk, matematikk, norsk teiknspråk, samisk og engelsk på 1.–7. trinn, skal ha minst 30 studiepoeng i faget. På 8.–10. trinn skal lærarar som underviser i norsk, matematikk, engelsk, norsk teiknspråk, samisk og engelsk, ha minst 60 studiepoeng i undervisningsfaget. Lærarar utdanna før 2014 har dispensasjon frå dette kravet. Dei siste åra har det vore ein tydeleg nedgang i delen lærarar som manglar fordjuping i norsk, matematikk og engelsk. I skuleåret

2024–25 oppfyller ikkje 12 pst. av norsklærarane, 16 pst. av matematikklærarane og 28 pst. av engelsklærarane kompetansekravet for faga dei underviser i. Samanliknar ein med skuleåret 2021–22, har det vore en nedgang på 723 lærarar som manglar fordjuping i norsk, 1 194 lærarar som manglar fordjuping i matematikk og 675 lærarar som manglar fordjuping i engelsk.

Tilsette med innvandrarbakgrunn

Det har vore ein svak auke i prosentdelen tilsette med innvandrarbakgrunn i kommunale grunnskular og kommunale vidaregåande skular dei siste tre åra. Norskfødde med innvandrarforeldre utgjør ein liten del.

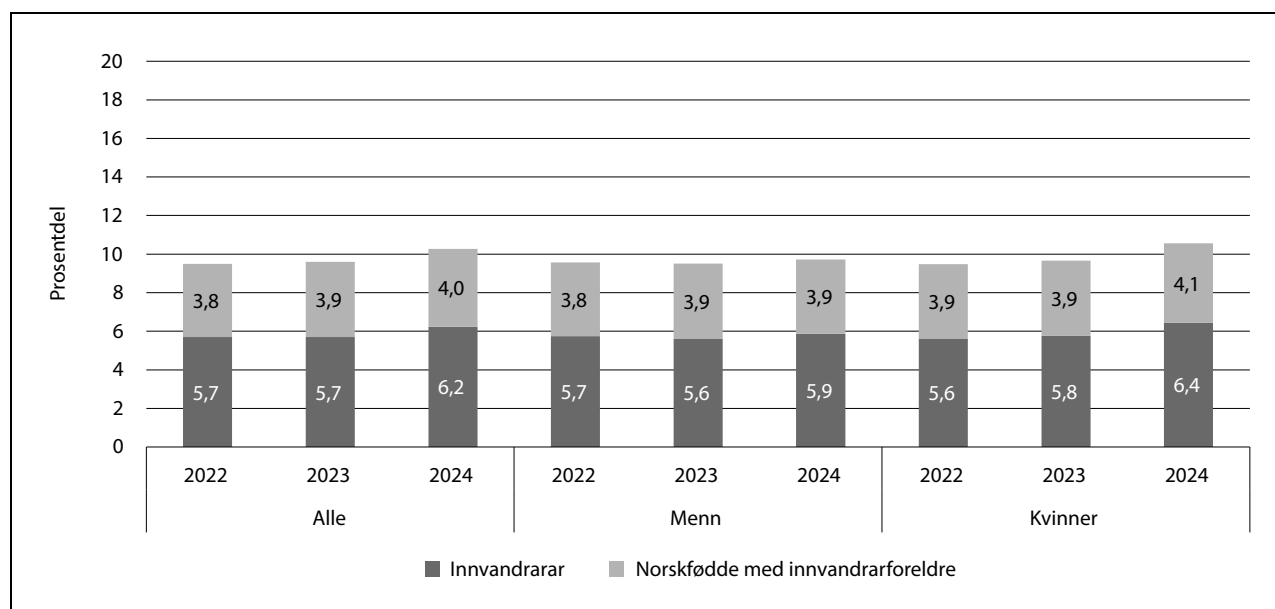
Figur 6.6 Prosentdelen innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre blant undervisningspersonalet¹ i grunnskular og i vidaregåande skular, 2022–2024

¹ Tala inkluderer både hovud- og biarbeidsforhold.

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Av 19 400 studentar som utdanna seg til å bli lærar i skulen i 2024, hadde 10 pst. innvandrarbakgrunn. Prosentdelen med innvandrarbakgrunn

som går på slike utdanningar, har auka litt dei siste tre åra.

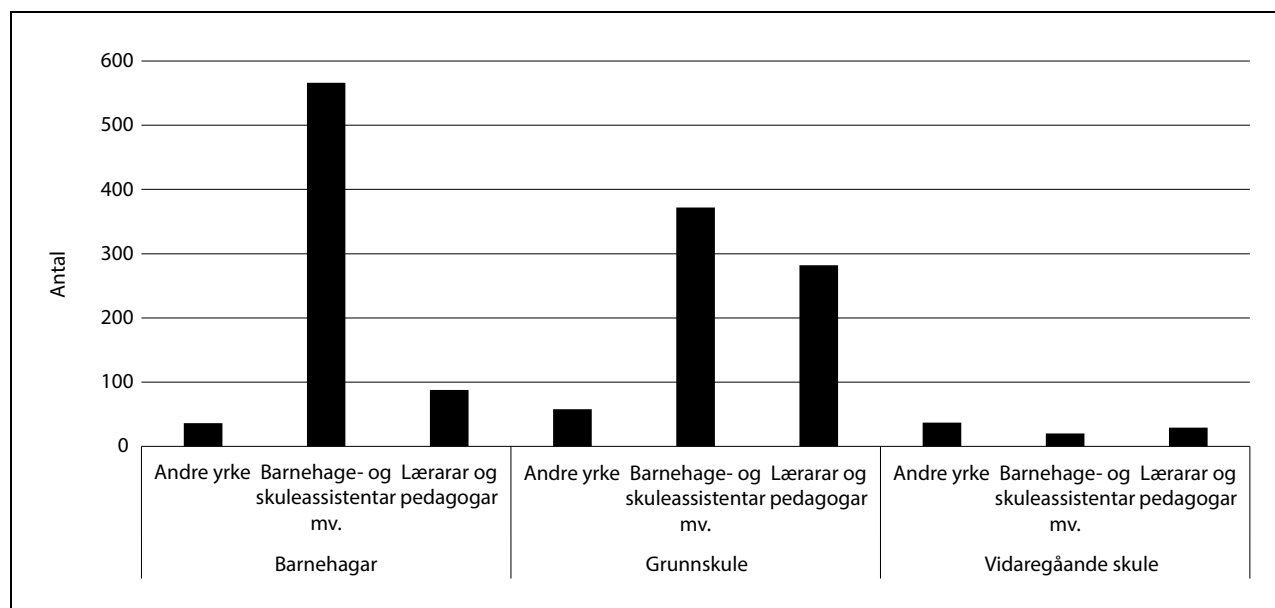
Figur 6.7 Prosentdelen innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre blant studentar under utdanning for å bli lærar¹, 2022–2024

¹ Allmenn-/grunnskulelærerutdanning inkludert masterutdanning for grunnskulelærarar, fag- og yrkesfaglærerutdanning, integrert masterutdanning og praktisk-pedagogisk utdanning.

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Noreg har motteke mange fordrivne frå Ukraina. Tal frå Utlendingsdirektoratet viser at per 3. august 2025 har 80 280 ukrainarar gyldig løyve om mellombels kollektivt vern. Tal frå SSB frå fjerde

kvartal i 2024 viser at nesten 1 500 personar frå Ukraina med kortare butid enn fire år no arbeider i norsk barnehage eller skule.

Figur 6.8 Arbeidsforhold for innvandrar med landbakgrunn frå Ukraina og butid mindre enn 4 år. Tal for 4. kvartal 2024

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Kommunal ressursbruk

Korrigerte brutto driftsutgifter viser utgiftene kommunane har til undervisning, inkludert drift av skulelokale og skyss. Korrigerte brutto driftsutgifter per elev i grunnskulen var 161 471 kroner i 2024, ein nominell auke på 3,5 pst. frå 2023. Den kommunale pris- og lønnsauken (deflatoren) var i 2024 på 4,4 pst., som vil seie at det i snitt har vore ein realnedgang i utgifter per elev i grunnskulen sidan 2023. I vidaregåande opplæring var korrigerte brutto driftsutgifter per elev i 2024 180 932 kroner på studieførebuande program og 216 110 kroner på yrkesfaglege program.

I kommunesektoren var brutto driftsutgifter til grunnskule 17,8 pst. av totale brutto driftsutgifter i 2024. Prosentdelen av utgifter til grunnskule har gått noko ned dei siste ti åra. Lønnsutgiftene er den klart største driftskostnaden både i grunnskulen og i vidaregåande opplæring. Det er store kommunale skilnader i ressursbruk i skulen. I kommunar med spreidd busetnad er det fleire mindre skular. Ulik kostnadsstruktur kan forklare mykje av variasjonen mellom kommunane i kor mykje pengar dei bruker på skule. Frie inntekter i form av eigedomsskatt og kraftinntekter har òg tydeleg innverknad på utgiftsnivået. Kommunar

med store inntekter bruker meir pengar på skule. Den resterande variasjonen mellom kommunar kan mellom anna kome av variasjonar i elevsamansetjinga. Spesielt for små kommunar kan elevar med behov for ekstrainnsats vere utslagsgivande. Ulikskapar kan òg kome av ulik politisk prioritering mellom kommunar.

Noreg bruker mykje ressursar på utdanning samanlikna med andre land, viser tal frå OECD (Education at a Glance 2024: OECD Indicators). Dersom ein ser på utgiftene per elev, har Noreg blant dei høgaste utgiftene til grunnskulen og vidaregåande opplæring blant OECD-landa.

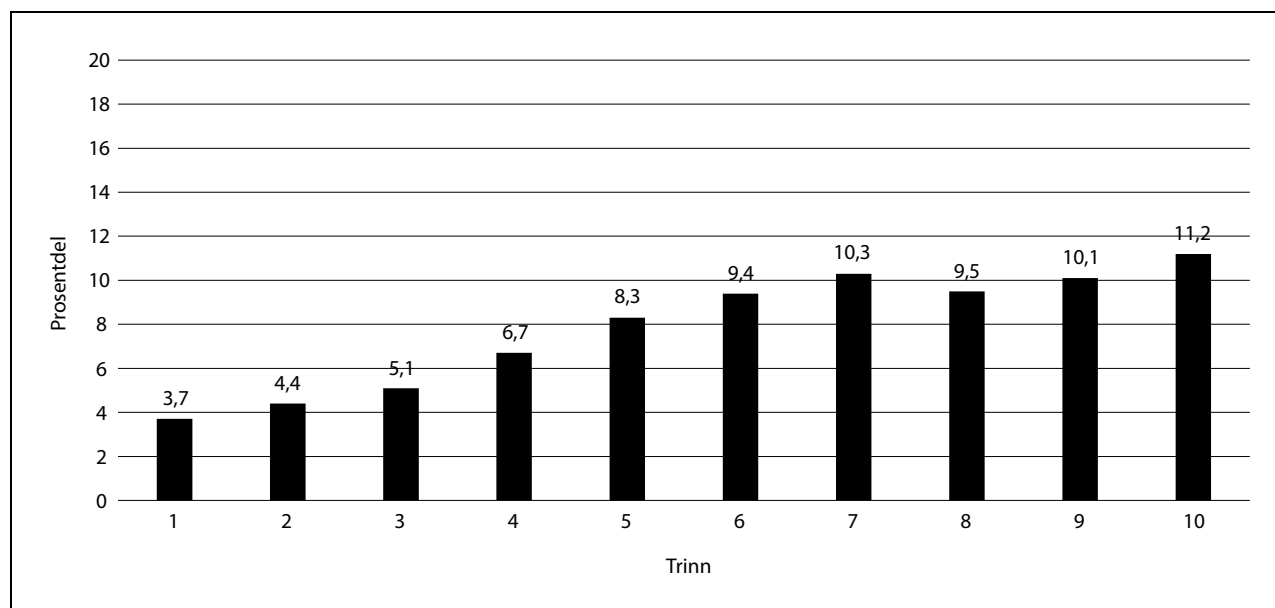
Spesialundervisning

Elevar som ikkje har eller kan få tilfredsstillande utbyte av det ordinære opplæringstilbodet, har krav på spesialundervisning. Prosentdelen elevar med spesialundervisning i grunnskular og spesialskular har dei siste ti åra stabilisert seg på om lag 8 pst. I skuleåret 2024–25 låg delen som fekk spesialundervisning, på 8 pst. av alle elevar i grunnskulen, litt lågare enn året før. 66 pst. av alle elevar som får spesialundervisning, er gutar.

I løpet av barnetrinnet og utover på ungdomstrinnet aukar prosentdelen av elevar med spesial-

undervisning, som figur 6.9 viser. I skuleåret 2024–25 hadde 3,7 pst. av elevane på 1. trinn enkeltvedtak om spesialundervisning. På 10. trinn

var prosentdelen av elevar med spesialundervisning 11,2 pst. 50 547 elevar fekk vedtak om spesialundervisning med undervisningspersonale.

Figur 6.9 Prosentdel av elevar med enkeltvedtak om spesialundervisning av totalt elevtal, fordelt på årstrinn. Skuleåret 2024–25

Kjelde: GSI (Utdanningsdirektoratet)

Elevar med innvandrarbakgrunn

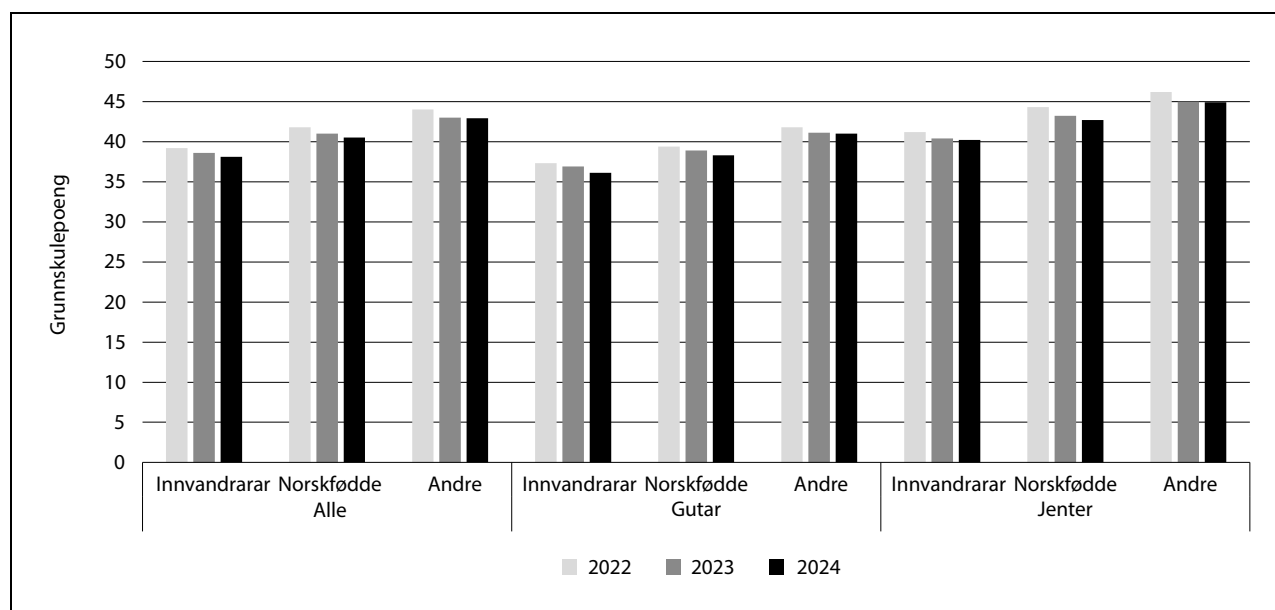
Særskild språkopplæring

I opplæringslova § 3-6 (for grunnskulen) og § 6-5 (for vidaregåande opplæring) heiter det at elevar som har eit anna morsmål enn norsk og samisk, har rett på forsterka opplæring i norsk til dei har tilstrekkeleg ferdigheit i norsk til å følge den vanlege opplæringa i skulen.

I skuleåret 2024–25 fekk 49 055 elevar i grunnskulen forsterka opplæring i norsk, noko som er

1 009 fleire enn året før. Dette utgjør 7,8 pst. av elevane. 4 702 elevar på 1. trinn fekk forsterka opplæring i norsk skuleåret 2024–25, og det er 8,2 pst. av alle førsteklasingane. Om nødvendig har elevane òg rett til morsmålsopplæring, tospråkleg opplæring i fag eller begge delar. I skuleåret 2024–25 var det 2 253 elevar som berre fekk morsmålsopplæring, 8 724 elevar som berre fekk tospråkleg opplæring i fag, og 1 019 elevar som fekk begge delar.

Resultat i grunnskulen

Figur 6.10 Grunnskulepoeng etter innvandringskategori og kjønn, 2022–24

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Det er små forskjellar mellom grunnskulepoenga til norskfødde med innvandrarforeldre og andre elevar. 2,4 poeng skilde desse i 2024. Avstanden mellom innvandrarak (dei som sjølv har innvandrad) og andre elevar er noko større. 4,8 poeng skilde desse i 2024.

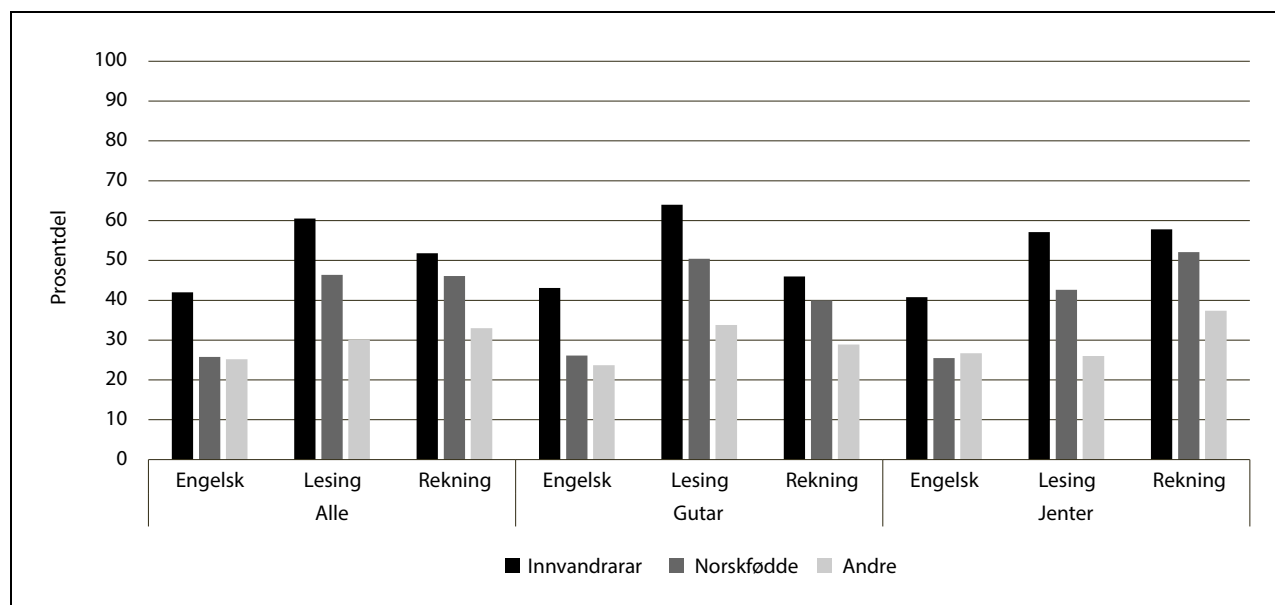
Det er vanskeleg å vurdere resultatane til innvandrarar. Mange av dei kan ikkje vurderast ut frå ordinære læreplanar, fordi dei treng tid til å tileigne seg eit nytt språk. 22 pst. av innvandrarar fekk ikkje berekna grunnskulepoeng i 2024. Det er særleg dei med 0–2 års butid som ikkje har fått berekna grunnskulepoeng. 62 pst. av dei med 0–2 års butid har ikkje fått berekna grunnskulepoeng. Til samanlikning har 17 pst. av dei med 3–4 års butid og 14 pst. av dei med 5–6 års butid ikkje fått berekna grunnskulepoeng. Butida har stor innverknad på kor mange grunnskulepoeng innvandrarar har ved utgangen av 10. trinn. Det er først blant dei med meir enn 9–10 års butid at talet på grunnskulepoeng nærmar seg talet på grunnskulepoeng for norskfødde med innvandrarforeldre.

Jenter får i gjennomsnitt 4 grunnskulepoeng meir enn gutane. Norskfødde jenter med innvandrarforeldre får fleire grunnskulepoeng enn gutar utan innvandrarbakgrunn.

Prosentdelen elevar på dei to lågaste meistringsnivåa, er høgare blant innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre enn blant andre elevar. Det er størst forskjellar i lesing og minst forskjellar i engelsk. Tala må tolkast i lys av at delen som er fritekne, er høgare for innvandrarar enn for norskfødde med innvandrarforeldre og andre.

I lesing gjer jentene det betre enn gutane. I rekning gjer gutane det betre enn jentene. Desse forskjellane gjer seg gjeldande både mellom gutar og jenter med innvandrarbakgrunn og mellom andre gutar og jenter. Det er små forskjellar mellom gutar og jenter i engelsk.

Butida har mykje å seie for meistringsnivået til elevane. Dei som har budd i Noreg i 9–10 år, nærmar seg nivået til dei norskfødde med innvandrarforeldre i lesing.

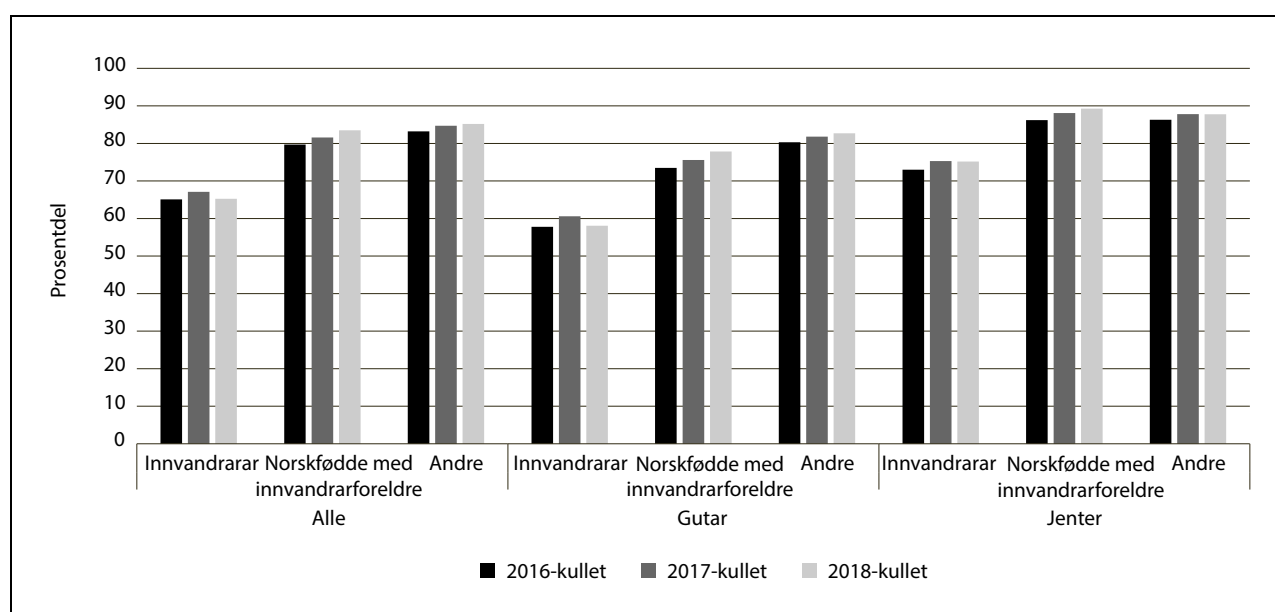
Figur 6.11 Prosentdelen elevar på dei to lågaste meistringsnivåa (1 og 2) i nasjonale prøvar i faga engelsk, lesing og rekning på 8. trinn, etter innvandringskategori, 2024

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Gjennomføring av vidaregåande opplæring

Dei norskfødde jentene med innvandrarforeldre fullfører og består vidaregåande opplæring i løpet av fem eller seks år i større grad enn dei andre jentene. Målepunktet er fem år for elevar på studieførebuande og seks år for elevar på yrkesfag.

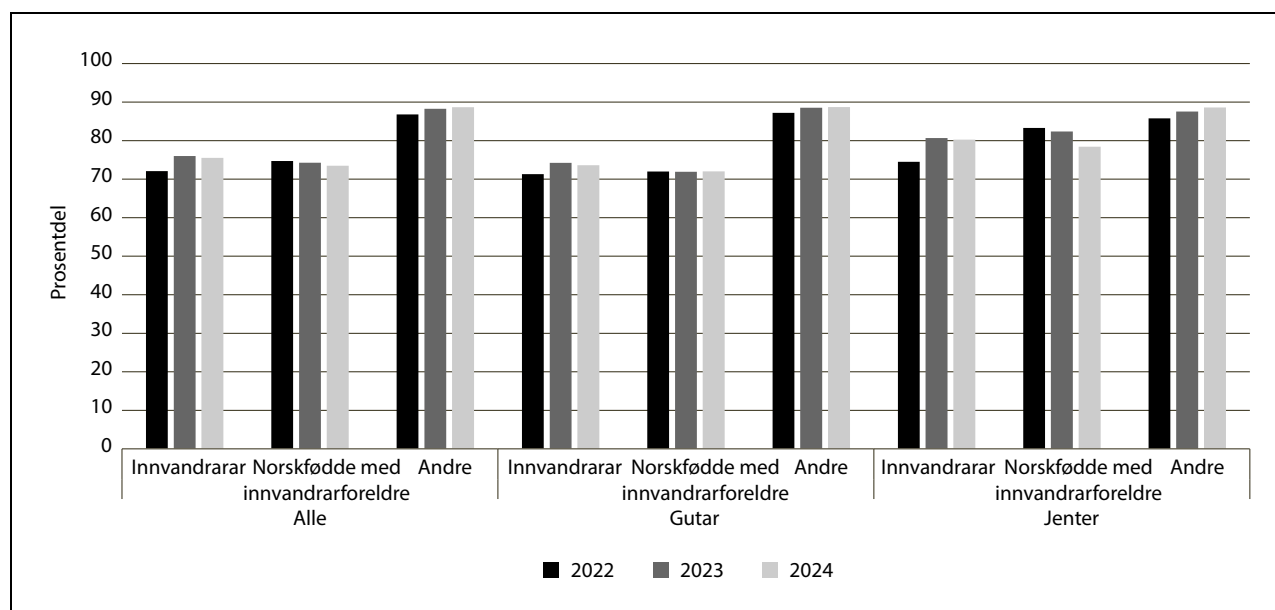
65 pst. av innvandrarane som begynte i vidaregåande opplæring i skuleåret 2018–19 (2018-kullet), fullførte og bestod vidaregåande opplæring i løpet av fem eller seks år. Denne prosentdelen er betydeleg lågare enn delen norskfødde med innvandrarforeldre og andre. Kor lenge ein har budd i Noreg, har mykje å seie for fullføringsprosenten.

Figur 6.12 Prosentdelen som starta i vidaregåande opplæring i skuleåret, 2016–17 (2016-kullet) til 2018–19 (2018-kullet), og som fullførte og bestod vidaregåande opplæring i løpet av fem (studieførebuande) eller seks (yrkesfag) år, etter innvandringskategori og kjønn

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Læreplassar og kontraktar

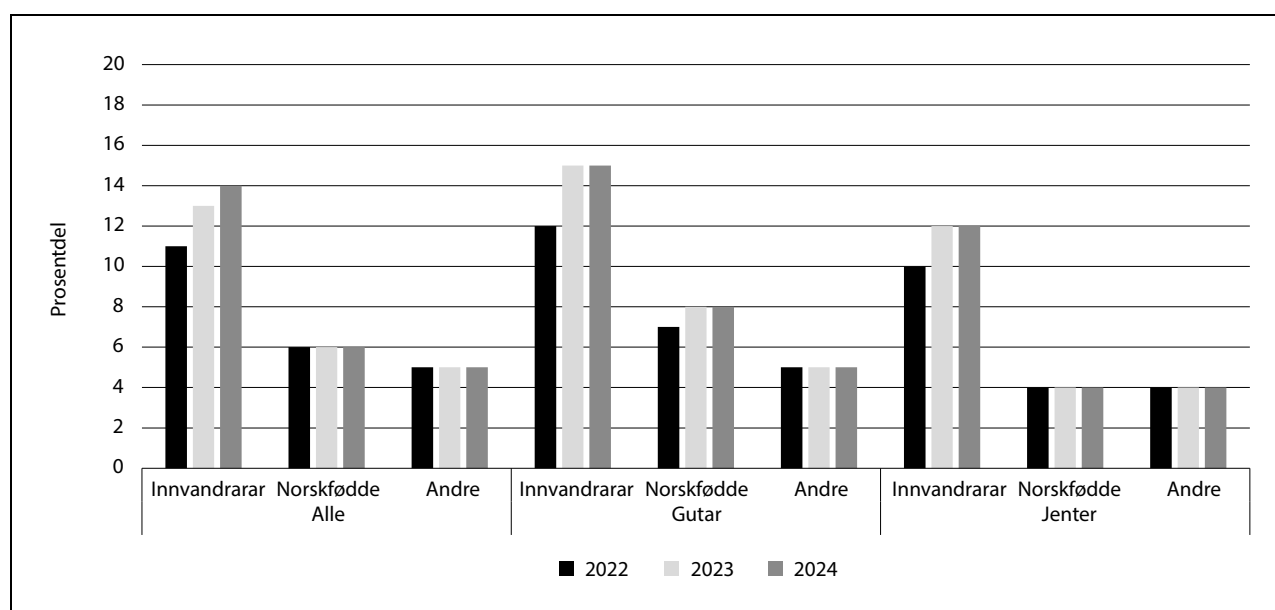
Figur 6.13 Prosentdelen innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre med læreplass som første ønske som har fått godkjent lærekontrakt eller plass som lærekandidat, 2022–2024

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Av 21 300 søkarar (med ungdomsrett) med læreplass som førsteønske i skuleåret 2024–25, fekk 17 400 ein godkjend lærekontrakt per 31. desem-

ber 2024. I tillegg var det meir enn 1 000 lærekandidatar.

Delen som ikkje er i utdanning eller arbeid eller har gjennomført vidaregåande opplæring

Figur 6.14 Prosentdelen i alderen 16–25 år som verken er i utdanning, arbeid eller har fullført vidaregåande opplæring, etter innvandringskategori og kjønn, 2022–2024

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

I 2024 er 14 pst. av innvandrarak i alderen 16–25 år verken i utdanning, arbeid eller har fullført vidaregåande opplæring. Til samanlikning gjeld dette 6 pst. av norskfødde med innvandrarakforeldre og 5 pst. av andre i same aldersgruppe.

Vaksne i grunnopplæringa

Vaksne som treng grunnskuleopplæring, har rett til slik opplæring dersom dei sjølve ønsker det, jf. opplæringslova § 18-2. Tal frå GSI viser at det i skuleåret 2024–25 var om lag 10 500 vaksne som fekk grunnskuleopplæring. Dette er om lag 300 fleire enn frre skuleår. Av dei som fekk slik opplæring, fekk om lag 7 700 det som ordinær grunnskuleopplæring, og 2 800 fekk opplæringa som spesialundervisning.

Dei som har fullført grunnskuleopplæring eller tilsvarande opplæring, men som ikkje har studiekompetanse eller yrkeskompetanse fr vidaregåande opplæring, har rett til vidaregåande opplæring fr det skuleåret som tek til det året dei fyl-ler 19 år. Dette gjeld g dei som har fullført vidaregåande opplæring i eit anna land, men som ikkje fr godkjent opplæringa i Noreg, jf. opplæringslova § 18-3. Opplæringa skal vere tilpassa behova og livssituasjonen til den enkelte. Vaksne som ønsker å gjennomføre vidaregåande opplæring, kan søke om ordinært inntak og konkurrere om plassane med søkarane med ungdomsrett, eller dei kan søke om individuelt opptak basert på realkompetanse. Med dette alternativet blir undervisninga ofte komprimert og/eller avkorta. Vaksne kan g søke vidaregåande opplæring gjennom private tilbydarar av opplæring, til dømes studieforbund, men det meste av opplæringa skjer i dei vidaregåande skulane. Dei fleste vaksne fr opplæring gjennom vaksenopplringstilbod og er ikkje ein del av den generelle søkar- og elevstatistikken for vidaregåande opplæring.

Tal frå Utdanningsdirektoratet viser at det i 2024–25 deltok om lag 15 600 vaksne i opplæring på vidaregåande skular eller vaksenopplrings-senter i heile landet. Det er 1 000 færre enn året før. Knappe 6 000 fr opplæring i studiefrebuan- de utdanningsprogram og nesten 9 700 på yrkesfaglege utdanningsprogram.

Skulefritidsordninga

Kommunar må ha eit tilbod om skulefritidsordning fr og etter skuletid for 1.–4. trinn og for barn med særskilde behov på 5.–7. trinn. Talet på barn som deltek i skulefritidsordninga (SFO), heldt fram med å stige i skuleåret 2024–25. D gjekk det 187 169 barn i SFO, noko som er ein auke på 12 765 frå året før. Den største auken fr skuleåret 2023–24 har skjedd på 3. trinn. Aukinga kan sjåast i samanheng med at ordninga med 12 timar gratis SFO per veke vart utvida til 3. trinn hausten 2024. Etter innføringa har prosentdelen elevar på 3. trinn i SFO auka frå 63 pst. i skuleåret 2023–24 til 86 pst. i skuleåret 2024–25. I skuleåret 2024–25 var det 95 pst. av barna på 1. trinn som gjekk i SFO, medan 77 pst. av barna på 1.–4. trinn gjekk i SFO. Tabell 6.6 viser at deltaking i SFO varierer mykje mellom dei ulike klassetrinna og er høgast blant dei yngste barna. I skuleåret 2024–25 var 1 999 av elevane i SFO elevar på 5.–7. trinn.

Det er ingen krav til kompetanse for tilsette i SFO. Tal frå GSI viser at 8 pst. av dei tilsette i SFO i skuleåret 2024–25 hadde godkjend lærar- eller barnehagelærarutdanning. 43 pst. hadde fagbrev som barne- og ungdomsarbeidar, og 49 pst. hadde annan bakgrunn.

Kommunen kan krevje kostnadene til SFO dekte gjennom foreldrebetaling. Dette bidreg til at det er stor variasjon i foreldrebetaling i SFO mellom kommunar. Frå hausten 2022 fekk alle elevar på 1. trinn tilbod om 12 timar gratis SFO per veke, og fr hausten 2023 fekk alle elevar på 2. trinn tilbod om det same. Fr august 2024 gjaldt ordninga for 3. trinn g. Hausten 2020 vart det innført ei nasjonal ordning med redusert foreldrebetaling i SFO for barn fr lginntektsfamiliar på 1.–2. trinn og gratis SFO for barn med behov for særskild tilrettelegging på 5.–7. trinn. Hausten 2021 vart den nasjonale ordninga med redusert foreldrebetaling i SFO utvida til å gjelde 3.–4. trinn g. Kommunar kan i tillegg velje å tilby ytterlegare inntektsgrader- te satsar, friplassar og søskenmoderasjon i SFO.

Tabell 6.6 Deltaking i skulefritidsordninga (SFO)

Skuleår	2018–19	2019–20	2020–21	2021–22	2022–23	2023–2024	2024–25
Talet på barn i SFO	158 318	156 597	147 749	152 955	165 045	174 404	187 169
Prosentdel av barna i SFO med heiltidsplass	56	57	58	58	58	57	54
Dekningsgrad 1.–4. trinn (pst.)	61	62	59	62	67	71	77
Dekningsgrad 1. trinn (pst.)	82	82	82	83	92	94	95
Dekningsgrad 2. trinn (pst.)	76	76	73	77	79	92	93
Dekningsgrad 3. trinn (pst.)	59	59	54	58	62	63	86
Dekningsgrad 4. trinn (pst.)	30	31	28	30	34	37	37
Prosentdel av SFO-ar som tilbyr søskenmoderasjon	67	68	69	72	73	70	68

Kjelde: GSI (Utdanningsdirektoratet)

Leksehjelp

Alle elevar i grunnskulen har rett til åtte veketimar med gratis leksehjelp etter skuletid. Kommunnane har ansvaret for tilbodet, og det kan organiserast slik det er mest formålstenleg ut frå lokale

tilhøve. Tilbodet skal vere gratis, omfatte alle og vere frivillig for kvar einskild elev. I skuleåret 2024–25 deltok 93 043 barn på 1.–10. trinn på leksehjelp. Dette utgjer 15 pst. av elevane, om lag same nivå som året før. Det er flest elevar på 3.–7. trinn som nyttar seg av leksehjelp.

7 Nøkkeltal for barnehagesektoren

Kapittelet gir informasjon om utviklinga i talet på barn og tilsette og om ressursbruken i barnehagesektoren.

Barnehagane blir i all hovudsak finansierte gjennom dei frie inntektene til kommunane og foreldrebetalinga. Barnehagesektoren er eit av dei største tenesteområda i kommunane. Samla brutto driftsutgifter til barnehagar i 2024 var

68,6 mrd. kroner og utgjorde 10,8 pst. av driftsutgiftene i kommunane. Talgrunnlaget i kapittelet er henta frå Statistisk sentralbyrå (SSB), rapportering frå barnehagane (BASIL), KOSTRA (KOMmune-STat-RApportering), Sametinget, Database for statistikk om høgare utdanning (DBH) og ulike undersøkingar som er gjennomførte på oppdrag frå departementet.

Barn i barnehage

Tabell 7.1 Barn i barnehage, dekningsgrad og gjennomsnittleg opphaldstid, 2009–2024

	2009	2014	2021	2022	2023	2024
Barn i barnehage	270 174	286 414	268 465	268 730	266 916	266 014
Dekningsgrad 1–5 år (pst.)	88,5	90,2	93,4	93,4	93,8	94,3
Dekningsgrad 0 år (pst.)	4,5	3,6	4,6	4,6	4,8	5,5
Dekningsgrad 1 år (pst.)	68,6	68,5	79,1	81,0	81,8	83,4
Dekningsgrad 2 år (pst.)	85,9	91,3	94,7	94,7	94,8	95,3
Dekningsgrad 3 år (pst.)	94,5	95,5	96,8	96,8	96,7	97,1
Dekningsgrad 4 år (pst.)	96,9	97,0	97,5	97,2	97,3	97,4
Dekningsgrad 5 år (pst.)	97,3	97,5	97,8	97,4	97,5	97,7
Gjennomsnittleg avtala opphaldstimar per veke ¹	42,8	44,1	44,7	44,7	44,8	44,8
Prosentdel av barn med heiltidsplass	85,2	93,3	97,3	97,6	98,1	98,5

¹ Ny rekne måte for opphaldstimar frå 2024 på grunn av brot i rapporteringa av opphaldstid.
Kjelder: Utdanningsdirektoratet (BASIL), Statistisk sentralbyrå, Kunnskapsdepartementet

Ved utgangen av 2024 gjekk 266 014 barn i ein ordinær barnehage eller ein familiebarnehage. Dette inkluderer barn som av ulike årsaker har fått barnehageplass før eittårsalderen, og barn som har fått utsett skulestart til det året dei fyller sju. I tillegg hadde 107 opne barnehagar kapasitet til å ta imot 3 060 barn i 2024. Departementet har ikkje statistikk for deltakinga i opne barnehagar.

Etter ein svak auke i 2022 gjekk talet på barn i barnehagen noko ned i 2023 og 2024. Nedgangen heng saman med låge fødselstal og færre barn i

barnehagealder. Barn under 3 år utgjorde 37 pst. av alle barn i barnehage.

I 2024 hadde 98,5 pst. av barna heiltidsplass i barnehagen, mot 69,6 pst. i 2005. Heiltidsplass vil seie avtala opphaldstid på 41 timar i veka eller meir. Gjennomsnittleg avtala opphaldstid for barn i barnehage har i same periode auka frå 39 til 44,8 timar per veke. Dekningsgraden i 2024 for barn i alderen 1–5 år var 94,3 pst., mot 76,2 pst. i 2005. Dekningsgraden har vore stabil for dei eldre barna dei siste åra og auka for dei yngste barna.

Det samla talet på barn i barnehagar har gått ned sidan 2013. Hovudtyngda av reduksjonen i barnehageplassar har vore i offentlege barnehagar. Sidan 2020 har det vore ein auke på 208 barn med plass i offentlege barnehagar og ein nedgang på 6 458 barn med plass i private barnehagar.

I 2024 hadde om lag 51 pst. av alle barnehagebarn plass i ein offentleg barnehage og 49 pst. i

ein privat barnehage. Ved utgangen av 2024 var det 5 222 barnehagar i Noreg, inkludert familiebarnehagar og opne barnehagar. Av desse var 2 562 kommunale, 12 fylkeskommunale/statlege og 2 648 private barnehagar. Frå 2008 har det vore ein stabil nedgang i talet på barnehagar, og frå 2023 til 2024 har det vore ein reduksjon på 69 private og 23 offentlege barnehagar.

Tabell 7.2 Barn i barnehage etter eigarforhold, offentleg og privat, 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Offentlege	136 987	135 074	136 989	137 067	137 195
– kommunale	136 280	134 360	136 282	136 360	136 493
– fylkeskommunale/statlege	707	714	707	707	702
Private	135 277	133 391	131 741	129 849	128 819
– kyrkjelyd/trussamfunn	6 407	6 118	5 985	5 810	4 453
– foreldreeigde	29 756	29 206	29 094	28 842	28 454
– kvinne- og familieforbund / sanitetsforeining	798	776	790	788	655
– bedrift	2 754	2 639	2 055	2 010	982
– pedagogisk/ideologisk org.	4 461	4 332	4 062	3 965	1 647
– enkeltpersonar	8 007	7 217	6 529	5 333	5 142
– konsern/aksjeselskap	71 581	71 696	71 962	72 089	74 212
– stiftelse	8 928	8 959	8 852	8 703	11 088
– studentsamskipnad	2 585	2 448	2 412	2 309	2 186
Totalt	272 264	268 465	268 730	266 916	266 014

Barn som går i opne barnehagar, er ikkje med i tabellen, medan barn i familiebarnehagar er inkluderte. I 2024 gjekk 19 barn i offentlege familiebarnehagar, og 2 211 barn gjekk i private familiebarnehagar.

Kjelder: Utdanningsdirektoratet (BASIL), Statistisk sentralbyrå

Tabell 7.3 Opne barnehagar, offentlege og private, 2017–2024

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Kommunale	40	43	43	36	30	33	34	35
Private	73	74	73	74	75	74	73	72
Totalt	113	117	116	110	105	107	107	107

Kjelde: Utdanningsdirektoratet (BASIL)

Tabell 7.4 Prosentdel barn i barnehage blant minoritetsspråklege barn og andre barn, 2022–2024

	2022		2023		2024	
	Minoritets- språklege	Andre	Minoritets- språklege	Andre	Minoritets- språklege	Andre
1-åringar	59,4	86,8	61,3	87,0	65,8	87,0
2-åringar	86,4	97,7	87,2	96,9	90,6	96,6
3-åringar	93,5	98,3	94,0	97,6	95,0	97,7
4-åringar	94,1	98,5	95,4	97,9	96,1	97,8
5-åringar	94,0	98,9	94,7	98,4	96,1	98,3
1–2-åringar	73,1	92,1	75,0	92,1	78,5	92,2
3–5-åringar	93,9	98,6	94,7	98,0	95,7	97,9
1–5-åringar	86,2	95,4	87,4	95,6	89,5	95,7

Kjelder: Utdanningsdirektoratet (BASIL), Statistisk sentralbyrå

Minoritetsspråklege barn er definerte ved at både barnet og dei føresette til barnet har eit anna morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk. 89,5 pst. av minoritetsspråklege barn i alderen 1–5 år gjekk i barnehage i 2024. Det er ein auke på om lag 2 prosenteningar frå 2023. Prosentdelen barn som går i barnehage, aukar med alderen til barna. For minoritetsspråklege barn er skilnaden mellom ulike aldersgrupper større enn for andre barn. For 3-, 4- og 5-åringar er prosent-

delen minoritetsspråklege barn som går i barnehage nesten like høg som for andre barn. Medan for 1–2-åringar er denne delen mykje lågare enn for andre barn, særleg for 1-åringane. Minoritetsspråklege barn startar altså seinare i barnehage og har dermed i gjennomsnitt gått færre år i barnehage før dei begynner på skulen. Det store fleirtalet av minoritetsspråklege barn har gått i barnehage før skulestart.

Tabell 7.5 Barn i barnehagar med samisk tilbod, fordelte etter type tilbod, 2019–2024

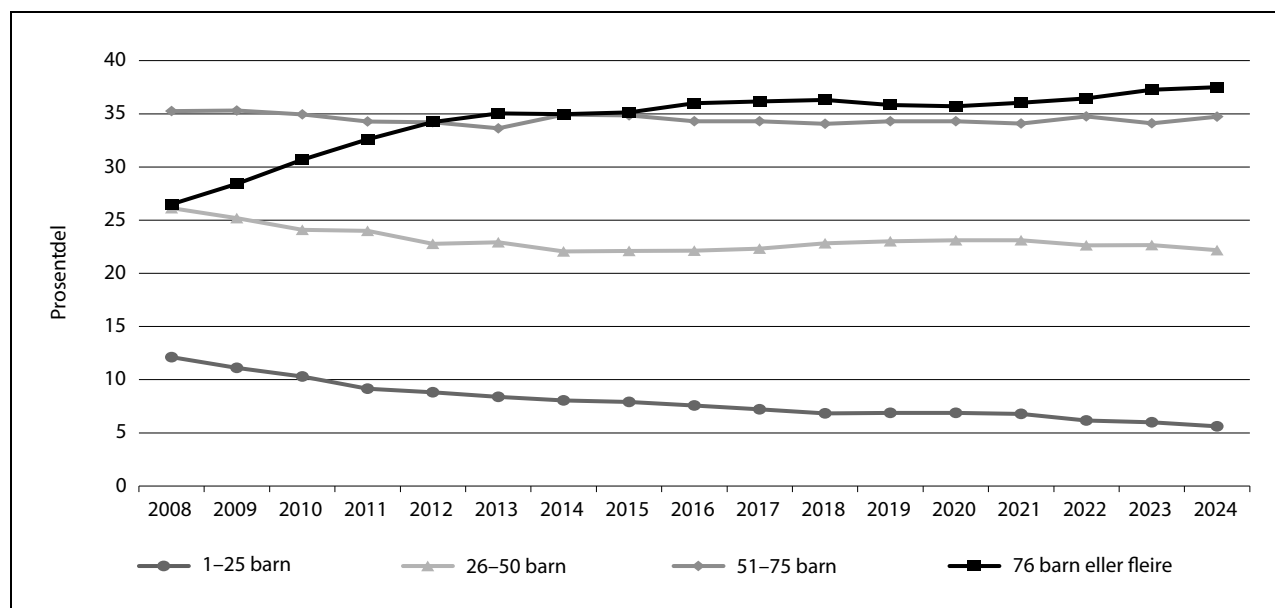
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Samisk barnehage	538	588	565	571	476	555
Barnehage med samisk avdeling	202	123	137	183	121	112
Barnehage med samisk språktilbod	110	88	76	139	143	137
Totalt	850	799	778	893	740	804

Kjelde: Sametinget

Tabell 7.6 Barn i barnehagar med samisk tilbod, fordelte etter språkbakgrunn, 2019–2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Nordsamisk	783	714	696	802	639	716
Sørsamisk	35	53	54	54	62	48
Lulesamisk	32	32	28	37	39	40
Totalt	850	799	778	893	740	804

Kjelde: Sametinget

Figur 7.1 Prosentvis fordeling av barn i barnehagar etter barnehagestorleik, 2008–2024

Opne barnehagar er ikkje inkluderte i talet på barnehagar.

Kjelder: Utdanningsdirektoratet (BASIL), Statistisk sentralbyrå

Antalet barn i barnehagar med 25 barn eller færre har gått ned med 33 pst. dei siste ti åra, medan talet på barn i barnehagar med 51–75 barn har gått ned med 7 pst. i same tidsrom. Talet på barn i barnehagar med 26–50 barn har hatt ein nedgang på 7 pst., medan talet for barnehagar med 76 eller

fleire barn er på omtrent same nivå. Noko av dette kan forklarast med ein reduksjon i barnetal. Figur 7.1 viser at det har vore ein svak reduksjon i prosentdelen barn i dei minste barnehagane, og ein svak auke i dei største barnehagane dei siste ti åra.

Personalet i barnehagen

Tabell 7.7 Personalet i barnehagen, 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Talet på tilsette	95 909	95 201	95 706	95 592	97 457
Talet på årsverk	77 700	77 447	78 100	78 223	77 371
Årsverk i grunnbemanninga	64 392	63 926	64 507	64 436	63 934
Styrarar (årsverk)	4 739	4 705	4 647	4 636	4 629
Årsverk i grunnbemanninga med barnehagelærerutdanning eller pedagogisk utdanning som tilsvarer utdanningskravet til pedagogisk leiar	27 605	27 694	27 587	27 175	26 887
– i pst. av grunnbemanninga	42,9	43,4	42,8	42,2	42,1
Årsverk i grunnbemanninga med fagbrev som barne- og ungdomsarbeidar	13 873	14 171	14 558	14 726	14 440
– i pst. av grunnbemanninga	21,5	22,2	22,6	22,9	22,6
Personale som gir særskild språkstimulering til minoritetsspråklege barn (årsverk i parentes)	1 035 (317)	927 (286)	779 (267)	855 (330)	1 174 (384)
– prosentdel som har barnehagelærerutdanning	19,6	22,3	22,9	25,4	28,3
Personale som jobbar med barn/barnegrupper som krev ekstra ressursinnsats (årsverk i parentes)	8 487 (5 118)	8 922 (5 443)	9 260 (5 658)	9 412 (5 790)	9 888 (5 609)
– prosentdel som har barnehagelærerutdanning	26,8	27,2	25,9	25,5	26,1

Grunnbemanninga er dei tilsette i barnehagen som jobbar direkte med barna. Det omfattar pedagogiske leiarar, andre pedagogar, fagarbeidarar med fagbrev i barne- og ungdomsarbeidarfaget og assistentar.

Kjelder: Utdanningsdirektoratet (BASIL), Statistisk sentralbyrå

Ved utgangen av 2024 var det 97 457 tilsette som utførte 77 371 årsverk i barnehagane. Skilnaden mellom talet på tilsette og talet på årsverk viser at det er mange tilsette som jobbar deltid. Skilnaden for 2024 er høgare enn tidlegare år.

Det var 63 934 årsverk i grunnbemanninga i barnehagen i 2024, altså dei som jobbar direkte med barna. 42,1 pst. av årsverka i grunnbemanninga har barnehagelærerutdanning, medan 22,6 pst. av årsverka i grunnbemanninga har fagbrev som barne- og ungdomsarbeidar.

Bemanningsnorma for barnehagen tok til å gjelde frå 1. august 2018. Norma inneber at barnehagen skal ha minst éin tilsett per tre barn under 3 år og éin tilsett per seks barn over 3 år. Frå same tidspunkt blei også pedagognorma i barnehagen skjerpa, slik at barnehagen skal ha minst éin pedagogisk leiar per sju barn under 3 år og éin pedagogisk leiar per 14 barn over 3 år.

Per desember 2024 var grunnbemanninga i barnehagane på nasjonalt nivå i gjennomsnitt 5,7 barn per vaksen dersom ein korrigerer for alder og opphaldstid. Vaksne er målt i årsverka til pedagogiske leiarar og assistentar. Det har vore ein sterk reduksjon i talet på barn per vaksen sidan bemanningsnorma blei innført i 2018, og talet har vore stabil dei siste åra. 99 pst. av barnehagane oppfylte bemanningsnorma i 2024, noko som er på same nivå som året før.

65 pst. av barnehagane oppfylte den skjerpa pedagognorma utan bruk av dispensasjon per desember 2024. Det er på same nivå som året før. Prosentdelen pedagogiske leiarar med dispensasjon frå utdanningskravet har hatt ein svak nedgang på 0,2 prosenteiningar til 7,4 pst. i 2024. Totalt manglar det 2 702 årsverk for å oppfylle pedagognorma i alle barnehagar utan bruk av dispensasjon, ein auke på 120 årsverk frå 2023.

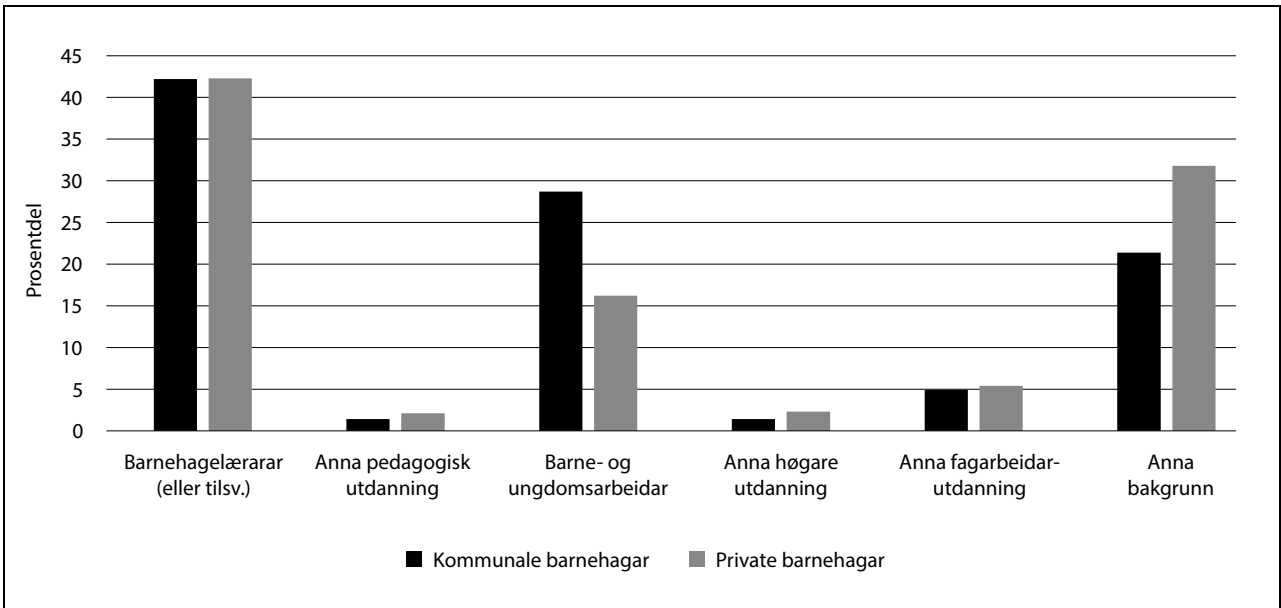
Tabell 7.8 Bemanningstettleik og pedagogtettleik, 2019–2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Talet på barn per årsverk i grunnbemanninga, korrigert for alder og opphaldstid (bemanningstettleik)	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7
Prosentdel av barnehagar som oppfyller bemanningsnorma (bemanningstettleik på 6 eller lågare)	94	99	99	99	99	99
Prosentdel av barnehagar som oppfyller den skjerpa pedagognorma utan dispensasjon	64	69	71	67	65	65
Prosentdel av pedagogiske leiarar med dispensasjon frå utdanningskravet	8,7	6,8	5,9	6,7	7,6	7,4

Kjelde: Utdanningsdirektoratet (BASIL)

Det har tidlegare vore stor skilnad på barnehagane i dei målbare faktorane som utgjer ramma rundt barnehagekvardagen. Dei seinare åra har det vore ein sterk reduksjon i ulikskapen mellom barnehagar når det gjeld barn per årsverk i

grunnbemanninga og barn per årsverk pedagogiske leiarar med godkjend utdanning. Dette må sjåast i samanheng med innføringa av bemanningsnorma og skjerpa pedagognorm i 2018.

Figur 7.2 Personalsamansetjing i kommunale og private barnehagar, 2024

Kjelde: Utdanningsdirektoratet

Det er berre ein liten skilnad i prosentdelen barnehagelærarar eller tilsvarende mellom kommunale og private barnehagar, medan prosentdelen barne- og ungdomsarbeidarar er nesten dobbelt så høg for dei kommunale. Private barnehagar har 10,4 prosenteiningar høgare del tilsette med annan bakgrunn i grunnbemanninga enn kommunale barnehagar.

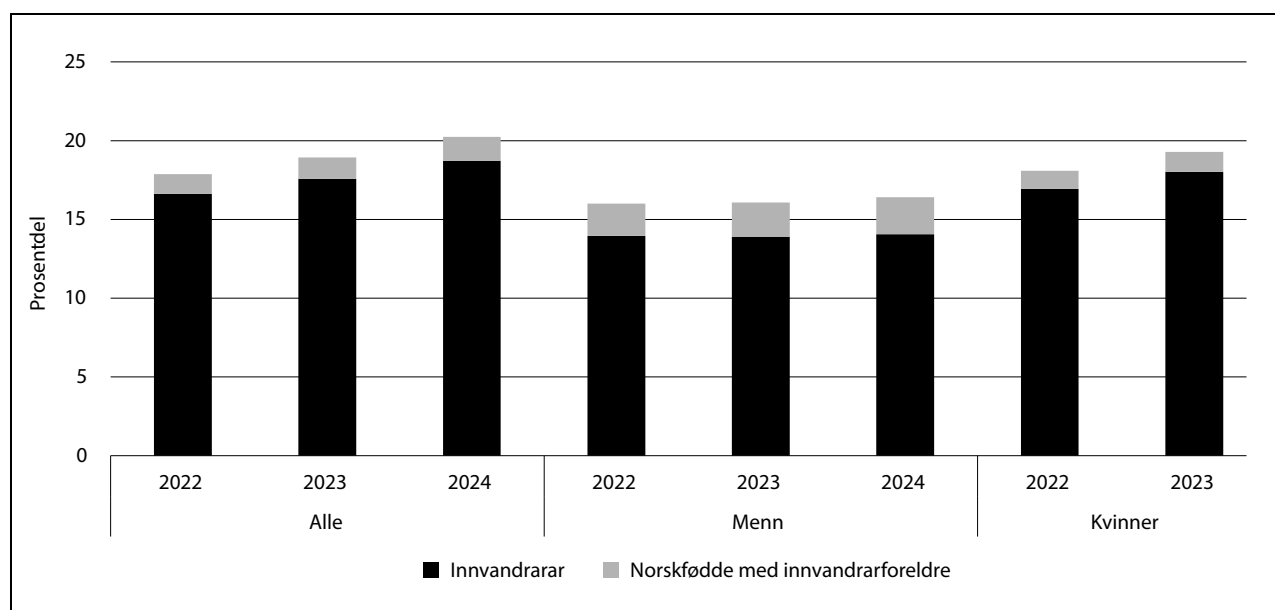
Av alle tilsette i grunnbemanninga i barnehagen i 2024 var 11 pst. menn. Grunnbemanninga omfattar dei tilsette i barnehagen som jobbar direkte med barna. Frå 2013 til 2024 har det vore ein auke i prosentdelen menn i grunnbemanninga på om lag 0,5 prosenteining.

Tabell 7.9 Tilsette menn i barnehagane, 2019–2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Prosentdel menn av tilsette i grunnbemanninga	9,8	9,9	10,1	10,2	10,5	11,0
Prosentdel mannlege pedagogiske leiarar	9,3	9,8	10,1	10,2	10,4	10,7
Prosentdel menn av tilsette i anna grunnbemanning ¹	10,1	10,0	10,1	10,3	10,5	11,1

¹ I tidlegare år har anna grunnbemanning blitt omtala som assistentar.

Kjelde: Utdanningsdirektoratet (BASIL)

Figur 7.3 Prosentdelen innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre blant dei tilsette i barnehagane, 2022–2024

Kjelde: Statistisk Sentralbyrå

Tilsette med innvandrarbakgrunn utgjorde i 2024 om lag 20 pst. av personalet som arbeider direkte med barna i barnehagane, og dei aller fleste av desse har sjølv innvandra. Norskfødde med inn-

vandrarforeldre utgjorde berre 1,5 pst. av dei tilsette. Dei siste tre åra har delen tilsette med innvandrarbakgrunn auka noko, frå 18 pst. i 2022 til 20 pst. i 2024. Auken gjeld i hovudsak kvinner.

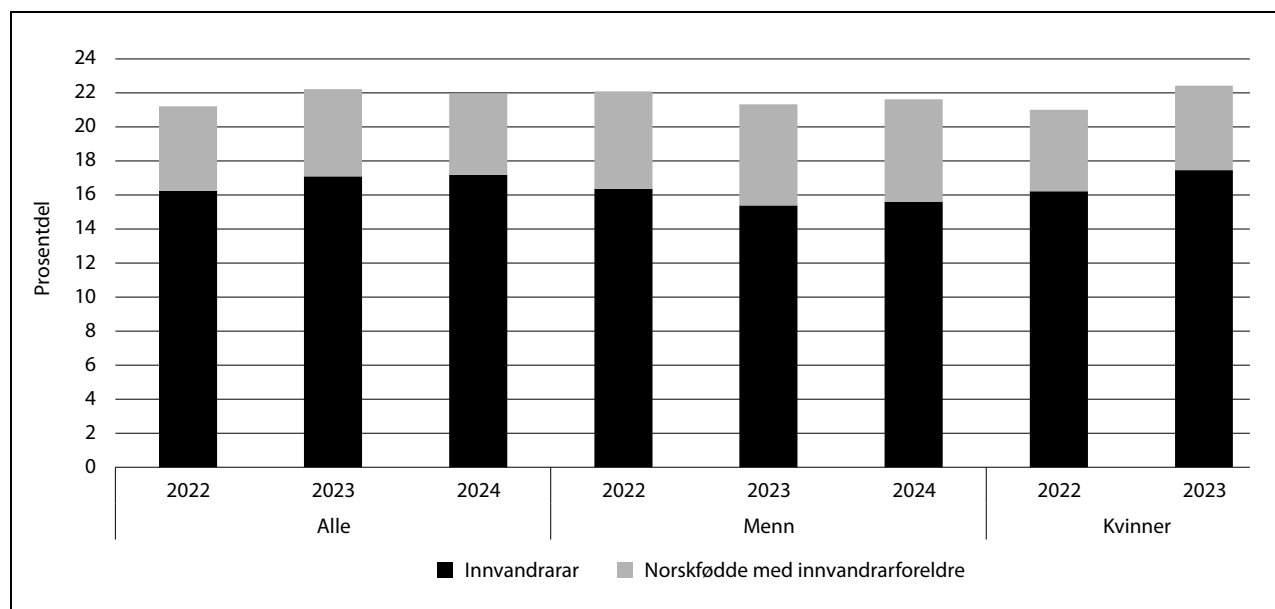
Tabell 7.10 Utdanning av barnehagelærarar ved statlege og private høgskular og universitet, 2019–2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Opptak til barnehagelærerutdanning	3 094	3 144	3 011	2 403	1 932	1 985
– prosentdel menn	18,7	18,6	19,0	21,2	18,3	17,2
Uteksaminerte barnehagelærarar	2 249	2 190	2 272	2 099	2 241	1 945
– prosentdel menn	15,7	15,1	16,7	15,5	14,7	15,9

Kjelde: Database for statistikk om høgare utdanning (DBH)

Talet på opptak til barnehagelærerutdanning har minka dei siste åra. I 2024 omfatta opptaket på barnehagelærerutdanninga 1 985 studentar, ein svak auke sidan 2023. Talet på ferdig uteksami-

nerte barnehagelærarar har gått ned med 296 sidan 2023. Prosentdelen menn i opptaket har variert sidan 2019. Prosentdelen uteksaminerte menn var høgare i 2024 enn året før.

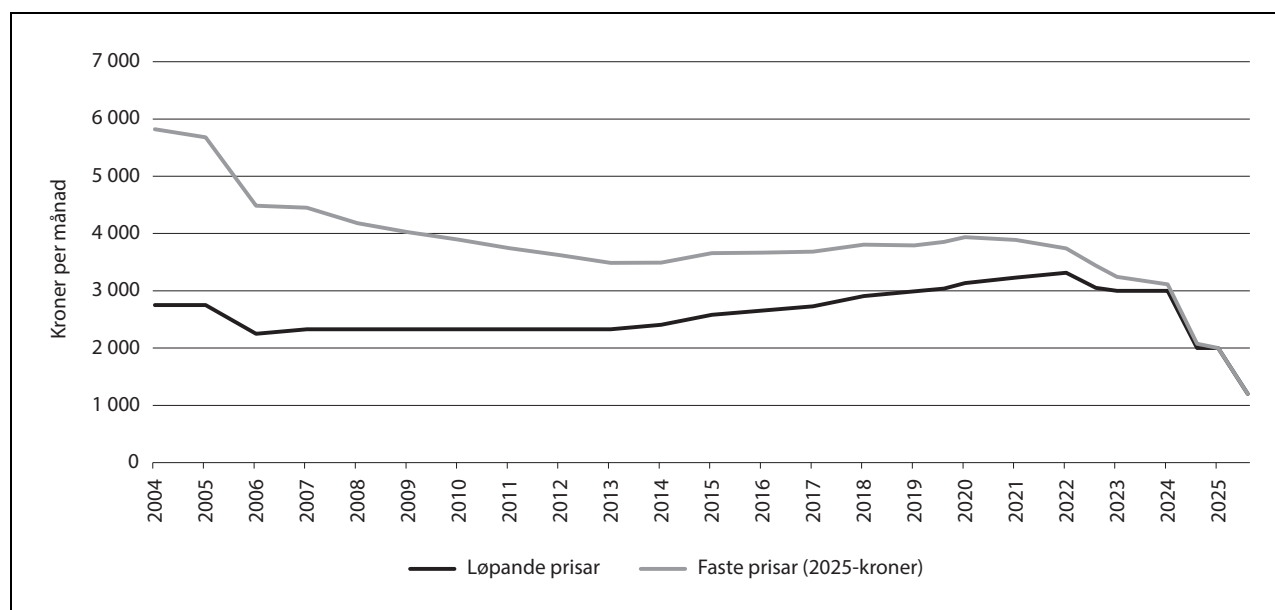

Figur 7.4 Prosentdelen innvandrarak og norskfødde med innvandrarforeldre blant studentane i barnehagelærerutdanninga, 2022–2024

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Av 5 700 studentar i 2024 utgjorde dei med innvandrarbakgrunn 22 pst., høvesvis 17 pst. som sjølve

har innvandra og 5 pst. norskfødde med innvandrarforeldre.

Foreldrebetaling og moderasjonsordninger i barnehagen

Figur 7.5 Maksimalpris i barnehage utanfor sentralitetssone 5 og 6 og innsatssona, 2004–2025

Kjelde: Kunnskapsdepartementet

Regjeringa har frå 1. august 2025 redusert maksprisen i barnehage til 1 200 kroner per måned nasjonalt, og til 700 kroner i kommunar i sentralitetssone 5 og 6 i SSBs sentralitetsindeks, med unntak av kommunar alt omfatta av den eksisterande ordninga i innsatssona. Sjå meir om regjeringa sin politikk i programkategori 07.30 Barnehagar.

Det er innført to nasjonale moderasjonsordningar i barnehagen for familiar med låg inntekt. Minstekrav til redusert foreldrebetaling gjer at ingen familiar må betale meir enn 6 pst. av samla skattbar inntekt for ein barnehageplass, med maksprisen som ei øvre grense. Ordninga med gratis kjernetid gjer at barn frå familiar med inntekt under ei gitt grense har rett til 20 timar gratis opphald i barnehagen i veka. Denne ordninga gjeld for 2–5-åringar. Familiar med meir enn eitt barn i barnehage har også rett til søskenmoderasjon.

Frå 1. august 2025 har barn frå familiar med inntekt under 669 050 kroner rett til gratis kjerne-

tid i barnehagen. Tal frå rapporteringssystemet til kommunane viser at 22 257 barn fekk innvilga gratis kjernetid i barnehage i 2024. Dette er ein reduksjon på i underkant av 30 pst. frå 2023. Nedgangen må sjåast i samanheng med reduksjon i maksimal foreldrebetaling.

I 2024 fekk totalt 28 513 barn lågare opphaldsbetaling på grunn av låg inntekt. 23 615 hushald fekk redusert opphaldsbetaling på grunn av låg inntekt.

Dersom ein familie har meir enn eitt barn i barnehage i same kommune, har familien rett til søskenmoderasjon i foreldrebetalinga. Denne ordninga gjeld uavhengig av inntekt. Reduksjonen for det andre barnet er minimum 30 pst. Frå 2023 vart det innført gratis barnehageplass frå det tredje barnet. I 2024 fekk 50 637 barn søskenmoderasjon, og det er 1 907 fleire enn i 2023. 47 953 barn fekk søskenmoderasjon som barn nummer to, medan 2 684 fekk søskenmoderasjon som barn nummer tre.

Tabell 7.11 Moderasjonsordninger i barnehagen, 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Inntektsgrense for gratis kjernetid	566 100	583 650	598 825	615 590	642 700
Hushald som har fått reduksjon i foreldrebetaling på grunn av låg inntekt ¹	* 2	35 136	33 434	30 328	23 615
Barn som har fått innvilga lågare opphalds- betaling fordi foreldre har låg inntekt ¹	* 2	42 758	39 673	36 668	28 513
Barn som har fått innvilga gratis kjernetid fordi foreldre har låg inntekt ¹	33 917	34 382	32 095	28 858	22 257
Barn som får søskenmoderasjon	47 712	47 265	50 747	48 730	50 637

¹ Omfattar også lokale ordningar med inntektsgrenser som er lågare enn dei nasjonale minstekrava.

² Tal for 2020 manglar på grunn av feilrapportering.

Kjelder: Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Statistisk sentralbyrå

Barn med behov for særskild tilrettelegging

Barn under opplæringspliktig alder som har eit særleg behov for spesialpedagogisk hjelp, har rett til slik hjelp etter § 31 i barnehagelova. Retten gjeld uavhengig av om barnet går i barnehage eller ikkje. Barn med behov for særskild tilrettelegging er ei samansett gruppe. Mange av desse barna har nedsett funksjonsevne, som kan omfatte fysiske funksjonshemmingar, utviklingshemmingar, språk- og talevanskar, åtferdsvanskar og psykiske lidningar.

Prosentdelen barn i barnehage som får spesialpedagogisk hjelp etter § 31 i barnehagelova, har auka over tid, men har halde seg stabil dei siste åra. I 2024 fekk 3,6 pst. av barna i barnehage spesialpedagogisk hjelp. 65 pst. av barna som fekk spesialpedagogisk hjelp, er gutar. Dette er ein reduksjon på 6 prosenteningar sidan 2023. Den spesialpedagogiske hjelpa i barnehagen heng ofte saman med utfordringar med språkutvikling og åtferdsvanskar.

Tabell 7.12 Barn i barnehage som får spesialpedagogisk hjelp, 2019–2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Tal	9 190	9 255	9 725	9 759	9 733	9 534
Prosentdel	3,3	3,4	3,6	3,6	3,6	3,6

Kjelde: Utdanningsdirektoratet

Barn i asylmottak som går i barnehage

Barn i asylmottak har ikkje rett til barnehageplass, men det er lagt økonomisk til rette for at dei kan få eit tilbod. Staten har finansiert heiltidsplassar for 4- og 5-åringane sidan 2011, og for 1-, 2- og 3-åringane sidan 2020. I og med at barnefamiljar i asylmottak er prioriterte for busetjing, og busetjingar kan skje året rundt, er det variasjon i tala for deltaking i barnehage i kommunar som har asylmottak. Utlendingsdirektoratet har ikkje registreringar som viser nøyaktig prosentdel barn som nyttar seg av plassane.

Kostnader i og finansiering av barnehagar

Barnehagesektoren består av om lag halvparten kommunale og halvparten private barnehagar. Private barnehagar får driftstilskot per heiltidsplass, rekna ut frå gjennomsnittlege ordinære driftsutgifter i tilsvarande kommunale barnehagar i same kommune. Prosentdelen barnehageutgifter av dei samla brutto driftsutgiftene til kommunane har vore stabil i dei seinare åra og var i 2024 på 68,6 mrd. kroner.

Tabell 7.13 Driftsutgifter til barnehage i kommunane, 2019–2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Brutto driftsutgifter til barnehage (i mill. kroner) ¹	54 674	54 860	58 500	60 777	67 185	68 551
Prosentdel av brutto driftsutgifter til barnehage	11,4	11,2	11,2	11,0	11,3	10,8
Korrigerte brutto driftsutgifter ² per barn ³ i kommunal barnehage (i kroner)	227 831	225 639	251 928	267 008	295 618	292 579

Løpande prisar.

¹ Brutto driftsutgifter er driftsutgifter til kommunen sin eigen tenesteproduksjon og kjøp av tenester frå andre.

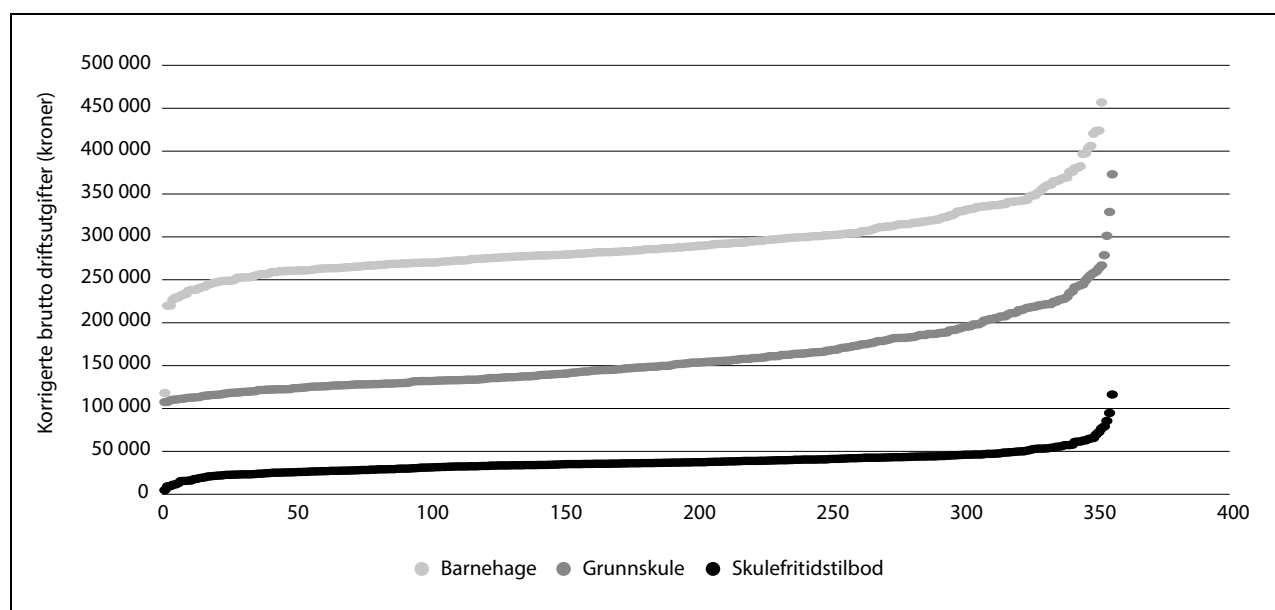
² Korrigerte brutto driftsutgifter er driftsutgifter til kommunen sin eigen tenesteproduksjon.

³ Korrigert for alder og opphaldstid.

Kjelde: KOSTRA (Statistisk sentralbyrå)

Det har vore ein nominell auke i dei korrigerte brutto driftsutgiftene per barn i kommunale barnehagar på om lag 2 pst. frå 2023 til 2024. Figur 7.6 viser spreinga mellom kommunar i korrigerte brutto driftsutgifter per barn i kommunale barnehagar og korrigerte brutto driftsutgifter per elev i grunnskulen og skulefritidsordninga. Figuren viser at det er skilnader på kor mykje dei ulike kommunane bruker på dei ulike tenestene. Skilna-

dene mellom kommunar kan til dømes kome av geografiske skilnader, ulikt økonomisk handlingsrom eller skilnader i prioritering av barnehagar, skule og SFO framfor andre tenestetilbod. At kostnadsnivået kan tilpassast på lokalt nivå, er eit av formåla med rammefinansiering av kommunesektoren. Figuren viser òg at variasjonen i kommunale driftsutgifter ikkje er unik for barnehagesektoren.

Figur 7.6 Ulikskap mellom kommunar, korrigerte driftsutgifter per barn/elev i kommunale barnehagar, grunnskular og skulefritidsordninga, 2024

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Barnehagane er delvis finansierte gjennom foreldrebetaling, men dei er hovudsakleg finansierte av det offentlege. 91,4 pst. av drifta i dei kommu-

nale barnehagane var i 2024 finansiert av det offentlege, ein auke frå 2023.

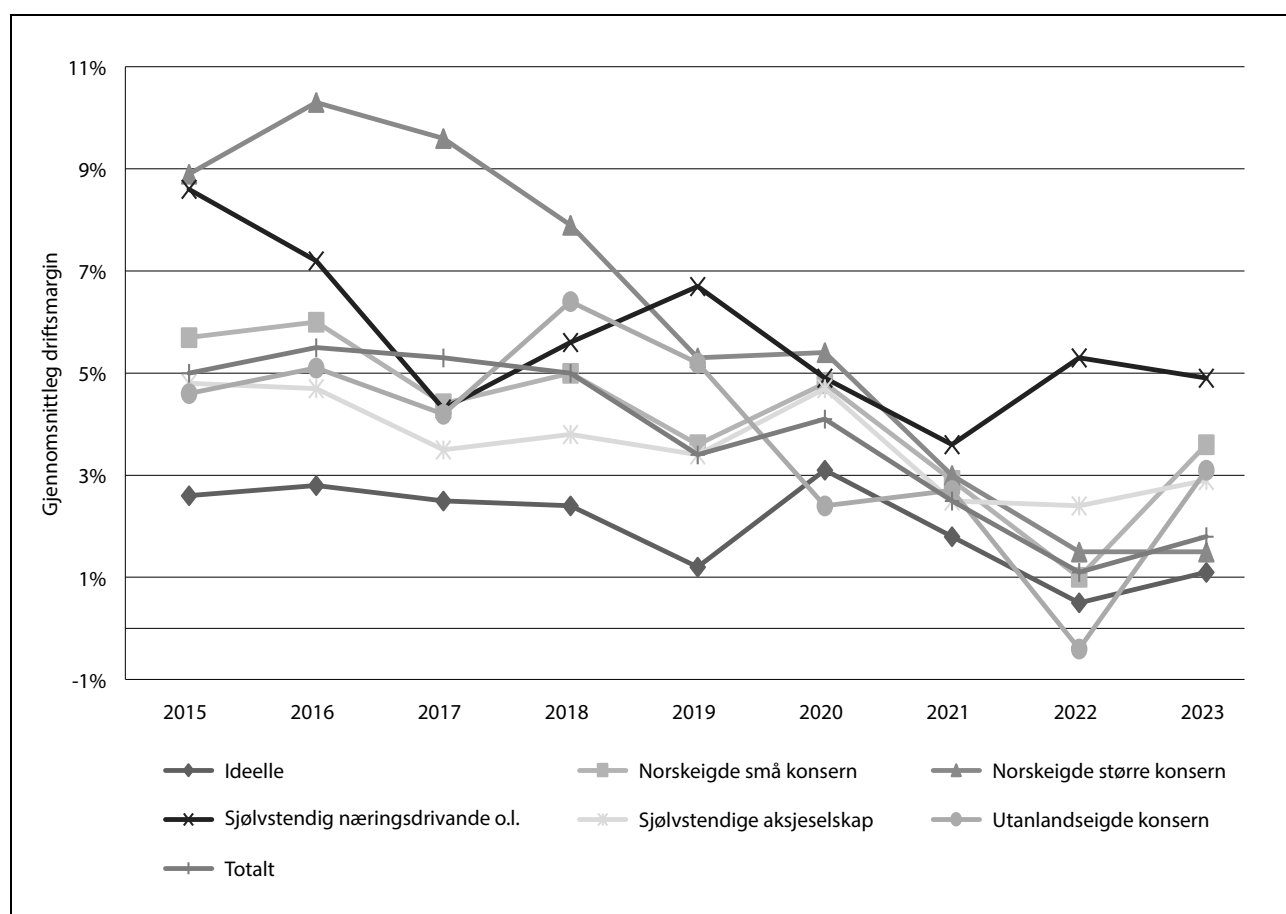
Tabell 7.14 Finansiering av kommunale barnehagar, 2018–2024 (i pst. av totale driftsmidler)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Prosentdel av driftsmidler finansierte gjennom foreldrebetaling	13,4	12,9	11,9	12,2	11,7	9,9	8,6
Prosentdel av driftsmidler finansierte av det offentlige	86,6	87,1	88,1	87,8	88,3	90,1	91,4

Kjelde: Statistisk sentralbyrå

Figur 7.7 viser at det over tid har vore stor spreing i lønnsmda til ulike private aktørar. Driftsmarginen til private barnehagar var på 1,8 pst. i

2023, opp frå 1,1 i 2022. Lønnsemda har òg gått noko opp blant dei ideelle barnehagane.

Figur 7.7 Driftsmarginar i private ordinære barnehagar, 2015–2023

Kjelde: Telemarksforsking

8 Likestilling og arbeid mot diskriminering

Kunnskapsdepartementets arbeid med likestilling og mot diskriminering er eit systematisk og langsiktig haldningsarbeid som startar i barnehagen, blir vidareført i skulen og som må ligge til grunn i fagskulane, på universiteta og høgskulane og i forkinga. Målet er at alle skal ha like sjansar uavhengig av kjønn, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, funksjonsevne, etnisk bakgrunn og religion. Som offentleg myndigheit er departementa forplikta til å vurdere likestillingskonsekvensar i alt arbeidet sitt, jf. likestillings- og diskrimineringslova § 24.

Arbeid for likestilling og mot diskriminering i barnehage og skule

Barnehage

Formålsparagrafen for barnehagen seier mellom anna at barnehagen skal bygge på grunnleggjande verdiar som respekt for menneskeverdet, åndsfriheit og likeverd, og at verksemda skal fremje demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

Forskrift om rammeplan for barnehagens innhald og oppgåver seier mellom anna at barnehagen skal fremje likeverd og likestilling uavhengig av kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, etnisitet, kultur, sosial status, språk, religion og livssyn.

Barnehagen skal motverke diskriminering, fordommar, stereotypiar og rasisme, fremje nestekjærleik, medverke til at kulturelt mangfald blir til glede for heile barngruppa, synleggjere eit mangfald av familieformer og sørge for at alle barn får spegla familien sin i barnehagen. Barnehagen skal bygge verksemda på prinsippet om likestilling og ikkje-diskriminering og bidra til at barna møter og skaper eit likestilt samfunn. Alle skal ha like sjansar til å bli sett, høyrte og oppmuntra til å delta i fellesskap i alle aktivitetar i barnehagen. Personalet må reflektere over sine eigne haldningar for best mogleg å kunne formidle og fremje likeverd og likestilling.

Barnehagane skal jobbe for at alle barn har det trygt og godt i barnehagen, og alle tilsette har plikt til å følge med på korleis barna i barnehagen

har det. Dersom eit barn opplever at det ikkje er trygt og godt å vere i barnehagen, skal det gjerast noko med det. Dette gjeld mellom anna dersom barnet opplever krenkingar som til dømes ute- stenging, vald, mobbing, diskriminering eller trakassering, jf. barnehagelova kapittel VIII.

Skule

Det følger av opplæringslova kap. 12 at alle elevlar har rett til eit trygt og godt skulemiljø som fremjar helse, inkludering, trivsel og læring. Skulen skal ha nulltoleranse for krenkingar som mobbing, vald, diskriminering og trakassering, og har plikt til å arbeide kontinuerleg for å sikre elevane eit trygt og godt skulemiljø.

Formålsparagrafen i opplæringslova seier mellom anna at opplæringa skal bygge på grunnleggjande verdiar som respekt for menneskeverdet, åndsfriheit og likeverd, at ho skal fremje demokrati og likestilling, at ho skal gi innsikt i kulturelt mangfald og vise respekt for den enkelte si overtyding, og at alle former for diskriminering skal motarbeidast.

Overordna del av læreplanverket utdjupar verdigrunnlaget i formålsparagrafen og dei overordna prinsippa for grunnopplæringa. Han gjer òg greie for det breie samfunnsoppdraget skulen har, som er både å danne og å utdanne. Den overordna delen gir retning for opplæringa i fag, og alle fag bidreg til å realisere formålet med opplæringa. Skulen skal formidle kunnskap og fremje haldningar som sikrar verdiar som det ukrenkelege menneskeverdet, likestilling og likeverd.

Læreplanane for fag gir rammer for innhald og mål i faga. Læreplanane i samfunnsfag, historie, samfunnskunnskap, norsk, musikk og KRLE har kompetansemål som bidreg til at elevane gjennom heile skuleløpet får heilskapleg kunnskap om likestilling, diskriminering, trakassering og rasisme. Heilskapen bidreg også til at dei får innsikt i demokratiske verdiar og spelereglar. Gjennom skulegangen skal elevane lære om korleis ein lever saman med ulike perspektiv, haldningar og syn på livet. Elevane skal øve seg på å tenke kritisk, ta ulike perspektiv og handtere

meningsbryting gjennom refleksjon, dialog og diskusjon. I samfunnsfag er det til dømes kompetansemål som viser at elevane skal drøfte kva likeverd og likestilling har å seie for demokratiet, og at dei skal utvikle forslag til korleis ein kan motarbeide fordommar, rasisme og diskriminering.

Skulen skal vere eit inkluderande fellesskap, der elevane får støtte til fagleg og sosial utvikling, både når elevane arbeider med dei ulike faga og i skulekvardagen elles. Skulen er ein stad der alle barn og unge møtest, og derfor har skulen eit stort ansvar både for livet til elevane her og no og for dei verdiane dei tek med seg vidare i livet og ut i samfunnet.

Dei tre tverrfaglege temaa i læreplanverket er folkehelse og livsmeistring, demokrati og medborgarskap og berekraftig utvikling. Dei tek utgangspunkt i aktuelle samfunnsutfordringar. Gjennom arbeidet med temaet demokrati og medborgarskap skal elevane mellom anna få kunnskapar og ferdigheiter til å møte utfordringar i tråd med demokratiske prinsipp. Dei skal øve opp evna til å tenke kritisk, lære seg å handtere meningsbrytingar og respektere usemje. Det tverrfaglege temaet folkehelse og livsmeistring tek for seg tema som verdival, mellommenneskelege relasjonar, seksualitet, å kunne setje grenser og å respektere grensene til andre.

Det er ein nær samanheng mellom arbeidet mot hat, rasisme og diskriminering og arbeidet med å skape trygge og gode barnehage- og skulemiljø der alle er inkluderte. Det er allereie fleire tiltak som kan hjelpe barnehagane og skulane med dette viktige arbeidet. Døme på dette er Læringsmiljøprosjektet, skulemiljøteam, beredskapsteam og ulike nettbaserte tilbod. For meir omtale, sjå del II, programkategori 07.20 Grunnopplæringa og programkategori 07.30 Barnehagar.

Støtteressursar og kompetanseheving for lærarar

Regjeringa vil bidra til at lærarar får betre kunnskap om kjønns- og seksualitetsmangfald, og Utdanningsdirektoratet har i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet utarbeidd ein støtteressurs for lærarar om seksualitet og kjønn.

På nettsidene til Utdanningsdirektoratet ligg det i tillegg støtte til å arbeide med læreplanverket. Det er mellom anna utvikla ein kompetansepakke med tema som verdiløftet i læreplanverket i praksis og tverrfaglege tema.

Handlingsplanar og strategiar

Det ligg føre handlingsplanar og strategiar som har relevans for det heilskaplege arbeidet for likestilling og mot diskriminering i både barnehagar og grunnopplæringa.

Regjeringa vil ha ein sterkare innsats i likestillingspolitikken og la i desember 2024 fram *Strategi for likestilling mellom kvinner og menn 2025–2030*. Gjennom strategien vil regjeringa legge rammene for likestillingspolitikken. Likestillingsstrategien har seks hovudprioriteringar:

- økonomisk sjølvstende og eit likestilt arbeidsliv
- færre kjønnsdelte utdanningsval
- eit samfunn utan vald, valdtekt, seksuell trakassering og netthets
- fridom frå negativ sosial kontroll og æresrelatert vald
- betre helse for kvinner og menn
- eit godt verkemiddelapparat for likestilling

Regjeringa ved Kultur- og likestillingsdepartementet la i desember 2024 fram Meld. St. 7 (2024–2025) *Om seksuell trakassering*. Meldinga gir den første samanstillinga av kunnskap om omfanget av seksuell trakassering på tvers av samfunnsområde – i arbeidslivet, utdanning og skule, kultur, fritidsaktivitetar, idrett og frivilligheit og på internett. I meldinga er det sju mål med tilhøyrande tiltak som skal gi retning for arbeidet framover:

- eit likestilt samfunn
- god og effektiv rettleiing og handheving i saker om seksuell trakassering
- eit trygt og anstendig arbeidsliv utan seksuell trakassering
- skule- og utdanningskvardag fri for seksuell trakassering
- kultur og fritidsaktivitetar, idrett og frivilligheit utan seksuell trakassering
- ein digital kvardag utan seksuell trakassering
- meir kunnskap og forskning om seksuell trakassering

Regjeringa ved Kultur- og likestillingsdepartementet er i gang med ei stortingsmelding om gutar og menns likestillingsutfordringar. Meldinga skal bygge på anbefalingane frå Mannsutvallets NOU 2024: 8 *Likestillingens neste steg*, og vil ta for seg likestillingsutfordringar på område som oppvekst og utdanning, arbeidsliv, vald og overgrep, næringsliv, helse og internasjonal likestillingspolitikk.

Tiltak for barn og unge med funksjonsnedsetjingar

Barn og unge med funksjonsnedsetjingar har rett til eit tilpassa tilbod i barnehage og skule, jf. barnehagelova kap. VII Spesialpedagogisk hjelp, tegnspråkopplæring m.m. og opplæringslova kap. 11 Tilpassa opplæring og individuell tilrettelegging. Statped er ei statleg spesialpedagogisk støtteneste for kommunar og fylkeskommunar i arbeidet for at barn, unge og vaksne, med varige og omfattande behov for særskild tilrettelegging, får gode, tilpassa barnehage- og opplæringstilbod i inkluderande fellesskap, jf. omtale i del II under kap. 230 Statleg spesialpedagogisk teneste.

Opplæringslova som tok til å gjelde 1. august 2024, vidarefører retten til opplæring i og på norsk teiknspråk. Vilkåret er at eleven har ei høyrshemming. Reglane opnar for større fleksibilitet og inneber ei forenkling av tidlegare reglar. Regjeringa gav i 2025 Utdanningsdirektoratet i oppdrag å utarbeide ein læreplan i teiknspråk som valfag på ungdomstrinnet. Eit slikt valfag kan gi auka teiknspråkkompetanse hos høyrande elevar som går på same skule som elevar med høyrshemming, og på den måten bidra til auka inkludering. Forslag til læreplan vil bli sendt på høyring våren 2026.

Regjeringa har mål om at vidaregåande opplæring skal gi alle elevar kompetansen dei treng i arbeidslivet og i vidare utdanning og legge grunnlag for å delta i samfunnet. Fullføringsreforma skal sikre eit likeverdig tilbod til alle uavhengig av kva funksjonsevne dei har. Det er derfor viktig at alle tiltaka i reforma blir utforma på ein slik måte at dei treffer behova til elevar med funksjonsnedsetjingar. Tett dialog med brukarorganisasjonane for personar med funksjonsnedsetjingar er derfor nødvendig om ein skal løyse utfordringane elevane opplever i dag, og slik gjere tilbodet i vidaregåande opplæring betre. Utdanningsdirektoratet har derfor tett og systematisk dialog med brukarorganisasjonane.

Som ein del av arbeidet med å betre tilbodet til elevar med funksjonsnedsetjingar, har Utdanningsdirektoratet laga ein ny rettleiar for lærekanididatordninga. Målet er å gjere det tydelegare at ordninga også gjeld for personar med stort behov for tilrettelegging. I tillegg bidreg rettleiaren til ein meir lik praksis mellom fylkeskommunane.

Arbeid for likestilling og mot diskriminering i høgare utdanning*Kjønnskvote for opptak til studium*

I mange år har det underrepresenterte kjønn fått tilleggspoeng (kjønns Spoeng) ved opptak til enkelte

studium ved universitet og høgskular. NOU 2022: 17 *Veier inn – ny modell for opptak til universiteter og høyskoler* foreslo i 2022 å fjerne kjønns Spoeng og i staden innføre kjønnskvote på studium. I Meld. St. 20 (2023–2024) *Opptak til høgare utdanning* og i Meld. St. 19 (2023–2024) *Profesjonsnære utdanningsgar over heile landet* foreslo regjeringa å avvikle ordninga med kjønns Spoeng og innføre bruk av kjønnsnøytrale kvotar på aktuelle studium med stor kjønnsbalanse. Stortinget har slutta seg til forslaga i meldingane, jf. Innst. 378 S (2023–2024) og Innst. 330 S (2023–2024). Det er presisert at kvotane normalt ikkje skal setjast høgare enn at kvart kjønn skal vere representert med minst 20 pst. på studiet. Det er forventa at kjønnskvote vil gi betre effekt for å betre kjønnsbalansen i fag med stor kjønnsbalanse. Kunnskapsdepartementet har hatt forslag til ny forskrift om opptak til høgare utdanning på høyring i 2025. Ny forskrift ble vedteke 11. september der departementet vedtok å innføre moglegheit for bruk av kjønnsnøytrale kvotar frå studieåret 2027–28, på studium der det er skeiv kjønnsamanstelling. Bruk av kjønns Spoeng blir avvikla same år.

For opptak til studieåret 2025–26 får menn tilleggspoeng ved desse studia:

- profesjonsutdanning i veterinærmedisin- og dyrepleie ved Noregs miljø- og biovitenskaplege universitet
- toll, vareførsel og grensekontroll ved Universitetet i Stavanger
- bioingeniør ved Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitet (UiT) og Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet (NTNU)
- sjukepleie ved Lovisenberg diakonale høgskole og Universitetet i Agder
- barnevernspedagogutdanning ved OsloMet – storbyuniversitetet
- profesjonsstudium i psykologi ved UiT, NTNU, Universitetet i Bergen og Universitetet i Oslo

For opptak til studieåret 2025–26 får kvinner tilleggspoeng ved desse studia ved NTNU:

- tolv treårige ingeniørgrader
- femårige integrerte masterstudium i elektronisk systemdesign og innovasjon, Trondheim
- femårige integrerte masterstudium i maskin- og energiteknologi, Trondheim
- bachelorstudium i programmering
- bachelorstudium i infrastruktur og cybertryggleik
- bachelorstudium i musikkteknologi

Likestilling blant tilsette i høgare utdanning og forskning

Blant doktorgradsstipendiatane er det ein noko høgare prosentdel kvinner enn menn. Kvinnedelen blant stipendiatane aukar år for år; i 2024 blei 56 pst. av stipendiatårsverka utførte av kvinner.¹ Blant postdoktorar er kvinnedelen 47 pst. Kvinnedelen er lågare blant dei tilsette totalt, men også her har han vore aukande over ein periode. Kvinnedelen i professorstillingar har stige frå 27 pst. i 2015 til 38 pst. i 2024². Av nye professorar ved universitet og høgskular er nesten halvparten kvinner. I 2024 utgjorde kvinner 45 pst. av nye professorar. Samtidig slår kjønnsbalansen ulikt ut for ulike fagfelt. Blant nye professorar var kvinnedelen 46 pst. i samfunnsvitskap, 52 pst. i humaniora og 25 pst. i teknologi.

Komité for kjønnsbalanse og mangfald i forskning (Kif) skal støtte opp om og gi råd om tiltak som bidreg til å integrere arbeidet med kjønnsbalanse og mangfald ved universiteta, høgskulane og forskingsinstitutta. Arbeidet skal medverke til betre kjønnsbalanse og meir mangfald blant dei tilsette og i forskinga. I Meld. St. 19 (2023–2024) *Profesjonsnære utdanningar over heile landet* varsla regjeringa at Kif-komiteen for neste periode skal arbeide for betre kjønnsbalanse også i utdanningane, og departementet vil endre mandatet til komiteen for neste periode, frå 2026.

Arbeid mot rasisme, antisemittisme og hatytringar

Som omtala ovanfor, er det ein nær samanheng mellom arbeidet mot hat, rasisme og diskriminering og arbeidet med å skape trygge og gode barnehage- og skulemiljø der alle er inkluderte. Det er allereie fleire tiltak som kan hjelpe barnehagane og skulane med dette viktige arbeidet. For meir omtale, sjå del II, programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Freds- og menneskerettssentera skal dokumentere, forske på og formidle om demokrati, fred og menneskerettar, fangehistorie og folkemord. 22. juli-senteret skal gjennom utstillingar, undervisning og andre pedagogiske opplegg forvalte minnet om terrorangrepet i regjeringsskvartalet og på Utøya 22. juli 2011 og setje det inn i både ein historisk og ein dagsaktuell kontekst. Aktiviteten ved sentera er mellom anna retta mot grunnopplæringa. For meir omtale, sjå del II under kap. 224 og kap. 229.

¹ SSB statistikkbanken

² HK-dir, Tilstandsrapport for høgere utdanning 2025

Demokratisk beredskap mot rasisme, antisemittisme og udemokratiske haldningar (Dembra) er eit nasjonalt kurstilbod som gir kompetanseutvikling for lærarstudentar (Dembra LU), lærarar, skuleleiarar og andre tilsette i grunnopplæringa. Dembra dekkjer barneskulen, ungdomsskulen, vidaregåande opplæring og lærarutdanningane. Læringsressursane dekkjer områda hatefulle ytringar, antisemittisme, rasisme, ekstremisme, diskriminering av minoritetar og udemokratiske haldningar. Desse læringsressursane blir brukte i lærarutdanningane, i etterutdanningane og til skulebasert kompetanseheving. Dembra engasjerer dei nasjonale freds- og menneskerettssentera i arbeidet. Det er etablert regionale knutepunkt for Dembra-arbeidet over heile landet. Dembra-materiell finst også tilgjengeleg på nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk.

Dembra blir koordinert av Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret). I 2024 gjekk 2 mill. kroner til Dembra for lærarutdannarar (Dembra LU), 12,5 mill. kroner til Dembra-arbeidet i grunnopplæringa og 1,2 mill. kroner til utvikling av kurs og materiell for forebygging av antisemittisme og digitale ressursar om muslimfiendtleghet. I tillegg gjekk 1,1 mill. kroner til FoU-satsinga om konspirasjonsteoriar. Løyvinga til Dembra i 2025 er på 16,5 mill. kroner, inkludert ei styrking på 2 mill. kroner, og av dette er 0,6 mill. kroner sett av til ei evaluering av Dembra i tidsrommet 2025–2027. Utdanningsdirektoratet har ansvaret for evalueringa, og sluttrapport og direktoratets vurderingar er venta på nyåret 2028. Sjå omtale av rapporten om bruken av midlar i 2024 og forslag til løyving til Dembra for 2026 under kap. 226, post 21.

Regjeringa har ei rekke strategiar og handlingsplanar som gjeld arbeidet mot rasisme, antisemittisme og hatytringar:

- Regjeringa la i november 2023 fram *Handlingsplan mot rasisme og diskriminering – ny innsats 2024–2027*. Handlingsplanen skal bidra til regjeringa sitt mål om å bygge eit samfunn med sterke fellesskap og like moglegheiter for alle. Sjå meir omtale i Prop. 1 S (2025–2026) for Kommunal- og distriktsdepartementet.
- Regjeringa la i november 2024 fram *Handlingsplan mot antisemittisme (2025–2030)*. Planen er den tredje i rekka og ein del av regjeringa sitt arbeid med å forsterke og fornye innsatsen mot rasisme, hets og diskriminering på grunn av etnisitet og religion. Sjå meir omtale i Prop. 1 S (2025–2026) for Kommunal- og distriktsdepartementet.

- Regjeringa la i desember 2024 fram *Handlingsplan mot muslimfiendtlighet (2025–2030)*. Planen er ein del av regjeringa sitt arbeid med å forsterke og fornye innsatsen mot rasisme, hets og diskriminering på grunn av etnisitet og religion. Sjå meir omtale i Prop. 1 S (2025–2026) for Kultur- og likestillingsdepartementet.
- Regjeringa la i januar 2025 fram *Handlingsplan mot hets og diskriminering av samer 2025–2030*. Sjå meir omtale i Prop. 1 S (2025–2026) for Kommunal- og distriktsdepartementet.
- Regjeringa la i mars 2025 fram Meld. St. 13 (2024–2025) *Forebygging av ekstremisme – trygghet, tillit, samarbeid og demokratisk motstandskraft*. Meldinga følger opp NOU 2024: 3 og har 45 tiltak som saman skal bidra til å motverke og førebygge ekstremisme. Sjå også Innst. 490 S (2024–2025) og omtale i Prop. 1 S (2025–2026) for Kultur- og likestillingsdepartementet.

Regjeringa la i april 2025 fram Meld. St. 17 (2024–2025) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv. Kommunalt tjenestetilbud til samiske innbyggere*. Dette er ei årleg framoverskodande melding der temaet varierer frå år til år. Meld. St. 17 tek for seg det kommunale ansvaret for å gi gode og likeverdige tenester til den samiske befolkninga. Sjå meir omtale i Prop. 1 S (2025–2026) for Kommunal- og distriktsdepartementet.

Likestilling og mangfald i Kunnskapsdepartementet

Det følger av likestillings- og diskrimineringslova § 26 at alle arbeidsgivarar har plikt til å arbeide aktivt, målretta og planmessig for å fremje likestilling og hindre diskriminering innanfor eiga verksemd (aktivitets- og meldeplikta). Kunnskapsdepartementet gjer her greie for tilstanden i departementet.

Aktivitets- og meldeplikta gjeld òg for verksemdar og etatar under Kunnskapsdepartementet. Omtale av arbeid med likestilling og mangfald i dei ulike verksemdene og etatane utanom departementet ligg i årsrapportane frå verksemdene og etatane.

Tilstanden for likestilling mellom kjønna

Tabell 8.1 viser kjønnsbalansen i Kunnskapsdepartementet og kvinners lønn i pst. av menns lønn på bakgrunn av grunnlønnssnivå, totalt og for dei ulike stillingskategoriane i departementet. Totalen omfattar alle tilsette unntake timelønte, lærlingar og tilsette som utfører arbeid som pensjonist. Grunnlønn er fast lønn gjort om til og berekna i heiltidsekvivalentar. Utrekninga baserer seg på eit gjennomsnitt for kvinner og menn.

Tabell 8.1 Tilstandsrapport om kjønnsbalanse og lønn i Kunnskapsdepartementet i 2024

Tilstandsrapport om kjønnsbalanse og lønn i Kunnskapsdepartementet i 2024	Kjønn		Totalt (N)	Kvinner pst. av menns lønn
	Kvinner (pst.)	Menn (pst.)		
Alle tilsette	67	33	307	95,0
Toppleiing, ikkje omfatta av Hovudtariffavtalen i staten: departementsråd, ekspedisjonssjef	57	43	7	90,5
Tilsette i Kunnskapsdepartementet omfatta av Hovudtariffavtalen i staten, totalt	66	34	300	96,9
Mellomleiarar				
Avdelingsdirektør med personalansvar, kommunikasjonssjef, kontorsjef	63	37	30	99,9
Saksbehandling og administrativt personale				
Avdelingsdirektør utan personalansvar, fagdirektør, spesialrådgivar	49	51	41	96,4
Utgreiingsleiar, underdirektør, prosjektleiar	75	25	52	100,2
Seniorrådgivar	69	31	116	102,4
Rådgivar, seniorkonsulent	78	22	49	96,9
Førstekonsulent, konsulent	67	33	12	92,2

Tal frå eige lønns- og personalsystem per 31. desember 2024. Lærlingar og tilsette som utfører arbeid som pensjonist, er ikkje inkluderte i oversikta.

Ved utgangen av 2024 var kjønnsfordelinga i Kunnskapsdepartementet 67 pst. kvinner og 33 pst. menn. Dette er ein auke i kvinnedelen frå 2023, som då var 66 pst. kvinner.

Toppleiinga i departementet speglar òg denne fordelinga. Av dei 37 leiarane med personalansvar, var 23 kvinner og 14 menn. Dette svarer til 62,1 pst. kvinnelege leiarar. Dei to lærlingane i departementet er òg kvinner.

Tabell 8.2 Tilsetjingstilhøve, deltid, foreldrepermisjon og legemeldt sjukefråvær for kvinner og menn i Kunnskapsdepartementet per 31. desember 2024

	Mellombels tilsette ¹ (antal)		Deltid ¹ (antal)		Uttak av foreldrepermisjon ²		Legemeldt sjukefråvær (pst.)	
	K	M	K	M	K	M	K	M
Totalt i verksemda	8	3	5	3	13,2	13,8	4,0	1,0

Tal frå eige lønns- og personalsystem per 31. desember 2024.

¹ Antal innanfor kvart kjønn. Lærlingar er inkluderte i tala over mellombels tilsette. Tilsette som utfører arbeid som pensjonist, er ikkje inkluderte i oversikta.

² Uttak av foreldrepermisjon i gjennomsnitt av talet på veker.

Departementet evaluerer årleg bruken av mellombelse stillingar. Talet på mellombels tilsette har gått ned frå 2023 til 2024. Dette kjem av at færre har vore i permisjon, og at det har vore færre prosjekt som har kravd bruk av mellombelse stillingar.

Ufrivillig deltid handlar om at medarbeidarar er tilsette i deltidsstilling sjølv om dei ønsker å jobbe heiltid. Departementet kunngjer som regel berre stillingar på heiltid. Heller ikkje i 2024 er det identifisert tilsette som har arbeidd ufrivillig deltid.

Det er ein større nedgang frå 2023 til 2024 i uttaket av foreldrepermisjon for kvinner og ein auke i det same for menn. Det har òg vore ein auke i det legemelde sjukefråværet for kvinner og ein nedgang i det legemelde sjukefråværet for menn frå 2023 til 2024.

Om arbeidet med å oppfylle aktivitetsplikta

Kunnskapsdepartementets strategiar, handlingsplanar og regelverk utgjer saman med aktivitets- og meldeplikta fundamentet for departementets arbeid med likestilling og ikkje-diskriminering. Departementet er oppteke av likestillings- og ikkje-diskrimineringsperspektivet i eiga verksemd, og held fram arbeidet for at dette perspektivet blir innarbeidd som ein naturleg del i prosessar i verksemda til departementet, til dømes i personal- og lønnspolitikken.

Kunnskapsdepartementet har ei partssamansett arbeidsgruppe som arbeider med å analysere og gjennomgå tiltak for å fremje likestilling og hindre diskriminering.

Rekruttering

I 2024 tilsette Kunnskapsdepartementet 38 personar. Av desse var 29 kvinner og 9 menn. Dei 38 tilsette inkluderer tre tilsetjingar utan utlysing av stillingane. I desse stillingane vart tre kvinner tilsette. Når ein ser på kjønnsfordelinga i tilsetjingane frå utlyste stillingar, var 74 pst. kvinner og 26 pst. menn. Dette resulterte i ytterlegare skeivfordeling i kjønnsbalansen i Kunnskapsdepartementet. Departementet har kontinuerleg merksmd på dette. I 2024 rekrutterte departementet ytterlegare fire menn, men desse begynte ikkje i stillingane før i 2025. Dei er derfor ikkje med i den ovannemnde statistikken.

Gjennomsnittleg tal på søkarar per utlyste stilling har auka frå 2023 til 2024 – frå om lag 50 til 62 søkarar per stilling. Høgare søkartal betyr ikkje nødvendigvis fleire kvalifiserte søkarar. Det er òg

stor variasjon i søkartalet mellom ulike stillingskategoriar. Stillingar på lågare nivå, til dømes første-konsulent/rådgivar, får generelt fleire søkarar. Departementet opplever framleis ei overvekt av kvinnelege søkarar, og delen har auka frå 64 pst. i 2023 til 65 pst. i 2024.

Eit av måla til departementet er å oppnå jamnare kjønnsbalanse i søkarmassen, mellom anna gjennom profileringsarbeid og grundig arbeid med utlysingstekstane. Departementet skal teste screeningspørsmål i staden for ordinær søknad i rekrutteringsprosessar. Dette tiltaket kan bidra til fleire kvalifiserte søkarar og meir mangfald i søkarmassen.

HR-seksjonen i departementet følger med på og vurderer korleis stillingsutlysingane treffer målgruppene og samarbeider tett med leiarane i rekrutteringsprosessane for å sikre at dei best kvalifiserte søkarane blir kalla inn til intervju. Departementet oppmodar alle kvalifiserte kandidatar til å søke, uavhengig av alder, kjønn, seksuell orientering, funksjonsevne, høl i CV-en og etnisk bakgrunn. I 2024 kom ei fellesføring frå regjeringa som krev at alle statlege verksemdar skal ha ei positiv utvikling i talet på tilsetjingar av personar med funksjonsnedsetjing eller fråvær frå arbeid, utdanning eller opplæring. Departementet har i 2024 halde fram å legge vekt på mangfald og inkludering i rekrutteringa, også med særleg vekt på fellesføringa. Talet på tilsetjingar i denne målgruppa har gått frå 0 pst. i 2023 til 2,6 pst. i 2024.

Lønns- og arbeidsvilkår

Departementet har som mål at lønn og karriere-moglegheiter skal vere uavhengige av kjønn, alder og etnisk eller kulturell bakgrunn. For å minske risikoen for diskriminering er det utarbeidd retningslinjer for lønns plassering.

I 2024 var gjennomsnittslønna for kvinner 95 pst. av menns lønn, mot 95,5 pst. i 2023. Nedgangen kan delvis forklarast med mellombelse funksjonar i høgare lønte stillingar. Lønnsauken for fast tilsette frå 2023 til 2024 var i snitt 4,7 pst. for kvinner og 4,9 pst. for menn.

Statistikken for 2024 viser at kvinner og menn i Kunnskapsdepartementet har tilnærma lik lønn i dei fleste stillingskategoriane. Kvinner har høgare gjennomsnittleg lønn enn menn i stillingskategoriane utgreiingsleiar og seniorrådgivar, som òg er stillingskategoriane med flest tilsette i departementet.

Departementet gjennomførte ei utvida lønnskartlegging i 2025 på grunnlag av kjønn. Gjennomgangen av alle stillingskategoriar, der det er

teke omsyn til gjennomsnittsalder, har ikkje avdekt store lønsskilnader mellom kjønna. Det er fleire kvinner i dei lågast lønte stillingskategori-ane, noko som påverkar det totale gjennomsnittet for kvinner.

Overtidsbruken i departementet har variert frå år til år. Dei siste åra har det vore ein nedgang. I 2024 arbeidde fleire kvinner overtid enn menn, men menn som arbeidde overtid, hadde høgare gjennomsnittleg overtid. Tilsvarende forskjellar har vore observerte dei siste tre åra.

Forfremjing- og utviklingsmoglegheiter

Grunnlaget for forfremjingar blir omtala i lønns-politikken. I 2024 har departementet arbeidd med faglege karrierevegar og bruk av funksjonstitlar. Målsetjinga har vore å gjere faglege karrieremoglegheiter for tilsette i departementet meir synlege og planfaste.

Arbeidet med oppfølging av kompetanse- og utviklingsmoglegheiter for tilsette held fram i 2025. Mellom anna vil departementet halde fram med å legge til rette for fleire møteplassar på tvers med ulike faglege tema og dele informasjon om kompetansetilbod som finst. I 2025 er det også planlagt å auke satsinga på mobilitet i departementet.

Tilrettelegging

I Kunnskapsdepartementet er det praksis for å legge til rette arbeidet og arbeidstida når tilsette har behov for det, til dømes på grunn av eiga helse. I 2024 har departementet arbeidd med å utvikle ein rutine for permisjonar ved sjukdom utover eitt år.

I 2025 planlegg departementet å sjå nærare på korleis vi best kan arbeide med førebygging og tilrettelegging ved sjukdom blant tilsette, og gjere informasjon om førebygging og tilrettelegging enkelt tilgjengeleg for alle. Om kapasiteten tillèt det, ønsker departementet å vidareutvikle

arbeidet med nærvær og oppfølging av sjukefråvær.

Moglegheit for å kombinere arbeid og familieliv

Kunnskapsdepartementet ønsker å legge til rette for fleksibilitet for begge kjønn i ulike livsfasar og held fram i arbeidet med like moglegheiter for å kombinere arbeid og familieliv. I 2024 vart det gjennomført ein analyse av overtidbruken i departementet. Departementet planlegg å sjå nærare på om det i 2025 kan vere behov for å gjere informasjon om overtidarbeid meir tydeleg for alle tilsette.

Arbeidsmiljø

Kunnskapsdepartementet gjennomførte i 2024 ei arbeidsmiljøundersøking og utarbeidde ein oppfølgingsplan for arbeidet.

Departementet har eigne varslingsrutinar i medhald av arbeidsmiljølova og har i 2025 gått gjennom desse rutinane. Det er òg planlagt å sjå nærare på rutinen for varsling om kritikkverdige forhold ved verksemder i utdanningssektoren i løpet av 2025.

Likestilling i kunnskapssektoren

I Statens personalhandbok er det nedfelt i pkt. 1.6:

Staten skal speile mangfoldet i befolkningen når det gjelder kjønn, alder, funksjonsevne, etnisk bakgrunn, seksuell orientering mv. Mangfold i den statlige personalstyrken støtter opp under mulighetene for god måloppnåelse og bidrar til at staten kan yte gode tjenester til alle samfunnsborgere uansett bakgrunn og livserfaring.

Oversikter over prosentdelen tilsette etter kjønn og landbakgrunn fortel noko om tilstanden for likestillinga i sektoren Kunnskapsdepartementet har ansvar for.

Tabell 8.3 Prosentdelen menn og kvinner i forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet i 2024

Verksemd	Tilsette	Prosentdel menn	Prosentdel kvinner	Kvinneres lønn i pst. av menns
22. juli-senteret	19	26,3	73,7	118,2
Sekretariatet for Foreldreutvalet for grunnopplæringa og Foreldreutvalet for barnehagane	9	44,4	55,6	109,5
Dei samiske vidaregåande skulane, Karasjok og Kautokeino	109	33,0	67,0	106,6
Statleg spesialpedagogisk støtteteneste (Statped)	601	20,0	80,0	97,8
Noregs grønne fagskule – Veia	36	36,1	63,9	97,7
Utdanningsdirektoratet	359	33,1	66,9	96,4
Statens lånekasse for utdanning	348	42,2	57,8	96,3
Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir)	488	29,9	70,1	94,5
Kunnskapssektorens tenesteleverandør (Sikt)	390	57,7	42,3	94,4
Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga (NOKUT)	94	28,7	71,3	93,5
Dei nasjonale forskingsetiske komiteane (FEK)	12	16,7	83,3	91,0
Sørsamisk kunnskapspark	35	20,0	80,0	90,9
Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI)	86	47,7	52,3	88,6

Tilsette etter departementsområde inkludert etatar. Talmaterialet er basert på lønnsopplysningar som blir innhenta frå a-ordninga. Talmaterialet frå a-ordninga blir overført frå SSB til Kommunal- og distriktsdepartementet, som utarbeidde talgrunnlag/statistikkrapportar for tilsette i staten (tariffområdet) 1. oktober 2024. Medarbeidarar med leiarlønn, med leiarlønnsavtale, timelønnte og honorarlønnte er ikkje med.

I 10 av 13 forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet tener menn meir enn kvinner. Skilnaden er størst hos Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI) (88,6 pst.), Sørsamisk kunnskapspark (90,9 pst.) og Dei nasjonale forskingsetiske komiteane (FEK) (91,0 pst.).

Tabell 8.4 viser kor mange innvandrarak som er tilsette i verksemdar i kunnskapssektoren, for-

delte på landgruppe 1 og 2. Landgruppe 1 omfattar Norden utanom Noreg, EU/EFTA, Storbritannia, Nord-Amerika, Australia og New Zealand. Landgruppe 2 omfattar Asia, Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utanom EU/EFTA og Oseania utanom Australia og New Zealand. Resten av dei tilsette er nordmenn utan innvandrarakgrunn.

Tabell 8.4 Prosentdelen tilsette (årgjennomsnitt) i verksemder i kunnskapssektoren etter landbakgrunn i 2023 og 2024

Verksemd	2023		2024	
	Gruppe 1	Gruppe 2	Gruppe 1	Gruppe 2
Universitetet i Stavanger	14,5	18,3	14,9	17,0
Noregs handelshøgskole	18,9	15,6	20,2	15,1
Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet	14,5	14,9	14,6	14,9
Universitetet i Oslo	18,7	14,8	18,7	15,1
Noregs miljø- og biovitenskaplege universitet	16,1	13,9	15,5	14,8
Høgskolen i Molde, vitskapleg høgskole i logistikk	5,7	13,4	6,5	15,0
Universitetet i Agder	12,0	12,8	12,3	12,6
Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitet	16,1	12,3	16,3	12,4
Universitetet i Bergen	18,7	12,3	19,0	12,9
Kunsthøgskolen i Oslo	17,7	12,2	18,3	11,3
OsloMet – storbyuniversitetet	10,0	12,0	10,3	13,0
Høgskolen i Østfold	9,0	11,8	10,0	12,7
Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI)	13,8	11,5	14,1	8,2
Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga (NOKUT)	6,6	11,0	8,6	12,9
Universitetet i Sørøst-Noreg	9,9	10,9	9,9	10,6
Nord universitet	9,9	10,3	10,4	10,5
Statens lånekasse for utdanning	2,9	8,6	3,7	9,0
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo	20,5	8,5	20,9	9,8
Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir)	6,0	8,3	5,9	8,9
Noregs idrettshøgskole	10,1	7,7	10,2	9,0
Universitetet i Innlandet	10,5	7,1	10,3	7,5
Høgskulen på Vestlandet	8,7	7,0	8,8	7,7
Kunnskapssektorens tenesteleverandør (Sikt)	7,0	6,2	7,5	6,8
Utdanningsdirektoratet	3,4	4,5	3,5	4,6
Statped	4,8	4,4	4,8	4,3
Kunnskapsdepartementet	3,1	4,4	3,0	4,7
Høgskulen i Volda	6,0	4,2	6,3	3,9
Dei samiske vidaregåande skulane, Karasjok og Kautokeino	7,6	4,2	6,7	5,0
Noregs forskingsråd	6,9	3,9	7,4	4,4
Samisk høgskole	17,5	3,2	17,4	2,5
Noregs musikkhøgskole	13,4	2,6	14,6	2,5

Kjelde: SSB, tabell 12625

9 Oppfølging av FNs berekraftsmål

Generalforsamlinga i FN vedtok 25. september 2015 resolusjonen *Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Alle medlemslanda i FN er forplikta til å følge opp dei 17 berekraftsmåla i agendaen. Noreg har forplikta seg til å jobbe målretta for å nå berekraftsmåla innan 2030. Våren 2025 blei Meld. St. 35 (2024–2025) *Norges arbeid med bærekraftsmålene – Status, utfordringer og veien videre* lagd fram. I meldinga rapporterer regjeringa om status for Noregs oppfølging av berekraftsmåla. I Noreg har Kunnskapsdepartementet eit koordineringsansvar for berekraftsmål 4, og bidreg i tillegg også til fleire delmål under andre berekraftsmål. Desse er 9.5, 12.8 og 14 a. Hovudinnsatsen til Kunnskapsdepartementet er omtala under dei ulike måla. Meir omtale av oppfølginga av andre berekraftsmål finst i proposisjonane til andre departement.

Berekraftsmål 4:

Sikre inkluderande, rettferdig og god utdanning og fremje moglegheiter for livslang læring for alle.

Målet har 7 delmål og 3 gjennomføringsmål som dekker alle utdanningsnivåa. Noreg kan vise til gode resultat og framgang på fleire mål under berekraftsmål 4. Hovudinnsatsen til Kunnskapsdepartementet er omtala under dei ulike del- og gjennomføringsmåla. Meir omtale finst i proposisjonane til andre departement, og ein samla omtale av status finst i Meld. St. 35 (2024–2025).

Utdanninga i Noreg er av god kvalitet og tilgjengeleg for alle uavhengig av sosial bakgrunn. I 2024 er Noreg rangert som nummer 7 blant 167 land på ein uoffisiell SDG-indeks som viser utviklinga i verda på tvers av alle dei 17 berekraftsmåla. Dette er stabilt samanlikna med 2023, men ein nedgang frå 2022, då Noreg var rangert som nummer 4.

Kunnskap og utdanning skal legge grunnlag for demokrati, velferd, omstilling og berekraft. Utdanning medverkar til høgare deltaking i samfunns- og arbeidslivet, og utdanning er derfor ein nøkkel til å løyse utfordringane samfunnet står

framfor. Ein sterkare fellesskule for alle skaper likeverdige moglegheiter for barn og unge uavhengig av bakgrunn. Det er ei hovudprioritering for regjeringa å få fleire til å fullføre vidaregåande opplæring, og kome seg over i vidare utdanning og arbeid. Vidare er regjeringa oppteken av å sikre god tilgang til utdanning, forskning og kompetanse i heile landet.

Kunnskapsdepartementets tilhøyrande verksemder er sentrale i arbeidet med å nå norske målsetjingar på berekraftsmål 4 og dei andre berekraftsmåla. Gjennom det daglege arbeidet i verksemdene jobbar sektoren målretta på ulike nivå med å få fram ny kunnskap og utdanne kandidatar som gjer Noreg betre rusta til å løyse berekraftsutfordringane nasjonalt og internasjonalt.

Kunnskapsdepartementet vil halde fram samarbeidet med Utanriksdepartementet om Noregs oppfølging av berekraftsmål 4 i internasjonale organisasjonar. Som ein del av oppfølginga har Noreg ratifisert UNESCOs globale konvensjon for godkjenning av høgare utdanning, som vil vere eit viktig verkemiddel for auka mobilitet av studentar og arbeidssøkande på tvers av kontinent. Konvensjonen tok til å gjelde 5. mars 2023, og han er teken inn i den nye universitets- og høgskulelova som gjeld frå 1. august 2024.

Nedanfor følger ein kort gjennomgang av status og viktige tiltak i nasjonal oppfølging av dei ulike delmåla og gjennomføringsmåla.

Delmål 4.1

Innan 2030 sikre at alle jenter og gutar fullfører gratis og likeverdig grunnskule og vidaregåande opplæring av høg kvalitet som kan gi dei relevant og reelt læringsutbyte.

I Noreg har alle barn rett og plikt til tiårig grunnskuleopplæring frå det året dei fyller seks år. 97 pst. gjekk direkte til vidaregåande opplæring frå 10. trinn i 2024.

I 2025 har Kunnskapsdepartementet halde fram med å følge opp tiltaka som blei fremja i Meld. St. 34 (2023–2024) *En mer praktisk skole – Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn.*

Hovudmålet for meldinga var å ivareta og styrke motivasjon, meistring, læring og utvikling gjennom meir praktisk og variert læring for elevane på 5.–10. trinn. Å gjere skulen meir praktisk, utforskande og variert gjennom heile skuleløpet er avgjerande for å snu den negative utviklinga i skulen. Den fremste prioriteringa i skulepolitikken er at elevane lærer meir og betre. Hovudgrepet i meldinga er å opprette eit nasjonalt program for praktisk læring som skal innehalde økonomiske, pedagogiske og kompetansebyggjande ressursar. Utdanningsdirektoratet har fått ansvar for å utvikle, koordinere og samordne det nasjonale programmet, og for å formidle innhaldet på ein einskapleg og formålstenleg måte.

Som ein del av programmet har regjeringa i 2025 styrkt både tilskotsordninga og rentekompensasjonsordninga som blei innført i 2024. Det inneber at endå fleire kommunar kan ruste opp lokale og kjøpe inn meir praktisk utstyr til opplæringa. Dei nasjonale kompetansesentera i lesing, skriving, matematikk og naturfag er styrkte i 2025 for å bidra til å utvikle ressursar som kan takast i bruk. Utdanningsdirektoratet skal utvikle ressursar og å setje i gang utviklingsprosjekt for skular som vil ha ein ekstra praktisk eller fysisk aktiv skulekvardag. Forslaget om å gjere det obligatorisk å innføre arbeidslivsfag er sendt på høyring, og endringane skal etter planen tre i kraft frå og med skuleåret 2026–27. Direktoratet har òg starta utgreiinga av ei ny valfagsordning på mellomtrinnet, og det er planlagt å innføre ei fullverdig ordning frå og med skuleåret 2027–28.

Kunnskapsdepartementet held fram med å ta nødvendige grep som skal bidra til mindre skjerm, meir leik, auka konsentrasjon og større tryggleik for dei yngste elevane. Departementet meiner det er viktig å ha ei føre-var-haldning til bruk av digitale verktøy, særleg for dei yngste elevane, og har derfor foreslått ei endring i læreplanverket som inneber at digital teknologi skal brukast varsamt og balansert på 1.–4. trinn. Elevane må kunne lese, skrive og rekne for å kunne manøvrere i den digitale verda. Då vil dei òg utvikle betre digital kompetanse enn i dag. Departementet vil vidare erstatte dei kartleggingsprøvene som blir brukte i dag, med nye verktøy som er meir treffsikre mot dei elevane som treng ekstra oppfølging og støtte. Målet er òg å frigjere meir tid til leik, høgtlesing, skriving og arbeid med sosiale og emosjonelle ferdigheiter. Nye verktøy for kartlegging skal vere på plass før avvikling av dei noverande prøvene. Leiken skal ha plass i skulen, og leik har ein verdi for barna i seg sjølv. Leik er samstundes viktig for trivsel og

for fagleg og sosial læring og utvikling. Når elevane startar på skulen, må dei først få bli trygge på læraren sin og medelevane sine og få ein aktiv skulekvardag. I tillegg må dei tidleg få konsentrere seg om ferdigheitene som er grunnleggjande for all læring – lesing, skriving og rekning.

Regjeringa jobbar òg med at skulen i større grad skal kunne bidra til at elevane får innsikt i, får felles erfaringar med og får ta del i det som sameiner oss, og at fleire kan oppleve å vere inkluderte. Skulen er ein viktig stad for å skape felles rammer, verdar og referansar for den oppvekssande generasjonen. Det som gjer at vi kjenner oss som éin nasjon, og som knytter oss saman. Det kan vere historier, tradisjonar og kulturuttrykk, både innanfor ein generasjon og på tvers av generasjonar. Evalueringa av fagfornyinga så langt viser at det er behov for å ramme inn noko av det innhaldet vi ønsker at alle elevar skal lære og som sameiner oss i Noreg. Departementet har derfor teke initiativ til å lage støttmateriell som lærarar kan hente inspirasjon frå.

Det er sett i gang fleire tiltak som skal bidra til eit meir inkluderande og tilpassa pedagogisk tilbod til alle barn og elevar og eit betre samarbeid mellom barnehagane, skulane, skulefritidsordninga (SFO) og tenestene rundt. Kompetanseløftet i spesialpedagogikk og inkluderande praksis for barnehagar og skular, PP-tenesta og andre relevante tenester i kommunen vil frå 2026 bli ivareteke i det nye heilskaplege systemet for kompetanse- og karriereutvikling for alle tilsette i barnehage og grunnopplæring. Systemet har mål om at alle barn og elevar skal få eit best mogleg grunnlag for læring, utvikling og trivsel i barnehagen og grunnopplæringa. Frå 2026 får òg andre tilsette i laget rundt barna og elevane i barnehage, SFO og skule moglegheit til å delta i vidareutdanning med same vilkår som lærarar. Frå hausten 2025 er tilskotsordninga for rettleiing for nyutdanna lærarar i barnehagar og skular styrkt, og departementet foreslår å auke tilskotet ytterlegare i 2026. Sjå meir omtale i del II, programkategori 07.20 Grunnopplæringa. Det er òg sett i gang pilot- og forskingsoppdrag som skal betre kunnskapen om inkluderande praksis i barnehage og skule. Opp læringslova som tok til å gjelde frå 1. august 2024, inneheld òg fleire endringar og presiseringar som vil bidra til å styrke tilbodet til elevane.

Frå hausten 2022 innførte regjeringa ei ordning med 12 timar gratis SFO for elevar på første trinn. Frå hausten 2023 blei òg elevar på andre trinn inkluderte i ordninga, og frå hausten 2024 tok ho til å gjelde for tredje trinn. Kunnskapsdepartementet har i juni 2025 sendt Prop. 160 L

(2024–2025) til Stortinget, med forslag til endringer i opplæringslova om rett til 12 timar gratis SFO i veka for elevvar på 1.–3. trinn.

Regjeringa vil setje i gang eit leseløft frå 2026 med mål om at norske elevvar igjen skal bli blant verdas beste lesarar. Regjeringa foreslår å bruke 1 mrd. kroner ekstra samanlikna med i dag på å løfte leseferdigheitene til elevane. Satsinga er planlagt over fire år, og løyvingforslaget for 2026 er 206,3 mill. kroner.

Det er ei hovudprioritering for regjeringa å få fleire til å fullføre vidaregåande opplæring og kome seg over i vidare utdanning og arbeid. 82 pst. av elevane som starta i vidaregåande opplæring i 2018, hadde fullført og bestått i løpet av fem (studieførebuande utdanningsprogram) eller seks år (yrkesfaglege utdanningsprogram). Jenter fullfører i større grad enn gutar, høvesvis 86,2 pst. og 78,2 pst.

Sjå nærare omtale i del II, programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Delmål 4.2

Innan 2030 sikre alle jenter og gutar høve til god og tidleg utvikling og omsorg og tilgang til førskule, slik at dei er førebudde på å begynne i grunnskulen.

Barnehagedekninga i Noreg er god. I 2024 gjekk 266 014 av barna i barnehage, og dekningsgraden for barn i alderen 1–5 år var 94,3 pst.

Frå 1. august 2025 er maksimalprisen i barnehage 1 200 kroner per månad. Departementet foreslår å nominelt vidareføre maksimalprisen i 2026. Frå hausten 2023 vart det innført gratis barnehage for tredje barn i familien som går i barnehage samstundes. Ei nasjonal moderasjonsordning har sikra at ingen familiar skal betale meir enn 6 pst. av inntekta for ein barnehageplass, avgrensa av ein nasjonalt fastsett maksimalpris for foreldrebetaling. I tillegg får barn i alderen 2–5 år frå låginntektsfamiliar 20 timar gratis barnehage-tilbod per veke. Inntektsgrensa for ordninga med gratis kjernetid blir foreslått til 692 465 kroner frå 1. august 2026.

Regjeringa har frå 1. august 2023 innført gratis barnehage for alle 1–5-åringar i innsatssona i Finnmark og Nord-Troms. Sametinget har frå 1. august 2023 innført gratis samiskspråkleg barnehage-tilbod for barn i resten av landet.

Trass i viktige reformer i barnehagesektoren som har gitt maksimalpris, rett til plass og høg barnehagedekning, viser eit oppdatert kunnskapsgrunnlag at det framleis er skilnader både i barne-

hagedeltakinga og i kvaliteten på og tilrettelegginga av tilbodet. *Barnehagen for en ny tid* er regjeringa sin strategi for kvalitet i barnehagesektoren fram mot 2030. Strategien har mål om at barnehagane skal vere inkluderande og tilgjengelege, og at barnehagane har god og relevant kompetanse og ei bemanning som medverkar til at alle barn, uavhengig av føresetnader og kvar dei bur, opplever høg og likeverdig kvalitet i barnehage-tilbodet.

Sjå nærare omtale under programkategori 07.30 Barnehagar.

Delmål 4.3

Innan 2030 sikre kvinner og menn lik tilgang til god teknisk og yrkesfagleg opplæring og høgare utdanning, medrekna universitetsutdanning, til ein overkomeleg pris.

47 pst. av jentene som søkte vg1 i 2024, søkte seg til eit yrkesfagleg utdanningsprogram, mot 60 pst. av gutane. Elevane på yrkesfag vel framleis kjønnsstradisjonelt, men skilnadene har vorte litt mindre dei siste ti åra. I 2015 var 5 pst. av søkarane på vg1 bygg- og anleggsteknikk jenter, og 13 pst. av elevane på vg1 teknologi- og industrifag var jenter. I 2025 er prosentdelen jenter høvesvis 11 og 17 pst.

Kjønnsfordelinga på universitet og høgsular har vore stabil dei siste 20 åra, med om lag 40 pst. menn og 60 pst. kvinner. Det er store kjønnskilnader mellom dei ulike fagområda. Kvinnedelen er særleg stor innanfor helse-, sosial- og idrettsfag, der om lag fire av fem studentar er kvinner. Også lærar- og pedagogikkutdanningar har høg kvinnetal (73 pst.). Lågast er kvinnetal i naturvitskapelege og tekniske fag (39 pst.).

For å betre balansen i utdanningar med svært ujamn kjønnsfordeling er det i dagens regelverk for opptak til høgare utdanning mogleg å gi ekstra poeng til søkarar av det underrepresenterte kjønnet. I Meld. St. 20 (2023–2024) *Opptak til høgare utdanning* foreslo regjeringa å erstatte desse poenga med kjønnsnøytrale kvotar, og Stortinget slutta seg til dette i behandlinga av meldinga. På studium med stor kjønnsubalanse vil det då kunne innførast kjønnsnøytrale kvotar for å sikre at begge kjønn blir representerte opp til eit visst nivå. Bruken av kjønnsnøytrale kvotar skal vere forholdsmessig og ikkje gi for stor forskjell i karaktergrunnlaget mellom dei som kjem inn på kvote, og dei beste som ikkje kjem inn på studiet. Forslaget har vore på høyring og ny forskrift er kunngjort. Kjønnsnøytrale kvotar vil erstatte kjønns-poeng frå og med studieåret 2028–29. Insti-

tusjonar som ønsker slike kvotar kan søke om dette frå og med 2027.

Regjeringa vil ha ein sterkare innsats i likestillingspolitikken og la i desember 2024 fram *Strategi for likestilling mellom kvinner og menn 2025–2030*. Gjennom strategien vil regjeringa legge rammene for likestillingspolitikken. Ei av hovudprioriteringane er færre kjønnsdelte utdanningsval. Sjå omtale i kap. 8 Likestilling og arbeid mot diskriminering.

Delmål 4.4

Innan 2030 oppnå ein stor auke i talet på unge og vaksne med kompetanse, mellom anna i tekniske fag og yrkesfag, som er relevant for sysselsetting, anstendig arbeid og entreprenørskap.

Utdanning er viktig for å kunne delta aktivt i samfunnet gjennom heile livet. Fleire i arbeid og høgare kompetanse i arbeidsstyrken gir økonomisk vekst og meir velferd, og kan også gi lågare trygdeutgifter. Utvidinga av retten til vidaregåande opplæring er eit av dei viktigaste grepa i fullføringsreforma. Når alle har rett til å få opplæring til dei har bestått vidaregåande opplæring, vil også fleire kunne få opplæring som samsvarer med behova deira, og fleire vil bli kvalifiserte til lære-plass og vidare utdanning og arbeid.

I skuleåret 2023–24 blei det teke over 29 700 fagbrev, ein liten nedgang frå året før. Det blei teikna 24 200 nye lærekontraktar i 2023–24, omtrent like mange som året før, og fleire enn før pandemien. Det er framleis mange søkarar som ikkje får lære-plass. Innvandrarar er overrepresenterte blant dei som ikkje får lære-plass, og pandemien forsterka skilnadene. I Samfunnskontrakten for fleire lære-plassar (2022–2026) har partane forpliktet seg til å motarbeide all diskriminering i rekrutteringa av lærlingar.

I Noreg var det i 2024 registrert om lag 300 000 studentar i høgare utdanning. Det er mellom anna lagt til rette for ein auke i studiekapasiteten i teknologi og IKT dei seinare åra. Regjeringa ventar at universitet og høgskular held fram med å styrke tilbodet på dette området. Kunnskapsdepartementet har vidareført satsinga på Nasjonalt senter for realfagsrekruttering, som ligg under NTNU. Senteret skal samle, auke og spreie kunnskap om tiltak som kan styrke rekrutteringa til dei matematiske, naturvitenskaplege og teknologiske faga (STEM-faga) i høgare utdanning. Senteret skal blant annet arbeide for å auke kvinne-delen til slike studium.

Delmål 4.5

Innan 2030 avskaffe kjønnskilnader i utdanning og opplæring og sikre lik tilgang til alle nivå innanfor utdanning og yrkesfagleg opplæring for sårbare grupper, inkludert personar med nedsett funksjonsevne, urfolk og barn i utsette situasjonar.

Likeverd og likestilling er verdier som ligg til grunn for den norske grunnopplæringa. Skular og lærebedrifter skal formidle kunnskap og fremje haldningar som sikrar desse verdiane. Elevane skal òg få likeverdige moglegheiter, slik at dei kan ta sjølvstendige val. Skulen skal ta omsyn til mangfaldet av elevar og legge til rette for at alle får oppleve tilhøyrse i skule og samfunn. Den norske skulen er òg prega av at ein stor del av elevane går saman i den offentlege fellesskulen, og at barn og unge møtest på tvers av ulike bakgrunn. Kommunane har ansvaret for at barn og elevar har det barnehage- og opplæringstilbodet dei har krav på. Statped er ei statleg spesialpedagogisk verksemd som gir støtte og rådgiving til kommunar og fylkeskommunar når det gjeld barn og elevar med varige og omfattande behov for tilrettelegging i barnehage og skule.

Opplærings- og utdanningssektoren er underlagd krava om universell utforming av IKT i likestillings- og diskrimineringslova. I forskrift om universell utforming av IKT er desse krava utdypa. Digitaliseringsdirektoratet, ved Tilsynet for universell utforming av IKT, gjennomførte i 2023 eit sektortilsyn med opplæringssektoren som avdekte at ingen av læremidla som blei underlagde tilsyn oppfylte minstekrava til universell utforming av IKT. Statped utviklar, legg til rette og produserer læremiddel for teiknspråklege og blinde/sterkt synshemma elevar. Regjeringa foreslår å etablere ei støttetjeneste for universell utforming. Sjå omtale om tiltak i *Strategi for digital kompetanse og infrastrukturi barnehage og skole 2023–2030* i del II, programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir) samarbeider med Tilsynet for universell utforming om å rettleie UH-sektoren på dette området.

Oppfølginga av fullføringsreforma skal mellom anna sørge for at tilbodet til elevar med funksjonsnedsetjingar i vidaregåande opplæring skal bli betre og meir likeverdig tilbodet til andre elevar.

I 2022 blei det vedteke endringar i universitets- og høgskulelova som gjeld både universell utforming og individuell tilrettelegging. Forskrifta om universell utforming blei då oppdatert i tråd med

endringane i likestillings- og diskrimineringslova, og desse føresegnene er vidareført i ny universitets- og høgskulelov som tok til å gjelde i 2024.

Meld. St. 13 (2022–2023) *Samisk språk, kultur og samfunnsliv. Kompetanse og rekruttering i barnehage, grunnopplæring og høgere utdanning* presenterer ei rekke innsatsområde for å styrke fagmiljø og rekruttering på alle nivå i samisk utdanning. Regjeringa ønsker å styrke og samle kompetansemiljøa som arbeider med lokal kompetanseutvikling for samisk språk og kultur i barnehage og skule, og Kunnskapsdepartementet har i 2025 etablert eit nasjonalt forum for samisk språk og kultur. Etter forslag frå og i samråd med Sametinget vil regjeringa opprette ei ekspertgruppe som skal vurdere korleis barnehagetilbodet til samiske barn kan bli betre.

Delmål 4.6

Innan 2030 sikre at all ungdom og ein vesentleg prosentdel av vaksne, både kvinner og menn, lærer å lese, skrive og rekne.

Lesing, skrivning og rekning er tre av dei fem grunnleggande ferdigheitene i skulen. Grunnleggande ferdigheiter er viktige føresetnader for læring og utvikling i skule, arbeid og samfunnsliv. Skulen skal legge til rette for, og trygge utviklinga av dei grunnleggande ferdigheitene gjennom heile opplæringsløpet.

TIMSS 2023 (Trends in International Mathematics and Science Study) viser ein liten tilbakegang i dei norske elevane sine prestasjonar i matematikk og naturfag på 5. trinn samanlikna med 2019. Trass i tilbakegangen ligg prestasjonane til dei norske elevane godt over gjennomsnitt i TIMSS og er på det som i undersøkinga er definert som middels høgt nivå i både matematikk og naturfag. For norske elevar på 9. trinn viser undersøkinga ingen signifikante endringar i prestasjonar i matematikk og naturfag frå 2019 til 2023. Til liks med resultatane på barnetrinnet ligg dei norske resultatane på det som er definert som middels høgt nivå.

I PISA (Programme for International Student Assessment) 2018 og 2022 var det ein stor tilbakegang i leseferdigheitene til norske 15-åringar. Det norske gjennomsnittsresultatet var tilbake på same nivå som i 2006, og prestasjonane var på same nivå som OECD-gjennomsnittet. Dette er det lågaste nivået som er målt så lenge undersøkinga har vore gjennomført i Noreg.

PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) 2021 viste for første gong ein nedgang i leseprestasjonane til norske 10-åringar, og ned-

gangen var betydeleg. Alle dei nordiske landa hadde svakare resultat i PIRLS 2021 enn tidlegare år, men nedgangen var størst i Noreg. Det er viktig å presisere at norske elevar likevel presterte godt over det internasjonale gjennomsnittet.

Resultata frå både PISA og PIRLS viste at det er store kjønsskilnader i lesing. Det var fleire gutar enn jenter som presterte på dei lågaste nivåa, medan fleire jenter enn gutar presterte på dei høgaste nivåa.

PISA 2022 viste òg ein stor nedgang i matematikk samanlikna med PISA 2018. Norske elevar presterte i gjennomsnitt lågare i matematikk enn dei har gjort nokon gong tidlegare i PISA-undersøkinga. Det var ein stor auke av elevar på lågt nivå, og 31 pst. av elevane presterte på eit kritisk lågt nivå. Noreg var på same nivå som OECD-snittet i matematikk. I PISA 2022 gjekk OECD-snittet ned, men nedgangen for norske elevar var større enn i dei fleste OECD-landa.

PIAAC-undersøkinga (2022–2023) viser at den norske vaksnebefolkninga har gode ferdigheiter samanlikna med 30 andre land som deltok i undersøkinga. Noreg er blant dei fem landa som skårar høgast på alle dei tre ferdigheitsområda som blir målte i PIAAC: leseforståing, talforståing og adaptiv problemløysing. Kvinner har i gjennomsnitt noko betre leseferdigheiter enn menn. I den førre PIAAC-undersøkinga i 2012 hadde menn noko betre leseferdigheiter enn kvinner. Menn har i gjennomsnitt vesentleg betre talforståing enn kvinner, på nivå med kjønsskilnadene i OECD. Rundt 10 pst. av den norske vaksnebefolkninga presterer svakt i alle dei tre ferdigheitene som blir målte (nivå 0 og 1 av 6 nivå), mot 18 pst. i OECD.

Delmål 4.7

Innan 2030 sikre at alle elevar og studentar tileignar seg den kompetansen som er nødvendig for å fremje berekraftig utvikling, mellom anna gjennom utdanning i berekraftig utvikling og livsstil, menneskerettar, likestilling, fremjing av freds- og ikkjevaldskultur, globalt borgarskap og verdsetjing av kulturelt mangfald og det bidraget kulturen gir til berekraftig utvikling.

Berekraftig utvikling er ein del av verdigrunnlaget i barnehagen og ein del av innhaldet og oppgåvene til barnehagane. I skulen er respekt for naturen og miljømedvit ein del av verdigrunnlaget, og berekraftig utvikling er prioritert som eitt av tre tverrfaglege tema i læreplanverket, saman med demokrati og medborgarskap og folkehelse og livsmeistring. Skulen skal medverke til at elevane

utviklar naturglede, respekt for naturen og klima- og miljømedvit. Dei skal få oppleve naturen og sjå han som ei kjelde til nytte, glede, helse og læring. Elevane skal utvikle medvit om korleis levestilting til menneske påverkar naturen og klimaet og dermed også samfunna våre. Skulen skal medverke til at elevane utviklar vilje til å ta vare på miljøet.

Skulen har eit breitt samfunnsmandat. I overordna del av læreplanverket står det at skulen skal sørge for at menneskeverdet og verdiane som støttar opp om det, blir lagde til grunn for opplæringa og heile verksemda. Menneskerettane har grunnlag i menneskeverdet og er ein viktig del av fundamentet for rettsstaten. Dei bygger på universelle verdier som gjeld for alle uansett kven ein er, kvar ein kjem frå, og kvar ein held til. Barnekonvensjonen er ein del av menneskerettane og gir barn og unge eit særleg vern. Opplæringa må vere i samsvar med menneskerettane, og elevane skal tileigne seg kunnskap om menneskerettane. Likeverd og likestilling er verdier som er kjempa fram gjennom historia, og som framleis må takast vare på og styrkast. Skulen skal formidle kunnskap og fremje haldningar som sikrar desse verdiane. Skulen skal ta omsyn til mangfaldet av elevar og legge til rette for at alle får oppleve tilhøyrse i skule og samfunn. Eit godt samfunn er tufta på eit inkluderande og mangfaldig fellesskap. Elevane skal få innsikt i korleis ein lever saman med ulike perspektiv, haldningar og syn på livet. Skulen skal støtte utviklinga av identiteten til den enkelte og gjere elevane trygge på eigen ståstad. Samstundes skal han formidle felles verdier som trengst for å møte og delta i mangfaldet, og opne dører mot verda og framtida.

Respektlause og hatefulle ytringar er ikkje aksepterte i skulen. Elevane må øvast i å opptre omsynsfullt og utvikle medvit om eigne haldningar. Skulen skal fremje demokratiske verdier og haldningar, som motvekt mot fordommar og diskriminering. Skulen skal òg fremje respekt for at menneske er ulike, og elevane skal lære å løyse konflikter på ein fredeleg måte.

ICCS (International Civic and Citizenship Education Study) måler kor stor kunnskap elevane har om demokrati og medborgarskap, i tillegg til haldningar og åtferd. ICCS 2022 viste at for første gong går dei norske resultata ned når det gjeld kor stor kunnskap elevane har om demokrati, og nedgangen er betydeleg. Resultata er lågare enn då Noreg deltok første gong i 2009. Norske elevar skårar likevel framleis betre enn gjennomsnittet av deltakarlanda i ICCS. Norske elevar skårar høgast på skalaen som måler tilfredsheit med det politiske systemet i eige land, og dei uttrykker sterk støtte til demokratiet som styreform.

Naturfagkunnskap er viktig for berekraftig utvikling. Til liks med matematikk og lesing viste PISA 2022 ein tilbakegang i kompetansen til norske elevar i naturfag. Det norske gjennomsnittresultatet var på same låge nivå som i 2006, like under OECD-gjennomsnittet. Dei norske resultata er prega av at mange fleire elevar enn tidlegare presterer på eit lågt meistringsnivå. Skilnaden i prestasjonar mellom høgt- og lågtpresterande elevar aukar i PISA 2022. TIMSS 2023 (Trends in International Mathematics and Science Study) viser også ein liten tilbakegang i norske elevars prestasjonar i naturfag på 5. trinn samanlikna med 2019, medan resultata på ungdomstrinnet var stabile.

Gjennomføringsmål 4 a

Etablere og oppgradere utdanningstilbod som er barnevennlege, og som tek omsyn til kjønnskilnader og til personar med nedsett funksjonsevne og sikrar trygge, ikkje-valdelege, inkluderande og effektive læringsmiljø for alle.

Kjernegrupper er ei organisering og ei arbeidsform for departementa med mål om å skape tverrdepartementale system for betre samarbeid på særleg utfordrande samfunnsområde. Det er oppretta ei kjernegruppe for utsette barn og unge (KUBU) der Kunnskapsdepartementet deltek saman med Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet, Kultur- og likestillingsdepartementet og Barne- og familiedepartementet, sistnemnde leiar arbeidet. Formålet er betre samordning av politikktutvikling og tenester til utsette barn og unge. KUBU blir vidareført i 2026 og har peika ut to hovudprioriterte fagområde det skal jobbast særskilt med; psykisk helse og barne- og ungdomskriminalitet. For meir omtale, sjå Prop. 1 S (2025–2026) for Barne- og familiedepartementet.

Regelverket på utdanningsområdet er eit viktig verkemiddel for å sikre barn og unge eit trygt og likeverdig tilbod av høg kvalitet, uavhengig av kven dei er eller kvar dei bur. Barnehagelova og opplæringslova inneheld reglar som skal sikre at alle barn og elevar har det trygt og godt i barnehagen og på skulen. Å skape inkluderande og trygge fellesskap for alle og å motarbeide alle former for diskriminering, er verdier som finst både i læreplanverket for grunnopplæringa og i rammeplanane for barnehage og SFO. Dei vaksne skal gi tillit, tryggleik og omsorg, og mangfald skal verdsettast som ein ressurs.

Eit stort fleirtal av elevane rapporterer gjennom Elevundersøkinga at dei har eit godt læringsmiljø med høg trivsel, støtte frå lærarane, fagleg utfordring og meistring. Men ikkje alle har det trygt og godt. Frå 2021 til 2023 var det ei negativ endring i elevane si oppfatning av læringsmiljøet. I 2024 har denne negative utviklinga flata ut for både 7. trinn, 10. trinn og vg1. Dei fleste indikatorane ligg på same nivå som året før, og ingen indikatorar har bevega seg i negativ retning. Etter to år med ein markant auke i delen elevar som opplever mobbing, ligg tala for 2024 omtrent på nivå med 2023. Dette inneber at det ikkje er same negative utvikling i 2024, men at det framleis er høge mobbetal. For meir omtale av tiltak mot mobbing og for eit trygt og godt skulemiljø, sjå del II, programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Barnehagelova omtaler det psykososiale barnehagemiljøet, og lovføresegnene inneber at alle barnehagar skal arbeide systematisk for eit trygt og godt barnehagemiljø som fremjar helse, trivsel og læring for alle barn, og som skal førebygge at barn opplever at dei ikkje har dette. Barnehagane skal ha nulltoleranse for mobbing og ikkje godta krenkingar som til dømes utestenging, mobbing, vald, diskriminering og trakassering. Barnehagane har ei aktivitetsplikt som skal sikre at barnehagebarn har eit trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Aktivitetsplikta inneber mellom anna at barnehagen skal følge med på korleis barna har det i barnehagen, og at barnehagen skal setje inn eigna tiltak når eit barn ikkje har eit trygt og godt barnehagemiljø.

Regjeringa har mål om at vidaregåande opplæring skal gi alle elevar kompetansen dei treng i arbeidslivet og i vidare utdanning, og legge grunnlag for å delta i samfunnet. Fullføringsreforma skal sikre eit likeverdig tilbod til alle uavhengig av kva funksjonsevne dei har. Det er derfor viktig at alle tiltaka i reforma blir utforma på ein slik måte at dei treffer behova til elevar med funksjonsnedsetjingar. Tett dialog med brukarorganisasjonane for personar med funksjonsnedsetjingar er nødvendig om vi skal løyse utfordringane elevane opplever i dag, og slik gjere tilbodet i vidaregåande opplæring betre.

Kunnskapsdepartementet har gitt Utdanningsdirektoratet eit særleg ansvar for at brukarorganisasjonane for personar med funksjonsnedsetjingar blir involverte i arbeidet med å utvikle tiltaka i fullføringsreforma. Direktoratet skal ha tett og systematisk dialog med brukarorganisasjonane gjennom heile reformarbeidet. Elevar med funksjonsnedsetjingar er ei mangfaldig gruppe med ulike tilretteleggingsbehov. Det er derfor viktig at

involveringa sikrar at ein får fram breidda i dei behova elevane har.

Gjennomføringsmål 4 b

Innan 2020 oppnå ein vesentleg auke globalt i talet på stipend som er tilgjengelege for studentar frå utviklingsland, særleg dei minst utvikla landa, små utviklingsøystatar og afrikanske land, for å gi dei tilgang til høgare utdanning, mellom anna yrkesfagleg opplæring og program for informasjons- og kommunikasjonsteknologi, teknikk, ingeniørfag og vitenskap, både i andre utviklingsland og i utvikla land.

Regjeringa innførte i samband med statsbudsjettet for 2024 ei målretta stipendordning for internasjonale studentar frå utviklingsland (ODA-mottakarland). Ordninga blir finansiert over budsjettet til Utanriksdepartementet. Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir) er ansvarleg for å forvalte ordninga, som har fått namnet Norsk stipendordning for studentar frå utvalde partnarland (NORSTIP). Stipendordninga skal supplere eksisterande ordningar for akademisk samarbeid med det globale sør, og bidra til å styrke samarbeida, rekruttere til vidare forskningssamarbeid og legge til rette for meir strategiske partnarskap. Ifølgje HK-dir er det planlagt opptak av 166 nye NORSTIP-studentar hausten 2025. Det blir ikkje lyst ut nye stipend for 2026. Utanriksdepartementet vil no sjå på uforminga av ordninga, og vurdere korleis ho kan sjåast i samanheng med andre ordningar innanfor høgare utdanningar.

Gjennomføringsmål 4 c

Innan 2030 oppnå ein vesentleg auke i talet på kvalifiserte lærarar, mellom anna gjennom internasjonalt samarbeid om lærarutdanning i utviklingsland, særleg i dei minst utvikla landa og i små utviklingsøystatar.

Tal frå Basil, Utdanningsdirektoratets innrapporteringssystem for barnehagar, viser at éin av tre barnehagar ikkje oppfyller pedagognorma, og til saman manglar det 2 702 barnehagelærarårsverk for å oppfylle dagens norm. Tal frå Grunnskulens informasjonssystem (GSI) viser at 4,8 pst. av årsverka til den planlagde undervisninga ikkje oppfylte kompetansekrava for tilsetjing i skuleåret 2024–25. Statistikk frå SSB viser at lærarar utan lærarutdanning utgjorde 19,8 pst. av avtalte årsverk i vidaregåande skule i 2024. Merk at tala

for grunnskulen og vidaregåande skule bygger på kjelder med ulike definisjonar og derfor ikkje kan samanliknast.

Dei siste åra har søkartala til lærarutdanninga falle, og regjeringa har ei brei tilnærming med fleire verkemiddel for å rekruttere, utvikle og behalde lærarar. Regjeringa har samla partane i sektoren til ein felles innsats for å snu den negative utviklinga, og la våren 2024 fram strategien *Flere lærere i barnehage og skole – strategi for rekruttering til lærerutdanningene og læreryrket*. Regjeringa følger opp tiltaka i rekrutteringsstrategien mellom anna ved å gjere lærarutdanningane meir fleksible og tilgjengelege, betre rammevilkåra for lærarar og styrke omdømmet til læreryrket. At barnehagar og skular er gode stadar å jobbe, er kanskje det som betyr mest. Regjeringa finansierer også eit nasjonalt prosjekt for lærarrekruitering. I 2025 har søkinga til grunnskulelærarutdanningane (1.–7. trinn og 5.–10. trinn) gått opp med over 14 pst. Det er ein nedgang på nærare 16 pst. i barnehagelærarutdanninga og yrkesfaglærarutdanninga.

Kunnskapsdepartementet har gode ordningar for sletting av studiegjeld for dei som tek lærarutdanning og arbeider i skulen etterpå. Skuleeigarar kan søke Utdanningsdirektoratet om stipend for tilsette i grunnskulen, vidaregåande opplæring og kulturskulen som tek ei lærarutdanning (utdanningsstipend). Dei kan også søke om stipend til personar som ikkje er tilsette i skulen, men som dei ønsker å rekruttere (rekrutteringsstipend).

Regjeringa held fram arbeidet med å styre lærarutdanningane meir overordna. Kunnskapsdepartementet vil utarbeide éin felles rammeplan som erstattar dagens ordinære rammeplanar for lærarutdanning. Departementet vil òg utarbeide ein rammeplan for samisk lærarutdanning etter same mal som rammeplanen for den ordinære lærarutdanninga. Meld. St. 19 (2023–2024) *Profesjonsnære utdanningar over heile landet* har òg tiltak som skal legges til rette for at fleire tek lærarutdanning. Til dømes å opne for forsøk med alternative organiseringar av grunnskulelærarutdanningane.

I 2024 fekk om lag 8 000 lærarar i barnehage og grunnopplæring godkjent søknaden sin om å ta vidareutdanning, medan det i 2025 blei godkjent om lag 7 700 søknader. Regjeringa har utvikla eit nytt heilskapleg system for kompetanse- og karriereutvikling for tilsette i barnehage og skule som blir fasa inn i 2025 og 2026, sjå nærare omtale lenger oppe og under programkategori 07.20 Grunnopplæringa.

Delmål 9.5

Styrke vitskapeleg forskning og oppgradere teknologien i næringslivssektorane i alle land, særleg i utviklingsland, mellom anna ved – innan 2030 – å stimulere til innovasjon, auke talet på tilsette (per million innbyggjarar) vesentleg innanfor forskings- og utviklingsverksemd og vesentleg auke løyvingane til offentleg og privat forskning og utvikling.

Berekraftsmåla spelar ei stadig viktigare rolle i det norske forskings- og innovasjonssystemet, og universiteta og høgskulane er sentrale i arbeidet med å nå berekraftsmåla. Noreg treng både verdsleiande fagmiljø og høg kvalitet i heile breidda av forskning og høgare utdanning for å utvikle og ta i bruk ny kunnskap for verdiskaping, omstilling og berekraft. Berekraftsagendaen er teken inn i måla i langtidsplanen for forskning og høgare utdanning (2023–2032) og set tydeleg preg på dei tematiske prioriteringane, mellom anna klima, miljø og energi. Grøn omstilling er også eit viktig element i *Strategi for å øke næringslivets investeringar i forskning og utvikling*, som regjeringa la fram våren 2024. Sjå nærare omtale av nøkkeltal for forskning og utvikling (FoU) og oppfølginga av langtidsplanen i kap. 5 Forsking og utvikling i statsbudsjettet.

EU har auka satsinga på forskning og innovasjon som skal fremje grøn omstilling og berekraft på bakgrunn av overordna politiske mål og strategien for grøn giv. Satsinga skjer både gjennom rammeprogrammet for forskning og innovasjon, Horisont Europa (2021–2027), og gjennom samarbeidet om politikikutvikling og koordinering av forskingsinnsatsen i EU og dei europeiske landa gjennom Det europeiske forskingsområdet (ERA). Norske forskings- og innovasjonsaktørar deltek i Horisont Europa på lik linje med aktørar frå EUs medlemsland, og har så langt gjort det godt i utlysingar som gjeld grøn omstilling og berekraft. EU har lansert fem samfunnsoppdrag i Europa, og fire av dei er tett knytte til ambisjonane om grøn giv. Norske aktørar deltek i alle desse og har så langt fått god uttøling på område som hav, klima og landbruk.

Regjeringa har som mål at den totale innsatsen i FoU i Noreg skal utgjere 3 pst. av BNP innan 2030, 1 pst. finansiert av det offentlege og 2 pst. av næringslivet.

Som del av BNP har FoU-investeringane lege relativt stabilt på rundt 1,5 pst. sidan 1990-talet. Det var ein stor auke i prosentdelen i perioden 2014–2020, og FoU som del av BNP nådde det høgste

nivået i 2020. FoU som prosentdel av BNP har sidan 2020 falle betydeleg, sidan Noregs BNP har auka langt kraftigare enn investeringane i FoU. I 2023 er FoU-utgiftene berekna å utgjere 1,85 pst. av BNP.

I 2015 utførte næringslivet FoU for om lag 27,8 mrd. kroner, og i 2023 utførte næringslivet FoU for 47 mrd. kroner. Næringslivet kjøpte også FoU-tenester for 9,8 mrd. kroner i 2022, ein vekst på 9 pst. frå 2021.

FoU-investeringane i næringslivet auka jamt frå 2005 til 2020. Men sidan BNP har auka kraftig, har FoU-investeringane i forhold til BNP falle betydeleg og ligg langt under målet om 2 pst. I tråd med veksten i investeringar i FoU over tid har talet på utførte årsverk innanfor forskings- og utviklingsarbeid per million innbyggjarar auka jamt over mange år. Totalt sett blei det utført om lag 12 300 fleire årsverk innanfor forskings- og utviklingsarbeid i 2023 enn i 2015.

Delmål 12.8

Innan 2030 sikre at alle menneske i heile verda har relevant informasjon om og forståing av berekraftig utvikling og eit levesett som er i harmoni med naturen.

Skulen skal bidra til at elevane utviklar naturglede, respekt for naturen og klima- og miljømedvit. Elevane skal få oppleve naturen og sjå han som ei kjelde til nytte, glede, helse og læring. Berekraftig utvikling som tverrfagleg tema i skulen skal legge til rette for at elevane kan forstå grunnleggande dilemma og utviklingstrekk i samfunnet og korleis dei kan handterast. Berekraftig utvikling handlar om å verne om livet på jorda og sikre behova til menneske som lever i dag, utan å øydelegge moglegheitene framtidige generasjonar har til å dekke sine behov. Ei berekraftig utvikling bygger på forståinga av samanhengen mellom sosiale, økonomiske og miljømessige forhold. Levesettet og ressursbruken til menneska har konsekvensar lokalt, regionalt og globalt.

Gjennom arbeid med temaet skal elevane utvikle kompetanse som gjer dei i stand til å ta ansvarlege val og handle etisk og miljøbevisst. Elevane skal få forståing for at handlingane og vala til den enkelte betyr noko. Temaet rommar problemstillingar knytte til miljø og klima, fattigdom og fordeling av ressursar, konflikhtar, helse, likestilling, demografi og utdanning. Elevane skal lære om samanhengen mellom dei ulike aspekta ved berekraftig utvikling.

Noreg slutta seg til Global Biodiversity Information Facility (GBIF) i 2004 og etablerte ein

norsk node ved Naturhistorisk museum ved UiO i 2005. Gjennom GBIF blir digitale data delte, med informasjon om funnstad, funntidspunkt og anna. Over 800 mill. artsobservasjonar globalt er gjorde gratis tilgjengelege for alle. GBIF bidreg på denne måten til overføring av naturdata frå industrialiserte land til det globale sør. Det er lagt ned stor innsats i å digitalisere vitskapelege samlingar ved dei norske universitetsmusea gjennom mange år, men framleis er det delar av dei eldre samlingane som ikkje er digitaliserte, og dermed ikkje tilgjengelege gjennom GBIF. GBIF Noreg har per i dag gjort nesten 55 mill. observasjonar frå totalt 241 land og regionar tilgjengelege. Dei aller fleste observasjonane er frå Noreg, inkludert Svalbard og Jan Mayen.

Delmål 14 a

Styrke vitskapeleg kunnskap, bygge opp forskingskapasitet og overføre marin teknologi – og samtidig ta omsyn til kriterium og retningslinjer frå Den mellomstatlege oseanografiske kommisjonen for overføring av marin teknologi – med sikte på å betre tilstanden i havet og auke bidraget frå det marine artsmangfaldet til utviklinga i utviklingslanda, særleg i små utviklingsøystatar og dei minst utvikla landa.

Noreg er ein sterk havforskningsnasjon, og aktørar frå heile sektoren bidreg til å styrke den vitskapelege kunnskapen om havet og bygge opp forskingskapasitet på feltet. Kunnskapsdepartementet bidreg ikkje minst gjennom basisløyvinga til institusjonane. Kunnskapsdepartementet følger opp Noregs medlemskap i UNESCOs mellomstatlege havforskningskommisjon (IOC). Departementet bidreg med 1,5 mill. kroner årleg for å støtte IOC i koordineringa og gjennomføringa av FN's tiår for havforskning for ei berekraftig utvikling, noko som i stor grad kjem utviklingsland til gode.

Prosjektet Arven etter Nansen vart avslutta i 2024 etter sju års drift og har gitt ny kunnskap om fysiske og biologiske forhold i det sentrale og nordlege Barentshavet. Prosjektet GoNorth har gjennomført tokt lenger inn i Polbassenget i åra 2022–2024 og har fått finansiering til eit siste tokt i november/desember 2025. GoNorth har i større grad retta seg mot geologien langs den midtatlantiske ryggen, og det er kartlagt marine område som ikkje har vore beskrivne tidlegare. Begge prosjekta har bidrege med ei rekke nye funn for vitskapen og ny kunnskap for forvaltning og næringsliv.

Forskarar frå heile 18 norske institusjonar står bak det tiårige programmet Polhavet 2050, som får finansiering gjennom Forskingsrådet frå 2026. Polhavet 2050 vil få ei tildeling på 1 mrd. kroner over ti år, med eit snitt på 100 mill. kroner årleg. Løyvinga blir fordelt på eit kjerneprojekt (om lag 75 pst.) og to store utlysingar (om lag 25 pst.) i

løpet av tiårsperioden. Dei deltakande institusjonane vil legge inn tilsvarende ressursar.

Den nasjonale oppfølginga av havforskingstia-
ret har Forskingsrådets havsekretariat ansvaret
for. Dette sekretariatet blei oppretta av Kunn-
skapsdepartementet, Nærings- og fiskerideparte-
mentet og Klima- og miljødepartementet.

Kunnskapsdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2025–2026) om statsbudsjettet for år 2026 blir dei forslaga til vedtak førte opp som er nemnde i eit framlagt forslag.

Forslag

Under Kunnskapsdepartementet blir i Prop. 1 S (2025–2026)
statsbudsjettet for budsjettåret 2026 dei forslaga til vedtak som følger førte opp:

Kapitla 200–289 og 2410, 3200–3288, 5310 og 5617

I

Utgifter:

Kap.	Post		Kroner	Kroner
Administrasjon				
200	Kunnskapsdepartementet			
	01	Driftsutgifter	429 100 000	
	21	Særskilde driftsutgifter	13 606 000	
	45	Større utstysinnekjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	3 783 000	446 489 000
201	Analyse og kunnskapsgrunnlag			
	21	Særskilde driftsutgifter	54 665 000	
	70	Noregs forskingsråd – forskning om utdanning og forskning, <i>kan overførast</i>	250 655 000	305 320 000
		Sum Administrasjon		751 809 000
Grunnoplæringa				
220	Utdanningsdirektoratet			
	01	Driftsutgifter	432 694 000	
	21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan nyttast under post 70</i>	282 239 000	
	70	Tilskot til læremiddel o.a., <i>kan overførast, kan nyttast under post 21</i>	93 268 000	808 201 000
221	Foreldreutvala for grunnopplæringa og barnehagane			
	01	Driftsutgifter	18 035 000	18 035 000
222	Statlege skular og fjernundervisningstenester			
	01	Driftsutgifter	160 293 000	
	45	Større utstysinnekjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	2 056 000	162 349 000
223	Diamanten skole			
	01	Driftsutgifter	30 354 000	
	45	Større utstysinnekjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	411 000	30 765 000
224	Tilskot til freds- og menneskerettssenter			
	70	Freds- og menneskerettssenter	180 188 000	
	71	Det europeiske Wergelandsenteret	21 504 000	201 692 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
225	Tiltak i grunnopplæringa		
	01 Driftsutgifter	30 457 000	
	21 Særskilde driftsutgifter	146 209 000	
	60 Tilskot til landslinjer	285 337 000	
	61 Rentekompensasjon for investeringar i læringsarenaer og større utstyr som bidreg til meir praktisk og variert opplæring	40 000 000	
	63 Tilskot til samisk i grunnopplæringa	156 095 000	
	64 Tilskot til opplæring av barn og unge som søker opphald i Noreg	273 003 000	
	65 Rentekompensasjon for skule- og symjeanlegg	261 000 000	
	66 Tilskot til skuleturar i samband med handlingsplan mot antisemittisme	17 553 000	
	67 Tilskot til opplæring i kvensk eller finsk	10 115 000	
	68 Tilskot til opplæring i kriminalomsorga	391 059 000	
	69 Tiltak for fullføring og kvalifisering i vidaregåande opplæring	593 517 000	
	74 Prosjekttilskot	13 412 000	
	75 Grunntilskot	112 451 000	2 330 208 000
226	Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa		
	21 Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	752 443 000	
	22 System for kompetanse- og karriereutvikling	2 026 156 000	
	61 Tilskot til rettleiing for nyutdanna lærarar	225 769 000	
	62 Tilskot til skulebibliotek og bøker, <i>kan nyttast under post 21</i>	103 150 000	
	63 Tilskot til utstyr og læringsarenaer på 1.–10. trinn	190 920 000	
	65 Tilskot til skulemiljøteam og beredskapsteam	125 000 000	
	71 Noregs forskingsråd – Tilskot til vitensenter	124 296 000	3 547 734 000
227	Tilskot til særskilde skular		
	63 Tilskot til kommunar og fylkeskommunar	49 020 000	
	78 Tilskot	225 847 000	274 867 000
228	Tilskot til private skular o.a.		
	70 Private grunnskular, <i>overslagsløyving</i>	4 319 176 000	
	71 Private vidaregåande skular, <i>overslagsløyving</i>	2 443 237 000	
	72 Diverse skular som gir yrkesretta opplæring, <i>overslagsløyving</i>	177 890 000	
	73 Private grunnskular i utlandet, <i>overslagsløyving</i>	173 638 000	
	74 Private vidaregåande skular i utlandet, <i>overslagsløyving</i>	27 438 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner
	75	Private skular med særskild tilrettelagd opplæring for elevar med dokumenterte behov, <i>overslagsløyving</i>	633 622 000
	76	Andre private skular, <i>overslagsløyving</i>	77 782 000
	77	Den tysk-norske skolen i Oslo, <i>overslagsløyving</i>	45 412 000
	78	Kompletterande undervisning	28 516 000
	79	Toppidrett	89 114 000
	81	Elevutveksling til utlandet	2 522 000
	82	Kapital- og husleigetilskot til private skular	83 269 000
	83	Særtilskot til Møbelsnekkerskolen, Plus-skolen og Hjerleid Handverksskole	5 377 000
	84	Redusert foreldrebetaling i skulefritidsordninga ved private skular	148 387 000
	85	Særtilskot til private kombinerte grunnskular	161 305 000
229	22. juli-senteret		8 416 685 000
	01	Driftsutgifter	57 296 000
	70	Tilskot til minne- og læringsbesøk på Utøya	7 000 000
230	Statleg spesialpedagogisk teneste		64 296 000
	01	Driftsutgifter	629 915 000
	21	Særskilde driftsutgifter	29 250 000
	45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	11 828 000
	70	Tilskot til kompetansetenester på høyrsefeltet	40 404 000
		Sum Grunnopplæringa	711 397 000
			16 566 229 000
		Barnehagar	
231	Barnehagar		
	21	Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	782 798 000
	60	Toppa bemanning i barnehagane	200 000 000
	61	Tilskot til auka pedagogtettleik og auka grunnbemanning i barnehagar i levekårsutsette område	216 629 000
	63	Tilskot til tiltak for å styrke språkutviklinga blant minoritetsspråklege barn i barnehage	150 300 000
	70	Tilskot til symjing i barnehagane	77 471 000
		Sum Barnehagar	1 427 198 000
		Høgare yrkesfagleg utdanning	
240	Fagskular		
	60	Driftstilskot til fagskular	1 800 463 000
	61	Utviklingsmidlar for høgare yrkesfagleg utdanning, <i>kan overførast</i>	78 270 000
			1 878 733 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
241	Tiltak for høgare yrkesfagleg utdanning		
	21 Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	21 412 000	21 412 000
242	Noregs grøne fagskule – Veia		
	01 Driftsutgifter	38 943 000	
	45 Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	1 596 000	40 539 000
	Sum Høgare yrkesfagleg utdanning		1 940 684 000
	Kompetansepolitikk og livslang læring		
253	Folkehøgskular		
	70 Tilskot til folkehøgskular	1 153 213 000	
	71 Tilskot til Folkehøgskolerådet	7 161 000	
	72 Tilskot til Nordiska folkhögskolan	855 000	1 161 229 000
254	Studieforbund o.a.		
	70 Tilskot til studieforbund	67 312 000	
	73 Tilskot til vaksenopplæringsorganisasjonar	2 573 000	69 885 000
256	Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse		
	01 Driftsutgifter	535 287 000	
	21 Særskilde driftsutgifter	17 599 000	552 886 000
257	Kompetanseprogrammet		
	70 Tilskot, <i>kan overførast</i>	217 786 000	217 786 000
258	Tiltak for livslang læring		
	21 Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	102 905 000	102 905 000
	Sum Kompetansepolitikk og livslang læring		2 104 691 000
	Høgare utdanning og forskning		
260	Universitet og høgskular		
	50 Statlege universitet og høgskular, <i>kan nyttast under post 70</i>	45 872 711 000	
	70 Private høgskular, <i>kan nyttast under post 50</i>	2 329 562 000	48 202 273 000
270	Studentvelferd		
	74 Tilskot til velferdsarbeid o.a.	94 138 000	
	75 Tilskot til bygging av studentbustadar	863 443 000	957 581 000
271	Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga		
	01 Driftsutgifter	154 284 000	
	21 Særskilde driftsutgifter	4 639 000	158 923 000
272	Tiltak for internasjonalisering og høgare utdanning		
	71 Tilskot til tiltak for internasjonalisering, <i>kan overførast</i>	225 626 000	
	72 Tilskot til tiltak for høgare utdanning, <i>kan overførast</i>	80 478 000	306 104 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
273	Kunnskapssektorens tenesteleverandør – Sikt		
	50 Verksemdskostnader	225 839 000	
	70 Infrastruktur for tungrekning, <i>kan overførast</i>	160 720 000	386 559 000
274	Universitetssenteret på Svalbard		
	70 Tilskot til Universitetssenteret på Svalbard	190 727 000	190 727 000
275	Tiltak for høgare utdanning og forskning		
	21 Særskilde driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 70</i>	54 086 000	
	70 Tilskot, <i>kan nyttast under post 21</i>	72 987 000	127 073 000
284	Dei nasjonale forskningsetiske komiteane		
	01 Driftsutgifter	22 408 000	22 408 000
285	Noregs forskingsråd		
	01 Driftsutgifter	766 513 000	
	21 Særskilde driftsutgifter	105 450 000	
	71 Strategiske forskingsprioriteringar, <i>kan overførast</i>	3 408 800 000	
	72 Langsiktig, grunnleggande forskning, <i>kan overførast</i>	1 876 800 000	
	73 Grunnløyving til samfunnsvitskapelege forskingsinstitutt	262 757 000	
	75 Avsetning til usikker framdrift	500 000 000	6 920 320 000
288	Internasjonale samarbeidstiltak		
	21 Særskilde driftsutgifter	13 487 000	
	72 Internasjonale grunnforskningsorganisasjonar	463 081 000	
	73 EUs rammeprogram for forskning og innovasjon	3 902 355 000	
	74 EUs program for utdanning, opplæring, ungdom og idrett	1 293 080 000	
	75 UNESCO-kontingent	24 933 000	
	76 UNESCO-formål	5 000 000	5 701 936 000
289	Vitskapelege prisar		
	51 Holbergprisen	21 537 000	
	71 Abelprisen	20 957 000	
	72 Kavliprisen	16 307 000	58 801 000
	Sum Høgare utdanning og forskning		63 032 705 000
	Statsbankane		
2410	Statens lånekasse for utdanning		
	01 Driftsutgifter	477 394 000	
	45 Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast, kan nyttast under post 01</i>	72 662 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner
50	Avsetning til utdanningsstipend, <i>overslagsløyving</i>	9 662 063 000	
70	Utdanningsstipend, <i>overslagsløyving</i>	4 372 783 000	
71	Andre stipend, <i>overslagsløyving</i>	575 428 000	
72	Rentestøtte, <i>overslagsløyving</i>	4 214 138 000	
73	Avskrivingar, <i>overslagsløyving</i>	1 687 732 000	
74	Tap på utlån	340 500 000	
90	Auka lån og rentegjeld, <i>overslagsløyving</i>	46 041 030 000	67 443 730 000
	Sum Statsbankane		67 443 730 000
	Sum departementets utgifter		153 267 046 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Administrasjon			
3200	Kunnskapsdepartementet		
03	Inntekter frå framleige	4 662 000	4 662 000
	Sum Administrasjon		4 662 000
Grunnopplæringa			
3220	Utdanningsdirektoratet		
01	Inntekter frå oppdrag	2 782 000	2 782 000
3222	Statlege skular og fjernundervisningstenester		
02	Salsinntekter o.a.	26 772 000	26 772 000
3223	Diamanten skole		
02	Salsinntekter o.a.	769 000	769 000
3225	Tiltak i grunnopplæringa		
04	Refusjon av ODA-godkjende utgifter	176 687 000	176 687 000
3230	Statleg spesialpedagogisk teneste		
01	Inntekter frå oppdrag	29 250 000	
02	Salsinntekter o.a.	3 724 000	32 974 000
	Sum Grunnopplæringa		239 984 000
Høgare yrkesfagleg utdanning			
3242	Noregs grønne fagskule – Veia		
02	Salsinntekter o.a.	8 104 000	
61	Refusjon frå fylkeskommunar	54 000	8 158 000
	Sum Høgare yrkesfagleg utdanning		8 158 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Kompetansepolitikk og livslang læring			
3256	Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse		
01	Inntekter frå oppdrag	7 189 000	
02	Inntekter frå refusjonar o.a.	36 069 000	43 258 000
	Sum Kompetansepolitikk og livslang læring		43 258 000
Høgare utdanning og forskning			
3271	Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga		
01	Inntekter frå oppdrag	4 625 000	
02	Salsinntekter o.a.	414 000	5 039 000
3275	Tiltak for høgare utdanning og forskning		
01	Inntekter frå oppdrag	10 000	10 000
3285	Noregs forskingsråd		
01	Inntekter frå oppdrag	12 536 000	
02	Inntekter frå refusjonar o.a.	12 328 000	
50	Avvikling av Forskringsrådets eigedomsfond	130 000 000	154 864 000
3288	Internasjonale samarbeidstiltak		
04	Refusjon av ODA-godkjende utgifter	19 383 000	19 383 000
	Sum Høgare utdanning og forskning		179 296 000
Statsbankane			
5310	Statens lånekasse for utdanning		
04	Refusjon av ODA-godkjende utgifter	700 000	
29	Termingebyr	1 700 000	
89	Purregebyr	119 133 000	
90	Redusert lån og rentegjeld	16 649 252 000	
93	Omgjering av utdanningslån til stipend	8 499 755 000	25 270 540 000
5617	Renter frå Statens lånekasse for utdanning		
80	Renter	15 100 221 000	15 100 221 000
	Sum Statsbankane		40 370 761 000
	Sum departementets inntekter		40 846 119 000

Fullmakt til å overskride gitte løyvingar

II

Meirinnteftsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kunnskapsdepartementet i 2026 kan

1.

overskride løyvinga på	mot tilsvarende meirinntekter under
kap. 200, post 01	kap. 3200, post 02
kap. 220, post 01	kap. 3220, post 02
kap. 222, post 01	kap. 3222, post 02
kap. 223, post 01	kap. 3223, post 02
kap. 230, post 01	kap. 3230, post 02
kap. 242, post 01	kap. 3242, post 02 og 61
kap. 256, post 01	kap. 3256, post 02
kap. 271, post 01	kap. 3271, post 02
kap. 285, post 01	kap. 3285, post 02

Meirinntekt som gir grunnlag for overskriding, skal òg dekke meirverdiavgift knytt til overskridinga og påverkar derfor òg kap. 1633, post 01 for dei statlege forvaltningsorgana som inngår i nettoordninga for meirverdiavgift.

Meirinntekter og eventuelle mindreinntekter skal takast med i berekninga av overføring av ubrukt løyving til neste år.

2. overskride løyvingane til oppdragsverksemd på 21-postane mot tilsvarende meirinntekter.
3. avhende fast eigedom, jf. Instruks om avhending av statleg eigedom o.a., og nytte inntekter frå sal av eigedommar ved dei sjølvforvaltande universiteta til kjøp, vedlikehald og bygging av andre lokale til undervisnings- og forskingsformål ved den same verksemda.

III

Omdisponeringsfullmakt

Stortinget samtykker i at Kunnskapsdepartementet i 2026 kan omdisponere midlar frå kap. 285 Noregs forskingsråd, post 75 Avsetning til usikker framdrift, til dekking av uventa meirutgifter som

overstig løyvingane på tilskotspostar med midlar forvalta av Noregs forskingsråd. Fullmakta gjeld ikkje postar med gjennomstrøymingsmidlar.

Fullmakter til å pådra staten forpliktingar utover gitte løyvingar

IV

Tilsegnfullmakter

Stortinget samtykker i at Kunnskapsdepartementet i 2026 kan

1. gi tilsegn om tilskot utover gitte løyvingar, men slik at samla ramme for nye tilsegner og gammalt ansvar ikkje overstig følgande beløp:

Kap.	Post	Nemning	Samla ramme
201		Analyse og kunnskapsgrunnlag	
	70	Noregs forskingsråd – forskning om utdanning og forskning	840,3 mill. kroner
220		Utdanningsdirektoratet	
	70	Tilskot til læremiddel o.a.	90 mill. kroner
224		Tilskot til freds- og menneskerettssenter	
	70	Freds- og menneskerettssenter	85 mill. kroner
226		Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa	
	21	Særskilde driftsutgifter	13 mill. kroner
	22	System for kompetanse- og karriereutvikling	332 mill. kroner
240		Fagskular	
	60	Driftstilskot til fagskular	54,8 mill. kroner
	61	Utviklingsmidlar for høgare yrkesfagleg utdanning	33,3 mill. kroner
257		Kompetanseprogrammet	
	70	Tilskot	113,7 mill. kroner
270		Studentvelferd	
	75	Tilskot til bygging av studentbustadar	1 494,3 mill. kroner
285		Noregs forskingsråd	
	71	Strategiske forskingsprioriteringar	11 614,8 mill. kroner
	72	Langsiktig, grunnleggande forskning	5 932,3 mill. kroner

2. gi tilsegn om å utbetale 20 pst. av tilskot til opplæring i kriminalomsorga over kap. 225 Tilskot i grunnopplæringa, post 68 Tilskot til opplæring i kriminalomsorga påfølgande budsjettår, når endeleg rekneskap ligg føre.
3. gi tilsegn om å utbetale utdanningsstøtte for første halvår 2027 (andre halvdel av undervisningsåret 2026–27) etter dei satsane som blir fastsette for andre halvår 2026 (første halvdel av undervisningsåret 2026–27), jf. kap. 2410 Statens lånekasse for utdanning, post 70

Utdanningsstipend, 71 Andre stipend, 72 Rentestøtte og 90 Auka lån og rentegjeld, og kap. 5617 Renter frå Statens lånekasse for utdanning, post 80 Renter.

4. gi tilsegn om å gjere om lån til stipend første halvår 2027 (andre halvdel av undervisningsåret 2026–27) etter dei satsane som blir fastsette for andre halvår 2026 (første halvdel av undervisningsåret 2026–27), jf. kap. 2410 Statens lånekasse for utdanning, post 50 Avsetning til utdanningsstipend.

Andre fullmakter

V

Gebyr for privatisteksamen

Stortinget samtykker i at privatistar som melder seg opp til eksamen, og kandidatar som melder seg opp til fag-/sveineprøvar etter opplæringslova § 3-5, skal betale eit gebyr per prøve. Gebyret skal betalast til fylkeskommunen. Privatistar som melder seg opp til eksamen, skal betale 1 403 kroner dersom privatisten ikkje har prøvd seg i faget tidlegare som privatist eller elev, og 2 808 kroner ved forbedringsprøvar. Kandidatar som melder seg opp til fag-/sveineprøvar etter opplæringslova § 3-5, skal betale 1 195 kroner per prøve dersom kandidaten ikkje har gått opp tidlegare, og 2 398 kroner ved seinare forsøk.

VI

Fullmakt for universitet og høgskular til å delta i selskap

Stortinget samtykker i at Kunnskapsdepartementet i 2026 kan gi universitet og høgskular fullmakt til å

1. opprette nye selskap og delta i selskap som er av fagleg interesse for verksemda.
2. bruke overskot av oppdragsverksemd til kapitalinnskott ved oppretting av nye selskap eller ved deltaking i selskap som er av fagleg interesse for verksemda.
3. bruke utbyte frå selskap som verksemda har kjøpt aksjar i eller etter fullmakt forvaltar, til drift av verksemda eller til kapitalinnskott.
4. bruke inntekt frå sal av aksjar i selskap som verksemda har erverva med overskot frå oppdragsverksemd eller etter fullmakt forvaltar, til drift av verksemda eller til kapitalinnskott.

VII

Foreldrebetaling i barnehage

Stortinget samtykker i at

1. maksimalgrensa for foreldrebetaling for eit heildags ordinært barnehagetilbod blir fastsett til 1 200 kroner per måned frå 1. januar 2026 og til 13 200 kroner per år frå 1. januar 2026.

For kommunane Alstahaug, Alvådal, Andøy, Aremark, Askvoll, Aukra, Aure, Aurland, Austevoll, Austrheim, Averøy, Balsfjord, Bardu, Beiarn, Bindal, Bokn, Bremanger, Brønnøy, Bygland, Bykle,

Bø, Bømlo, Dovre, Drangedal, Dyrøy, Dønna, Eidfjord, Engerdal, Etne, Etneidal, Evenes – Evenås, Fedje, Fitjar, Fjaler, Fjord, Flakstad, Flatanger, Flå, Folldal, Frosta, Frøya, Fyresdal, Gildeskål, Gjemnes, Gjerstad, Gloppen, Grane, Gratangen, Grong, Grue, Gulen, Hadsel, Hamarøy, Haram, Hattfjell, Heim, Hemnes, Hemsedal, Herøy (Møre og Romsdal), Herøy (Nordland), Hitra, Hjartdal, Hjelmeland, Hol, Holtålen, Hustadvika, Hyllestad, Hægebostad, Høyanger, Høylandet, Ibestad, Indre Fosen, Iveland, Kinn, Krødsherad, Kvinesdal, Kvinnherad, Kvitesund, Kvitsøy, Kvæfjord, Leirfjord, Leka, Lesja, Lierne, Loabæk – Lavangen, Lom, Lund, Lurøy, Luster, Lærdal, Lødingen, Masfjorden, Meløy, Meråker, Midtre Gauldal, Modalen, Moskenes, Målselv, Namsskogan, Nesbyen, Nesna, Nissedal, Nord-Fron, Nore og Uvdal, Nærøysund, Oppdal, Os, Osen, Overhalla, Rauma, Rendalen, Rennebu, Rindal, Ringebu, Rollag, Rødøy, Røros, Røst, Raarviken – Røyrvik, Salangen, Salt- dal, Sande, Sauda, Sel, Selbu, Seljord, Senja, Sigdal, Sirdal, Skjåk, Smøla, Snåase – Snåsa, Sogndal, Sokndal, Solund, Stad, Steigen, Stor-Elvdal, Stranda, Stryn, Suldal, Sunndal, Sunnfjord, Surnadal, Sømna, Sør-Aurdal, Sørfold, Sør-Fron, Sørreisa, Tingvoll, Tinn, Tjeldsund, Tokke, Tolga, Trysil, Træna, Tydal, Tynset, Tysnes, Ullensvang, Ulvik, Utsira, Vaksdal, Valle, Vang, Vanylven, Vega, Vegårshei, Vestnes, Vestre Slidre, Vestvågøy, Vevelstad, Vik, Vindafjord, Vinje, Værøy, Vågan, Vågå, Våler (Innlandet), Øksnes, Ørland, Øystre Slidre, Åfjord, Ål, Åmli, Åmot, Årdal, Åsnes og Åsnes blir maksimalgrensa for foreldrebetaling for eit heildags ordinært barnehagetilbod fastsett til 700 kroner per måned frå 1. januar 2026 og til 7 700 kroner per år frå 1. januar 2026.

For kommunane i Finnmark og nokre kommunar i Nord-Troms (Kåfjord, Skjervøy, Nordreisa, Kvænangen, Karlsøy, Lyngen og Storfjord) blir maksimalgrensa for foreldrebetaling for eit heildags ordinært barnehagetilbod fastsett til 0 kroner frå 1. januar 2026.

Dette er i samsvar med forskrift 16. desember 2005 nr. 1478 om foreldrebetaling i barnehagar § 1.

2. inntektsgrensa for fritak frå foreldrebetalinga i barnehage for 20 timar blir sett til 692 465 kroner per år frå 1. august 2026, jf. forskrift 16. desember 2005 nr. 1478 om foreldrebetaling i barnehagar § 3.

VIII

Fullmakt til postering mot mellomværet
med statskassa

Stortinget samtykker i at Kunnskapsdepartementet i 2026 kan gi Statens lånekasse for utdanning fullmakt til å inntektsføre utestående midlar mot Konverteringsfondet i same periode som konvertering av lån til stipend blir gjort, og mot Lånekassens mellomvære med statskassa. Mellomværet blir utlikna i påfølgande periode når oppgjeret blir overført frå Konverteringsfondet.

IX

Rentekompensasjonsordning

Stortinget samtykker i at Kunnskapsdepartementet i 2026 kan gi nye tilsegner om rentekompensasjon slik at gamle og nye tilsegner tilsvarer ei investeringsramme på totalt 3 mrd. kroner over kap. 225 Tiltak i grunnopplæringa, post 61 Rentekompensasjon for investeringar i læringsarenaer og større utstyr som bidreg til meir praktisk og variert opplæring.

X

Forvaltingsoverføring av eigedomar under
Noregs forskingsråd og avvikling av
eigedomsfondet i Noregs forskingsråd

Stortinget samtykker i at Kunnskapsdepartementet i 2026 kan overføre ansvaret for forvaltninga for Forskringsrådets tomter i Gaustadbekkdalen til Statsbygg frå det tidspunktet Kunnskapsdepartementet bestemmer. Kunnskapsdepartementet skal framleis stå som heimelshavar for tomtene, med unntak av to tomter som skal overførast til Universitetet i Oslo. Tomtene skal overførast vederlagsfritt.

Eigedomsfondet i Noregs forskingsråd blir avvikla.

Vedlegg 1**Tilsetjingsvilkår for leiarar i heileigde statlege føretak****Tiku AS (tidligere DigForsk AS)**

Selskapet har leigd inn dagleg leiar frå UiT. Honorar i 2024 er kostnadsført med 1 231 022 kroner.

Mecatronics Innovation Lab AS

Dagleg leiar fekk 1 493 637 kroner i lønn i 2024. Pensjonskostnaden for dagleg leiar var 74 095 kroner.

NTNU Ocean Training AS

Dagleg leiar fekk 927 326 kroner i lønn og 4 392 kroner i anna godtgjersle i 2024.

NTNU Samfunnsforskning AS

Dagleg leiar fekk 1 563 088 kroner i lønn i 2024. Pensjonskostnaden for dagleg leiar var 169 533 kroner. Dagleg leiar har ein avtale om særskilt vederlag ved opphøyr av tilsetjingsforholdet.

NTNU Technology Transfer AS

Dagleg leiar fekk 1 752 360 kroner i lønn og 30 469 kroner i anna godtgjersle i 2024. Selskapet har tenestepensjonsordning i tråd med lov om obligatorisk tenestepensjon.

Simula Research Laboratory AS

Dagleg leiar fekk 2 203 062 kroner i lønn og 20 704 kroner i anna godtgjersle i 2024. Pensjonskostnaden for dagleg leiar var 211 675 kroner.

Unifond AS

Dagleg leiar fekk 223 951 kroner i lønn i 2024. Pensjonskostnaden for dagleg leiar var 24 239 kroner.

Unirand AS

Dagleg leiar fekk 127 727 kroner i lønn i 2024. Det er ikkje kostnadsført pensjonsutgifter til dagleg leiar.

Universitetssenteret på Svalbard AS

Dagleg leiar fekk 1 436 937 kroner i lønn og 46 063 kroner i anna godtgjersle i 2024. Pensjonskostnaden for dagleg leiar var 145 680 kroner.

Andre

Følgande heileigde selskap har ingen lønte tilsette som dagleg leiar:

- Universitetet i Bergen Eiendom AS
 - Nord innovasjon AS
 - Vangslund AS
-

Vedlegg 2**Rammeløyving til universitet og høgskular over kap. 260**

Tabell 2.1 Rammeløyving over kap. 260 per universitet og høgskule i 2026

(i 1 000 kr)	
Institusjon	Beløp
<i>Statlege verksemdar</i>	
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo	273 704
Høgskolen i Molde, vitskapleg høgskole i logistikk	347 036
Høgskolen i Østfold	896 629
Høgskulen i Volda	450 550
Høgskulen på Vestlandet	2 539 260
Kunsthøgskolen i Oslo	442 807
Nord universitet	1 846 729
Noregs handelshøgskole	669 219
Noregs idrettshøgskole	322 538
Noregs miljø- og biovitskaplege universitet	1 695 344
Noregs musikkhøgskole	345 228
Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet	8 583 369
OsloMet – storbyuniversitetet	3 229 635
Samisk høgskole	132 389
Universitetet i Agder	1 990 904
Universitetet i Bergen	4 589 045
Universitetet i Innlandet	1 531 613
Universitetet i Oslo	7 302 468
Universitetet i Stavanger	2 054 484
Universitetet i Sørøst-Noreg	2 353 196
Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitet	4 276 564

Tabell 2.1 Rammeløyving over kap. 260 per universitet og høyskule i 2026

(i 1 000 kr)	
Institusjon	Beløp
<i>Private verksemder</i>	
Ansgar høyskole for teologi, musikk og psykologi	35 649
Barratt Due musikkinstitut	35 417
Bergen Arkitekthøgskole	23 106
Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning	152 040
Fjellhaug Internasjonale Høgskole	13 024
Handelshøyskolen BI	445 553
Høgskulen for grøn utvikling	2 401
Høyskolen for dansekunst	2 422
Høyskolen for ledelse og teologi	17 329
Høyskolen Kristiania	409 598
Lovisenberg diakonale høyskole	158 383
MF vitenskapelig høyskole	119 748
NLA Høgskolen	349 873
Steinerhøyskolen	21 214
VID vitenskapelige høyskole	543 805

Vedlegg 3

Byggtabellar for universitet og høyskular

Tabell 3.1 Ordinære prosjekt under bygging i 2026, Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet, kap. 1530, post 31 og 33 og kap. 2445, post 31 og 33 og brukarutstyrsprosjekt over kap. 1530, post 45¹

Institusjon	Prosjekt	Kostnadsramme i mill. kroner, prisnivå 1.7.2026	Bruttoareal (m ²)
Universitetet i Oslo og Oslo universitetssjukehus	Livsvitskapsbygget	13 611	97 500
Universitetet i Oslo	Midlar til utstyr og inventar for Livsvitskapsbygget	1 447	
Universitetet i Oslo	Vikingtidsmuseum på Bygdøy, tilbygg og rehabilitering	4 107	Nybygg: 9 300 Ombygging: 3 800
Universitetet i Oslo	Midlar til utstyr og inventar for Vikingtidsmuseet	357	
Nord universitet	Blått bygg	658	
Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet (NFD prosjekteigar)	Norsk havteknologisenter	5 775	46 400
Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet (NFD prosjekteigar)	Midlar til utstyr og inventar for Norsk havteknologisenter	5 658	
Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet	Ny campus i Trondheim for Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet	8 258 ²	91 000
Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet	Midlar til utstyr og inventar for ny campus i Trondheim for Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet	649	
Universitetet i Bergen	Nybygg for Griegakademiet	853	9 500
Universitetet i Bergen ³	Midlar til utstyr og inventar for nybygg for Griegakademiet	205	

¹ Kostnadsrammene er utan midlar til kunstnarisk utsmykning.

² Kostnadsramma inkluderer NTNUs andel av kostnader til infrastruktur o.a. på 454 mill. kroner (som skal dekkast innanfor uendra løyving for NTNU).

³ Universitetet i Bergen er ansvarleg for utstyrsprosjektet, som blir finansiert over Kunnskapsdepartementets kap. 260, post 50.

Tabell 3.2 Brukarfinansierte prosjekt under bygging i 2026, Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet, kap. 2445, post 34¹ og brukarutstyrsprosjekt over kap. 260, post 50¹

Institusjon	Prosjekt	Kostnadsramme i mill. kroner	Bruttoareal (m ²)
Høgskulen på Vestlandet	Tilbygg og ombygging ved Campus Haugesund	484	4 500

¹ Tabellen viser byggeprosjekt innanfor statens husleigeordning, der investeringskostnaden for prosjektet blir betalt tilbake gjennom husleige til Statsbygg.

Tabell 3.3 Byggeprosjekt med prosjekteringsløyve, Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet, kap. 1530, post 30 og kap. 2445, post 30 og 32¹

Institusjon	Prosjekt	Kostnadsramme i mill. kroner	Bruttoareal (m ²)
Nord universitet	Kudalsveien 4	Ikkje fastsett	1 100
Universitetet i Tromsø	Noregs arktiske universitets- museum	45 ²	

¹ Tabellen viser både forslag frå regjeringa for 2026 og byggeprosjekt der Stortinget har vedteke ei løyving til vidare planlegging og prosjektering av bygget. Prosjekteringsmidlane er løyvde over kap. 1530, post 30 for prosjekt utanfor statens husleigeordning, og kap. 2445, post 30 for prosjekt innanfor statens husleigeordning, og kurantprosjekt på over 100 mill. kroner under programmering eller prosjektering, kap. 2445, post 32.

² Kostnadsramma gjeld forprosjektmidlar til byggeprosjektet. Regjeringa foreslår òg 20 mill. kroner til forprosjektering av brukarutstyrsprosjektet, kap. 260, post 50.

Vedlegg 4**Standardiserte nøkkeltal for nettobudsjetterte verksemder
under Kunnskapsdepartementet**Tabell 4.1 Noregs forskingsråd. Utgifter og inntekter etter art¹

	(i 1 000 kr)			
	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Budsjett 2025
Utgifter				
Driftsutgifter				
Lønnsutgifter	500 223	559 512	503 186	0
Varer og tenester	223 223	358 652	127 125	0
<i>Sum driftsutgifter</i>	<i>723 446</i>	<i>918 164</i>	<i>630 311</i>	<i>0</i>
Investeringsutgifter				
Investeringar, større utstyrsjøp og vedlikehald	82 914	39 289	73 254	0
<i>Sum utgifter til større utstyrsjøp og vedlikehald</i>	<i>82 914</i>	<i>39 289</i>	<i>73 254</i>	<i>0</i>
Overføringar frå verksemda				
Utbetalingar til andre statlege rekneskapar	6 695 477	4 922 167	4 213 823	0
Andre utbetalingar	5 120 731	6 627 510	12 213 890	0
<i>Sum overføringar frå verksemda</i>	<i>11 816 208</i>	<i>11 549 677</i>	<i>16 427 713</i>	<i>0</i>
Finansielle aktivitetar				
Kjøp av aksjar og partar	0	0	0	0
Andre finansielle utgifter	0	0	0	0
<i>Sum finansielle aktivitetar</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum utgifter</i>	<i>12 622 568</i>	<i>12 507 130</i>	<i>17 131 278</i>	<i>0</i>

Tabell 4.1 Noregs forskingsråd. Utgifter og inntekter etter art¹

	(i 1 000 kr)			
	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Budsjett 2025
Inntekter				
Driftsinntekter				
Inntekter frå løyvingar	813 310	850 842	791 508	0
Inntekter frå sal av varer og tenester	91	793	82	0
Inntekter frå avgifter, gebyr og lisensar	0	0	0	0
Refusjonar	0	0	0	0
Andre driftsinntekter	0	0	0	0
<i>Sum driftsinntekter</i>	<i>813 401</i>	<i>851 634</i>	<i>791 590</i>	<i>0</i>
Inntekter frå investeringar				
Sal av varige driftsmidlar	0	0	0	0
<i>Sum investeringsaktivitetar</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Overføringar til verksemda				
Inntekter frå statlege løyvingar	12 202 875	10 698 560	10 982 529	0
Andre innbetalingar	378 056	416 023	418 977	0
<i>Sum overføringar til verksemda</i>	<i>12 580 931</i>	<i>11 114 583</i>	<i>11 401 506</i>	<i>0</i>
Finansielle aktivitetar				
Innbetaling ved sal av aksjar og partar	0	0	0	0
Andre finansielle innbetalingar (t.d. innbetaling av rente)	0	0	0	0
<i>Sum finansielle aktivitetar</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>13 394 332</i>	<i>11 966 217</i>	<i>12 193 096</i>	<i>0</i>
<i>Netto endring i kontantbeholdning</i>	<i>771 764</i>	<i>–540 913</i>	<i>–4 938 182</i>	<i>0</i>

¹ Noregs forskingsråd endra status frå nettobudsjettet til bruttobudsjettet forvaltningsorgan 1. januar 2025. Tala i budsjettkolonnen er derfor 0.

Tabell 4.2 Noregs forskingsråd. Inntekter etter inntektskjelde¹

(i 1 000 kr)				
Inntektstype	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Budsjett 2025
Løyvingar til finansiering av statsoppdraget				
Løyvingar til drift frå fagdepartementet	791 787	827 964	786 233	0
Løyvingar til drift frå andre departement	15 927	29 493	36 319	0
Løyvingar til tilskot til forskning o.a. frå fagdepartementet	6 626 631	5 156 347	5 374 606	0
Løyvingar til forskning o.a. frå andre departement	5 576 243	5 542 213	5 607 923	0
<i>Sum løyvingar til statsoppdraget</i>	<i>13 010 587</i>	<i>11 556 017</i>	<i>11 805 081</i>	<i>0</i>
Offentlege og private tilskot og overføringar				
Tilskot frå andre statlege verksemder	14 100	12 339	12 734	0
Tilskot frå internasjonale organisasjonar	7 899	7 279	14 565	0
Tilskot frå kommunar og fylkeskommunar	0	0	0	0
Tilskot frå organisasjonar og stiftingar	1 345	1 779	250	0
Tilskot frå næringsliv og private	354 712	394 627	391 428	0
<i>Sum offentlege og private tilskot</i>	<i>378 056</i>	<i>416 023</i>	<i>418 977</i>	<i>0</i>
Oppdragsinntekter o.a.				
Oppdrag frå statlege verksemder	0	0	0	0
Oppdrag frå kommunale og fylkeskommunale verksemder	0	0	0	0
Oppdrag frå private	0	0	0	0
<i>Sum oppdragsinntekter og tilsvarande</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Andre inntekter				
Andre inntekter og tidsavgrensingar	5 687	–5 823	–30 962	0
<i>Sum andre inntekter</i>	<i>5 687</i>	<i>–5 823</i>	<i>–30 962</i>	<i>0</i>
Sum inntekter	13 394 331	11 966 217	12 193 096	0

¹ Noregs forskingsråd endra status frå nettobudsjettert til bruttobudsjettert forvaltningsorgan 1. januar 2025. Tala i budsjettkolonnen er derfor 0.

Tabell 4.3 Samanhengen mellom kontantbeholdning, påkomne kostnader og avsetningar ved Noregs forskingsråd i perioden 2022–2024¹

	(i 1 000 kr)			
Balansedag 31. desember	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Endring frå 2023 til 2024
Kontantar og kontantekvivalentar				
Behaldningar på oppgjerskonto i Noregs Bank	5 779 909	5 275 651	345 765	–4 929 886
Behaldningar på andre bankkontoar	63 530	26 875	18 579	–8 296
Andre kontantbeholdningar	0	0	0	0
<i>Sum kontantar og kontantekvivalentar</i>	<i>5 843 439</i>	<i>5 302 526</i>	<i>364 344</i>	<i>–4 938 182</i>
Avsetningar til dekning av påkomne kostnader som forfell i neste budsjettår				
Feriepengar m.m.	42 524	39 397	42 443	3 046
Skattetrekk og offentlege avgifter	45 198	40 358	12 835	–27 523
Gjeld til leverandørar	128 041	31 776	12 364	–19 413
Gjeld til oppdragsgivarar	–163 305	–159 940	–1 472	158 468
Anna gjeld / fordringar som forfell i neste budsjettår	4 067	29 682	–216 813	–246 495
<i>Sum til dekning av påkomne kostnader som forfell i neste budsjettår</i>	<i>56 525</i>	<i>–18 726</i>	<i>–150 643</i>	<i>–131 917</i>
Andre avsetningar				
Avsetning løyvingfinansiert aktivitet	0	0	–93 117	–93 117
Avsetningar til andre formål / ikkje spesifiserte formål	37 660	31 044	0	–31 044
Fri verksemdskapital	0	0	0	0
<i>Sum andre avsetningar</i>	<i>37 660</i>	<i>31 044</i>	<i>–93 117</i>	<i>–124 161</i>
Langsiktig gjeld (netto)				
Langsiktig forplikting knytt til anleggsmidlar	–1	0	0	0
Anna langsiktig gjeld	319	319	319	0
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	<i>318</i>	<i>319</i>	<i>319</i>	<i>0</i>
<i>Sum nettogjeld og forpliktingar – drift</i>	<i>94 502</i>	<i>12 637</i>	<i>–243 441</i>	<i>–256 077</i>

Tabell 4.3 Samanhengen mellom kontantbeholdning, påkomne kostnader og avsetningar ved Noregs forskingsråd i perioden 2022–2024¹

	(i 1 000 kr)			
Balansedag 31. desember	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Endring frå 2023 til 2024
Forskinsforpliktingar				
Forskinsforpliktingar under handsaming	3 324 381	2 884 083	311 552	–2 572 531
Avsetning for utført forskingsarbeid (før mottak av faktura)	0	1 872 673	0	–1 872 673
Prosjektgjeld for starta/gjennomførte forskinsprosjekt	2 424 555	533 133	296 233	–236 900
<i>Sum forskinsforpliktingar</i>	<i>5 748 936</i>	<i>5 289 888</i>	<i>607 785</i>	<i>–4 682 104</i>
<i>Sum netto gjeld og forpliktingar</i>	<i>5 843 439</i>	<i>5 302 526</i>	<i>364 344</i>	<i>–4 983 181</i>

¹ Noregs forskingsråd var til og med 31.12.2024 nettobudsjettert. Frå og med 01.01.2025 blei Forskinsrådet bruttobudsjettert. Avsetningane til forskinsformål blei i overgangen tilbakeført til statskassa og erstatta av tilsegnfullmakter.

Tabell 4.4 Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI). Utgifter og inntekter etter art

	(i 1 000 kr)			
Utgifter	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Budsjett 2025
Driftsutgifter				
Lønnsutgifter	70 354	71 913	73 852	75 000
Varer og tenester	51 683	73 690	79 871	53 500
<i>Sum driftsutgifter</i>	<i>122 037</i>	<i>145 602</i>	<i>153 723</i>	<i>128 500</i>
Investeringsutgifter				
Investeringar, større utstyrsjøp og vedlikehald	1 179	2 330	8 274	–3 000
<i>Sum utgifter til større utstyrsjøp og vedlikehald</i>	<i>1 179</i>	<i>2 330</i>	<i>8 274</i>	<i>–3 000</i>
Overføringar frå verksemda				
Utbetalningar til andre statlege rekneskapar	31 539	27 674	17 676	20 000
Andre utbetalningar	0	0	0	0
<i>Sum overføringar frå verksemda</i>	<i>31 539</i>	<i>27 674</i>	<i>17 676</i>	<i>20 000</i>

Tabell 4.4 Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI). Utgifter og inntekter etter art

(i 1 000 kr)				
Utgifter	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Budsjett 2025
Finansielle aktiviteter				
Kjøp av aksjar og partar	0	0	0	0
Andre finansielle utgifter	0	0	0	0
<i>Sum finansielle aktiviteter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum utgifter</i>	<i>154 755</i>	<i>175 606</i>	<i>179 673</i>	<i>145 500</i>
Inntekter	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Budsjett 2025
Driftsinntekter				
Inntekter frå sal av varer og tenester	0	0	0	0
Inntekter frå avgifter, gebyr og lisensar	0	0	0	0
Refusjonar	2 766	2 666	3 992	2 500
Andre driftsinntekter	0	0	0	0
<i>Sum driftsinntekter</i>	<i>2 766</i>	<i>2 666</i>	<i>3 992</i>	<i>2 500</i>
Inntekter frå investeringar				
Sal av varige driftsmidlar	0	0	0	0
<i>Sum investeringsinntekter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Overføringar til verksemda				
Inntekter frå statlege løyvingar til drift	145 840	168 485	161 035	159 217
Innbetalningar frå fagdepartementet til tilskot til andre	0	0	0	0
Innbetalningar frå andre departement til tilskot til andre	0	0	0	0
Andre innbetalningar	0	0	0	0
<i>Sum overføringar til verksemda</i>	<i>145 840</i>	<i>168 485</i>	<i>161 035</i>	<i>159 217</i>
Finansielle aktiviteter				
Innbetaling ved sal av aksjar og partar	0	0	0	0
Andre finansielle innbetalningar (t.d. innbetaling av rente)	0	0	0	0
<i>Sum finansielle aktiviteter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>148 607</i>	<i>171 151</i>	<i>165 027</i>	<i>161 717</i>
<i>Netto endring i kontantbeholdning</i>	<i>–6 149</i>	<i>–4 455</i>	<i>–14 646</i>	<i>16 217</i>

Tabell 4.5 Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI). Inntekter etter inntektskjelde

Inntektstype	(i 1 000 kr)			
	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Budsjett 2025
Løyvingar til finansiering av statsoppdraget				
Løyvingar frå fagdepartementet	24 564	24 101	23 688	24 217
Løyvingar frå andre departement	0	0	0	0
Tildelingar frå andre statlege forvaltningsorgan	58 360	55 987	43 441	43 000
Tildelingar frå Noregs forskingsråd	40 941	51 640	46 829	50 000
<i>Sum løyvingar til statsoppdraget</i>	<i>123 865</i>	<i>131 728</i>	<i>113 958</i>	<i>117 217</i>
Offentlege og private bidrag				
Bidrag frå kommunar og fylkeskommunar	0	0	0	0
Bidrag frå private	3 898	4 587	3 421	3 000
Tildelingar frå internasjonale organisasjonar	4 988	6 994	8 918	5 500
<i>Sum bidrag</i>	<i>8 886</i>	<i>11 581</i>	<i>12 339</i>	<i>8 500</i>
Oppdragsinntekter o.a.				
Oppdrag frå statlege verksemdar	3 425	4 408	14 463	10 000
Oppdrag frå kommunale og fylkeskommunale verksemdar	0	0	0	0
Oppdrag frå private	1 129	2 899	3 800	3 000
Andre inntekter og tidsavgrensingar	11 301	20 535	20 467	23 000
<i>Sum oppdragsinntekter og tilsvarande</i>	<i>15 855</i>	<i>27 842</i>	<i>38 730</i>	<i>36 000</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>148 607</i>	<i>171 152</i>	<i>165 027</i>	<i>161 717</i>

Tabell 4.6 Samanhengen mellom kontantbeholdning, påkomne kostnader og avsetningar ved Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI) i perioden 2022–2024

(i 1 000 kr)				
Balansedag 31. desember	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Endring 2023 til 2024
Kontantar og kontantekvivalentar				
Behaldningar på oppgjerskonto i Noregs Bank	84 129	79 673	65 027	–14 646
Behaldningar på andre bankkontoar	0	0	0	0
Andre kontantbeholdningar	3	3	3	0
<i>Sum kontantar og kontantekvivalentar</i>	<i>84 132</i>	<i>79 676</i>	<i>65 030</i>	<i>–14 646</i>
Avsetningar til dekning av påkomne kostnader som forfell neste budsjettår				
Feriepengar m.m.	6 406	6 694	6 682	–12
Skattetrekk og offentlege avgifter	6 754	7 454	7 373	–82
Gjeld til leverandørar	8 461	2 263	1 933	–330
Gjeld til oppdragsgivarar	–261	2 088	–5 058	–7 146
Anna gjeld som forfell i neste budsjettår	2 494	3 388	3 054	–334
<i>Sum til dekning av påkomne kostnader som forfell i neste budsjettår</i>	<i>23 854</i>	<i>21 889</i>	<i>13 985</i>	<i>–7 904</i>
Avsetningar til planlagde tiltak i framtidige budsjettår				
Prosjekt finansierte av Noregs forskingsråd	12 765	9 505	7 499	–2 006
Større starta, fleirårige investeringsprosjekt finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	0	0	0	0
Konkrete starta, ikkje fullførte prosjekt finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	25 079	21 990	17 429	–4 560
Andre avsetningar til vedtekne, ikkje starta formål	0	0	0	0
Konkrete starta, ikkje fullførte prosjekt finansierte av løyvingar frå andre departement	0	0	0	0
<i>Sum avsetningar til planlagde tiltak i framtidige budsjettår</i>	<i>37 845</i>	<i>31 494</i>	<i>24 928</i>	<i>–6 566</i>

Tabell 4.6 Samanhengen mellom kontantbeholdning, påkomne kostnader og avsetningar ved Norsk utanrikspolitisk institutt (NUPI) i perioden 2022–2024

	(i 1 000 kr)			
Balansedag 31. desember	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Endring 2023 til 2024
Andre avsetningar				
Avsetningar til andre formål / ikkje spesifiserte formål	16 202	19 833	19 332	–501
Fri verksemdskapital	6 231	6 461	6 786	325
<i>Sum andre avsetningar</i>	<i>22 433</i>	<i>26 294</i>	<i>26 118</i>	<i>–176</i>
Langsiktig gjeld (netto)				
Langsiktige forpliktingar knytte til anleggsmidlar	0	0	0	0
Anna langsiktig gjeld	0	0	0	0
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum netto gjeld og forpliktingar</i>	<i>84 132</i>	<i>79 677</i>	<i>65 031</i>	<i>–14 646</i>

Tabell 4.7 Sikt – Kunnskapssektorens tenesteleverandør. Utgifter og inntekter etter art

	(i 1 000 kr)			
Utgifter	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Budsjett 2025
Driftsutgifter				
Lønnsutgifter	316 971	375 703	402 176	446 300
Varer og tenester	625 905	742 521	774 013	856 852
<i>Sum driftsutgifter</i>	<i>942 876</i>	<i>1 118 224</i>	<i>1 176 189</i>	<i>1 303 152</i>
Investeringsutgifter				
Investeringar, større utstyrskjøp og vedlikehald	13 310	14 475	12 989	280 000
<i>Sum utgifter til større utstyrskjøp og vedlikehald</i>	<i>13 310</i>	<i>14 475</i>	<i>12 989</i>	<i>280 000</i>
Overføringer frå verksemda				
Utbetalningar til andre statlege rekneskapar	4 600	0	0	0
Andre utbetalningar	35 283	32 250	0	–20 000
<i>Sum overføringer frå verksemda</i>	<i>39 883</i>	<i>32 250</i>	<i>0</i>	<i>–20 000</i>

Tabell 4.7 Sikt – Kunnskapssektorens tenesteleverandør. Utgifter og inntekter etter art

(i 1 000 kr)				
Utgifter	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Budsjett 2025
Finansielle aktiviteter				
Kjøp av aksjar og partar	0	0	0	0
Andre finansielle utgifter	0	0	0	6 800
<i>Sum finansielle aktiviteter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>6 800</i>
<i>Sum utgifter</i>	<i>996 069</i>	<i>1 164 949</i>	<i>1 189 178</i>	<i>1 569 952</i>
Inntekter	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Budsjett 2025
Driftsinntekter				
Inntekter frå sal av varer og tenester	476 300	857 089	890 570	952 608
Inntekter frå avgifter, gebyr og lisensar	0	0	0	0
Refusjonar	8 994	9 097	8 945	0
Andre driftsinntekter	277 268	232	985	0
<i>Sum driftsinntekter</i>	<i>762 562</i>	<i>866 418</i>	<i>900 500</i>	<i>952 608</i>
Inntekter frå investeringar				
Sal av varige driftsmidlar	0	0	0	0
<i>Sum investeringsinntekter</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Overføringar til verksemda				
Inntekter frå statlege løyvingar til drift	191 293	246 731	454 694	461 404
Innbetalningar frå fagdepartementet til tilskot til andre	37 008	0	0	0
Innbetalningar frå andre departement til tilskot til andre	0	0	0	0
Andre innbetalningar	0	0	0	0
<i>Sum overføringar til verksemda</i>	<i>228 301</i>	<i>246 731</i>	<i>454 694</i>	<i>461 404</i>
Finansielle aktiviteter				
Innbetaling ved sal av aksjar og partar	0	0	0	0
Andre finansielle innbetalningar (t.d. innbetaling av rente)	57	5	0	0
<i>Sum finansielle aktiviteter</i>	<i>57</i>	<i>5</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>990 920</i>	<i>1 113 153</i>	<i>1 355 194</i>	<i>1 414 013</i>
<i>Netto endring i kontantbeholdning</i>	<i>–5 149</i>	<i>–51 796</i>	<i>166 016</i>	<i>–155 939</i>

Tabell 4.8 Sikt – Kunnskapssektorens tenesteleverandør. Inntekter etter inntektskjelde

(i 1 000 kr)				
Inntektstype	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Budsjett 2025
Løyvingar til finansiering av statsoppdraget				
Løyvingar frå fagdepartementet	156 302	252 415	422 859	285 569
Løyvingar frå andre departement	0	0	0	0
Tildelingar frå andre statlege forvaltningsorgan	2 000	1 350	0	0
Tildelingar frå Noregs forskingsråd	7 825	8 084	342	0
<i>Sum løyvingar til statsoppdraget</i>	<i>166 127</i>	<i>261 848</i>	<i>423 201</i>	<i>285 569</i>
Overføringer til verksemda				
Overføringer frå fagdepartementet til tilskot til andre	37 008	0	0	0
Overføringer frå andre departement til tilskot til andre	0	0	0	0
Overføringer frå andre verksemdar til tilskot til andre	0	0	0	0
<i>Sum overføringer til verksemda</i>	<i>37 008</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Offentlege og private bidrag				
Bidrag frå kommunar og fylkeskommunar	0	0	0	0
Bidrag frå private	2 365	0	0	0
Tildelingar frå internasjonale organisasjonar	15 862	11 807	32 015	24 635
<i>Sum bidrag</i>	<i>18 227</i>	<i>11 807</i>	<i>32 015</i>	<i>24 635</i>
Oppdragsinntekter o.a.				
Oppdrag frå statlege verksemdar	0	0	13 610	0
Oppdrag frå kommunale og fylkeskommunale verksemdar	0	0	0	0
Oppdrag frå private	0	0	0	0
Andre inntekter og tidsavgrensingar	769 558	839 498	886 368	1 103 808
<i>Sum oppdragsinntekter og tilsvarande</i>	<i>769 558</i>	<i>839 498</i>	<i>899 979</i>	<i>1 103 808</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>990 920</i>	<i>1 113 153</i>	<i>1 355 194</i>	<i>1 414 013</i>

Tabell 4.9 Samanhengen mellom kontantbeholdning, påkomne kostnader og avsetningar ved Sikt –
 Kunnskapssektorens tenesteleverandør i perioden 2022–2024

	(i 1 000 kr)			
Balansedag 31. desember	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Endring frå 2023 til 2024
Kontantar og kontantekvivalentar				
Behaldningar på oppgjerskonto i Noregs Bank	285 566	233 770	399 786	166 016
Behaldningar på andre bankkontoar	0	0	0	0
Andre kontantbeholdningar	0	0	0	0
<i>Sum kontantar og kontantekvivalentar</i>	<i>285 566</i>	<i>233 770</i>	<i>399 786</i>	<i>166 016</i>
Avsetningar til dekning av påkomne kostnader som forfell i neste budsjettår				
Feriepengar m.m.	28 592	31 920	34 197	2 277
Skattetrekk og offentlege avgifter	27 411	27 101	17 713	–9 389
Gjeld til leverandørar	42 281	24 206	63 164	38 958
Gjeld til oppdragsgivarar	11 703	15 661	34 329	18 668
Anna gjeld som forfell i neste budsjettår	25 634	18 084	–2 678	–20 762
<i>Sum til dekning av påkomne kostnader som forfell i neste budsjettår</i>	<i>135 621</i>	<i>116 971</i>	<i>146 724</i>	<i>29 753</i>
Avsetningar til planlagde tiltak i framtidige budsjettår				
Prosjekt finansierte av Noregs forskringsråd	0	0	0	0
Større starta, fleirårige investerings- prosjekt finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	0	0	0	0
Konkrete starta, ikkje fullførte prosjekt finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	5 174	0	0	0
Andre avsetningar til vedtekne ikkje starta formål	0	0	0	0
Konkrete starta, ikkje fullførte prosjekt finansierte av løyvingar frå andre departement	0	0	0	0
<i>Sum avsetningar til planlagde tiltak i framtidige budsjettår</i>	<i>5 174</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>

Tabell 4.9 Samanhengen mellom kontantbeholdning, påkomne kostnader og avsetningar ved Sikt – Kunnskapssektorens tenesteleverandør i perioden 2022–2024

	(i 1 000 kr)			
Balansedag 31. desember	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Endring frå 2023 til 2024
Andre avsetningar				
Avsetningar til andre formål / ikkje spesifiserte formål	18 452	16 992	175 494	158 502
Fri verksemdskapital	181 693	162 683	142 624	–20 058
<i>Sum andre avsetningar</i>	<i>200 145</i>	<i>179 675</i>	<i>318 118</i>	<i>138 443</i>
Langsiktig gjeld (netto)				
Langsiktige forpliktingar knytte til anleggsmidlar	–46 762	–54 564	–56 990	–2 427
Anna langsiktig gjeld	–8 611	–8 312	–8 066	246
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	<i>–55 373</i>	<i>–62 876</i>	<i>–65 056</i>	<i>–2 181</i>
<i>Sum netto gjeld og forpliktingar</i>	<i>285 566</i>	<i>233 770</i>	<i>399 786</i>	<i>166 015</i>

Tabell 4.10 Universitet og høgsckular. Utgifter og inntekter etter art

	(i 1 000 kr)			
Utgifter	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Budsjett 2025
Driftsutgifter				
Lønnsutgifter	33 299 660	35 738 668	37 013 128	38 552 691
Varer og tenester	17 149 484	17 272 884	17 309 629	17 021 270
<i>Sum driftsutgifter</i>	<i>50 449 144</i>	<i>53 011 552</i>	<i>54 322 757</i>	<i>55 573 962</i>
Investeringsutgifter				
Investeringar, større utstyrsckjøp og vedlikehald	2 950 447	2 481 414	2 612 778	2 581 959
<i>Sum utgifter til større utstyrsckjøp og vedlikehald</i>	<i>2 950 447</i>	<i>2 481 414</i>	<i>2 612 778</i>	<i>2 581 959</i>
Overførningar frå verksemda				
Utbetalningar til andre statlege rekneska- par	190 816	245 940	135 404	75 896
Andre utbetalningar	263 414	544 138	401 884	245 000
<i>Sum overførningar frå verksemda</i>	<i>454 230</i>	<i>790 078</i>	<i>537 288</i>	<i>320 896</i>

Tabell 4.10 Universitet og høgsular. Utgifter og inntekter etter art

(i 1 000 kr)				
Utgifter	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Budsjett 2025
Finansielle aktivitetar				
Kjøp av aksjar og partar	7 661	6 256	5 250	0
Andre finansielle utgifter	3 058	3 486	2 687	306
<i>Sum finansielle aktivitetar</i>	<i>10 719</i>	<i>9 742</i>	<i>7 937</i>	<i>306</i>
<i>Sum utgifter</i>	<i>53 864 541</i>	<i>56 292 787</i>	<i>57 480 760</i>	<i>58 477 123</i>
Inntekter	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Budsjett 2025
Driftsinntekter				
Inntekter frå sal av varer og tenester	3 125 355	3 450 939	3 631 317	2 784 016
Inntekter frå avgifter, gebyr og lisensar	18 432	18 735	21 756	20 000
Refusjonar	384 216	424 998	448 775	377 890
Andre driftsinntekter	1 804 835	2 404 412	2 240 906	1 188 743
<i>Sum driftsinntekter</i>	<i>5 332 838</i>	<i>6 299 085</i>	<i>6 342 755</i>	<i>4 370 649</i>
Inntekter frå investeringar				
Sal av varige driftsmidlar	67 894	30 245	29 533	159
<i>Sum investeringsinntekter</i>	<i>67 894</i>	<i>30 245</i>	<i>29 533</i>	<i>159</i>
Overføringar til verksemda				
Inntekter frå statlege løyvingar til drift	48 290 170	50 797 387	52 188 166	52 745 785
Innbetalningar frå fagdepartementet til tilskot til andre	0	0	0	0
Innbetalningar frå andre departement til tilskot til andre	0	0	0	0
Andre innbetalningar	0	0	0	0
<i>Sum overføringar til verksemda</i>	<i>48 290 170</i>	<i>50 797 387</i>	<i>52 188 166</i>	<i>52 745 785</i>
Finansielle aktivitetar				
Innbetaling ved sal av aksjar og partar	2 000	22 913	967	0
Andre finansielle innbetalningar (t.d. innbetaling av rente)	3 035	10 456	20 133	5 320
<i>Sum finansielle aktivitetar</i>	<i>5 035</i>	<i>33 369</i>	<i>21 100</i>	<i>5 320</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>53 695 937</i>	<i>57 160 087</i>	<i>58 581 554</i>	<i>57 121 913</i>
<i>Netto endring i kontantbeholdning</i>	<i>–168 604</i>	<i>867 300</i>	<i>1 100 794</i>	<i>–1 355 210</i>

Tabell 4.11 Universitet og høyskular. Inntekter etter inntektskjelde

(i 1 000 kr)				
Inntektstype	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Budsjett 2025
Løyvingar til finansiering av statsoppdraget				
Løyvingar frå fagdepartementet	39 701 179	41 721 198	43 214 302	43 674 351
Løyvingar frå andre departement	145 824	153 723	112 319	70 767
Tildelingar frå andre statlege forvaltningsorgan	2 289 536	2 445 329	2 349 771	2 187 995
Tildelingar frå Noregs forskingsråd	3 929 749	3 972 200	3 957 809	4 187 202
<i>Sum løyvingar til statsoppdraget</i>	<i>46 066 287</i>	<i>48 292 450</i>	<i>49 634 201</i>	<i>50 120 315</i>
Offentlege og private bidrag				
Bidrag frå kommunar og fylkeskommunar	160 908	190 732	158 811	129 631
Bidrag frå private	1 283 182	1 344 940	1 351 447	1 163 965
Tildelingar frå internasjonale organisasjonar	1 241 472	1 290 268	1 684 438	1 535 380
<i>Sum bidrag</i>	<i>2 685 562</i>	<i>2 825 941</i>	<i>3 194 696</i>	<i>2 828 976</i>
Oppdragsinntekter o.a.				
Oppdrag frå statlege verksemder	915 236	913 217	913 871	530 031
Oppdrag frå kommunale og fylkeskommunale verksemder	140 895	154 120	127 083	100 859
Oppdrag frå private	751 026	727 940	698 963	502 745
Andre inntekter og tidsavgrensingar	3 136 931	4 246 419	4 012 741	3 038 986
<i>Sum oppdragsinntekter og tilsvarande</i>	<i>4 944 087</i>	<i>6 041 696</i>	<i>5 752 657</i>	<i>4 172 622</i>
<i>Sum inntekter</i>	<i>53 695 937</i>	<i>57 160 087</i>	<i>58 581 554</i>	<i>57 121 913</i>

Tabell 4.12 Universitet og høyskular. Samanhengen mellom kontantbeholdning, påkomne kostnader og avsetningar i universitets- og høyskulesektoren i perioden 2022–2024 (nettobalanse)

	(i 1 000 kr)			
Balansedag 31. desember	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Endring frå 2023 til 2024
Kontantar og kontantekvivalentar				
Behaldningar på oppgjerskonto i Noregs Bank	16 155 077	16 643 352	17 457 839	814 487
Behaldningar på andre bankkontoar	945 142	1 324 061	1 610 431	286 370
Andre kontantbeholdningar	127	235	171	–64
<i>Sum kontantar og kontantekvivalentar</i>	<i>17 100 346</i>	<i>17 967 647</i>	<i>19 068 440</i>	<i>1 100 793</i>
Avsetningar til dekning av påkomne kostnader som forfell i neste budsjettår				
Feriepengar m.m.	2 931 274	3 133 475	3 176 224	42 749
Skattetrekk og offentlege avgifter	2 612 933	2 821 674	2 668 760	–152 914
Gjeld til leverandørar	2 340 650	2 846 564	3 028 883	182 319
Gjeld til oppdragsgivarar	–406 843	–563 014	–542 541	20 473
Anna gjeld som forfell i neste budsjettår	1 436 624	1 881 117	2 425 461	544 344
<i>Sum til dekning av påkomne kostnader som forfell i neste budsjettår</i>	<i>8 914 638</i>	<i>10 119 815</i>	<i>10 756 786</i>	<i>636 970</i>
Avsetningar til planlagde tiltak i framtidige budsjettår				
Prosjekt finansierte av Noregs forskingsråd	–137 121	–505 467	–640 742	–135 275
Større starta, fleirårige investeringsprosjekt finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	1 060 129	1 049 408	801 340	–248 068
Konkrete starta, ikkje fullførte prosjekt finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartementet	1 046 197	929 978	1 026 731	96 753
Andre avsetningar til vedtekne, ikkje starta formål	1 121 183	882 003	1 481 906	599 903
Konkrete starta, ikkje fullførte prosjekt finansierte av løyvingar frå andre departement	126 306	136 796	146 628	9 832
<i>Sum avsetningar til planlagde tiltak i framtidige budsjettår</i>	<i>3 216 694</i>	<i>2 492 718</i>	<i>2 815 863</i>	<i>323 145</i>

Tabell 4.12 Universitet og høyskular. Samanhengen mellom kontantbeholdning, påkomne kostnader og avsetningar i universitets- og høyskulesektoren i perioden 2022–2024 (nettobalanse)

	(i 1 000 kr)			
Balansedag 31. desember	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Endring frå 2023 til 2024
Andre avsetningar				
Avsetningar til andre formål / ikkje-spesifiserte formål	3 663 838	3 930 960	4 029 544	98 584
Fri verksemdskapital	1 013 552	1 156 409	1 250 737	94 328
<i>Sum andre avsetningar</i>	<i>4 677 389</i>	<i>5 087 369</i>	<i>5 280 281</i>	<i>192 912</i>
Langsiktig gjeld (netto)				
Langsiktige forpliktingar knytte til anleggsmidlar	0	0	0	0
Anna langsiktig gjeld	291 625	267 746	215 509	–52 237
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	<i>291 625</i>	<i>267 746</i>	<i>215 509</i>	<i>–52 237</i>
<i>Sum netto gjeld og forpliktingar</i>	<i>17 100 346</i>	<i>17 967 647</i>	<i>19 068 440</i>	<i>1 100 793</i>

Tabell 4.13 Universitet og høyskular. Balanse per 31. desember 2024

	(i 1 000 kr)		
	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024
Eigedelar			
A. Anleggsmidlar			
I Immaterielle eigedelar	174 316	218 243	208 822
II Varige driftsmidlar	41 939 047	41 258 177	40 753 272
III Finansielle anleggsmidlar	309 277	296 975	296 272
<i>Sum anleggsmidlar</i>	<i>42 422 640</i>	<i>41 773 395</i>	<i>41 258 366</i>
B. Omløpsmidlar			
I Behaldningar av varer og driftsmateriell	75 933	31 551	59 741
II Fordringar	2 747 651	2 678 630	2 808 989
III Bankinnskott, kontantar og liknande	17 100 346	17 967 647	19 068 440
<i>Sum omløpsmidlar</i>	<i>19 923 931</i>	<i>20 677 828</i>	<i>21 937 170</i>
<i>Sum eigedelar</i>	<i>62 346 571</i>	<i>62 451 224</i>	<i>63 195 536</i>

Tabell 4.13 Universitet og høyskular. Balanse per 31. desember 2024

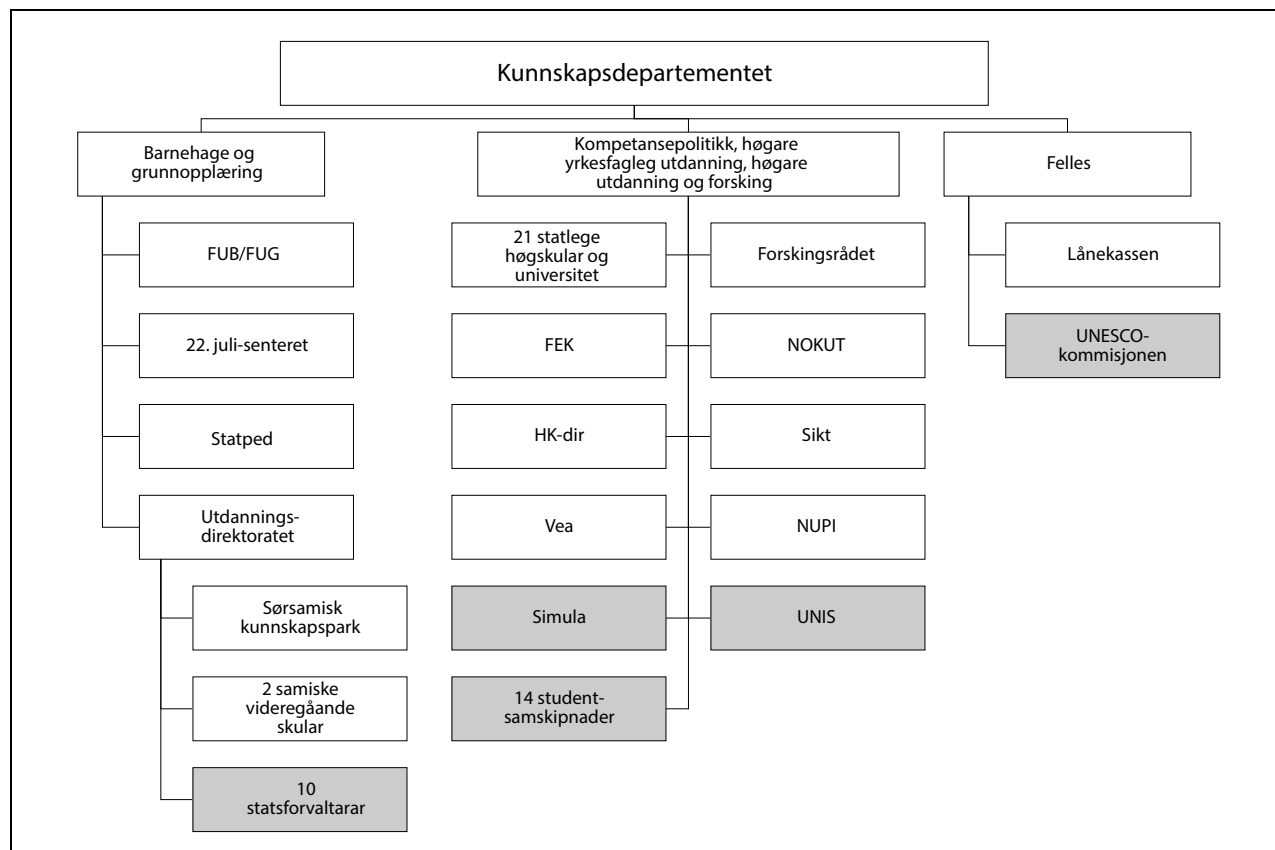
	(i 1 000 kr)		
	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024
Statens kapital og gjeld			
C. Statens kapital			
I Verksemdskapital	1 322 763	1 453 073	1 545 050
II Avrekningar	3 491 304	3 317 124	3 656 426
III Utsett inntektsføring av løyving (nettobudsjetterte)	42 427 537	41 760 071	41 300 239
<i>Sum statens kapital</i>	<i>47 241 604</i>	<i>46 530 269</i>	<i>46 501 715</i>
D. Gjeld			
I Avsetning for langsiktige forpliktingar	291 690	268 056	217 468
II Anna langsiktig gjeld	0	0	0
III Kortsiktig gjeld	14 813 277	15 652 899	16 476 353
<i>Sum gjeld</i>	<i>15 104 968</i>	<i>15 920 955</i>	<i>16 693 820</i>
<i>Sum statens kapital og gjeld</i>	<i>62 346 571</i>	<i>62 451 224</i>	<i>63 195 536</i>

Tabell 4.14 Universitet og høyskular. Avsetningar av løyvingar frå Kunnskapsdepartementet og andre departement 2022–2024

	(i 1 000 kr)			
	Rekneskap 31.12.2022	Rekneskap 31.12.2023	Rekneskap 31.12.2024	Del av løyving i 2024 i pst.
Nord universitet (NU)	252 647	249 311	291 815	15,5
Noregs miljø- og biovitenskaplege universitet (NMBU)	53 216	52 196	26 806	1,7
Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet (NTNU)	801 963	688 733	836 110	10,4
OsloMet – storbyuniversitetet (OM)	353 629	334 746	380 765	12,2
Universitetet i Agder (UiA)	125 191	101 337	150 313	8,2
Universitetet i Bergen (UiB)	65 979	118 982	174 468	4,0
Universitetet i Oslo (UiO)	546 904	567 996	285 602	4,4
Universitetet i Stavanger (UiS)	232 799	200 442	243 989	12,1
Universitetet i Sørøst-Noreg (USN)	209 429	152 178	174 542	7,6
Universitetet i Tromsø – Noregs arktiske universitet (UiT)	227 120	333 567	535 248	13,1
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo (AHO)	1 732	12 625	14 823	5,9
Høgskolen i Molde, vitskapleg høgskole i logistikk (HiM)	112 847	131 159	132 102	36,7
Kunsthøgskolen i Oslo (KHiO)	4 864	18 892	29 360	7,1
Noregs handelshøgskole (NHH)	143 103	129 375	91 242	14,3
Noregs idrettshøgskole (NIH)	–7 421	–14 580	–13 578	–5,0
Noregs musikkhøgskole (NMH)	37 469	37 238	36 569	10,9
Universitetet i Innlandet (INN)	145 630	93 722	123 584	8,2
Høgskolen i Østfold (HiØ)	105 459	107 452	87 213	10,1
Høgskulen i Volda (HVO)	105 197	42 073	47 384	10,3
Høgskulen på Vestlandet (HVL)	304 220	228 189	320 782	12,9
Samisk høgskole (SA)	15 067	15 142	25 431	18,4
<i>Sum</i>	<i>3 837 044</i>	<i>3 600 775</i>	<i>3 994 571</i>	<i>9,2</i>

Tabell 4.15 Universitet og høyskular. Løyvingar og avsetningar frå Kunnskapsdepartementet i 2024.

	Løyving frå KD	Totale avsetningar		Avsetningar til investeringar		Avsetningar til andre formål	
	1 000 kr	1 000 kr	Pst.	1 000 kr	Pst.	1 000 kr	Pst.
NU	1 886 631	291 816	15,5	197 484	10,5	94 332	5,0
NMBU	1 578 379	26 806	1,7	26 806	1,7	0	0,0
NTNU	7 986 118	824 291	10,3	506 446	6,3	317 844	4,0
OM	3 089 376	369 601	12,0	218 418	7,1	151 183	4,9
UiA	1 840 436	150 131	8,2	71 895	3,9	78 237	4,3
UiB	4 328 967	174 468	4,0	111 795	2,6	62 673	1,4
UiO	6 481 095	285 602	4,4	285 602	4,4	0	0,0
UiS	2 019 027	159 006	7,9	70 336	3,5	88 670	4,4
USN	2 301 372	174 542	7,6	59 473	2,6	115 069	5,0
UiT	4 071 919	532 013	13,1	340 126	8,4	191 887	4,7
AHO	252 612	14 823	5,9	7 523	3,0	7 300	2,9
HiM	359 497	132 102	36,7	124 222	34,6	7 880	2,2
KHiO	414 682	29 360	7,1	10 370	2,5	18 990	4,6
NHH	639 465	47 200	7,4	23 850	3,7	23 350	3,7
NIH	271 572	–13 578	–5,0	4 643	1,7	–18 220	–6,7
NMH	334 208	36 569	10,9	19 859	5,9	16 710	5,0
INN	1 508 149	123 403	8,2	65 545	4,3	57 858	3,8
HiØ	862 004	87 213	10,1	56 074	6,5	31 139	3,6
HVO	459 374	47 384	10,3	24 415	5,3	22 969	5,0
HVL	2 473 015	316 076	12,8	197 114	8,0	118 962	4,8
SA	130 202	23 334	17,9	16 824	12,9	6 510	5,0
<i>Sum</i>	<i>43 288 100</i>	<i>3 832 161</i>	<i>8,9</i>	<i>2 438 819</i>	<i>5,6</i>	<i>1 393 342</i>	<i>3,2</i>

Vedlegg 5**Underliggende verksemder o.a.**

Figur 5.1 Underliggende verksemder o.a. per 1. januar 2026

Einingar som er markerte med grå farge, er ikkje statlege forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet.

Forklaringar og forkortingar:**Barnehage og grunnopplæring**

Foreldreutvala er førte opp samla i figuren, sidan dei har felles sekretariat og mottek eit felles tildelegingsbrev.

- FUG: Foreldreutvalet for grunnopplæringa
- FUB: Foreldreutvalet for barnehagar
- Statped: Statleg spesialpedagogisk teneste
- Sørsamisk kunnskapspark
- Samiske vidaregåande skular:
 - Samisk vidaregåande skule og reindriftsskule i Kautokeino
 - Samisk vidaregåande skule i Karasjok

Kompetansepolitikk, høgare yrkesfagleg utdanning, høgare utdanning og forskning

- FEK: Dei nasjonale forskingsetiske komiteane
- HK-dir: Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse
- NOKUT: Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga
- NUPI: Norsk utanrikspolitisk institutt
- Sikt: Kunnskapssektorens tenesteleverandør
- Simula: Simula Research Laboratory AS
- UNIS: Universitetsenteret på Svalbard AS
- Vea: Noregs grønne fagskule – Vea

Bestilling av publikasjonar

Tryggings- og serviceorganisasjonen til departementa

publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonane er også tilgjengelege på

www.regjeringen.no

Trykk: Aksell AS – 10/2025

